Bundel - Raad van 20 oktober 2026

1 Opening en mededelingen

2 Definitief vaststellen van de agenda
- Agenda raadsvergadering 20 oktober 2026

3 Vaststellen van de besluitenlijst raadsvergadering 14 september 2026 (zaaknummer 524632)
- Besluitenlijst raadsvergadering 14 september 2026

4 Voorstel inzake Strategisch complex beheerplan Woningbedrijf (zaaknummer 571725)
- Raadsvoorstel Strategisch complexbeheerplan GWA
- Raadsbesluit Strategisch complexbeheerplan GWA
- Strategische complexbeheerplan Gemeentelijk Woningbedrijf Ameland - versie 1.0
- Referentiebibliotheek vervangingsuitgangspunten GWA - excel

5 Voorstel inzake het verlenen van een voorbereidingskrediet voorzieningencluster Hollum (zaaknummer 570829)
- Raadsvoorstel voorlopig voorbereidingskrediet voorzieningencluster Hollum
- 20260825 Plan van Aanpak defintiefase Voorzieningencluster Hollum
- Raadsbesluit GEAMENDEERD voorlopig voorbereidingskrediet Voorzieningencluster Hollum
- Amendement CDA A1 ABA haalbaarheid clustering voorzieningen Hollum AANGENOMEN
- Motie VVD A82 20 oktober pva voorzieningecluster VERWORPEN
- Amendement PvdA Voorzieningencluster Hollum VERWORPEN

6 Voorstel inzake de Programmabegroting 2027-2030 gemeente Ameland (zaaknummer 573820)
- Raadsvoorstel programmabegroting 2027-2030
- Raadsbesluit programmabegroting 2027-2030
- Programmabegroting 2027-2030, Gemeente Ameland 13-10
- ADVIES AUDITCOMMISSIE oktober 2026 Programmabegroting
- Antwoord Financien openstaande punten raadscommissie 12 oktober
- 201026 MOTIE A82 middelen muziekonderwijs AANGENOMEN

7 Ingekomen stukken voor de raad 20 oktober 2026 (zaaknummer 524632)
- Lijst ingekomen stukken Raadsvergadering 20 oktober 2026 (zaaknummer 524632)
- A1 Reactienota zienswijzen begroting 2027
- A2 Volt oproep kies voor eerlijke verdeling van partijsubsidies
- A3 Brandbrief Nationale Ombudsman aan gemeenten over discriminatie Sinti Roma en reizigers
- A4 Algemeen 574989 Rijksbegroting 2027 en de gevolgen voor gemeenten
- A5 Begroting FUMO 2027
- A6 Provincie Friesland, Jaarrekening 2025 Gemeente Ameland
- A7 Definitieve brief terugkoppeling BO-Leefomgeving Noord Nederland
- A8 Brief Raden in Verzet aan alle raadsleden
- B1 Bezwaar Postweg 4 Geanonimiseerd
- B2 Felicitatiebrief Coa en flyer bijeenkomsten en uitnodiging masterclass
- B3 Mail -geanonimiseerd- met bijlage van Amelander collectief zwembadlocatie De Vleijen 9-9-2026
- B4 heroverweging voorgenomen beslissing verplaatsen van tennisvereniging
- C1 Een nieuw perspectief voor een gezonde leefomgeving
- C2 Email voor Gemeenteraden provincie samenwerking met drinkwaterbedrijf_Geanonimiseerd
- C3 Concrete visie en oplossingen voor de hervorming van het jeugd- en gezinszorgstelsel
- C4 Brochure Samenwerken aan een leeftijdsvriendelijke gemeente - checklist van de WHO-
- C5 Brief gemeenteraden Kansen met het uitdaagrecht
- C5 bijlage Kansen met het Uitdaagrecht - b
- C6 Nieuwsbrief Tussen Links & Rechts, stand van zaken
- D1 Uitnodiging bijeenkomst De kracht van ambulante jeugdhulp 22 okt 2026
- D2 Save the Date Raadscommunicatiedag 20 nov 2026
- D3 Week van het pgb 30 oktober 2026

7.E.1 Informatiebrief aan de raad wijziging lijn 66
- mailwisseling Qbuzz

Informatiebrief aan de raad vervoerplan 2027 Qbuzz

7.E.2 Informatiebrief aan de raad evenementenkalender 2027
Informatiebrief aan de raad Evenementenkalender
Evenementenkalender gemeente Ameland 2027

7.E.3 Informatiebrief aan de raad Hotelupdate
Informatiebrief aan de raad 'Hotelupdate'

7.E.4 Informatiebrief aan de raad Rioolwateranalyse Ameland 2026
Informatiebrief gemeenteraad rioolwateranalyse 2026
Rioolwateranalyse van drugsgebruik in de gemeente Ameland 2026 Zomervakantie
Voorlopige analyse vergelijking rioolwatermetingen drugsgebruik Ameland 2024 en 2026

7.E.5 Lijst toezeggingen en moties Presidum 12/10/2026
Lijst toezeggingen presidium 261012

8 Te bespreken brieven vanuit de ingekomen stukkenlijst

8.a Brief 6E 12 vanuit de raadsvergadering 14 september (brief College inzake cie bodemdaling + vragen CDA + antwoorden College)
Raadsinformatiebrief deelname Bodemdalingscie Ameland
Beschrijving _ Monitoring_ Commissie Bodemlaling Ameland_ 2026 definitief
Vragen CDA bodemdaling aan college
8a Informatiebrief raad extra vragen CDA over Bodemdalingscommissie Ameland.DEF
8a Vragen CDA fractie over Begeleidingscie Bodemdaling Ameland met antwoorden

9 Eventuele moties vreemd aan de orde

10 Sluiting

Agenda

Raad

Zaaknummer	524632
Datum vergadering	20 oktober 2026
Onderwerp	Agenda raadsvergadering dinsdag 20 oktober 2026
Locatie	Gemeentehuis Ballum, raadzaal
Voorzitter	T. Willemsma
Griffier	J.M.J. Metz
Agendapunt	**2**

De burgemeester van de gemeente Ameland roept de leden van de raad op ter openbare vergadering.

Voorlopige agenda

1	**Opening en mededelingen**
2	**Definitief vaststellen van de agenda**
3	**Vaststellen van de besluitenlijst raadsvergadering 14 september 2026 (zaaknummer 524632)**
4	**Voorstel inzake Strategisch complex beheerplan Woningbedrijf (zaaknummer 571725)**
5	**Voorstel inzake het verlenen van een voorbereidingskrediet voorzieningencluster Hollum (zaaknummer 570829)**
6	**Voorstel inzake de Programmabegroting 2027-2030 gemeente Ameland (zaaknummer 573820)**
7	**Ingekomen stukken voor de raad 20 oktober 2026 (zaaknummer 524632)**
8	**Te bespreken brieven vanuit de ingekomen stukkenlijst**
8.a	**Brief 6E 12 vanuit de raadsvergadering 14 september (brief College inzake cie bodemdaling + vragen CDA + antwoorden College)**
9	**Eventuele moties vreemd aan de orde**
10	**Sluiting**

Besluitenlijst

Raad

Zaaknummer	524632
Datum vergadering	20 oktober 2026
Onderwerp	Vaststellen besluitenlijst raadsvergadering 14 september 2026
Agendapunt	

Aanwezig:

- Mevrouw T. Willemsma, burgemeester
- Mevrouw J.M.J. Metz, griffier
- De heer T.E.F.W. Faber, AmelandEén
- De heer W.A. de Jong, AmelandEén
- Mevrouw G. Brunotte, AmelandEén
- Mevrouw S.M.A. Twickler, CDA
- De heer M.J. Oud, CDA
- De heer R.A. Kiewiet, CDA
- Mevrouw M. IJnsen-Westerhof, Algemeen Belang Ameland
- De heer K.E. van der Laag, Algemeen Belang Ameland
- Mevrouw M. Rijpstra, PvdA
- De heer J.A. Kiewiet, A82
- De heer H. Hatzmann, VVD

Eveneens aanwezig:

- De heer P.J. IJnsen, wethouder
- De heer I.J.W. Valk, secretaris-directeur
- De heer F. Kiewiet, aspirant wethouder
- De heer W. Hoekstra, aspirant raadslid
- De heer B. Wassink, informateur

Agenda

De opname van deze vergadering wordt op de website van de Gemeente Ameland geplaatst, waarbij per agendapunt en spreker beluisterd en bekeken kan worden. Voor de inhoudelijke discussie per agendapunt wordt derhalve verwezen naar deze opname.

1 Opening en mededelingen

Besluit:
Burgemeester Willemsma opent de vergadering en heet allen welkom; de vergadering bestaat uit een regulier deel en een bijzonder deel, waarin het nieuwe college zal worden geïnstalleerd.

Toelichting:
De raad is voltallig aanwezig. De heer Hoekstra is aanwezig vanaf agendapunt 21; de heer F. Kiewiet is aanwezig vanaf agendapunt 20.
De heer Bert Wassink is in de vergadering aanwezig voor toelichting op agendapunt 14.

2 **Definitief vaststellen van de agenda**

Besluit:
Er zijn twee moties ingediend, de motie A82 is geagendeerd als agendapunt 13a, de motie CDA/VVD gaat naar agendapunt 13 b.
Agendapunt 22 zal worden behandeld vóór agendapunt 14. In deze besluitenlijst wordt het wel op volgorde weergegeven,
Voor het overige akkoord met de agenda.

3 **Vaststellen van de besluitenlijst raadsvergadering 6 juli 2026 (zaaknummer 524631)**

Besluit:
De besluitenlijst is akkoord.

4 **Vaststellen van de besluitenlijst raadsvergadering 31 augustus 2026 (zaaknummer 524631)**

Besluit:
De besluitenlijst is akkoord.

5 **Vaststellen van de besluitenlijst bijzondere raadsvergadering 31 augustus 2026 (zaaknummer 624631)**

Besluit:
De besluitenlijst is akkoord.

6 **Voorstel inzake wijziging Gemeenschappelijke regeling FUMO 2026 (zaaknummer 564379)**

Besluit:
Het voorstel wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

7 **Voorstel inzake Verordening aansluitkosten op het gemeentelijk rioleringsstelsel (zaaknummer 561626)**

Besluit:
Het voortel wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

8 **Voorstel inzake Wijziging Beleidsregels Verblijfsrecreatie (zaaknummer 561106)**

Besluit:
Het voorstel wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

9 **Voorstel inzake Ontwerp Omgevingsvisie Gemeente Ameland (zaaknummer 456774)**

Besluit:
Het voorstel wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen,

Toelichting:
Wethouder Faber zegt toe, op het verzoek van mw. Rijpstra, om een overzicht te geven over de (mogelijkheden) van windenergie en wat dit kan betekenen voor het behalen van onze duurzaamheidsdoelstellingen. Dit om als raad straks bij het definitief vaststellen een deugdelijke afweging hierover te kunnen maken.

10 **Voorstel inzake de Jaarverslag 2025 BWS (zaaknummer 563405)**

Besluit:
Onder dankzegging van het beantwoorden van de technische vragen door het college en het advies van de commissie Intern Toezicht Openbaar Onderwijs wordt het voorstel zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

11 **Voorstel inzake de Kadernota 2026 gemeente Ameland (inclusief begrotingswijzigingen) (zaaknummer 568513)**

Besluit:
Onder dankzegging van het beantwoorden van de technische vragen door het college en het advies van de Auditcommissie wordt het voorstel zonder hoofdelijke stemming unaniem aangenomen.

Toelichting:
Burgemeester Willemsma zegt toe dat er wel een doorkijk gegeven kan worden naar de Reserve Projecten, de opbouw daarvan en welke middelen (eventueel) daarin geoormerkt zijn.

Wethouder Faber geeft aan dat er te zijner tijd een 5 jaren plan naar de Raad zal gaan omtrent de planning van de wegen.

12 **Voorstel inzake afhandeling lijst van Ingekomen stukken voor de raad tot en met 2 september 2026 (zaaknummer 524631)**

Besluit:
De ingekomen stukken worden conform het voorstel tot afhandeling afgehandeld.

13.a **Motie Ameland'82 opwaarderen bus frequentie en aansluiting sneldienst**

Besluit:
De motie wordt bij punt 4 mondeling aangepast, vanaf "inclusief ..." wordt geschrapt.
De motie wordt na stemming verworpen met 2:9 : vóór VVD en A82, tegen ABA, PvdA, CDA, AmelandEén.

13.b **Motie CDA en VVD steen Stelp**

Besluit:
De motie CDA/VVD wordt aangepast als volgt :
" Draagt het college op te dragen om ervoor te zorgen dat er een groep belanghebbenden komt die met een voorstel komt voor plaatsing van de steen na participatie (met bevoordeeld het dorp) en dat de historie die de steen vertegenwoordigd centraal staat".

Deze motie wordt unaniem aangenomen.

14 **Toelichting op het bestuursprogramma 2026-2030 "Wat ons bindt, brengt ons verder", namens AmelandEén, CDA en Algemeen Belang Ameland; daarna aanbieding van dit coaltitieprogramma aan de voorzitter van de raad**

Besluit:
Dhr Wassink geeft een toelichting op het proces en biedt het bestuursprogramma aan burgemeester Willemsma aan

15 **Reactie fractievoorzitter op bestuursprogramma**

Besluit:
n.v.t.

16 **Onderzoek door de commissie Geloofsbrieven naar de geloofsbrieven van de aspirant wethouders en aspirant raadslid**

Besluit:
De commissie geloofsbrieven geeft aan dat er geen beletselen zijn om de wethouders te benoemen en het aspirant raadslid toe te laten tot de raad.

17 **Vaststelling benoembaarheid wethouders en stemming**

Besluit:
De uitslag van de schriftelijke stemming over de wethouders is als volgt:

Dhr. Faber : 10 stemmen
Dhr. F. Kiewiet : 10 stemmen
Dhr. IJnsen: 9 stemmen
Dhr. van der Laag : 1 stem
Mw. Brunotte: 1 stem
Blanco: 2 stemmen

De heren Faber, F. Kiewiet en IJnsen worden benoemd als wethouder.

18 **Vaststelling tijdsbestedingsnorm wethouders (zaaknummer 565115)**

Besluit:
Het voorstel wordt aangenomen met 9:2 , A82 en VVD zijn tegen.

19 **Aanvaarding van de benoeming door de wethouders**

Besluit:
De heren Faber, F. Kiewiet en IJnsen aanvaarden de benoeming.

20 **Installatie wethouders door afleggen van de belofte**

Besluit:
De heren Faber, F. Kiewiet en Ijnsen leggen ten overstaan van burgemeester Willemsma de eed /belofte af.

21 **Toelaten en beediging van de heer W.T. Hoekstra als raadslid voor de fractie AmelandEén**

Besluit:
Dhr. W. Hoekstra is na het vertrek van de heer Faber toegelaten tot de raad van de gemeente Ameland en legt ten overstaan van burgemeester Willemsma de eed/belofte af.

22 **Benoemen voorzitter voor de algemene raadscommissie**

Besluit:
Via de schriftelijke stemming wordt mw. Twickler benoemd als voorzitter van de algemene raadscommissie met 11 stemmen. De heer de jong als plaatsvervangend heeft 10 stemmen, mw. Rijpstra 1 stem.

Mw. Twickler is voorzitter van de algemene raadscommissie en dhr. de jong plaatsvervangend voorzitter.

23 **Sluiting**

Besluit:
Niet meer aan de orde zijnde sluit burgemeester Willemsma de vergadering.

Ballum, 20 oktober 2026

T. Willemsma
Burgemeester

J.M.J. Metz
Griffier

Voorstel

Van het college aan de Raad

Zaaknummer	**571725**
Vergaderdatum	12 oktober 2026
Organisatieonderdeel	Wonen/ GWA
Portefeuillehouder	Theo Faber

Onderwerp

Strategisch complexbeheerplan Gemeentelijk Woningbedrijf – huidig en doorkijk naar toekomstig bezit.

Voorstel

1. Het Strategische complexbeheerplan Gemeentelijk Woningbedrijf Ameland 2026-2035 "Iedere €uro raak" vast te stellen.

2. In te stemmen met de volgende portefeuillestrategie voor het GWA-woningbezit:
   - 288 woningen doorexploiteren, onderhouden en verduurzamen;
   - 11 woningen nader onderzoeken;
   - 14 woningen herstructureren;
   - 20 woningen aanwijzen voor verkoop;

3. In te stemmen met de programmatische en realistische verduurzamingsaanpak voor de periode 2027-2041, gericht op een aardgasloos-ready woningvoorraad in 2041 en verduurzaming van gemiddeld 15 tot 20 woningen per jaar.

4. In te stemmen met het opstellen van een verkoopstrategie en verkoopbeleid voor het GWA in 2027, met als uitgangspunt bestaande uitgifteregels woningbouwkavels en koopwoningen gemeente Ameland inclusief benodigde relevante actualisatie en toevoeging (voorrangs)positie zittende huurders.

5. In te stemmen met het uitvoeren van onderzoeken voor de realisatie van 30 sociale- en middenhuurwoningen passend binnen de lokale woningbehoefte.

6. Vast te stellen dat voor afzonderlijke verduurzamings-, herstructurerings- en nieuwbouwprojecten afzonderlijke kredietvoorstellen aan de raad worden voorgelegd.

7. De financiële gevolgen voor afzonderlijke verduurzamings-, herstructurerings- en nieuwbouwprojecten te verwerken via de kadernota, programmabegroting en toekomstige kredietbesluiten.

Inleiding

In de kadernota's 2025 en 2026 is opgenomen dat een strategisch complexbeheerplan inclusief meerjarenonderhoudsbegroting wordt opgesteld.
Daarnaast zijn de maatschappelijke opgaven op het gebied van betaalbaar wonen, verduurzaming, onderhoud en demografische ontwikkelingen aanleiding om de toekomst van de GWA-portefeuille integraal te beoordelen.

Het Gemeentelijk Woningbedrijf Ameland (GWA) speelt een belangrijke rol in het wonen op het eiland. Met bijna 18,5% van de woningvoorraad draagt het GWA bij aan de beschikbaarheid van betaalbare huurwoningen en aan de leefbaarheid van de dorpen.

Met het strategisch complexbeheerplan geeft het GWA invulling aan de volkshuisvestelijke opgave uit de Woonvisie Ameland en wordt richting gegeven aan beheer, onderhoud, verduurzaming, herstructurering, verkoop en eventuele uitbreiding van de woningvoorraad voor de periode 2026-2035. Het plan vervangt het eerdere voorraadbeleidsplan en vormt het strategisch kader voor toekomstige projectvoorstellen en kredietaanvragen.

Het GWA bezit 333 huurwoningen en staat voor een omvangrijke opgave op het gebied van onderhoud, verduurzaming en toekomstbestendigheid. Het plan stelt behoud van het grootste deel van de woningvoorraad voor, gecombineerd met gefaseerde verduurzaming, beperkte verkoop van woningen om middelen vrij te maken voor investeringen, onderzoek naar herstructurering en voorbereiding van aanvullende nieuwbouw.

Het GWA geeft via dit strategische plan invulling aan haar deelopdracht vanuit de Woonvisie. In dit plan legt het GWA ter besluitvorming voor hoe ze hier in de komende periode/ toekomst invulling aangeeft.

De komende jaren staat het GWA ook voor een langdurige opgave. De woningvoorraad moet betaalbaar en passend blijven, terwijl tegelijkertijd wordt gewerkt aan verduurzaming, onderhoud en waar nodig vernieuwing. Deze opgaven hangen nauw samen met bredere ontwikkelingen op Ameland, zoals vergrijzing, de afname van huishoudensgrootte en de energietransitie.

De kern van dit plan is dat het GWA de keuzes voorlegt om zorgvuldig verder te ontwikkelen. Dat betekent:

- Invulling geven aan de Woon- en duurzaamheidsvisie.
- Voortbouwen op wat er al is;
- Gericht verbeteren waar dat nodig is;
- Keuzes maken die passen bij de schaal en het karakter van het eiland;

Beoogd effect

Zorgdragen voor een duurzaam en toekomstbestendig aanbod van sociale huurwoningen voor mensen met een binding aan Ameland.

Argumenten

1. Het plan biedt een integraal kader voor het woningbezit van het GWA
Het plan bevat een strategische beoordeling van de volledige woningportefeuille en geeft voor de woningen een richting voor de komende jaren. Hierdoor ontstaat duidelijkheid voor bestuur en huurders.

2. De voorgestelde portefeuille sluit aan bij de volkshuisvestelijke opgave
Het plan gaat uit van:

- 288 woningen doorexploiteren en verduurzamen;
- 11 woningen nader onderzoeken;
- 14 woningen herstructureren;
- 20 woningen verkopen;
- Ontwikkeling van 30 nieuwe sociale- en middenhuurwoningen voorbereiden.

Hiermee blijft het woningbezit toekomstbestendig en wordt tegelijkertijd ruimte gecreëerd voor noodzakelijke investeringen.

3. Verduurzaming wordt realistisch en uitvoerbaar aangepakt
Het GWA stelt een programmatische aanpak voor waarbij jaarlijks 15 tot 20 woningen worden aangepakt. De werkzaamheden worden zoveel mogelijk gecombineerd met natuurlijke onderhoudsmomenten. Het doel is een aardgasloos-ready portefeuille in 2041.

4. Het onderhoudsniveau blijft op een verantwoord kwaliteitsniveau
Uitgangspunt is onderhoud volgens NEN 2767 conditiescore 2-3. Daarmee blijft de kwaliteit van de woningen op een niveau dat aansluit bij gangbare normen binnen de corporatiesector.

5. Verkoopopbrengsten zijn noodzakelijk voor de investeringsopgave

De verkoop van een beperkt aantal woningen draagt bij aan en is noodzakelijk voor het realiseren van voldoende middelen voor verduurzaming, onderhoud en toekomstige investeringen. Deze woningen blijven echter een rol vervullen in de woningvoorraad op Ameland en blijven hiermee van waarde voor Ameland. Door verkoop ontstaat tevens de sturingsmogelijkheid op realisatie van een gemixte woningvoorraad.

De opbrengsten worden toegevoegd aan de reserve projecten.

Met het vaststellen van het strategisch complexbeheerplan wordt:

- Richting gegeven aan het toekomstig woningbezit van het GWA;
- De betaalbaarheid en beschikbaarheid van sociale huurwoningen geborgd;
- Bijdrage gegeven aan de uitvoering van de Woonvisie Ameland;
- Gewerkt aan een woningvoorraad die uiterlijk in 2041 aardgasloos-ready is;
- Inzicht verkregen in de benodigde onderhouds-, verduurzamings- en investeringsopgaven;
- Een basis gelegd voor toekomstige projectmatige besluitvorming en kredietaanvragen

Kanttekeningen

Belangrijke risico's zijn:
- Netcongestie en beperkte aansluitcapaciteit;
- Stijgende bouw- en verduurzamingskosten;
- Afhankelijkheid van verkoopopbrengsten en voldoende middelen in “reserve projecten”;
- Beperkte beschikbaarheid van uitvoeringscapaciteit;
- Veranderende wet- en regelgeving;
- Draagvlak bij huurders voor ingrijpende werkzaamheden.

Deze risico's worden beheerst door fasering, jaarlijkse herijking, zorgvuldig aanbestedingsproces en huurdersparticipatie en afzonderlijke kredietbesluiten per project

Afstemming

De financiële effecten van onderhoud zijn intern besproken en verwerkt in de kadernota en meerjarenbegroting.
Voor nieuwbouw, herstructurering, onderzoeken en verduurzamingsprojecten worden afzonderlijke kredietvoorstellen aan de raad voorgelegd en zijn daarmee nog **niet** opgenomen in de meerjarenbegroting. Het plan voorziet daarnaast in opbrengsten uit woningverkopen ter ondersteuning van de investeringsopgave.

Vervolg

Na vaststelling van het strategisch complexbeheerplan gaat het college aan de slag met de uitvoering en nadere uitwerking van het plan. Het college komt terug bij de Raad voor de onderdelen waarvoor de raadsbevoegdheid geldt. Dit betreffen in ieder geval de kredietvoorstellen, verkoop- en herstructureringslijst. In een volgende fase is het noodzakelijk dat informatie onder embargo worden voorgelegd en gedeeld. Dit om te borgen dat huurders via het juiste kanaal de informatie tot zich krijgen.

Na vaststelling van het strategisch complexbeheerplan worden huurders geïnformeerd over de hoofdlijnen van het plan.
Basis uitgangspunt is dat de huurders in een vroeg stadium worden meegenomen in het verduurzamingstraject. Dit gaat in stappen van generiek naar de specifieke aanpak en planning van de woning van de huurder. Per project wordt een projectplan opgesteld inclusief een paragraaf waarin de communicatie met de huurder(s) staat beschreven.

Daarnaast fungeert Huurdersbelang Fryslân als klankbord organisatie in het gehele traject.

Bijlagen

Strategisch complexbeheerplan GWA

Besluit

Raad

Zaaknummer	**571725**
Datum vergadering	20 oktober 2026
Onderwerp	Strategisch Complexbeheerplan GWA
Portefeuillehouder	Theo Faber
Agendapunt	**4**

Besluit

De raad van de gemeente Ameland:

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders d.d. 15 september 2026;

gelet op: de Woonvisie Ameland 2024-2028, de gemeentelijke volkshuisvestelijke taak en de verantwoordelijkheid van het Gemeentelijk Woningbedrijf Ameland;

Besluit:

1. Het Strategische complexbeheerplan Gemeentelijk Woningbedrijf Ameland 2026-2035 "Iedere €uro raak" vast te stellen.

2. In te stemmen met de volgende portefeuillestrategie voor het GWA-woningbezit:
   - 288 woningen doorexploiteren, onderhouden en verduurzamen;
   - 11 woningen nader onderzoeken;
   - 14 woningen herstructureren;
   - 20 woningen aanwijzen voor verkoop;

3. In te stemmen met de programmatische en realistische verduurzamingsaanpak voor de periode 2027-2041, gericht op een aardgasloos-ready woningvoorraad in 2041 en verduurzaming van gemiddeld 15 tot 20 woningen per jaar.

4. In te stemmen met het opstellen van een verkoopstrategie en verkoopbeleid voor het GWA in 2027, met als uitgangspunt bestaande uitgifteregels woningbouwkavels en koopwoningen gemeente Ameland inclusief benodigde relevante actualisatie en toevoeging (voorra ngs)positie zittende huurders.

5. In te stemmen met het uitvoeren van onderzoeken voor de realisatie van 30 sociale- en middenhuurwoningen passend binnen de lokale woningbehoefte.

6. Vast te stellen dat voor afzonderlijke verduurzamings-, herstructurerings- en nieuwbouwprojecten afzonderlijke kredietvoorstellen aan de raad worden voorgelegd.

7. De financiële gevolgen voor afzonderlijke verduurzamings-, herstructurerings- en nieuwbouwprojecten te verwerken via de kadernota, programmabegroting en toekomstige kredietbesluiten.

Ballum, 20 oktober 2026

T. Willemsma
Burgemeester

J.M.J. Metz
Griffier

Gemeente Ameland

Strategisch Complexbeheerplan 2026 – 2035

“Iedere €uro raak”

Datum:	September 2026
Versie:	1.0 Definitief (raadsvoorstel)
Input:	Gemeente Ameland: Ayla Schildkamp, Regina Beijaard, Douwe Molenaar, Peter Heersema en Gerke Sipma
Opsteller:	Gemeente Ameland: Angela Kolk

Inhoudsopgave

Managementsamenvatting 4

Inleiding

Waarom een strategisch complexbeheerplan? 8

- Wat is de opdracht? 8

Welke processtappen kent het strategische complexbeheerplan? 8

Hoe is dit complexbeheerplan tot stand gekomen? 9

Organisatie GWA 10

Regionale woondeal en nieuwbouwontwikkelingen 11

Analyse van de huidige GWA- vastgoedportefeuille per 1-1-2025 12

Demografische ontwikkelingen 14

- Ontwikkeling aantal inwoners Ameland 1995- 2024 14

Ambitie, beleid en kaders 15

- Woonvisie Ameland 2024- 2028 15
- Duurzaamheidsambitie Gemeente Ameland 17

Transformatie- Wat willen we met onze huurwoningen? 18

- Uitkomsten workshops voor GWA-huurwoningen 18
- Onderhoud huurwoningen 19
- Verkoopvijver 20

Globaal faseringsplan en benodigde investeringen 21

Risicoparagraaf 24

- Financiële risico's 25
- Risico's ten aanzien van verduurzaming 25
- Organisatorische risico's 25
- Conclusie 25

Bijlagen:

- Analyse GWA-woningbezit 26
- Woningbezit per dorp 28
- Kostenraming meerjarenbegroting Sweco en Dijkstra Draaisma (Ambla) 34

Managementsamenvatting

Het Gemeentelijk Woningbedrijf Ameland (GWA) speelt een belangrijke rol in het wonen op het eiland. Met bijna 18,5% van de woningvoorraad draagt het GWA bij aan de beschikbaarheid van betaalbare huurwoningen en aan de leefbaarheid van de dorpen.

Het GWA geeft via dit strategische plan invulling aan haar deelopdracht vanuit de Woonvisie. In dit plan legt het GWA ter besluitvorming voor hoe ze hier in de komende periode/ toekomst invulling aangeeft. Het strategisch complexplan GWA is daarmee een uitwerking van de realisatie van de Woonvisie.

De komende jaren staat het GWA voor een grote en langdurige opgave. De woningvoorraad moet betaalbaar en passend blijven, terwijl tegelijkertijd wordt gewerkt aan verduurzaming, onderhoud en waar nodig vernieuwing. Deze opgaven hangen nauw samen met bredere ontwikkelingen op Ameland, zoals vergrijzing, de afname van huishoudensgrootte en de energietransitie.

De kern van dit plan is dat het GWA kiest voor zorgvuldig verder ontwikkelen. Dat betekent:

- Voortbouwen op wat er al is;
- Gericht verbeteren waar dat nodig is;
- Keuzes maken die passen bij de schaal en het karakter van het eiland;
- Invulling geven aan de Woon- en duurzaamheidsvisie.

“Het behouden en waar nodig extra realiseren van voldoende en betaalbare koop- en huurwoningen voor doelgroepen met een binding aan Ameland nu en in de verre toekomst”

Het voorstel is:

- Het grootste deel van de woningvoorraad blijft behouden (doorexploiteren) en stapsgewijs verduurzaamd.
- Tegelijkertijd wordt voor een beperkt aantal woningen onderzocht of sloop en nieuwbouw, wijziging indeling of verkoop bijdraagt aan een toekomstbestendige portefeuille.
- Verkoop speelt een belangrijke rol in het vrijmaken van middelen voor de omvangrijke investerings- en verduurzamingsopgave en de boekwinsten worden toegevoegd aan de “reserveprojecten”.
- Het GWA werkt daarnaast gedurende de looptijd van dit strategisch plan aan compensatie van de verkoopwoningen en mogelijk een beperkte uitbreiding van de woningvoorraad door middel van nieuwbouw, passend bij de lokale behoefte en binnen de schaal van het eiland.

De verduurzaming wordt gefaseerd uitgevoerd en zoveel mogelijk gekoppeld aan natuurlijke momenten, zoals mutatie of gepland onderhoud. Daarmee wordt overlast beperkt en efficiënt omgegaan met beschikbare capaciteit. De aangegeven uitgangspunten en financieel kader is na goedkeuring van de raad, het vertrekpunt waarbinnen de uitvoering kan worden voorbereid en meegenomen in de plannen. De raad ontvangt telkens per (deel)project een concreet voorstel met bijbehorende kredietaanvraag.

De kernboodschap van dit plan is helder:

“Door zorgvuldige keuzes en een gefaseerde aanpak blijft de woningvoorraad betaalbaar, toekomstbestendig en passend bij de Amelander gemeenschap en zetten we iedere €uro raak in”.

Het strategisch plan vraagt besluitvorming over de volgende kernkeuzes:

Onderwerp	Besluit gevraagd
Portefeuillestrategie	288 woningen: Doorexploiteren, onderhouden + verduurzamen; 11 woningen: Nader onderzoek; 14 woningen: Herstructurering; 20 woningen: Verkoop; 30 woningen: Nieuwbouw.
Verduurzaming	Instemmen met programmatische aanpak 2027 – 2041; Toewerken naar een aardgasloos-ready portefeuille in 2041; Jaarlijks 15 – 20 woningen verduurzamen.
Verkoopstrategie	Instemmen met uitwerking verkoopbeleid in 2027.
Nieuwbouw	Instemmen met onderzoek en voorbereiding van ontwikkeling van 30 sociale/ middenhuurwoningen.
Meerjarenonderhoudsplan	Instemmen met onderhoudsplan 2026 – 2050 op niveau van conditiescore 2 - 3.
Financieel kader	Instemmen met investeringsrichting en gemiddeld jaarlijkse budgettaire verwerking.

Inleiding

In dit plan is de strategie voor de woningen van het Gemeentelijk Woningbedrijf Ameland (GWA) uitgewerkt. Hiermee vervalt het eerdere strategische voorraadbeleidsplan.
Het plan richt zich uitsluitend op de huurwoningen van het GWA; voor het overige gemeentelijk vastgoed gelden de uitgangspunten uit het accommodatiebeleid.

Functie en reikwijdte
Het plan beschrijft wat we op korte-, middellange- en lange termijn willen uitvoeren op het gebied van beheer, onderhoud en verduurzaming. Dit vormt de basis voor de doordachte meerjarenbegroting en -planning zowel financieel als organisatorisch. Hierbij stelt de Raad de kaders en geeft daarmee duidelijkheid voor wat GWA-huurders mogen verwachten.

Door de grote onderhoudsopgave van het GWA ontstaat een negatief resultaat in de exploitatiebegroting van het Woningbedrijf. De effecten en details hiervan zijn uitgewerkt in de kadernota en meerjarenbegroting. De financiering van de investeringen voor nieuwbouw en verduurzaming zullen via separate kredietvoorstellen aan de Raad ter besluitvorming worden voorgelegd.

Door het deels verouderde woningbezit lopen de onderhoudskosten op. Ook het intensiveren van woningonderhoud en kwaliteitsverbeteringen spelen een belangrijke rol in de kostenstijgingen.
Ook zijn er marktontwikkelingen waar het GWA geen invloed op heeft, zoals de arbeids- en materiaalkosten stijgen harder dan verwacht. Daarnaast zijn de huurinkomsten door ingrepen van de overheid (huurbevriezing en huurverlaging) achtergebleven bij de kostenontwikkelingen.

Uitgangspunten
Het beheren, verduurzamen en ontwikkelen van de huurwoningen vraagt om een actieve inzet van het GWA. Dat roept o.a. de volgende vragen op:

- Welke (strategische) keuzes maken we?
- Hoe vervullen we onze rol als sociale verhuurder?
- Wat is de impact van wet- en regelgeving?
- Hoe beoordelen we toekomstbestendigheid en de duurzaamheidsopgave waar we voor staan?
- Kennen we onze huurwoningen van binnen en buiten?
- Hoe goed kennen we onze huidige, en ook toekomstige huurder?

Context
Een woning is meer dan stenen: zij vormt een thuis en draagt bij aan het hart van de gemeenschap en leefomgeving. Gemeente Ameland investeert al sinds eind jaren ’50 in de bouw van sociale huurwoningen. Dit valt ook uit het bijgevoegde bouwjarenoverzicht van de complexen af te lezen.

Specifieke omstandigheden
Wonen op Ameland is op vele vlakken uniek en vraagt om een andere aanpak dan op het vasteland. Het plan houdt rekening met de volgende eiland/ GWA omstandigheden:

- Een specifieke benadering van beheer en onderhoud voor divers, beperkt volume en versnipperd woningbezit
- Hogere kosten (eilandtax),
- Langere doorlooptijden.

Het strategische complexbeheerplan geeft richting aan:

- Hoe de woningportefeuille er over 10 jaar uit moet zien (2035)
- Welke acties daardoor nodig zijn: regulier beheren en onderhouden, verduurzamen, aanpassen, herstructureren, afstoten of nieuw bouwen

Waarom een strategisch complexbeheerplan?

Wat is de opdracht?
In de kadernota van 2025 en 2026 is opgenomen om te komen met een strategisch complexbeheerplan inclusief een meerjarenonderhoudsbegroting (MJOB).

Het strategisch complexbeheerplan is opgesteld om inzicht te krijgen in de opgave op korte- en lange termijn en om keuzes over het beheer & onderhoud, verduurzaming en ontwikkeling van huurwoningen goed te onderbouwen. Voorheen werden de huurwoningen ingerekend met een oneindige exploitatieduur. Waarbij echter in de eerdere onderhoudsbegroting geen rekening werd gehouden met ingrijpende renovatie- en vervangingskosten; dit plan maakt de keuzes expliciet en ook zijn de vervangingskosten in de onderhouds- en investeringsbegroting meegenomen.

Uitdagingen
Gemeente Ameland wil voorop te lopen in de energietransitie om eerder, dan gesteld in het Parijs akkoord, volledig fossielvrij zijn met lokaal opgewekte, hernieuwbare energie. Het GWA moet kritisch voorleggen wat wel en niet wordt gedaan en wanneer investeringen plaatsvinden, zodat de woningen betaalbaar blijven en de uitvoering haalbaar is.
Dit plan geeft een doorkijk naar de komende tien jaar en helpt bij het bepalen welk type woning ontwikkeld, onderhouden of verduurzaamd moet worden.

In de bijlage is een overzicht opgenomen van het huidige woningbezit (2025) per dorp met bouwjaren per complex.

Welke processtappen kent het strategische complexbeheerplan?

Besluitvorming
Het vaststellen van het GWA strategisch complexbeheerplan verloopt in verschillende processtappen. Eerst is begin 2026 de gemeenteraad tijdens een themabijeenkomst meegenomen in de grote opgave van het GWA. In de tweede helft van 2026 is het strategisch complexbeheerplan ter besluitvorming aan de gemeenteraad aangeboden.

Richting
De gemeente Ameland staat voor diverse uitdagingen op het gebied van beheer, verduurzaming en ontwikkeling van de huurwoningen. Dit strategisch complexbeheerplan biedt richting bij het maken van keuzes.

Bij mutatie en projectmatige aanpak inclusief participatie
Aanpak
De uitvoering van de diverse werkzaamheden heeft dilemma's in zich zoals snelheid en doorlooptijd versus overlast, comfort en participatie.
In de komende periode gaan we onderzoeken hoe de aanpak het best vorm en inhoud kan krijgen ten aanzien van mutatiegericht of projectmatig. Beide aanpakken hebben hun eigen voor- en nadelen in zich voor huurder en gemeente. Per activiteit streven we naar een optimum in de aanpak.

Huurdersparticipatie en communicatie
Basis uitgangspunt is dat de huurders in een vroeg stadium worden meegenomen in het verduurzamingstraject. Dit gaat in stappen van generiek naar de specifieke aanpak en planning van de woning van de huurder. Per project wordt een projectplan opgesteld inclusief een paragraaf waarin de communicatie met de huurder(s) staat beschreven.
Daarnaast fungeert Huurdersbelang Fryslân als klankbord organisatie in het gehele traject.

In het gehele onderhoud hebben wij te maken met de Woningwet waarbij huurders bepaalde werkzaamheden moeten toestaan en waarvoor de huurder toestemming moet worden gevraagd.

- Onderhoud (verplicht door verhuurder)
- Renovatie (verbetering of toevoeging aan de woning)

Financiële onderbouwing
De financiële impact van het strategisch complexbeheerplan is opgenomen in de gemeentelijke kadernota en meerjarenbegroting. Voor de begrotingsperiode 2027-2030 wordt dit nog op hoofdlijnen gedaan, zonder concrete projecten te benoemen. Na vaststelling van het strategisch complexbeheerplan volgen in latere kadernota's specifiekere bedragen en projectmatige uitwerkingen tot kredietverzoeken.
Hoewel deze kadernota's telkens vier jaar vooruitkijken, moet nu al rekening worden gehouden met de financiële behoefteomvang ten aanzien van onderhoud, projectontwikkeling en verduurzaming op langere termijn voor tenminste 25 jaar.

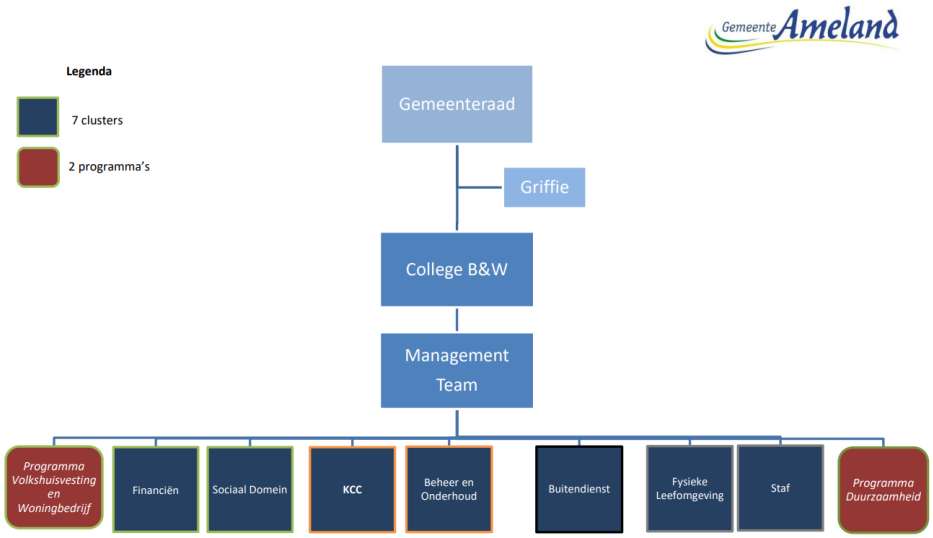
Hoe is dit complexbeheerplan tot stand gekomen?

Het opstellen van het complexbeheerplan begon met het verzamelen van uitgebreide informatie over de huurwoningen. Denk hierbij aan gegevens zoals bouwjaar, energie labels, onderhoudsplanning, inzicht over aanwezige technische installatie(s), huurprijs en woonduur van de huidige huurders.

Tijdens workshopsessies is het volledige woningbestand van het GWA doorgenomen door de clusters GWA en beheer en onderhoud. Daarbij zijn de specifieke kenmerken per woning besproken en is gezamenlijk nagedacht over de bijpassende toekomstige strategie, te weten.

- Doorexploiteren na 2035, gecombineerd met verduurzaming
- Herstructurering
- Verkoop
- Onderzoek naar doorexploiteren, herstructurering of verkoop

Organisatie GWA

De clusters Beheer en onderhoud, Financiën en Programma's Volkshuisvesting en Woningbedrijf en Duurzaamheid voeren gezamenlijk de activiteiten uit voor het verhuren, beheren & onderhouden en verduurzamen van de GWA-woningen.

Regionale woondeal en nieuwbouwontwikkelingen

In de regionale woondeal zijn afspraken gemaakt over de realisatie van 100 nieuwe woningen in de periode 2022 - 2030 in de categorie sociale- en middenhuur en betaalbare koop.

In de afgelopen jaren vanaf 2022 is deze opgave al nagenoeg gerealiseerd door betaalbare koopwoningen van particuliere- en initiatieven van Gemeente Ameland (totaal 22 woningen) en sociale en middenhuurwoningen en huidige ontwikkeling aan Paasduinweg door GWA (totaal 77 woningen).
Waarmee via de GWA-opdracht invulling is gegeven aan de ontwikkelopgave vanuit de Woonvisie en Regiodeal. Desondanks resteert er nog een opgave vanuit de Woonvisie voor sociale- en middenhuur woningen.
Vanuit het nieuw op te stellen volkshuisvestingsprogramma moet verdere duidelijkheid ontstaan over de vervolgopgave ten aanzien van aantallen en typologie.
We gaan onderzoeken om een Knarrenhofje te (laten) realiseren en hierbinnen een deel sociale huurwoningen af te nemen.
De ontwikkeling hiervan ligt echter buiten GWA en Gemeente Ameland. Voor de huurwoningen zoekt Knarrenhof aan de voorkant naar een woningcorporatie die de huurwoningen afneemt en gaat verhuren.
Het GWA kan en wil als er voldoende animo is vanuit de markt voor de koopwoningen, maximaal 10 huurwoningen afnemen binnen het Knarrenhof op Ameland om de rol van de “woningcorporatie” te vervullen. De huurwoningen zullen turn-key worden afgenomen.
Dit complexbeheerplan voorziet echter niet in het eventueel verkopen van gemeentegrond ten behoeve van een “Knarrenhof”. De gemeente heeft bij eventuele verkoop van gronden rekening te houden met de wet- en regelgeving.

De eventuele ontwikkeling voor realisatie van koop- en huurwoningen wordt opgepakt door Stichting Knarrenhof zelf, echter alleen als er voldoende animo voor is om de koopwoningen te kopen. Hierbij moet de kanttekening worden geplaatst dat volgens Stichting Knarrenhof voor elke “Knarrenhofwoning” tenminste 10 potentieel belangstellenden aangemeld dienen te zijn.

Voor deze komende 5 jaar richt GWA zich op de nieuwbouwontwikkeling van:

- Realisatie woningen voor de woningbehoefte en duurzaamheidsaanpak GWA-woningen
    - Trapweg - Hollum
    - Binnendieken - Nes
    - Hoge Eggeweg - Nes
    - Voormalige locatie “De Stelp” – Hollum

Nog eventueel te onderzoeken GWA-nieuwbouwlocaties voor de toekomst zijn:

- De Stringen/ Klaas Nobelweg – Ballum
- Transformatie (verbouwen van) vrijkomende panden uit accommodatiebeleid

Om de juiste afweging te maken welke doelgroepen bediend moeten gaan worden en welk type woningen er ontwikkeld moeten worden voor de betreffende doelgroepen, is het op korte termijn laten uitvoeren van een kwalitatief woningmarktbehoefte onderzoek essentieel. Dit onderzoek zal daarom uiterlijk in Q4 2026 worden uitgezet en dient ook ter onderbouwing van het nog op te stellen volkshuisvestingsprogramma in 2027.

Analyse van de huidige GWA- vastgoedportefeuille per 1-1-2025

Het GWA-woningbezit kent een brede variatie van huurprijzen. De bepaling van de huurprijs gaat op basis van het woningwaarderingsstelsel. In de bijlagen is een analyse overzicht van het woningbezit opgenomen.

Huurprijs GWA-woning
Het GWA-huurprijsbeleid heeft als uitgangspunt dat de huurprijs wordt gemaximaliseerd op 72,5% van maximaal redelijk voor haar sociale huurders, zodat de woning betaalbaar blijft voor de doelgroep. Uitzondering zijn de woningen die gehuurd worden door een huurder met een inkomen boven de huurprijsgrens. In deze situatie start en groeit de huurprijs door tot 100% maximaal redelijk (zg. midden- en vrije huur).

Woningkenmerken
Het GWA-woningbezit omvat veel grote grondgebonden eengezinswoningen, 60% van de woningen heeft 2 slaapkamers of meer. Gezien de diverse vraagstellingen voor het realiseren van levensloopbestendige woningen is in kaart gebracht hoeveel woningen in het huidige GWA-woningbestand al “zorggeschikt” zijn en daarmee bedoelen we gelijkvloers of toegankelijk zijn met verschillende hulpmiddelen. In de bijlage is hiervan een overzicht opgenomen.

Energielabels
De energielabels hebben een geldigheidsperiode van 10 jaar. Een groot deel van de energielabels van de GWA-huurwoningen hebben een geldigheidsduur tot 2029 en dienen daarom tenminste in 2028 geactualiseerd te worden via de NTA 8800-methodiek of zoveel eerder als hier aanleiding voor is.
In de afgelopen jaren zijn de berekeningsmethodieken van energielabels diverse malen aangepast. Het GWA kijkt en stuurt daarom met name op, hoe de uitgangspunten van duurzaamheid: verminderen van de energievraag en gebruik van fossiele brandstoffen kan worden beperkt.

Cruciaal is dat vanaf 1-1-2029 verhuur van woningen met label E, F of G niet meer is toegestaan volgens de Nationale Prestatieafspraken. Hierop zal het GWA als eerste anticiperen door bij de woningen die een energielabel E of lager hebben als 1^{e} te starten met gesprekken met de bewoners en verduurzamingswerkzaamheden of verkoop voor te stellen.

Bij de grote verduurzamingsronde van 2018–2019 hebben de GWA-huurwoningen gemiddeld twee labelstappen gemaakt. Deze renovaties vonden plaats via isolatie vanuit de binnenzijde.
Sommige woningen beschikken momenteel nog over houten vloeren; bij toekomstige na-isolatie is vervanging van deze houtenvloeren noodzakelijk door juiste alternatieven die beschikbaar zijn.

Nieuwbouw na 2020
Alle woningen die vanaf 2020 zijn gerealiseerd, zijn gasloos. Daarmee is inmiddels ruim 25% van het woningbezit van het GWA aardgasvrij. Deze woningen zijn standaard voorzien van zonnepanelen en een warmtepomp. Bovendien zijn al enkele andere mutatiewoningen als pilotproject, voorzien van lage temperatuurverwarming.

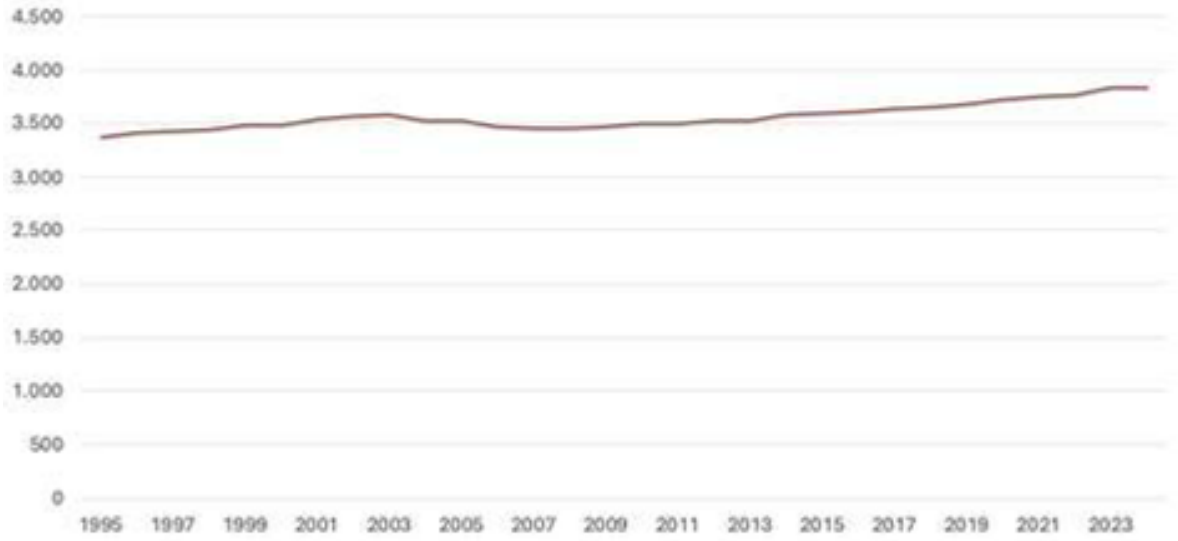
Meerjarenonderhoudsbegroting (MJOB) GWA-woningen
De vorige vastgestelde meerjarenonderhoudsbegroting dateert uit 2016. Hierin waren onder meer opgenomen: regulier onderhoud, plattegrondaanpassingen en verbeteringen aan badkamers, keukens en toiletten. Om goed inzicht te krijgen wat de toekomstige uitgaven voor beheer en onderhoud zijn, is een geactualiseerde meerjarenonderhoudsbegroting (25 jaar) en meerjarenonderhoudsbegroting Ambla (10 jaar) opgesteld en beschikbaar.

De opdracht van het cluster Beheer & Onderhoud voor het GWA-bezit, is het beheer, de ontwikkeling en het onderhoud van gemeentelijke huurwoningen, met als primaire focus het verhuren van betaalbare woningen aan mensen met lage en middeninkomens.
Omdat het meerjarenonderhoudsplan (MJOP) uit 2016 verouderd was, is eind 2025 een nieuw meerjarenonderhoudsplan (MJOP) opgesteld, met een looptijd van 25 jaar.
Het beoogd effect van dit MJOP is om de bouwkundige- en verhuur technische staat van de gemeentelijke huurwoningen tenminste op peil te houden van redelijk/voldoende tot goed, kwaliteitsverbeteringen toe te voegen tot onderdelen van het standaard Programma van Eisen (sPvE), de veiligheid te waarborgen en de levensduur van de woningen en installaties te verlengen.
De financiële consequenties van deze uitgangspunten en het meerjaren onderhoudsplan zijn inmiddels op basis van gemiddelden verwerkt in de kadernota en meerjarenbegroting.

Demografische ontwikkelingen

De inwoners van Ameland wonen verspreid over vier dorpen en het omliggende buitengebied. Nes en Hollum zijn de grootste woonkernen. Hoewel het aantal inwoners langzaam toeneemt, verandert de bevolkingsopbouw en aantal inwoners per woning aanzienlijk. Er is sprake van vergrijzing en ontgroening. Gezinnen worden kleiner en veel jongvolwassenen vertrekken naar het vasteland. Daarnaast kent Ameland een relatief groot aantal tijdelijke bewoners zg. Seizoenarbeiders.

Ontwikkeling aantal inwoners Ameland 1995 - 2024

Volgens het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) en het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) zal de bevolking van Ameland de komende jaren waarschijnlijk licht blijven groeien. Deze ontwikkeling is mede afhankelijk van de bouw van nieuwe woningen, zoals beschreven in de “Woonvisie Ameland”. Daarbij wordt gekeken naar uitbreidingsmogelijkheden aan de dorpsranden en naar herontwikkeling binnen bestaande bebouwing zoals aangegeven in de Woonvisie.
De wens is daarom om nog specifieker woningen met 2 slaapkamers te labelen voor één en twee persoonshuishoudens en de woningen met 3 slaapkamers of meer beschikbaar te houden voor grote(re) gezinnen.

Toewijzing bij mutatie
We hebben ook besproken hoe we in de toekomst woningen willen toewijzen bij mutatie.
Hierbij is gekeken naar de vraag: verhuren we woningen met meerdere slaapkamers aan gezinnen of juist aan eenpersoonshuishoudens en tweepersoonshuishoudens?
Om een evenwichtige verdeling te behouden, willen we mutatiewoningen bewust labelen, zodat ze gericht toegewezen kunnen worden aan de juiste doelgroep. De betreffende uitgangspunten worden in het te actualiseren huur(prijs)- en toewijzingsbeleid verder uitgewerkt.

Woonvisie Ameland 2024 - 2028

> "Het behouden en waar nodig extra realiseren van voldoende en betaalbare koop- en huurwoningen voor doelgroepen met een binding aan Ameland nu en in de verre toekomst"

Hierbij staan de volgende ambities centraal

- De gemeenschap centraal
- Werkers wonen op Ameland
- Ameland aardgasloos en CO2 neutraal in 2035

Opgave GWA
Gebleken is dat de gehele GWA woningvoorraad aardgasloos maken uiterlijk in 2035, realistisch gezien niet haalbaar is.
Met de kennis van nu, lijkt het beeld aardgasloosready in 2041 de meest realistische en passende ambitie voor de GWA woningvoorraad.
In 2018 zijn al veel woningen verbeterd door na-isolatie, wat heeft geleid tot gunstigere energielabels. De volgende opgave is om concreet te maken hoe en wanneer verdere stappen worden gezet om het doel volledig aardgasvrij en CO2 neutraal te bereiken. Duidelijk is dat hiervoor nog een intensief traject nodig is en er de nodige uitdagingen aan de orde zijn. We denken hierbij dan aan:

- Netcongestie
- Grote investeringskosten
- Doorlooptijd van proces en eindmoment na 2041
- Capaciteit – intern en extern
- Soorten oplossingen en bijbehorende kennis

Een belangrijk punt van aandacht is dat er uiteindelijk een evenwichtige verhouding moet zijn tussen de huurprijzen en de energiekosten van verschillende woningen.
Om de energietransitie te realiseren, kan het nodig zijn om bepaalde woningen:

- Te verkopen door zo boekwinst en toevoeging aan de reserve projecten te realiseren.
- Te slopen of te vervangen door nieuwbouw waardoor het aantal huurwoningen gedurende de looptijd van het strategisch plan op tenminste hetzelfde niveau blijft.
- Hierdoor ontstaat mogelijkheid tot verdichting op een locatie, uniformiteit + aaneengesloten woningbezit.

Het (na)isoleren van de verhuurde huurwoningen mag door de aangepaste wet- en regelgeving niet via een extra huurverhoging doorbelast worden aan de huurder. Deze isolatie- en verduurzamingskosten komen geheel voor rekening van het GWA.

Woningtoewijzingen
In de afgelopen jaren zijn veel woningen toegewezen aan alleenstaanden. Deze bewoners geven vaak de voorkeur aan ruime (lees meer vertrekken), en energiezuinige woning. Daarom is het verstandig om bij toekomstige nieuwbouwprojecten expliciet rekening te houden met de wensen van

éénpersoonshuishoudens. Dit draagt bij aan een evenwichtigere samenstelling van de woningvoorraad binnen het GWA.

In fase 2 hebben we 1 type woningen gebouwd die voldoen voor zowel de 1 persoons als meerpersoonshuishoudens. De meerpersoonshuishoudens (2 personen of meer) krijgen voorrang bij toewijzing van de 3 slaapkamerwoningen.

Daarnaast is het belangrijk om bij onderhoud en nieuwbouwontwikkelingen ook te denken aan de (dubbele) vergrijzing en levensloopbestendigheid. Dit betekent dat voldoende woningen in het bezit geschikt moeten zijn voor mensen die minder mobiel zijn of gebruik maken van een rollator of rolstoel.

Verhouding koop <> huur
Op Ameland is er sprake van een verdeling van koopwoningen en huurwoningen over het hele eiland die achterblijft bij het gewenste percentage vanuit het Rijk (18,5% <> 30%).
Bij nieuwe woonwijken is in de afgelopen periode doorgaans gekozen voor een combinatie van sociale huur en diverse typen koopwoningen. Ook in de toekomst heeft Gemeente Ameland het streven om een gevarieerd woningaanbod te realiseren. Dit gebeurt via de gemeentelijke bestemmingsplannen en de strategische keuzes van het GWA vanuit de Woonvisie om de mix per dorp en wijk te realiseren.

Hoewel Ameland relatief veel vrijstaande huizen kent, daalt de gemiddelde grootte van huishoudens. Daarom heeft het GWA bij recente bouwprojecten steeds vaker voor rijtjeshuizen gekozen.

Duurzaamheidsambitie Gemeente Ameland

Het klimaatakkoord van Parijs stelt doelen voor 2050.
Aardgasloos ready in 2041 lijkt het met meest realistisch en passende ambitie voor de GWA woningvoorraad.

Duurzaamheidsvisie voor GWA

Het GWA wil faciliterend en het vliegwiel zijn voor de ambities vanuit de duurzaamheidsvisie Gemeente Ameland en de woningen aansluiten op collectieve oplossingen. Bij onderhoud en renovatie grijpen we logische onderhoudsmomenten aan om verduurzamingsmaatregelen door te voeren. Denk hierbij aan bundeling van onderhoudswerkzaamheden zoals het plaatsen van isolerende beglazing bij het vervangen van kozijnen of het verbeteren van isolatie bij dak- of vloerrenovatie en bij woningmutatie zodra een woning vrijkomt door opzegging van het huurcontract.

Duurzaamheidsvisie <> netcongestie

Ameland ondervindt, net als de rest van Nederland, steeds meer problemen door netcongestie (=tekort aan capaciteit op het elektriciteitsnet). Voor uitbreiding zijn we afhankelijk van netbeheerder Liander. Dit kan onze energiedoelen onder druk zetten, maar we blijven onze huurwoningen beschikbaar stellen voor lokale en passende collectieve oplossingen vanuit het gemeentelijke duurzaamheidsprogramma om de ambities te realiseren.
We hebben in 2026 al bij Liander proforma verzoeken neergelegd voor meterkastverzwaringen om op deze wijze reserveringen op beschikbare netwerkverzwaringen te claimen.
Waar mogelijk maakt het GWA gebruik van beschikbare subsidies voor verduurzaming.
Als er vanuit het gemeentelijk duurzaamheidsprogramma geen collectieve oplossingen voorhanden zijn, zal het GWA kiezen voor individuele oplossingen in haar huurwoningen.
Om bovenstaande duurzaamheidsambitie te kunnen realiseren dienen in de komende jaren tot 2041, jaarlijks tenminste 15 – 20 woningen ingrijpend aangepakt te worden.

Fasering verduurzaming

We gaan de verduurzaming van de GWA-woningen gedurende de periode van 2027 tot en met 2041 uitvoeren.
In de periode 2026 en 2027 zullen de diverse onderzoeken als flora en fauna moeten plaatsvinden alsook de projectvoorbereiding en wijze van verduurzamingsaanpak. De verwachte benodigde doorlooptijd van de projectvoorbereiding van de verduurzaming is tenminste 1,5 tot 2 jaar.

Het GWA-verduurzamingsprogramma uitgangspunt is:

- Reduceren van de warmtevraag
- Reduceren van de vraag om fossiele brandstoffen.

Het streven is dat het GWA-woningbezit in 2041 tenminste aardgasloos ready is. Als er vanuit het gemeentelijk verduurzamingsprogramma collectieve oplossingen beschikbaar zijn zullen de GWA-woningen hier op ingezet worden als vliegwiel. De focus ligt daarmee in 1^{e} instantie niet op het volledig aardgasvrij zijn en/of CO_2-neutraal zijn in 2035.
We voeren de verduurzamingswerkzaamheden bij mutatie door en daar waar de werkzaamheden het noodzakelijk en wenselijk maken - projectmatig. Denk hierbij aan de natuurlijke onderhoudsmomenten.
De keuze om het verduurzamingstraject ook mutatiegericht uit te voeren, is gemaakt om de overlast van de huurders in huurwoningen bewoonde staat te beperken. Effect is wel dat het daardoor langer duurt voordat alle woningen zijn verduurzaamd en de huurders hiervan de voordelen ervaren.

Transformatie - Wat willen we met onze huurwoningen?

Het GWA streeft naar realisatie van de uitgangspunten vanuit de Woonvisie en duurzaamheidsvisie.

> "Het behouden en waar nodig extra realiseren van voldoende en betaalbare koop- en huurwoningen voor doelgroepen met een binding aan Ameland nu en in de verre toekomst"

Om bovenstaande ambities te realiseren is méér nodig dan regulier onderhoud en beheer. We zetten daarom in op beheer, onderhoud, verduurzaming en ook op onderzoeken naar herstructurering en verkoop.

Woningtype <> doelgroep
Het GWA heeft diverse type woningen en verschillende bewonersdoelgroep. We kiezen daarom bewust voor een diversiteit aan oplossingen en stemmen onze aanpak en werkwijze af op de eventueel veranderende omstandigheden. Daarnaast hebben we als het GWA een voorbeeldfunctie en willen verantwoord omgaan met middelen, energie en natuur.

Workshopsessies
In diverse workshopsessies voor het samenstellen van dit strategisch complexbeheerplan hebben wij onderstaande afwegingen gebruikt voor de strategiekeuzes en hebben alle GWA-woningen besproken ten aanzien van:

- Wat is het woningpotentieel
- Geschiktheid qua omvang, voor samenstelling, doelgroepen en voor verduurzaming
- Wat zijn de eerdere uitbreidingen en renovaties
- Herontwikkelingspotentieel
- Gewenstheid van de woning (woningweigering + aantal aanbiedingen)
- (Toekomstige) Onderhoudsopgave
- Uniekheid van de woning
- Samenstelling van de vastgoedportefeuille (in het dorp)

Uitkomsten workshops voor GWA-huurwoningen

Strategie	Aantal woningen
Doorexploiteren + verduurzamen	288
Onderzoeken wel/ niet doorexploiteren of herstructureren	11
Herstructurering	14
Afstoten*	20

*Er zijn diverse woningen op de verkooplijst geplaatst welke in principe nog voldoen aan het programma van eisen van het GWA echter in verband met de grote opgaven (organisatorisch en financieel) van het GWA zijn deze woningen op de verkooplijst geplaatst. De ambitie is dat de verwachte boekwinst voldoende is om de onrendabele top van minimaal 2 nieuwbouwwoningen te financieren.

Onderhoud huurwoningen

Het cluster Beheer & Onderhoud draagt namens het GWA zorg voor het dagelijks- en planmatige onderhoud aan de schil van haar huurwoningen. Dit gebeurt aan de hand van het geactualiseerde meerjarenonderhoudsplan 2026 – 2050 en onderhoudsplan Ambla 2025 - 2034.

Conditiescore

Voor het bepalen van de gewenste onderhoudsstaat gebruiken we de NEN 2767-norm. Deze conditiescoremeting werkt met een schaal van 1 (uitstekend) tot 6 (zeer slecht).
Voor de GWA-huurwoningen streven we naar een onderhoudsniveau dat overeenkomt met score 2 tot 3 afhankelijk van het bouwjaar. Dit is het niveau dat ook door de meeste woningcorporaties en vastgoedeigenaren wordt gehanteerd.

- 2 Goed
  (Vergelijkbaar met nieuwbouw, wel veroudering, geen onderhoudsschade of onderhoudsbehoefte);

- 3 Redelijk/ voldoende
  (Geen nieuwbouw, beperkte onderhoudsschade of onderhoudsbehoefte)

De logische vervangingsmomenten worden aangegrepen om grote onderhoudsbeurten en verduurzaming door te voeren.

Conditiescore <> herstructurering en verkoop

Voor woningen die op de herstructureringslijst staan hanteren we een lager onderhoudsniveau, gericht op schoon, heel en veilig.
Voor de woningen die op de verkooplijst staan, stemmen we het onderhoud af op de verwachte verkoopwaarde. We onderhouden deze woningen tenminste volgens score 3 en als het zinvol is om iets extra's te investeren in onderhoud als dat leidt tot een hogere verkoopopbrengst.

Kwaliteitsverbetering naar Standaard Programma van Eisen (sPvE)

Bij mutatie worden alle woningen die dateren van vóór 2020 en het label van doorexploiteren hebben, opgewaardeerd naar het standaard kwaliteitsniveau zoals vastgelegd in het sPvE.

Deze kwaliteitsverbetering zorgt ervoor dat de woningen (blijven) voldoen aan de huidige comfort- en gebruikseisen. De werkzaamheden omvatten onder andere de volgende onderdelen:

1. Woningverbeteringen bij mutatie
    - Open keukens in complex 16, 17 en 18: Door het verwijderen van de tussenmuur ontstaat een ruimere, meer open woon- en kookruimte die aansluit bij moderne woonwensen.
    - Plaatsing van een tweede toilet: Indien technisch eenvoudig te realiseren, wordt in de badkamer een tweede toilet toegevoegd voor extra comfort.
    - Vergroting van de badkamer (woningen van vóór 1970): Een bestaande kastruimte wordt bij de kleine doucheruimte betrokken, waardoor een functionelere en ruimere badkamer ontstaat.
    - Verbetering van de elektrische installatie: De installatie wordt waar nodig verzwaard en gemoderniseerd om te voldoen aan de huidige veiligheidseisen (NEN 4010) en het gebruik van moderne apparatuur.
    - Aanbrengen van een buitenkraan bij eengezinswoningen: Dit verhoogt het gebruiksgemak voor tuinonderhoud en andere buitentoepassingen.

2. Verbetering van bergingen
   Niet-geïsoleerde bergingen worden verbeterd en geïsoleerd. Dit voorkomt schimmelvorming en zorgt voor een geschikte ruimte voor de Cv-ketel en de wasmachineaansluiting.

Waardering en afschrijving activa
Standaard worden woningen afgeschreven in 50 jaar – zg. technische levensduur. Het GWA schrijft haar woningbezit af op basis van de historische kostprijsmethode.
Een zeer groot deel van het GWA-woningbezit is al ouder dan 40 jaar. Het is in de woningcorporatiesector gebruikelijk, bij woningen na 25 jaar een levensduur verlengende ingreep door te voeren en een herstructureringsopgave naar de toekomst toe, in te rekenen.
Deze investeringsvraagstukken werden voor de huurwoningen van het GWA niet ingerekend.
In de geactualiseerde meerjarenonderhoudsbegroting zijn alle benodigde en gewenste onderhoudsingrepen opgenomen volgens de vervangingsuitgangspunten. In de bijlage is deze vervanging referentiebibliotheek opgenomen.

Bijna alle plattegrondaanpassingen bij de gelabelde levensloopbestendige woningen vanuit het eerdere voorraadbeheerplan zijn inmiddels uitgevoerd, op vijf plattegrondaanpassingen na. Om de uniformiteit in de diverse complexen te waarborgen zijn ook de resterende plattegrondaanpassingen meegenomen in de meerjarenonderhoudsbegroting.

Herstructurering
Enkele woningen zullen op termijn niet voldoen aan de eisen van deze tijd en kennen diverse onderhouds- en verduurzamingsbeperkingen. Door deze verouderde woningen te slopen en nieuwe, energiezuinige woningen terug te bouwen, verbeteren we de leefbaarheid, benutten we de ruimte efficiënter en creëren we woningen die aansluiten bij de woonwensen van huidige én toekomstige bewoners.

Verkoopvijver
Op de verkooplijst staan de woningen die naar de toekomst toe niet meer voldoen aan de uitgangspunten van de GWA-vastgoedportefeuille. Daarnaast is het noodzakelijk om financiële middelen te genereren om de grote verduurzamings- en onderhoudsopgave van de vastgoedportefeuille vorm te kunnen geven. Daarom zijn hiervoor extra woningen voor verkoop gelabeld. Deze woningen blijven echter een rol vervullen in de woningvoorraad op Ameland en blijven hiermee van waarde voor Ameland. Door verkoop ontstaat tevens de sturingsmogelijkheid op realisatie van een gemixte woningvoorraad.

Verkoop en verduurzaming
Woningen die op de verkooplijst staan, zijn niet in de verduurzamingsopgave tot 2041 meegenomen. Aan de huurwoningen wordt vanzelfsprekend wel normaal onderhoud uitgevoerd zoals hiervoor is aangegeven. Voor deze woningen wordt per situatie een voorstel uitgewerkt hoe om te gaan met verduurzaming. Voor de verkoopvijver wordt in 2027 een verkoopstrategie en verkoopbeleidsuitgangspunten opgesteld met betrekking tot voorrangspositie en verkoopvoorwaarden. In de verwachte verkoopopbrengst is uitgegaan dat de betreffende verkoopwoning voor tenminste de WOZ-waarde zal worden verkocht.
In het verkoopbeleid GWA zullen tenminste de volgende uitgangspunten worden uitgewerkt:

- Behoud volkshuisvestelijk belang
- Zelfbewoningsplicht
- Anti-speculatiebeding
- Koppeling huisvestingsverordening
- Positie huidige huurder

Globaal faseringsplan en benodigde investeringen

Zoals eerder benoemd kunnen we niet alles tegelijkertijd aanpakken. Door de beperkte capaciteit, grote vraag naar financiële middelen en zorgvuldig + benodigd participatietraject is het noodzakelijk om onze verduurzamingsopgave stapsgewijs in de periode 2027 – 2041 uit te voeren.
Soms is extra tijd en afstemming ook wenselijk om tot een goed doordacht en breed gedragen oplossing te komen. De benodigde onderhoudswerkzaamheden zijn uitgewerkt in de meerjarenonderhoudsbegroting 2026 – 2050.

Uitgangspunt is om de onderhouds- en verduurzamingsopgave van het GWA gebundeld in de markt te zetten. Dit omdat het specifieke kennis en vaardigheden vraagt en de interne organisatie van clusters GWA en Beheer en onderhoud zoveel mogelijk wordt ontzorgd. Daarnaast proberen we op deze wijze de huurders zo beperkt en kort mogelijke overlast te laten ervaren.

Investeringen en aantallen
Het globale faseringsplan geeft richting aan wanneer we bepaalde investeringen voor beheer & onderhoud en verduurzamingsmaatregelen willen treffen. We hebben dit hieronder overzichtelijk in een tabel uitgewerkt voor de komende 10 jaar.
De diverse soorten onderhouden en kwaliteitsverbeteringen zijn opgenomen in de kadernota en begroting. Voor de investeringen voor nieuwbouw, verduurzaming en bijbehorend onderzoek zullen separate projectmatige kredietverzoeken ingediend worden en zijn daarmee niet opgenomen in de kadernota en begroting. Daarnaast zijn de ingeschatte verkoopopbrengsten ook niet meegenomen als baten in de meerjarenbegroting.

Onderwerp * € 1.000	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**	**2031**	**2032**	**2033**	**2034**	**2035**
Meerjarenbegroting*										
MJOB (Sweco)	326	1.096	1.096	1.096	1.096	1.096	1.096	1.096	1.096	1.096
Vervanging B,K,T's (Sweco)	262	404	404	404	404	404	404	404	404	404
Ambla (Dijkstra-Draaisma)	71,5	64	58,5	107,5	59	64,5	90,5	64,5	59,5	70
Dagelijks onderhoud*										
Reparatie verzoeken	121	121	121	121	121	121	121	121	121	121
Mutatie onderhoud	60	60	60	60	60	60	60	60	60	60
Contract onderhoud + dagelijks onderhoud Ambla	56	56	56	56	56	56	56	56	56	56
Kwaliteitsverbeteringen*										
Verbeteringen naar sPvE	227	227	227	227	227	227	227	227	227	227
Plattegrondaanpassingen	101,5	60,5	60,5	60,5	60,5	60,5				
Investeringen waarvoor nog separate investerings- en kredietverzoeken voor volgen en niet zijn opgenomen in de kadernota en begroting										
Projectontwikkeling – nieuwbouw*	2.800	2.800	2.800	2.800	2.000	PM	PM	PM	PM	PM
Na-isolatie en Verduurzaming*	Opstart	593	593	593	593	593	593	593	593	593
Verkoopopbrengst*	-400	-400	-400	-400	-400	-400	-400	-400	-400	-400

*Opgenomen bedragen zijn prijspeil 2026 en exclusief indexatie

Beheer & onderhoud
In 2025 is het MJOB geactualiseerd en zijn de onderhoudskosten voor de komende 25 jaar in kaart gebracht. In het overzicht zijn de daadwerkelijke begrote onderhoudskosten per jaar ingerekend.
De onderhoudskosten zijn gebaseerd op het instandhouden van het woningbezit volgens NEN 2767 - conditiescore 2 tot 3.
De financiële effecten van de meerjarenonderhoudsbegroting GWA wordt in de kadernota en meerjarenbegroting ter besluitvorming voorgelegd. In de meerjaren kadernotabegroting 2027 – 2030 zijn jaarlijks de verwachte gemiddelde onderhoudskosten over de gehele looptijd opgenomen.

Onderzoeksopdrachten
In de komende jaren zullen we diverse flora & fauna en haalbaarheidsonderzoeken moeten uitvoeren om goed doordachte en afgewogen projectbesluiten te kunnen voorleggen.

Verduurzaming
We streven ernaar om gemiddeld 15 – 20 woningen van het woningbezit per jaar te verduurzamen.

Projectontwikkeling
Ondanks dat er tot 2030 slechts een hele beperkte opgave resteert vanuit de regionale woondeal (restantopgave 1 woning en Paasduinweg 7 woningen), is er het beeld dat er nog voldoende woonbehoefte is om nog aanvullend 30 sociale-/ middenhuurwoningen te realiseren.

Deze eventuele nieuwbouwopgaven zullen een plek dienen te krijgen bij de verdere uitwerking van de woningbouwtypering en realisatie van dit complexbeheerplan.
De projectontwikkelingsberekeningen zijn gebaseerd op de laatste kosten uitvraag voor de Paasduinweg, herstructureringskosten van sloop en nieuwbouw en het huurbeleid GWA.
Voor de ontwikkeling van Knarrenhofjes is contact gezocht met Stichting Knarrenhof.

Huurdersparticipatie
We hebben bij grootschalige onderhoud- en verduurzamingswerkzaamheden te maken met wet- en regelgeving, het zg. Huurdersparticipatietraject voor benodigde goedkeuringen volgens de Woningwet, draagvlak en inzicht in eventueel benodigde alternatieve woonruimte van onze huurders.

De opgaven voor verduurzaming, renovatie en toekomstbestendig wonen vragen om ingrepen die direct ingrijpen in het dagelijks leven van de GWA-huurders. Renovatie- en verduurzamingstrajecten brengen onvermijdelijk overlast, tijdelijke beperkingen en soms zelfs tijdelijke herhuisvesting met zich mee. Deze ingrijpende aanpassingen veroorzaken daarmee ook “gedoe”.

Een transparant participatieproces en eerlijkheid over het “gedoe” vergroot het vertrouwen van huurders in het GWA en het project. De effectiviteit en snelheid van realisatie van de verduurzaming en onderhoud wordt mede bepaald door het gedrag van bewoners. Huurdersparticipatie is niet alleen een wettelijke verplichting, maar ook een maatschappelijke verantwoordelijkheid. Echter verstoringen in de project- en complexmatige aanpak veroorzaken ook vertragingen in de uitvoeringen.

Huurdersparticipatie is een strategische randvoorwaarde voor het slagen van renovatie- en verduurzamingstrajecten. Het versterkt de kwaliteit van besluitvorming, vergroot het draagvlak, vermindert risico's en draagt bij aan een sociaal en technisch duurzaam resultaat. Door participatie integraal onderdeel te maken van beleid en uitvoering, wordt gewerkt aan toekomstbestendige woningen én aan een sterke relatie tussen GWA en huurder.

Het GWA maakt gebruik van de diensten van Huurdersbelang Fryslân om een klankbordfunctie te vervullen in de verduurzamings- en onderhoudstrajecten. GWA Huurders kunnen bij Huurdersbelang Fryslân terecht voor allerlei vragen – noem het een zogenaamde ombudsfunctie.

We vinden het vanzelfsprekend belangrijk om onze huurders goed te informeren over wat we gaan doen met hun huurwoning en willen hen meenemen in onze planvorming.
Wij hebben met Huurdersbelang Fryslân goede afspraken om de belangen van de huurders van het GWA te waarborgen.

Risicoparagraaf

De uitvoering van het Strategisch Complexbeheerplan 2026-2035 vindt plaats in een dynamische omgeving waarin o.a. financiële, organisatorische, maatschappelijke en eiland specifieke factoren van invloed zijn op de voortgang. Het GWA onderkent deze risico's en stuurt actief op beheersing ervan.
De risico's worden periodiek gemonitord en betrokken bij de actualisatie van de kadernota, meerjarenbegroting en projectvoorstellen aan de gemeenteraad.

Risico	Kans	Impact	Beheersmaatregel
Netcongestie beperkt elektrificatie van woningen	Hoog	Hoog	Vroegtijdige afstemming met Liander, reserveren van aansluitcapaciteit en aansluiting zoeken bij collectieve oplossingen vanuit het duurzaamheidsprogramma.
Stijgende bouw- en verduurzamingskosten	Hoog	Hoog	Zorgdragen voor voldoende financiële omvang van “reserveprojecten”
Onvoldoende verkoopopbrengsten van gelabelde verkoopwoningen	Middel	Hoog	Zorgdragen voor voldoende financiële omvang van “reserveprojecten”
Tekort aan uitvoeringscapaciteit bij marktpartijen	Hoog	Middel	Tijdige aanbesteding, bundeling van werkzaamheden en langdurige samenwerking met marktpartijen.
Vertraging door flora- en faunaonderzoeken en vergunningprocedures	Middel	Hoog	Onderzoeken vroegtijdig opstarten en meenemen in de projectplanning.
Veranderende wet- en regelgeving	Middel	Hoog	Actieve monitoring van ontwikkelingen binnen volkshuisvesting, duurzaamheid en fiscaliteit.
Onvoldoende draagvlak bij huurders voor renovatie- en verduurzamingsprojecten	Middel	Hoog	Vroegtijdige participatie, individuele begeleiding van huurders en gebruik van diensten van Huurdersbelang Fryslân.
Hogere onderhoudslasten dan geraamd	Middel	Middel	Periodieke actualisatie MJOB en conditiemetingen volgens NEN 2767.
Onvoldoende inzicht in toekomstige woningbehoefte	Middel	Hoog	Uitvoering kwalitatief woningmarktbehoefteonderzoek en periodieke actualisatie van het volkshuisvestingsprogramma.
Onvoldoende financiële ruimte voor volledige uitvoering van het programma	Middel	Hoog	Fasering van projecten, inzet van verkoopopbrengsten, externe subsidies en jaarlijkse financiële herijking.

Financiële risico's

De grootste onzekerheid binnen het complexbeheerplan betreft de financiële omvang van de verduurzamings-, verkoop- en nieuwbouwopgave. De geraamde investeringsbedragen zijn gebaseerd op prijspeil 2026. Door inflatie, marktontwikkelingen, rentestijgingen en schaarste op de bouwmarkt kunnen de werkelijke kosten hoger uitvallen.
Daarnaast zijn verkoopopbrengsten van woningen onderdeel van de financieringsstrategie. Vertraging van verkoop of lagere opbrengsten kunnen invloed hebben op de uitvoering van het programma. Om deze risico's te beperken worden investeringsramingen periodiek geactualiseerd en wordt per project een afzonderlijk kredietvoorstel aan de gemeenteraad voorgelegd zodat de beheersmaatregel voldoende saldo in “reserveprojecten” geborgd wordt.

Risico's ten aanzien van verduurzaming

De ambitie van Gemeente Ameland om voor te lopen op het Parijs akkoord, is afhankelijk van factoren waarop het GWA slechts beperkt invloed heeft. Voorbeelden hiervan zijn:

- Beschikbaarheid van voldoende netcapaciteit;
- Ontwikkeling van collectieve warmteoplossingen;
- Technologische ontwikkelingen;
- Beschikbaarheid van subsidies;
- Capaciteit van installateurs en aannemers.

Wanneer deze randvoorwaarden achterblijven, kan het nodig zijn de uitvoeringsstrategie of planning tussentijds aan te passen.
De focus van het GWA ligt daarom primair op het verminderen van de warmtevraag, het verbeteren van de isolatieschil en het aardgasloos-ready maken van huurwoningen voor 2041. Deze maatregelen leveren ook waarde op wanneer toekomstige energiesystemen wijzigen.

Organisatorische risico's

Gemeente Ameland beschikt over een relatief compacte beheerorganisatie. De komende jaren neemt de omvang van projecten op het gebied van onderhoud, verduurzaming, verkoop en nieuwbouw aanzienlijk toe.
Hierdoor ontstaat afhankelijkheid van:

- Specialistische adviseurs;
- Aannemers;
- Installateurs;
- Externe projectbegeleiding.

Om het risico op overbelasting van de organisatie te beperken worden waar mogelijk werkzaamheden gebundeld en programmatisch aanbesteed.

Conclusie

De uitvoering van het Strategisch Complexbeheerplan brengt substantiële risico's met zich mee. De grootste risico's betreffen netcongestie, stijgende bouwkosten, uitvoeringscapaciteit en de financierbaarheid van de verduurzamingsopgave. Door een gefaseerde aanpak, periodieke actualisatie van plannen en een projectmatige besluitvorming blijft het GWA in staat om tijdig bij te sturen en de volkshuisvestelijke doelstellingen voor Ameland te realiseren.

Bijlagen:

Analyse GWA-woningbezit

Het woningbezit van het GWA kent een brede variatie van huurprijzen. De bepaling van de huurprijs gaat op basis van het woningwaarderingsstelsel.

Huurprijzen - GWA-huurprijsklassen per 1-1-2025

Huurprijsklassen	Aantal
Huurklasse tot kwaliteitskortingsgrens	14
Huurklasse 453_-_500	20
Huurklasse 501_-_575	70
Huurklasse 576_-_650	52
Huurklasse 651_-_725	49
Huurklasse 726_-_800	64
Huurklasse >_800	64
Totaal	333

Woningkenmerken - typering huurwoningen 1-1-2025 – analyse huidige GWA-portefeuille

Huurwoningen	Totaal	Hollum	Ballum	Nes	Buren
	331	157	34	96	43
1 slaapkamer woning	126	86	4	28	8
2 slaapkamer woning	57	7	10	24	16
3 slaapkamer woning	125	55	20	36	18
4 of meer slaapkamer woning	23	9	2	11	1
Overig/ onbekend/ mutatie	2				
Totaal	333				

GWA-huurwoningen zorg geschikt – gelijkvloers – gedifferentieerd naar gebruiksgemak

Huurwoningen*	Totaal	Hollum	Ballum	Nes	Buren
Gelijkvloers met max 2 slaapkamers	80	30	10	24	16
Gelijkvloers rolstoelvriendelijk	50	24	1	15	10
Gelijkvloers hulpbehoevend niet rolstoelafhankelijk	30	11	6	10	3
Gelijkvloers vitaal	22	7	0	9	6
Rolstoelvriendelijke woningen excl. woonvormen	12	8	1	1	2
Zorgappartementen Ambla	44	44			

*Woning valt in enkele situaties onder meerdere categorieën.

Energielabels - GWA-huurwoningen per 1-1-2025 met energielabel

Energielabel	Aantal
Aantal van A+++ (gasloos)	87
Aantal van A	59
Aantal van B	83
Aantal van C	92
Aantal van D	8
Aantal van E	1
Aantal van F	2
Aantal van G	1
Totaal	333

Woonruimteverdeling – doelgroepen t.b.v. mutatiewoning – per dorp

Doelgroep verdeling naar type per dorp*					
	Ballum	Buren	Hollum	Nes	Totaal
Eén en tweepersoonshuishoudens	17	36	64	44	161
Huurders met een zorgvraag	6	14	61**	15	96
Senioren	26	14	14	22	76
Starters	0	0	7	26	33
Meerpersonen >=2	14	15	59	32	120
Meerpersonen >=4	2	1	7	9	19
Business to Business (B2B)	0	0	1	0	1

** een huurwoning kan ingezet worden voor meerdere soorten doelgroepen*
***Inclusief zorgappartementen van Ambla*

In bovenstaande tabel is zichtbaar dat in bijna de helft van het GWA-woningbezit één tot twee personen wonen. De landelijke trend dat er sprake is van steeds kleinere huishoudens is ook op Ameland duidelijk zichtbaar.

Woningbezit per dorp

Ballum

Complexnr.	Adres	Plaats	Bouwjr.
7	Baron Rengerswg 8 en10	Ballum	1957
9	Baron Rengerswg 5 en 7	Ballum	1958
17	Douwe Klipweg 6, 9, 13, 15	Ballum	1980
22	Douwe Klipweg 23 en 25	Ballum	1986
31	Douwe Klipweg 1, 3, 5 en 7 + G. Kosterweg 4 en 4a	Ballum	1973
35	t Hofje 3, 5, 7 en 9	Ballum	1993
38	de Stringen 15, 17, 19 en 21	Ballum	1995
41	t Skottepad 3, 5 en 7	Ballum	2004
42	Abehiem 1, 1A,	Ballum	2022
43	Miedeweg 2, 4, 6, 8, 10 en 12	Ballum	2022

Buren

Complexnr.	Adres	Plaats	Bouwjr.
9	Strandweg 23, 27 en 29	Buren	1958
21	Meester Oudweg 17 + Paasduinweg 31 en 33	Buren	1986
22	Meester Oudweg 3, 5, 7 9, 11, 13 en 15	Buren	1986
22	Paasduinweg 39 en 43	Buren	1986
27	Noordwal 8, 10, 12	Buren	1989
31	Paasduinweg 20 en 22	Buren	1973
32	Hazeweg 1, 3 en 5 + Paasduinweg 14, 16 en 18	Buren	1970
36	Binnenweg 19, 21, 23, 25, 27, 29, 31 en 33	Buren	1993
43	Tiemanshiem 2, 4, 6, 8, 10, 12, 14, 16 en 18	Buren	2022

Hollum

Complexnr.	Adres	Plaats	Bouwjr.
1	Molenweg 3	Hollum	1950
9	Tussen Dijken 31	Hollum	1958
12	Tussen Dijken 33 en 35	Hollum	1959
15	E de Vriesstr 8 en 10	Hollum	
15	Reddingbootweg 2, 4 en 8	Hollum	1969
16	Botte Neystr 4	Hollum	1973
16	Botte Neystr 4 en 6 + Harmen Visserstraat 5 en 7 + Jacobs Visserpad 7, 8, 9 en 11	Hollum	1973
19	Reddingsbootweg 17, 19, 21, 23, 28, 30, 32 en 34	Hollum	1984
20	Kekelburen 4 + De Meer 5, 9, 17, 19, 23, 25, 27, 29 en 31 + Kekelburen 2, 6, 8, 10 en 12 + Terpelannen 2, 4, 6 10,12,18 en 20	Hollum	1984
22	Reddingbootweg 16 en 18	Hollum	1986
25	Terpelannen 3, 5 en 9	Hollum	1988
26	Kekelburen 20, 22, 24 en 26	Hollum	1988
28	Schoolstraat 1a + Westerlaan 2	Hollum	1675
29	Oranjeweg 43, 45, 51, 53 en 55	Hollum	1881
31	Westakkers 6, 8, 10, 12, 14, 16, 18, 20, 22, 24, 26, 28, 30 en 32	Hollum	1973
33	Burenlaan 11 + Oosterlaan 29 + Westerlaan 3	Hollum	1668
34	H.D. Katstraat 6, 8, 10, 12, 14, 16, 18, 20, 22, 24, 26, 28, 30, 32, 34 en 36	Hollum	1993
39	Mr. A de Bruinestr 4, 6, 8 en 10	Hollum	1998
42	Blieneweg 5, 7, 9 en 11	Hollum	2021
42	Badweg 4, 4A, 6, 8, 8A en 10	Hollum	2021
42	Tussen Dijken 2A en 4	Hollum	2022
	Ambla - 44 zorgappartementen	Hollum	2024

Nes

Complexnr.	Adres	Plaats	Bouwjr.
1	De Reed 1,3 + Jan Jacobstraat 3 en 5 + Kolkweg 2 en 4 + Lijnbaan 3	Nes	1950
5	Strandweg 16, 22 en 24	Nes	1957
9	Kolkweg 15 en 17	Nes	1958
11	Kard. de Jongweg 16 en 20	Nes	1959
13	Kl. Goumaweg 16	Nes	1959
14	Command.str 12, 16 en 20	Nes	1969
14	Obbe Edkesstr 2 en 8	Nes	1969
17	Fostaland 20 en 22	Nes	1980
18	De Worteltuin 6, 10 en 14 + Groenland 1	Nes	1982
19	Hiemkesweg 1, 3, 5 en 7	Nes	1984
23	Jacobshiem 3, 5 en 7 + Lege Miedeweg 14	Nes	1987
24	Hoge Miedeweg 6, 8 en 12	Nes	1987
25	De Tuun 9 + Lege Miedeweg 4 + Jacobshiem 2, 4, 6 en 8	Nes	1988
30	De Worteltuin 22,24, 26, 28, 30, 32, 34, 36, 38, 40, 42, 44, 46 en 48	Nes	1992
31	Kard. de Jongweg 37, 39, 41, 43, 45, 47, 49 en 51	Nes	1973
33	Ballumerweg 32 + Hiemkeswe9 en 11	Nes	1953
37	Hoge Miedewg 2 en 4 + Lege Miedeweg 16 en 18	Nes	1994
39	Molenplaat 14, 16, 18 en 20	Nes	1998
40	Binnendieken 1, 1a, 1b, 1c, 1d, 1e, 1f, 1g en 1h	Nes	2000
43	Heringhiem 2, 4, 6, 8, 10, 12, 14, 16, 18, 20 en 22	Nes	2022

Referentiebibliotheek vervangingsuitgangspunten GWA-huurwoningen

NL/SfB	Element	Handeling	Vervangingscyclus in jr
2110.40	Gemetselde stoep	Vervangen gemetselde stoep	40
2110.50	Niet constr., Alg., Schoorstenen	Schoorsteen buitenblad opnieuw opmetselen en voetlood vernieuwen	75
2110.50	Niet constr., Alg., Schoorstenen	Schoorsteen hakken, reinigen, voegen, kop behandelen, impregneren	25
2110.50	Niet constr., Alg., Schoorstenen	Schoorsteen reinigen, impregneren en kop behandelen	25
2122.10	Constr., Spouw, Metselwerk	Hydrofoberen incl. reinigen	10
2122.10	Constr., Spouw, Metselwerk	Vervangen metselwerk baksteen	75
2122.10	Constr., Spouw, Metselwerk	Vervangen kapotte stenen	0
2430.10	Ladd. en klimtr., Alg., Vlieringtrap	Vervangen binnentrap vlizo hout	40
2711.50	Niet constr., Vlak, Boelboorden	Vervangen boelboorden volkern + achterliggende constructie	40
2711.50	Niet constr., Vlak, Boelboorden	Vervangen boelboorden volkern kunststof (6 mm)	50
2711.50	Niet constr., Vlak, Boelboorden	Reinigen boelboorden kunststof plaat	6
2712.55	Niet constr., Hellend, Windveer / dekplank	Vervangen windveer / dekplank kunststof	24
2713.10	Niet constr., Luifels, aluminium	Vervangen luifel aluminium	30
2716.10	Niet constr., Gootconstructie hout	Vervangen gootbekleding zink	25
2716.10	Niet constr., Gootconstructie hout	Vervangen gootconstructie hout	50
2723.00	Constr., Luifel, beton	Vervangen luifel beton	40
3100.40	Algemeen, Raamdorpelsteen	Vervangen waterslag aluminium	45
3100.40	Algemeen, Raamdorpelsteen	Vervangen waterslag baksteen	75
3100.40	Algemeen, Raamdorpelsteen	Vervangen waterslag keramisch	75
3100.40	Algemeen, Raamdorpelsteen	Vervangen voegwerk	0
3120.19	Algemeen, Buitenkozijn hout	Vervangen gevelkozijnen hout	40
3120.19	Algemeen, Buitenkozijn kunststof	Vervangen gevelkozijnen kunststof	40
3120.19	Algemeen, Buitenkozijn kunststof	Reinigen gevelkozijnen kunststof (appartement)	6
3120.19	Algemeen, Buitenkozijn kunststof	Reinigen gevelkozijnen kunststof (gezinswoning hoge gootlijn)	6
3120.19	Algemeen, Buitenkozijn kunststof	Reinigen gevelkozijnen kunststof (seniorenwoning lage gootlijn)	6
3130.10	Deuren, Alg., Draaideur hout	Vervangen draaideur hout	40
3130.10	Deuren, Alg., Draaideur kunststof	Vervangen draaideur kunststof	40
3720.10	Gevuld, Alg., Dakkapel	Vervangen dakkapel prefab breedte 1500 mm draairaam/vast raam	50
3720.10	Gevuld, Alg., Dakkapel	Vervangen dakkapel prefab breedte 2000 mm draairaam/vast raam	50
3720.10	Gevuld, Alg., Dakkapel	Vervangen dakkapel prefab breedte 2500 mm draairaam/vast raam	50
3720.10	Gevuld, Alg., Dakkapel	Reinigen dakkapel	6
3721.15	Gevuld, Gesloten ramen, Lichtkoepel	Vervangen lichtkoepel dubbelwandig 1000 x 1000 mm kunststof polycarbonaat	20
3721.16	Gevuld, Gesloten ramen, Lichtstraat	Vervangen lichtstraat glas breedte 2500	20
3722.10	Gevuld, Raam draai, Dakramen	Vervangen dakraam hout+aluminium dakraam hout+aluminium >1 m2	50
4111.10	Bu. wand., Afwerkl., Pleisterwerk	Vervangen pleisterwerk	50
4111.40	Bu. wand., Afwerkl., Gevelafwerking voegwerk	Vervangen voegwerk	40
4112.20	Bu. wand., Bekledingen, Hout	Vervangen gevelbekleding rabat delen zacht hout met isolatie	20
4112.37	Bu. wand., Bekledingen, Kunststof bekleding	Vervangen gevelbekleding kunststof bekleding	50
4112.37	Bu. wand., Bekledingen, Kunststof bekleding	Reinigen gevelbekelding kunststof	6
4322.12	Niet verhoogd, Bekledingen, Schoonloopmat	Vervangen schoonloopmat entreemat coral	6
4511.11	Verlaagd, Verl. plaf., Buitenplafond hout	Vervangen buitenplafond hout	40
4511.11	Verlaagd, Verl. plaf., Buitenplafond hout	Reinigen buitenplafond	6
4610.12	Bu. schild., Alg., Betonlateien	Schilderen betonlateien	6
4610.15	Bu. schild., Alg., Constructies goot hout dekkend	Schilderwerk gootconstructie hout dekkend	6
4610.28	Bu. schild., Alg., Diversen Overstek / windveren hout dekkend	Schilderwerk overstek hout dekkend	6
4611.11	Bu. schild., Kozijn/raam, Hout dekkend systeem	Schilderen kozijn/raam hout dekkend	6
4611.11	Bu. schild., Deur, Hout dekkend systeem	Schilderen deur hout dekkend	6
4611.50	Bu. schild., Raamluik, Hout dekkend systeem	Schilderen houten luiken dekkend	6
4613.20	Bu. schild., Vloeren, Beton	Vervangen coating beton (2-componenten)	24
4613.20	Bu. schild., Vloeren, Beton	Overlagen coating beton 1-laags (2-componenten)	12
4615.20	Bu. schild., Plafonds, Beton	Sauswerk plafond beton	12
4615.30	Bu. schild., Plafonds, Hout	Schilderen plafond hout dekkend geprofileerd	6
4619.11	Bu. schild., Gevelbekleding, Boelboorden	Schilderen boelboord dekkend	6
4619.40	Bu. schild., Gevelbekleding, hout	Schilderen gevelbekleding hout dekkend geprofileerd	6
4710.51	Dakafw., Alg., Loodloketten opgaand werk	Vervangen loodloketten opgaand werk	30
4710.53	Dakafw., Alg., Loodstrook opgaand werk	Vervangen loodstrook opgaand werk	40
4711.32	Dakafw., Vlak, Dakbedekking bitumineus APP ongeballast	Vervangen bitumineus APP ongeballast	40
4711.32	Dakafw., Vlak, Dakbedekking bitumineus APP ongeballast	Vervangen dakrand APP	40
4711.32	Dakafw., Vlak, Dakbedekking bitumineus APP ongeballast	Vervangen dakrand APP incl. trim zink	40
4711.32	Dakafw., Vlak, Dakbedekking bitumineus APP ongeballast	Overplakken bitumineus APP ongeballast	20
4711.32	Dakafw., Vlak, Dakbedekking bitumineus APP ongeballast	Overplakken dakrand bitumineus APP	20
4711.33	Dakafw., Vlak, Dakbedekking bitumineus SBS geballast	Vervangen ballastlaag grind 6 cm dikte	40
4711.33	Dakafw., Vlak, Dakbedekking bitumineus SBS geballast	Vervangen bitumineus SBS geballast + noodlaag + grind omzet.	40
4711.33	Dakafw., Vlak, Dakbedekking bitumineus SBS geballast	Vervangen dakrand bitumineus SBS	40
4711.33	Dakafw., Vlak, Dakbedekking bitumineus SBS geballast	Vervangen dakrand bitumineus SBS incl. aluminium daktrim	40
4711.33	Dakafw., Vlak, Dakbedekking bitumineus SBS geballast	Overplakken bitumineus SBS geballast grind omzetten of tegels	20
4711.33	Dakafw., Vlak, Dakbedekking bitumineus SBS geballast	Overplakken dakrand bitumineus SBS extra laag aanbrengen	20
4712.20	Dakafw., Hellend, Golfplaten	Vervangen golfplaat vezelcement	20

4712.40	Dakafw., Hellend, Dakpannen keramisch	Vervangen dakpan keramisch	50
4712.41	Dakafw., Hellend, Dakpannen beton	Vervangen dakpan beton	50
5111.70	Lokaal, gasv. brandst., Gashaard	Vervangen moederhaard door cv-installatie	20
5121.32	Centraal, Gecomb. tapwaterverw., Combiketel	Vervangen CV ketel	18
5124.10	Centraal, Schoorstenen, prefab	Vervangen schoorsteen, aluminium	20
5151.10	Bijzonder, Warmtepomp, Warmtepomp	Vervangen warmtepomp woonhuis	20
5210.40	Regenw., Alg., Noodspuwer	Vervangen noodspuwer	20
5212.05	Regenw., Afv. bu. gebouw, Goot, kunststof	Vervangen bakgoot polyster	30
5212.05	Regenw., Afv. bu. gebouw, Goot, aluminium	Reinigen goot	6
5212.05	Regenw., Afv. bu. gebouw, kilgoot zink	Vervangen kilgoot zink	30
5212.05	Regenw., Afv. bu. gebouw, bak- / mastgoot, zink	Vervangen mastgoot zink	30
5212.05	Regenw., Afv. bu. gebouw, bak- / mastgoot, zink	Reinigen goot	6
5212.05	Regenw., Afv. bu. gebouw, Goot, aluminium bakgoot	Vervangen bakgoot aluminium	30
5212.05	Regenw., Afv. bu. gebouw, Goot, aluminium bakgoot	Reinigen goot	1
5212.05	Regenw., Afv. bu. gebouw, Goot, kunststof dakgoot (polytech)	Vervangen bakgoot kunststof	30
5212.05	Regenw., Afv. bu. gebouw, Goot, kunststof dakgoot (polytech)	Reinigen goot	1
5212.15	Regenw., Afv. bu. gebouw, Hemelwaterafvoer	Vervangen HWA pvc	30
5323.10	Verwarmd tapw. Doorstr.dir. verw., Geiser	Vervangen keukengeiser 10 kW ind. inlaatcomb.	20
5324.10	Verwarmd tapw. Doorstr. zonneboiler	Vervangen zonneboiler 50-100 ltr collector 2-3 m2 platdak	20
5610.27	Water, Alg., Expansievat	Vervangen expansievat inh. 18 ltr	10
5721.10	Lok. mech. afz., Afzuiginst., Ventilator	Vervangen boventilator woonhuis, incl. vernieuwen kanalen en schakelaar	20
6150.30	Energie laagsp., Alg., Zonnepanelen en omvormer	Vervangen transformator / omvormer	15
6150.30	Energie laagsp., Alg., Zonnepanelen en omvormer	Vervangen zonnepanelen (100Wp) incl. frame plat dak	30
6151.02	Energie laagsp., Verdeel inrichting	Vervangen laagspanning verdeel inrichting < 10 groepen (licht/kracht)	30
7311.14	Standaard, Keukenmeub., Keukenblok	Vervangen keukenblok, incl. tegelwerk, Standaard keuken	20
7311.14	Standaard, Keukenmeub., Keukenblok	Vervangen keukenblok, incl. tegelwerk, Uitgebreide keuken	20
7311.14	Standaard, Keukenmeub., Keukenblok	Vervangen kitvoeg aanrechtblad incl. inwendige hoeken	10
7411.05	Standaard, normaal, Sanitaire inrichting, toilet	Renovatie toilet	25
7411.05	Standaard, normaal, Sanitaire inrichting, toilet	Vervangen kitvoeg vloertegels	10
7411.05	Standaard, normaal, Sanitaire inrichting, badkamer	Renovatie sanitaire inrichting 2-3m2	25
7411.05	Standaard, normaal, Sanitaire inrichting, badkamer	Renovatie sanitaire inrichting 4-5m2	25
7411.05	Standaard, normaal, Sanitaire inrichting, badkamer	Vervangen kitvoeg vloertegels	10
9021.40	Terr. opstallen, Gebouw met spec. func., Berging	Vervangen berging	25

Kostenramingmeerjarenbegroting Sweco en Dijkstra Draaisma (Ambla)

Referentiebibliotheek vervangingsuitgangspunten GWA-huurwoningen

NL/SfB	Element	Handeling	Cyclus
2110.40	Gemetselde stoep	Vervangen gemetselde stoep	40
2110.50	Niet constr., Alg., Schoorstenen	Schoorsteen buitenblad opnieuw opmetselen en voetlood vernieuwen	75
2110.50	Niet constr., Alg., Schoorstenen	Schoorsteen hakken, reinigen, voegen, kop behandelen, impregneren	25
2110.50	Niet constr., Alg., Schoorstenen	Schoorsteen reinigen, impregneren en kop behandelen	25
2122.10	Constr., Spouw, Metselwerk	Hydrofoberen incl. reinigen	10
2122.10	Constr., Spouw, Metselwerk	Vervangen metselwerk baksteen	75
2122.10	Constr., Spouw, Metselwerk	Vervangen kapotte stenen	0
2430.10	Ladd. en klimijz., Alg., Vlieringtrap	Vervangen binnentrap vlizo hout	40
2711.50	Niet constr., Vlak, Boeiboorden	Vervangen boeiboorden volkern + achterliggende constructie	40
2711.50	Niet constr., Vlak, Boeiboorden	Vervangen boeiboorden volkern kunststof (6 mm)	50
2711.50	Niet constr., Vlak, Boeiboorden	Reinigen boeiboorden kunststof plaat	6
2712.55	Niet constr., Hellend, Windveer / dekplank	Vervangen windveer / dekplank kunststof	24
2713.10	Niet constr., Luifels, aluminium	Vervangen luifel aluminium	30
2716.10	Niet constr., Gootconstructie hout	Vervangen gootbekleding zink	25
2716.10	Niet constr., Gootconstructie hout	Vervangen gootconstructie hout	50
2723.00	Constr., Luifel, beton	Vervangen luifel beton	40
3100.40	Algemeen, Raamdorpelsteen	Vervangen waterslag aluminium	45
3100.40	Algemeen, Raamdorpelsteen	Vervangen waterslag baksteen	75
3100.40	Algemeen, Raamdorpelsteen	Vervangen waterslag keramisch	75
3100.40	Algemeen, Raamdorpelsteen	Vervangen voegwerk	0
3120.19	Algemeen, Buitenkozijn hout	Vervangen gevelkozijnen hout	40
3120.19	Algemeen, Buitenkozijn kunststof	Vervangen gevelkozijnen kunststof	40
3120.19	Algemeen, Buitenkozijn kunststof	Reinigen gevelkozijnen kunststof (appartement)	6
3120.19	Algemeen, Buitenkozijn kunststof	Reinigen gevelkozijnen kunststof (gezinswoning hoge gootlijn)	6
3120.19	Algemeen, Buitenkozijn kunststof	Reinigen gevelkozijnen kunststof (seniorenwoning lage gootlijn)	6
3130.10	Deuren, Alg., Draaideur hout	Vervangen draaideur hout	40
3130.10	Deuren, Alg., Draaideur kunststof	Vervangen draaideur kunststof	40
3720.10	Gevuld, Alg., Dakkapel	Vervangen dakkapel prefab breedte 1500 mm draairaam/vast raam	50
3720.10	Gevuld, Alg., Dakkapel	Vervangen dakkapel prefab breedte 2000 mm draairaam/vast raam	50
3720.10	Gevuld, Alg., Dakkapel	Vervangen dakkapel prefab breedte 2500 mm draairaam/vast raam	50
3720.10	Gevuld, Alg., Dakkapel	Reinigen dakkapel	6
3721.15	Gevuld, Gesloten ramen, Lichtkoepel	Vervangen lichtkoepel dubbelwandig 1000 x 1000 mm kunststof polycarbonaat	20
3721.16	Gevuld, Gesloten ramen, Lichtstraat	Vervangen lichtstraat glas breedte 2500	20
3722.10	Gevuld, Raam draai, Dakramen	Vervangen dakraam hout+aluminium dakraam hout+aluminium >1 m2	50
4111.10	Bu. wand., Afwerkl., Pleisterwerk	Vervangen pleisterwerk	50
4111.40	Bu. wand., Afwerkl., Gevelafwerking voegwerk	Vervangen voegwerk	40
4112,20	Bu. wand., Bekledingen, Hout	Vervangen gevelbekleding rabat delen zacht hout met isolatie	20
4112.37	Bu. wand., Bekledingen, Kunststof bekleding	Vervangen gevelbekleding kunststof bekleding	50
4112.37	Bu. wand., Bekledingen, Kunststof bekleding	Reinigen gevelbekelding kunststof	6
4322.12	Niet verhoogd, Bekledingen, Schoonloopmat	Vervangen schoonloopmat entreemat coral	6
4511.11	Verlaagd, Verl. plaf., Buitenplafond hout	Vervangen buitenplafond hout	40
4511.11	Verlaagd, Verl. plaf., Buitenplafond hout	Reinigen buitenplafond	6
4610.12	Bu. schild., Alg., Betonlateien	Schilderen betonlateien	6
4610.15	Bu. schild., Alg., Constructies goot hout dekkend	Schilderwerk gootconstructie hout dekkend	6
4610.28	Bu. schild., Alg., Diversen Overstek / windveren hout dekkend	Schilderwerk overstek hout dekkend	6
4611.11	Bu. schild., Kozijn/raam, Hout dekkend systeem	Schilderen kozijn/raam hout dekkend	6
4611.11	Bu. schild., Deur, Hout dekkend systeem	Schilderen deur hout dekkend	6
4611.50	Bu. schild., Raamluik, Hout dekkend systeem	Schilderen houten luiken dekkend	6
4613.20	Bu. schild., Vloeren, Beton	Vervangen coating beton (2-componenten)	24
4613.20	Bu. schild., Vloeren, Beton	Overlagen coating beton 1-laags (2-componenten)	12
4615.20	Bu. schild., Plafonds, Beton	Sauswerk plafond beton	12
4615.30	Bu. schild., Plafonds, Hout	Schilderen plafond hout dekkend geprofileerd	6
4619.11	Bu. schild., Gevelbekleding, Boeiboorden	Schilderen boeiboord dekkend	6
4619.40	Bu. schild., Gevelbekleding, hout	Schilderen gevelbekleding hout dekkend geprofileerd	6
4710.51	Dakafw., Alg., Loodloketten opgaand werk	Vervangen loodloketten opgaand werk	30
4710.53	Dakafw., Alg., Loodstrook opgaand werk	Vervangen loodstrook opgaand werk	40
4711.32	Dakafw., Vlak, Dakbedekking bitumineus APP ongeballast	Vervangen bitumineus APP ongeballast	40
4711.32	Dakafw., Vlak, Dakbedekking bitumineus APP ongeballast	Vervangen dakrand APP	40
4711.32	Dakafw., Vlak, Dakbedekking bitumineus APP ongeballast	Vervangen dakrand APP incl. trim zink	40
4711.32	Dakafw., Vlak, Dakbedekking bitumineus APP ongeballast	Overplakken bitumineus APP ongeballast	20
4711.32	Dakafw., Vlak, Dakbedekking bitumineus APP ongeballast	Overplakken dakrand bitumineus APP	20

4711.33	Dakafw., Vlak, Dakbedekking bitumineus SBS geballast	Vervangen ballastlaag grind 6 cm dikte	40
4711.33	Dakafw., Vlak, Dakbedekking bitumineus SBS geballast	Vervangen bitumineus SBS geballast + noodlaag + grind omzet.	40
4711.33	Dakafw., Vlak, Dakbedekking bitumineus SBS geballast	Vervangen dakrand bitumineus SBS	40
4711.33	Dakafw., Vlak, Dakbedekking bitumineus SBS geballast	Vervangen dakrand bitumineus SBS incl. aluminium daktrim	40
4711.33	Dakafw., Vlak, Dakbedekking bitumineus SBS geballast	Overplakken bitumineus SBS geballast grind omzetten of tegels	20
4711.33	Dakafw., Vlak, Dakbedekking bitumineus SBS geballast	Overplakken dakrand bitumineus SBS extra laag aanbrengen	20
4712.20	Dakafw., Hellend, Golfplaten	Vervangen golfplaat vezelcement	20
4712.40	Dakafw., Hellend, Dakpannen keramisch	Vervangen dakpan keramisch	50
4712.41	Dakafw., Hellend, Dakpannen beton	Vervangen dakpan beton	50
5111.70	Lokaal, gasv. brandst., Gashaard	Vervangen moederhaard door cv-installatie	20
5121.32	Centraal, Gecomb. tapwaterverw., Combiketel	Vervangen CV ketel	18
5124.10	Centraal, Schoorstenen, prefab	Vervangen schoorsteen, aluminium	20
5151.10	Bijzonder, Warmtepomp, Warmtepomp	Vervangen warmtepomp woonhuis	20
5210.40	Regenw., Alg., Noodspuwer	Vervangen noodspuwer	20
5212.05	Regenw., Afv. bu. gebouw, Goot, kunststof	Vervangen bakgoot polyster	30
5212.05	Regenw., Afv. bu. gebouw, Goot, aluminium	Reinigen goot	6
5212.05	Regenw., Afv. bu. gebouw, kilgoot zink	Vervangen kilgoot zink	30
5212.05	Regenw., Afv. bu. gebouw, bak- / mastgoot, zink	Vervangen mastgoot zink	30
5212.05	Regenw., Afv. bu. gebouw, bak- / mastgoot, zink	Reinigen goot	6
5212.05	Regenw., Afv. bu. gebouw, Goot, aluminium bakgoot	Vervangen bakgoot aluminium	30
5212.05	Regenw., Afv. bu. gebouw, Goot, aluminium bakgoot	Reinigen goot	1
5212.05	Regenw., Afv. bu. gebouw, Goot, kunststof dakgoot (polytech)	Vervangen bakgoot kunststof	30
5212.05	Regenw., Afv. bu. gebouw, Goot, kunststof dakgoot (polytech)	Reinigen goot	1
5212.15	Regenw., Afv. bu. gebouw, Hemelwaterafvoer	Vervangen HWA pvc	30
5323.10	Verwarmd tapw. Doorstr.dir. verw., Geiser	Vervangen keukengeiser 10 kW incl. inlaatcomb.	20
5324.10	Verwarmd tapw. Doorstr. zonneboiler	Vervangen zonneboiler 50-100 ltr collector 2-3 m2 platdak	20
5610.27	Water, Alg., Expansievat	Vervangen expansievat inh. 18 ltr	10
5721.10	Lok. mech. afz., Afzuiginst., Ventilator	Vervangen boxventilator woonhuis, incl. vernieuwen kanalen en schakelaar	20
6150.30	Energie laagsp., Alg., Zonnepanelen en omvormer	Vervangen transformator / omvormer	15
6150.30	Energie laagsp., Alg., Zonnepanelen en omvormer	Vervangen zonnepanelen (100Wp) incl. frame plat dak	30
6151.02	Energie laagsp., Verdeel inrichting	Vervangen laagspanning verdeel inrichting < 10 groepen (licht/kracht)	30
7311.14	Standaard, Keukenmeub., Keukenblok	Vervangen keukenblok, incl. tegelwerk, Standaard keuken	20
7311.14	Standaard, Keukenmeub., Keukenblok	Vervangen keukenblok, incl. tegelwerk, Uitgebreide keuken	20
7311.14	Standaard, Keukenmeub., Keukenblok	Vervangen kitvoeg aanrechtblad incl. inwendige hoeken	10
7411.05	Standaard, normaal, Sanitaire inrichting, toilet	Renovatie toilet	25
7411.05	Standaard, normaal, Sanitaire inrichting, toilet	Vervangen kitvoeg vloertegels	10
7411.05	Standaard, normaal, Sanitaire inrichting, badkamer	Renovatie sanitaire inrichting 2-3m2	25
7411.05	Standaard, normaal, Sanitaire inrichting, badkamer	Renovatie sanitaire inrichting 4-5m2	25
7411.05	Standaard, normaal, Sanitaire inrichting, badkamer	Vervangen kitvoeg vloertegels	10
9021.40	Terr. opstallen, Gebouw met spec. func., Berging	Vervangen berging	25

Voorstel

van het college aan de raad

Zaaknummer	570829
Vergaderdatum	20-10-2026
Organisatieonderdeel	Sociaal Domein/Staf
Portefeuillehouder	Theo Faber

Onderwerp

Voorlopig voorbereidingskrediet Voorzieningencluster Hollum

Voorstel

1. In te stemmen met het Plan van Aanpak Voorzieningencluster Hollum.
2. Een voorbereidingskrediet van € 200.000 beschikbaar te stellen.

Inleiding

Op 15 december 2025 heeft de raad het accommodatiebeleid vastgesteld. Voor het Voorzieningencluster Hollum zijn daarin kaders vastgelegd voor de toekomstige huisvesting van onderwijs, sport, sociaal werk en dorpshuis. Een toezegging aan de raad (15 december 2025) geeft aanleiding om voor dit cluster van voorzieningen te starten met de voorbereidingen ondanks dat op dit moment uitvoering volgens de vastgestelde planning pas in 2030 is voorzien. De reden om nu te starten met de voorbereidende werkzaamheden zijn het aanwezige draagvlak enerzijds en de complexiteit van een dergelijke clusterontwikkeling anderzijds.

In het accommodatiebeleid wordt uitvoerig ingegaan op de perspectieven voor Hollum. De ontwikkeling van het Voorzieningencluster in Hollum met daarin onderwijs, sport, sociaal werk en dorpshuis zijn daarin benoemd. In de reactienota is aangegeven, dat er behoefte is om voor dit cluster tot een integraal voorstel te komen, waarbij niet alleen wordt gekeken naar de twee scholen maar naar de voorbereiding die nodig is om het gehele voorzieningencluster in Hollum te kunnen realiseren.

Onder andere zijn de volgende redenen benoemd waarom de realisatie van dit voorzieningencluster complex is en waarom tijdig moet worden gestart met de voorbereiding van plannen:

- de bestaande constructie van de sporthal en Ons Hol,
- de aansluiting op en de inhoudelijke samenwerking met Ambla,
- de inhoudelijke samenwerking tussen onderwijs en kinderopvang (IKC), sociaal werk, dorpshuis, sport en
- inpassing van de verschillende functies in het gebied, zowel qua gebouw als qua buitenruimte.

Om helderheid te scheppen in wat er in de komende (onderzoeks-)periode zal gaan plaatsvinden, is een Plan van Aanpak samengesteld. Dit Plan van Aanpak is in concept besproken met Stichting Onderwijs West Ameland, Stichting Sociaal Werk Ameland, Kwadrant, s.c. Amelandia, Dorpsbelang Hollum, Stichting Bibliotheken Noord Fryslân, begrafenisvereniging “De Laatste Eer”.

Amelandia en Sociaal Werk Ameland hebben aangegeven de voorkeursmodellen uit het vastgestelde accommodatiebeleid als vertrekpunt te zien maar, dat er in het proces ruimte moet zijn om tot “het beste plan voor Hollum” te komen. Door te starten met het Programma van Eisen voordat tot locatie-invulling wordt gekomen, is hier ruimte voor in het proces.

De overige partijen hebben aangegeven vertrouwen te hebben, dat met de beschreven aanpak tot een goede haalbaarheidsstudie kan worden gekomen voor voorzieningencluster Hollum.

In het plan van aanpak is ruimte ingebouwd om eventuele alternatieven te ontwikkelen als daarvoor een concrete aanleiding aanwezig is. De basis voor de aankomende fase is gelegd met de vaststelling van het accommodatiebeleid. Daar geeft het Plan van Aanpak nu uitwerking aan.

Beoogd effect

Toekomstbestendige huisvesting voor kinderopvang en basisonderwijsonderwijs (IKC), sociaal werk, dorpshuis en sport.

Argumenten

1.1 Nu starten met de fase van planvorming is een logisch en noodzakelijk vervolg op het vastgestelde deel van het accommodatiebeleid.
De ontwikkeling van het voorzieningencluster is opgenomen in het vastgestelde deel van het accommodatiebeleid.

1.2 Plan van Aanpak (en de uitvoering hiervan) sluit aan bij (is de uitwerking van) het betreffende onderwerp in de Kadernota 2026.
In de Kadernota 2026 is over dit onderwerp het volgende opgenomen: “Voor het voorzieningencluster Hollum (nabij Ambla) wordt ter uitvoering van het vastgestelde deel van het accommodatiebeleid een plan van aanpak opgesteld. Dit wordt, inclusief een voorbereidingskrediet (voor projectbegeleiding, ruimtelijke verkenning, opstellen plan en programma van eisen, etc.) in de tweede helft van 2026 aan de raad voorgelegd. Uitgangspunt is dat de inhoud en functionaliteit van de voorzieningen, inclusief de kansen/mogelijkheden voor samenwerking (zoals bijvoorbeeld tussen zorg en welzijnswerk), in dit gebied leidend zijn voor de fysieke realisatie (inhoud eerst, dan de ‘stenen’).”

1.3 Nu starten met de voorbereidingen biedt de beste waarborg om het voorzieningencluster daadwerkelijk conform de tijdsplanning te realiseren.
Een tijdige start van de werkzaamheden spreidt de werklast en voorkomt pieken in de belasting van de organisatie.

1.4 Tijdig zicht op onderhoud
Nu starten met de voorbereidingen is zo vroeg mogelijk bekend hoe op detailniveau moet worden omgegaan met de uitvoering van het geplande onderhoud. Hierdoor worden desinvesteringen voorkomen.

1.5 Het is nu het momentum.
Bij belanghebbenden is draagvlak voor de ontwikkeling van het voorzieningencluster Hollum en is nu de gelegenheid om gezamenlijk te kunnen werken aan de voorbereidingen.

2.1 Voor de uitvoering van het Plan van Aanpak is een begroot budget van € 200.000 nodig (zie Plan van Aanpak).
Het budget is inclusief BTW (21%). Er wordt een aanvraag voor een bijdrage uit de Regiodeal ingediend (pijler Goed Wonen & Leven --> multifunctionele voorzieningen). Als deze bijdrage (circa € 50.000 --> 30% van € 200.000 -/- compensabele BTW) wordt toegekend, is dit een financiële meevaller.

2.2 *De raad is bevoegd om kredieten beschikbaar te stellen dan wel te wijzigen.*
Voor een rechtmatige besteding van middelen is het onder meer noodzakelijk dat de raad kredieten beschikbaar stelt voor investeringen. In de Kadernota 2025 zijn reeds financiële effecten in de vorm van stelposten van het accommodatiebeleid verwerkt in de begrotingsjaren 2028 en verder, zowel voor investeringen als eenmalige lasten. Bij concrete(re) plannen komt het college met een formele kredietaanvraag. Daartoe strekt dit voorstel. Met dit voorstel wordt een voorbereidingskrediet gevraagd van € 200.000 voor de uitvoering van het Plan van Aanpak voor Voorzieningencluster Hollum. Na deze voorbereiding volgt mogelijk een concrete kredietaanvraag voor de gehele investering. Tot die tijd wordt dit voorbereidingskrediet verantwoord onder de immateriële vaste activa op de balans van de gemeente.

Kanttekeningen

1.1 Er is sprake van een complexe inpassing.
De inpassing van kinderopvang, onderwijs, sociaal werk, dorpshuis en sport op één locatie is complex. Dit vraagt samenwerking (en soms inschikken) van alle partijen. Het is de vraag of bij uitwerking van de plannen het draagvlak bij partijen aanwezig blijft wanneer er onvoorzien consequenties zijn die niet eerder zijn onderkend. Er wordt een stuurgroep gevormd die verantwoordelijk is voor de aansturing van het proces. De stuurgroep wordt gevormd door de bestuurlijk opdrachtgever (portefeuillehouder van het project), de secretaris-directeur en de externe projectleider.

1.2 Continuïteit van de ouderenzorg in het recent gerealiseerde gebouw Ambla dient te worden gewaarborgd (randvoorwaarde).
Er zijn recent in het plangebied (sportpark, Ambla) forse investeringen gedaan die hebben geleid tot een prachtige nieuwe ouderenvoorziening. De continuïteit van deze voorziening moet worden gewaarborgd en is een randvoorwaarde bij verdere planvorming en varianten. Ondanks dat de fysieke koppelingen tussen Ambla en Ons Hol/sporthal geminimaliseerd zijn is dit toch een complicerende factor. Daarnaast moet ook als onderdeel van de komende fase zicht komen op de beschikbaarheid van onderwijs en kinderopvang (IKC), sociaal werk, dorpshuis en sportvoorzieningen.

1.3 Het huidige samengestelde geheel maakt de uitwerking lastiger.
Het gebouw voor sociaal werk en dorpshuis, de kinderopvang en de sporthal zijn in verschillende fasen gerealiseerd. Er is sprake van een samengesteld gebouw. Dit is bij renovatie, aanbouw dan wel (gedeeltelijke) sloopnieuwbouw een complicerende factor die moet worden beoordeeld. Mede om deze reden wordt ook nog een totale nieuwbouw als uit te werken variant in het Plan van Aanpak benoemd. Dit wordt gedaan zodat de raad na deze fase gefundeerd kan besluiten over verdere planvorming.

2.1 Verwerking van de voorbereidingskosten dient, als het project niet doorgaat, als eenmalige lasten in de exploitatie van de gemeente te worden verantwoord.
Het voorbereidingskrediet wordt op de balans opgenomen onder immateriële vaste activa. Wanneer het project uiteindelijk niet doorgaat, is het gevolg dat de tot dan toe gemaakte voorbereidingskosten als eenmalige lasten in de exploitatie moeten worden verantwoord. Ervan uit gaande dat het project wel doorgaat, worden deze kosten uiteindelijk onderdeel van de totale investering. Voor het nu gevraagde krediet wordt cofinanciering gevraagd via de regiodeal. Mocht er vanuit de regiodeal een bijdrage komen, dan zal dit leiden tot een lagere balanspost.

Vervolg

Na instemming door de raad zal de voorbereiding voor het Voorzieningencluster Hollum worden gestart in lijn met de beschrijving zoals opgenomen in het Plan van Aanpak. Naast overleg met belanghebbenden zullen er mogelijk één of meerdere informatiemomenten met de omgeving worden belegd. De uitkomsten van deze fase zullen de basis zijn voor de uiteindelijke ontwerpfase. Op basis van de uit te voeren werkzaamheden zou dit in de loop van 2027 kunnen worden verwacht. Het daadwerkelijke moment van de aanvraag voor uitvoering van de ontwerpfase is echter mede afhankelijk van de nog vast te stellen planning van het gehele accommodatiebeleid.

Bijlagen

- Plan van Aanpak definitiefase Voorzieningencluster Hollum.

Voorzieningencluster Hollum

Plan van Aanpak Haalbaarheidsstudie

25 augustus 2026

Samenstelling: Minze Beishuizen

Versie: 3.1

Inhoudsopgave

1 Inleiding 2

2 Doel en werkwijze definitiefase 2

3 Projectfase 2

4 Uitgangspunten voorzieningencluster 3

5 Technische staat en financiële uitgangspunten 4

6 Vertrekpunt inpassing voorzieningencluster 5

7 Toetsing haalbaarheid regelgeving en vergunningen 7

8 Aanpak ontwikkeling voorkeursvariant 7

9 Organisatie en governance 7

10 Besluitmomenten 10

11 Planning definitiefase (indicatief 9–12 maanden) 10

12 Begroting voorlopig voorbereidingskrediet 11

1 Inleiding

In 2025 heeft de gemeenteraad van Ameland het Accommodatiebeleid voor gemeentelijke gebouwen vastgesteld. Voor Hollum is hierin voorgesteld een voorzieningencluster te realiseren op de bestaande locatie van de sporthal, SC Amelandia en dorpshuis Ons Hol. Op hetzelfde terrein is in 2025 de nieuwbouw van woon-zorgcomplex Ambla opgeleverd. Voorafgaand aan de bouw van Ambla is voor het terrein/gebied een gebiedsvisie opgesteld. In deze visie is opgenomen dat voor de leefbaarheid op Ameland verbinding van en samenwerking tussen (maatschappelijke) voorzieningen van belang is en dat dit mede de rede is voor de keuze van de bouw van Ambla in dit gebied.

Het heeft de sterke voorkeur, dat het voorzieningencluster een fysieke koppeling krijgt met Ambla om zo voor de toekomst de meeste synergievoordelen te kunnen behalen. Met een fysieke koppeling worden de kansen voor samenwerking, medegebruik van ruimten en ontmoeting gemaximaliseerd. Deze koppeling is nu ook aanwezig tussen dorpshuis Ons Hol, de kinderopvang en Ambla.

Voor het voorzieningencluster Hollum is in het accommodatiebeleid een beschrijving opgenomen. Deze beschrijving is basis voor de nu uit te werken projectdefinitie.

Gezien de complexiteit van de opgave op zowel inhoudelijk als technisch en ruimtelijk vlak is gekozen om voor de komende onderzoeksfase een separaat krediet te vragen.

Dit document geeft een beschrijving van het komende proces en het resultaat wat van dit proces kan worden verwacht.

2 Doel en werkwijze definitiefase

De opdracht is het uitvoeren van een haalbaarheidsstudie naar een voorzieningencluster Hollum resulterend in een gedragen projectdefinitie inclusief voorkeursvariant, investeringsraming en voorstel voor voorbereidingskrediet voor de ontwerpfase.

Dit doel willen we bereiken door:

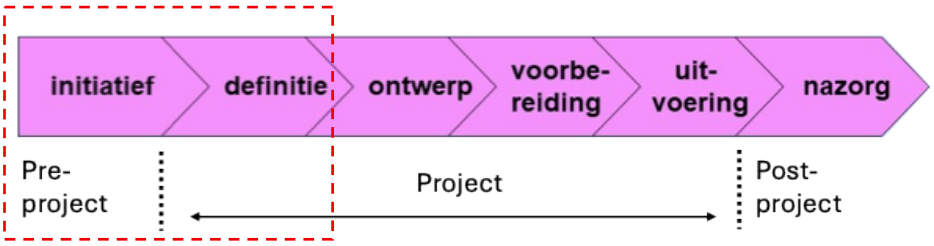
- In de komende fase met belanghebbenden een verdiepingsslag uit te voeren met betrekking tot dit programma.
- Het onderzoeken van de haalbaarheid van varianten (ruimtelijk, technisch, financieel, juridisch, organisatorisch) en het afwegen van deze varianten tegen volledige nieuwbouw.
- Op basis van meerdere criteria onderbouwing geven aan een voorkeursvariant om in een eenduidige ontwikkelrichting verder te kunnen met het project.
- Het formuleren van een heldere projectdefinitie.

3 Projectfase

Het voorzieningencluster bevindt zich in het beginstadium van een project. Met de vaststelling van het accommodatiebeleid in december 2025 heeft dit initiatief een eerste, formele status gekregen. Voor het voorzieningencluster Hollum is in het door de raad vastgestelde

accommodatiebeleid[1] een beschrijving opgenomen. Deze beschrijving is basis voor het uit te werken initiatief tot een projectdefinitie.

Een aantal zaken vragen bij de vertaling van initiatief tot een projectdefinitie om een verdere uitwerking. We willen daarmee meer zicht geven op de haalbaarheid van het initiatief. Een van de factoren daarbij is, dat het accommodatiebeleid richting geeft aan de gewenste ontwikkeling, maar dat voor de daadwerkelijke ontwikkeling van het project een diepere toetsing moet plaatsvinden op de gehanteerde uitgangspunten.

4 Uitgangspunten voorzieningencluster

Over de omvang van het voorzieningencluster zijn in het accommodatiebeleid een aantal uitgangspunten geformuleerd. In het accommodatiebeleid is vermeld dat de volgende functies in het voorzieningencluster Hollum een plek krijgen.

Programma gebouw:

Functie	**Indicatie m² BVO**	**Toelichting**
Basisonderwijs	873	Nu elders gesitueerd
Peuter- en kinderopvang	250	Nu onderdeel van Ons Hol
Dorpshuis	600	Nu onderdeel van Ons Hol
Bibliotheekfunctie	PM	Nu onderdeel van Ons Hol
Binnensport	1.750	Bestaande omvang sporthal, kleedkamers en kantine
Totaal gebouw	**3.473**	

Programma buitenruimte

Functie	**Indicatie m² BVO**	**Toelichting**

[1] https://ameland.bestuurlijkeinformatie.nl/Agenda/Index/bdd0caca-8000-4bc5-96cc-65a6edef99d2

Speelplein	543	
Buitensport - 2 voetbalvelden - 2 tennisbanen	7.140 670	Bestaande velden en banen SC Amelandia
Parkeren	3.575	
Totaal buitenruimte	**11.928**	

Opmerkingen ten aanzien van de beschreven uitgangspunten

Met name voor het dorpshuis en de bibliotheekfunctie is het van belang om meer te weten over het toekomstig programma en gebruik. Uitgangspunt is, dat er een uitwerking plaatsvindt binnen de ruimtelijke kaders zoals deze in het accommodatiebeleid zijn bepaald.

Ten aanzien van het Basisonderwijs en de peuter- en kinderopvang zal op basis van de meest actuele prognoses en normen doorrekening plaatsvinden.

Ten aanzien van sport wordt vooralsnog uitgegaan van een ongewijzigd programma. Toch is het van belang om in deze fase te blijven nadenken over de sportfuncties die naast het verenigingsvoetbal plaats moeten houden/krijgen op het sportpark.

Voor de activiteiten van SWA, bibliotheek en de Kwadrant groep is het van belang om voor het RFPvE meer te weten over de inhoudelijke programmering voor de komende jaren (SWA) en de onderlinge samenwerking.

Dit wordt uiteindelijk vastgelegd in een Ruimtelijk en Functioneel Programma van Eisen (RFPvE) voor het cluster Hollum als basis voor de investeringsraming.

5 Technische staat en financiële uitgangspunten

Op basis van het globale of gedetailleerde RFPvE wordt als onderdeel van de projectdefinitie een afweging gemaakt tussen nieuwbouw of renovatie van gebouwonderdelen. Deze afweging wordt in directe samenhang gemaakt met de financiële gevolgen. Ten aanzien van de financiering van maatschappelijk vastgoed zijn de beschikbare regels en regelingen onderhevig aan wijzigingen. Gezien de ontwikkelingen in financieringsmogelijkheden (DUMAVA[2]), BTW-compensatie, de uitrol van EPBD IV[3] en BBV-regels[4] is het van groot belang om de afweging over sloop-nieuwbouw en renovatie samen te brengen in een proces waar zowel “financiën” als “techniek” vertegenwoordigd zijn. Op deze manier kan de afweging het beste worden gemaakt en kunnen ook risico’s als onderdeel van de scenario’s als beste worden beoordeeld.

[2] https://www.rvo.nl/subsidies-financiering/dumava
[3] https://www.rvo.nl/onderwerpen/wetten-en-regels-gebouwen/epbd-iv
[4] https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR754665/1

Om deze analyse goed te kunnen maken, wordt er een conditiemeting uitgevoerd van het bestaande gebouwdelen (exclusief Ambla). Dit omdat in deze fase definitieve, cruciale keuzes worden gemaakt als gaat om sloop-nieuwbouw of renovatie van gebouwdelen.

Resultaat: afwegingsnotitie nieuwbouw en/of renovatie voor te definiëren gebouwonderdelen.

6 Varianten inpassing voorzieningencluster

In 2024 heeft Draaijer in opdracht van de gemeente Ameland een ruimtelijke inpassingsstudie uitgevoerd naar het voorzieningencluster in Hollum. Deze heeft als onderlegger gediend voor het door de raad vastgestelde accommodatiebeleid. Naar aanleiding van de analyse van diverse scenario's zijn in het accommodatiebeleid twee voorkeursscenario's benoemd.

Bij de samenstelling van dit Plan van Aanpak is in gesprekken met belanghebbenden naar voren gekomen dat het wenselijk is om breder te kijken, dan de eerder gedeelde voorkeursscenario's. Daarbij zijn verschillende argumenten aangevoerd. Argumenten zijn:

- De vlekkenplannen lijken beperkend te zijn als het gaat om de ontwikkeling van "het beste plan voor Hollum".
- De vlekkenplannen zijn weliswaar besproken met individuele belanghebbenden en tijdens een participatieavond, maar dit is nog niet de waarborg dat de varianten " het beste plan voor Hollum" laten zien.
- Ook is genoemd, dat nu de locatie van de voormalige Stelp vrijgekomen is, dat deze in de komende fase ook moet worden beschouwd als optie voor het onderwijs.

Deze argumenten zijn geen "algemene mening" maar het is wel van belang om deze te onderkennen. In het vervolgproces moet ruimte worden ingebouwd om in participatie met alle belanghebbenden hierover in gesprek te gaan. Hierbij is het vastgestelde accommodatiebeleid en specifiek de clustervorming op de locatie van het sportpark uitgangspunt. De Stelplocatie is door de raad aangewezen voor woningbouw en daarmee niet beschikbaar[5].

De varianten zijn daarmee zeker geen vaststaand gegeven maar worden wel meegenomen in deze fase van projectdefinitie. Voor vervolgproces wordt verwezen naar hoofdstuk 8.

- *Voorkeursscenario 1* gaat uit van het verplaatsen en kantelen van het rechter voetbalveld. Hierdoor ontstaat aan de zuidoostzijde ruimte voor een Integraal Kindcentrum. Relatief weinig aanpassingen met een IKC op een gunstige plek, namelijk bij de entree van het terrein. Voor de sporthal en het dorpshuis kan worden uitgegaan van volledige renovatie of van sloop/nieuwbouw.

[5] In de Woonvisie 2024-2028 van Ameland is vastgelegd dat de vrijkomende locatie van het oude zorgcentrum De Stelp aan de Hidde Dirks Katstraat in Hollum op termijn bestemd is voor woningbouw.

NB: inmiddels is bekend, dat de aanwezigheid van bestaande en de aanleg van nieuwe ondergrondse infrastructuur deze variant mogelijk belemmert. Dit wordt in de komende fase verder uitgezocht.

Aspect	Toelichting
Aantal lagen	1
Fasering*	Ja (1) Voetbalveld verplaatsen en renoveren sporthal en dorpshuis (2) Realiseren IKC
Tijdelijke huisvesting	Ja Tijdens renovatie sporthal en dorpshuis
Verwerven gronden	Nee
Aanpassing infrastructuur	Nee
Risico's bezwaren tegen vergunning	Minimaal, onderwijs zo ver mogelijk van woningen positioneren
Pluspunten	Handhaven sporthal mogelijk, compact model, alle functies op het terrein
Minpunten	Vol terrein, handhaven transformatorhuisje onderzoeken, geen fysieke koppeling IKC en overige functies

** Eventueel kun je na verplaatsen voetbalveld ook eerst het IKC realiseren en daarna renoveren dorpshuis/sporthal, zodat je (1 van) de schoolgebouwen tijdelijk in kunt zetten voor de dorpshuisfunctie.*

- *Voorkeursscenario 2* gaat uit van deels sloop van de sporthal (het lage deel) en het renoveren van de hal (het hogere deel). Tegen het gerenoveerde hogere deel zal een tweelaags gebouw worden aangebouwd met hierin de functies van kleedkamers, kantine, dorpshuisfunctie en een IKC. Dit scenario levert een zeer compact gebouw op met behoud van de infrastructuur in het gebied. Wel levert het veel loopbewegingen op, op een klein gebied.

Aspect	Toelichting
Aantal lagen	2
Fasering	Ja (1) Verplaatsen tennisvelden en sloop deel sporthal (2) Nieuwbouw deel sporthal
Tijdelijke huisvesting	Ja Tijdens renovatie sporthal en dorpshuis
Verwerven gronden	Nee
Aanpassing infrastructuur	Nee
Risico's bezwaren tegen vergunning	Minimaal, geen gebouwen niet dichtbij woningen
Pluspunten	Compact model, meer buitenruimte, fysieke koppeling IKC en overige functies
Minpunten	Eén gebouw met alle functies nader te onderzoeken (functioneel en mogelijkheden hergebruik)

Voorbeeld:

7 Toetsing haalbaarheid regelgeving en vergunningen

Als onderdeel van de verdere uitwerking van de voorkeursvarianten voor cluster Hollum wordt in deze fase een integrale toets uitgevoerd op de planologische, juridische en milieutechnische haalbaarheid. Daarbij wordt beoordeeld in hoeverre de varianten passen binnen de kaders van de Omgevingswet, het geldende omgevingsplan en relevante provinciale en waterschap regels.

Daarnaast wordt specifiek aandacht besteed aan natuur- en milieuwetgeving. In dat kader wordt een eerste verkenning uitgevoerd op effecten ten aanzien van Natura 2000, soortenbescherming en stikstofdepositie (AERIUS-berekening), mede gezien de ligging van Ameland binnen een kwetsbare natuurcontext.

Verder wordt beoordeeld welke sectorale onderzoeken benodigd zijn voor een ruimtelijke procedure en vergunningverlening. Hierbij moet gedacht worden aan onderzoeken op het gebied van verkeer en parkeren, geluid, bodem, waterhuishouding, externe veiligheid, luchtkwaliteit, cultuurhistorie/archeologie en eventuele milieuzonering.

Doel van deze fase is om tijdig inzichtelijk te maken welke randvoorwaarden, risico's en vergunningprocedures bepalend zijn voor de verdere planuitwerking en realisatie van de voorkeursvarianten.

8 Aanpak ontwikkeling voorkeursvariant

In de definitiefase willen we komen tot een voorkeursvariant. Het is de bedoeling om de keuze voor de voorkeursvariant te maken nadat de inhoudelijke, financiële, technische en programmatische (m2) informatie bekend is. Het kan zijn dat bij de uitwerking/definitie informatie naar voren komt die van invloed is op de beoordeling van de varianten uit het accommodatiebeleid. Daarom moet op voorhand niet worden uitgesloten, dat op basis van nieuwe informatie andere varianten moeten worden ontwikkeld. Ook kan het zijn, dat er bij wijziging van uitgangspunten nog tussenstappen moeten worden gemaakt om ook college en raad tussentijds mee te nemen in de planvorming.

Gezien de samenhang met eerdere planontwikkelingen (Ambla), is het voorstel om 19 Het Atelier (architect Ambla) te betrekken bij de verdere uitwerking van vlekkenplannen. Dit houdt overigens niet in, dat 19 Het Atelier ook bij de vervolgfasen zal worden betrokken bij de verdere planontwikkeling.

Bij de uitwerking van dit onderdeel is brede participatie van grote waarde. Niet alleen gebruikers maar ook belanghebbenden uit de omgeving zullen betrokken worden bij de ontwikkeling van de voorkeursvariant.

Met belanghebbenden samen willen we een ontwikkelgroep inrichten die als opdracht krijgt om binnen de meegegeven kaders tot het beste plan voor Hollum te komen. Daarbij blijft echter de uiteindelijke beslissingsbevoegdheid bij de raad en heb je het in het kader van participatie over "co-productie".

9 Organisatie en governance

Om deze fase effectief vorm te kunnen geven is er behoefte aan een heldere organisatie en governance-structuur. Deze is in deze paragraaf puntsgewijs beschreven.

Projectorganisatie

- **Bestuurlijk opdrachtgever** College van B&W, te vertegenwoordigen door projectwethouder (Piet IJnsen).
- **Ambtelijk opdrachtgever**: secretaris-directeur, of adjunct-directeur (Iwan Valk).
- **Projectleiding**: extern te beleggen (Minze Beishuizen).
- **Stuurgroep :**
    - Projectwethouder
    - Ambtelijk opdrachtgever
    - Projectleider
    - Communicatie
    - Op afroep:
        - Financieel adviseur
        - Communicatieadviseur
        - Bouwkundig
        - Beleidsmedewerker onderwijs
        - Beleidsmedewerker sociaal domein
- **Interne projectgroep**

In deze fase zal zoveel mogelijk gewerkt worden in kleinere overleggen. Het belang van een gezamenlijk referentiekader is hierbij van groot belang. Daarvoor wordt een interne ProjectStart georganiseerd. Er zal worden gewerkt met een projectgroep die met name als functie heeft om relevante informatie beschikbaar te krijgen en intern een gezamenlijk referentiekader te krijgen aangaande het project. Het doel is om zo ambtelijk tot een gezamenlijke eindadvies te kunnen komen. In overleg met betrokkenen zal worden beoordeeld hoe en in welke vorm structureel overleg nodig is. In elk geval worden in de ProjectStart de volgende disciplines betrokken:

- Onderwijs,
- Sport,
- Welzijn,
- Vastgoed,
- RO,
- Financiën,
- Verkeer,
- Duurzaamheid,
- Beheer,
- Juridisch
- Communicatie

Na de projectstart zal worden bepaald welke disciplines structureel onderdeel uit zullen gaan maken van de projectgroep.

- **Werkgroepen:**

    - Inhoudelijk: invulling nader te bepalen
    - Bouwkundig/ financieel/duurzaamheid: invulling nader te bepalen
    - Ruimtelijk (Omgeving Wet, verkeer: invulling nader te bepalen
    - Financieel: invulling nader te bepalen

NB: beeld is dat deze werkgroepen door de projectleider worden gepland en dat er per werkgroep een aantal sessies nodig zullen zijn. De projectleider stuurt in afstemming met de werkgroepen de externe partijen aan die werken in deze fase.

Externe adviseurs kunnen op afroep worden toegevoegd.

- **Ontwikkelgroep gebruikers**

Het is de bedoeling om de externe belanghebbenden in deze fasen naast bilateraal contact te betrekken in de vorm van een Ontwikkelgroep. Het is van groot belang om de gebruikers/huurders nauw te betrekken bij het proces en als permanente gesprekpartner aan tafel te houden.

De volgende partijen zijn daarbij op dit moment in beeld:

- Directeur samenwerkingsbestuur primair onderwijs West-Ameland
- Bestuur Amelandia
- Directie/bestuur SWA
- Kwadrant Groep
- Dorpsbelang Hollum
- Projectleider
- Communicatie gemeente Ameland

Afhankelijk van de fase van de haalbaarheidsstudie zullen in de ontwikkelgroep andere partijen aanschuiven zoals bijvoorbeeld de schrijver(s) van het RFPvE of de makers van de vlekkenplannen.

Het kan zijn dat voor de ontwikkelgroep een ProjectStart zal worden georganiseerd.

- **Toetsing breed draagvlak door inloopavonden.**

Het is de bedoeling om gedurende deze fase participatie vorm te geven door één of meerdere inloopmomenten voor belangstellenden.

Doelen van deze inloopmomenten zijn:

- Het waarborgen van draagvlak voor te beschrijven project.
- Het waarborgen dat alle relevante, externe informatie beschikbaar is.
- Het uitleggen richting de omgeving binnen welke kaders wordt gewerkt (vastgesteld accommodatiebeleidsplan).

- **Overige belanghebbenden**

Naast de genoemde partijen zijn er nog andere belanghebbenden die in deze fase betrokken moeten worden omdat zij invloed kunnen hebben op de ontwikkeling van het project. Hier zijn op dit moment de volgende partijen onderkend:

- Waterschap (Watercompensatie)
- Provincie (Wnb, subsidies)
- Stimuleringsfonds Waddeneilanden
- Eigenaren nutsvoorzieningen/ netbeheerder
- Rijksdienst voor Ondernemend Nederland: ondersteuning uitrol EPBD IV

10 Besluitmomenten

College en raad: Instemmen met het Plan van Aanpak voor de definitiefase.

Informeel:

- College betrekken bij tussentijdse variantrichtingen (themacollege)
- Raad informeren over richting en dilemma's (themaraad)
- Hierbij zullen ook eventuele relaties met andere projecten kunnen worden besproken (cluster Nes-Buren)

Formeel:

Collegebesluit goedkeuren resultaat definitiefase en projectopdracht ontwerp/ontwikkelfase en ter besluitvorming voorleggen aan de raad.

Raad:

Instemmen met de haalbaarheidsstudie en de projectopdracht voor de ontwerp/ontwikkelfase en het ter beschikking stellen van het voorbereidingskrediet voor het cluster Hollum.

Beslismomenten ontwerp/ontwikkelfase worden in het plan van aanpak voor de ontwerp/ontwikkelfase uitgewerkt. In elk geval is het ter beschikking stellen van het voorbereidingskrediet (om te komen tot een ontwerp) en het uitvoeringkrediet aan de raad, zodat de raad "aan het stuur blijft".

11 Planning definitiefase (indicatief 9–12 maanden)

De definitiefase voor het project bestaat uit een aantal technisch/ruimtelijk/financieel onderzoek die goed in tijd te zetten zijn en een inhoudelijk/procesmatig deel. De tijd die nodig is voor draagvlakontwikkeling en het bereiken van consensus over het plan is minder goed voorspelbaar. Met de betrokken belanghebbenden moet overeenstemming worden bereikt over de kaders die voor het project ontwikkeld worden. Er is een indicatieve planning aangegeven om tot het haalbaarheidsrapport te komen.

1. Besluitvorming raad is startmoment
2. Opstart & stakeholderanalyse, offerteaanvragen externen 2 maanden
3. Ruimtelijk en functioneel Programma van Eisen 4 maanden
4. Technische en financiële verkenning 2–4 maanden
5. Stedenbouwkundige hoofdopzet/ vlekkenplan 2 maanden
6. Ruimtelijke verkenning 2 maanden
7. Opzet investeringsraming en globaal dekkingsplan 1 maand
8. Participatie doorlopend
9. Rapportage 1 maand
10. Besluitvorming 2 maanden

Totale doorloop 9-12 maanden. De planning is indicatief en afhankelijk van de voortgang van participatie, onderzoeken en bestuurlijke afstemming.

12 Begroting voorlopig voorbereidingskrediet

In de initiatiefase worden een aantal onderzoeken gedaan. De volgende posten zijn daarvoor begroot:

RFPvE:	€ 30.000,-
Onderzoek samenwerking sociaal werk met kinderopvang, basisonderwijs, zorg, sport (incl. incidentele externe/extra inzet SWA):	€ 40.000
Onderzoek hergebruik bestaande bebouwing en voorkomen tijdelijke voorzieningen:	€ 15.000
Bouwkundige inventarisatie o.a. NEN2767):	€ 10.000,-
Ontwikkelling vlekkenplan:	€ 20.000,-
Ruimtelijke onderzoeken en toetsingen:	€ 20.000,-
Communicatie:	€ 5.000,-
Projectleiding:	€ 50.000,-
Interne kosten:	€ PM
Onvoorzien:	€ 10.000,-
Totaal begroting deze fase:	€ 200.000,-

Alle bedragen zijn inclusief BTW.

De post onvoorzien is met name opgenomen om indien nodig nog nader onderzoek te doen naar (constructieve) beperkingen/kansen van de bestaande constructie. De noodzaak daarvan is echter op dit moment nog niet in te schatten.

Besluit

Raad

Zaaknummer	570829
Datum vergadering	20-10-2026
Onderwerp	Voorlopig voorbereidingskrediet Voorzieningencluster Hollum
Portefeuillehouder	Theo Faber
Agendapunt	5

Besluit

De raad van de gemeente Ameland:

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders;

gelet op
- het vastgestelde deel van het Accommodatiebeleid;
- de Kadernota 2026;
- het Plan van Aanpak Voorzieningencluster Hollum;
- **Gelezen het amendement van de fracties CDA, AmelandEén en Algemeen Belang Ameland d.d. 20 oktober 2026**

Besluit (geamendeerd):

1. In te stemmen met het uitvoeren van de haalbaarheidsstudie naar het Voorzieningencluster Hollum overeenkomstig het Plan van Aanpak, binnen de kaders van het op 15 december 2025 vastgestelde accommodatiebeleid, met dien verstande dat:
   a. de haalbaarheidsstudie inzicht geeft in de maatschappelijke, functionele, ruimtelijke, technische, juridische, organisatorische en financiële haalbaarheid van het in het accommodatiebeleid opgenomen Voorzieningencluster Hollum en inzicht geeft in welke samenstelling, vorm en omvang deze clustering het beste kan worden gerealiseerd;
   b. de in het Plan van Aanpak genoemde voorzieningen, functies, omvang, varianten en voorkeursrichtingen als vertrekpunt bij het onderzoek worden betrokken, waarbij binnen de kaders van het vastgestelde accommodatiebeleid ruimte blijft bestaan om op basis van onderzoeksresultaten en participatie alternatieven te onderzoeken en af te wegen;
   c. voorafgaand aan de keuze voor een voorkeursvariant een zorgvuldig en breed participatieproces wordt doorlopen met gebruikers, belanghebbenden, omwonenden en inwoners van Hollum, waarbij niet alleen wordt geïnformeerd, maar daadwerkelijk ruimte wordt geboden voor het inbrengen en bespreken van wensen, aandachtspunten en alternatieve uitwerkingen binnen de door de raad vastgestelde kaders;
   d. van het participatieproces een schriftelijk participatieverslag wordt opgesteld waarin inzichtelijk wordt gemaakt wie en op welke wijze zijn betrokken, welke wensen, bezwaren, aandachtspunten en alternatieven naar voren zijn gebracht en op welke wijze deze in het onderzoek en bij de afweging van varianten zijn betrokken, waarbij tevens wordt gemotiveerd wanneer ingebrachte alternatieven niet verder worden onderzocht;
   e. de gemeenteraad na een eerste volwaardige participatieronde en voordat een voorkeursvariant wordt bepaald actief wordt geïnformeerd over de resultaten van de participatie, de onderzochte mogelijkheden en varianten, de haalbaarheid daarvan en de belangrijkste dilemma's, en in de gelegenheid wordt gesteld hierover richting mee te geven;
   f. in het Plan van Aanpak bij de beschrijving van de projectorganisatie uitsluitend functies en rollen worden opgenomen en namen van individuele ambtsdragers, medewerkers en externe opdrachtnemers worden verwijderd.

2. Een voorbereidingskrediet van € 200.000 beschikbaar te stellen.

3. De uitkomsten van de haalbaarheidsstudie, inclusief het participatieverslag, de vergelijking en beoordeling van de onderzochte mogelijkheden en varianten, de onderbouwing van de haalbaarheid van de voorgestelde uitwerking en een eventuele voorkeursvariant, ter besluitvorming aan de gemeenteraad voor te leggen voordat wordt gestart met de ontwerp-/ontwikkelfase.

Ballum, 20 oktober 2026

T. Willemsma
Burgemeester

J.M.J. Metz
Griffier

AMENDEMENT

Onderwerp: Amendement betreft agendapunt 5 " het verlenen van een voorbereidingskrediet voorzieningencluster Hollum (zaaknummer: 570829)

Raadsvergadering: 20 oktober 2026

De raad van de gemeente Ameland, in vergadering bijeen op 20 oktober 2026,

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders inzake het verlenen van en voorbereidingskrediet Voorzieningencluster Hollum;

Constaterende dat:

- de gemeenteraad op 15 december 2025 het accommodatiebeleid gemeentelijke gebouwen definitief heeft vastgesteld;
- in dit accommodatiebeleid voor Hollum een perspectief is vastgesteld waarin wordt uitgegaan van de ontwikkeling van een voorzieningencluster met onder andere een integraal kindcentrum, dorpshuis-/ontmoetingsfunctie, bibliotheekfunctie en een koppeling met binnen- en buitensport en woonzorgcentrum Ambla;
- het accommodatiebeleid als richtinggevend kompas dient en bepaalt dat op projectniveau voorstellen aan de gemeenteraad worden voorgelegd, waarbij grote projecten zo nodig worden onderbouwd met een haalbaarheidsstudie en/of locatiestudie en op meerdere momenten besluitvorming plaatsvindt;
- het voorliggende Plan van Aanpak tot doel heeft de haalbaarheid van het Voorzieningencluster Hollum nader te onderzoeken en te komen tot een gedragen projectdefinitie en voorkeursvariant;
- in het Plan van Aanpak brede participatie wordt voorzien en ruimte wordt geboden om op basis van nieuwe informatie andere varianten te ontwikkelen;

- het Plan van Aanpak voorziet in het tussentijds informeren van de gemeenteraad over richtingen en dilemma's;

Overwegende dat:

- het vastgestelde accommodatiebeleid het kader en de richting vormt voor de verdere ontwikkeling van het Voorzieningencluster Hollum;
- de nu voorliggende haalbaarheidsstudie bedoeld is om binnen dat kader te komen tot een haalbare, toekomstbestendige en breed gedragen uitwerking;
- een zorgvuldig participatieproces met gebruikers, belanghebbenden, omwonenden en inwoners waardevolle informatie kan opleveren over de samenstelling, functionaliteit, omvang en ruimtelijke uitwerking van het voorzieningencluster;
- participatie het meest betekenisvol is wanneer de resultaten daarvan daadwerkelijk kunnen worden betrokken bij het onderzoeken en afwegen van mogelijke uitwerkingen en varianten;
- een transparante verslaglegging inzicht geeft in de inbreng vanuit de samenleving en de wijze waarop deze bij de verdere afweging is betrokken;
- actieve tussentijdse betrokkenheid van de gemeenteraad eraan bijdraagt dat de raad zijn kaderstellende rol kan vervullen voordat een voorkeursvariant wordt bepaald;
- het voor de continuïteit van het Plan van Aanpak wenselijk is om in de projectorganisatie functies en rollen te benoemen in plaats van individuele personen;

Besluit:

Beslispunt 1 van het voorgestelde raadsbesluit te vervangen door:

1. In te stemmen met het uitvoeren van de haalbaarheidsstudie naar het Voorzieningencluster Hollum overeenkomstig het Plan van Aanpak, binnen de kaders van het op 15 december 2025 vastgestelde accommodatiebeleid, met dien verstande dat:

a. de haalbaarheidsstudie inzicht geeft in de maatschappelijke, functionele, ruimtelijke, technische, juridische, organisatorische en financiële haalbaarheid van het in het accommodatiebeleid opgenomen Voorzieningencluster Hollum en inzicht geeft in welke samenstelling, vorm en omvang deze clustering het beste kan worden gerealiseerd;

b. de in het Plan van Aanpak genoemde voorzieningen, functies, omvang, varianten en voorkeursrichtingen als vertrekpunt bij het onderzoek worden betrokken, waarbij binnen de kaders van het vastgestelde accommodatiebeleid ruimte blijft bestaan om op basis van onderzoeksresultaten en participatie alternatieven te onderzoeken en af te wegen;

c. voorafgaand aan de keuze voor een voorkeursvariant een zorgvuldig en breed participatieproces wordt doorlopen met gebruikers, belanghebbenden, omwonenden en inwoners van Hollum, waarbij niet alleen wordt geïnformeerd, maar daadwerkelijk ruimte wordt geboden voor het inbrengen en bespreken van wensen, aandachtspunten en alternatieve uitwerkingen binnen de door de raad vastgestelde kaders;

d. van het participatieproces een schriftelijk participatieverslag wordt opgesteld waarin inzichtelijk wordt gemaakt wie en op welke wijze zijn betrokken, welke wensen, bezwaren, aandachtspunten en alternatieven naar voren zijn gebracht en op welke wijze deze in het onderzoek en bij de afweging van varianten zijn betrokken, waarbij tevens wordt gemotiveerd wanneer ingebrachte alternatieven niet verder worden onderzocht;

e. de gemeenteraad na een eerste volwaardige participatieronde en voordat een voorkeursvariant wordt bepaald actief wordt geïnformeerd over de resultaten van de participatie, de onderzochte mogelijkheden en varianten, de haalbaarheid daarvan en de belangrijkste dilemma's, en in de gelegenheid wordt gesteld hierover richting mee te geven;

f. in het Plan van Aanpak bij de beschrijving van de projectorganisatie uitsluitend functies en rollen worden opgenomen en namen van individuele ambtsdragers, medewerkers en externe opdrachtnemers worden verwijderd.

Beslispunt 2 ongewijzigd te laten luiden:

2. Een voorbereidingskrediet van € 200.000 beschikbaar te stellen.

En een nieuw beslispunt 3 toe te voegen:

3. De uitkomsten van de haalbaarheidsstudie, inclusief het participatieverslag, de vergelijking en beoordeling van de onderzochte mogelijkheden en varianten, de onderbouwing van de haalbaarheid van de voorgestelde uitwerking en een eventuele voorkeursvariant, ter besluitvorming aan de gemeenteraad voor te leggen voordat wordt gestart met de ontwerp-/ontwikkelfase.

En gaat over tot de orde van de dag.

Ballum, 20 oktober 2026

Ingediend door:

Fractie CDA

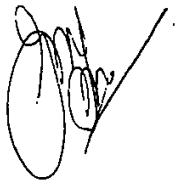
Fractie AmelandEén

Fractie Algemeen Belang Ameland

Dit amendement is aangenomen met 7: 3 (voor CDA, AmelandEén , Algemeen Belang Ameland, tegen PvdA, A82 en VVD

Mij bekend, griffier J.M.J. Metz

20 oktober 2026

J.M.J. Metz
Griffier

MOTIE

Betreft: Raadsvergadering 20 oktober 2026, agendapunt 5
Onderwerp: Plan van Aanpak Definitiefase Voorzieningencluster Hollum

De Raad van de Gemeente Ameland bijeen in vergadering op 20 oktober 2026,

Overwegende dat:

- het bestuursprogramma van het net aangetreden College en de daarvoor verantwoordelijke partijen CDA, AmelandEén en Algemeen Belang Ameland mooie woorden spreekt over het belang van goede participatie, en het ontwikkelen van een Participatiebeleid; dit in vervolg op de, vanwege een gebrek aan goede participatie, ontstane commotie rondom het Accommodatiebeleid in Buren en Nes;
- In het Plan van Aanpak Definitiefase Voorzieningencluster Hollum ook weer grote woorden geweid worden aan participatie;
- In hetzelfde Plan van Aanpak genoemd wordt dat het wenselijk is om breder te kijken dan naar de in het Plan van Aanpak genoemde twee voorkeursscenario's, vanwege in het Plan opgesomde argumenten die zijn aangevoerd;
- Er in de raadscommissievergadering van 12 oktober 2026 veel vragen gesteld zijn over hoe er gekomen is van 7 naar 2 voorkeursscenario's, wat een inpassingsstudie nu precies inhoudt en beoogd;
- Dat de antwoorden van de wethouder in de raadscommissievergadering niet de indruk geven dat participatie nog daadwerkelijke invloed gaat hebben.

Stelt vast dat het Plan van Aanpak geen brede studie gaat worden maar al ingekaderd is en wordt door keuzes die het College blijkbaar al gemaakt heeft.

BESLUIT:

Roept het College op om bij de uitvoering van het Plan van Aanpak:

- Echt invulling te geven aan participatie en te luisteren naar wat belanghebbenden, bewoners, gebruikers en inwoners van Hollum wensen ten aanzien van de invulling en locatie voor het Voorzieningencluster,
- Het in het Plan van Aanpak genoemde lijstje met te clusteren voorzieningen pas vast te stellen na goede participatie en zich niet te laten leiden door ideeën, gedachten en wensen uit het (nabije) verleden maar echt open te staan voor argumenten en wensen,

En gaat over tot de orde van de dag.

Ballum, 20 oktober 2026

Ingediend door:

VVD
A’82

Verworpen met 8:2

Tegen : CDA, AmelandEén, Algemeen Belang Ameland en PvdA
Voor: VVD en A82

Mij bekend, griffier J.M.J. Metz

20 oktober 2026

J.M.J. Metz
Griffier

Amendement (*)

Betreft: **Raadsvergadering 20 oktober 2026, agendapunt 5 Voozieningencluster Hollum**

Onderwerp: Amendement besluit en verzoek open onderzoek naar varianten Voorzieningencluster Hollum

De Raad van de gemeente Ameland, in vergadering bijeen op 20 oktober 2026

Gelezen het voorstel voor het *Plan van Aanpak definitiefase Voorzieningencluster Hollum*

Constaterende dat:

- In het Plan van Aanpak twee voorkeursscenario's zijn opgenomen;
- de eerdere inpassingsstudie bedoeld was om te onderzoeken welke mogelijkheden er op deze locatie zijn;
- de raad nog geen keuze heeft gemaakt voor een voorkeursvariant.

Overwegende dat:

- De definitiefase bedoeld is om verschillende mogelijkheden zorgvuldig te onderzoeken;
- Het vooraf benoemen van voorkeursscenario's de indruk kan wekken dat al op een bepaalde uitkomst wordt aangestuurd;
- Alle realistische mogelijkheden gelijkwaardig moeten worden onderzocht;
- Een open onderzoek bijdraagt aan een goed en geloofwaardig participatieproces;
- De raad pas een keuze voor een voorkeursvariant kan maken nadat onderzoek en participatie zijn afgerond.

BESLUIT:

1. NIET in te stemmen met het Plan van Aanpak zoals dit voorligt; tenzij het Plan aangepast gaat worden, waarbij de aanduidingen **"voorkeursscenario 1"** en **"voorkeursscenario 2"** en alle verwijzingen daarnaar als voorkeursrichting uit het Plan van Aanpak geschrapt worden;

2. Dat in het Plan van Aanpak aangegeven wordt dat er bij de start van de definitiefase nog geen vastgestelde voorkeursvariant of voorkeursscenario is.

3. Het college opdracht te geven in vervolg daarop een variantenonderzoek uit te voeren waarin meerdere realistische mogelijkheden voor het voorzieningencluster gelijkwaardig worden onderzocht en beoordeeld.

4. Het college opdracht te geven vooraf duidelijke beoordelingscriteria vast te stellen en deze op dezelfde manier toe te passen op alle onderzochte varianten.

5. Te bepalen dat het college de resultaten van het variantenonderzoek en het participatieproces eerst ter besluitvorming aan de raad voorlegt en geen voorkeursvariant vaststelt, selecteert of verder uitwerkt voordat de raad hierover een besluit heeft genomen.

6. Een voorbereidingskrediet van 200.000,-- te verlenen voor bovengenoemde wijzigingen en werkwijze Plan van Aanpak voorzieningencluster Hollum.

En gaat over tot de orde van de dag,

Ballum, 20 oktober 2026

Ingediend door :

PvdA

Marloes Rijpstra

(*) Toelichting

Met dit amendement zorgen we ervoor dat de definitiefase start zonder dat er vooraf al een richting is gekozen.

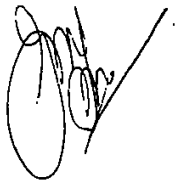
De inpassingsstudie heeft laten zien welke mogelijkheden er zijn op deze locatie. De raad vindt het belangrijk dat nu eerst verschillende opties open en eerlijk worden onderzocht. Daarbij moeten inwoners, gebruikers en andere betrokkenen echt de kans krijgen om mee te denken.

Pas als het onderzoek is afgerond en de participatie heeft plaatsgevonden, kan de raad een goed onderbouwde keuze maken voor een voorkeursvariant. Zo houden we het proces open, zorgvuldig en transparant.

Amendement verworpen met 8 : 2 (tegen AmelandEén, CDA, Algemeen Belang Ameland, A82, voor PvdA en VVD)

Mij bekend, griffier J.M.J. Metz

20 oktober 2026

J.M.J. Metz
Griffier

Voorstel

van het college aan de raad

Zaaknummer	573820
Vergaderdatum	26 oktober 2026
Organisatieonderdeel	Financiën
Portefeuillehouder	Tytsy Willemsma

Onderwerp

Programmabegroting 2027-2030

Voorstel

1. De programmabegroting 2027 vast te stellen en de meerjarenbegroting 2028-2030 voor kennisgeving aan te nemen;
2. De lijst met vervangingsinvesteringen op pagina 135-139 van de programmabegroting vast te stellen, voor 2026 en 2027, en hiermee krediet beschikbaar te stellen voor investeringen op deze lijst (exclusief project: De Vleijen gebiedsontwikkeling waarvoor apart krediet wordt aangevraagd).

Inleiding

Bijgevoegd is de Programmabegroting 2027 – 2030. In dit document zijn de begroting 2027, evenals de meerjarenraming 2028 – 2030 opgenomen. Het document bestaat uit drie onderdelen, de programmabegroting inclusief de verplichte paragrafen, de financiële begroting en diverse bijlagen ter onderbouwing. De Kadernota 2026 heeft als uitgangspunt gediend bij deze drie onderdelen.

Programma's
De indeling in programma's, onderliggende activiteitengroepen, activiteiten en dergelijke is niet gewijzigd ten opzichte van de vorige begroting. Per programma wordt ingegaan op de zogenaamde drie w-vragen: wat willen we bereiken, wat gaan we daarvoor doen en wat mag het kosten.
In de programmateksten wordt aangesloten op hetgeen in de Kadernota 2026 is opgenomen.
Deze begroting is op inhoud nog niet volledig aangepast op basis van het nieuwe bestuursprogramma, omdat het proces voor de begroting al liep toen het nieuwe bestuursprogramma is aangeboden.

Een algemene opmerking betreft de beleidsindicatoren. Alle beleidsindicatoren komen van de website www.waarstaatjegemeente.nl en op grond van de verslaggevingsvoorschriften worden ze verplicht opgenomen. Hoewel sommige indicatoren merkwaardige getallen laten zien, kunnen we daar geen invloed op uitoefenen.

Financiële begroting
De financiële effecten volgens Kadernota 2026 zijn volledig verwerkt in de meerjarenbegroting 2027 – 2030.

Dit leidt uiteindelijk tot de volgende saldi voor de meerjarenbegroting 2027 – 2030;

Saldi meerjarenbegroting 2027 - 2030				
	2027	2028	2029	2030
Meerjarenbegroting 2027 - 2030	575.199	-325.765	-806.294	-1.376.790
Totaal	**575.199**	**-325.765**	**-806.294**	**-1.376.790**

Ten opzichte van de Kadernota 2026 is er sprake van enige verschillen in de saldi:

	2027	2028	2029	2030
Kadernota 2026	422.572	-352.535	-790.449	-1.348.552
Meerjarenbegroting 2027 - 2030	575.199	-325.765	-806.294	-1.376.790
verschillen	**152.627**	**26.770**	**-15.845**	**-28.238**

De oorzaken van deze verschillen zijn vooral de volgende:

- *Effecten urenverdeling Gemeentelijk Woningbedrijf, voordeel € 134.000, aflopend naar een voordeel van € 116.000 in 2030*
  Door een hoger begroot aantal uren voor het Gemeentelijk Woningbedrijf (GWA), worden meer salariskosten toegerekend aan het GWA. Het financiële effect hiervan is nihil, want de baten en lasten van het GWA worden verrekend met de Algemene bedrijfsreserve GWA. Omdat dit automatisch betekent dat er minder salariskosten worden toegerekend aan de overige activiteiten van de begroting, leidt dit tot een voordeel;
- *Vervaningsinvesteringen, nadeel € 11.000 in 2027, oplopend naar € 44.000 in 2030*
  Recent heeft Europese aanbesteding plaatsgevonden van een aantal voertuigen waaronder de zijlader en de achterlader. Met deze uitkomst kan een juiste inschatting worden gemaakt voor deze vervangingsinvesteringen. Hierdoor zijn de kapitaallasten hoger in de meerjarenbegroting. Daarnaast is voor 2027 een bedrag opgenomen van € 105.000 voor vervanging van ondergrondse containers. Er wordt momenteel gewerkt aan een Beheer- en onderhoudsplan afvalinzameling & reiniging. Daarbij wordt ook aandacht besteed aan de kosten voor toekomstige vervangingsinvesteringen.
- *Toevoegen investering historisch straatbeeld Hollum Zuid, nadeel van € 37.500 in 2029, en € 52.000 2030 en verder*
  In de Kadernota 2026 is voor de investering in de strandwegen + Oranjeweg zowel voorbereidingskrediet als een schatting voor de investering meegenomen. Voor de investering historisch straatbeeld Hollum-Zuid was hiervoor alleen een voorbereidingskrediet. Om consistentie te bewerkstelligen is in de begroting nu voor Hollum Zuid ook een geschatte investering meegenomen. Voor beide investeringen geldt dat hier te zijner tijd een kredietvoorstel aan de raad volgt wanneer definitieve plannen voorliggen.
- *Herwaardering enkele functies, nadeel € 77.000 in 2027, oplopend naar € 85.000 in 2030*
  Op basis van het HR21+ functiewaarderingssysteem heeft voor een aantal functies in de organisatie een herwaardering plaatsgevonden, wat leidt tot hogere salariskosten. In de primaire begroting 2026 was hiervoor een stelpost opgenomen. Bij de Kadernota 2026 is deze stelpost volledig afgeraamd, met de gedachte dat financiële effecten hiervan mee konden worden genomen bij de begrotingswijziging in 2027. Dit blijkt, nu recent een is herwaarderingsronde is afgerond, enigszins voorbarig te zijn geweest.

- *Kostendekkendheidsanalyse rioolheffing, voordeel € 36.000*
  Op grond van de huidige begroting van inkomsten en uitgaven wordt de toevoeging aan de voorziening riolering van € 10.000 bijgesteld naar een onttrekking aan de voorziening van € 24.000. Deze bijstelling is het gevolg van meer toegerekende kosten op de activiteit.Per saldo geeft dit een voordeel in de begroting.
- *Dubbele raming incidentele ICT-lasten, voordeel van € 72.000 in 2027*
  In de Kadernota 2026 is per abuis een dubbele raming meegenomen van € 72.000 voor incidentele lasten voor de Nieuwe Digitale Werkplek in 2027. Een correctie hiervan geeft een voordeel in 2027.

Beoogd effect

De beleids- en financiële kaders vaststellen voor begrotingsjaar 2027.

Argumenten

1.1 De raad is het bevoegde orgaan om de programmabegroting vast te stellen
Op grond van artikel 191 van de Gemeentewet stelt de raad de begroting vast voor het volgende jaar.

1.2 De meerjarenraming is wel een vereiste, maar hoeft niet vastgesteld te worden
Het is een vereiste om een meerjarenraming van ten minste drie opeenvolgende jaren na het begrotingjaar op te stellen, maar het volstaat om deze ter kennisname aan te bieden. Formeel stelt de gemeenteraad dan ook de begroting van het jaar 2027 vast.

3.1 De raad is bevoegd om investeringskredieten beschikbaar te stellen, dan wel te wijzigen
Voor een rechtmatige besteding van middelen is het onder meer noodzakelijk dat de raad kredieten beschikbaar stelt voor investeringen. In de meerjarenbegroting is een meerjarenoverzicht opgenomen van voorgenomen investeringen. Voor het jaar 2026 komen de bedragen overeen met hetgeen in programmabegroting 2026 is opgenomen, aangevuld met besluiten over investeringskredieten bij kadernota 2026.
Om misverstanden over beschikbare budgetten te voorkomen, wordt aan de raad nu expliciet gevraagd om in te stemmen met de lijst van vervangingsinvesteringen voor het jaar 2027 (zie paginanummer 135-139 van de programmabegroting) en hiervoor de aangegeven kredieten beschikbaar te stellen.

3.1 Voor de investeringskredieten Projecten Accomodatiebeleid, De Vleijen gebiedsontwikkeling, Kunst/grasveld of multifuctioneel veld Hollum, Strandwegen + Oranjeweg en Historisch straatbeeld Hollum volgt een raadsvoorstel
Bovengenoemde projecten vragen verdere inhoudelijke afwegingen. Voor deze projecten volgt een raadsvoorstel met bijbehorende kredietaanvraag. De investeringen zijn wel reeds meegenomen in de begroting, wat betekent dat kapitaallasten reeds verwerkt zijn in de meerjarige rekeningsaldi.

Kanttekeningen

N.v.t.

Afstemming

Intern is tijdens het begrotingsproces afgestemd met betrokken ambtelijke budgethouders.

Vervolg

Na vaststelling van de begroting door de gemeenteraad moet de begroting binnen twee weken, maar uiterlijk 15 november bij de provincie, als financieel toezichthouder, worden aangeleverd.

Bijlagen

1. Programmabegroting 2027-2030

Besluit

Raad

Zaaknummer	573820
Datum vergadering	20 oktober 2026
Onderwerp	Programmabegroting 2027-2030
Portefeuillehouder	Tytsy Willemsma
Agendapunt	**6**

Besluit

De raad van de gemeente Ameland:

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders;

gelet op De Financiële verordening Gemeente Ameland 2026 en artikel 192 Gemeentewet;

besluit:

1. De programmabegroting 2027 vast te stellen en de meerjarenbegroting 2028-2030 voor kennisgeving aan te nemen;
2. De lijst met vervangingsinvesteringen op pagina 135-139 van de programmabegroting vast te stellen, voor 2026 en 2027, en hiermee krediet beschikbaar te stellen voor investeringen op deze lijst (exclusief project: De Vleijen gebiedsontwikkeling waarvoor apart krediet wordt aangevraagd).

Ballum, 20 oktober 2026

T. Willemsma	J.M.J. Metz
Burgemeester	Griffier

Programmabegroting 2027-2030

Gemeente Ameland

Inhoudsopgave

Inleiding Programmabegroting **5**
Inleiding 6
Programma 1 Bestuur **8**
Bestuur 9
Openbare orde en veiligheid 12
Programma 2 Sociaal Domein **14**
Algemene voorzieningen 15
Maatschappelijke ondersteuning (Wmo) 18
Jeugdwet 20
Participatiewet 21
Sportevenementen 23
Musea en culturele voorzieningen 24
Programma 3 Onderwijs **26**
Openbaar primair en voortgezet onderwijs 27
Lokaal onderwijsbeleid 30
Programma 4 Fysieke Leefomgeving **33**
Infrastructuur 34
Openbare ruimte 36
Afval en milieu 38
Ruimtelijke ordening 40
Programma 5 Economie **43**
Toerisme 44
Overige sectoren 45
Programma 6 Duurzaamheid **46**
Energietransitie 47
Programma 7 Volkshuisvesting **49**
Gemeentelijk Woningbedrijf Ameland 50
Volkshuisvestingbeleid 52
Overhead **53**
Dekkingsmiddelen **55**
Gemeentefonds 56
Belastingen 57
Retributies 59
Huren en pachten 61

Overige inkomsten en uitgaven ... 62
Paragrafen ... 63
Paragraaf 1 Lokale heffingen ... 64
Paragraaf 2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing ... 72
Paragraaf 3 Grondbeleid ... 80
Paragraaf 4 Onderhoud kapitaalgoederen ... 83
Paragraaf 5 Financiering ... 90
Paragraaf 6 Bedrijfsvoering ... 94
Paragraaf 7 Verbonden partijen ... 98
Paragraaf 8 Wet open overheid (Woo) ... 114
Financiële begroting ... 115
Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling ... 116
Financieel overzicht baten en lasten ... 120
Balans ... 121
Overzicht van structurele en incidentele baten en lasten ... 123
EMU-Saldo ... 128
Bijlagen ... 129
Recapitulatie per taakveld ... 130
Staat van activa (samengevat) ... 132
(Vervangings)investeringen ... 134
Staat van reserves en voorzieningen ... 139
Staat van langlopende geldleningen ... 142
Staat van salariskosten ... 143
Liquiditeitsplanning ... 144
Nieuw beleid uit Kadernota 2026 ... 145
Beleidsindicatoren per programma ... 146

Inleiding Programmabegroting

Inleiding

Indeling begroting en begrotingssystematiek

Bestuursprogramma 2026-2030
Op 14 september 2026 is het bestuursprogramma 2026-2030 "Wat ons bindt, brengt ons verder" aangeboden aan de voorzitter van de gemeenteraad en is het nieuwe college geïnstalleerd. De kaders voor deze begroting zijn eveneens op 14 september 2026 vastgesteld door de gemeenteraad. De programmabegroting bevat een heel aantal dekkingsposten voor toekomstige investeringen die voortvloeien uit een eerder beleid en die ook worden benoemd in het bestuursakkoord. Daarmee is er sprake van consequente en doorlopende lijnen die raadsperiode overstijgend zijn, wat goed is voor de continuïteit in de uitvoerig. Bij de volgende Kadernota worden de nieuwe beleidsvoornemens waar nodig financieel vertaald. Mocht blijken dat het wenselijk is om zaken eerder in uitvoering te nemen, dan zal het college de gemeenteraad hiervoor tussentijds een voorstel doen toekomen.

Besluit begroting en verantwoording (BBV)
In het BBV zijn de verslaggevingsvoorschriften opgenomen voor provincies en gemeenten. Het gaat hier om regels voor de indeling van begrotingsdocumenten (en voor jaarverslaggeving), voor waardering, activering en afschrijven, voor het gebruik van hoofdstukken en taakvelden, hoe moet worden omgegaan met rente en overhead en dergelijke. De voorliggende programmabegroting 2027 – 2030 is opgesteld met inachtneming van deze voorschriften.

Overhead
Om de raad meer inzicht te geven in de totale kosten van overhead voor de gehele organisatie en ook meer zeggenschap te geven over die kosten, wordt voorgeschreven dat in het programmaplan een apart overzicht wordt opgenomen van de kosten van overhead.

In de programma's zelf worden alleen de kosten opgenomen die betrekking hebben op het primaire proces.

De definitie van overheadkosten is in het BBV aangegeven en in een notitie Overhead van de Commissie BBV is nog eens verduidelijkt welke kosten wel en niet tot overhead worden gerekend.

De overheadkosten worden uitgedrukt in een percentage van alle overige kosten, wat leidt tot een opslagpercentage van 28,66% op alle gemaakte kosten (jaarrekening 2025: 26,98%, begroting 2026: 28,91%).

Een uitzondering op deze systematiek vormt het Gemeentelijk Woningbedrijf, waaraan vanuit bedrijfseconomische overwegingen een genormeerd bedrag wordt toegerekend.

Relatie met activiteitenbegroting en autorisatieniveau programmabegroting

De gemeenteraad stelt deze programmabegroting vast, waarbij de vaststelling geldt op het niveau van 'activiteitengroepen'. De raad stelt, met andere woorden, financiële middelen beschikbaar voor bijvoorbeeld de activiteitengroep Infrastructuur (als onderdeel van het programma Fysieke leefomgeving).

Het college krijgt van de raad de financiële middelen om de doelstellingen voor de activiteitengroep 'Infrastructuur' te realiseren. In de activiteitenbegroting verdeelt het college deze middelen over de onderliggende activiteiten zoals wegen, bermen, gladheidsbestrijding, etc.

Het college stelt een "Activiteitenbegroting" vast, ingedeeld in voorgeschreven hoofdstukken, taakvelden, activiteiten en grootboekrekeningen.

Binnen het totaalbudget, zoals dat geldt voor bijvoorbeeld de genoemde activiteitengroep Infrastructuur, kan het collegemiddelen op een alternatieve wijze besteden, wanneer dat noodzakelijk is voor de realisatie van de door de raad aangegeven doelen en maatschappelijke effecten.

Uitgangspunten financiële begroting

De Programmabegroting 2027 – 2030 volgt de uitgangspunten van de vastgestelde Kadernota 2026. Het nieuwe beleid dat hierin is verwerkt, is als bijlage opgenomen bij deze begroting. Vaststelling van deze begroting betekent dat er budgetten beschikbaar zijn voor deze nieuwe beleidsvoornemens. Indien plannen nog nadere inhoudelijke uitwerking en beraadslaging vragen, komen deze plannen, met bijbehorende kredietaanvraag, nog specifiek in de raad aan de orde.

Na verwerking van het bovenstaande zijn de begrotingssaldi van de meerjarenbegroting 2027 – 2030 als volgt:

Saldi meerjarenbegroting 2027 - 2030				
	2027	**2028**	**2029**	**2030**
Meerjarenbegroting 2027 - 2030	575.199	-325.765	-806.294	-1.376.790
Totaal	**575.199**	**-325.765**	**-806.294**	**-1.376.790**

Programma 1 Bestuur

Bereikbaarheid, duurzaam ondernemen en goed wonen.

Een slagvaardig en stabiel bestuur dat samenwerkt en verantwoordelijkheid neemt. Om te zorgen dat de inwoners zich gezien en gehoord voelen, willen we zorgen voor zoveel mogelijk draagvlak en betrokkenheid.

De activiteitengroepen die bij dit programma horen:

- Bestuur
- Openbare orde en veiligheid

Bestuur

Wat willen we bereiken?

Willen we als bestuur in complexe omstandigheden stappen voorwaarts blijven zetten, dan helpt het om naast de gebruikelijke ‘wat?’ en ‘hoe?’ vraag ook vaker de ‘waarom?’ vraag met elkaar – en met betrokkenen – scherp te krijgen. Openheid over de keuzes die we maken en de afwegingen die daaraan ten grondslag liggen, vinden we daarbij belangrijk.

Het is belangrijk gaandeweg te proberen het onderscheid te zien tussen enerzijds korte termijn crises, incidenten en problemen en anderzijds wat we voor ons eiland willen bereiken op de lange termijn. Daarbij nemen we als bestuur verantwoordelijkheid voor de keuzes die nodig zijn en willen we een betrouwbare partner zijn voor onze inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties.

We hopen de opgebouwde open en constructieve houding tussen raad, college en organisatie voort te zetten. Ook de samenwerking met de Amelander gemeenschap en het betrekken van inwoners en andere belanghebbenden bij ontwikkelingen die hen raken, blijft daarbij belangrijk. In ons handelen en ons beleid staat het belang van de Amelander gemeenschap centraal.

We bekijken branche breed per vraagstuk of er een rol voor de gemeente is weggelegd en op welke manier de gemeente dit projectmatig met specialisme en capaciteit kan ondersteunen. Daarnaast is de bestuurlijke zelfstandigheid van het eiland een cruciaal uitgangspunt.

Samenwerking blijft belangrijk, zowel met andere Waddengemeenten als op nationaal en internationaal niveau. We zoeken samenwerking met andere gemeenten of regio’s wanneer dat effectief en/of efficiënt is. Daarbij zetten we in op duurzame samenwerkingsrelaties, met oog voor wederzijdse belangen en duidelijke verantwoordelijkheden.

Wat gaan we daarvoor doen?

- Het college en de raad bespreken periodiek de belangrijke dossiers;
- In Waddenverband werken we blijvend samen, met als belangrijk doel behoud en versterking van de leefbaarheid op de eilanden;
- We voeren het gesprek over het eilander beleid, waar de uitgangspunten simpel en doeltreffend en belangrijk rol spelen;
- We investeren blijvend in onze organisatie. Door opleiding en training van medewerkers, trainees en raadsleden, investering in werkplek, software en informatiebeveiliging en investering in goede arbeidsomstandigheden blijft de organisatie voortdurend in ontwikkeling;
- De gemeente investeert in mensen en goed werkgeverschap. Door goed management (en een goede gesprekkencyclus), goede arbeidsvoorwaarden en inhoudelijk interessant werk is de gemeente een aantrekkelijke werkgever;
- Uitvoering geven aan participatie, waaronder het vaststellen van een participatieleidraad;
- We investeren in mensen. Dat doen we door opleiding en training van werknemers, trainees en raadsleden. We voeren goed management, we hebben goede arbeidsvoorwaarden en onderhouden deze. Bij onze gemeente is er sprake van inhoudelijk interessant werk en we zijn een aantrekkelijke werkgever;

- We investeren in goed werkgeverschap. Door het opleiden van trainees, uitwisselingen met andere organisaties, gerichte arbeidsmarktbenadering en een goede gesprekkencyclus met alle werknemers positioneren we ons als een aantrekkelijke werkgever;
- We werken de nieuwe raadsleden, de nieuwe wethouder en de nieuwe burgemeester in;
- Per 1 januari 2028 zullen de pensioenaanspraken van politieke ambtsdragers, voor onze gemeente specifiek: wethouders en ex-wethouders, worden overgedragen aan het ABP. De huidige APPA-pensioenregeling verdwijnt en de huidige opgebouwde aanspraken zullen via een kapitaalstorting door de gemeente aan ABP worden overgedragen.

Wat mag het kosten

Exploitatie	Jaarrekening 2025	Prognose 2026	Primaire begroting 2027 (2027)	Primaire begroting 2027 (2028)	Primaire begroting 2027 (2029)	Primaire begroting 2027 (2030)
Lasten						
600100 Raad en raadscommissies	**240.935**	**260.763**	**253.950**	**260.715**	**267.683**	**274.860**
600105 Burgermeester en wethouders	**562.697**	**564.369**	**595.141**	**611.903**	**628.110**	**644.772**
600106 Burgemeester (administratief)	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
600107 Voormalig politiek ambtsdragers (administratief)	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
600110 Ambtswoning burgemeester	**112.799**	**58.943**	**56.256**	**59.662**	**55.068**	**54.474**
600115 Commissie bezwaar	**6.342**	**6.250**	**6.250**	**6.250**	**6.250**	**6.250**
600120 Samenwerkings- en belangenorganisaties	**30.854**	**1.002.950**	**1.002.950**	**34.200**	**34.200**	**34.200**
600125 De Waddeneilanden	**199.078**	**272.220**	**325.778**	**338.814**	**348.436**	**374.026**
600126 De Waddeneilanden, dienstverlening	**129.592**	**150.875**	**131.849**	**131.849**	**131.849**	**131.849**
600129 Regiokassier	**0**	**0**	**22.481**	**22.481**	**22.481**	**22.481**
600130 (Inter)nationale samenwerking	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
600135 Raadsgriffier	**139.603**	**144.975**	**150.940**	**155.067**	**159.319**	**163.691**
600140 Rekenkamer gemeenteraad	**10.554**	**10.500**	**10.500**	**10.500**	**10.500**	**10.500**
600145 Programbegroting en jaarverslag	**65.645**	**42.500**	**42.500**	**42.500**	**42.500**	**42.500**
600151 Auditcommissie	**660**	**1.000**	**1.000**	**1.000**	**1.000**	**1.000**
600200 Burgerlijke stand	**58.960**	**58.586**	**65.323**	**65.323**	**65.323**	**65.323**
600205 Bevolkingsadministratie	**69.363**	**64.959**	**77.768**	**77.768**	**77.768**	**77.768**
600210 Rij- en reisdocumenten	**74.303**	**64.525**	**70.309**	**70.309**	**70.309**	**70.309**
600211 Burgerzaken, algemeen	**4.693**	**0**	**6.805**	**6.805**	**6.805**	**6.805**
600215 Verkiezingen	**7.832**	**25.800**	**9.800**	**9.800**	**9.800**	**9.800**
600230 Leges rij- en reisdocumenten	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

Exploitatie	Jaarrekening 2025	Prognose 2026	Primaire begroting 2027 (2027)	Primaire begroting 2027 (2028)	Primaire begroting 2027 (2029)	Primaire begroting 2027 (2030)
653005 Bijzondere subsidies: Ontwikkelingshulp, etc	**6.006**	**7.498**	**7.723**	**7.955**	**7.955**	**7.955**
654015 Archiefbewaarplaatsen	**33.924**	**35.000**	**52.000**	**22.000**	**22.000**	**22.000**
Totaal Lasten	**1.753.840**	**2.771.714**	**2.889.324**	**1.934.901**	**1.967.356**	**2.020.564**
Baten						
600105 Burgermeester en wethouders	**122.547**	**65.515**	**68.183**	**66.849**	**66.849**	**66.849**
600106 Burgemeester (administratief)	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
600110 Ambtswoning burgemeester	**13.719**	**18.200**	**18.200**	**18.200**	**18.200**	**18.200**
600125 De Waddeneilanden	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
600126 De Waddeneilanden, dienstverlening	**173.565**	**166.035**	**179.048**	**179.048**	**179.048**	**179.048**
600130 (Inter)nationale samenwerking	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
600230 Leges rij- en reisdocumenten	**76.509**	**35.000**	**36.050**	**36.951**	**36.951**	**36.951**
600231 Leges bevolkingsadministratie	**7.235**	**4.000**	**4.120**	**4.223**	**4.223**	**4.223**
600232 Leges burgerlijke stand	**22.070**	**19.000**	**19.570**	**20.059**	**20.059**	**20.059**
Totaal Baten	**415.645**	**307.750**	**325.171**	**325.331**	**325.331**	**325.331**
Gerealiseerd resultaat	**-1.338.194**	**-2.463.964**	**-2.564.153**	**-1.609.571**	**-1.642.026**	**-1.695.233**

Vastgestelde beleidsnotities en verordeningen | Bestuur

- Participatievisie (2023);
- Inspraak- en participatieverordening Ameland (2023);
- Verordening Adviescommissie bezwaarschriften (2021);
- Organisatiestatuut Gemeente Ameland (2021).

Openbare orde en veiligheid

Wat willen we bereiken?

Ameland is een gemeente waar iedereen zich prettig, veilig en beschermd voelt. Toezicht en handhaving is nodig voor een veilige en leefbare gemeente.

Op een toeristisch eiland als Ameland komen regelmatig veel mensen bij elkaar. Er zijn dan ook afspraken nodig over onder meer het gebruik van de soms beperkte ruimtes, het houden van evenementen, openingstijden, het gebruik van voorzieningen en het terugdringen van (geluids)overlast. Ook op het gebied van een aantal specifieke kwesties, bijvoorbeeld scheepvaart ten noorden van Ameland, ontwikkelingen rondom opvang vluchtelingen en de oorlog in Oekraïne blijft aandacht noodzakelijk.

Gelet op de eilandsituatie is het belangrijk dat de verschillende hulpdiensten in noodsituaties snel en gecoördineerd worden ingezet. Iedereen moet immers kunnen vertrouwen op adequate hulp bij ongelukken en calamiteiten.

Wat gaan we daarvoor doen?

- Uitvoering geven aan de betreffende jaarschijf van het Integraal Veiligheidsplan 2025-2028;
- Opstellen jaarplan voor de volgende jaarschijf van het Integraal Veiligheidsplan 2025–2028;
- Uitvoering geven aan de betreffende jaarschijf van het VTH-beleid 2025 - 2028;
- Opstellen jaarplan voor de volgende jaarschijf van het VTH-Beleid 2025 - 2028;
- Contacten onderhouden met de Veiligheidsregio Fryslân (inclusief het reageren op begroting en jaarrekening), Politie, Ambulance, SIGMA, RIEC en andere partijen.

Wat mag het kosten

Exploitatie	Jaarrekening 2025	Prognose 2026	Primaire begroting 2027 (2027)	Primaire begroting 2027 (2028)	Primaire begroting 2027 (2029)	Primaire begroting 2027 (2030)
Lasten						
611000 Crisisbeheersing en brandweer	**41.695**	**58.704**	**62.086**	**62.036**	**61.984**	**61.932**
611005 Huisvesting brandweer	**92.435**	**70.548**	**53.926**	**50.165**	**50.416**	**50.168**
611010 Brandpreventie	**763.216**	**834.693**	**840.689**	**885.240**	**862.308**	**889.117**
611015 Crisisbeheersing	**42.190**	**30.424**	**30.736**	**33.935**	**32.684**	**34.752**
611020 Sigma-team (crisisbeheersing)	**28.441**	**22.450**	**22.450**	**22.450**	**22.450**	**22.450**
612000 Vergunningen horeca, APV en kansspelen (lasten)	**192.756**	**189.191**	**189.019**	**189.019**	**189.019**	**189.019**
612010 Overige beschermende maatregelen/openbare orde	**4.591**	**18.300**	**4.550**	**4.550**	**4.550**	**4.550**
Totaal Lasten	**1.165.324**	**1.224.311**	**1.203.455**	**1.247.394**	**1.223.411**	**1.251.987**
Baten						
611005 Huisvesting brandweer	**60.429**	**58.100**	**58.100**	**58.100**	**58.100**	**58.100**
Totaal Baten	**60.429**	**58.100**	**58.100**	**58.100**	**58.100**	**58.100**
Gerealiseerd resultaat	**-1.104.895**	**-1.166.211**	**-1.145.355**	**-1.189.294**	**-1.165.311**	**-1.193.887**

Vastgestelde beleidsnotities en verordeningen

- Integraal Veiligheidsplan Ameland 2025-2028 (2025);
- Algemene Plaatselijke Verordening gemeente Ameland (2024);
- Preventie en handhavingsplan alcohol Gemeente Ameland 2022-2026 (2022);
- VTH-Beleid 2025-2028 (2025).

Programma 2 Sociaal Domein

Iedereen doet mee.

Binnen het sociaal domein heeft de gemeente brede verantwoordelijkheden in de zorg en ondersteuning aan inwoners (op gebied van zorg, gezondheid, ontwikkeling, participatie, zelfredzaamheid, werk & inkomen en jeugdhulp). De taken en verantwoordelijkheden zijn vastgelegd in de wetten: Wet maatschappelijke ondersteuning, Participatiewet, Jeugdwet, Wet publieke gezondheid, Wet gemeentelijke schuldhulpverlening en Wet inburgering. In de ruime, integrale zin van het woord vallen onder 'sociaal domein' ook alle aanverwante taken. Zoals handhaving bij leerplicht, het voorkomen van vroegtijdig schoolverlaten, leerlingenvervoer, asielopvang & inburgering, de reguliere en bijzondere bijstand, (jeugd)gezondheidzorg, sport, cultuur, kinderopvang en welzijnswerk. De gemeente wil deze taken zo doeltreffend mogelijk uitvoeren en zorgen voor meer samenhang en maatwerk in het aanbod van zorg en ondersteuning voor de inwoners.

De activiteitengroepen die bij dit programma horen:

- Algemene voorzieningen
- Maatschappelijke ondersteuning (Wmo)
- Jeugdwet
- Participatiewet
- Sportevenementen
- Musea en culturele evenementen

Algemene voorzieningen

Wat willen we bereiken?

Met basis-, of algemene voorzieningen wil de gemeente bereiken dat (groepen) inwoners vanuit de eigen vraag/behoefte laagdrempelig (en soms tegen een gereduceerde vergoeding) kunnen deelnemen aan en gebruik maken van gemeenschappelijke voorzieningen die ondersteunen bij maatschappelijke deelname, ontwikkeling, zelfredzaamheid en participatie op Ameland. Het gaat om 'gesubsidieerde' voorzieningen zoals sociaal werk (inclusief gebiedsteam), dorpshuisfunctie, bibliotheekwerk, voorschoolse educatie in kinderopvang, (jeugd)gezondheidszorg, sportvoorzieningen, schuldhulpverlening, museaal werk, etc. De inzet van algemene voorzieningen kenmerkt zich door een samenwerking tussen professionals en vrijwilligers en kan de inwoners ondersteuning bieden bij een hulpvraag en/of het meedoen in de samenleving. De inzet heeft een preventieve werking en is voorliggend aan de inzet van individuele, geïndiceerde, hulp/ondersteuning/zorg (in de tweede lijn).

Verder worden geplande acties uit het Uitvoeringsprogramma Sociaal Domein (thema's Veilig en kansrijk opgroeien & ontwikkelen, Gezondheid & vitaliteit, Maatschappelijke ondersteuning & participatie, Werk & zekerheid), dat door het college wordt vastgesteld en met de raad gedeeld, ingezet.

Wat gaan we daarvoor doen?

- Gericht verlenen van subsidie aan diverse maatschappelijke organisaties (zoals Sociaal Werk Ameland, Bibliotheek, Amelander Musea, sportverenigingen en -voorzieningen, dorpshuizen, voorschoolse educatie);
- Inrichten en uitvoeren van de extra wettelijke taken voor de openbare Bibliotheek (eilander bibliotheekvoorziening, samenwerking tussen bibliotheek, onderwijs en sociaal werk) aan de hand van het plan dat gezamenlijk wordt opgesteld door de Stichting Bibliotheken Noord Friesland in samenwerking met de betrokken gemeenten. Via het gemeentefonds wordt er in 2027 nog een decentralisatie-uitkering uitgekeerd van € 105.000 voor subsidie;
- Starten met de uitwerking van het Plan van aanpak voor het voorzieningencluster Hollum (sociaal werk, dorpshuisfunctie, basisonderwijs en kinderopvang (IKC), sport (inclusief omgeving buitensport) en zorg). Hierbij is nadrukkelijk aandacht voor hoe maatschappelijke functies elkaar kunnen versterken en gezamenlijk (via samenwerking) kunnen bijdragen aan een vitale eiland- en dorpsgemeenschap;
- In het verlengde van de 10 gemeentelijke uitgangspunten voor toekomstbestendige maatschappelijke voorzieningen en de resultaten van het participatieproces maatschappelijke voorzieningen in Nes en Buren, de richting bepalen voor de toekomstige locaties, inclusief samenwerkingsmogelijkheden, van de betreffende maatschappelijke voorzieningen (sociaal werk, dorpshuisfunctie, basisonderwijs en kinderopvang (IKC), sport (inclusief omgeving buitensport) en zorg). Dit als opmaat voor het opstellen van het plan van aanpak voor realisatie/uitvoering;
- De evaluatie van het subsidieproces afronden en de benoemde aanpassingen uitwerken/uitvoeren (inhoudelijke en procesmatige onderdelen van de algemene subsidieverordening);
- Vooruitlopend op de evaluatie van de aanpak preventie/toezicht en handhaving middelengebruik onder jongeren is het voornemen de aanpak te continueren;

- De inzet van een preventief medewerker middelengebruik door Sociaal Werk Ameland structureel organiseren en uitvoeren;
- Via opdrachten aan samenwerkingspartners (zoals Sociaal Werk Ameland, GGD, projectleiding middelengebruik jongeren) de beschikbare middelen (SPUK) vanuit het Aanvullend Zorg en Welzijn Akkoord (AZWA) gericht inzetten (Friese preventieaanpak en ketenaanpakken kansrijke start, gezonde leefstijl, aanpak middelengebruik). AZWA bouwt voort op het Integraal Zorg Akkoord (IZA);
- Het opstellen van een nieuwe integrale beleidsnotitie voor het Sociaal Domein op Ameland.

Wat mag het kosten

Exploitatie	Jaarrekening 2025	Prognose 2026	Primaire begroting 2027 (2027)	Primaire begroting 2027 (2028)	Primaire begroting 2027 (2029)	Primaire begroting 2027 (2030)
Lasten						
643045 Peuterspeelzalen	**92.650**	**90.000**	**90.000**	**90.000**	**90.000**	**90.000**
651000 Sportbeleid en activering algemeen	**6.869**	**10.404**	**10.055**	**10.280**	**10.280**	**10.280**
651010 Buurtsportcoaches	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
652000 Accommodaties sport (kosten)	**297.391**	**415.439**	**275.388**	**904.372**	**277.917**	**277.427**
652010 Groene sportvelden en terreinen (kosten)	**205.451**	**198.935**	**191.393**	**194.719**	**193.440**	**190.650**
653010 Vormings- en ontwikkelingswerk	**250**	**536**	**552**	**568**	**568**	**568**
656000 Bibliotheekvoorziening	**261.463**	**261.470**	**263.549**	**163.306**	**163.306**	**163.306**
656005 Lokale omroep	**820**	**3.336**	**1.715**	**1.715**	**1.715**	**1.715**
661000 Samenkracht en burgerparticipatie	**249.948**	**274.562**	**238.387**	**238.967**	**238.646**	**238.325**
661015 Sociaal-cultureel werk	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
661016 Administratie Sociaal Cultureel Werk	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
661017 Sociaal Werk	**908.861**	**900.400**	**1.001.895**	**997.065**	**967.065**	**967.065**
661020 Buurt- en Clubhuizen	**41.384**	**29.845**	**67.911**	**35.640**	**34.640**	**34.640**
661025 Jeugdbeleid	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
661040 Mantelzorg / vrijwilligersbeleid	**5.000**	**5.000**	**5.000**	**5.000**	**5.000**	**5.000**
661045 WMO overig	**10.256.564**	**8.998**	**9.268**	**9.546**	**9.546**	**9.546**
661050 Noodopvang vluchtelingen	**52.089**	**9.000**	**11.430**	**11.430**	**11.430**	**11.430**
Totaal Lasten	**12.378.741**	**2.207.924**	**2.166.543**	**2.662.608**	**2.003.553**	**1.999.952**
Baten						
643045 Peuterspeelzalen	**64.000**	**65.000**	**65.000**	**65.000**	**65.000**	**65.000**
651000 Sportbeleid en activering algemeen	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
651010 Buurtsportcoaches	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

Exploitatie	Jaarrekening 2025	Prognose 2026	Primaire begroting 2027 (2027)	Primaire begroting 2027 (2028)	Primaire begroting 2027 (2029)	Primaire begroting 2027 (2030)
652000 Accommodaties sport (kosten)	**192.487**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
656000 Bibliotheekvoorziening	**12.039**	**7.539**	**0**	**0**	**0**	**0**
661015 Sociaal-cultureel werk	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
661016 Administratie Sociaal Cultureel Werk	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
661017 Sociaal Werk	**20.000**	**21.168**	**0**	**0**	**0**	**0**
661025 Jeugdbeleid	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
661045 WMO overig	**2.710.000**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
661050 Noodopvang vluchtelingen	**58.191**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Totaal Baten	**3.056.717**	**93.707**	**65.000**	**65.000**	**65.000**	**65.000**
Gerealiseerd resultaat	**-9.322.024**	**-2.114.217**	**-2.101.543**	**-2.597.608**	**-1.938.553**	**-1.934.952**

Vastgestelde beleidsnotities en verordeningen

- Beleidskader Sociaal Domein Regio Noordoost-Friesland (2023);
- Nota Gezondheidsbeleid Friese Waddeneilanden 2022-2026 (2022);
- Nota Schuldhulpverlening gemeente Ameland (2019);
- Visie Toekomstbestendig Welzijnswerk Ameland (2021);
- Algemene Subsidieverordening gemeente Ameland (2019);
- Verordening bekostiging leerlingenvervoer gemeente Ameland (2026);
- Verordening Toelage uitwonende studerenden gemeente Ameland (2016);
- Verordening Aanvullende vergoeding OV chip kaart studenten Ameland (2016).

Maatschappelijke ondersteuning (Wmo)

Wat willen we bereiken?

Inwoners van Ameland, ook inwoners met beperkingen, zijn zo veel mogelijk zelfredzaam, kunnen zo lang mogelijk zelfstandig wonen en deelnemen aan de samenleving en sociale activiteiten. Wanneer inwoners in hun dagelijks functioneren problemen ervaren, biedt de gemeente via de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) hulp in de vorm van bijvoorbeeld woningaanpassingen, hulpmiddelen, vervoersvoorzieningen, begeleiding/dagopvang en huishoudelijke hulp. Een belangrijk uitgangspunt hierbij is zelfredzaamheid, de inzet van het eigen sociale netwerk en het gebruik van algemene voorzieningen. Op het moment dat dit onvoldoende is, kunnen aanvullend individuele voorzieningen worden ingezet. Verder worden geplande acties uit het Uitvoeringsprogramma Sociaal Domein, dat door het college wordt vastgesteld en met de raad gedeeld, ingezet.

Wat gaan we daarvoor doen?

- Afronden van de realisatiefase van het project begeleid wonen (realisatiefase wordt uitgevoerd op basis van de adviezen zoals opgenomen in het eindrapport van de ontwerpfase);
- Inzetten van individuele voorzieningen maatschappelijke ondersteuning (op basis van een beschikking) indien lichte, preventieve ondersteuning niet volstaat;
- Uitvoeren van de Dienstverleningsovereenkomst (DVO) met de gemeente Noardeast-Fryslân.

Wat mag het kosten

Exploitatie	Jaarrekening 2025	Prognose 2026	Primaire begroting 2027 (2027)	Primaire begroting 2027 (2028)	Primaire begroting 2027 (2029)	Primaire begroting 2027 (2030)
Lasten						
662010 Eerstelijns WMO en Jeugd (tm 2022)	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
662100 Toegang en eerstelijnsvoorzieningen Wmo	**1.267**	**5.000**	**5.000**	**5.000**	**5.000**	**5.000**
666001 Hulpmiddelen en diensten (Wmo)	**260.487**	**390.360**	**346.932**	**346.932**	**346.932**	**346.932**
667111 Huishoudelijke hulp (Wmo)	**326.659**	**300.000**	**300.000**	**300.000**	**300.000**	**300.000**
667121 Begeleiding Wmo	**77.167**	**75.000**	**75.000**	**75.000**	**75.000**	**75.000**
667130 Dagbesteding (Wmo)	**35.063**	**50.000**	**50.000**	**50.000**	**50.000**	**50.000**
667140 Overige maatwerkarrangementen (Wmo)	**-12.508**	**11.000**	**11.000**	**11.000**	**11.000**	**11.000**
668110 Beschermd wonen (WMO)	**-27.047**	**-22.021**	**0**	**0**	**0**	**0**
668120 Maatschappelijke- en vrouwenopvang (Wmo)	**5.589**	**5.000**	**5.000**	**5.000**	**5.000**	**5.000**
669100 Coördinatie en beleid Wmo	**48.696**	**19.839**	**31.631**	**31.873**	**31.893**	**31.877**
671000 Openbare gezondheidszorg	**90.888**	**29.000**	**29.000**	**29.000**	**29.000**	**29.000**
671010 Jeugdgezondheidszorg	**227.181**	**220.198**	**220.967**	**232.846**	**226.337**	**234.111**
Totaal Lasten	**1.033.443**	**1.083.376**	**1.074.530**	**1.086.651**	**1.080.163**	**1.087.921**
Baten						
667111 Huishoudelijke hulp (Wmo)	**27.862**	**22.000**	**22.000**	**22.000**	**22.000**	**22.000**
671000 Openbare gezondheidszorg	**177.943**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Totaal Baten	**205.806**	**22.000**	**22.000**	**22.000**	**22.000**	**22.000**
Onttrekkingen						
671000 Openbare gezondheidszorg	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Totaal Onttrekkingen	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Gerealiseerd resultaat	**-827.637**	**-1.061.376**	**-1.052.530**	**-1.064.651**	**-1.058.163**	**-1.065.921**

Vastgestelde beleidsnotities en verordeningen

Verordening Wet maatschappelijke ondersteuning gemeente Ameland 2024.

Jeugdwet

Wat willen we bereiken?

Jongeren op Ameland groeien veilig en gezond op tot volwassenen. Voor het opgroeien en ontwikkelen van jongeren is een sterke samenleving nodig. De opvoeding vindt plaats binnen de gezinnen, het onderwijs, het verenigingsleven en in de buurt. Wanneer door omstandigheden onvoldoende sprake is van een gezonde en veilige ontwikkeling, kan basishulp worden geboden via huisarts, jeugdgezondheidszorg, maatschappelijk werk, welzijnswerk, of het gebiedsteam. Wanneer deze lichte, preventieve ondersteuning niet volstaat, wordt gespecialiseerde jeugdhulp ingezet. Verder worden geplande acties uit het Uitvoeringsprogramma Sociaal Domein, dat door het college wordt vastgesteld en met de raad gedeeld, ingezet.

Wat gaan we daarvoor doen?

- Uitwerken en uitvoeren van een integrale aanpak voor de inzet van jeugdhulp in het basisonderwijs (samenwerking/afstemming passend onderwijs en jeugdhulp);
- Inzetten van individuele voorzieningen jeugdhulp (op basis van een beschikking) indien lichte, preventieve ondersteuning niet volstaat.

Wat mag het kosten

Exploitatie	Jaarrekening 2025	Prognose 2026	Primaire begroting 2027 (2027)	Primaire begroting 2027 (2028)	Primaire begroting 2027 (2029)	Primaire begroting 2027 (2030)
Lasten						
662200 Toegang en eerstelijnsvoorzieningen jeugd	**18.355**	**20.000**	**20.000**	**20.000**	**20.000**	**20.000**
667510 Jeugdhulp ambulant lokaal	**20.926**	**94.525**	**68.836**	**68.836**	**68.836**	**68.836**
667520 Jeugdhulp ambulant regionaal	**325.922**	**227.500**	**227.500**	**227.500**	**227.500**	**227.500**
667620 Jeugdhulp met verblijf regionaal	**16.647**	**17.500**	**17.500**	**17.500**	**17.500**	**17.500**
667630 Jeugdhulp met verblijf landelijk	**10.876**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
667910 PGB Wmo	**41.709**	**45.000**	**45.000**	**45.000**	**45.000**	**45.000**
667920 PGB Jeugd	**13.931**	**35.000**	**35.000**	**35.000**	**35.000**	**35.000**
668210 Jeugdbescherming	**30.936**	**105.000**	**105.000**	**105.000**	**105.000**	**105.000**
668220 Jeugdreclassering	**0**	**10.000**	**10.000**	**10.000**	**10.000**	**10.000**
669200 Coördinatie en beleid jeugd	**15.715**	**18.831**	**28.253**	**28.253**	**28.253**	**28.253**
Totaal Lasten	**495.016**	**573.356**	**557.089**	**557.089**	**557.089**	**557.089**
Gerealiseerd resultaat	**-495.016**	**-573.356**	**-557.089**	**-557.089**	**-557.089**	**-557.089**

Vastgestelde beleidsnotities en verordeningen

- Friese Regiovisie Jeugdhulp 2023-2026 (2023);
- Verordening Jeugdhulp Ameland 2026 (2025).

Participatiewet

Wat willen we bereiken?

Inwoners nemen naar hun mogelijkheden deel aan het arbeidsproces. Wanneer mensen niet zelfstandig in staat zijn om het wettelijk minimumloon te verdienen, biedt de gemeente via de Participatiewet ondersteuning. Bij voorkeur wordt getracht om mensen regulier werk, inclusief begeleiding en loonkostensubsidie, te bieden. Wanneer dit niet lukt, worden extra instrumenten ingezet. Inwoners die moeten rondkomen van een laag inkomen en niet in eigen onderhoud kunnen voorzien, kunnen financiële steun ontvangen in de vorm van bijvoorbeeld bijzondere bijstand of kwijtschelding van gemeentelijke belastingen. Ter voorkoming van en begeleiding bij financiële problemen wordt financieel advies gegeven. Verder worden geplande acties uit het Uitvoeringsprogramma Sociaal Domein, dat door het college wordt vastgesteld en met de raad gedeeld, ingezet.

Wat gaan we daarvoor doen?

- Starten met de uitvoering van nieuwe (geactualiseerde) minimaregelingen;
- Inzetten van individuele voorzieningen 'werk en inkomen' (op basis van een beschikking) indien lichte, preventieve ondersteuning niet volstaat.

Wat mag het kosten

Exploitatie	Jaarrekening 2025	Prognose 2026	Primaire begroting 2027 (2027)	Primaire begroting 2027 (2028)	Primaire begroting 2027 (2029)	Primaire begroting 2027 (2030)
Lasten						
663000 Inkomensvoorzieningen	**39.672**	**46.868**	**48.886**	**48.886**	**48.886**	**48.886**
663010 Inkomensvoorziening participatiewet	**86.282**	**75.000**	**75.000**	**75.000**	**75.000**	**75.000**
663020 Besluit bijstand zelfstandigen	**1.737**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
663025 Loonkostensubsidies op grond van participatiewet	**157.985**	**195.000**	**195.000**	**195.000**	**195.000**	**195.000**
663030 Bijzondere bijstand	**4.319**	**6.000**	**6.000**	**6.000**	**6.000**	**6.000**
663035 Gemeentelijk minimabeleid	**2.266**	**23.000**	**23.000**	**23.000**	**23.000**	**23.000**
663040 Overige voorzieningen	**3.150**	**5.000**	**5.000**	**5.000**	**5.000**	**5.000**
663046 Schuldhulpverlening	**26.128**	**30.000**	**30.000**	**30.000**	**30.000**	**30.000**
663060 Kwijtschelding afvalstoffen- en rioolheffing	**1.600**	**2.800**	**2.800**	**2.800**	**2.800**	**2.800**
664000 Begeleide participatie	**955**	**3.403**	**0**	**0**	**0**	**0**
664005 Sociale werkvoorziening	**225.137**	**274.874**	**282.965**	**291.302**	**298.185**	**307.065**
665000 Arbeidsparticipatie	**16.584**	**7.941**	**13.367**	**13.367**	**13.367**	**13.367**
665010 Participatiebudget	**46.289**	**50.000**	**50.000**	**50.000**	**50.000**	**50.000**
Totaal Lasten	**612.105**	**719.886**	**732.019**	**740.356**	**747.238**	**756.118**
Baten						
663010 Inkomensvoorziening participatiewet	**293.100**	**300.000**	**300.000**	**300.000**	**300.000**	**300.000**
663020 Besluit bijstand zelfstandigen	**27.669**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Totaal Baten	**320.769**	**300.000**	**300.000**	**300.000**	**300.000**	**300.000**
Gerealiseerd resultaat	**-291.336**	**-419.886**	**-432.019**	**-440.356**	**-447.238**	**-456.118**

Vastgestelde beleidsnotities en verordeningen

- Re-integratieverordening gemeente Ameland 2024;
- Afstemmingsverordening Participatiewet, IOAW en IOAZ gemeente Ameland 2024;
- Verordening Tegenprestatie Participatiewet, IOAW en IOAZ gemeente Ameland 2024;
- Verordening Individuele Inkomenstoeslag gemeente Ameland 2024;
- Beleidsregels inkomstenvrijlating Participatiewet, IOAW en IOAZ gemeente Ameland 2024.

Sportevenementen

Wat willen we bereiken?

Uitvoering van sportevenementen die passen bij Ameland wat betreft de beleving van het eiland, de economie en de betrokkenheid van eilanders.

Wat gaan we daarvoor doen?

- Verlenen van subsidie aan sportevenementen die passen bij Ameland (beleving eiland, betrokkenheid/deelname eilanders, economische waarde).

Wat mag het kosten

Exploitatie	Jaarrekening 2025	Prognose 2026	Primaire begroting 2027 (2027)	Primaire begroting 2027 (2028)	Primaire begroting 2027 (2029)	Primaire begroting 2027 (2030)
Lasten						
651005 Ondersteuning sportevenementen	**11.191**	**14.997**	**15.447**	**15.910**	**15.910**	**15.910**
Totaal Lasten	**11.191**	**14.997**	**15.447**	**15.910**	**15.910**	**15.910**
Gerealiseerd resultaat	**-11.191**	**-14.997**	**-15.447**	**-15.910**	**-15.910**	**-15.910**

Vastgestelde beleidsnotities en verordeningen

- Algemene Subsidieverordening gemeente Ameland;
- Uitvoeringsregeling subsidie Sport- en culturele evenementen gemeente Ameland 2019.

Musea en culturele voorzieningen

Wat willen we bereiken?

Streven is het behoud en expositie van het specifieke eilander cultuurhistorisch erfgoed en natuurlijke waarden, beleving via excursies en activiteiten en verbinding met scholen. Stichting Amelander Musea (STAM) exploiteert een aantal musea in gebouwen die in erfpacht door de gemeente zijn overgedragen. Via de musea worden exposities gehouden, excursies en activiteiten georganiseerd en worden (eilander) scholen betrokken. De Musea vormen een belangrijk onderdeel van het toeristische aanbod op het eiland. Onder het cultuurhistorisch erfgoed vallen ook historische kerken, begraafplaatsen en dergelijke. Ook biedt de STAM werkmogelijkheden aan inwoners met een afstand tot de arbeidsmarkt, en mogelijkheden om hen 'mee te laten doen'.

Wat gaan we daarvoor doen?

- Verlenen van subsidie aan de STAM voor de uitvoering van exposities en excursies, de samenwerking met scholen, de begeleiding van medewerkers met afstand tot arbeidsmarkt en het onderhoud aan gebouwen;
- Afronden en in uitvoering nemen van de geactualiseerde meerjarenonderhoudsplannen voor de museale gebouwen die in erfpacht aan de STAM zijn overgedragen;
- Verlenen van subsidie aan culturele evenementen die passen bij Ameland (betrokkenheid/deelname eilanders, economische waarde).

Wat mag het kosten

Exploitatie	Jaarrekening 2025	Prognose 2026	Primaire begroting 2027 (2027)	Primaire begroting 2027 (2028)	Primaire begroting 2027 (2029)	Primaire begroting 2027 (2030)
Lasten						
653000 Culturele voorzieningen	**71.113**	**56.708**	**51.898**	**53.371**	**53.371**	**53.371**
654005 Musea (incl. molens en vuurtoren)	**414.951**	**407.370**	**446.057**	**492.377**	**412.013**	**410.649**
683020 Torens	**7.665**	**32.302**	**18.315**	**19.915**	**22.215**	**22.215**
Totaal Lasten	**493.730**	**496.379**	**516.271**	**565.663**	**487.599**	**486.236**
Baten						
653000 Culturele voorzieningen	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
654005 Musea (incl. molens en vuurtoren)	**0**	**5.000**	**9.999**	**9.999**	**9.999**	**9.999**
683020 Torens	**5.325**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Totaal Baten	**5.325**	**5.000**	**9.999**	**9.999**	**9.999**	**9.999**
Gerealiseerd resultaat	**-488.405**	**-491.380**	**-506.272**	**-555.664**	**-477.600**	**-476.237**

Vastgestelde beleidsnotities en verordeningen

- Algemene Subsidieverordening gemeente Ameland;
- Uitvoeringsregeling subsidie Museaal Werk en Cultureel en Natuurlijk erfgoed gemeente Ameland 2019.

Programma 3 Onderwijs

De Amelander jeugd kennis en vaardigheden aanreiken en laten vergaren om zich te ontwikkelen en voor te bereiden op hun deelname aan de samenleving

De gemeente wil zoveel mogelijk leerlingen op het eiland onderwijs aan kunnen bieden, afgestemd op hun niveau. Dit geldt zowel voor het primair als het voortgezet onderwijs. Het voortgezet onderwijs wordt op vmbo-niveau aangeboden. De eerste drie leerjaren kunnen ook op havo en vwo niveau worden gevolgd.

De activiteitengroepen die bij dit programma horen:

- Openbaar primair en voortgezet onderwijs
- Lokaal onderwijsbeleid

Openbaar primair en voortgezet onderwijs

Wat willen we bereiken?

We willen het openbaar primair - en het openbaar voortgezet onderwijs faciliteren. Voor het voortgezet onderwijs betekent dat het bieden van administratieve en beleidsmatige ondersteuning. Voor het openbaar basisonderwijs betekent dat uitvoering gaan geven aan de besluitvorming van de gemeenteraad met betrekking tot de nieuwe rol na de bestuurlijke fusie en de bestuurlijke verzelfstandiging van het openbaar basisonderwijs.

De kwaliteit van het onderwijs heeft grote invloed op de toekomst van onze jeugd. De verantwoordelijkheid daarvoor ligt op basis van de wettelijke taak bij de ouders, de leerlingen, de schoolbesturen en de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Wat gaan we daarvoor doen?

- Uitvoering geven aan het door de gemeenteraad genomen besluit over de bestuurlijke fusie van het basisonderwijs op West Ameland en de verzelfstandiging van het openbaar basisonderwijs;
- Het openbaar onderwijs ontvlechten uit de gemeentelijke organisatie. Wij zijn gestopt met de ambtelijke ondersteuning op het gebied van financiën, personeel en organisatie en onderhoudsbeheer. Deze lijn trekken we door naar 2027;
- We gaan en blijven in overleg met het schoolbestuur PO West Ameland over het leerlingenaantal van OBS 't Ienster. We volgen de activiteiten die het schoolbestuur op dit gebied onderneemt;
- Administratieve en beleidsmatige ondersteuning bieden aan het voortgezet onderwijs;
- Het intern toezicht op het voortgezet onderwijs uitvoeren, uitbreiden en verbeteren. Na de verkiezingen is de commissie intern toezicht opnieuw bemenst. We gaan de ondersteuning van de commissie verbeteren en professionaliseren en de leden van de commissie inwerken en waar gewenst professionaliseren. De door de gemeenteraad vastgestelde documenten, het kwaliteitskader, het toezichtkader en het reglement, zijn hierbij de leidraad;
- We gaan het onderzoek naar de toekomstige Governance van het voortgezet onderwijs op Ameland afronden, er besluiten over nemen en deze opvolgen. De werkzaamheden zijn gegund aan een externe partij en het advies wordt na de zomer 2026 verwacht. We betrekken bij het besluitvormingsproces de medezeggenschapsraad en de directeur van de school;
- Na fors nadelige exploitatiesaldi over 2024 en 2025 en naar verwachting ook in 2026 gaan we een goede, realistische en zo mogelijk (op termijn) sluitende meerjarenbegroting voor het voortgezet onderwijs maken. Het voornemen is een begroting waarbij mogelijk bovenmatig eigen vermogen wordt/is afgebouwd en waarbij een solide financiële basis wordt behouden;
- In de loop van het kalenderjaar zal de vacature voor directeur vacant worden. We gaan in overleg met betrokkenen tijdig een proces in voor het opnieuw invullen van deze vacature.

Wat mag het kosten

Exploitatie	Jaarrekening 2025	Prognose 2026	Primaire begroting 2027 (2027)	Primaire begroting 2027 (2028)	Primaire begroting 2027 (2029)	Primaire begroting 2027 (2030)
Lasten						
641000 Exploitatie basisonderwijs	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
641003 Bestuurscommissie OPO	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
641005 Gem. ondersteuning openbaar basisonderwijs	**15.470**	**16.742**	**17.429**	**17.429**	**17.429**	**17.429**
641006 Administratie openbaar basisonderwijs	**12.699**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
641010 Gem. ondersteuning bijzonder basisonderwijs	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
643000 Exploitatie voortgezet onderwijs	**2.425.559**	**1.988.300**	**2.500.358**	**2.522.530**	**2.522.530**	**2.522.530**
643005 Gemeentelijke ondersteuning voortgezet onderwijs	**9.845**	**9.642**	**10.329**	**10.329**	**10.329**	**10.329**
643006 Administratie voortgezet onderwijs	**25.571**	**31.139**	**33.357**	**33.357**	**33.357**	**33.357**
Totaal Lasten	**2.489.144**	**2.045.824**	**2.561.474**	**2.583.646**	**2.583.646**	**2.583.646**
Baten						
641000 Exploitatie basisonderwijs	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
641005 Gem. ondersteuning openbaar basisonderwijs	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
641006 Administratie openbaar basisonderwijs	**11.601**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
643000 Exploitatie voortgezet onderwijs	**2.425.559**	**1.988.300**	**2.500.358**	**2.522.530**	**2.522.530**	**2.522.530**
643005 Gemeentelijke ondersteuning voortgezet onderwijs	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
643006 Administratie voortgezet onderwijs	**14.169**	**14.038**	**14.038**	**14.038**	**14.038**	**14.038**
Totaal Baten	**2.451.329**	**2.002.338**	**2.514.396**	**2.536.568**	**2.536.568**	**2.536.568**
Gerealiseerd resultaat	**-37.815**	**-43.486**	**-47.078**	**-47.078**	**-47.078**	**-47.078**

Vastgestelde beleidsnotities en verordeningen

- Verordening commissie intern toezicht openbaar onderwijs (2022);
- Reglement intern toezicht BWS (2023);
- Kwaliteitszorg BWS (2023);
- Toezichtkader BWS (2023).

Lokaal onderwijsbeleid

Wat willen we bereiken?

De eilander jeugd mogelijkheden bieden zich te ontplooien tot zelfstandige burgers, zodat ze in sociaaleconomisch en maatschappelijk opzicht op een goede wijze in de samenleving kunnen functioneren.

Wat gaan we daarvoor doen?

- We voeren de leerplichtwet uit. We leveren een bijdrage om absoluut en relatief verzuim te voorkomen. Als dit zich dan toch voordoet, proberen we een zo goed en passend mogelijk vervolg voor de leerling te vinden. We implementeren de meerjarige overeenkomst die we met de gemeente Leeuwarden voor de functie van leerplichtambtenaar hebben afgesloten om de kwaliteit en de continuïteit zo goed mogelijk te waarborgen;
- We stimuleren de samenwerking tussen besturen en directies van de scholen voor primair en voortgezet onderwijs. We faciliteren dat onder andere via het lokaal onderwijs overleg;
- We ondersteunen en adviseren directies, schoolbesturen en gemeenten van de andere Friese Waddeneilanden. Dat doen we onder andere door de DVO lokaal onderwijs beleid "de Friese Waddeneilanden" uit te voeren;
- We hebben in 2025-2026 voor alle Friese Waddeneilanden een nieuwe verordening leerlingenvervoer gemaakt en geadviseerd deze vast te stellen. Vanaf 2026 implementeren we de vastgestelde verordeningen;
- We voeren financiële regelingen uit voor studenten die reizen of uitwonend zijn. Dat doen we voor alle vier de Friese Waddeneilanden. We gaan de verordening toelage uitwonende studerenden voor alle eilanden actualiseren en voor besluitvorming aanbieden;
- We voeren het onderwijsachterstandbeleid en de subsidieregeling peuteropvang uit. We zijn en blijven in gesprek met de inspectie van het onderwijs en nemen aanbevelingen over. We leggen jaarlijks verantwoording af aan het rijk over het onderwijsachterstandenbeleid, voor- en vroegschoolse educatie en het onderwijs aan nieuwkomers en we voeren regelmatig overleg met de vertegenwoordigers van scholen en kinder- en peuteropvang instellingen;
- Medio 2026 is het convenant over het verdubbelen van de middelen voor school- en leerlingenbegeleiding met Cedin geëindigd. Hiermee is de aanvullende subsidie van de Friese Waddeneilanden aan de scholen voor primair onderwijs gestopt. Vanwege gewijzigde omstandigheden denken de schoolbesturen nu na of ze hiervoor opnieuw een subsidieverzoek bij de gemeenten zullen indienen of dat ze voor een andere constructie gaan kiezen, al of niet met financiële ondersteuning van de gemeenten;
- OBS 't Ienster bevindt zich op 1 februari 2026 qua leerlingenaantal voor het eerst onder de opheffingsnorm van het rijk. Als de vastgestelde leerlingenprognoses werkelijkheid worden, zal de rijksbekostiging van deze school per 1 augustus 2028 worden stopgezet. We volgen de acties die het schoolbestuur onderneemt;

- Eind 2025 is het accommodatiebeleid vastgesteld. Voor het voorzieningencluster Hollum is het perspectief voor het onderwijs en de peuter- en kinderopvang duidelijk. Ook voor het voortgezet onderwijs is het perspectief duidelijk. Onder andere voor het basisonderwijs, de peuter- en de kinderopvang in Nes-Buren is een visie- en participatieproces doorlopen. Het eindrapport hiervan is opgeleverd. Het eindrapport is nog niet op het abstractieniveau van het vastgestelde accommodatiebeleid. De specifieke clustering, de specifieke locatie(s), de fasering, de kosten en een planning ontbreken nog. Nu binnenkort de Wet planmatige aanpak onderwijshuisvesting in werking zal treden, krijgen gemeenten de wettelijke plicht in overleg met de schoolbesturen een integraal huisvestingsplan onderwijs te maken en vast te stellen. We gaan opnieuw in overleg met het schoolbestuur van de Bisschop Möller Stichting over de toekomst van het huidige schoolgebouw met als uiteindelijke doel een in alle opzichten kwalitatief hoogwaardig onderwijsgebouw.

Wat mag het kosten

Exploitatie	Jaarrekening 2025	Prognose 2026	Primaire begroting 2027 (2027)	Primaire begroting 2027 (2028)	Primaire begroting 2027 (2029)	Primaire begroting 2027 (2030)
Lasten						
642000 Onderwijshuisvest. openbaar basisonderwijs Hollum	**9.816**	**19.503**	**4.949**	**5.037**	**5.037**	**5.031**
642005 Onderwijshuisvest. openbaar basisonderwijs Ballum	**11.187**	**20.469**	**13.658**	**13.620**	**13.495**	**13.362**
642010 Onderwijshuisvest. bijzonder basisonderwijs Hollum	**15.363**	**20.233**	**10.926**	**10.888**	**10.762**	**10.630**
642015 Onderwijshuisvesting bijzonder basisonderwijs NES	**37.589**	**39.640**	**38.646**	**38.058**	**19.898**	**7.830**
642020 Onderwijshuisvesting voortgezet onderwijs	**230.164**	**233.681**	**229.289**	**226.769**	**224.162**	**220.593**
643008 Gem. ondersteuning bijzonder basisonderwijs	**16.158**	**12.100**	**12.100**	**12.100**	**12.100**	**12.100**
643009 Lokaal onderwijsbeleid	**12.423**	**101.045**	**54.258**	**54.258**	**54.258**	**54.258**
643010 Onderwijsbegeleiding	**50.166**	**49.900**	**49.900**	**49.900**	**49.900**	**49.900**
643015 Samenwerking Waddenscholen Primair onderwijs	**0**	**0**	**608**	**608**	**608**	**608**
643025 Toelage uitwonende studerenden	**21.253**	**26.269**	**24.608**	**24.608**	**24.608**	**24.608**
643027 Uitvoering verordening leerlingenvervoer	**62.454**	**67.478**	**68.367**	**68.367**	**68.367**	**68.367**

Exploitatie	Jaarrekening 2025	Prognose 2026	Primaire begroting 2027 (2027)	Primaire begroting 2027 (2028)	Primaire begroting 2027 (2029)	Primaire begroting 2027 (2030)
643030 Overige voorzieningen t.b.v. onderwijs	**15.489**	**15.500**	**15.500**	**15.500**	**15.500**	**15.500**
Totaal Lasten	**482.062**	**605.816**	**522.809**	**519.711**	**498.695**	**482.787**
Baten						
642020 Onderwijshuisvesting voortgezet onderwijs	**43.323**	**41.200**	**41.200**	**41.200**	**41.200**	**41.200**
643009 Lokaal onderwijsbeleid	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
643010 Onderwijsbegeleiding	**21.729**	**18.800**	**18.800**	**18.800**	**18.800**	**18.800**
643015 Samenwerking Waddenscholen Primair onderwijs	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
643030 Overige voorzieningen t.b.v. onderwijs	**589**	**400**	**400**	**400**	**400**	**400**
Totaal Baten	**65.640**	**60.400**	**60.400**	**60.400**	**60.400**	**60.400**
Gerealiseerd resultaat	**-416.423**	**-545.416**	**-462.409**	**-459.311**	**-438.295**	**-422.387**

Vastgestelde beleidsnotities en verordeningen

- Verordening bekostiging leerlingenvervoer (2026);
- Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs (2021);
- Verordening aanvullende vergoeding OV-chipkaart studenten (2016);
- Verordening toelage uitwonende studerenden (2016);
- Verordening overleg lokaal onderwijsbeleid (2009).

Programma 4 Fysieke Leefomgeving

Ameland in fysiek opzicht netjes, schoon, heel en veilig houden.

Op Ameland is het goed wonen, werken en recreëren. Met inachtneming van de belangen van onze inwoners en bezoekers wil gemeente Ameland de bijzondere leefomgeving in stand houden en verder ontwikkelen.

De activiteitengroepen die bij dit programma horen:

- Infrastructuur
- Openbare ruimte
- Afval en milieu
- Ruimtelijke ordening

Infrastructuur

Wat willen we bereiken?

Gemeente Ameland is als eigenaar of (mede)beheerder verantwoordelijk voor de kwaliteit en staat van onderhoud van de infrastructurele voorzieningen. Voor de gemeentelijke infrastructuur streven we naar een behoud van het kwaliteitsniveau. Werkzaamheden zijn gebaseerd op actuele beheer- en onderhoudsplannen. Het nieuwe beheersplan voor zowel havens als wegen is in 2024 door de raad vastgesteld, om zo veel mogelijk koppelkansen te benutten met de revitalisatie en reconstructie 2.0 van dorpen en wijken. Hiervoor wordt een jaarlijkse planning opgesteld en uitgevoerd. Naast de werkzaamheden die voortvloeien uit deze plannen, zijn er incidentele ontwikkelingen die extra planvorming vragen. De vervoersvisie is opgesteld nadat het toeristisch beleid is vastgesteld. Tevens wordt ingezet op goede oplossingen voor de veerverbinding, zowel op de korte als de lange termijn om een betrouwbare veerverbinding te blijven nastreven. Wij blijven in gesprek met het Rijk en de regio over een lange termijn oplossingsrichting gericht op 2029, het jaar waarin de nieuwe concessieperiode start.

Wat gaan we daarvoor doen?

- Wij zetten ons ambtelijk en bestuurlijk in voor een goede verbinding met het vaste land op korte en lange termijn. Wij blijven in gesprek met de regio en het Rijk over de huidige en toekomstige veerdienst gericht op het jaar 2029 wanneer de nieuwe concessieperiode start;
- Er wordt gewerkt aan het verbeteren van de verkeersveiligheid van eerder vastgestelde knelpunten;
- Uitvoering geven aan het jaarplan van het beheersplan Wegen;
- Uitvoering geven aan het jaarplan van het beheersplan Havens;
- Uitvoeren van werkzaamheden volgend uit het Gemeentelijk Rioleringsplan, onder andere het verder afkoppelen en infiltreren van regenwater om het riool klimaatbestendig te maken;
- Opstellen van een nieuw programma Water en Riolering.

Wat mag het kosten

Exploitatie	Jaarrekening 2025	Prognose 2026	Primaire begroting 2027 (2027)	Primaire begroting 2027 (2028)	Primaire begroting 2027 (2029)	Primaire begroting 2027 (2030)
Lasten						
621000 Wegen, straten, pleinen en (fiets)paden	**1.462.468**	**2.714.553**	**904.800**	**1.053.356**	**1.836.168**	**2.354.949**
621005 Bermen	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
621010 Gladheidsbestrijding	**9.452**	**15.000**	**15.000**	**15.000**	**15.000**	**15.000**
621015 Openbare verlichting	**86.495**	**153.617**	**136.770**	**135.951**	**135.132**	**134.312**
621020 Abri's	**0**	**400**	**400**	**400**	**400**	**400**
621025 Verkeersmaatregelen	**59.079**	**59.914**	**39.740**	**39.714**	**39.689**	**39.664**
621035 Vliegveld (lasten)	**226.960**	**307.333**	**240.288**	**240.598**	**239.810**	**237.190**
621045 Watergangen	**85.424**	**85.100**	**85.100**	**85.100**	**85.100**	**85.100**
622000 Parkeerterreinen	**14.690**	**33.642**	**39.522**	**34.963**	**34.431**	**33.899**
623000 Passantenhaven (lasten)	**233.429**	**247.709**	**433.176**	**234.639**	**271.365**	**252.797**
624000 Veerdam (lasten)	**181.610**	**184.256**	**242.687**	**187.709**	**186.495**	**192.026**
633000 Eigendommen (lasten)	**254.895**	**454.871**	**56.131**	**86.984**	**143.503**	**412.003**
633010 Exploitatie landerijen/gronden (lasten)	**46.967**	**53.711**	**53.711**	**53.711**	**53.711**	**53.711**
672000 Riolering	**848.578**	**607.108**	**626.188**	**618.455**	**615.129**	**610.906**
Totaal Lasten	**3.510.047**	**4.917.213**	**2.873.512**	**2.786.580**	**3.655.932**	**4.421.956**
Baten						
621035 Vliegveld (lasten)	**98.960**	**90.000**	**90.000**	**90.000**	**90.000**	**90.000**
624000 Veerdam (lasten)	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
633000 Eigendommen (lasten)	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
672000 Riolering	**368.012**	**16.000**	**42.000**	**42.000**	**42.000**	**42.000**
Totaal Baten	**466.972**	**106.000**	**132.000**	**132.000**	**132.000**	**132.000**
Gerealiseerd resultaat	**-3.043.075**	**-4.811.213**	**-2.741.512**	**-2.654.580**	**-3.523.932**	**-4.289.956**

Vastgestelde beleidsnotities en verordeningen

- Verordening op de afvoer van hemelwater en grondwater 2010;
- Beleidsnota onderhoud wegen recreatieterreinen 2016;
- Vervoersvisie 2023;
- GRP Ameland 2020-2025;
- Beheer- en onderhoudsplan wegen 2024;
- Beheer- en onderhoudsplan havens 2024.

Openbare ruimte

Wat willen we bereiken?

Goed beheer van openbare ruimte en aanwezige gemeentelijke voorzieningen heeft de blijvende aandacht. Verbeteren van de beeldkwaliteit van onder andere beschermde dorpsgezichten nemen we mee. Gemeente Ameland is verantwoordelijk voor het beheer van grote delen van de openbare ruimte op het eiland. Variërend van groen in de dorpen en speeltoestellen over het hele eiland, tot strandovergangen en recreatiegebieden zoals De Aanleg en De Vleijen.

Op het gebied van de natuur worden de meeste taken uitgevoerd door andere overheidsorganisaties en terrein beherende organisaties. Samenwerking en afstemming over het beheer met deze instanties vraagt een meer planmatige benadering. Onderwerpen als verantwoord recreatief gebruik, bescherming, onderhoud en herstel zijn daarbij belangrijke items.

Wat gaan we daarvoor doen?

- Het terrein van de Buitendienst efficiënter herinrichten en laten voldoen aan wet- en regelgeving;
- De Leidraad Inrichting Openbare Ruimte (LIOR) wordt opgesteld en ter besluitvorming aangeboden;
- Uitvoering geven aan het Meerjarenonderhoudsplan Sportvelden (periode 2025-2034);
- Het definitieve gebiedsplan De Vleijen wordt ter besluitvorming aangeboden en vervolgens wordt er gestart met de uitvoering;
- Het opwaarderen van 'B-speellocaties', volgens de vastgestelde visie;
- Er wordt een beheerplan openbare ruimte opgesteld. De onderhoudskosten en eventuele vervangingsinvesteringen van straatmeubilair, verlichting, strandovergangen, kunstwerken en abri’s worden hiermee inzichtelijk gemaakt.

Wat mag het kosten

Exploitatie	Jaarrekening 2025	Prognose 2026	Primaire begroting 2027 (2027)	Primaire begroting 2027 (2028)	Primaire begroting 2027 (2029)	Primaire begroting 2027 (2030)
Lasten						
657000 Openbare ruimte en (openlucht)recreatie	**1.390.346**	**1.960.269**	**1.857.602**	**1.941.079**	**1.903.830**	**1.892.867**
657015 De Vleijen	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
657020 De Aanleg	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
657025 Strandrecreatie	**504.969**	**525.733**	**493.178**	**499.107**	**498.459**	**475.793**
675000 Begraafplaatsen	**131.907**	**115.565**	**150.868**	**132.638**	**127.261**	**111.126**
Totaal Lasten	**2.027.223**	**2.601.567**	**2.501.648**	**2.572.825**	**2.529.551**	**2.479.787**
Baten						
675000 Begraafplaatsen	**0**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**
Totaal Baten	**0**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**
Gerealiseerd resultaat	**-2.027.223**	**-2.601.467**	**-2.501.548**	**-2.572.725**	**-2.529.451**	**-2.479.687**

Vastgestelde beleidsnotities en verordeningen

- Groenbeleidsplan (2021);
- Visie spelen op Ameland (2023).

Afval en milieu

Wat willen we bereiken?

Bij de afvalinzameling willen we streven naar een adequate duurzame inzameling en verwerking. Hierbij is veel aandacht voor (plastic) zwerfvuil. Via de Regio Deal wordt hier aandacht aan gegeven (project in voorbereiding) met een samenwerkingsaanpak.

Wat gaan we daarvoor doen?

- Permanente aandacht voor een efficiëntie en goede afvalinzameling en –verwerking;
- Het opstellen van een Beheer- en onderhoudsplan afvalinzameling & reiniging.

Wat mag het kosten

Exploitatie	Jaarrekening 2025	Prognose 2026	Primaire begroting 2027 (2027)	Primaire begroting 2027 (2028)	Primaire begroting 2027 (2029)	Primaire begroting 2027 (2030)
Lasten						
633020 Destructie	**13.479**	**16.947**	**18.778**	**20.105**	**20.117**	**20.020**
673000 Afvalinzameling algemeen	**533.588**	**512.983**	**502.074**	**561.423**	**561.716**	**547.158**
673005 Afvalinzameling oud papier	**49.616**	**45.000**	**45.000**	**45.000**	**45.000**	**45.000**
673015 Afvalinzameling dorpen en vakantieonderkomens	**538.385**	**526.556**	**553.890**	**564.412**	**474.278**	**471.759**
673030 Afvalinzameling bedrijven (incl. campings)	**338.120**	**308.713**	**318.207**	**325.516**	**322.533**	**320.215**
673040 Afvalinzameling glas	**34.236**	**20.000**	**20.000**	**20.000**	**20.000**	**20.000**
674000 Milieubeleid algemeen	**350.299**	**420.456**	**439.788**	**439.788**	**439.788**	**439.788**
674010 Ongediertebestrijding	**15.505**	**41.241**	**34.293**	**36.503**	**36.522**	**36.361**
Totaal Lasten	**1.873.226**	**1.891.895**	**1.932.031**	**2.012.748**	**1.919.955**	**1.900.302**
Baten						
673000 Afvalinzameling algemeen	**106.050**	**102.000**	**102.960**	**103.784**	**103.784**	**103.784**
673005 Afvalinzameling oud papier	**37.067**	**35.000**	**35.000**	**35.000**	**35.000**	**35.000**
673030 Afvalinzameling bedrijven (incl. campings)	**4.324**	**5.400**	**5.400**	**5.400**	**5.400**	**5.400**
673040 Afvalinzameling glas	**10.780**	**10.500**	**10.500**	**10.500**	**10.500**	**10.500**
674010 Ongediertebestrijding	**1.970**	**600**	**600**	**600**	**600**	**600**
Totaal Baten	**160.191**	**153.500**	**154.460**	**155.284**	**155.284**	**155.284**
Gerealiseerd resultaat	**-1.713.035**	**-1.738.395**	**-1.777.571**	**-1.857.464**	**-1.764.671**	**-1.745.018**

Vastgestelde beleidsnotities en verordeningen

- Afvalstoffenverordening Gemeente Ameland (2010).

Ruimtelijke ordening

Wat willen we bereiken?

We willen een aantrekkelijke, gezonde en toekomstbestendige leefomgeving waarin wonen, werken en leven goed is geregeld. We beoordelen ruimtelijke ontwikkelingen zorgvuldig en zorgen daarmee voor behoud van wat goed is en voor voldoende ruimte voor maatschappelijke opgaven zoals voldoende woningen, energietransitie en klimaatadaptatie.

Wat gaan we daarvoor doen?

- Uitwerken kader omgevingskwaliteit als opvolger van de Welstandsnota;
- Afronding en definitieve vaststelling omgevingsvisie;
- Verder werken aan de opbouw van het omgevingsplan;
- Aanwijzen panden als karakteristiek of gemeentelijk monument en eigenaren financieel ondersteunen;
- Betere uitvoering van het VTH-beleid en -jaarprogramma door ondersteuning handhavers met handhavingsjurist en samenwerking met andere gemeenten op gebied van BOA's.

Wat mag het kosten

Exploitatie	Jaarrekening 2025	Prognose 2026	Primaire begroting 2027 (2027)	Primaire begroting 2027 (2028)	Primaire begroting 2027 (2029)	Primaire begroting 2027 (2030)
Lasten						
681000 Omgevings-/Bestemmingsplannen, ontwikkeling	**226.327**	**274.531**	**165.925**	**165.925**	**165.925**	**165.925**
681005 Omgevings-/Bestemmingsplannen, wijz. op verzoek	**18.827**	**82.391**	**7.954**	**7.954**	**7.954**	**7.954**
682000 Plan Nes Kwekerij (Nes-Oost / de Tuun)	**14.014**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
682001 Plan Buren Paasduinweg	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
682002 Plan Nes Miedeweg/Polderweg	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
682003 Plan Nes Binnendieken	**1.201**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
682004 Plan Ballum Smitteweg	**-37.895**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
682006 Plan Hollum Trapweg	**-12.664**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
682016 Plan Ballum De Stringen Noord	**527.908**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
682090 Grondexploitaties	**583**	**2.552**	**0**	**0**	**0**	**0**
683000 Welstandstoezicht	**54.440**	**40.000**	**40.000**	**40.000**	**40.000**	**40.000**
683010 Omgevingsvergunningen	**300.169**	**306.908**	**33.527**	**34.137**	**33.377**	**32.567**
683025 Uitvoering Huisvestingswet	**4.058**	**2.836**	**3.038**	**3.038**	**3.038**	**3.038**
683035 Monumentenzorg	**2.593**	**28.918**	**3.500**	**3.500**	**3.500**	**3.500**

Exploitatie	Jaarrekening 2025	Prognose 2026	Primaire begroting 2027 (2027)	Primaire begroting 2027 (2028)	Primaire begroting 2027 (2029)	Primaire begroting 2027 (2030)
683040 Basisregistraties Adressen en Gebouwen	**53.183**	**35.734**	**29.165**	**29.165**	**29.165**	**29.165**
683045 Stads- en dorpsvernieuwing	**34.571**	**32.452**	**101.583**	**102.411**	**102.411**	**102.411**
Totaal Lasten	**1.187.316**	**806.322**	**384.692**	**386.130**	**385.370**	**384.560**
Baten						
681000 Omgevings-/Bestemmingsplannen, ontwikkeling	**0**	**-5.000**	**-5.000**	**-5.000**	**-5.000**	**-5.000**
681005 Omgevings-/Bestemmingsplannen, wijz. op verzoek	**1.170**	**68.634**	**5.000**	**5.000**	**5.000**	**5.000**
682000 Plan Nes Kwekerij (Nes-Oost / de Tuun)	**7.795**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
682003 Plan Nes Binnendieken	**1.201**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
682004 Plan Ballum Smitteweg	**-207**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
682006 Plan Hollum Trapweg	**15.354**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
682016 Plan Ballum De Stringen Noord	**234.484**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
683025 Uitvoering Huisvestingswet	**2.032**	**2.000**	**2.000**	**2.000**	**2.000**	**2.000**
Totaal Baten	**261.830**	**65.634**	**2.000**	**2.000**	**2.000**	**2.000**
Gerealiseerd resultaat	**-925.486**	**-740.688**	**-382.692**	**-384.130**	**-383.370**	**-382.560**

Vastgestelde beleidsnotities en verordeningen

- Structuurvisie (2011) (wordt momenteel omgezet naar Omgevingsvisie);

Het omgevingsplan gemeente Ameland (2024), waar de volgende bestemmingsplannen en beheers-verordeningen onder vallen:

- Bestemmingsplan recreatieterreinen Hollum (2012);
- Bestemmingsplan Hollum (2009);
- Bestemmingsplan Ballum (2012);
- Bestemmingsplan Roosdunen (2006);
- Bestemmingsplan Nes (2014);
- Bestemmingsplan recreatieterrein Nes-Buren 2019 (2020);
- Bestemmingsplan Recreatieterreinen Buren (2015);
- Bestemmingsplan Buren (2015);
- Beheersverordening Waddenzee en Noordzee (2013);
- Beheersverordening Havens Nes en Ballumerbocht (2013);
- Beheersverordening Recreatieterrein Buren (2013);
- Beheersverordening Strandweg Nes (2013);
- Beheersverordening Buitengebied (2013);
- Bestemmingsplan Buitengebied (2024);

Andere verordeningen

- Exploitatieverordening gemeente Ameland (2014);
- Erfgoedverordening gemeente Ameland (2016);
- Verordening naamgeving en nummering (adressen) (2010);
- Verordening uitvoering en handhaving omgevingsrecht (2024);
- Verordening nadeelcompensatie (2024);
- Verordening werkzaamheden kabels en leidingen (2026);
- Verordening werkzaamheden telecommunicatiekabels Ameland (2026);

Beleid

- Welstandsnota (2016) en aanvullende welstandscriteria bijlage 7 en 8 Welstandsnota 2016 (2023);
- Beleidsnotitie bedrijfswoningen en personeelshuisvesting (2017);
- Strandnota (2016);
- Beleidsregels Verblijfsrecreatie (2023);
- Delegatiebesluit omgevingsplan (2024);
- Aanwijzingsbesluit adviesrecht gemeenteraad en verplichte participatie bij afwijken van het omgevingsplan (2024).

Programma 5 Economie

Ameland onderneemt, voor blijvend profijt en leefbaarheid

Toerisme en de overige economische sectoren zijn van levensbelang voor de Amelander economie en leefbaarheid. Ameland wordt elk jaar druk bezocht door toeristen. Deze zorgen grotendeels voor de inkomsten van de burgers en bedrijven op Ameland en leveren ook een belangrijke bijdrage aan de baten van de gemeente Ameland. Het is daarom belangrijk dat we duurzame ontwikkeling voor de sectoren blijven stimuleren.

De activiteitengroepen die bij dit programma horen:

- Toerisme
- Overige sectoren

Toerisme

Wat willen we bereiken?

We streven naar een vitale toeristische sector, die via zowel economie als maatschappij zorgt voor een leefbaar eiland (en daar dus niet ten koste van gaat). We streven daarom niet naar meer (maar ook niet minder), maar wel naar beter.

Wat gaan we daarvoor doen?

- Stap voor stap uitvoeren van het toerismebeleid;
- Onderzoek doen hoe certificering ons kan helpen bij duurzaam toerisme.

Wat mag het kosten

Exploitatie	Jaarrekening 2025	Prognose 2026	Primaire begroting 2027 (2027)	Primaire begroting 2027 (2028)	Primaire begroting 2027 (2029)	Primaire begroting 2027 (2030)
Lasten						
634000 Toerisme	**374.540**	**398.660**	**421.401**	**392.286**	**386.294**	**386.229**
634001 Evenementenmateriaal	**14.851**	**2.000**	**2.000**	**2.000**	**2.000**	**2.000**
Totaal Lasten	**389.391**	**400.660**	**423.401**	**394.286**	**388.294**	**388.229**
Baten						
634000 Toerisme	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
634001 Evenementenmateriaal	**15.679**	**12.000**	**12.000**	**12.000**	**12.000**	**12.000**
Totaal Baten	**15.679**	**12.000**	**12.000**	**12.000**	**12.000**	**12.000**
Gerealiseerd resultaat	**-373.712**	**-388.660**	**-411.401**	**-382.286**	**-376.294**	**-376.229**

Vastgestelde beleidsnotities en verordeningen

- Toerismebeleid Ameland, Van meer naar beter (2023);
- Detailhandelsstructuurvisie (2009; wordt vervangen door horeca- en detailhandelsbeleid);
- Evenementenbeleid (2024);
- Horecabeleidsplan (2006; wordt vervangen door horeca- en detailhandelsbeleid).

Overige sectoren

Wat willen we bereiken?

We behouden en ondersteunen de bredere economie en ondersteunen en stimuleren nieuwe activiteiten. Hierbij houden we oog voor onze eigen rol: we zorgen voor de randvoorwaarden en geven ondernemers de ruimte om te ondernemen.

Wat gaan we daarvoor doen?

- In gesprekken inzetten op behoud van zowel landbouwsector als cultuurhistorisch medegebruik;
- Waar mogelijk ondernemers/verenigingen doorverwijzen naar stimuleringsfonds Regio Deal.

Wat mag het kosten

Exploitatie	Jaarrekening 2025	Prognose 2026	Primaire begroting 2027 (2027)	Primaire begroting 2027 (2028)	Primaire begroting 2027 (2029)	Primaire begroting 2027 (2030)
Lasten						
631000 Triple Helix	**500**	**25.000**	**25.000**	**25.000**	**25.000**	**25.000**
631005 Economische Ontwikkeling	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Totaal Lasten	**500**	**25.000**	**25.000**	**25.000**	**25.000**	**25.000**
Baten						
631000 Triple Helix	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Totaal Baten	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Gerealiseerd resultaat	**-500**	**-25.000**	**-25.000**	**-25.000**	**-25.000**	**-25.000**

Vastgestelde beleidsnotities en verordeningen

- Economische Visie 2030 (2019);
- Landbouwbeleidsplan (2010);
- Verordening winkeltijden (2016);
- Verordening speelautomatenhallen (2014);
- Verordening precariobelasting (2024).

Programma 6 Duurzaamheid

Een toekomstbestendige en zelfvoorzienende samenleving

Ameland heeft de ambitie om duurzaam zelfvoorzienend te zijn. Hierbij wil Ameland voorloper zijn en blijven op het gebied van de energietransitie door vorm en inhoud te geven aan duurzame energieoplossingen. Ameland heeft de ambitie om in 2035 een toekomstbestendig en betaalbaar aardgasvrij energiesysteem te hebben. Daarbij willen we de bredere duurzaamheidsthema's als circulaire economie, waterverbruik, klimaatadaptatie en partnerschap (vanuit de SDG-goals) meenemen, voor zover dat aansluit bij en past in onze eilander samenleving en economie. Echter wordt de toenemende netcongestie een probleem, wat ook focus nodig heeft.

De activiteitengroep die bij dit programma hoort:

- Energietransitie

Energietransitie

Wat willen we bereiken?

De gemeenteraad stelde in 2019 de duurzame ambitie van Ameland vast: koploper zijn in de energietransitie en vijftien jaar eerder dan de rest van Nederland voldoen aan de landelijke klimaatdoelstellingen voor reductie van de CO2-uitstoot. Ameland heeft de ambitie om in 2035 de energietransitie af te ronden, maar wel met oog voor de realiteit (netcongestie). Inmiddels heeft de raad deze visie vertaald in een programma Duurzaamheid Gemeente Ameland 2023-2026, dat in november 2023 in de gemeenteraad is vastgesteld.

Om de energietransitie te bereiken heeft Ameland met verschillende partners, bedrijven en met inwoners goed overleg. Twee sporen zijn hierbij van belang. Enerzijds het technisch economische spoor (welke concrete projecten en plannen zijn ontwikkeld en wat is er nog nodig?) en anderzijds het sociaal-maatschappelijke spoor (hoe worden de Amelanders maximaal betrokken bij alle activiteiten?). Daarbij werken we veel en intensief met partijen samen. Het doel is een integraal, betaalbaar, toekomstbestendig en slim energiesysteem voor Ameland.
Ameland werkt op verschillende speelvelden aan de energietransitie. Via verbeteringen bij en met de inwoners en gelijktijdig ook via grotere projecten voor het gehele eiland proberen we stappen te zetten naar verminderen van energieverbruik en vergroten van opwek.

Door koppeling van het duurzaamheidsprogramma aan de plannen voor accommodatiebeleid en het complex beheerplan van het GWA willen we de verduurzaming integraal meenemen in het gemeentelijk woning- en gebouwenbeheer.

Naast de energiebesparing willen we ook zuiniger omgaan met ons (drink)water. Kennis van en inzicht in het bestaande zoetwatersysteem op Ameland laat zien dat volledig zelfvoorzienend op gebied van zoet water niet gaat lukken. Het eerder geraamde budget hiervoor laten we vervallen omdat het onderzoek naar het zoetwatersysteem op Ameland door de provincie getrokken en betaald wordt.

Wat gaan we daarvoor doen?

- We voeren het door de gemeenteraad vastgestelde Programma Duurzaamheid 2023-2026 uit en gaan een geactualiseerd Programma Duurzaamheid opstellen;
- We bouwen verder aan de energierotonde in de Ballumerbocht. Het zonnepark is gerealiseerd, de batterij volgt en we zijn begonnen met de voorbereidingen voor het realiseren van een (snel)laadstation voor elektrische voertuigen;
- In overleg met de netbeheerder proberen we de netcongestie op het eiland te verzachten;
- We blijven onze bewoners adviseren in gesprekken en met flyers en nemen ze mee in onze energietransitie;
- Met verschillende rijks- en Europese middelen stellen we subsidieregelingen voor onze inwoners open om energiearmoede tegen te gaan, om isolatiemaatregelen toe te passen en om installatiekosten tegen netcongestie deels te vergoeden;
- Binnen ons warmteproces onderzoeken we verschillende combinaties van warmtebronnen gekoppeld aan warmte- en/of bronnetten. Hierover informeren we onze inwoners voorafgaand aan de voorbereiding van het gemeentelijk Warmteprogramma dat in 2027 vastgesteld moet worden door de gemeenteraad.

Wat mag het kosten

Exploitatie	Jaarrekening 2025	Prognose 2026	Primaire begroting 2027 (2027)	Primaire begroting 2027 (2028)	Primaire begroting 2027 (2029)	Primaire begroting 2027 (2030)
Lasten						
674003 NESSIE	**6.935**	**40.000**	**0**	**0**	**0**	**0**
674005 Duurzaamheid	**462.662**	**344.603**	**521.935**	**610.976**	**510.830**	**610.677**
674006 IANOS project	**203.145**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
674008 Administratie duurzaamheid derden	**8.031**	**2.836**	**4.557**	**4.557**	**4.557**	**4.557**
674088 Administratie Energiepark	**0**	**2.836**	**3.038**	**3.038**	**3.038**	**3.038**
674089 Administratie Warmtelevering BV	**0**	**20.000**	**21.519**	**21.519**	**21.519**	**21.519**
Totaal Lasten	**680.773**	**410.275**	**551.049**	**640.090**	**539.944**	**639.791**
Baten						
674003 NESSIE	**7.900**	**40.000**	**0**	**0**	**0**	**0**
674005 Duurzaamheid	**398.275**	**142.476**	**96.666**	**99.566**	**102.553**	**102.553**
674006 IANOS project	**0**	**200.000**	**0**	**0**	**0**	**0**
674008 Administratie duurzaamheid derden	**4.575**	**5.000**	**5.000**	**5.000**	**5.000**	**5.000**
674009 GREEN HYSLAND	**3.594**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Totaal Baten	**414.344**	**387.476**	**101.666**	**104.566**	**107.553**	**107.553**
Gerealiseerd resultaat	**-266.429**	**-22.799**	**-449.383**	**-535.524**	**-432.391**	**-532.238**

Vastgestelde Beleidsnotities en verordeningen

- Transitievisie warmte “Ameland aardgasvrij” (2021);
- Verordening “Fonds verduurzaming en woningaanpassing Ameland” (2022);
- Visiedocument “Programma Duurzaamheid Ameland 2023-2026” (2023).

Programma 7 Volkshuisvesting

Het behouden en realiseren van voldoende en betaalbare koop- en huurwoningen. Het in stand houden van een professioneel, sociaal en duurzaam Woningbedrijf

De gemeente richt zich op het behouden en waar nodig extra realiseren van voldoende en betaalbare koop- en huurwoningen voor doelgroepen met een binding aan Ameland nu en in de verre toekomst (hoofddoel Woonvisie 2024-2028).

Waarbij het Gemeentelijk Woningbedrijf Ameland (GWA) zich richt op het aanbieden van betaalbare huurwoningen aan huishoudens met een jaarinkomen tot aan de inkomensgrens voor sociale huisvesting én met een inkomen tussen die inkomensgrens en de grens voor hogere inkomens. Daarmee worden ook woningzoekenden die tussen wal en schip dreigen te belanden vanwege de hoge prijzen voor koopwoningen bediend. Het GWA heeft de afgelopen jaren 43 nieuwe (energiezuinige) sociale huurwoningen aan de woningvoorraad toegevoegd en 44 nieuwe woon-/zorgappartementen op locatie Ambla, waar vanaf begin 2025 zorg wordt geleverd door Kwadrant. Op dit moment zijn er 7 nieuwbouwwoningen in aanbouw. Het GWA zal verder invulling geven aan strategisch voorraadbeheer de komende jaren (kwantiteit, doelgroepen, duurzaamheid) conform de doelstellingen uit Woonvisie 2024-2028 en Programma Duurzaamheid 2023-2026.

Voorwaarde voor alle woningen is: woningzoekenden moeten voldoen aan eisen voor economische en maatschappelijke binding zoals vastgelegd in de Huisvestingsverordening.

De activiteitengroepen die bij dit programma horen:

- Gemeentelijk Woningbedrijf Ameland
- Volkshuisvestingbeleid

Gemeentelijk Woningbedrijf Ameland

Wat willen we bereiken?

In de afgelopen jaren zijn ongeveer 50 woningen (inclusief Paasduinweg) en 44 zorgappartementen (Ambla) toegevoegd aan het woonbestand van Gemeentelijk Woonbedrijf Ameland (GWA). Daarnaast zijn in 2026 de meerjarenonderhoudsbegroting en het strategisch complexbeheerplan geactualiseerd. In 2027 staan vooral de uitvoering van activiteiten uit de onderhoudsbegroting en voorbereidingsactiviteiten voor de verduurzamingsopgave op de planning. Beleidsmatig formuleren we beleid voor huur(prijs), verkoop, zelf aangebrachte voorzieningen (aanpassingen aan de woning) en minimaal kwaliteitsniveau van het woningbezit.

Wat gaan we daarvoor doen?

- Uitvoering geven aan het strategisch complexbeheerplan;
- Uitvoeren begrote onderhoudsactiviteiten;
- Uitvoeren onderzoeken ter voorbereiding van de verduurzamingsopgave;
- Uitvoering geven aan het actualiseren van het huur(prijs) beleid;
- Uitvoering geven aan het opstellen van verkoopbeleid;
- Uitvoering geven aan het opstellen van zelf aangebrachte voorzieningenbeleid (ZAV-beleid);
- Uitvoering geven aan het opstellen van een minimaal kwaliteitsniveau GWA woningen;
- Uitvoering geven aan de vastgestelde woonvisie en uitvoeringsprogramma 2024 - 2028;
- In verband met toename van het gebruik van scootmobielen en gebrek aan stallingsruimte wordt een collegevoorstel opgesteld voor de realisatie van een inpandige stallingsruimte in 't Noorderlicht.

Wat mag het kosten: Gemeentelijk Woningbedrijf Ameland

Exploitatie	Jaarrekening 2025	Prognose 2026	Primaire begroting 2027 (2027)	Primaire begroting 2027 (2028)	Primaire begroting 2027 (2029)	Primaire begroting 2027 (2030)
Lasten						
683050 Woningbedrijf Ameland	**2.177.228**	**3.699.812**	**3.597.124**	**3.480.604**	**3.488.074**	**3.392.918**
683051 Woningbedrijf Ameland - Ambla	**80.691**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Totaal Lasten	**2.257.919**	**3.699.812**	**3.597.124**	**3.480.604**	**3.488.074**	**3.392.918**
Baten						
683050 Woningbedrijf Ameland	**2.866.947**	**3.347.173**	**3.072.529**	**3.134.172**	**3.198.487**	**3.265.552**
683051 Woningbedrijf Ameland - Ambla	**80.402**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Totaal Baten	**2.947.349**	**3.347.173**	**3.072.529**	**3.134.172**	**3.198.487**	**3.265.552**
Gerealiseerd resultaat	**689.431**	**-352.639**	**-524.595**	**-346.432**	**-289.587**	**-127.366**

Vastgestelde Beleidsnotities en verordeningen

- Meerjarenonderhoudsplan GWA 2026-2050;
- Meerjarenonderhoudsplan Ambla 2025-2034;
- Strategisch Voorraad Beleid 2017 (wordt in 2026 geactualiseerd);
- Huisvestingsverordening gemeente Ameland 2023;
- Woonvisie Ameland 2024-2028.

Volkshuisvestingbeleid

Wat willen we bereiken?

Het behouden en waar nodig extra realiseren van voldoende en betaalbare koop- en huurwoningen (sociaal- en middenhuur) voor doelgroepen met een binding aan Ameland nu en in de verre toekomst.

Beleidsmatig wordt een woonbehoefteonderzoek gestart en wordt nagedacht over de toekomstige verplichting voor opstelling van een Volkshuisvestingsprogramma.

Wat gaan we daarvoor doen?

- Vanuit de aangenomen wet "Versterking regie op de volkshuisvesting" dient ter vervanging van de woonvisie een volkshuisvestingsprogramma opgesteld te worden in 2027;
- Uitvoeren van woonbehoefteonderzoek voor de ontwikkeling van nieuwbouwwoningen;
- De herziene Huisvestingsverordening (inclusief urgentieverordening) en nieuwe leegstandverordening worden naar verwachting begin 2027 aan de raad voorgelegd. Door de in de wet regie op de volkshuisvesting en aangenomen novelles zijn er aanpassingen nodig in de urgentieverordening en dient op provinciaal niveau afstemming plaats te vinden;
- De kaders voor beleid personeelshuisvesting zijn opgenomen in de Woonvisie. Er wordt gewerkt aan beleid voor personeelshuisvesting. Hiernaast loopt een Waddenbreed onderzoek naar piekhuisvesting vanuit de RegioDeal;
- Verlenen van zowel Startersleningen als Stimuleringsleningen (duurzaamheid en wmo) via het Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederland (SvN);
- Realiseren van de woningbouwopgave uit de Woonvisie.

Wat mag het kosten

Exploitatie	Jaarrekening 2025	Prognose 2026	Primaire begroting 2027 (2027)	Primaire begroting 2027 (2028)	Primaire begroting 2027 (2029)	Primaire begroting 2027 (2030)
Lasten						
683046 Beleid volkshuisvesting	**89.233**	**83.215**	**150.481**	**94.481**	**94.481**	**94.481**
Totaal Lasten	**89.233**	**83.215**	**150.481**	**94.481**	**94.481**	**94.481**
Gerealiseerd resultaat	**-89.233**	**-83.215**	**-150.481**	**-94.481**	**-94.481**	**-94.481**

Vastgestelde beleidsnotities en verordeningen

- Huisvestingsverordening 2023;
- Woonvisie Ameland 2024-2028;
- Beleidsnotitie bedrijfswoningen en personeelshuisvesting (2017).

Overhead

Algemeen

Op grond van artikel 8 BBV is in de programmabegroting een apart overzicht opgenomen van de kosten van overhead. In de programma's worden alleen de kosten opgenomen die betrekking hebben op het primaire proces. Dit betekent dat alle bedrijfskosten die direct verbonden zijn aan activiteiten, gericht op de externe klant, bij het betreffende taakveld worden geregistreerd.
Onder overhead worden alle kosten verstaan die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. Deze kosten worden centraal begroot en verantwoord op het overzicht "Overhead", via het voorgeschreven taakveld 0.4 Overhead.
In de notitie Overhead van de Commissie BBV wordt nader toegelicht welke kosten tot overhead behoren. In ieder geval gaat het om de kosten van leidinggevenden aan het primaire proces, financiën, personeel en organisatie, juridische zaken, automatisering, facilitaire zaken, huisvesting en archief.

Gemeente Ameland

In onderstaande tabel zijn de begrote kosten van overhead van onze gemeente aangegeven, evenals de totale kosten volgens deze meerjarenbegroting. Voor de eventuele berekening van tarieven, de toerekening van overhead aan specifieke activiteiten en de analyse van de mate van kostendekkendheid van bepaalde opbrengsten (zoals leges, rioolrechten en reinigingsheffingen) wordt de overhead berekend als een opslagpercentage over de voor die activiteit geraamde kosten. Een uitzondering op deze systematiek vormt het Gemeentelijk Woningbedrijf, waaraan een genormeerd bedrag wordt toegerekend.

In de berekening zijn de totale kosten over 2026 en volgende jaren gecorrigeerd voor incidentele posten. Voor een toelichting op incidentele posten verwijzen wij naar 'Overzicht van structurele en incidentele baten en lasten' als onderdeel van de Financiële begroting.

Tabel overhead en toerekening								
		Rekening 2025	Begroting 2026	Prognose 2026	2027	2028	2029	2030
	Overhead, ondersteuning organisatie							
6.004.00	Bestuursondersteuning college	3.856.266	3.778.456	3.737.035	3.975.254	4.002.428	4.019.758	4.035.446
6.004.05	Automatisering	1.002.836	923.789	988.053	1.080.223	1.006.106	1.006.106	1.006.106
6.004.10	Personeelszaken	335.155	371.500	376.500	388.000	393.000	398.000	398.000
6.004.15	Huisvesting binnendienst	394.305	437.223	496.754	370.796	359.342	346.909	336.177
6.004.20	Huisvesting buitendienst	142.375	279.587	313.718	316.400	312.986	320.073	312.436
6.004.25	Ondersteunende activiteiten raad	5.557	9.306	9.306	70.004	70.004	70.004	70.004
6.004.30	Representatie	11.601	15.000	15.000	15.000	15.000	15.000	15.000
6.004.35	Communicatie	16.667	20.000	25.000	25.000	25.000	25.000	25.000
	Subtotaal overhead	**5.764.762**	**5.834.862**	**5.961.367**	**6.240.677**	**6.183.867**	**6.200.850**	**6.198.169**
	Genormeerde toerekening GWA	-168.975	-171.509	-171.509	-174.082	-176.693	-179.343	-182.033
	Totaal nog toe te rekenen overhead	**5.595.787**	**5.663.353**	**5.789.858**	**6.066.595**	**6.007.174**	**6.021.507**	**6.016.136**
	Totale kosten begrotingsjaar	41.862.050	31.361.856	35.745.201	34.145.371	33.973.537	34.250.329	35.263.772
	Correctie voor incidentele zaken	-13.438.844	-3.277.626	-5.903.170	-3.143.712	-2.275.576	-2.178.812	-2.477.117
	Correctie voor overhead (zelf te verdelen)	-5.595.787	-5.663.353	-5.961.367	-6.240.677	-6.183.867	-6.200.850	-6.198.169
	Correctie voor GWA (al genormeerd verwerkt)	-2.085.905	-2.830.686	-3.699.812	-3.597.124	-3.480.604	-3.488.074	-3.392.918
	Totale kosten om overhead over te verdelen	**20.741.514**	**19.590.190**	**20.180.851**	**21.163.858**	**22.033.490**	**22.382.594**	**23.195.568**
	Percentage overhead, als deel overige kosten	**26,98%**	**28,91%**	**28,69%**	**28,66%**	**27,26%**	**26,90%**	**25,94%**

Dekkingsmiddelen

Algemeen

Voor de uitvoering van de programma's die de gemeenteraad heeft vastgesteld, zijn financiële middelen nodig. Deze dekkingsmiddelen worden gevormd door rijksbijdragen, eigen gemeentelijke belastingen en retributies, huren, pachten en dergelijke.

Voor rijksmiddelen als de zogenaamde algemene uitkering uit het gemeentefonds en gemeentelijke belastingen gelden geen specifieke bestedingsdoelen.
Voor retributies (leges en dergelijke heffingen) geldt dat baten niet hoger mogen zijn dan de bijbehorende lasten.

De gemeenteraad heeft geen invloed op het gemeentefonds. De gemeenteraad kan wel invloed uitoefenen op de hoogte van de lokale heffingen, zoals bedoeld in paragraaf 1, Lokale heffingen.

De activiteitengroepen die bij dit programma horen:

- Gemeentefonds
- Belastingen
- Retributies
- Huren en pachten
- Overige inkomsten en uitgaven

Gemeentefonds

Gemeentefonds

De Rijksoverheid keert via het gemeentefonds geld uit aan Nederlandse gemeenten. In deze begroting is de meicirculaire 2026 verwerkt. Het gemeentefonds bestaat uit verschillende uitkeringscomponenten; de algemene uitkering, decentralisatie uitkeringen, integratie-uitkeringen (waaronder die voor sociaal domein) en de artikel 12-uitkering.

De algemene uitkering is één van de belangrijkste bekostigingsinstrumenten van de gemeente Ameland. Het ontvangen geld komt ten goede aan de algemene middelen, waardoor het geld, met inachtneming van wet- en regelgeving, naar eigen inzicht kan worden besteed.

Gemeente Ameland ontvangt geen artikel 12-uitkering. De artikel 12-uitkering wordt, op verzoek van gemeenten met grote financiële problemen, uitgekeerd door de Rijksoverheid. Om de uitkeringen te ontvangen dienen de gemeenten aan diverse voorwaarden te voldoen. Zo leveren gemeenten met een artikel 12-uitkering (een deel van) hun zelfstandigheid in. Daarnaast dienen de eigen inkomsten, via belastingverhoging, te worden gemaximeerd.

Wat mag het kosten: Gemeentefonds

Exploitatie	Jaarrekening 2025	Prognose 2026	Primaire begroting 2027 (2027)	Primaire begroting 2027 (2028)	Primaire begroting 2027 (2029)	Primaire begroting 2027 (2030)
Baten						
600700 Uitkeringen gemeentefonds	**12.355.561**	**12.458.588**	**13.007.791**	**12.367.620**	**12.248.040**	**12.485.147**
Totaal Baten	**12.355.561**	**12.458.588**	**13.007.791**	**12.367.620**	**12.248.040**	**12.485.147**
Gerealiseerd resultaat	**12.355.561**	**12.458.588**	**13.007.791**	**12.367.620**	**12.248.040**	**12.485.147**

Belastingen

Belastingen

Gemeenten mogen belastingen heffen die zijn genoemd in de Gemeentewet. Zo heft gemeente Ameland onder meer onroerende zaak-, toeristen- en forensenbelasting.

De gemeenteraad stelt jaarlijks de tarieven van de gemeentelijke belastingen vast door het vaststellen van belastingverordeningen.

In de kadernota 2026 heeft de gemeenteraad ingestemd met verhoging van meerdere belastingen. De meeropbrengsten van deze voorgestelde verhogingen zijn verwerkt in deze meerjarenbegroting.

Wat mag het kosten

Exploitatie	Jaarrekening 2025	Prognose 2026	Primaire begroting 2027 (2027)	Primaire begroting 2027 (2028)	Primaire begroting 2027 (2029)	Primaire begroting 2027 (2030)
Lasten						
606100 Heffing/invordering OZB woningen	**142.664**	**104.967**	**93.045**	**93.045**	**93.045**	**93.045**
606200 Heffing/invordering OZB niet woningen	**21.535**	**47.352**	**48.158**	**48.158**	**48.158**	**48.158**
634005 Heffing/invordering toeristen- en forensenbelastin	**51.450**	**47.662**	**47.307**	**47.307**	**47.307**	**47.307**
Totaal Lasten	**215.649**	**199.981**	**188.510**	**188.510**	**188.510**	**188.510**
Baten						
606105 Onroerende-zaakbelasting eigenaren woningen	**1.094.761**	**1.130.734**	**1.164.656**	**1.193.773**	**1.193.773**	**1.193.773**
606205 Onroerende-zaakbelasting eigenaren niet woningen	**307.098**	**313.455**	**322.859**	**330.930**	**330.930**	**330.930**
606210 Onroerende-zaakbelasting gebruikers niet woningen	**226.332**	**226.995**	**233.805**	**239.650**	**239.650**	**239.650**
606400 Precariobelasting	**41.381**	**38.500**	**38.500**	**38.500**	**38.500**	**38.500**
634005 Heffing/invordering toeristen- en forensenbelastin	**642**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
634010 Toeristenbelasting op het bootkaartje	**1.226.045**	**1.245.000**	**1.269.900**	**1.295.298**	**1.295.298**	**1.295.298**
634015 Toeristenbelasting passantenhaven	**38.140**	**40.000**	**40.800**	**41.616**	**41.616**	**41.616**
634020 Toeristenbelasting vliegveld	**4.015**	**4.000**	**4.080**	**4.162**	**4.162**	**4.162**
634030 Toeristenbelasting hotels/pensions nachtregister	**455.182**	**430.000**	**438.600**	**447.372**	**447.372**	**447.372**

Exploitatie	Jaarrekening 2025	Prognose 2026	Primaire begroting 2027 (2027)	Primaire begroting 2027 (2028)	Primaire begroting 2027 (2029)	Primaire begroting 2027 (2030)
634035 Toeristenbelasting vakantieonderkomens forfaitair	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
634040 Toeristenbelasting vakantieonderkomens nachtregist	**1.787.856**	**1.650.000**	**1.683.000**	**1.716.660**	**1.716.660**	**1.716.660**
634045 TB mobiele onderkomens met vaste standplaats	**88.855**	**100.000**	**102.000**	**104.040**	**104.040**	**104.040**
634050 TB mobiele onderkomens seizoenplaats	**67.175**	**65.000**	**66.300**	**67.626**	**67.626**	**67.626**
634055 TB mobiele onderkomens (tenten)	**211.305**	**175.000**	**178.500**	**182.070**	**182.070**	**182.070**
634065 TB kamerverhuur nachtregister	**6.255**	**6.000**	**6.120**	**6.242**	**6.242**	**6.242**
634075 TB kampeerboerderijen nachtregister	**414.254**	**400.554**	**408.565**	**416.736**	**416.736**	**416.736**
634080 Forensenbelasting	**2.156.890**	**2.190.000**	**2.190.000**	**2.190.000**	**2.190.000**	**2.190.000**
Totaal Baten	**8.126.185**	**8.015.239**	**8.147.685**	**8.274.676**	**8.274.676**	**8.274.676**
Gerealiseerd resultaat	**7.910.536**	**7.815.257**	**7.959.175**	**8.086.166**	**8.086.166**	**8.086.166**

Retributies

Retributies

Gemeenten mogen retributies heffen die zijn genoemd in de Gemeentewet. Zo heft gemeente Ameland onder andere reinigingsrechten en leges.

Wettelijk is bepaald dat de baten ten gevolge van de heffing van retributies de lasten niet mogen overstijgen.

In de kadernota 2026 heeft de gemeenteraad ingestemd met verhoging van meerdere retributies. De meeropbrengsten van deze voorgestelde verhogingen zijn verwerkt in deze meerjarenbegroting.

Wat mag het kosten

Exploitatie	Jaarrekening 2025	Prognose 2026	Primaire begroting 2027 (2027)	Primaire begroting 2027 (2028)	Primaire begroting 2027 (2029)	Primaire begroting 2027 (2030)
Lasten						
624005 Veerdam (baten)	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
624015 Losstoep Ballumerbocht (Baten)	**2.360**	**14.296**	**4.382**	**4.469**	**4.559**	**8.613**
683015 Leges omgevingsvergunningen	**0**	**0**	**262.240**	**262.240**	**262.240**	**262.240**
Totaal Lasten	**2.360**	**14.296**	**266.622**	**266.709**	**266.799**	**270.853**
Baten						
612005 Vergunningen horeca, APV en kansspelen (baten)	**23.769**	**25.000**	**25.750**	**26.394**	**26.394**	**26.394**
621040 Vliegveld (baten)	**48.215**	**50.100**	**51.600**	**52.888**	**52.888**	**52.888**
623005 Passantenhaven (baten)	**65.883**	**65.125**	**65.125**	**65.125**	**65.125**	**65.125**
624005 Veerdam (baten)	**11.902**	**12.000**	**12.270**	**12.502**	**12.502**	**12.502**
624015 Losstoep Ballumerbocht (Baten)	**130**	**150**	**150**	**150**	**150**	**150**
672005 Rioolheffing gecombineerd	**835.013**	**860.000**	**860.000**	**860.000**	**860.000**	**860.000**
673045 Afvalstoffenheffing dorpen en vakantieonderkomens	**1.031.948**	**1.028.000**	**1.028.000**	**1.028.000**	**1.028.000**	**1.028.000**
673050 Afvalstoffenheffing vakantieonderkomens	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
673055 Reinigingsrechten bedrijven (incl. campings)	**415.529**	**414.250**	**414.250**	**414.250**	**414.250**	**414.250**
673060 Reinigingsrechten campings	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
675005 Begraafplaatsrechten	**73.236**	**60.000**	**61.800**	**63.345**	**63.345**	**63.345**
683005 Leges i.v.m. welstandstoezicht	**40.821**	**40.000**	**40.000**	**40.000**	**40.000**	**40.000**
683015 Leges omgevingsvergunningen	**202.368**	**220.000**	**226.600**	**232.265**	**232.265**	**232.265**
Totaal Baten	**2.748.813**	**2.774.625**	**2.785.545**	**2.794.918**	**2.794.918**	**2.794.918**
Gerealiseerd resultaat	**2.746.454**	**2.760.329**	**2.518.923**	**2.528.209**	**2.528.119**	**2.524.065**

Huren en pachten

Huren en pachten

Gemeente Ameland verpacht of verhuurt diverse eigendommen, waarbij de rechten en plichten zijn vastgelegd in privaatrechtelijke overeenkomsten.

Wat mag het kosten

Exploitatie	Jaarrekening 2025	Prognose 2026	Primaire begroting 2027 (2027)	Primaire begroting 2027 (2028)	Primaire begroting 2027 (2029)	Primaire begroting 2027 (2030)
Lasten						
633005 Eigendommen (baten)	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
652015 Groene sportvelden en terreinen (baten)	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Totaal Lasten	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Baten						
633005 Eigendommen (baten)	**49.736**	**45.000**	**45.000**	**45.000**	**45.000**	**45.000**
633015 Exploitatie landerijen/gronden (baten)	**55.238**	**65.638**	**65.638**	**65.638**	**65.638**	**65.638**
652005 Accommodaties sport (baten)	**71.790**	**109.800**	**109.800**	**109.800**	**109.800**	**109.800**
652015 Groene sportvelden en terreinen (baten)	**9.111**	**6.000**	**6.000**	**6.000**	**6.000**	**6.000**
654010 Musea (incl. molens en vuurtoren) baten	**68.293**	**66.000**	**66.000**	**66.000**	**66.000**	**66.000**
Totaal Baten	**254.168**	**292.438**	**292.438**	**292.438**	**292.438**	**292.438**
Gerealiseerd resultaat	**254.168**	**292.438**	**292.438**	**292.438**	**292.438**	**292.438**

Overige inkomsten en uitgaven

Overige inkomsten en uitgaven

Het gaat hier om posten die niet bij andere Activiteitengroepen kunnen worden ingedeeld.

Wat mag het kosten

Exploitatie	Jaarrekening 2025	Prognose 2026	Primaire begroting 2027 (2027)	Primaire begroting 2027 (2028)	Primaire begroting 2027 (2029)	Primaire begroting 2027 (2030)
Lasten						
524000 Materiaal/materieel	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
600500 Nutsbedrijven	**-12.854**	**7.600**	**7.600**	**7.600**	**7.600**	**7.600**
600505 Overige financiële middelen	**201**	**201**	**201**	**201**	**201**	**201**
600510 Geldleningen en uitzettingen langer of gelijk aan	**8.594**	**5.968**	**5.698**	**8.565**	**7.885**	**6.054**
600599 Rente	**-452.214**	**-207.881**	**-68.020**	**-99.905**	**-60.418**	**157.098**
600800 Onvoorziene lasten en baten	**286.858**	**247.500**	**822.500**	**822.500**	**922.500**	**697.500**
600805 Saldi van kostenplaatsen	**0**	**187.008**	**-20.114**	**265.017**	**501.341**	**744.755**
600900 Vennootschapsbelasting	**44.351**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
601100 Saldo baten en lasten na bestemming	**0**	**472.816**	**575.198**	**-325.765**	**-806.295**	**-1.376.790**
Totaal Lasten	**-125.063**	**713.213**	**1.323.063**	**678.212**	**572.814**	**236.417**
Baten						
600500 Nutsbedrijven	**50.679**	**70.000**	**30.000**	**30.000**	**30.000**	**30.000**
600505 Overige financiële middelen	**7.831**	**7.000**	**7.000**	**7.000**	**7.000**	**7.000**
600599 Rente	**6.331**	**6.000**	**6.000**	**3.500**	**3.000**	**3.000**
600800 Onvoorziene lasten en baten	**79.650**	**10.000**	**0**	**0**	**0**	**0**
633025 Destructie	**26.464**	**25.500**	**25.500**	**25.500**	**25.500**	**25.500**
664010 Sociale werkvoorziening	**80.704**	**98.500**	**98.500**	**98.500**	**98.500**	**98.500**
Totaal Baten	**251.659**	**217.000**	**167.000**	**164.500**	**164.000**	**164.000**
Onttrekkingen						
601000 Mutatie reserves	**8.844.424**	**5.028.733**	**3.452.889**	**2.798.700**	**2.647.741**	**2.786.516**
Totaal Onttrekkingen	**8.844.424**	**5.028.733**	**3.452.889**	**2.798.700**	**2.647.741**	**2.786.516**
Stortingen						
601000 Mutatie reserves	**2.545.345**	**2.276.800**	**2.023.800**	**2.023.800**	**2.023.800**	**2.023.800**
Totaal Stortingen	**2.545.345**	**2.276.800**	**2.023.800**	**2.023.800**	**2.023.800**	**2.023.800**
Gerealiseerd resultaat	**6.675.800**	**2.255.721**	**273.026**	**261.188**	**215.127**	**690.300**

Paragrafen

In de paragrafen worden de beleidslijnen met betrekking tot beheersmatige aspecten en de lokale heffingen vastgelegd

Een aantal paragrafen is verplicht voorgeschreven door het ministerie van Binnenlandse Zaken. Voor deze paragrafen van de programmabegroting gelden de bepalingen van artikel 9 tot en met 16 van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV). Inhoudelijk moeten de paragrafen voldoen aan de kwaliteitseisen die genoemde artikelen stellen.

Over deze paragrafen, als onderdeel van de programmabegroting, kan nog het volgende worden gesteld.

De raad oefent zijn budgetrecht uit door het autoriseren van de (totaal)bedragen per activiteitengroep. De raad stelt de overige onderdelen van de begroting vast zoals de paragrafen. De paragrafen geven een dwarsdoorsnede van de programma's vanuit een bepaald onderwerp, zoals voor 'onderhoud kapitaalgoederen' en 'grondbeleid'. In de paragrafen kunnen bedragen worden genoemd. De paragrafen worden niet apart geautoriseerd, zoals dat bij de activiteitengroepen het geval is. Bedragen die in de paragrafen zijn vermeld zijn al via de activiteitengroepen geautoriseerd. Vanzelfsprekend dienen de desbetreffende bedragen in de activiteitengroepen en de paragrafen op elkaar aan te sluiten.

Paragraaf 1 Lokale heffingen

Algemeen

Gemeentelijke belastingen en retributies worden geheven op basis van door de gemeenteraad vastgestelde belastingverordeningen. Dit hoofdstuk geeft een beeld van tariefontwikkelingen, lokale lastendruk, kwijtscheldingsbeleid en dergelijke.

Tariefontwikkeling

De stijgingspercentages voor de diverse heffingen zoals die zijn verwerkt in deze begroting zijn:

Tariefontwikkeling diverse heffingen (%)					
	2026	2027	2028	2029	2030
Ozb gebruikers	2,0	3,0	2,5	0,0	0,0
Ozb eigenaren	2,0	3,0	2,5	0,0	0,0
Forensenbelasting	2,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Toeristenbelasting	2,0	2,88	2,80	0,0	0,0
Rioolheffing	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Afvalstoffenheffing	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Reinigingsrechten	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Leges	0,0	3,0	2,5	0,0	0,0
Precariobelasting	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Lijkbezorgings- en grafrechten	0,0	3,0	2,5	0,0	0,0
Luchthavengelden	0,0	3,0	2,5	0,0	0,0

Te onderscheiden heffingen

Onroerende zaakbelastingen

Onder de naam ‘onroerendezaakbelastingen’ worden voor de binnen de gemeente gelegen onroerende zaken twee directe belastingen geheven:

- Een gebruikersbelasting van degene die bij het begin van het kalenderjaar een onroerende zaak (niet zijnde een woning) al dan niet krachtens eigendom, bezit, met beperkt recht of persoonlijk recht gebruikt;
- Een eigenarenbelasting van degene die bij het begin van het kalenderjaar van een onroerende zaak het genot heeft vanwege eigendom, bezit of beperkt recht.

Op basis van de Wet Waardering Onroerende Zaken wordt van elke individuele onroerende zaak de waarde vastgesteld, waarna het te betalen bedrag aan belasting wordt berekend en via een aanslag aan de belastingplichtige opgelegd.

Voor 2027 worden de volgende opbrengsten begroot:

Opbrengsten onroerendezaakbelastingen	
	2027
Gebruikers niet woningen	233.805
Eigenaren woningen	1.164.656
Eigenaren niet woningen	322.859
	1.721.320

Forensenbelasting

Deze belasting wordt geheven van natuurlijke personen, die zonder in de gemeente hoofdverblijf te hebben, hier meer dan 90 dagen van het belastingjaar voor zichzelf of voor hun gezin een gemeubileerde woning beschikbaar houden.

Voor 2027 worden de volgende opbrengsten begroot:

Opbrengst forensenbelasting	
	2027
Forensenbelasting	2.190.000
	2.190.000

Toeristenbelasting

Deze belasting wordt geheven van personen die niet als ingezetene in de basisregistratie personen (BRP) staan ingeschreven. Belast wordt het verblijf houden binnen de gemeente al dan niet gevolgd door een overnachting. Degene die gelegenheid biedt tot het houden van verblijf wordt als belastingplichtige aangemerkt. Het tarief voor 2027 bedraagt € 2,14 per persoon per dag.

Voor 2027 worden de volgende opbrengsten begroot:

Opbrengsten toeristenbelasting	
	2027
Bootkaartjes	1.269.900
Passantenhaven	40.800
Vliegveld	4.080
Hotels/pensions	438.600
Vakantieonderkomens	1.683.000
Mobiele onderkomens	346.800
Kamerverhuur	6.120
Kampeerboerderijen	408.565
	4.197.865

Rioolheffing

Rioolheffing wordt geheven ter bestrijding van kosten die zijn verbonden aan de door de gemeente te verrichten waterzorgplichten. Belastingplichtig zijn diegenen die een eigendom naar omstandigheden beoordeeld al dan niet krachtens eigendom, bezit of beperkt recht gebruiken.

Voor 2027 worden de volgende opbrengsten begroot:

Opbrengsten rioolheffing	
	2027
Vastrecht	595.000
Variabel recht (waterverbruik)	265.000
	860.000

De kostendekkendheid van rioolrechten geeft het volgende beeld:

Kostendekkendheid rioolheffing				
	Taakveld	**Omschrijving taakveld**		
Kosten	7.2	Riolering	626.188	
Opbrengsten excl heffingen			16.000	
Netto kosten taakveld			**610.188**	
Overhead	28,66%		174.910	
BTW			101.591	
Toe te rekenen kosten			**276.501**	
Totale kosten				**886.689**
Opbrengsten heffingen				**860.000**
Mutatie egalisatievoorziening				**26.000**
Dekkingspercentage				**99,92%**

De begrote baten en lasten voor de activiteit riolering zijn gebaseerd op het Gemeentelijk Rioleringplan (GRP). Het saldo van de begrote baten en lasten van de activiteit riolering wordt toegevoegd aan de egalisatievoorziening riolering. Bij het opstellen van de jaarrekening wordt de toevoeging of onttrekking aan deze voorziening zodanig berekend, dat het kostendekkingspercentage uitkomt op de maximale en gewenste 100%.

Afvalstoffenheffing en reinigingsrechten

De afvalstoffenheffing wordt geheven voor het inzamelen en verwerken van huishoudelijk afval. De tarieven in 2027 blijven gelijk ten opzichte van 2026.
Reinigingsrechten worden geheven van bedrijven. De tarieven reinigingsrechten in 2027 blijven gelijk aan 2026.

Voor 2027 worden de volgende opbrengsten begroot:

Opbrengsten i.v.m. reiniging	
	2027
Afvalstoffenheffing dorpen en vak. onderkomens	1.028.000
Reinigingsrechten bedrijven (incl. campings)	424.750
	1.452.750

In deze begroting is de kostendekkendheid van afvalstoffenheffing en reinigingsrechten gezamenlijk berekend.

Voor de kostendekkendheid van afvalstoffenheffing en reinigingsrechten geldt het volgende overzicht:

Kostendekkendheid afvalstoffenheffing en reinigingsrechten				
	Taakveld	**Omschrijving taakveld**		
Kosten	7.3	Afval	1.439.171	
Opbrengsten excl heffingen			153.860	
Netto kosten taakveld			**1.285.311**	
Overhead	28,66%		368.433	
BTW			132.164	
Toe te rekenen kosten			**500.597**	
Totale kosten				**1.785.908**
Opbrengsten heffingen				**1.442.250**
Dekkingspercentage				**80,8%**

Leges

Onder de naam ‘leges’ worden een aantal verschillende retributies geheven voor het genot van, door of vanwege de gemeente verstrekte diensten.

Voor 2027 wordt de volgende opbrengst begroot:

Opbrengst leges	
	2027
Leges, hoofdstuk 1	85.490
Leges, hoofdstuk 2	226.600
Leges, hoofdstuk 3	25.750
	337.840

De kostendekkendheid van de leges geven het volgende beeld.

Kostendekkendheid leges				
	Taakveld	**Omschrijving taakveld**		
Hoofdstuk 1 legesverordening				
Kosten	0.2	Burgerzaken	133.490	
Overhead	28,66%		38.265	
Totale kosten			**171.754**	
Opbrengsten heffingen	0.2	Burgerzaken	59.740	
Dekkingspercentage				**35%**
Hoofdstuk 2 legesverordening				
Kosten	8.3	Wonen en bouwen	265.630	
Overhead	28,66%		76.142	
Totale kosten			**341.772**	
Opbrengsten heffingen	8.3	Wonen en bouwen	226.600	
Dekkingspercentage				**66%**
Hoofdstuk 3 legesverordening				
Kosten	1.2	Openbare orde en veiligheid	97.635	
Overhead	28,66%		27.987	
Totale kosten			**125.623**	
Opbrengsten heffingen	1.2	Openbare orde en veiligheid	25.750	
Dekkingspercentage				**20%**

Precariobelasting

Precariobelasting wordt geheven van bedrijven voor het hebben van terrassen en/of uitstallingen op openbare gemeentegrond.

Voor 2027 wordt de volgende opbrengst begroot:

Opbrengst precariobelasting	
	2027
Precariobelasting	38.500
	38.500

Lijkbezorgings- en grafrechten

Lijkbezorgings- en grafrechten (begraafrechten) worden geheven voor het gebruik van de gemeentelijke begraafplaatsen en voor het door of vanwege de gemeente verlenen van diensten op alle begraafplaatsen op Ameland.

Voor 2027 wordt de volgende opbrengst begroot:

Opbrengst lijkbezorgingsrechten	
	2027
Lijkbezorgingsrechten	61.800
	61.800

De kostendekkendheid van lijkbezorgings- en grafrechten geeft het volgende beeld:

Kostendekkendheid lijkbezorgings- en grafrechten				
	Taakveld	**Omschrijving taakveld**		
Kosten	7.5	Begraafplaatsen en crematoria	143.982	
Opbrengsten excl heffingen			100	
Netto kosten taakveld			**143.882**	
Toe te rekenen overhead	28,66%		41.244	
Totale kosten			**185.125**	
Opbrengsten heffingen			61.800	
Dekkingspercentage				**33%**

Luchthavengelden

Luchthavengelden worden geheven voor het gebruik van het luchtvaartterrein in Ballum door luchtvaartuigen.

Voor 2027 wordt de volgende opbrengst begroot:

Opbrengst landingsgelden	
	2027
Landingsgelden	51.500
	51.500

De kostendekkendheid van de luchthavengelden geeft het volgende beeld:

Kostendekkendheid landingsgelden				
	Taakveld	**Omschrijving taakveld**		
	2.1	Verkeer en vervoer		
Kosten			237.100	
Opbrengsten excl heffingen			90.100	
Netto kosten taakveld			**147.000**	
Overhead	28,00%		41.160	
BTW				
Toe te rekenen kosten			**41.160**	
Totale kosten				**188.160**
Opbrengsten heffingen				**51.500**
Dekkingspercentage				**27,4%**

Lokale lastendruk

De onderstaande tabel geeft een indruk van de lokale lasten voor enkele ‘gemiddelde huishoudens’:

Lokale lastendruk	2026	2027
Een meerpersoonshuishouden met eigen woning (€ 380.000,00) en een waterverbruik van 125 m³		
OZB - eigenaren	237,50	244,63
Afvalstoffenheffing	238,67	238,67
Rioolheffing vastrecht	115,60	115,60
Rioolheffing variabel	62,50	62,50
	654,27	**661,40**
Een eenpersoonshuishouden met eigen woning (€ 300.000,00) en een waterverbruik van 50 m³		
OZB - eigenaren	187,50	193,13
Afvalstoffenheffing	181,67	181,67
Rioolheffing vastrecht	115,60	115,60
Rioolheffing variabel	25,00	25,00
	509,77	**515,40**
Een meerpersoonshuishouden met huurwoning en een waterverbruik van 125 m³		
Afvalstoffenheffing	238,67	238,67
Rioolheffing vastrecht	115,60	115,60
Rioolheffing variabel	62,50	62,50
	416,77	**416,77**
Een eenpersoonshuishouden met huurwoning en een waterverbruik van 50 m³		
Afvalstoffenheffing	181,67	181,67
Rioolheffing vastrecht	115,60	115,60
Rioolheffing variabel	25,00	25,00
	322,27	**322,27**

Kwijtschelding

Indien een belastingplichtige niet, of over te weinig financiële middelen beschikt om de belastingaanslag te voldoen, kan onder bepaalde voorwaarden aan deze belastingplichtige kwijtschelding worden verleend.

Gemeente Ameland hanteert een kwijtscheldingspercentage van 100%. Dit betekent dat alle belastingplichtigen die een inkomen hebben van 100% van het minimuminkomen (volgens bijstandsnorm) of lager, in aanmerking komen voor kwijtschelding.

Kwijtschelding kan worden verleend voor afvalstoffenheffing en rioolheffing. De overige heffingen zijn in de betreffende belastingverordeningen uitgesloten van kwijtschelding. De afgelopen jaren bedroeg het totaal kwijtgescholden bedrag gemiddeld € 2.000.

Paragraaf 2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Algemeen

De paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing behandelt de vraag in welke mate de financiële positie van gemeente Ameland toereikend is om de financiële gevolgen van risico's die de gemeente loopt op te kunnen vangen.

In deze paragraaf wordt het risicoprofiel opgesteld. Vervolgens komt de weerstandscapaciteit van gemeente Ameland aan de orde, waarna een conclusie volgt over het weerstandsvermogen.

De later in deze paragraaf opgenomen kengetallen drukken de verhouding uit tussen bepaalde onderdelen van de exploitatie of de balans. Ze kunnen helpen bij de beoordeling van de financiële positie van de gemeente. De kengetallen bieden (meer) inzicht in de financiële ruimte van de gemeente om structurele en incidentele lasten te kunnen dekken of opvangen. Het doel is zichtbaar te maken dat we in staat zijn optredende risico's op te vangen zonder dat de publieke taken en voorzieningen in de knel komen.

Het afdekken van risico's gebeurt gedeeltelijk via verzekeringen en deels via het treffen van voorzieningen. De resterende risico's inventariseren we in deze paragraaf. Per risico benoemen we de kans van optreden en de financiële impact hiervan. Hiermee ontstaat een beeld van de benodigde weerstandscapaciteit. De weerstandscapaciteit is de omvang van financiële middelen die nodig is om tegenvallers te bekostigen, zonder dat daar de lopende begroting of het beleid direct voor moeten worden aangepast. Het weerstandsvermogen drukt te verhouding uit tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de risico's.

Weerstandscapaciteit

Bij weerstandscapaciteit wordt onderscheid gemaakt tussen incidentele en structurele weerstandscapaciteit.

Incidentele weerstandscapaciteit
De incidentele weerstandscapaciteit is het vermogen om calamiteiten eenmalig op te vangen. Hiervoor kan gemeente Ameland de Algemene reserve aanwenden. Deze wordt aangemerkt als vrij besteedbaar, maar wordt beschouwd als 'buffer' voor grote financiële tegenvallers. Op grond van de vastgestelde Nota reserves en voorzieningen bedraagt de hoogte van deze reserve € 2,5 miljoen.

Structurele weerstandscapaciteit
Structurele weerstandscapaciteit betreft de middelen die eventueel aangeboord kunnen worden om (structurele) tegenvallers op te vangen. De structurele weerstandscapaciteit betreft de mogelijkheid om vanuit een verhoging van belastingen en leges structurele tegenvallers op te vangen. Ook de mogelijkheden om te bezuinigen, dan wel het ambitieniveau iets neerwaarts bij te stellen, kunnen structurele compensatie bieden voor tegenvallers. De onbenutte belastingcapaciteit wordt berekend voor de onroerendezaakbelastingen, door de maximale tarieven (artikel 12) te vergelijken met de door gemeente Ameland gehanteerde tarieven. Deze berekening ziet er als volgt uit:

Onbenutte belastingcapaciteit					
	prognose ozb 2027	Prognose 2027	tarieven artikel 12	verschil	onbenutte capaciteit
eigenaren woningen	1.164.656	0,0680	0,1109	0,0429	735.150
eigenaren niet-woningen	322.859	0,1587	0,4038	0,2451	498.394
gebruikers niet-woningen	233.805	0,1270	0,2866	0,1595	293.675
	1.721.320				**1.527.219**

De in de tabel aangegeven tarieven voor een ‘artikel 12 gemeente’ bedragen 120% van de gemiddelde tarieven van Nederlandse gemeenten in 2025 (jaar t-2). De analyse in deze tabel geeft een redelijke indicatie van de onbenutte belastingcapaciteit.

Beleidsuitgangspunten

De vastgestelde programmabegroting is het kader van budgetten voor onze jaarlijkse activiteiten. Als een risico zich voordoet, vangen we de financiële effecten hiervan in eerste instantie op binnen de lopende begroting, alvorens we een beroep doen op de Algemene Reserve. Is er sprake van structurele effecten of mocht het opvangen financiële effecten door een risico niet binnen de vastgestelde begroting passen, wordt een voorstel tot maatregelen gedaan aan de gemeenteraad.

Er zijn diverse verzekeringen afgesloten voor het afdekken van risico’s die te maken hebben met schadegevallen of claims door derden. Daarnaast werken we schadepreventief door ons te houden aan geldende wet- en regelgeving, het correct naleven van geldende procedurens en het cyclisch beheer van onderhoud aan onder andere wegen, gebouwen, havens en riolering.

Voor risico’s en verplichtingen waarvan we weten dat deze zich in de toekomst voordoen, zijn bestemmingsreserves en voorzieningen gevormd. Dit geldt voor verplichtingen ten aanzien van pensioen, onderhoud van gebouwen, riolering, havens en wegen.

Risico's

In de tabel op de volgende pagina benoemen we de risico’s en schatten daarbij de kans dat het risico zich daadwerkelijk voordoet en de maximale financiële impact van het risico in.

Er is voorafgaand aan de begroting een risico-inventarisatie uitgevoerd met het management-team en een groep vakambtenaren. Deze inventarisatie heeft een aantal geïdentificeerde risico’s opgeleverd. Deze risico-inventarisatie geeft een zo volledig mogelijk beeld. Echter is het belangrijk op te merken dat de inventarisatie in zekere mate subjectief is en er altijd een mogelijkheid bestaat dat niet-geïdentificeerde en onverwachte risico’s zich voordoen.

Risicotabel				
	Risico	Financiele impact in euro's	Kans	Kans x impact
1	Terugloop toerisme door externe oorzaken	2.500.000	10%	250.000
2	Nadelige effecten wijzigingen rijksbeleid	1.500.000	30%	450.000
3	Meerjarenonderhoudsplannen	1.000.000	30%	300.000
4	Onvoorzien onverzekerde schades	500.000	10%	50.000
5	Toenemende uitvoeringslasten en taakverschuivingen	180.000	30%	54.000
6	Open einde regelingen Sociaal Domein	400.000	30%	120.000
8	SVN startersleningen	150.000	30%	45.000
9	Garant stelling Energiepark Ballumerbocht	1.550.000	10%	155.000
				1.424.000

Voor het kwantificeren van risico's is gebruik gemaakt van onderstaande tabel:

Kwantificeren van risico's			
Referentiebeeld	Kansklasse	Kwantiteit	Toelichting kansklasse
0 of 1 keer per 10 jaar	1	10%	Risico's waarvan het onwaarschijnlijk is dat ze zich de komende jaren voordoen
1 keer per 5-10 jaar	2	30%	Risico's waarvan het niet waarschijnlijk is dat ze zich de komende jaren voordoen
1 keer per 2-5 jaar	3	50%	Risico's die zich in de komende jaren wel, maar ook niet voor kunnen doen
1 keer per 1-2 jaar	4	70%	Risico's waarvan het waarschijnlijk is dat ze zich de komende jaren voor zullen doen
1 keer per jaar of meer	5	90%	Risico's waarvan het zeer waarschijnlijk is dat ze zich de komende jaren voordoen

Ter toelichting en aanvulling op de risicotabel geldt het volgende.

Terugloop toerisme als gevolg van een externe oorzaak

Een natuurramp, milieuramp, pandemie of ander soort crisis kan grote en langdurige gevolgen hebben voor het toerisme. Voor gemeente Ameland kan dit een forse daling van de opbrengsten toeristenbelasting en forensenbelasting betekenen. De kans op een dergelijke gebeurtenis wordt niet als groot ingeschat en bovendien zullen rijks- en provinciale overheden vanuit hun verantwoordelijkheid altijd enige mate van ondersteuning bieden, waardoor financiële gevolgen fors kunnen zijn, maar niet onoverkomelijk.

Nadelige effecten wijzigingen rijksbeleid

Het gemeentefonds is opgebouwd uit tal van maatstaven. Deze maatstaven worden periodiek opnieuw bekeken om aan te sluiten bij de nieuwe werkelijkheid. In 2023 heeft de laatste herverdeling plaatsgevonden van de algemene uitkering binnen het gemeentefonds. Destijds is aangegeven dat die herverdeling nog niet goed genoeg was. De Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB) kijkt naar een gelijkwaardige uitgangspositie van gemeenten, waarbij rekening wordt gehouden met de belastingcapaciteit en een eerlijke en uitlegbare verdeling tussen gemeenten. Afgelopen voorjaar is advies gegeven door de ROB om de specifieke compensatie die de Waddengemeenten nu krijgen voor hun dure fysieke bereikbaarheid, af te schaffen. Het ROB adviseert dit niet per 2027, maar op een later moment in samenhang met andere wijzigingsvoorstellen. Het gaat voor de gemeente Ameland om ruim € 1.000.000, dus de nadelige financiële gevolgen zijn aanzienlijk. Daarom nemen we dit mee in de risicotabel.

De gemeente Ameland is afhankelijk van door het Rijk vastgestelde wet- en regelgeving. Als bijvoorbeeld besloten wordt tot huurbevriezing of huurverlaging, heeft dit nadelige financiële gevolgen voor de huuropbrengsten van het Gemeentelijk Woningbedrijf.

Daarnaast kunnen door het Rijk wettelijke taken worden opgelegd aan de gemeente waar geen financiële middelen tegenover staan. Een voorbeeld hiervan is de Wet open overheid. Op basis van de Woo komen aanvragen incidentgedreven bij de gemeente binnen, waardoor plots veel ambtelijke capaciteit nodig kan zijn voor dossiervorming. Dit kan leiden tot extra inhuur ter ondersteuning.

Meerjaren onderhoudsplannen

Het beleid van de gemeente Ameland voor het onderhoud van kapitaalgoederen is opgenomen in een aantal plannen die door de raad of het college zijn vastgesteld. Zie hiervoor Paragraaf 4 Onderhoud kapitaalgoederen. Het gaat hier onder andere om gemeentelijke gebouwen, wegen, havens en riolering.

De kosten voor vervanging en onderhoud zijn gebaseerd op inspecties en reële schattingen. Er bestaat een kans dat hier een foutieve inschatting voorkomt van de technische levensduur door onverwacht grote constructieve of technische gebreken. Daarnaast houdt een dergelijk vastgesteld beheersplan in zekere mate rekening met inflatie, maar door marktontwikkelingen of andere externe ontwikkelingen kan een hyperinflatie zorgen voor snel stijgende bouw- en onderhoudskosten.

Aangezien er voor onderhoudskosten van kapitaalgoederen geen keuze bestaat om deze werkzaamheden niet uit te voeren, nemen we dit op als een risico.

Onvoorzien onverzekerde schades

De gemeente heeft diverse verzekeringen afgesloten om financiële gevolgen van schades en aansprakelijkheid te kunnen beperken. Volledige dekking van alle mogelijke risico's is echter onmogelijk. Er blijft altijd restrisico over, door bijvoorbeeld polisuitsluitingen, niet- verzekerbare gebeurtenissen of aansprakelijkheidsclaims die buiten de polisvoorwaarden vallen en ook vanwege een deel eigen risico (keuze). Deze risico's zijn op voorhand moeilijk te kwantificeren, maar zouden hoge financiële gevolgen kunnen hebben.

Toenemende uitvoeringslasten en taakverschuivingen

Het verschuiven van verantwoordelijkheden van bijvoorbeeld de Rijksoverheid, uitvoeringsorganisaties of marktpartijen kan voor de gemeente Ameland leiden tot een aanzienlijke toename van uitvoeringslasten. Het gaat hier bijvoorbeeld om situaties waarin externe partijen werkzaamheden beëindigen of beperken of marktpartijen die zich terugtrekken, waardoor gemeenten worden geacht of zichzelf gedwongen achten aanvullende taken op zich te nemen. Dit kan leiden tot hogere personele inzet, extra kosten en druk op de kwaliteit en continuïteit voor de organisatie.

Open einde regelingen Sociaal Domein

Kosten voor individuele trajecten in het sociaal domein kunnen jaarlijks sterk verschillen. Het gaat hier om open einde regelingen, dus de kosten die hiermee gemoeid zijn, los van preventieve maatregelen, zijn niet te beïnvloeden. Met name een intensief zorgtraject voor jeugdzorg of een grote woningaanpassing (wmo) kan hoge kosten met zich meebrengen.

Omdat deze grote aanvragen niet geregeld voorkomen, wordt hier niet standaard rekening mee gehouden in de begroting. Daarom vormen deze 'open einde regelingen' in het Sociaal domein een financieel risico voor de organisatie.

Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederland (SVn)

Via de SVn worden zowel Startersleningen als Stimuleringsleningen (duurzaamheid en wmo) verstrekt. In totaal staat bij de SVN een bedrag uit van € 2.400.000. Er bestaat een risico dat uiteindelijke leningnemers niet meer aan hun betalingsverplichtingen kunnen voldoen. Hoewel SVn hier beheerprocedures voor heeft ingericht, bestaat er voor de gemeente hierbij een kans dat het uitgezette kapitaal niet volledig wordt terugontvangen

Garantstelling Energiepark Ballumerbocht B.V.

In 2024 is het besluit genomen dat Wetterskip Fryslân en Gemeente Ameland zich gezamenlijk garant stellen voor een door het Energiepark Ballumerbocht B.V. aangetrokken geldlening. Wanneer het Energiepark Ballumerbocht B.V. zijn betalingsverplichtingen niet meer kan voldoen, loopt de gemeente risico dat er aanspraak wordt gemaakt op deze garantstelling.

Overige risico's

Voor aansprakelijkheid, brandschade en dergelijke zijn verzekeringen afgesloten, die bovendien recent opnieuw zijn beoordeeld en aanbesteed.
Financiële risico's bij verbonden partijen zijn overzichtelijk, door onder meer de uitgebreide rol van deelnemende gemeenten in het proces van goedkeuring begrotingen en jaarrekeningen.
Grondexploitaties worden financieel verwerkt in begroting en jaarrekening, overeenkomstig de notitie grondbeleid van de Commissie BBV. Alle verliezen van de verliesgevende exploitaties zijn verwerkt in de jaarrekeningen tot en met 2025.

Operationele risico's worden verder beperkt door interne controlesystemen, budgethouderschap en in voorkomende gevallen door bij grotere projecten externe deskundigheid in te huren.

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen geeft weer in hoeverre de beschikbare weerstandscapaciteit voldoende is om de geïnventariseerde risico's te kunnen afdekken.

$$\text{Weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit}}$$

De incidentele weerstandscapaciteit van € 2,5 miljoen euro geeft hiermee een ratiowaarde van 1,76. De conclusie is dat de Algemene reserve, als financiële buffer voor eenmalige onverwachte gebeurtenissen, van ruim voldoende omvang is.

Daarbij lijkt gemeente Ameland, door de ingeschatte structurele weerstandscapaciteit, ook zeer wel in staat om structurele tegenvallers op te vangen zonder dat de continuïteit van de organisatie in gevaar komt.

Kengetallen

Kengetallen zijn getallen die de verhouding uitdrukken tussen bepaalde onderdelen van de exploitatie en / of de balans. Ze helpen bij de beoordeling van de financiële positie van gemeente Ameland.

In het Besluit begroting en verantwoording is hiervoor een standaard set van financiële kengetallen voorgeschreven. De uitkomsten hiervan voor gemeente Ameland zijn de volgende:

Kengetallen gemeente Ameland

	Jaarrekening 2025	Prognose 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
Netto schuldquote	81,7%	119,8%	125,8%	140,9%	148,4%	178,8%
Gecorrigeerde netto schuldquote	78,5%	114,5%	120,9%	136,1%	143,9%	174,4%
Solvabiliteit	24,7%	25,2%	25,9%	25,7%	23,4%	19,7%
Grondexploitatie	1,1%	0,6%	0,6%	0,3%	0,3%	0,3%
Structurele exploitatieruimte	10,8%	1,5%	4,0%	-0,5%	-1,6%	-4,3%
Belastingcapaciteit	62,7%	60,1%	60,7%	60,7%	60,7%	60,7%

In het "Gemeentelijk financieel toezichtkader" van de gezamenlijke provincies zijn voor de financiële kengetallen de in onderstaande tabel genoemde signaleringswaarden opgenomen die door de provinciaal toezichthouder gebruikt wordt voor het inzicht in de financiële situatie en risicopositie van de gemeente.

Beoordelingskader kengetallen			
	minst risicovol	neutraal	meest risicovol
Netto schuldquote	< 90%	90 - 130%	> 130%
Gecorrigeerde netto schuldquote	< 90%	90 - 130%	> 130%
Solvabiliteit	> 50%	20 - 50%	< 20%
Grondexploitatie	< 20%	20 - 35%	> 35%
Structurele exploitatieruimte	> 0%	0%	< 0%
Belastingcapaciteit	< 95%	95 - 105%	> 105%

Netto schuldquote
De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. Het geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie.
Uit de tabel met gemeentelijke kengetallen blijkt dat de schuldquote toeneemt van 81,7% in 2025 naar zo'n 178,8% in de jaren vanaf 2030.

In de jaren 2027 tot en met 2030 is voor een bedrag van € 25,4 miljoen aan investeringen begroot, waarvan € 13 miljoen (als stelpost) voor het onderdeel accommodatiebeleid. Hoewel de financiering hiervan vooral mogelijk is met beschikbare eigen middelen, verandert hierdoor wel de verhouding voor deze schuldquote.

Gecorrigeerde netto schuldquote
In essentie geldt hiervoor dezelfde redenering als voor de 'gewone' netto schuldquote. Er is alleen in de berekening gecorrigeerd voor verstrekte hypothecaire geldleningen, startersleningen en stimuleringsleningen; qua uitkomsten is het verschil echter niet zo groot.

Solvabiliteit
Onder de solvabiliteitsratio verstaan we het eigen vermogen als percentage van het balanstotaal. De ratio blijkt in de begrotingsperiode als 'neutraal' te kunnen worden gekwalificeerd.

Grondexploitatie
Grondexploitaties kunnen een forse impact hebben op de financiële positie van een gemeente. Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie (de waarde van de grond) is ten opzichte van de totale (geraamde) baten. De boekwaarden van grondposities zijn belangrijk omdat deze waarde moet worden terugverdiend bij verkoop. Het kengetal voor grondexploitatie is zeer laag te noemen. Omdat in de afgelopen jaren bovendien al de nodige verliezen zijn 'genomen', is het niet de verwachting dat gemeente Ameland nog met forse tegenvallers op grondexploitaties wordt geconfronteerd.

Structurele exploitatieruimte
Bij de beoordeling van het structurele en reële evenwicht van de begroting wordt onderscheid gemaakt tussen structurele en incidentele baten en lasten. Bij incidentele baten of lasten gaat het om eenmalige zaken die zich gedurende één jaar, of enkele jaren voordoen. Voorbeelden van structurele baten zijn de Algemene uitkering en belastinginkomsten. Structurele lasten zijn bijvoorbeeld personeelslasten, kapitaallasten en bijdragen aan gemeenschappelijke regelingen.

Het onderscheid tussen structureel en incidenteel moet conform het BBV in de begroting en de jaarstukken worden onderbouwd. Een begroting waarvan de structurele baten hoger zijn dan de structurele lasten is meer flexibel dan een begroting waarbij deze in evenwicht zijn, of waarbij de structurele lasten hoger zijn dan de baten.

Het kengetal voor structurele exploitatieruimte blijkt in de begrotingsperiode in het jaar 2030 zeer risicovol. In dit jaar zijn grote investeringen opgenomen, zodat deze in de meerjarenraming in beeld zijn. Het lijkt zeer waarschijnlijk dat een gedeelte van deze investeringen verder de toekomst in worden geschoven, het geeft wellicht een wat vertekend beeld.

Belastingcapaciteit
De belastingcapaciteit laat zien hoe de gemiddelde woonlasten voor een meerpersoonshuishouden zich verhouden tot het landelijk gemiddelde. De ruimte die een gemeente heeft om zijn belastingen te verhogen, wordt vaak gerelateerd aan de totale woonlasten (OZB, rioolheffing en afvalstoffenheffing). Uit het kengetal blijkt dat gemeente Ameland met zijn woonlasten onder het landelijk gemiddelde zit.

Overall beoordeling kengetalen

Uit bovenstaande beschrijving blijkt dat gemeente Ameland voor de netto schuldquote in de jaren 2028 t/m 2030 en voor de structurele exploitatieruimte in het jaar 2030 in de categorie ‘meest risicovol’ valt. Alle overige kengetallen vallen in de categorieën ‘minst risicovol’, of ‘neutraal’.

Het belangrijkste uitgangspunt voor de gemeente Ameland is echter niet de wens om ‘mooie kengetallen’ te realiseren, maar artikel 189, lid 2 van de Gemeentewet, waarin is aangegeven dat de begroting structureel en reëel in evenwicht is, dan wel op lange termijn in evenwicht dient te zijn. Bij de realisatie van jaarlijkse begrotingsdocumenten is daarvan tot dusver altijd sprake geweest.

Paragraaf 3 Grondbeleid

Algemeen

Onder grondbeleid verstaan we het gehele instrumentarium dat de gemeente Ameland ter beschikking staat om ruimtelijke, recreatieve, economische en maatschappelijke doelstellingen te realiseren waarvoor grondposities van belang zijn.
Het grondbeleid heeft dan ook invloed op en samenhang met doelstellingen van diverse programma's. Hierbij valt te denken aan activiteiten als:

- Woningbouw;
- Bedrijfsverplaatsing;
- Dorpsvernieuwing en reconstructieplannen;
- Het aanleggen of aanpassen van infrastructurele voorzieningen;
- De realisatie van recreatieve of culturele voorzieningen.

Gemeente Ameland heeft geen apart grondbedrijf. Uitvoering van het grondbeleid gebeurt door de gemeentelijke organisatie en binnen de financiële exploitatie van de gemeente als geheel.

Gemeente Ameland geeft de voorkeur aan het voeren van een actief grondbeleid. Dat wil zeggen dat de gemeente, waar dat mogelijk of noodzakelijk wordt geacht, voor eigen rekening en risico grond aankoopt, deze grond eventueel bouwrijp maakt en vervolgens (tegen kostprijs) verkoopt, of inbrengt om andere programma's te realiseren.

Situatie gemeente Ameland

Gemeente Ameland heeft meer dan 310 hectare grond in bezit. Hiervan is een groot gedeelte bestemd, dan wel in gebruik voor wegen (181 ha.), landerijen (80 ha.) en als onderdeel van gemeentelijke gebouwen.

Zo'n 45 á 50 hectare wordt momenteel verpacht. Wanneer de gelegenheid zich voordoet, wordt beoordeeld in hoeverre verkoop van grond een alternatief is voor het langdurig verpachten van grond.

Daarbij zijn in voorgaande jaren ook actief grondposities aangekocht, met als doel de realisatie van woningbouw en dit wordt overwogen voor bedrijfsgrond. Voor diverse locaties heeft de gemeenteraad grondexploitatiecomplexen en bijbehorende grondprijzen vastgesteld.

Vanaf 2020 is gestart met het bouwrijp maken van diverse locaties in alle vier de dorpen op Ameland (wegen, riolering, grondwerk) en met de noodzakelijke procedures om daadwerkelijk tot gronduitgifte en de bouw van woningen te kunnen komen.
In de jaren daarna zijn tientallen bouwkavels verkocht aan particulieren en ruim 40 kavels overgedragen aan het Gemeentelijk Woningbedrijf Ameland, voor de bouw van gemeentelijke huurwoningen.

In november 2024 is besloten tot de aankoop van een perceel grond aan De Stringen in Ballum. De raad heeft hiervoor een grondexploitatie vastgesteld en besloten het begrote verlies te dekken via een onttrekking aan de Reserve projecten. De feitelijke aankoop heeft begin 2025 plaatsgevonden.

Actuele grondposities voor woningbouw

De volgende grondexploitaties worden in 2027 gevoerd:

Administratieve balans grondexploitatie begroting 2027				
Naam	**01/01/2027**	**Mutatie**	**31/12/2027**	**Toelichting**
Binnendieken Nes	-102.480	128.863	26.383	Uit te geven 885 m2
Trapweg Hollum	1.091.346	16.370	1.107.716	Uit te geven 1.440 m2
De Stringen Noord	529.173	-165.592	363.582	Uit te geven 2.055 m2
	1.518.039	**-20.359**	**1.497.681**	

De mutaties per complex betreffen vooral de kosten van bouwrijp en woonrijp maken en rentetoerekening, verminderd met eventuele verkoopopbrengsten.

Het bruto beschikbare aantal m2 per locatie kent het volgende verloop:

Mutatie m2			
Naam	**01/01/2027**	**Mutatie**	**31/12/2027**
Binnendieken Nes	885	0	885
Trapweg Hollum	1.440	0	1.440
De Stringen Noord	2.055	-975	1.080
	4.380	**-975**	**3.405**

Financiële gevolgen grondexploitaties

Sommige grondexploitaties worden afgesloten met een positief eindresultaat, andere met een verlies. De verwachte resultaten van de complexen in uitvoering zijn de volgende:

Resultaten per complex		
Naam	**Winst**	**Verlies**
Binnendieken Nes	42.169	
Kwekerij Nes		-55.710
Smitteweg Ballum	357.046	
Trapweg Hollum		-985.652
De Stringen Noord		-293.424
	399.215	**-1.334.786**

Voor de verliesgevende exploitaties wordt een totaalverlies verwacht van € 1.334.786.
De verliezen voor Kwekerij Nes, Trapweg Hollum en de Stringen Noord in Ballum zijn al volledig verwerkt in de jaarrekeningen tot en met 2025.

Voor Binnendieken Nes en Smitteweg Ballum worden positieve resultaten verwacht van respectievelijk € 42.169 en € 357.046. Voor de exploitatie van Smitteweg geldt de opmerking dat in de jaarrekeningen van voorgaande jaren al een bedrag van € 222.239 aan winst is verantwoord, in verband met gerealiseerde verkopen. De resterende verwachte winst van € 176.976 voor beide complexen samen leidt tot een voordeel in de jaarrekening van het betreffende jaar van realisatie.

Overige grondposities

Gemeente Ameland heeft in 2020 een kleine 11.000 m2 grond aangekocht aan de Hoge Eggenweg in Nes. Voor deze locatie is nog geen grondexploitatie vastgesteld, dus de grond is opgenomen onder de materiële vaste activa (in plaats van onder de voorraden bouwgrond in exploitatie).

In samenhang met het nieuwbouwproject “Ambla” is bovendien de locatie van de ‘oude Stelp’ aangekocht; ook hiervoor is nog geen grondexploitatie vastgesteld.

Paragraaf 4 Onderhoud kapitaalgoederen

Algemeen

Ameland is een waddengemeente waar het goed wonen, werken en recreëren is. Gemeente Ameland wil deze bijzondere leefomgeving in stand houden en de kwaliteit van het voorzieningenniveau op het eiland op peil houden. Deze kwaliteit is grotendeels afhankelijk van de kwaliteit en het onderhoudsniveau van gemeentelijke kapitaalgoederen, zoals wegen, havens, gebouwen, riolering, openbaar groen en verlichting. Een goede kwaliteit van deze kapitaalgoederen sluit bovendien incidenten (schades, klachten) en de eventueel hieruit voortvloeiende aansprakelijkstelling van gemeente Ameland grotendeels uit.

Beheerplannen

Het beleid van de gemeente Ameland voor het onderhoud van kapitaalgoederen is opgenomen in een aantal plannen die door de raad zijn vastgesteld:

- Groenbeleidsplan 'Ruimte voor waardevol groen' (2022)
- Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP Ameland, periode 2020 - 2025). Het huidige Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) is met één jaar verlengd, omdat de actualisatie van het nieuwe GRP meer tijd vergt;
- Beheerplan Wegen (periode 2024 – 2033);
- Beheer- en onderhoudsplan Havens (periode 2024-2029);

Voor sportvelden, gemeentelijke gebouwen en het woningbedrijf zijn meerjaren-onderhoudsplannen opgesteld, deze worden door het college vastgesteld.

Doorrekeningen en financiële consequenties van de diverse onderhoudsplannen worden in de jaarlijkse begroting (en meerjarenraming) verwerkt. Jaarlijks worden de onderhoudsplannen geëvalueerd en geactualiseerd, zodat ook de voortgang kan worden gemonitord (zowel operationeel als financieel).

Voor een aantal onderhoudstaken, zoals recreatieve voorzieningen (inclusief strandovergangen), groenvoorziening, bebording en verlichting, is geen meerjarenonderhoudsplan opgesteld. Wel zijn de vervangingsinvesteringen voor deze onderdelen in beeld gebracht en begroot, en worden de bijbehorende cyclische onderhoudswerkzaamheden uitgevoerd door de buitendienst. Deze werkzaamheden maken deel uit van het vaste takenpakket van de buitendienst. Jaarlijks vindt een operationele evaluatie plaats om de onderhoudsstatus en de benodigde inzet goed in beeld te houden.

Gemeentelijk Rioleringsplan

De gemeente heeft de wettelijke en maatschappelijke verantwoordelijkheid om de riolering op een efficiënte en duurzame manier te beheren (GRP 2020/2025). Dit vereist niet alleen regelmatig onderhoud, maar ook tijdige investeringen en vernieuwingen om de riolering toekomstbestendig te houden. Het huidige Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) is met één jaar verlengd, omdat de actualisatie van het nieuwe GRP (PWA: Programma Water en Riolering) meer tijd vergt.

Doel

Het doel van rioleringszorg is om het rioleringssysteem op een efficiënte, duurzame en veilige manier te beheren, zodat het voldoet aan de behoeften van de samenleving en tegelijkertijd de negatieve impact op het milieu wordt geminimaliseerd.

Norm
Het onderhoud van de gemeentelijke riolering moet voldoen aan verschillende normen en richtlijnen die gericht zijn op het waarborgen van de functionaliteit, veiligheid en milieuvriendelijkheid van het rioolsysteem. De belangrijkste normen en richtlijnen voor het onderhoud van gemeentelijke riolering in Nederland zijn onder andere de Waterwet, het Besluit lozen buiten inrichtingen en diverse NEN-normen (NEN 3398 en NEN 3399).

Huidige situatie
Het huidige Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) is met één jaar verlengd, omdat de actualisatie van het nieuwe GRP meer tijd vergt.
Vooruitlopend op het nieuwe GRP wordt het noodzakelijk onderhoud uitgevoerd dat voortkomt uit de inspecties (2022), zodat blijvend aan de geldende kwaliteitsnormen wordt voldaan.

Begroting 2027
In het huidige GRP wordt uitgegaan van de volgende financiële uitgangspunten:
- Vervanging vrijvervalriool, € 100.000 per jaar;
- Vervanging persleidingen, € 200.000 per jaar;
- Afkoppelmaatregelen, € 100.000 per jaar;
- Dagelijkse onderhoudswerkzaamheden, € 125.000 per jaar.

Het jaarlijkse bedrag van € 125.000 voor dagelijkse onderhoudswerkzaamheden is opgenomen in de meerjarenbegroting.

Vervanging van delen van het rioolstelsel, afkoppelwerkzaamheden en dergelijke zijn niet begroot, maar hierover vindt op basis van een jaarplan specifieke besluitvorming plaats zoals het rioleringsproject Hollum zuid. Hierbij is meestal sprake is van een samenhang met maatregelen op het gebied van wegenonderhoud.
De financiële gevolgen van het jaarplan worden aan de raad voorgelegd via een begrotingswijziging. Omdat voor de activiteit ‘Riolering’ wordt gewerkt met een egalisatievoorziening, worden ‘meerkosten’ onttrokken aan deze voorziening en is het effect op de begroting neutraal.

Beheerplan Wegen
De functie van het wegennet is het verkeer veilig, vlot en comfortabel te verwerken. Het is de taak van de overheid ervoor te zorgen dat dit wegennet zijn functie blijvend kan vervullen. De gemeente Ameland heeft 200 kilometer aan wegen, fietspaden, wandelpaden. In het Beheerplan Wegen 2024-2033 is vastgelegd op welke wijze dit plaatsvindt en welk kwaliteitsniveau daarbij wordt gehanteerd. Het beheerplan wegen beperkt zich in dit plan niet tot de rijbaan, een kruispunt of rotonde, ook fiets- en voetpaden, pleinen of parkeerplaatsen horen bij het wegbeheer.

Doel
Het zorgen voor veilige, goed onderhouden en toegankelijke wegen voor alle gebruikers op basis van aanvaardbare maatschappelijke lasten en adequaat kwaliteitsniveau volgens het beheerplan wegen d.d. 16-09-2024.

Norm
De wegen worden onderhouden conform het kwaliteitsniveau A voor hoofdwegen, wegen in verblijfsgebied en fietspaden en kwaliteitsniveau B voor de overige wegen (volgens CROW-richtlijnen).

Huidige Situatie (op basis inspectie 2022)
76% voldoet aan kwaliteitsniveau A/B, 16,4% kwaliteitsniveau C en 7,6% kwaliteitsniveau D.

Begroting 2027
Volgt uit jaarplan 2027, dat in voorbereiding is. Om die reden worden de gemiddelde onderhoudskosten in die planperiode € 1.360.000 per jaar volgens het Beheerplan Wegen 2024-2033 begroot.

Beheerplan Havens
Er is een beheerplan opgesteld voor de gemeentelijke havens; jachthaven Nes, veerdam Nes en losstoep Ballumerbocht. De lasten zijn in deze begroting verwerkt. Financieel gezien wordt dezelfde systematiek gehanteerd als voor wegbeheer.

Doel
Het beheerplan havens heeft als doel om het beheer en onderhoud van de havens op een geordende, duurzame en veilige manier te organiseren. Dit plan richt zich niet alleen op het dagelijkse functioneren van de havens, maar ook op de lange termijn. Het zorgt ervoor dat de haven infrastructuur effectief en efficiënt blijft functioneren, rekening houdend met zowel operationele als milieutechnische aspecten.

Norm
Voor de havens wordt kwaliteitsniveau B (basis/voldoende) volgens CROW-publicatie 228 aangehouden met een verval naar kwaliteitsniveau C (matig).

Huidige situatie
Jachthaven Nes: Basis
Veerdam Nes: Basis
Losstoep Ballumerbocht: Slecht. Er wordt aan de gemeenteraad een besluit voorgelegd over de toekomst van de Loswal. Hierbij ligt de keuze tussen het realiseren van een geheel nieuwe Loswal óf het enkel herstellen van de bestaande kade, waarbij de functie van de Loswal vervalt. Deze keuze kan afhankelijk zijn van de uitkomsten van het MIRT onderzoek. Om die reden is nog niet een datum aan te geven wanneer het aan de raad wordt voorgelegd.

Begroting 2027
Volgens het Beheerplan Havens bedragen de gemiddelde onderhoudskosten voor de periode 2024-2033 € 193.800 per jaar. Dit bedrag wordt dan ook jaarlijks toegevoegd aan het Onderhoudsfonds havens.
De werkelijke onderhoudskosten in enig jaar komen ten laste van die reserves. Voor 2027 zijn deze begroot op € 281.548, maar de te verrichten werkzaamheden worden anders dan verwacht. Uit de recent uitgevoerde inspectie van de damwand is gebleken dat aanvullende maatregelen noodzakelijk zijn om de technische staat en resterende levensduur van de constructie op peil te houden. Uit de inspectieresultaten blijkt dat het noodzakelijk is om anodes te plaatsen. Deze anodes beschermen de damwand tegen verdere corrosie en dragen daarmee bij aan het verlengen van de levensduur van de constructie.

Door tijdig in deze maatregel te investeren, kan verdere aantasting van de damwand worden beperkt en kan groot en kostbaar herstel op termijn worden voorkomen. Ook zullen er nog enkele werkzaamheden bij de toegangsweg moeten worden uitgevoerd. Op dit moment is nog niet precies duidelijk welke kosten hiermee gemoeid gaan.

Meerjarenonderhoudsplan Sportvelden
Binnen de gemeente Ameland zijn de volgende buitensportaccommodaties aanwezig.
- twee natuurgras voetbalvelden Hollum
- 2 natuurgras voetbal trainingsvelden Nes
- 1 oefenveld voetbal Nes
- één kunstgrasvoetbalveld Nes
- twee gravelbanen tennis Nes (1 x twee banen)
- hardcour banen tennis Hollum
- Paardenbak Nes-Buren (1800 m2)
- Paardenbak Hollum-Ballum (1800 m2)

Doel
Het doel van het onderhoud van sportvelden, tennisbanen en paardenbakken, is om de optimale functionaliteit en veiligheid van het terrein te waarborgen, zodat het geschikt blijft voor de beoogde sportieve activiteiten. Dit omvat het behouden van de kwaliteit van het speeloppervlak, het voorkomen van schade door intensief gebruik of weersomstandigheden, en het zorgen voor een duurzaam beheer van het terrein, waarbij zowel de milieu-impact als de langdurige bruikbaarheid worden geoptimaliseerd.

Norm
De verschillende accommodaties worden volgens de factoren vlakheid, ontwateringstoestand, samenstelling toplaag, verdichting en vervuiling beoordeeld. De input van de beoordeling geeft een totaalscore van goed matig of slecht.

Huidige situatie
Alle buitensportaccommodaties verkeren in goede staat, met uitzondering van de tennisbaan in Nes. De tennisbaan in Nes vertoont vervuiling op het speeloppervlak, wat de bespeelbaarheid beïnvloedt. Met de vereniging is afgesproken dat de baan zowel vóór als na het tennissen wordt geveegd.

Begroting 2027
In de begroting is jaarlijks een vast bedrag opgenomen voor dagelijks onderhoud. Daarnaast wordt op basis van het meerjarenonderhoudsplan sportvelden uit 2024 zo nodig een bedrag geraamd voor ‘grotere maatregelen’, zoals revitaliseringsmaatregelen of toplaagrenovatie. Voor begrotingsjaar 2027 is volgens deze systematiek een bedrag begroot van € 77.500, respectievelijk € 22.500 voor dagelijks onderhoud.

Meerjarenonderhoudsplan Gemeentelijke Gebouwen
De gemeente Ameland heeft op dit moment 36 gebouwen in eigendom (uitgezonderd GWA). Deze gebouwen hebben verschillende functies: van gemeentelijke dienstverlening en sportaccommodaties tot ontmoetingsplekken. Ook de schoolgebouwen rekenen we hierbij mee, hoewel het juridisch eigendom hiervan bij schoolbesturen ligt.

Doel
De technische staat van de gemeentelijke gebouwen op peil houden, de veiligheid waarborgen en de levensduur van de installaties verlengen.

Norm
Het onderhoud van gemeentelijke gebouwen moet voldoen aan normen zoals NEN 2767, Bouwbesluit 2012, ISO 9001, en dergelijk zover dit van toepassing is, gericht op veiligheid en de levensduur van de installaties te verlengen.

Huidige situatie
De technische staat en veiligheid voldoet aan de normen.

Begroting 2027
Volgens het meerjarenonderhoudsplan gebouwen bedragen de gemiddelde onderhoudskosten in de periode 2024 tot en met 2033 ongeveer € 470.000 per jaar. Dit bedrag wordt dan ook jaarlijks toegevoegd aan het Onderhoudsfonds gebouwen. De werkelijke onderhoudskosten in enig jaar komen ten laste van die reserves. Voor 2027 worden deze begroot op € 248.500.

Kantekening
Het accommodatiebeleid zal van invloed zijn op het meerjarig onderhoudsplan van gebouwen. Bepaalde werkzaamheden zullen worden uitgesteld in afwachting van besluitvorming.

Onderhoudsplan Woningbedrijf (GWA)
De vaststelling van het nieuwe Meerjarig onderhoudsplan GWA volgt voorafgaand aan de vaststelling van het Complex Beheerplan. De financiële consequenties zijn verwerkt in deze begroting. Uitvoering van de werkzaamheden vindt plaats op basis van dit nieuwe plan, waarbij vooral de periodieke schildercyclus leidend is voor eventuele bijkomende werkzaamheden.

Doel
Het doel van het GWA is het beheer, de ontwikkeling en het onderhoud van gemeentelijke huurwoningen, met als primaire focus het verhuren van betaalbare woningen aan mensen met lage inkomens.

Norm
Het beoogd effect van dit MJOP is om de technische staat van de gemeentelijke huurwoningen op peil te houden, de veiligheid te waarborgen en de levensduur van de installaties te verlengen.

Begroting 2027
Op dit moment is nog niet duidelijk welke financiële gevolgen het SVB, aanvullend op onderhoud, met zich meebrengt. Op basis van de eerste inzichten is echter wel duidelijk dat aanzienlijke investeringen noodzakelijk zullen zijn, onder meer om de GWA-woningen te verduurzamen (zie ook programma 7 volkshuisvesting) en voor aanvullend nieuwbouw.

Overig onderhoud: speelplaatsen, groen en verlichting

Speelplaatsen
De gemeente te Ameland heeft diverse speelplaatsen in de vier dorpen en een drietal grotere speelplaatsen, namelijk het Speelbos en De Aanleg in Hollum en De Vleijen in Nes.

Doel
Het zorgen voor veilige, goed onderhouden en toegankelijke speelvoorzieningen voor alle inwoners en gasten.

Norm
De veiligheid van speeltoestellen is geregeld in het Warenwetbesluit attractie- en speeltoestellen (WAS). Dit Warenwetbesluit heeft onder andere betrekking op de keuring voor ingebruikname, het bijhouden van een logboek en het verrichten van onderhoudswerkzaamheden. De keuring voor ingebruikname wordt door de leverancier gedaan, het bijhouden van een logboek en onderhoud vindt in eigen beheer plaats (o.a. NEN 1176 norm).

Huidige situatie
De huidige speeltoestellen verkeren in een goede, veilige en functionele staat.

Begroting 2027
Als ‘dagelijks onderhoud’ is hier voor elk jaar een bedrag van € 140.000 in de begroting opgenomen. Dit budget is bedoeld voor de kosten van dagelijks onderhoud en kleine vervangingen van speeltoestellen, bankjes, etc.

Kanttekening
Een groot deel van het budget is bestemd voor de speeltoestellen in de Vleijen. In afwachting van het definitieve gebiedsplan zijn in de afgelopen jaren enkele toestellen doorgeschoven. Hierdoor ligt het huidige budget hoger dan de gemiddelde jaarlijkse uitgaven (dagelijks onderhoud).

Openbaar Groen
De gemeente Ameland bezit zo’n 80 hectare aan openbaar groen. Het onderhoud hiervan vindt planmatig plaats, op basis van het vastgestelde Groenbeleidsplan ‘Ruimte voor waardevol groen’. Bermen, hagen en plantsoenen binnen de bebouwde kommen worden in eigen beheer onderhouden, op basis van werkplanningen. De ruim 2532 bomen (1831 laanbomen) op Ameland zijn geïnventariseerd. Kenmerken als leeftijd, omvang, vitaliteit en dergelijke zijn vastgelegd. Deze overzichten dienen als basis voor beheer, maar tevens als hulpmiddel bij aansprakelijkheidskwesties ten gevolge van schade. Voor onderhoud aan onder meer sloten zijn afspraken gemaakt met externe bedrijven.

Norm
In het Groenbeleidsplan ‘Ruimte voor waardevol groen’ (2022) worden een drietal beheerniveaus aangegeven: ‘actief beheer’, ‘basis beheer’ en ‘natuurlijk beheer’.
- Actief beheer wordt toegepast op intensief gebruikte locaties binnen de bebouwde kom. Dit zijn bijvoorbeeld sierplantsoenen en bermen binnen de bebouwde kom, maar kan hier ook van toepassing zijn op bomen.
- Basis beheer wordt toegepast op locaties waar veiligheid gewaarborgd moet worden, de mate en frequentie van het beheer ligt hier echter een stuk lager dan bij actief beheer. Het is bijvoorbeeld van toepassing op de bermen van 80 kilometerwegen en voor de bomen langs fietspaden in het buitengebied.
- Natuurlijk beheer, ook wel passief beheer, is beheer gericht op ecologische en natuurlijke ontwikkeling en wordt toegepast waar veiligheid niet in het geding komt. Dit zijn bijvoorbeeld bermen van 60 kilometerwegen en bomen in bosplantsoenen (zonder wandel- en fietspaden).

Huidige situatie
Het openbaar groen voldoet aan de beheerniveaus.

Begroting 2027
Als ‘dagelijks onderhoud’ is hier voor elk jaar een bedrag van € 140.000 in de begroting opgenomen. Dit budget is bedoeld voor ‘echt groen’, oftewel bomen, heggen, bestrijding iepziekte, etc.

Verlichting
De gemeente Ameland heeft 948 lichtmasten in eigendom. Hiervan zijn 115 monumentale lichtmasten. Volgens het Verlichtingsplan Ameland is in het openbare buitengebied op het eiland groene verlichting aangebracht. In de overige delen van de dorpen, inclusief de dorpscentra, zijn de bestaande armaturen vervangen door duurzame LED-armaturen.

Doel
Het zorgen voor veilige, goed verlichte wegen en openbare ruimte.

Norm
De openbare verlichting wordt onderhouden volgens het kwaliteitsniveau voor OV. Dit houdt in dat er moet worden voldaan aan NPR 13201 (verlichtingskwaliteit), NEN 1010 (veilig installeren) en NEN 3140/NEN-EN 50110 (veilig gebruik en inspectie).

Huidige situatie
De Openbare verlichting voldoet aan het kwaliteitsniveau.

Begroting 2027
Begroot €15.000,- (dagelijks onderhoud)

Paragraaf 5 Financiering

Algemeen

De paragraaf financiering biedt op hoofdlijnen (gekwantificeerd) inzicht in de risico's die de gemeente loopt in de financieringsfunctie en hoe het risicobeheer effectief vorm krijgt.

In deze paragraaf komt de liquiditeitsplanning van gemeente Ameland voor de komende begrotingsperiode aan de orde. Vervolgens wordt kort aandacht besteed aan de begrippen kasgeldlimiet en renterisiconorm. Ten slotte komen rente en de wijze waarop rente wordt toegerekend aan activiteiten aan de orde.

Liquiditeitsplanning

Om te kunnen bepalen welke financieringstransacties noodzakelijk zijn, is inzicht nodig in de toekomstige liquiditeitsposities. Een liquiditeitsplanning is daarbij een noodzakelijk instrument. Deze planning dient inzicht te geven in de liquiditeitspositie en liquiditeitsbehoefte van gemeente Ameland.

Op basis van een zo nauwkeurig mogelijke voorspelling van de inkomende en uitgaande geldstromen kan tijdig actie worden ondernomen om tekorten aan te vullen, dan wel overschotten uit te zetten. Dit laatste is overigens voor gemeenten nauwelijks een punt van overweging door de verplichting tot schatkistbankieren bij het Rijk.

Naast deze functie is de liquiditeitsplanning een hulpmiddel om de rente-exposure te bepalen en het dagelijks saldo te beheren.

In de bijlagen bij de begroting is het overzicht 'Liquiditeiten in meerjarenperspectief' opgenomen. Deze planning is opgesteld op basis van de jaarrekening 2025, de lopende begroting 2026 en de meerjarenbegroting voor de jaren 2027 tot en met 2030.
Rekening houdend met onder meer de voor de komende jaren begrote investeringen en reeds bekende aflossingen op langlopende geldleningen, leidt dit voor de leningenportefeuille tot het volgende beeld:

Langlopende geldleningen		
	2026	**2027**
Saldo 1 januari	48.297.000	46.495.667
aflossingen	-1.801.333	-1.751.333
aantrekken langlopende geldleningen	0	0
Saldo 31 december	**46.495.667**	**44.744.333**

Gelet op de liquiditeitspositie is het naar verwachting in 2027 niet nodig om een langlopende lening aan te trekken.

Kasgeldlimiet

Belangrijk uitgangspunt van de Wet financiering decentrale overheden (Wet Fido) is het vermijden van grote fluctuaties in de rentelasten van gemeenten. Om een grens te stellen aan korte financiering (looptijd tot één jaar) is in de Wet Fido een kasgeldlimiet opgenomen.

Voor gemeente Ameland verwachten wij in 2027 de volgende situatie:

Kasgeldlimiet 2027 (bedragen * € 1.000)				
	1e kwartaal	**2e kwartaal**	**3e kwartaal**	**4e kwartaal**
Omvang begroting in 2027	34.721	34.721	34.721	34.721
Toegestane kasgeldlimiet (8,5%)	**2.951**	**2.951**	**2.951**	**2.951**
Vlottende schuld:				
Crediteuren en overlopende passiva	6.321	6.321	6.321	6.321
Kasgeldleningen	0	0	0	0
Schuld in rekening courant	0	0	0	0
Totaal vlottende schuld	6.321	6.321	6.321	6.321
Vlottende middelen:				
Vorderingen en overlopende activa	7.000	7.000	7.000	7.000
Tegoeden in rekening courant	0	0	0	0
Totaal vlottende middelen	7.000	7.000	7.000	7.000
Netto vlottende schuld	**-679**	**-679**	**-679**	**-679**
Ruimte / tekort (-)	**3.630**	**3.630**	**3.630**	**3.630**

Gemeente Ameland streeft er naar de kasgeldlimiet niet te overschrijden. Zoals blijkt uit de tabel is het de verwachting dat dit ruimschoots haalbaar is.

Renterisiconorm

Renterisicobeheer omvat het beperken van de invloed van rentewijzigingen op de financiële resultaten van de gemeente. Het uitgangspunt van de Wet financiering decentrale overheden is dat gemeenten grote fluctuaties in de rentelasten vermijden.
Het doel van de renterisiconorm is het beheersen van de renterisico's op de vaste schuld (looptijd langer dan één jaar). Dit kan door het aanbrengen van spreiding in de looptijden in de leningenportefeuille. De renterisiconorm wordt berekend door een vastgesteld percentage (20%) te vermenigvuldigen met het begrotingstotaal. Dit betekent dat de jaarlijkse aflossingen en wijzigingen in rente niet meer dan 20% van het begrotingstotaal mogen zijn.

Voor gemeente Ameland wordt de volgende situatie verwacht:

Renterisico (bedragen * € 1.000)				
	2027	**2028**	**2029**	**2030**
Renteherzieningen	0	0	0	0
Aflossingen	1.751	1.626	1.751	1.843
Renterisico	**1.751**	**1.626**	**1.751**	**1.843**
Omvang begroting	34.721	34.721	34.721	34.721
Renterisiconorm (20%)	**6.944**	**6.944**	**6.944**	**6.944**
Ruimte onder norm	**5.193**	**5.318**	**5.193**	**5.101**
Overschrijding norm	**--**	**--**	**--**	**--**

Uit de tabel blijkt dat de renterisiconorm niet wordt overschreden.

Rente en rentetoerekening

In artikel 13 BBV is voorgeschreven dat de paragraaf Financiering mede inzicht geeft in de rentelasten, het renteresultaat, de wijze waarop rente aan investeringen, grondexploitaties en taakvelden wordt toegerekend en de financieringsbehoefte.

De Commissie BBV heeft daarnaast een notitie Rente opgesteld met richtlijnen ter bevordering van een eenduidige handelswijze met betrekking tot rente (harmonisering), ter stimulering dat gemeenten werkelijke rentekosten opnemen in de begroting en de jaarstukken en om er voor zorg te dragen dat gemeenten op een eenduidige wijze inzichtelijk maken op welke wijze met rente is omgegaan (transparantie).

Gemeente Ameland volgt deze richtlijnen op, zodat volledig wordt voldaan aan hetgeen in deze notitie is aangegeven.
Het renteschema is op de volgende pagina weergegeven:

Renteschema					
		2027	**2028**	**2029**	**2030**
a.	Rentelasten lange financiering	1.065.817	1.065.537	1.149.789	1.369.789
	Rentelasten korte financiering	45.000	45.000	45.000	45.000
b.	Rentebaten	-6.000	-3.500	-3.000	-3.000
	Saldo rentelasten en rentebaten	1.104.817	1.107.037	1.191.789	1.411.789
c1.	Rente toe te rekenen aan grondexploitaties	-18.292	-24.227	-6.515	-6.367
c2.	Rente van projectfinanciering	0	0	0	0
c3.	Rentebaten doorverstrekte leningen	0	0	0	0
	Aan taakvelden toe te rekenen externe rente	1.086.525	1.082.810	1.185.274	1.405.422
d1.	Rente over eigen vermogen	0	0	0	0
d2.	Rente over voorzieningen	0	0	0	0
	Totaal aan taakvelden toe te rekenen rente	**1.086.525**	**1.082.810**	**1.185.274**	**1.405.422**
e.	Aan taakvelden toegerekende rente	**1.160.545**	**1.186.215**	**1.248.692**	**1.251.324**
	(renteomslag, 2,0%)				
f.	Renteresultaat	74.020	103.405	63.418	-154.097

Paragraaf 6 Bedrijfsvoering

Algemeen

Ameland is een zelfstandige en volwaardige gemeente en wil dat blijven: autonoom en betrokken!

Om ook in de toekomst aan de kwaliteitsmaatstaven te blijven voldoen, moet de organisatie blijven ontwikkelen. We willen resultaten behalen om een optimaal leef- en verblijfklimaat op het eiland in stand te houden. En we willen integraal en transparant ons gemeentebestuur van advies dienen. We doen dat met lef, in goede samenwerking en integriteit staat hoog in ons vaandel.

De gemeentelijke organisatie concentreert zich op de prioriteiten die het bestuur stelt. Zij heeft een proactieve houding en werkt goed samen met burgers, bedrijfsleven en andere overheden. De samenwerking in “waddenverband” speelt hierbij een belangrijke rol. Van belang hierbij is het convenant dat de Waddeneilanden, provincies Fryslân en Noord-Holland en het Rijk tekenden. Dit convenant onderstreept de unieke positie van de eilandgemeenten en de opgaven die deze positie stelt aan het gemeentebestuur.

Een goede samenwerking en actieve afstemming met de andere overheden moet de kwaliteit en toekomstbestendigheid van de gemeentelijke dienstverlening aan bewoners en bezoekers verhogen. In het convenant is afgesproken dat partijen werken aan een integrale en gebiedsgerichte benadering van beleidsvorming en regelgeving, afgestemd op de specifieke situatie van de Waddeneilanden (‘Waddentoets’). De bedrijfsvoering van het Waddenkantoor in Harlingen is de laatste jaren verder ontwikkeld, mede als gevolg van het binnenhalen van de Regio Deal eind 2022. Het programma loopt van 2024 tot en met 2027.

Voor de lokale gemeentelijke organisatie blijft het benutten van de kwaliteit van de mensen een permanent aandachtspunt. Uitgangspunt is een flexibele en omgevingsbewuste organisatie. Dit vraagt ook om duidelijkheid rondom rollen, taken en bevoegdheden. Door de veranderende samenleving en de daarbij veranderende rol van de overheid heeft dit blijvend aandacht nodig. Zowel werving als scholing van (nieuwe) medewerkers krijgen nadrukkelijk aandacht en ook het gesprek met college en raad over de aanpak van beleidsprocessen.

De organisatie

Het vorenstaande is doorlopend vertaald in de speerpunten voor de organisatieontwikkeling:

1. Organisatiestructuur:
- Uitgangspunt is een platte organisatie. Verantwoordelijkheden en bevoegdheden zijn zo laag mogelijk in de organisatie belegd en vastgelegd in het organisatiestatuut;
- Taken en verantwoordelijkheden zijn duidelijk in de organisatievisie beschreven en gericht op een integrale, flexibele en extern georiënteerde manier van werken;
- Het managementteam heeft een coachende en begeleidende rol, de secretaris/directeur draagt in het bijzonder zorg voor het zo goed mogelijk invullen van de relatie tussen de organisatie en het bestuur.

2. Wijze van werken/gedrag:
- Medewerkers gedragen zich professioneel. Ze leveren ‘waar voor hun geld’ en stellen zich integer en dienstverlenend op;
- Er wordt niet over elkaar gesproken maar met elkaar. Uitgangspunt hierbij is samenwerken, respect voor elkaars opvattingen en het nakomen van gemaakte afspraken;
- Er wordt ‘van buiten naar binnen’ gedacht en gewerkt, dit wil zeggen: er wordt ‘met lef’ gedacht, in kansen en mogelijkheden;
- Het managementteam draagt zorg voor een veilige werkomgeving, waarbij ‘plezier in het werk’ belangrijk is.

3. Ontwikkeling van de medewerkers:
- Iedere medewerker is bereid om te investeren in zijn of haar ontwikkeling, dit wordt gefaciliteerd met een aantal centrale trainingen en via individueel maatwerk waar nodig vanuit het beschikbare opleidingsbudget;
- Met medewerkers worden individuele afspraken gemaakt over ontwikkeling, dit gebeurt via de jaargesprekkencyclus waarbij elke medewerker jaarlijks een aantal ‘formele’ gesprekken met de leidinggevende voert;
- Uitgangspunt is dat verantwoordelijkheden zo laag mogelijk in de organisatie liggen, medewerkers zijn zelf verantwoordelijk voor de eigen groei: de organisatie faciliteert hierbij.

Samenwerking Wadden en Leeuwarden

De samenwerking met SSC Leeuwarden loopt goed, het meedenken over de ontwikkelkant van de diensten van SSC wordt in goed overleg met Leeuwarden verder verbeterd.

Automatisering
Operationeel is de afgelopen periode een grote klus geklaard door de werkplekken (laptops) en de telefonie (mobiel) aan te passen aansluitend op het aanpassen door de gemeente zelf van de kantines en het kantoormeubilair. Ook is een besparing gerealiseerd in het kader van papierloos werken door het aantal printers te verminderen. In het vervolgtraject zijn ook de publieksruimtes, waaronder de raadszaal, aangepast.

Informatievoorziening
Zaakgericht werken is een manier om processen op orde te krijgen, efficiënt en digitaal te werken en de dienstverlening transparant te maken. Het is een doorlopende ontwikkeling. Het goed opleiden van medewerkers en een persoonlijke aanpak zijn hierbij van groot belang voor het laten slagen van het invoeren van zaakgericht werken. Zaakgericht werken vergt een organisatieontwikkeling, investering in digitale vaardigheden en een reorganisatie van het informatielandschap. Inmiddels is het digitaal ondertekenen van bestuurlijke documenten doorgevoerd waardoor een grote stap is gezet richting papierloos werken. Ook is een start gemaakt met het aanpassen van de processen aan de Wet open overheid (Woo) en de Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer (WMEBV).

Een ander spoor is het verder aansluiten op de architectuur van Shared Service Centrum Leeuwarden. Doel hiervan is (op termijn, middels gezamenlijke aanbestedingen) kostenverlaging (of beperking van kostenstijging) te realiseren. Binnen enkele jaren wordt een aanbesteding van belastingsystemen voorzien, in aanloop hebben we samen met Leeuwarden onze WOZ-taxaties opnieuw vormgegeven vanaf 2026.

Informatiebeveiliging en privacy
Op dit moment worden belangrijke maatregelen op het terrein van informatieveiligheid en privacy regelmatig getoetst en bijgesteld. De Waddeneilanden werken op dit terrein gezamenlijk samen met SSC Leeuwarden. De gemeente Leeuwarden levert zowel CISO (chief information officer) als FG (functionaris gegevensbescherming) voor de Friese eilanden. Op beide terreinen zijn afspraken om via een groeimodel tot professionele standaarden, passend bij het informatielandschap dat SSC voor de Eilanden faciliteert, te komen. Zowel regelgeving van de overheid (AVG, BIO) als bedreigingen uit de samenleving (Ransomware) nemen steeds verder toe. We kiezen ervoor om de focus altijd eerst op de praktische werking van de maatregelen te leggen.

Basisregistraties (ENSIA)
Het college legt jaarlijks verantwoording af, via de verschillende voorgeschreven kanalen, over de uitvoering van de basisregistraties BRP (Basisregistratie Personen), BAG (Basisregistratie Adressen en Gebouwen), BGT (Basisregistratie Grootschalige Topografie), BRO (Basisregistratie Registratie Ondergrond) en Suwinet (zorgtaken werk en inkomen). Uiteraard zullen we ook in 2026 de basisgegevens weer verzorgen, de noodzakelijke audits doorlopen en daarover aan u rapporteren via de jaarrekening (of eerder als daar aanleiding toe is).

Personeel

De vaste formatie is bij de vaststelling van de Kadernota 2026 vastgesteld op basis van de salarisstaat en bedraagt 92 fte voor het begrotingsjaar 2027. Dit is een toename van 1 fte ten opzichte van 2026.

Openstaande vacatures proberen we snel in te vullen. De krapte op de arbeidsmarkt laat zich ook op Ameland gelden. Bij bepaalde vacatures kost het de nodige moeite deze in te vullen en is de nodige creativiteit en doorzettingsvermogen noodzakelijk om de personele invulling zo goed mogelijk te realiseren. Wanneer het invullen van vacatures niet mogelijk blijkt, dan wordt hiervoor tijdelijk personeel ingehuurd. Zo nodig huren wij bij langdurige ziekte eveneens tijdelijk personeel in om noodzakelijke werkzaamheden uit te kunnen blijven voeren. Ten slotte huren wij externe deskundigen in wanneer specialistische kennis niet in onze organisatie aanwezig is. Ter voorkoming van ‘onnodige’ inhuur wordt daarnaast verdere samenwerking verkend met gemeenten aan de wal, met bestaande partners als NoardEast-Fryslân en Leeuwarden, maar ook andere gemeenten kunnen in beeld komen zoals de gemeente Groningen.

Door het management wordt gestructureerd en met alle medewerkers individueel de HR-cyclus doorlopen. Het gaat hierbij om drie gesprekken, namelijk een plangesprek, een voortgangsgesprek en een beoordelingsgesprek. Dit past bij een goed personeelsbeleid, gericht op behoud en ontwikkeling van kwaliteit voor de organisatie. Ook is er een proactief en constructief overleg met de ondernemingsraad (personeel) en het Lokaal Overleg (vakbonden).

Rechtmatigheid

Met ingang van het boekjaar 2023 legt het college van burgemeester en wethouders via de jaarrekening verantwoording af over rechtmatigheid.

Het begrip financiële rechtmatigheid is concreet gemaakt met behulp van negen criteria. In de jaarrekening legt het college verantwoording af over alle negen criteria van rechtmatigheid. De eerste zes criteria, die betrekking hebben op getrouwheid en óók onderdeel zijn van rechtmatigheid, komen tot uitdrukking in de balans en het overzicht van baten en lasten. De drie specifieke rechtmatigheidscriteria (begrotingscriterium, voorwaardencriterium en misbruik- en oneigenlijk gebruikcriterium) komen tot uitdrukking in de rechtmatigheidsverantwoording van het college. De accountant controleert vervolgens de getrouwheid van deze rechtmatigheidsverantwoording en geeft geen separaat accountantsoordeel over de rechtmatigheid meer af.

Voor het opstellen van een rechtmatigheidsverantwoording worden de gemeentelijke processen jaarlijks getoetst. Dit gebeurt onder andere met de uitvoering van Verbijzonderde Interne Controles (VIC-controles). Per boekjaar 2026 zijn deze VIC-controles, mede op aanbeveling van de accountant uitbesteed.

Daarnaast wordt voor aanvang van boekjaar 2027 prestatie-akkoordleveringen in het financiële pakket in te richten zodat dit proces geautomatiseerd wordt.

Paragraaf 7 Verbonden partijen

Algemeen

In deze paragraaf zijn de 'verbonden partijen' opgenomen. Dit zijn organisaties waarbij gemeente Ameland financieel, dan wel bestuurlijk is betrokken. Omdat deze organisaties soms taken uitvoeren die in het verlengde liggen van gemeentelijke doelstellingen, en omdat er in het algemeen sprake is van financiële en budgettaire consequenties, is het belangrijk de aard van de relatie en de mate van betrokkenheid helder weer te geven.

De volgende verbonden partijen zijn hierna weergegeven:

Gemeenschappelijke regelingen:

- De Waddeneilanden;
- Fryske Útfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing (FUMO);
- Hûs en Hiem;
- Veiligheidsregio Fryslân (VRF).

Naamloze vennootschappen:

- Afvalsturing Friesland (Omrin);
- Bank Nederlandse Gemeenten;
- Stedin Groep N.V.;
- Kabeltelevisie Noord Oost.

Besloten vennootschappen:

- Zonnepark Ameland;
- Energiepark Ballumerbocht;
- Ameland Warmtelevering.

Centrumregelingen:

- Sociaal Domein Fryslân (SDF);
- Shared Service Centrum (SSC).

Samenwerking:

- Coöperatie Openbare Verlichting & Energie Fryslân U.A. (OVEF)

Gemeenschappelijke regelingen

De Waddeneilanden

Rechtsvorm: Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats: Harlingen

Doelstelling:
1. De behartiging van de gemeenschappelijke belangen van de deelnemende gemeenten;
2. Het uitdragen van het standpunt van de deelnemende gemeenten richting andere betrokken overheden;
3. Overleg, coördinatie en afstemming ten aanzien van beleids-, en beheeraspecten;
4. Samenwerking en ondersteuning ten aanzien van specifieke uitvoeringszaken van deelnemende gemeenten;
5. Het voorbereiden, vaststellen en uitvoeren van gemeenschappelijke beleidskaders;
6. Het uitvoeren van gezamenlijke activiteiten in het kader van Regio Deal De Waddeneilanden (Samenwerkingsprojecten en kosten van voorbereiding, administratie en toezicht).

Programma: 1. Bestuur en dienstverlening
Deelnemende partijen: Ameland, Schiermonnikoog, Terschelling, Texel en Vlieland
Bestuurlijk belang: Algemeen bestuur en dagelijks bestuur
Financieel belang: De bijdrage voor 2026 bedraagt € 221.120

Werkelijke financiële gegevens:

	31-12-2025	31-12-2024
Eigen vermogen	€ 251.392	€ 170.324
Balanstotaal	€ 2.022.195	€ 1.070.946
Financieel resultaat	€ 28.817	€ 135.597

Risico's:
Geen bijzonderheden.

Ontwikkelingen:

De 5 Waddeneilanden zijn beter in staat invulling te geven aan de ontwikkeling van de leefbaarheid van de eilandgemeenschappen als die vanuit de samenwerking gevoed wordt. De samenwerking is sinds 2014 vastgelegd in Gemeenschappelijke Regeling (GR) de Waddeneilanden. Tevens is vanuit de GR een convenant overeengekomen met het ministerie van Binnenlandse Zaken en de Provincies Noord Holland en Friesland. Het convenant beschrijft de samenwerking, verzekert de bestuurlijke zelfstandigheid van de eilandgemeenten en borgt dat de andere overheden zich rekenschap geven van bijzondere positie van de eilandgemeenschappen.

De missie van de GR is als volgt geformuleerd:

Het versterken van de bestuurskracht van de afzonderlijke eilandgemeenten door gecommitteerde structurele en doelgerichte samenwerking op de specifieke eilandvraagstukken, werken aan gedeelde strategische meerjarige doelen en het waar nodig het delen van capaciteit in menskracht. Dit alles met behoud van bestuurlijke zelfstandigheid.

Meerjarig programmeren vanuit de samenwerking:

Binnen de gemeenschappelijke regeling (GR) de Waddeneilanden is voor de periode 2023-2026 een Meerjarig programmaplan vastgesteld dat zal worden vernieuwd voor de komende bestuursperiode 2026-2030. De kerninzet is een voortgaande lijn: versterken van het gezamenlijke belang rond Waddenzeezaken (Lobby) en verdiepen van de samenwerking van de organisaties op Bedrijfsvoering (DVO's).

Inhoudelijk is de inzet dat het plan zal voortborduren op de programmalijnen uit de in de afgelopen periode tot stand gekomen Regio Deal:

1. Goed wonen en leven;
2. Toekomstbestendig ondernemen en ontwikkelen;
3. Optimaal bereikbaar en verbonden;
4. Duurzame energie;
5. Circulaire economie.

Fryske Utfieringstjinst Miljeu en Omjouwing (FUMO)

Rechtsvorm: Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats: Grou

Doelstelling:
Het behartigen van de belangen van de deelnemers bij de uitvoering van taken en bevoegdheden op het gebied van het milieu- en omgevingsrecht in ruime zin in het algemeen en de Omgevingswet in het bijzonder. Daarnaast voert de FUMO taken uit op het terrein van vergunningverlening, handhaving en toezicht op grond van Omgevingswet.

Programma: 4. Fysieke leefomgeving
Deelnemende partijen: Provincie Fryslân, Wetterskip en alle Friese gemeenten
Bestuurlijk belang: Algemeen Bestuur
Financieel belang: De bijdrage voor 2027 bedraagt € 148.805

Werkelijke financiële gegevens:

	31-12-2025	31-12-2024
Eigen vermogen	€ 243.182	€ 839.506
Balanstotaal	€ 4.880.866	€ 5.623.230
Financieel resultaat	€ -467.822	€ -361.794

Risico's:
Voor een goede uitvoering moet worden voldaan aan de kwaliteitscriteria 3.0. Daarvoor moeten extra functies worden ingezet zoals omgevingsadviseurs. Deze versterking van de capaciteit en deskundigheid moet nog verder worden ontwikkeld.

Ontwikkelingen:
Nieuwe en gewijzigde wet- en regelgeving hebben directe gevolgen voor de uitvoering. Zo zijn er wijzigingen voor vuurwerkopslagen en het asbeststelsel. Strategische thema's zoals circulaire economie, zeer zorgwekkende stoffen en actualisatie van kwaliteitscriteria 3.0 bepalen mede de koers. De FUMO werkt toe naar een robuuste organisatie door versterking van de afdeling bedrijfsvoering en wordt de informatievoorziening geprofessionaliseerd.

Hûs en Hiem

Rechtsvorm: Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats: Leeuwarden

Doelstelling:
De gemeenschappelijke belangen van de deelnemende gemeenten te behartigen op het gebied van ‘de bouwkunstige, stedenbouwkundige en landschappelijke schoonheid’ in de provincie Friesland.

Programma: 4. Fysieke leefomgeving
Deelnemende partijen: Alle gemeenten in Friesland m.u.v. Tytsjerksteradiel
Bestuurlijk belang: Algemeen Bestuur
Financieel belang: De kosten voor 2027 zijn afhankelijk van vraag naar welstandsadviezen.

Werkelijke financiële gegevens:

	31-12-2025	31-12-2024
Eigen vermogen	€ 491.417	€ 382.955
Balanstotaal	€ 903.178	€ 808.403
Financieel resultaat	€ 119.462	€ 123.212

Risico’s:
De huidige begroting 2027 is opgesteld vanuit één scenario: een ongewijzigde voortzetting van de huidige adviespraktijk. Elk ander scenario is van een zo grote onzekerheid, dat dit niet tot alternatieve, voorspellende cijferopstellingen kan leiden. Ontwikkelingen (en daarmee gepaard gaande financiële risico's voor gemeenten) worden nauwgezet gevolgd en indien nodig worden maatregelen getroffen. Het betreft een onzekerheid of het aantal adviesaanvragen in 2027 op peil zal blijven, echter zijn alle kosten in 2027 gedekt.

Ontwikkelingen:
Met de inwerkingtreding van de Omgevingswet per 1 januari 2024, is de advisering vanuit Hûs en Hiem sterker gericht op een integrale benadering van het brede begrip omgevingskwaliteit.

Veiligheidsregio Fryslân

Rechtsvorm: Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats: Leeuwarden

Doelstelling:
Binnen Veiligheidsregio Fryslân werken de Friese gemeenten, Brandweer Fryslân, GGD Fryslân en andere partners samen aan publieke gezondheidszorg, rampenbestrijding en crisisbeheersing.

Programma: 4. Fysieke leefomgeving en 2. Sociaal Domein
Deelnemende partijen: Alle Friese gemeenten
Bestuurlijk belang: Algemeen Bestuur
Financieel belang: De bijdrage voor 2026 bedraagt € 975.314

Werkelijke financiële gegevens:

	31-12-2025	31-12-2024
Eigen vermogen	€ 12.125.246	€ 10.661.592
Balanstotaal	€ 95.189.941	€ 98.005.290
Financieel resultaat	€ 5.262.085	€ 3.643.126

Risico's:
Net als voorgaande jaren blijven structurele financiële uitdagingen een aandachtspunt. De aangekondigde korting op specifieke uitkeringen en de druk op gemeentelijke financiën vragen om een beheerste en realistische aanpak. Daarom wordt gewerkt aan het toekomstbestendig maken van de organisatie. De bestuurlijke opdracht voor de GGD, de implementatie van procesoptimalisaties en de herziening van de huisvestingskosten spelen hierin een belangrijke rol.

Ontwikkelingen:
Er worden verdere stappen gezet in de versterking van de organisatie. Binnen de publieke gezondheid wordt de beweging gemaakt van zorg naar gezondheid, met extra aandacht voor preventie en samenwerking in het zorgnetwerk. De crisisorganisatie wordt versterkt en aangepast aan nieuwe dreigingen, waarbij het Veiligheidsinformatieknooppunt (VIK) een belangrijke rol speelt in de informatievoorziening. Binnen de brandweer werken we aan de uitvoering van het geactualiseerde dekkingsplan, met extra aandacht voor vakbekwaamheid en specialistische taken. Naast deze inhoudelijke speerpunten blijft er aandacht voor digitalisering en verdere professionalisering van de organisatie. Het versterken van informatiesturing, dataveiligheid en procesoptimalisatie draagt bij aan een efficiënte en toekomstbestendige veiligheidsregio.

Naamloze Vennootschappen

Afvalsturing Friesland (Omrin)

Rechtsvorm: Naamloze Vennootschap
Vestigingsplaats: Leeuwarden

Doelstelling:
Afvalsturing doet de verwerking van afval voor ongeveer 800.000 huishoudens en vele bedrijven. Hierbij wordt getracht om uit afval zoveel mogelijk grondstoffen terug te winnen en duurzame energie te produceren. Afvalsturing wil kringlopen tot stand brengen.

Programma: 4. Fysieke leefomgeving
Deelnemende partijen: Vrijwel alle Friese gemeenten
Bestuurlijk belang: AVA
Financieel belang: Aandeelhouder (dividend over 2024 € 20.824)

Werkelijke financiële gegevens:

*1.000	31-12-2025	31-12-2024
Eigen vermogen	€ 84.068	€ 83.562
Balanstotaal	€ 215.770	€ 215.256
Financieel resultaat	€ 2.530	€ 7.130

Risico's:
Beperkt tot aandeelhouderskapitaal (€ 20.420).

Ontwikkelingen:
Geen bijzonderheden.

Bank Nederlandse Gemeenten

Rechtsvorm: Naamloze Vennootschap
Vestigingsplaats: ‘s-Gravenhage

Doelstelling:
De BNG wil een relevante speler zijn in de financiering van onder meer decentrale overheden en het behalen van een redelijk rendement voor de aandeelhouders.

De BNG bank is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger.

Programma: 8. Dekkingsmiddelen
Deelnemende partijen: De Staat der Nederlanden bezit de helft van de aandelen. De andere aandelen zijn in bezit van provincies, gemeenten en een hoogheemraadschap.
Bestuurlijk belang: AVA
Financieel belang: Aandeelhouder (3.120 aandelen) en Dividend over 2024: € 7.831

Werkelijke financiële gegevens:

*1.000.000	31-12-2025	31-12-2024
Eigen vermogen	€ 4.863	€ 4.777
Balanstotaal	€ 115.564	€ 127.900
Financieel resultaat	€ 172	€ 294

Risico’s:
Beperkt tot aandeelhouderskapitaal (€ 7.800).

Ontwikkelingen:
Geen bijzonderheden.

Stedin Groep N.V.

Rechtsvorm: Naamloze Vennootschap
Vestigingsplaats: Rotterdam

Doelstelling:
Stedin Groep N.V. heeft als netbeheerder de taak een veilige, betrouwbare en betaalbare energievoorziening te realiseren.

Programma: 8. Dekkingsmiddelen
Deelnemende partijen: 61 Nederlandse gemeenten, 2 provincies en de Staat
Bestuurlijk belang: Indirect vertegenwoordigd in AVA
Financieel belang: Aandeelhouder 5.063 (0,09%) gewone aandelen en 416 (0,1%) cumpref aandelen (dividend over 2024: 44.680 + 5.999)

Werkelijke financiële gegevens:

*1.000.000	31-12-2025	31-12-2024
Eigen vermogen	€ 3.080	€ 3.370
Balanstotaal	€ 10.075	€ 9.074
Financieel resultaat	€ 278	€ 180

Risico's:
Geen bijzonderheden. Aandelen op de balans niet gewaardeerd.

Ontwikkelingen:
Terwijl Stedin kampt met tekorten aan technisch personeel, ruimte om stations te plaatsen en beschikbaarheid van materialen, groeit de vraag naar energie op piekmomenten sneller dan verwacht. Dit resulteert in congestie en wachtlijsten voor nieuwe klanten en uitbreidingen. De druk op het elektriciteitsnet zal de komende jaren hoog blijven, met congestie en mogelijke storingen als gevolg. Ondanks de uitdagingen blijf samenwerking met bedrijven, burgers en overheden om oplossingen te vinden. De strategie richt zich op bouwen, benutten en beheren van het netwerk, zodat het veilig, betrouwbaar en toegankelijk blijft.

Kabeltelevisie Noord Oost

Rechtsvorm: Naamloze Vennootschap
Vestigingsplaats: Dokkum

Doelstelling:
Noordoost Friesland voorzien van televisie, breedband internet en telefonie.
De N.V. bestaat uit: Kabelnet Noord B.V. (infrastructuur), Kabel Noord B.V. (ongerichte diensten) en Kabelservice Noord B.V. (gerichte diensten). Vanuit de N.V. worden de infrastructuren ongerichte dienstenactiviteiten uitgeoefend, de zogenaamde nutsvoorzieningen.

Programma: 8. Dekkingsmiddelen
Deelnemende partijen: Noardeast-Fryslân, Ameland, Schiermonnikoog, Dantumadiel.
Bestuurlijk belang: AVA
Financieel belang: Aandeelhouder

Werkelijke financiële gegevens:

*1.000	31-12-2024	31-12-2023
Eigen vermogen	€ 9.037	€ 10.465
Balanstotaal	€ 130.933	€ 132.699
Financieel resultaat	€ -1.428	€ -2.186

Risico's:
Beperkt tot aandeelhouderskapitaal. Aandelen op de balans niet gewaardeerd.

Ontwikkelingen:
De organisatie maakt de komende jaren een focusomslag van grootschalige aanleg van een nieuw glasvezelnetwerk naar exploitatie en beheer. Dit vraagt een grote inspanning om goed op poten te zetten en levert de nodige dynamiek op.

Besloten Vennootschappen

Zonnepark Ameland

Rechtsvorm: Besloten Vennootschap
Vestigingsplaats: Ameland

Doelstelling:
Het bevorderen, verbreden en verdiepen van het gebruik-, de toepassing-, de productie-, de levering- en de verdere ontwikkeling van duurzame energie en duurzame mobiliteit en derhalve ook het bevorderen van de transitie naar het gebruik en de toepassing van duurzame energie, de bevordering van het doelmatige energieverbruik en mitsdien het beperken van dit energieverbruik en aldus besparen van energie.

Programma: 6. Duurzaamheid
Deelnemende partijen: Gemeente Ameland, Amelander Energie Coöperatie U.A. en Eneco Solar B.V.
Bestuurlijk belang: AVA
Financieel belang: Aandeelhouder voor 33%

Werkelijke financiële gegevens:

	31-12-2025	31-12-2024
Eigen vermogen	€ 545.122	€ 1.063.400
Balanstotaal	€ 2.263.075	€ 3.556.130
Financieel resultaat	€ -8.278	€ 10.134

Risico's:
Beperkt tot aandeelhouderskapitaal (€ 14.000)

Ontwikkelingen:
Geen bijzonderheden.

Energiepark Ballumerbocht

Rechtsvorm: Besloten Vennootschap
Vestigingsplaats: Ameland

Doelstelling:
Het bevorderen, verbreden en verdiepen van het gebruik-, de toepassing-, de productie-, de levering- en de verdere ontwikkeling van duurzame energie en duurzame mobiliteit en derhalve ook het bevorderen van de transitie naar het gebruik en de toepassing van duurzame energie, de bevordering van het doelmatige energieverbruik en mitsdien het beperken van dit energieverbruik en aldus besparen van energie.

Programma: 6. Duurzaamheid
Deelnemende partijen: Gemeente Ameland, Amelander Energie Coöperatie U.A. en Wetterskip Fryslân Deelnemingen B.V.
Bestuurlijk belang: AVA
Financieel belang: Aandeelhouder voor 33%

Werkelijke financiële gegevens:
--

Risico's:
Beperkt tot aandeelhouderskapitaal (€ 100.000).

Ontwikkelingen:
Energiepark Ballumerbocht heeft de benodigde vergunningen verkregen voor de realisatie van een zonnepark met batterijopslag op de voormalige vuilstort in de Ballumerbocht. De gemeente is samen met Wetterskip Fryslân en AEC, elk voor 1/3e deel aandeelhouder. Het zonnepark is gerealiseerd en levert vanaf januari elektriciteit aan het net. De aanbesteding voor het aanschaffen van een grote batterij wordt voorbereid.

Ameland Warmtelevering

Rechtsvorm: Besloten Vennootschap
Vestigingsplaats: Ameland

Doelstelling:
Het exploiteren van één of meer warmtenetten in de gemeente Ameland, door het sluiten van overeenkomsten voor het gebruik van het warmtenet en het leveren van warmte aan gebruikers.

Programma: 6. Duurzaamheid
Deelnemende partijen: Gemeente Ameland
Bestuurlijk belang: AVA
Financieel belang: Aandeelhouder voor 100%

Werkelijke financiële gegevens:
--

Risico's:
Beperkt tot aandeelhouderskapitaal van € 12.000 en een agiostorting van € 488.000.

Ontwikkelingen:
Gemeente Ameland heeft eind 2024 deze BV opgericht voor de warmtelevering in gebouwen en woningen, allereerst in het gemeentelijk gebouw Ambla.

Centrumregelingen

Sociaal Domein Fryslân (SDF)

Rechtsvorm: Centrumregeling
Vestigingsplaats: Leeuwarden

Doelstelling:
Het betreft een regie-organisatie voor inkoop en beleidsvoorbereiding Jeugdhulp en (boven)regionale) Wmo-voorzieningen, legt verbinding van en naar Friese gemeenten en is de kennispartner op het gebied van Jeugdhulp en Wmo. Daarnaast is het doel om afspraken vast te leggen voor de gezamenlijke uitvoering waarvoor de gemeenten wettelijk verplicht moeten samenwerken alsmede van de taken waarvoor gemeenten vrijwillig voor een doelmatige en doeltreffende wijze kunnen samenwerken.

Programma: 2. Sociaal Domein
Deelnemende partijen: Alle Friese gemeenten
Bestuurlijk belang: Bestuurlijke overleggen
Financieel belang: De bijdrage voor 2026 bedraagt € 39.646 (gerelateerd aan inwoneraantal) voor instandhouding en dienstverlening en € 11.690 (gerelateerd aan aantal cliënten) voor maatschappelijke opvang.

Werkelijke financiële gegevens:
Vallen onder de totale financiële gegevens van de gemeente Leeuwarden.

Risico's:
Als deelnemer aan de centrumregeling is het risico beperkt tot de jaarlijkse bijdrage voor de instandhouding en dienstverlening van SDF (gebaseerd op basis van inwoneraantal van de deelnemende gemeenten) en maatschappelijke opvang georganiseerd door SDF (gebaseerd op cliëntenaantallen van de deelnemende gemeenten).

Ontwikkelingen:
Voor de inloop en inzet van Jeugdhulp is de beweging in gang gezet om (op termijn) een deel (voornamelijk ambulante Jeugdhulp) meer lokaal, of sub-regionaal (onder andere Noordoost Friesland) te organiseren (inkoop) en in te zetten. Hierdoor zal de ondersteuning van Sociaal Domein Fryslân afnemen en de inzet lokaal/sub-regionaal toenemen.

Shared Service Centrum Leeuwarden

Rechtsvorm: Centrumregeling
Vestigingsplaats: Leeuwarden

Doelstelling:
Door het inzetten van het Shared Service Center intensief samenwerken met de deelnemende gemeenten. De bedrijfsvoering en dienstverlening voor de gemeenten wordt hierdoor verzekerd en verbeterd.

Programma: 1. Bestuur
Deelnemende partijen: De gemeente Leeuwarden, gemeente Texel, gemeente Ameland, gemeente Vlieland, gemeente Terschelling, gemeente Schiermonnikoog, gemeente Noardeast-Fryslân, gemeente Waadhoeke en gemeente Dantumadiel.
Bestuurlijk belang: Bestuurlijke overleggen
Financieel belang: De bijdrage voor 2025 bedraagt € 687.996.

Werkelijke financiële gegevens:
Vallen onder de totale financiële gegevens van de gemeente Leeuwarden.

Risico's:
De risico's beperken zich tot hetgeen contractueel voor een jaar is overeengekomen op basis van een Service Level Agreement (SLA). Hierin zijn de afspraken vastgelegd over de te realiseren dienstverlening door het Shared Service Centrum (centrumgemeente Leeuwarden).

Ontwikkelingen:
Door investeringen in nieuwe ICT-voorzieningen, een stijging in de werkplektarieven en verdere toename van het aantal devices en accounts stijgen de kosten. Door steeds strenger wordende eisen van de overheid op het gebied van informatiebeveiliging zullen de kosten nog extra stijgen. Daarnaast komt er extra inzet van een Chief Information Officer en een Functionaris Gegevensbescherming.

Samenwerkingen

Coöperatie Openbare Verlichting & Energie Fryslân U.A. (OVEF)

Rechtsvorm: Samenwerkingen
Vestigingsplaats: Leeuwarden

Doelstelling:
OVEF (Coöperatie Openbare Verlichting & Energie Fryslân U.A.) is opgericht om de openbare verlichting en publieke laadpalen in Friesland te beheren en te sturen. Sinds 2024 is OVEF de eigen energieleverancier van de Friese gemeenten, de provincie en Wetterskip Fryslân en werkt samen met hun om de energietransitie te bevorderen. OVEF koopt en verkoopt duurzaam opgewekte energie van en aan haar leden.

Programma: 6. Duurzaamheid
Deelnemende partijen: Friese gemeenten, de provincie en Wetterskip Fryslân
Bestuurlijk belang: Lid van de coöperatie
Financieel belang: --

Werkelijke financiële gegevens:
--

Risico's:
Geen bijzonderheden

Ontwikkelingen:
De leden van OVEF hebben aangegeven dat het wenselijk is te onderzoeken of en welke rol OVEF kan spelen in een op te zetten provinciaal warmtebedrijf.

Paragraaf 8 Wet open overheid (Woo)

Wet open overheid (Woo)

Burgers hebben recht op informatie van de overheid. Dat staat in de Wet open overheid (de Woo). De gemeente moet daarom steeds meer informatie beschikbaar stellen. Op eigen initiatief (actief) én op verzoek (passief). Zo kunnen bedrijven, organisaties, onderzoekers, volksvertegenwoordigers, journalisten en burgers beter volgen en nagaan hoe de overheid besluiten neemt. Onze medewerkers op het gebied van ICT, juridische zaken en communicatie werken samen aan de implementatie van de Woo. Zij blijven op de hoogte van de implementatierichtlijnen die landelijk worden vastgesteld. Het doel is deze richtlijnen te volgen en uit te voeren. Feitelijk lopen we hier op vooruit en zorgen we ervoor dat stap voor stap steeds meer informatie openbaar wordt gemaakt.

Actieve openbaarmaking

Als gemeente maken we steeds meer informatie openbaar. De informatie moet digitaal vindbaar en toegankelijk zijn. Dit gaat per tranche. De eerste tranche is afgerond. Het is nog niet bekend wanneer de tweede tranche in werking treedt. Wel wordt alvast rekening gehouden met de toekomstige implementatie hiervan. Hiervoor werkt onze ICT-medewerker samen met een medewerker van juridische zaken en communicatie. Op onze website staan de verplichte informatiecategorieën en de informatie die wij hierover beschikbaar stellen. Wij publiceren bijvoorbeeld al actief (ontwerp) verordeningen, beleidsregels en andere besluiten van algemene strekking, Woo-verzoeken, agenda's, vergaderstukken en besluitenlijsten van het college van burgemeester en wethouders en de gemeenteraad. Daarbij zijn we aangesloten bij de Woo-index van de VNG. Dit maakt het makkelijker om informatie te zoeken. Voor de implementatie worden interne processen en systemen aangepast waar nodig en zorgen we voor bewustwording bij onze medewerkers. Dit doen we door het geven van informatie over de verplichte informatiecategorieën en het betrekken van leidinggevenden en coördinatoren.

Passieve openbaarmaking

Iedereen kan bij de overheid informatie opvragen via een Woo-verzoek. Wij zien de afgelopen jaren een toename in het aantal Woo-verzoeken. Door deze toename en met name door een aantal (zeer) omvangrijke Woo-verzoeken is besloten een samenwerking aan te gaan met de 'Woo-desk' van EIFFEL. Deze samenwerking kan opnieuw worden ingezet wanneer daar behoefte aan is, bijvoorbeeld bij de afhandeling van een (mogelijk) nieuw omvangrijk Woo-verzoek. De Woo-desk ontlast onze medewerkers bij piekbelasting in Woo-verzoeken, is sparringpartner, zorgt voor kennisoverdracht, beschikt over een slim softwaresysteem en geeft advies over de implementatie van onze plicht tot actieve openbaarmaking. De Woo-desk werkt met vaste uurtarieven op basis van nacalculatie.

Financiële begroting

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Presentatie

De begroting is opgemaakt met inachtneming van de voorschriften die in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) zijn opgenomen.

Balans

Algemeen

- Voor zover niet anders vermeld zijn activa en passiva opgenomen tegen nominale waarde.

Vaste activa

- Artikel 35 BBV onderscheidt investeringen met een economisch nut en investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut. Op grond van artikel 59 BBV worden alle investeringen geactiveerd.
- De immateriële activa bestaan uit geactiveerde voorbereidingskosten van projecten. Bij realisatie van de betreffende projecten, dan wel beëindiging hiervan worden deze kosten onderdeel van de investering of als eenmalige kosten afgeboekt ten laste van de exploitatie.
- De materiële activa zijn gewaardeerd tegen historische kostprijs of aanschafprijs, verminderd met afschrijvingen, eventuele investeringsbijdragen en eventuele beschikkingen over reserves. Afschrijving vindt lineair plaats op basis van verwachte economische levensduur, waarbij rekening wordt gehouden met een eventuele restwaarde. Op gronden wordt niet afgeschreven. Bij de waardering wordt in voorkomende gevallen rekening gehouden met een bijzondere vermindering van de waarde, indien deze naar verwachting duurzaam is.
- Een subsidiebijdrage aan de Stichting Amelander Musea voor de nieuwbouw van twee musea, is opgenomen onder de materiële activa als “bijdrage aan activa in eigendom derden”. De bijdrage wordt in 40 jaar afgeschreven hetgeen vooral is bepaald door de bijzondere eigendomssituatie van de twee gebouwen.
- De financiële activa betreffen kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen of gemeenschappelijke regelingen en verstrekte langlopende geldleningen. De waardering vindt plaats op basis van verkrijgingprijs (deelnemingen), respectievelijk nominale waarde.

Voorraden en onderhanden werk

- Voorraden grond (nog niet afgewikkelde bouwterreinen) en overig onderhanden werk worden gewaardeerd tegen verkrijgingprijs, vermeerderd met toe te rekenen kosten en verminderd met verwachte opbrengsten wegens verkopen, dan wel de lagere marktwaarde. Een uitgebreide specificatie van de voorraden grond is weergegeven in paragraaf 3 Grondbeleid.
- De overige voorraden worden gewaardeerd tegen verkrijgingprijs.

Overlopende activa

- Onder deze post is de vordering opgenomen op particulieren inzake de aanleg van de Duinlandseweg in Buren. Deze post is gewaardeerd op verkrijgingprijs, vermeerderd met vervaardigingkosten en andere toe te rekenen kosten, en verminderd met bijdragen van derden.

Algemene reserve

- De Algemene reserve wordt aangemerkt als vrij besteedbaar, maar wordt beschouwd als ‘buffer’ voor grote financiële tegenvallers. Op grond van de vastgestelde Nota reserves en voorzieningen 2021 bedraagt de hoogte van deze reserve € 2,5 miljoen.

Bestemmingsreserves

- Bestemmingsreserves bestaan uit door de raad voor een specifiek doel bestemde middelen, of fondsen op grond van regelgeving.
- Aan de onderhoudsreserves voor wegen en gebouwen liggen onderhoudsplannen ten grondslag. Jaarlijks wordt een vast bedrag gedoteerd; de werkelijke kosten in het boekjaar komen ten laste van deze reserve.
- De 'Reserve Programma de Wadden' betreft gelabelde middelen voor cofinanciering van programmakosten voor de Regio Deal.
- De Reserve projecten geldt als vrij besteedbaar; het jaarlijkse exploitatiesaldo wordt normaliter aan deze reserve toegevoegd.
- De Reserve BWS betreft specifieke middelen die in het kader van het voortgezet onderwijs beschikbaar zijn.
- De 'ABR GWA' betreft specifieke middelen die in het kader van het woningbedrijf beschikbaar zijn.

Voorzieningen

- De Egalisatievoorziening riolering is bedoeld om jaarlijkse baten uit rioolheffingen en lasten van riolering te egaliseren.
- De Voorziening Verlofsparen dient ter dekking van opgebouwde 'gespaarde' rechten.
- De Voorziening Politieke ambtsdragers wordt jaarlijks berekend op basis van de actuariële berekeningen.

Niet uit de balans blijkende verplichtingen

- Per balansdatum zijn er geen leningen van derden meer waarvoor de gemeente Ameland garant staat.

Exploitatierekening

Algemeen

- Baten en lasten worden toegerekend aan de perioden waarop ze betrekking hebben. Lasten/verliezen worden verantwoord wanneer deze bekend of voorzienbaar zijn, baten/winsten worden verantwoord indien deze zijn gerealiseerd.
- Activering van uitgaven vindt in het algemeen plaats wanneer sprake is van een zeker nut voor de organisatie, gedurende meerdere jaren en wanneer het gaat om investeringen vanaf een bedrag van € 5.000. Is hiervan geen sprake, dan vindt verantwoording plaats ten laste van het begrotingsjaar.

Rentekosten

- De werkelijke rentekosten zijn opgenomen onder activiteitennummer 600.599, onder het taakveld Treasury; de verdeling over de diverse programma's (activiteiten) vindt plaats op basis van een gecalculeerd rentepercentage van 2,0%.

Een toelichting op dit percentage is opgenomen in de paragraaf Financiering.

Rentebaten

- Over de verstrekte hypothecaire geldleningen aan ambtenaren worden de contractueel bepaalde jaarlijkse rentebedragen ontvangen.

Salariskosten

- De salariskosten zijn gebaseerd op het kostenniveau van CAO gemeenten 2025 inclusief HR21+ herwaarderingssysteem, en voor de periode daarna geïndexeerd met 3,0%.

Afschrijvingen

- Activa worden lineair afgeschreven, in een aantal jaren overeenkomend met de economische levensduur, dan wel gebruiksduur (investeringen met maatschappelijk nut) van het actief.
- Afschrijving vindt voor het eerst plaats in het jaar van aanschaf c.q. realisatie van een actief Voor de afschrijvingstermijnen wordt verwezen naar de tabel op de volgende pagina.

Afschrijvingstermijnen gemeente Ameland		
Soort actief	**Termijn in jaren**	**Eventuele restwaarde**
Gronden en terreinen		
op gronden en terreinen wordt niet afgeschreven		
Gebouwen		
Woningen	50	36.000
Vuurtoren	50	
Gebouwen traditioneel gebouwd	40	
Gebouwen niet-traditioneel gebouw	20-25	
Installaties en apparatuur		
Afhankelijk van levensduur	8 - 20	
Automatiseringsapparatuur	4	
Bekabeling en dergelijke	10	
Inrichting		
Meubilair	15	
Keukeninrichting	10	
Vloerbedekking	10	
Materiaal / Materieel		
Investering < € 100.000	5 - 15	
Investering ≥ € 100.000	5 - 15	10%
Weg- en waterbouwkundige werken		
Rioolstelsel	50	
Tuinaanleg, sportvelden en dergelijke	25	
Kunstwerken	25	
Wegen, fietspaden (eerste aanleg)	25	
Betonnen wegen, fietspaden (eerste aanleg)	30	
Reconstructies wegen, fietspaden	20	

Subsidies

- Subsidies zijn gebaseerd op de subsidieverordening, eventueel aangevuld met specifieke uitvoeringsregelingen. Het subsidieplafond voor de uit te keren subsidies is vastgelegd in de begroting.

In sommige specifieke gevallen is er geen sprake van een specifieke regeling. De hoogte van het subsidiebedrag wordt in dat geval eveneens bepaald door het in de begroting opgenomen bedrag. Op de volgende pagina zijn de beschikbare budgetten voor 2027 aangegeven:

Subsidieplafonds	
Regeling	**2027**
Stads- en dorpsvernieuwing	101.583
Bibliotheekvoorziening	263.549
Buurt- en clubhuizen	7.646
Museaal werk en cultuur erfgoed	295.776
Welzijnswerk	887.335
Openbare gezondheid	10.300
Ontwikkelingshulp	7.723
Bevordering duurzame ontwikkeling toerisme (VVV)	197.517
Slim Energiesysteem Ameland	200.000
Sportevenementen	15.447
Culturele evenementen	36.962
Amateuristische kunstbeoefening	7.723
Sportclubs	7.503
Dorpsbelangen	4.414
Passantenhaven	27.352
Cofinanciering Streekagenda	25.000
Landschap- en natuurbescherming	552
Onderwijsbegeleiding	45.000
Maaltijdvoorziening Ambla	9.268
Peuterspeelzalen	90.000
Vorming- en ontwikkelingswerk	552
	2.241.201

Financieel overzicht baten en lasten

Programma's	Jaarrekening 2025	Prognose 2026	2027	2028	2029	2030
1 Bestuur						
Lasten	2.919.164	3.996.025	4.092.779	3.182.296	3.190.767	3.272.551
Baten	476.074	365.850	383.271	383.431	383.431	383.431
Totaal 1 Bestuur	**-2.443.090**	**-3.630.175**	**-3.709.508**	**-2.798.865**	**-2.807.336**	**-2.889.120**
2 Sociaal Domein						
Lasten	15.024.225	5.095.919	5.061.898	5.628.277	4.891.553	4.903.225
Baten	3.588.616	420.707	396.999	396.999	396.999	396.999
Onttrekkingen	0	0	0	0	0	0
Totaal 2 Sociaal Domein	**-11.435.608**	**-4.675.212**	**-4.664.899**	**-5.231.278**	**-4.494.554**	**-4.506.226**
3 Onderwijs						
Lasten	2.971.206	2.651.640	3.084.282	3.103.357	3.082.340	3.066.432
Baten	2.516.968	2.062.738	2.574.796	2.596.968	2.596.968	2.596.968
Totaal 3 Onderwijs	**-454.238**	**-588.902**	**-509.486**	**-506.389**	**-485.372**	**-469.464**
4 Fysieke Leefomgeving						
Lasten	8.597.812	10.216.998	7.691.882	7.758.282	8.490.808	9.186.604
Baten	888.993	325.234	288.560	289.384	289.384	289.384
Totaal 4 Fysieke Leefomgeving	**-7.708.819**	**-9.891.764**	**-7.403.322**	**-7.468.898**	**-8.201.424**	**-8.897.220**
5 Economie						
Lasten	389.891	425.660	448.401	419.286	413.294	413.229
Baten	15.679	12.000	12.000	12.000	12.000	12.000
Totaal 5 Economie	**-374.212**	**-413.660**	**-436.401**	**-407.286**	**-401.294**	**-401.229**
6 Duurzaamheid						
Lasten	680.773	410.275	551.049	640.090	539.944	639.791
Baten	414.344	387.476	101.666	104.566	107.553	107.553
Totaal 6 Duurzaamheid	**-266.429**	**-22.799**	**-449.383**	**-535.524**	**-432.391**	**-532.238**
7 Volkshuisvesting						
Lasten	2.347.151	3.783.027	3.747.605	3.575.085	3.582.555	3.487.400
Baten	2.947.349	3.347.173	3.072.529	3.134.172	3.198.487	3.265.552
Totaal 7 Volkshuisvesting	**600.198**	**-435.854**	**-675.077**	**-440.913**	**-384.068**	**-221.848**
8 Overhead						
Lasten	5.764.761	5.961.367	6.240.677	6.183.867	6.200.850	6.198.169
Baten	63.614	37.400	37.400	37.400	37.400	37.400
Totaal 8 Overhead	**-5.701.147**	**-5.923.967**	**-6.203.277**	**-6.146.467**	**-6.163.450**	**-6.160.769**
9 Dekkingsmiddelen						
Lasten	92.946	454.673	1.202.997	1.459.197	1.834.418	2.072.570
Baten	23.736.386	23.757.890	24.400.459	23.894.152	23.774.072	24.011.179
Onttrekkingen	8.844.424	5.028.733	3.452.889	2.798.700	2.647.741	2.786.516
Stortingen	2.545.345	2.276.800	2.023.800	2.023.800	2.023.800	2.023.800
Totaal 9 Dekkingsmiddelen	**29.942.519**	**26.055.149**	**24.626.551**	**23.209.855**	**22.563.595**	**22.701.325**
Resultaat voor bestemming	**2.159.174**	**472.817**	**575.199**	**-325.765**	**-806.294**	**-1.376.790**

Balans

Balans (31 december jaar)						
Activa	**Rekening 2025**	**Prognose 2026**	**Begroting 2027**	**Begroting 2028**	**Begroting 2029**	**Begroting 2030**
Vaste activa						
Immateriële vaste activa	**44.215**	**112.500**	**225.000**	**225.000**	**225.000**	**225.000**
Voorbereidingskosten projecten	44.215	112.500	225.000	225.000	225.000	225.000
Materiële vaste activa	**50.329.114**	**54.877.485**	**55.962.741**	**59.268.710**	**60.164.419**	**67.930.395**
Met economisch nut	37.793.494	41.403.652	40.689.422	42.934.916	42.462.494	50.636.002
Met economisch nut, met mogelijkheid heffing	3.469.124	3.152.769	2.934.415	2.744.928	2.528.360	2.314.493
Met maatschappelijk nut	9.066.497	10.321.064	12.338.904	13.588.866	15.173.565	14.979.900
Financiële vaste activa	**3.092.846**	**3.579.344**	**3.911.592**	**3.877.605**	**3.786.027**	**3.786.027**
Deelnemingen	844.456	1.344.456	1.344.456	1.344.456	1.344.456	1.344.456
Hypothecaire geldleningen	298.390	284.888	167.136	133.149	41.571	41.571
SVn leningen	1.950.000	1.950.000	2.400.000	2.400.000	2.400.000	2.400.000
Vlottende activa						
Voorraden	**418.423**	**216.314**	**195.955**	**101.111**	**108.528**	**116.094**
Gronden in exploitatie	395.203	193.094	172.735	77.892	85.309	92.874
Overige	23.220	23.220	23.220	23.220	23.220	23.220
Uitzettingen looptijd korter jaar	**18.717.726**	**1.779.910**	**1.779.910**	**1.779.910**	**1.779.910**	**1.779.910**
Openbare lichamen	1.535.138	1.500.000	1.500.000	1.500.000	1.500.000	1.500.000
BNG Schatkistbankieren	16.914.488	0	0	0	0	0
Overige vorderingen	268.101	279.910	279.910	279.910	279.910	279.910
Overlopende activa	**6.041.229**	**5.500.000**	**5.500.000**	**5.500.000**	**5.500.000**	**5.500.000**
Overheidslichamen	96.349	50.000	50.000	50.000	50.000	50.000
Overige	5.944.880	5.450.000	5.450.000	5.450.000	5.450.000	5.450.000
Liquide middelen	**12.807.392**	**14.729.424**	**7.619.372**	**723.387**	**739.420**	**-4.006.810**
Bank Nederlandse Gemeenten	496.792	8.002.295	3.892.243	-3.742	12.291	-4.733.939
Liquide middelen Regio Deal	11.583.470	6.000.000	3.000.000	0	0	0
Overige liquide middelen	727.129	727.129	727.129	727.129	727.129	727.129
Totaal activa	**91.450.945**	**80.794.978**	**75.194.571**	**71.475.723**	**72.303.305**	**75.330.616**

Balans (31 december jaar)						
Passiva	**Rekening 2025**	**Prognose 2026**	**Begroting 2027**	**Begroting 2028**	**Begroting 2029**	**Begroting 2030**
Vaste passiva						
Eigen vermogen	**22.611.825**	**20.332.711**	**19.478.821**	**18.378.155**	**16.947.919**	**14.808.412**
Algemene reserve	2.500.000	2.500.000	2.500.000	2.500.000	2.500.000	2.500.000
Rekeningsaldo (te bestemmen)	2.159.174	0	0	0	0	0
Bestemmingsreserves	17.952.651	17.832.711	16.978.821	15.878.155	14.447.919	12.308.412
Voorzieningen	**2.516.267**	**1.645.151**	**1.649.968**	**1.658.119**	**1.667.270**	**1.677.421**
Vaste schulden	**48.297.000**	**46.495.667**	**44.744.333**	**45.118.000**	**47.366.667**	**52.523.333**
Langlopende geldleningen	48.297.000	46.495.667	44.744.333	45.118.000	47.366.667	52.523.333
Vlottende passiva						
Schulden looptijd korter jaar	**1.997.721**	**2.221.449**	**2.221.449**	**2.221.449**	**2.221.449**	**2.221.450**
Kasgeldleningen	0	0	0	0	0	0
Overige schulden	1.997.721	2.221.449	2.221.449	2.221.449	2.221.449	2.221.450
Overlopende passiva	**16.028.133**	**10.100.000**	**7.100.000**	**4.100.000**	**4.100.000**	**4.100.000**
Overheidslichamen	3.528.907	4.000.000	4.000.000	4.000.000	4.000.000	4.000.000
Overige	915.756	100.000	100.000	100.000	100.000	100.000
Te besteden middelen Regio Deal	11.583.470	6.000.000	3.000.000	0	0	0
Totaal passiva	**91.450.945**	**80.794.978**	**75.194.571**	**71.475.723**	**72.303.305**	**75.330.616**

Overzicht van structurele en incidentele baten en lasten

Algemeen

Op grond van artikel 19 van het Besluit begroting en verantwoording (BBV) bevat de toelichting op het overzicht van baten en lasten in de begroting ten minste een overzicht van de incidentele baten en lasten per programma.

Door de baten en de lasten te filteren (corrigeren) voor incidentele posten, kan er worden vastgesteld of er in de meerjarenbegroting sprake is van structureel en reëel evenwicht.
Van structureel evenwicht is sprake als de structurele lasten worden gedekt door structurele baten.

Onderstaand is een samenvattende tabel opgenomen waarin het structurele begrotingssaldo voor de jaren 2027 tot en met 2030 wordt weergegeven:

Structurele en incidentele baten en lasten				
	2027	**2028**	**2029**	**2030**
Saldo baten en lasten vòòr mutatie reserves	-853.890	-1.100.665	-1.430.236	-2.139.506
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	1.429.089	774.900	623.941	762.716
Begrotingssaldo	**575.199**	**-325.765**	**-806.295**	**-1.376.790**
- Waarvan incidentele baten en lasten	-702.495	-200.534	-348.506	-84.731
Structureel begrotingssaldo	**1.277.694**	**-125.231**	**-457.789**	**-1.292.059**

Saldi met een (+) betekent een positief begrotingssaldo.

In algemene zin zijn incidentele baten en lasten (begrotings)posten die eenmalig of gedurende enkele jaren voorkomen. Administratief worden deze vastgelegd via specifiek hiervoor geldende grootboekrekeningen. De incidentele baten en lasten worden per programma gespecificeerd in de tabel op de volgende pagina.

Specificatie incidentele baten (+) en lasten (-)				
	2027	**2028**	**2029**	**2030**
Programma 1	**-998.750**	**0**	**0**	**0**
Externe inhuur overbrengen oud archief en GWA-dossiers	-30.000			
Kosten RegioDeal	-968.750			
Programma 2	**-105.000**	**0**	**0**	**0**
Subsidie Openbare Bibliotheken	-105.000			
Programma 3	**0**	**0**	**0**	**0**
--				
Programma 4	**-35.000**	**0**	**0**	**0**
Externe inhuur opstellen beheerplan openbare ruimte	-35.000			
Programma 5	**-25.000**	**0**	**0**	**0**
Externe inhuur onderzoek certificering duurzaam toerisme	-25.000			

Specificatie incidentele baten (+) en lasten (-)				
Programma 6	**-115.834**	**-200.434**	**-97.447**	**-197.447**
Externe inhuur dataanalyse en motivatie voor instelling EMS	-10.000			
Onderzoek Ameland zelfvoorzienend (zoet) water	-2.500			
IKW-Subsidie	-200.000	-300.000	-200.000	-300.000
Rijksbijdrage CDOKE (SPUK)	96.666	99.566	102.553	102.553
Programma 7	**-90.000**	**0**	**0**	**0**
Ophoging externe inhuur Strategisch Voorraadbeleid	-25.000			
Externe inhuur uitvoer benodigde onderzoeken en opstellen volkshuisvestingprogramma	-25.000			
Eenmalige last realisatie inpandige stallingsruimte 't Noorderlicht	-40.000			
Overhead	**-92.000**	**0**	**0**	**0**
Externe inhuur actualisatie en opstellen financieel beleid	-20.000			
Nieuwe werkplek ICT: Digitale Werkomgeving (DWO)	-72.000			
Dekkingsmiddelen	**759.089**	**-100**	**-251.059**	**112.716**
Kosten accommodatiebeleid	-775.000	-775.000	-875.000	-650.000
Algemene uitkering Gemeentefonds	105.000			
Toevoeging Onderhoudsfonds Wegen	-1.360.000	-1.360.000	-1.360.000	-1.360.000
Toevoeging Onderhoudsfonds Gebouwen	-470.000	-470.000	-470.000	-470.000
Toevoeging Onderhoudsfonds Havens	-193.800	-193.800	-193.800	-193.800
Onttrekking Algemeen Bedrijfsreserve GWA	698.677	523.124	468.929	309.399
Onttrekking Onderhoudsfonds Wegen	176.000	192.000	813.000	1.241.000
Onttrekking Onderhoudsfonds Gebouwen	248.500	874.700	117.400	117.400
Onttrekking Onderhoudsfonds Havens	385.962	133.876	173.412	168.717
Onttrekking Reserve Projecten Waddeneilanden	968.750	0	0	0
Onttrekking Reserve Projecten	975.000	1.075.000	1.075.000	950.000
Totaal	**-702.495**	**-200.534**	**-348.506**	**-84.731**

Ter toelichting op een aantal grotere posten in de tabel van incidentele baten en lasten geldt het volgende.

Programma 1

Externe inhuur overbrengen oud archief en GWA-dossiers

In het kader van de Archiefwet moet archiefblok 1997 t/m 2026 uit het actieve archief overgebracht worden naar het statisch archief.

Bij GWA is het nodig een efficiëncyslag te maken door de GWA-dossiers te digitaliseren en de applicatie te vernieuwen.

Kosten RegioDeal

In 2027 wordt het overige deel (50% van totaal) van de regionale bijdragen van de gemeente Ameland voor de Regio Deal geboekt, waar een onttrekking uit Reserve Projecten Waddeneilanden tegenover staat.

Programma 2

Subsidie Openbare Bibliotheken
Tot de wijziging van de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob) per 2028 ontvangen gemeenten een decentralisatie-uitkering via het gemeentefonds. Bibliotheken Noord-Fryslân zetten deze middelen (alvast) in op een aantal programmalijnen.

Programma 4

Externe inhuur opstellen beheerplan openbare ruimte
Het realiseren van een beheerplan voor de openbare ruimte. Er is een gedateerd plan recreatieve voorzieningen, waar niet alle objecten in staan vermeld. Zo zijn kunstwerken, abri's en de pumptrackbaan nog nergens vermeld.

Programma 5

Externe inhuur onderzoek certificering duurzaam toerisme
We laten al langere tijd de duurzaamheid van ons toerisme beoordelen door Green Destinations. Daaruit komt elke 2 jaar een rapport met aanbevelingen voor verbeteringen (zie ook informatiebrief van 12 mei met de titel Vernieuwing award duurzaam toerisme). Eerdere aanbevelingen zijn niet integraal planmatig opgepakt. Dat past in onze ogen niet bij de ambities die we hebben op het gebied van duurzaamheid en duurzaam toerisme. En bij de voorbeeldrol die we op dat gebied ook hebben naar de samenleving. Daarom willen we bekijken of we hiermee aan de slag kunnen. Voordat we dat doen willen we eerst onderzoeken of de certificering van Green Destinations hiervoor de beste methode is en wat ervoor nodig is om hiermee aan de slag te gaan. Dat onderzoek kunnen we niet zelf doen en moeten we daarom uitbesteden.

Programma 6

Externe inhuur dataanalyse en motivatie voor instelling EMS
Voor het meten en installeren van een EMS met de daarbij horende meetapparatuur bij de sporthal/BWS in Nes en Ambla in Hollum is een budget van € 40.000 per locatie nodig. In totaal dus € 80.000.

Hierbij is het ook wenselijk een standpunt in te nemen hoe de EMS'sen ingesteld worden (maximaal voorkomen netcongestie, besparen op energie, besparen op structurele onderhoud etc.). Om de verschillende opties op een rij te zetten met daarbij de motivering en data-analyse zal externe deskundigheid ingezet worden (€ 10.000 eenmalig).

IKW-Subsidie
Elektrificatie is het grootste onderdeel van de energietransitie. Om die een passende vorm te geven, is een slim systeem nodig. In de in juni 2026 ingediende IKW-aanvraag bij het Waddenfonds staat de toekomstige elektrificatie, met het beperken van netcongestie, centraal. In dit programma worden nieuwe contractvormen en slimme koppelingen tussen energie-, opslag, -opwek en -verbruik ontwikkeld om netcongestie te verminderen in combinatie met het investeren in energieopslagsystemen.

De omvang van de IKW-aanvraag voor Slim Energiesysteem Ameland gaat over € 7.000.000 aan investering, waarvan € 4.000.000 ingebracht wordt door de partners in de subsidietermijn. Bij het Waddenfonds en provincie Friesland wordt een subsidiebijdrage van € 2.000.000 gevraagd. Als cofinanciering van gemeente Ameland vragen wij € 1.000.000 uit de Reserve Projecten.

De definitieve omvang van de gemeentelijke bijdrage wordt bepaald op basis van de uitgewerkte businesscase en de definitieve subsidiebeschikking.

Onderzoek Ameland zelfvoorzienend (zoet) water
Op basis van de uitkomsten van een dergelijk onderzoek op Schiermonnikoog en Terschelling (naar verwachting eind 2025 gereed), wordt beoordeeld in hoeverre uitkomsten voor Ameland toepasbaar zijn.

Rijksbijdrage CDOKE (SPUK)
Deze rijksmiddelen worden als eenmalig beschouwd, totdat het duidelijk is dat het rijk deze bijdragen structureel verstrekt.

Programma 7

Ophoging externe inhuur Strategisch Voorraadbeleid
Het GWA heeft inmiddels het totale woningbezit doorgenomen en maakt toekomstplannen voor de exploitatie en het beheer van de woningen. Hieruit zullen diverse projecten voortvloeien, waaronder verduurzaming en sloop/nieuwbouw, die zowel financiële middelen als formatie vergen.

In 2024 is een budget van € 24.000 beschikbaar gesteld voor het opstellen van het strategisch complexbeheerplan. Het redigeren van het plan blijkt meer te kosten dan vooraf verwacht, waarvoor een bedrag van € 25.000 opgenomen is.

Externe inhuur uitvoer benodigde onderzoeken en opstellen volkshuisvestingprogramma
In 2026 zullen partijen geselecteerd worden voor de uitvoering van een woonbehoefte onderzoek ter onderbouwing van de cijfermatige uitgangspunten van het volkshuisvestingsprogramma. Het daadwerkelijke woonbehoefteonderzoek vindt in Q1 2027 plaats. Budget benodigd € 25.000.

Eenmalige last realisatie inpandige stallingsruimte 't Noorderlicht
In verband met toename van het gebruik van scootmobielen en gebrek aan stallingsruimte, wordt een inpandige stallingsruimte gerealiseerd. Daarvoor wordt krediet gevraagd van € 40.000.

Overhead

Externe inhuur actualisatie en opstellen financieel beleid
Begin dit jaar heeft de Rekenkamercommissie het rapport 'Hoeveel geld is er eigenlijk' uitgebracht over de financiën van de Waddengemeenten en de sturing van de raden daarop. In dit rapport zijn conclusies en aanbevelingen gedeeld met de gemeenteraad. Daarnaast is onlangs de jaarrekening 2025 door de gemeenteraad vastgesteld en is het accountantsrapport gedeeld. In dit rapport worden ook enkele aanbevelingen gegeven met betrekking tot de bedrijfsvoering.

De auditcommissie heeft in haar advies bij de jaarrekening 2025 punten ter prioritering aangegeven. Voor het uitbesteden van de Verbijzonderde Interne Controles (VIC) is € 15.000 structureel budget nodig.

Daarnaast wordt eenmalig budget van € 20.000 gevraagd om aan de slag te kunnen met het actualiseren van een risico-analyse (weerstandsvermogen) en de Nota Reserves en Voorzieningen. Het college bespreekt een prioriteitenplanning in de auditcommissie.

Nieuwe werkplek ICT: Digitalisering Werkomgeving (DWO)
Verdere vernieuwing van de digitale werkplek is noodzakelijk. Door te investeren in werken in de Cloud en tegelijkertijd de Citrix-servers af te bouwen, is de digitale werkplek voor de komende jaren weer toekomstbestendig. Dit leidt tot eenmalige projectkosten. Het project wordt regionaal via SSC Leeuwarden ingezet. Hiervoor is € 72.000 nodig.

Dekkingsmiddelen

Kosten accommodatiebeleid
Betreft eenmalige kosten voor projectleiding en stelpost voor overige eenmalige kosten van het accommodatiebeleid.

Algemene uitkering gemeentefonds
Tot de wijziging van de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob) per 2028 ontvangen gemeenten een decentralisatie-uitkering via het gemeentefonds.

Toevoeging en onttrekking aan onderhoudsfondsen
De toegevoegde bedragen worden bepaald op grond van onderhouds- en beheersplannen; de werkelijke kosten komen ten laste van deze fondsen.

Onttrekking Algemene bedrijfsreserve GWA
Het negatieve saldo van de activiteit Woningbedrijf Ameland wordt onttrokken aan deze specifieke reserve.

Onttrekking Reserve Projecten RegioDeal
Betreft onttrekking ter compensatie van de eenmalige kosten voor regionale bijdragen Regio Deal.

Onttrekkingen Reserve projecten
Betreft onttrekkingen ter compensatie van eenmalige kosten voor accommodatiebeleid, impuls bestratingsmateriaal, onrendabele top flexwoningen en verbreden fietspad Verbindingsweg.

EMU-Saldo

Algemeen

Het EMU-saldo is het saldo van inkomsten en uitgaven van de overheid op transactiebasis in een bepaalde periode (boekjaar). Eenvoudig gezegd geeft het EMU-saldo aan of er in een bepaald jaar meer geld is uitgegeven dan er is binnengekomen, of dat er netto geld is overgehouden. Het EMU-saldo is daarmee een indicatie voor de ontwikkeling van de liquiditeits- en financiële positie. Tevens heeft het EMU-saldo een vergelijkbare functie als het kasstroomoverzicht.

Toelichting

Om de overheidsfinanciën in de Eurozone robuust te houden, zijn in Europees verband afspraken gemaakt over het toegestane maximale tekort van het EMU-saldo op nationaal niveau. Omdat het EMU-saldo van alle decentrale overheden onderdeel uitmaakt van het EMU-saldo op nationaal niveau is het daarmee ook relevant voor de decentrale overheden om het eigen EMU-saldo te volgen. Om de gemeenten een beeld te geven van hun aandeel in het gezamenlijke EMU-tekort worden jaarlijks individuele referentiewaarden gepubliceerd door het Ministerie van BZK. Wanneer het berekende EMU-saldo onder de referentiewaarde valt is de bijdrage van de gemeente aan het totale EMU-saldo geen aandachtspunt, mits de andere overheden zich aan hun referentiewaarden houden. Als het berekende EMU-saldo boven de referentiewaarden uitstijgt, is de bijdrage van de gemeente aan het landelijke EMU-saldo wel een aandachtspunt. Een of meer andere overheden moeten onder hun referentiewaarde blijven, om ervoor te zorgen dat de Nederlandse overheid als geheel onder de EMU-norm van 3% blijft.

Berekening EMU-saldo

In onderstaande tabel is de berekening van het EMU-saldo voor de gemeente Ameland opgenomen:

Berekening EMU-saldo (bedragen x € 1.000)					
		2027	**2028**	**2029**	**2030**
A.	Exploitatiesaldo vóór mutatie reserves	-854	-1.101	-1.430	-2.140
B.	Mutatie (im)materiële vaste activa	1.198	3.306	896	7.766
C.	Mutatie voorzieningen	5	8	9	10
D.	Mutatie voorraden	-20	-95	7	8
E.	Boekwinst bij verkoop effecten en verwachte boekwinst bij verkoop (im)materële vaste activa	-	-	-	-
F.	**Berekend EMU-saldo (A-B+C-D-E)**	**-2.026**	**-4.304**	**-2.324**	**-9.903**
G.	EMU-saldo referentiewaarde (conform septembercirculaire 2026)	-1.582	-1.582	-1.582	-1.582
H.	**Verschil EMU-saldo en referentiewaarde (F-G)**	**-444**	**-2.722**	**-742**	**-8.321**

Zoals uit de tabel blijkt, is het EMU-saldo van de gemeente Ameland alle jaren negatief. Dit betekent in EMU-termen dat de gemeente Ameland vanaf 2027 meer uitgaven heeft dan inkomsten. En daarmee draagt gemeente Ameland negatief bij aan het EMU-saldo. Dit geldt voor alle jaren.

Wanneer wordt vergeleken met de voor gemeente Ameland geldende referentiewaarde (een tekort van € 1.582.000), wordt de waarde in alle jaren overschreden. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door geplande investeringen.

Bijlagen

Recapitulatie per taakveld

Recapitulatie per taakveld 2027	Primaire begroting 2027 (2027)				
	Lasten	Baten	Onttrekkingen	Stortingen	Saldo
0.0 Bestuur en ondersteuning					
0.1 Bestuur	2.599.595	265.431	0	0	-2.334.164
0.10 Mutaties reserves	0	0	3.452.889	2.023.800	1.429.089
0.11 Resultaat van de rekening van baten en lasten	575.198	0	0	0	-575.198
0.2 Burgerzaken	230.005	59.740	0	0	-170.265
0.4 Overhead	6.240.677	37.400	0	0	-6.203.277
0.5 Treasury	-54.521	43.000	0	0	97.521
0.61 OZB woningen	93.045	1.164.656	0	0	1.071.612
0.62 OZB niet-woningen	48.158	556.664	0	0	508.505
0.64 Belastingen overig	0	38.500	0	0	38.500
0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds	0	13.007.791	0	0	13.007.791
0.8 Overige baten en lasten	802.386	0	0	0	-802.386
0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)	0	0	0	0	0
Totaal 0.0 Bestuur en ondersteuning	10.534.543	15.173.182	3.452.889	2.023.800	6.067.728
1.0 Veiligheid					
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	1.009.886	58.100	0	0	-951.786
1.2 Openbare orde en veiligheid	193.569	25.750	0	0	-167.819
Totaal 1.0 Veiligheid	1.203.455	83.850	0	0	-1.119.605
2.0 Verkeer, vervoer en waterstaat					
2.1 Verkeer en Vervoer	1.422.097	141.600	0	0	-1.280.497
2.2 Parkeren	39.522	0	0	0	-39.522
2.3 Recreatieve havens	433.176	65.125	0	0	-368.051
2.4 Economische havens en waterwegen	247.069	12.420	0	0	-234.649
Totaal 2.0 Verkeer, vervoer en waterstaat	2.141.864	219.145	0	0	-1.922.719
3.0 Economie					
3.1 Economische ontwikkeling	25.000	0	0	0	-25.000
3.3 Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	128.620	136.138	0	0	7.518
3.4 Economische promotie	470.708	6.399.865	0	0	5.929.157
Totaal 3.0 Economie	624.328	6.536.003	0	0	5.911.675
4.0 Onderwijs					
4.1 Openbaar basisonderwijs	17.429	0	0	0	-17.429
4.2 Onderwijshuisvesting	297.468	41.200	0	0	-256.268
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	2.859.385	2.598.596	0	0	-260.789
Totaal 4.0 Onderwijs	3.174.282	2.639.796	0	0	-534.486
5.0 Sport, cultuur en recreatie					
5.1 Sportbeleid en activering	25.501	0	0	0	-25.501
5.2 Sportaccommodaties	466.781	115.800	0	0	-350.981
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	60.173	0	0	0	-60.173
5.4 Musea	498.057	75.999	0	0	-422.058
5.6 Media	265.265	0	0	0	-265.265
5.7 Openbaar groen en (openlucht)recreatie	2.350.780	0	0	0	-2.350.780
Totaal 5.0 Sport, cultuur en recreatie	3.666.557	191.799	0	0	-3.474.758
6.0 Sociaal Domein					
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	1.333.892	0	0	0	-1.333.892

Recapitulatie per taakveld 2027	Primaire begroting 2027 (2027)				
	Lasten	Baten	Onttrekkingen	Stortingen	Saldo
6.2 Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	0	0	0	0	0
6.21 Toegang en eerstelijnsvoorzieningen WMO	5.000	0	0	0	-5.000
6.22 Toegang en eerstelijnsvoorzieningen Jeugd	20.000	0	0	0	-20.000
6.3 Inkomensregelingen	385.686	300.000	0	0	-85.686
6.4 WSW en beschut werk	282.965	98.500	0	0	-184.465
6.5 Arbeidsparticipatie	63.367	0	0	0	-63.367
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	346.932	0	0	0	-346.932
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	375.000	22.000	0	0	-353.000
6.713 Dagbesteding (Wmo)	50.000	0	0	0	-50.000
6.714 Overige maatwerkarrangementen (Wmo)	11.000	0	0	0	-11.000
6.751 Jeugdhulp ambulant lokaal	68.836	0	0	0	-68.836
6.752 Jeugdhulp ambulant regionaal	227.500	0	0	0	-227.500
6.762 Jeugdhulp met verblijf regionaal	17.500	0	0	0	-17.500
6.791 PGB Wmo	45.000	0	0	0	-45.000
6.792 PGB Jeugd	35.000	0	0	0	-35.000
6.811 Beschermd wonen (Wmo)	0	0	0	0	0
6.812 Maatschappelijke - en vrouwenopvang (Wmo)	5.000	0	0	0	-5.000
6.821 Jeugdbescherming	105.000	0	0	0	-105.000
6.822 Jeugdreclassering	10.000	0	0	0	-10.000
6.91 Coördinatie en beleid Wmo	31.631	0	0	0	-31.631
6.92 Coördinatie en beleid Jeugd	28.253	0	0	0	-28.253
Totaal 6.0 Sociaal Domein	3.447.562	420.500	0	0	-3.027.062
7.0 Volksgezondheid en milieu					
7.1 Volksgezondheid	249.967	0	0	0	-249.967
7.2 Riolering	626.188	902.000	0	0	275.812
7.3 Afval	1.439.171	1.596.110	0	0	156.939
7.4 Milieubeheer	1.025.130	102.266	0	0	-922.864
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	150.868	61.900	0	0	-88.968
Totaal 7.0 Volksgezondheid en milieu	3.491.324	2.662.276	0	0	-829.048
8.0 Volkshuisvesting, leefomgeving en stedelijke vernieuwing					
8.1 Ruimte en leefomgeving	173.879	0	0	0	-173.879
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	0	0	0	0	0
8.3 Wonen en bouwen	4.238.974	3.341.129	0	0	-897.845
Totaal 8.0 Volkshuisvesting, leefomgeving en stedelijke vernieuwing	4.412.853	3.341.129	0	0	-1.071.724
Saldo	32.696.769	31.267.680	3.452.889	2.023.800	0

Staat van activa (samengevat)

OMSCHRIJVING	AANSCH. WAARDE PER 01-01-2027	MUTATIES PLUS IN 2027	MUTATIES MIN IN 2027	AANSCH. WAARDE PER 31-12-2027	REST JAREN AFSCHR TERM.	BOEK-WAARDE PER 1-1-2027	AFSCHR. IN 2027	BOEK-WAARDE PER 31-12-2027	RENTE-PERC 2027 2,0	RENTE-BEDRAG 2027	KAPITAAL-LASTEN 2027
TOTAAL ONTWIKKELING, PLANKOSTEN E.D.	0	112.500	0	0	0	112.500	0	225.000	0,000	0	0
TOTAAL IMMAT. VASTE ACTIVA	**0**	**112.500**	**0**	**0**	**0**	**112.500**	**0**	**225.000**	**0**	**0**	**0**
MAT. VASTE ACTIVA											
TOTAAL GRONDEN EN TERREINEN	2.811.634	0	0	2.811.634	0	2.811.634	0	2.811.634		56.233	56.233
TOTAAL (BEDRIJFS)GEBOUWEN	12.348.216	0	0	12.229.126		4.601.169	297.918	4.303.251		92.023	389.942
TOTAAL WONINGBOUW	27.924.649	0	0	27.924.649	0	25.136.632	294.476	24.842.156	0,000	502.733	797.208
TOTAAL GROND-, WEG- EN WATERBOUWKUNDIGE WERKEN	33.186.012	2.295.000	0	35.481.012		17.220.870	1.284.801	18.231.069		344.417	1.629.218
TOTAAL MATERIAAL / MATERIEEL	3.312.467	612.000	0	3.924.467		1.291.855	304.265	1.599.590		25.837	330.102
TOTAAL OVERIGE MACHINES, APPARATEN, INSTALLATIES	2.267.415	120.000	0	2.387.415		916.212	138.053	898.159	0,000	18.324	156.377
TOTAAL OVERIGE ACTIVA	6.366.762	767.200	0	7.122.701		2.899.113	389.432	3.276.881		52.038	441.470
TOTAAL MAT. VASTE ACTIVA	**88.217.156**	**3.794.200**	**0**	**91.881.005**	**0**	**54.877.485**	**2.708.945**	**55.962.741**	**0**	**1.091.606**	**3.800.550**
FINANCIELE VASTE ACTIVA											
TOTAAL DEELNEMINGEN	1.344.456	0	0	1.344.456	0	1.344.456	0	1.344.456	22,000	26.889	26.889
Totaal SVn Leningen	1.950.000	450.000	0	2.400.000	0	1.950.000	0	2.400.000	0,000	39.000	39.000

	AANSCH.	MUTATIES	MUTATIES	AANSCH.	REST	BOEK-	AFSCHR.	BOEK-	RENTE-	RENTE-	KAPITAAL-
TOTAAL HYPOTHECAIRE GELDLENINGEN	737.591	0	117.752	737.591	0	284.888	0	167.136	2,000	5.698	5.698
TOTAAL FINANCIELE VASTE ACTIVA	4.032.047	450.000	117.752	4.482.047		3.579.344	0	3.911.592	0	71.587	71.587
TOTAAL - GENERAAL	92.249.203	4.356.700	117.752	96.363.052	0	58.569.330	2.708.945	60.099.333	0	1.163.192	3.872.137

(Vervangings)investeringen

	(VERVANGINGS)INVESTERINGEN	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
	Immateriële vaste activa					
	VOORBEREIDINGSKREDIET DE STELP					
	Voorbereidingskosten woonstudio's / flexwoningen	-44.215				
	Verbeteren strandweg Buren en Nes + Oranjeweg Hollum	62.500	62.500			
	Versterking historisch straadbeeld Hollum Zuid (voorbereidingskrediet)	50.000	50.000			
		68.285	**112.500**	**0**	**0**	**0**
	Materiële vaste activa					
1.	**Gronden en terreinen**					
	GRONDEN: Aankoop grond Nes/Buren					
	GRONDEN: Aankoop Bureweg					
	GRONDEN: Aankoop Verdekspad					
	Totaal Gronden en terreinen	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
2.	**(Bedrijfs)gebouwen**					
	HUISVSTNG BUITNDNST: KAPSCHUUR 2000 / 2023					
	OPENBAARTOILET BALLUMERBOCHT 2024					
	AANKOOP GEBOUW KNRM NES AMELAND 2023					
	AANKOOP STELP, OUDE LOCATIE 2023					
	NIEUWE STELP (AMBLA) 2024					
	Project woningen Paasduinweg 2025	-92.424				
	Accommodatiebeleid, deel 1			2.000.000		
	Accommodatiebeleid, deel 2				1.000.000	
	Accommodatiebeleid, deel 3					10.000.000
	Sportaccommodatie Geel-Wit tijdelijke uitbreiding kleedkamers 2025					
	Totaal (Bedrijfs)gebouwen	**-92.424**	**0**	**2.000.000**	**1.000.000**	**10.000.000**
3.	**GWA**					
	Nieuwbouw woningen	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
	Verkoop huurwoning Baron Rengersweg 14					
	GWA, NIEUWBOUW DE STELP 2024					
	Nieuwbouw woningen Paasduinweg	1.119.788				
	Verduurzamingsmaatregelen GWA					
	Totaal GWA	**1.119.788**	**0**	**0**	**0**	**0**
4.	**Grond- weg- en waterbouwkundige werken**					
	PUTTEN BLUSWATERVOORZIENING 2023					
	PARKEERTERREIN WESTERLAAN HOLLUM 2022 / 2023 / 2025	184.563				
	SPORTVOORZIENINGEN NIEUWE STELP 2023 / 2024 / 2025					
	DE VLEIJEN: FILTERS, POMPEN, ETC. 2024	600.000				

	(VERVANGINGS)INVESTERINGEN	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
	DE VLEIJEN: Gebiedsontwikkeling, 2026	100.000	900.000			
	PARKEERTERREIN OMGEVING VEERDAM 2024	140.000				
	VLIEGVELD: KWALITEITSIMPULS GEBOUW, 2025	220.000				
	VLIEGVELD: KWALITEITSIMPULS, INFRASTRUCTUUR 2025	195.998				
	HUISVSTNG BUITNDNST: INR. TERREIN 2024/2025 (economisch nut)	2.398.407				
	OPENBARE RUIMTE EN INFRA. DE NIEUWE STELP 2023 / 2024 / 2025					
	RIOLERING: IT Riool Baron Rengersweg/Nesserweg					
	Kunstgrasveld Hollum (amendement KN 2025) 2026	600.000				
	Verbreden weg Pietje Miedenweg	85.000				
	Strandweg Buren en Nes + Oranjeweg Hollum			2.000.000	2.000.000	1.000.000
	Oosterhiemweg + parkeerplaatsen pumptrackbaan		95.000			
	Pilot betonnen prefab platen Galgeslootpad	90.000				
	Voorbereidingskrediet versterking historisch straadbeeld hollum zuid					
	Impuls kwaliteit bestratingsmateriaal 2026	460.000				
	Impuls kwaliteit bestratingsmateriaal 2027		500.000			
	Impuls kwaliteit bestratingsmateriaal 2028			210.500		
	Verbreden fietspaden 2026	100.000				
	Verbreden fietspaden 2027		800.000			
	Versterken hystorisch straatbeeld Hollum zuid 2029				750.000	
	Totaal Grond- weg- en waterbouwkundige werken	**5.173.968**	**2.295.000**	**2.210.500**	**2.750.000**	**1.000.000**
5.	**Materiaal / materieel**					
	Electrische transporter (voor gaten) Vliegveld 2022					
	Voertuig met aanhanger brandweer vliegveld 2023		8.000			
	WSW Frontmaaier 2023 / 2028			40.000		
	Zitmaaier sportvelden 2023 (Majoor)	0				
	Maaimachine ransomes sportvelden 2019			68.000		
	Grote sneeuwploeg 2023	0	14.000			
	Kleine zoutstrooier 2023					
	Trekker sport 2023		150.000			
	Hoogwerker 2025	0			180.000	
	Semi dieplader voor hoogwerker 2025	0			15.000	
	Veeg- en zuigmachine 2023					
	Fiat Doblo 2023 elektrisch					
	Fiat Doblo 2023 elektrisch					
	Daf (multi-inzetbaar) 2025					
	Ford Ranger (strand)					
	Nissan Visia (uit 2016; overname Friesland Lease) 2023			50.000		
	Bak voor shovel 2023		8.000		0	
	Platte bak met schotten (aanhanger) 2023	20.000				
	RIOLERING: KOLKENZUIGER 2023	293.000				
	WSW Aanhangwagen 2024		10.000			
	Tankplaats Ballumerbocht 2024					
	Haak voor kraanhaakarmauto 2024	0				
	Maaimachine bermen 2024 (Ransomes)	68.000				

	(VERVANGINGS)INVESTERINGEN	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
	Kraan-haakarm 2025	0		425.000		
	Bebakeningswagen 2025		0			10.100
	Container kadaverkoeling 2025		0	6.425		
	Peugeot partner, elektrisch, 2023					
	HOOGWATERSIGNALERING MATRIXBORD 2023 / 2028			30.000		
	John Deer 5100R: Trekker strand + frontaftakas 2026	0	0	150.000		
	Ducker USM 21 Klepelmaaier bermen buitengebied, achter, 2026	0	0	15.000		
	Shovel 2026	0	245.000		0	
	Minikraantje plus aanhanger 2026	0	0	30.000		
	Trekker kunstgrasveld 2026	0	30.000			
	Maai-unit sport (aanbouw trekker) 2026	0	12.000			
	Iveaco Daily 54-BKK-8 Monteur 2026	0	0	70.000		
	Vetvangcontainer 2026	0	0	10.000		
	Iveco Daily 35C14A8 Hovenier 2026	0	0	45.000		
	Iveco Daily 35C14AB Straatwerk 2026	0	0	45.000		
	BUITNDNST: FORD IVECO MAAIPLOEG 2026	0	70.000			
	BUITNDNST: FORD IVECO TIMMERMAN 2026	0	0	35.000		
	BUITNDNST: ZOUTSTROOIER 2027 (grote)		65.000			
	Fiat Ducato V-381-ZR, 2027		0	50.000		
	Fiat Ducato VDK76F, 2027		0	50.000		
	Chassis + opbouw zijlader 2020 / 2028			380.000		
	Zjilader, weeginstallatie 2020 / 2028			50.000		
	Achterlader 2020 / 2028			385.000		
	Lage laadbak met afsluitbare klep (haakarmauto) 2018 / 2028			0		15.000
	Aggregaat 2024	30.000				
	Veeg- en zuigmachine 2025					
	Nissan Townstar pickup kipper 2026	47.591				
	Nissan Townstar pickup kipper 2026	47.591				
	Nissan Townstar pickup kipper kooiconstructie 2026	45.061				
	Kunstmeststrooier 2025					
	Seefion brandkluizen 2025					
	Laadpaalvoorzieningen buitendienst 2025					
	Mini bebakeningswagen met verlichting 2026	15.000				
	Totaal Materiaal / materieel	**566.244**	**612.000**	**1.934.425**	**195.000**	**25.100**
6.	**Overige machines, apparaten en installaties**					
	Schrobmachine 2024 gemeentehuis					
	BEREGENINGSINSTALLATIE VLIEGVELD BALLUM 2022					
	Vervanging schoonmaakmachine 2024 sporthal					
	VERLICHTING GEEL WIT 2023					
	GPS Ontvanger 2024 / 2028			16.000		
	GELUIDSAPPARATUUR 2027		40.000			
	Bewegwijzeringsmasten 2024					
	ACCOMM.: SCHROBMACHINE, 2025					
	Herinrichting voormalig RWS-terrein duurzaamheidsgedeelte					
	Energie Management systeem (EMS) Sporthal		40.000			

	(VERVANGINGS)INVESTERINGEN	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
	Energie Management systeem (EMS) Ambla		40.000			
	Totaal Overige machines, apparaten en installaties	**0**	**120.000**	**16.000**	**0**	**0**
7.	**Overige activa**					
	De Vleijen					
	DE VLEIJEN: Tunnelglijbaan zuidplas 2026	0	9.900			
	DE VLEIJEN: Kasteel zuidplas 2026	0	16.500			
	DE VLEIJEN: MINIPLAY (KLIMTOESTEL IN ZANDBAK) 2024		7.700			
	DE VLEIJEN: TALUDGLIJBAAN 2017 zuidplas 2026	0	8.800			
	DE VLEIJEN: JUNGLEBRUG 3 noordplas 2026	0	10.000			
	DE VLEIJEN: BIRD-HOPPER SCHOMMEL zuidplas 2023		5.500			
	DE VLEIJEN: JUNGLEPLAY klim richting kabelbaan 2026	0	6.800			
	DE VLEIJEN: Halfpipe 2025		18.700			
	DE VLEIJEN: Skate ramps 2025		10.000			
	DE VLEIJEN: VLOT + STEIGERS zuidplas 2025		16.500			
	DE VLEIJEN: KABELBAAN zuidplas 2025		20.000	0		
	DE VLEIJEN: Klimnet 2024	0	22.000			
	DE VLEIJEN: TOREN zuidplas 2026	0	15.400			
	DE VLEIJEN: JUNGLEPLAY noordplas 2026	0	11.000			
	DE VLEIJEN: JUNGLEBRUG (3 ELEMENTEN) zuidplas, 2027	0	19.000			
	DE VLEIJEN: KNUPPELBRUG noordplas 2029		11.000		0	
	De Aanleg					
	DE AANLEG: BIRD HOPPER (SCHOMMEL) 2026	0	5.500			
	DE AANLEG: Kabouter klauter (glijbaan) 2026	0	5.500			
	DE AANLEG: Kukel kubus 2028			7.000		
	DE AANLEG: Skate ramps 2026	0	10.000			
	DE AANLEG: KLAUTERKLIMMER (groot), 2027		18.000	0		
	Strandrecreatie					
	STRANDREC.: DOUCHES BADSTRANDEN 2025					
	Overige openlucht recreatie					
	OPENL.REC: NES Miniplay (klim + glijbaan) Kard. De J. school 2024	0	7.500			
	OPENL.REC: Ballum Miniplay (klim + glijbaan) 't Ienster 2025	0	15.000			
	OPENL.REC: Buren Miniplay (klim en glijbaan)Mr. Oudweg 2027		7.900			
	OPENL.REC: Buren Combi-speeltoestel) Farbriekspad 18 / 28			8.900		
	OPENL.REC: Hollum Jungleplay (klim etc) Reddingbootweg 2026	0	16.500			
	OPENL.REC: Hollum Speelbos Huisje (achthoekig) 2026	16.500				
	OPENL.REC: Ballum klim + glijbaan Skottepad 2026	0	7.000			
	OPENL.REC: Nes Klimklauter Oliviershiem 2026	0	10.000			
	OPENl. REC: Hollum Vuurtoren terrein Stayokay 2027		15.000			
	OPENL.REC: Nes Jungleplay (klimtoestel) Strandweg 2026	0	7.500			
	OPENL.REC: Hollum Miniplay Kon. Wilhelmina 2026	0	7.500			
	OPENL.REC: Hollum Jungleplay Kêkelburen 2026	0	7.000			
	OPENL.REC: Hollum Miniplay (klim + glijbaan) De Schakel 2026	0	7.500			
	OPENL.REC: Ballum Jungleplay (klim + schommel) D. Klipweg 2025					

(VERVANGINGS)INVESTERINGEN	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
OPENL.REC: Hollum jungleplay (klim, etc.) Trapweg 2026	0	15.000			
OPENL.REC: B-speellocaties per dorp		225.000			
Hollum speelbos : Strandjutten (gezonken schip) 2025					
Ondergr. container strandovergang Hollum, overname KV 2021					
TOILETVOORZIENING OERDHUT 2023 / 2028			15.000		
PUMPTRACKBAAN 2025					
OPENL.REC: Schip Abraham Fock Stay Okay 2027		13.000	0		
OPENL.REC: Hollum Speelbos Verdwenen dorp Sier 2018 / 2028			12.500		
OPENL.REC: Hollum Speelbos Klimparcours 2028			33.000		
TOREN MET GLIJBAAN EN SCHOMMEL FOSTALAND, 2027		8.000	0		
OPENL.REC: Banken openbare ruimte 2028			10.000		
Ondergrondse containers 4 nieuw, (Koudenburg 1, Ambla 2, voorraad 1)					
Ondergrondse containers nieuw 3, geplaatst bij Nobel					
Ondergrondse containers Qurios/Sunset/Boomhiemke vervanging 2027		105.000			
Vervanging tunnels golfbaan	217.800				
Overig					
ELEKTRISCHE STRANDSTOELEN 2023					
ELEKTRISCHE STRANDROLSTOEL 2023, vervanging 2027		45.000			
Elektrische strandrolstoel 2026 nieuw	15.000				
Stallingsvoorziening elektrische strandrolstoel 2026	18.000				
MAX mobielen (twee) 2022	-12.630				
REIN: twee afzetcontainers glas (verpakkingsglas) 2023					
REIN: 3 Perscontainers 2018 / 2028			120.000		
Glascontainers, 30 stuks gegalvaniseerd 2023 / in 2024 nog 12 stuks					
HUISVESTING: Meubilair 2024 fase 1					
HUISVESTING: Meubilair 2025 (fase 2)					
Investeringen OPO					
Investeringen BWS					
Totaal Overige activa	**254.670**	**767.200**	**206.400**	**0**	**0**
Financiële vaste activa					
Hyp. Geldleningen	-13.502	-117.752	-33.987	-91.578	
Aandelen zonnepark Ballumerbocht (agio)	500.000				
SVN Startersleningen	0	450.000			
SVN Stimuleringsleningen					
Aandelen Energiepark Ameland BV					
Aandelen Warmtelevering BV					
AANDELEN FRYSLAN MILJEU					
Totaal financiële vaste activa	***486.498***	***332.248***	***-33.987***	***-91.578***	***0***
TOTAAL (VERVANGINGS)INVESTERINGEN	**7.577.030**	**4.238.948**	**6.333.338**	**3.853.422**	**11.025.100**

Staat van reserves en voorzieningen

5 RESERVES EN VOORZIENINGEN Begroting 2027				
Omschrijving	**Saldo per 31-12-2026**	**Toevoeging in 2027**	**Onttrekking in 2027**	**Saldo per 31-12-2027**
ALGEMENE RESERVE	2.500.000	0	0	2.500.000
BESTEMMINGSRESERVES				
ABR WONINGBEDRIJF	1.507.450	0	698.677	808.773
POLITIEKE AMBTSDRAGERS	0	0	0	0
ONDERHOUDSFONDS WEGEN	1.472.927	1.360.000	176.000	2.656.927
ONDERHOUDSFONDS GEBOUWEN	2.432.254	470.000	248.500	2.653.754
ONDERHOUDSFONDS HAVENS	171.510	193.800	385.962	-20.652
BESTEMMINGSRESERVE BWS	787.269	0	0	787.269
RESERVE PROJECTEN WADDENEILANDEN	968.750	0	968.750	0
RESERVE PROJECTEN	10.492.551	575.198	975.000	10.092.750
TOTAAL BESTEMMINGSRESERVES	**17.832.711**	**2.598.998**	**3.452.889**	**16.978.821**
VOORZIENINGEN				
EGALISATIEVOORZIENING RIOLERING	-7.918	10.000	0	2.082
VOORZIENING VERLOFSPAREN	226.293	40.000	0	266.293
VOORZIENING POLITIEKE AMBTSDRAGERS	1.367.837	23.000	68.183	1.322.654
VOORZIENING VERLIEZEN GRONDEXPLOITATIES	58.940	0	0	58.940
TOTAAL VOORZIENINGEN	**1.645.151**	**73.000**	**68.183**	**1.649.968**
TOTAAL - GENERAAL	**21.977.862**	**2.671.998**	**3.521.072**	**21.128.789**

Toelichting reserves 2027	
Algemene reserve	
Saldo 31 december	**2.500.000**
mutaties	0
Saldo 31 december	**2.500.000**
ABR Woningbedrijf	
Saldo 1 januari	**1.507.450**
toegerekende overhead	-174.082
exploitatiesaldo via functie 980	-524.595
Saldo 31 december	**808.773**
Onderhoudsfonds wegen	
Saldo 1 januari	**1.472.927**
toevoeging volgens begroting	1.360.000
onderhoudskosten derden (product 621.000)	-176.000
Saldo 31 december	**2.656.927**
Onderhoudsfonds gebouwen	
Saldo 1 januari	**2.432.254**
toevoeging	470.000
lasten groot onderhoud gebouwen	-248.500
Saldo 31 december	**2.653.754**
Onderhoudsfonds havens	
Saldo 1 januari	**171.510**
toevoeging	193.800
lasten groot onderhoud gebouwen	-385.962
Saldo 31 december	**-20.652**
Bestemmingsreserve BWS	
Saldo 1 januari	**787.269**
mutatie	0
Saldo 31 december	**787.269**

Toelichting reserves 2027	
Bestemmingsreserve projecten Waddeneilanden	
Saldo 1 januari	**968.750**
mutatie	-968.750
Saldo 31 december	**0**

Bestemmingsreserve projecten	
Saldo 31 december (vòòr bestemming resultaat)	**10.492.551**
bestemming rekeningsaldo voorgaand jaar	p.m.
Saldo 1 januari (ná bestemming resultaat vorig jaar)	**10.492.551**
Onttrekking eenmalig deel accommodatiebeleid	-775.000
Onttrekking investeringsprojecten IKW	-200.000
bestemming exploitatiesaldo lopend jaar	575.198
Saldo 31 december (ná bestemming resultaat)	**10.092.750**

Toelichting voorzieningen 2027

EGALISATIEVOORZIENING RIOLERING	
Saldo 1 januari	**-7.918**
toevoeging	10.000
Saldo 31 december	**2.082**
VOORZIENING POLITIEKE AMBTSDRAGERS	
Saldo 1 januari	**1.367.837**
begrote dotatie	23.000
uitkeringen voormalige wethouders (product 600.110)	-68.183
Saldo 31 december	**1.322.654**

Staat van langlopende geldleningen

STAAT VAN LANGLOPENDE GELDLENINGEN 2027												
OMSCHRIJVING	JAAR LENING	OORSPR. BEDRAG LENING	RENTE - PERC.	DATUM AFLOSS.	JAAR LAATSTE AFLOSS.	RESTANT LENING PER 1-1-2027	OPGENOMEN IN 2027	AFLOSSING IN 2027	RESTANT LENING PER 31-12-2027	RENTE-BEDRAG 2027	TOTAAL RENTE + AFLOSSING 2027	REST. LOOP-TIJD
NWB	2004	1.450.000	5,320	29-Mar	2029	174.000	0	58.000	116.000	6.943	64.943	2
BNG NR. 40.102845	2007	2.000.000	4,980	15/6;15/12	2027	50.000	0	50.000	0	1.141	51.141	0
BNG NR. 40.103455	2008	3.000.000	4,520	21/2; 21/8	2028	225.000	0	150.000	75.000	4.520	154.520	1
BNG NR. 40.108426	2013	5.000.000	2,830	01-Jul	2033	1.750.000	0	250.000	1.500.000	45.988	295.988	6
BNG NR. 40.110765	2016	5.000.000	1,104	01-Nov	2046	3.333.333	0	166.667	3.166.667	36.493	203.160	19
BNG NR. 40. 111422	2017	2.500.000	1,665	2 okt.	2047	1.750.000	0	83.333	1.666.667	28.791	112.124	20
BNG NR. 40. 112301	2018	4.000.000	1,525	2 nov.	2048	2.933.333	0	133.333	2.800.000	44.394	177.728	21
BNG NR. 40. 115176	2021	6.000.000	0,678	25 okt.	2041	5.000.000	0	200.000	4.800.000	33.674	233.674	24
BNG NR. 40.116102	2022	5.000.000	2,590	5/6; 5/12	2072	4.600.000	0	100.000	4.500.000	117.629	217.629	45
BNG NR. 40.116361	2023	10.000.000	2,840	2 okt.	2073	9.400.000	**0**	200.000	9.200.000	265.540	465.540	46
BNG NR. 40.116362	2024	10.000.000	2,820	1 mrt.	2074	9.600.000	**0**	200.000	9.400.000	266.020	466.020	47
BNG NR. 40.116363	2024	8.000.000	2,810	1 okt.	2074	7.680.000	**0**	160.000	7.520.000	214.684	374.684	47
TOTAAL GELDLENINGEN		**61.950.000**				**46.495.667**	**0**	**1.751.333**	**44.744.333**	**1.065.817**	**2.817.150**	*278*

Staat van salariskosten

PERSONEELSSTERKTE EN SALARISKOSTEN						
Betreft	**Jaarrekening 2025**		**Prognose 2026**		**Begroting 2027**	
	Aantal	*Lasten*	*Aantal*	*Lasten*	*Aantal*	*Lasten*
Personeel gemeente:						
Binnendienst	***58,13***	4.557.187	***60,46***	5.371.122	***61,46***	5.788.630
Buitendienst	***26,50***	1.590.685	***26,50***	1.725.524	***26,50***	1.803.712
Management*	***4,37***	515.023	***4,04***	551.945	***4,04***	549.516
	89,00	6.662.895	***91,00***	7.648.591	***92,00***	8.141.858
Bestuur:						
Raad		219.002		222.563		225.500
Burgemeester		153.375		183.408		188.910
Wethouders		194.809		258.934		303.204
Griffier		125.868		131.619		137.584
		693.053		796.524		855.198
Overige:						
Ambtenaren burgerlijke stand		9.192		15.000		15.000
Sigma-team (crisisbeheersing)		4.084		0		0
Bestuurscommissie onderwijs		0		0		0
WSW		252.458		270.869		278.995
		265.732		285.869		293.995
Totaal salariskosten		**7.621.680**		**8.730.984**		**9.291.050**
** Het aantal fte onder het Management is inclusief vaste vacatureruimte binnen de gehele organisatie.*						

Liquiditeitsplanning

Liquiditeiten MJB 2027-2030	Prognose 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
Saldo 'liquide middelen' begin begrotingsjaar	***17.411.280***	***8.002.295***	***3.892.243***	***-3.742***	***12.291***
Raming mutaties uit activiteiten					
Saldo (via Reserve projecten)	472.816	575.198	-325.765	-806.295	-1.376.790
Afschrijvingen / afboekingen	2.473.871	2.708.945	3.061.356	3.049.291	3.259.124
Toegerekende rente grondexploitatie	-22.905	-25.416	-24.283	-7.417	-7.565
Mutaties reserves	-2.751.933	-1.429.089	-774.900	-623.941	-762.716
Mutaties voorzieningen	-871.115	4.817	8.151	9.151	10.151
Mutatie voorzieningen grondexploitaties	0	0	0	0	0
Overige mutaties					
totaal	**-699.266**	**1.834.455**	**1.944.558**	**1.620.789**	**1.122.204**
Raming mutaties werkkapitaal en OHW					
Kortlopende vorderingen en overlopende activa	564.558	0	0	0	0
Kortlopende schulden en overlopende passiva	-120.928	0	0	0	0
Mutatie liquide middelen, niet BNG	0	0	0	0	0
Geldstromen uit grondexploitaties	225.014	45.775	119.127	0	0
totaal	**668.644**	**45.775**	**119.127**	**0**	**0**
Raming mutaties uit investeren/desinvesteren					
Investeringen en desinvesteringen 26-30	-7.577.029	-4.238.948	-6.333.338	-3.853.422	-11.025.100
Verschuiving investeringen	0	0	0	0	0
totaal	**-7.577.029**	**-4.238.948**	**-6.333.338**	**-3.853.422**	**-11.025.100**
Raming mutaties uit financiering					
Aantrekken langlopende leningen	0	0	2.000.000	4.000.000	7.000.000
Aflossingen langlopende leningen	-1.801.333	-1.751.333	-1.626.333	-1.751.333	-1.843.333
totaal	**-1.801.333**	**-1.751.333**	**373.667**	**2.248.667**	**5.156.667**
Saldo liquide middelen 31 december	**8.002.295**	**3.892.243**	**-3.742**	**12.291**	**-4.733.939**

Nieuw beleid uit Kadernota 2026

In meerjarenbegroting verwerkt nieuw beleid uit Kadernota 2026		
omschrijving	**financiële omvang**	**eenmalige of structurele lasten**
Inhuur overbrengen oud archief en GWA-woningdossiers	30.000	Eenmalig
Verhogen subsidie aan SWA voor preventief medewerker middelengebruik	25.000	Structureel
DVO gemeente Noardeast Fryslan voor complexe inkoopprocedures in Sociaal Domein/Wmo	20.000	Structureel
Formatie voor handhavingsjurist	pm	Structureel
Pilot betonnen prefab platen Galgeslootpad	90.000	Kapitaallasten
Extra krediet verbreden Pietje Miedenweg	85.000	Kapitaallasten
Voorbereidingskrediet aanpassing strandwegen Nes en Buren + Oranjeweg	5.125.000	Kapitaallasten
Voorbereidingskrediet versterking historisch straatbeeld Hollum Zuid gekoppeld aan rioolvervanging	100.000	Kapitaallasten
B-speellocaties	225.000	Kapitaallasten
Vervanging tunnels golfbaan	217.800	Kapitaallasten
Extra krediet Oosterhiemweg + parkeerplaatsen Pumptrackbaan	95.000	Kapitaallasten
Opstellen beheerplan openbare ruimte	35.000	Eenmalig
Verhogen/aanvullen subsidieplafond dorpsvernieuwing	74.000	Structureel
DVO voor BOA Samenwerking met gemeenten Leeuwarden/Noard-East	50.000	Structureel
Onderzoek certificering duurzaam toerisme	25.000	Eenmalig
Dataanalyse en motivatie voor instelling EMS	10.000	Eenmalig
Reservering onrendabele top en samenhangende financiële risico's - IKW subsidie aanvraag	1.000.000	Structureel
EMS bij de Sporthal	40.000	Kapitaallasten
EMS bij de Ambla	40.000	Kapitaallasten
SVN Startersleningen saldo ophogen	450.000	Rentelasten
Opstellen strategisch voorraadbeleid. Aanvullend budget	25.000	Eenmalig
Uitvoeren van verdere benodigde onderzoeken en opstellen volkshuisvestingprogramma	25.000	Eenmalig
Realisatie inpandige stallingsruimte 't Noorderlicht	40.000	Eenmalig
Verwerking complexbeheerplan GWA in de begroting (excl. kapitaallasten)	pm	Structureel
Verwerking complexbeheerplan GWA in de begroting (kapitaallasten)	1.163.052	Kapitaallasten
Nieuwe Digitale Werkplek Omgeving (DWO)	72.000	Eenmalig
Externe inhuur uitvoering VIC - Financiën	15.000	Structureel
Externe inhuur - Actualisatie en opstellen financieel beleid - Financiën	20.000	Eenmalig
Uitbereiding dienstauto's (+1) op Ameland	0	Structureel
Ontrekking reserve projecten tegenover investeringprojecten	1.000.000	Structureel

Beleidsindicatoren per programma

Bestuur		
		Ameland
Formatie	FTE per 1.000 inwoners	24,21
Bezetting	FTE per 1.000 inwoners	87,95
Apparaatskosten	Kosten per inwoner	3.766
Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen	9,31%
Overhead	% van totale lasten	28,66%

Programma 1 Bestuur, activiteitengroep
Openbare orde en veiligheid

Openbare orde en veiligheid			
		Ameland	**Nederland**
Verwijzingen Halt	Aantal per 1.000 jongeren	8	9
Winkeldiefstallen	Aantal per 1.000 inwoners	0,0	2,1
Geweldsmisdrijven	Aantal per 1.000 inwoners	2,6	4,6
Diefstallen uit woning	Aantal per 1.000 inwoners	0,0	1,2
Vernielingen en misdrijven tegen openbare orde en gezag	Aantal per 1.000 inwoners	2,6	4,6

Programma 2 Sociaal Domein, activiteitengroep
Algemene voorzieningen

Algemene voorzieningen			
		Ameland	**Nederland**
Personen met bijstandsuitkering	Aantal per 10.000 inwoners	26,3	281,2

Programma 2 Sociaal Domein, activiteitengroep
Maatschappelijke ondersteuning (Wmo)

Maatschappelijke ondersteuning			
		Ameland	**Nederland**
Cliënten met een maatwerkarrangement WMO()	Aantal per 10.000 inwoners	770	720

Programma 2 Sociaal Domein, activiteitengroep
Jeugdwet

Jeugdwet			
		Ameland	**Nederland**
Jongeren met een delict voor de rechter()	% 12 t/m 21 jarigen	n.b.	1,0%
Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar	11,0%	13,7%
Jongeren met jeugdbescherming	% van alle jongeren tot 18 jaar	n.b.	1,0%
Jongeren met jeugdreclassering	% van alle jongeren van 12 tot 23 jaar	n.b.	0,4%

Programma 2 Sociaal Domein, activiteitengroep Participatiewet

Participatiewet			
		Ameland	**Nederland**
Banen	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15 – 64 jaar	1.122,7	858,8
Netto arbeidsparticipatie	% van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking	74,1%	73,2%
Werkloze jongeren	% 16 t/m 22 jarigen	5,0%	2,0%
Kinderen in uitkeringsgezin	% kinderen tot 18 jaar	0,0%	6,0%
Personen met een bijstandsuitkering	Aantal per 10.000 inwoners	26,3	281,2
Lopende re-integratievoorzieningen	Aantal per 10.000 inwoners van 15 – 64 jaar	87,0	217,8

Programma 2 Sociaal Domein, activiteitengroep Sportevenementen

Sportevenementen			
		Ameland	**Nederland**
Niet-wekelijkse sporters	% van 19 jaar en ouder dat niet minstens één keer per week aan sport doet.	54,2%	42,5%

Programma 3 Onderwijs, activiteit Lokaal Onderwijsbeleid

Lokaal onderwijsbeleid			
		Ameland	**Nederland**
Absoluut verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen 5 – 18 jaar	12,3	7,4
Relatief verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen 5 – 18 jaar	20	27
Vroegtijdig schoolverlaters totaal (VO + MBO)	% dat zonder startkwalificatie het onderwijs verlaat	0,0%	1,7%

Programma 4 Fysieke Leefomgeving, activiteitengroep Afval en milieu

Afval en milieu			
		Ameland	**Nederland**
Omvang huishoudelijk restafval	Kg/inwoner	345,0	148,0

Programma 4 Fysieke Leefomgeving, activiteitengroep Ruimtelijke ordening

Ruimtelijke ordening			
		Ameland	**Nederland**
Nieuw gebouwde woningen	Aantal per 1.000 woningen	6,9	8,4
Demografische druk	% aantal personen van 0 tot 20 en 65 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 20 tot 65 jaar	79,5%	71,3%

Programma 5 Economie, activiteitengroep
Overige sectoren

Overige sectoren			
		Ameland	**Nederland**
Functiemenging	% van de verhouding tussen banen en woningen. Bij een waarde van 50 zijn er evenveel woningen als banen.	57,4%	54,6%
Vestigingen	Aantal per 1.000 inwoners 15 tm 64 jaar	278,5	196,1

Programma 6 Duurzaamheid, activiteitengroep
Energietransitie

Energietransitie			
		Ameland	**Nederland**
Hernieuwbare elektriciteit	%	12,6%	42,8%

Hoofdstuk Dekkingsmiddelen, activiteitengroep
Belastingen

Belastingen			
		Ameland	**Nederland**
Woonlasten éénpersoonshuishouden	Het gemiddelde totaalbedrag in euro's	596	993
Woonlasten meerpersoonshuishouden	Het gemiddelde totaalbedrag in euro's	681	1091
WOZ-waarde woningen	De gemiddelde WOZ-waarde (x € 1.000)	373	439

ADVIES AUDITCOMMISSIE Programmabegroting 2027 - 2030

Hollum, 13 oktober 2026

Geachte leden van de raad,

De commissie (helaas niet volledig vanwege afwezigheid van Anneke Touwen) bestaande uit Riekus Hatzmann (vzt), Niels van der Geest en Wytse Hoekstra, heeft op woensdag 7 oktober 2026 een overleg gevoerd met Tytsy Willemsma (portefeuillehouder financiën), Iwan Valk (gemeentesecretaris), Jose Kooiker (ambtelijke organisatie), Marjolijn Werkman (controller en commissiegriffier) en Jacqueline Metz (griffier).

In vervolg op dit overleg wil de commissie het volgende advies uitbrengen:

- Er is een nieuw systeem Pepperflow in gebruik genomen. Een aantal geconstateerde fouten in teksten die voor verwarring kunnen zorgen zijn het gevolg van de inrichting van deze tool. Daar zal de volgende keer meer aandacht voor moeten zijn. Eenduidigheid is belangrijk om interpretatiefouten van tekst te voorkomen.
- In het document zijn een aantal aandachtspunten geconstateerd die mogelijk, overigens uitsluitend met instemming van de raad, door het College aangepast kunnen worden in de bij de Raad te bespreken versie.
    - Onjuistheden staan bij:
        - Deelnemers warmtelevering bv;
        - In de tabel EMU-saldo lijkt een foutieve formule opgenomen te zijn;
        - De tabel Overhead geeft weliswaar duidelijkheid maar informatie over vorige jaren is vanwege het volgen van ontwikkelingen wenselijk.
- Niet op alle begrotingsposten wordt indexatie toegepast. In het overleg blijkt dat dit een bewuste keuze is. De auditcommissie adviseert dit soort keuzes vast te leggen in het document of in financiële beleidsnotities.
- Vooruitlopend op de komende Nota Reserves en Voorzieningen is het volgens de auditcommissie correct om, alhoewel nu uit de risico-tabel blijkt dat we mogelijk met een lagere algemene reserve uit zouden kunnen, we voorlopig de 2,5M zullen aanhouden. De auditcommissie zal direct betrokken worden bij het opstellen van de nieuwe Nota waardoor de commissie en portefeuillehouder hierover het gesprek zullen voeren.
- De netto-schuldquote zal volgens deze programmabegroting snel oplopen. De auditcommissie is van mening dat hier natuurlijk goed vinger aan de pols gehouden moet worden maar dat, omdat de planning van veel van de opgenomen toekomstige investeringen waarschijnlijk niet gehaald zullen worden, het oplopen niet zo'n vaart zal lopen.

Het advies van de auditcommissie is, met bovenstaande aandachtspunten, de Programmabegroting goed te keuren en spreekt dank en waardering uit aan het team wat in een korte tijd (immers, de kadernota 2027 is pas in de vorige raadsvergadering goedgekeurd) een duidelijke begroting heeft opgesteld.

Hollum 13 oktober 2026
Riekus Hatzmann, voorzitter

Programmabegroting 2027-2030 gemeente Ameland openstaande punten raadscommissie maandag 12 oktober 2026

1. De vraag van fractie CDA of er gekeken moet worden naar de subsidie van de STAM; het college zal inzichtelijk maken dat het een meerjarige subsidie betreft waar investeringen tegenover staan |
   De portefeuillehouder heeft in de commissie antwoord gegeven op deze vraag. Er is een meerjarige afspraak met de STAM die los staat van jaarresultaten (omdat die vertekend worden door investeringsopgaven). De subsidie van de STAM wordt geëvalueerd op basis van specifiek inhoudelijke afspraken. De hoogte van deze subsidie wordt dus binnen de huidige afspraken niet beïnvloed door (incidentele) positieve rekeningresultaten bij de STAM.
2. Hoe langlopende leningen (en de rente) zich verhouden in het meerjarenperspectief (pag. 90), en welke risico's daarbij horen |
   Op pagina 142 is een staat van langlopende geldleningen opgenomen met daarin wat uitgebreidere informatie over het verloop van de leningenportefeuille in 2027. Dit is een overzicht van de huidige geldleningen. Op dit vlak is geen sprake van risico's voor de rente, want deze rentes zijn vastgelegd in leningovereenkomsten en deze wijzigen dus niet meer. Daarnaast is op basis van de voorliggende begroting een liquiditeitsplanning gemaakt en een inschatting van te verwachten aan te trekken geldleningen. Voor deze te verwachten geldleningen is reeds rekening gehouden in de begroting met ingeschatte rentelasten. Pas wanneer nieuwe langlopende geldleningen worden aangetrokken zullen dan geldende rentepercentages een risico kunnen vormen. Zodra hiervan sprake is en blijkt dat rentelasten hoger zijn dan in de begroting opgenomen, zal hier een begrotingswijziging voor plaatsvinden.
3. Een overzicht van de uitputting van de Reserve Projecten voor alle projecten en bijbehorende middelen die de komende jaren op ons af komen |
   Op dit moment zijn geen onttrekkingen aan de Reserve Projecten geraamd vanwege het Bestuursprogramma. De financiële vertaling moet nog plaatsvinden, als investeringen concreet worden. In deze begroting zijn alleen onttrekkingen meegenomen waar de gemeenteraad eerder over besloten heeft, onder andere bij de Kadernota 2026. Een meerjarig verloop van de Reserve Projecten zoals verwerkt in deze programmabegroting is onderstaand weergegeven.

   Het college interpreteert de vraag zo dat bij de raad behoefte ontstaat aan een soort toekomstige scenarioplanning waarbij dieper wordt ingegaan op financiële consequenties als gevolg van grote investeringsbeslissingen (dus niet alleen de financiële effecten in de vorm van kapitaallasten, maar ook het verloop van de reserves, renterisico's voor financiering etc.). Dit wordt door het college erkend, en hier zal in de toekomst aandacht aan besteed worden bij het uitwerken van het Bestuursprogramma en de nog op te stellen Nota Reserves en Voorzieningen.

2027	
Saldo 1 januari (ná bestemming resultaat vorig jaar)	**10.492.551**
Onttrekking eenmalig deel accommodatiebeleid	-775.000
Onttrekking investeringsprojecten IKW	-200.000
bestemming exploitatiesaldo lopend jaar	575.198
Saldo 31 december (ná bestemming resultaat)	**10.092.750**

2028	
Saldo 1 januari (ná bestemming resultaat vorig jaar)	**10.092.750**
Onttrekking eenmalig deel accommodatiebeleid	-775.000
Onttrekking investeringsprojecten IKW	-300.000
bestemming exploitatiesaldo lopend jaar	-325.765
Saldo 31 december (ná bestemming resultaat)	**8.691.984**

2029	
Saldo 1 januari (ná bestemming resultaat vorig jaar)	**8.691.984**
Onttrekking eenmalig deel accommodatiebeleid	-875.000
Onttrekking investeringsprojecten IKW	-200.000
bestemming exploitatiesaldo lopend jaar	-806.295
Saldo 31 december (ná bestemming resultaat)	**6.810.690**

2030	
Saldo 1 januari (ná bestemming resultaat vorig jaar)	**6.810.690**
Onttrekking eenmalig deel accommodatiebeleid	-650.000
Onttrekking investeringsprojecten IKW	-300.000
bestemming exploitatiesaldo lopend jaar	-1.376.790
Saldo 31 december (ná bestemming resultaat)	**4.483.899**

4. Wethouder Kiewiet zal bij de behandeling van de Subsidieverordening in 2027 ook ingaan op de subidies voor sportevenementen |
   Wordt toegevoegd aan de lijst met toezeggingen aan de raad.
5. Er wordt gekeken naar de kosten van een automatisch sproeisysteem velden en de terugverdientijd hiervan alsmede naar de efficiëntie van ’s nachts sproeien |
   Wordt toegevoegd aan de lijst met toezeggingen aan de raad.
6. De commissie is akkoord met het tussentijds aanpassen van de Programmabegroting waarbij alleen de dubbeltellingen, teksuele aanpassingen en verhelderende tabellen worden toegevoegd (zie opmerkingen technische avond en auditcommissie) |
   De aanpassingen zijn verwerkt, en er wordt een nieuwe versie van de programmabegroting 2027-2030 in iBABS toegevoegd.

~~**Amendement**~~

Staande de vergadering gewijzigd in een MOTIE

Betreft : Raadsvergadering 20 oktober 2026, agendapunt 6
Programmabegroting 2027

Onderwerp: Voorstel voor het verlenen van structurele middelen voor cultuur en muziekeducatie op basisscholen (Amelander mienskip)

De raad van de gemeente Ameland in openbare vergadering bijeen op 20 oktober 2026

Overwegende dat:

- Cultuur- en muziekeducatie een cruciale rol spelen in de cognitieve, motorische en sociale ontwikkeling van kinderen;
- Lokale tradities en verenigingen zoals Canite Tuba en Forza Musica essentieel zijn voor de leefbaarheid en cultuurbewaking in de Amelander dorpen.
- De instroom van jeugdleden bij traditionele blaas- en slagwerkensembles landelijk en lokaal onder druk staat;
- Er een concreet en kostenefficiënt plan klaarligt om op alle basisscholen een structurele, 6-weekse muzikale snuffelstages aan te bieden voor leerlingen van groep 6,7 en 8;
- Dit project leerlingen laagdrempelig kennis laat maken met een brede variëteit aan blaas- en slagwerkinstrumenten, afgesloten met een concert voor ouders en dorpsgenoten;
- Kinderen die de smaak te pakken hebben vervolgens direct kunnen doorstromen naar groepslessen op het juiste niveau, waardoor de vervolgkosten op de muziekschool meer dan kostendekkend kunnen worden georganiseerd;

- Het financiële overschot uit deze groepslessen direct herinvesteerd kan worden om andere kinderen de kans te bieden op lessen voor populaire instrumenten zoals gitaar of piano;

Van mening zijnde dat:

- Een relatief bescheiden gemeentelijke investering een enorme maatschappelijke en culturele impact kan realiseren voor alle kinderen op het eiland;
- Samenwerking tussen het basisonderwijs, de muziekschool en lokale verenigingen zoals Cantite Tuba en Forza Musica een schoolvoorbeeld is van Amelander mienskip en dorpskracht.

Besluit:

~~1. De programmabegroting 2027-2030 als volgt te wijzigen:~~
~~1.lasten: programmabegroting 2027 en verder structureel te verhogen met €5000 vanaf het begrotingsjaar 2027 ten behoeve van de jaarlijkse, 6 weekse muzikale snuffelcursus op de Amelander basisscholen.~~
~~2.Dekking: Dit bedrag te dekken uit de algemene reserves~~

~~2.~~ 1. Het college op te dragen in overleg te treden met de Amelander basisscholen, de muziekschool, Canite Tuba en Forza Musica om dit project praktisch en logistiek vorm te geven.
~~3.~~ 2. Het college op te dragen de raad te informeren over de voortgang en de definitieve opzet van dit cultuurproject.

En gaat over tot de orde van de dag

Ballum 20 oktober 2026

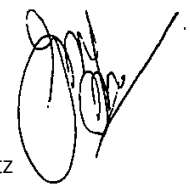
Fractie A82

Tijdens de vergadering 20 oktober 2026 gewijzigd in een motie, waarbij beslispunt 1 is komen te vervallen.

Deze MOTIE is unaniem aangenomen.

Mij bekend, griffier J.M.J. Metz

20 oktober 2026

J.M.J. Metz
Griffier

Onderwerp: **Ingekomen stukken aan de raad, afhandeling toezeggingen en verdere vragen tot en met 8 oktober 2026**

Raadsvergadering: **20 oktober 2026**

Agendapunt:

In het kader van de Algemene Verordening Gegevensbescherming worden persoonlijke brieven geanonimiseerd; indien de schrijver volledige publicatie van NAW gegevens wenst kan contact opgenomen worden met de griffier. Voor de raadsleden liggen de originele brieven ter inzage.

Kenmerken: A = brieven gericht aan de raad, B = brieven aan het college van B&W en in afschrift aan de raad, C = stukken ter kennisgeving aan de raad, D = uitnodigingen E = Ingekomen stukken vanuit het college.

Voor het besluit tot afhandeling wordt verwezen naar de besluitenlijst van deze vergadering.

Datum	Kenmerk	Onderwerp	Afzender	Voorstel afhandeling Presidium
A				
07/09/26	A1	Reactienota zienswijzen begroting 2027	FUMO	Voor kennisgeving aannemen
16/9/26	A2	Volt oproep: kies voor eerlijke verdeling van partijsubsidies	Volt Europa	Voor kennisgeving aannemen
28/9/26	A3	Brandbrief en publicatie over discriminatie van Sinti, Roma en reizigers	Ombudsman	Voor kennisgeving aannemen
29/9/26	A4	Bijzondere ledenbrief VNG rijksbegroting 2027 en de effecten hiervan voor gemeenten	VNG	In handen van de Auditcommissie tellen
30/9/26	A5	Begroting 2027 FUMO	FUMO	Voor kennisgeving aannemen
30/9/26	A6	Jaarrekening 2025 Gemeente Ameland	Provincie Friesland	In handen van de Auditcommissie stellen
01/10/26	A7	Brief BO Leefomgeving	Provincie Friesland	Voor kennisgeving aannemen
05/10/26	A8	Brief Raden in Verzet	Raden in verzet	Voor kennisgeving aannemen
	A9			

B				
09/09/26	B1	Bezwaar bouwbesluit Postweg 4	Omwonende	Voor kennisgeving aannemen
09/09/26	B2	Felicitatie en bijeenkomsten	COA	Voor kennisgeving aannemen
09/09/26	B3	Zwembadlocatie De Vleijen	Het Amelander collectief zwembadlocatie de Vleijen	Voor kennisgeving aannemen
10/09/26	B4	Dringende oproep tot heroverweging van de voorgenomen verplaatsing van onze tennisvereniging	Tennisvereniging ATC	In handen stellen college en betrekken bij accommodatiebeleid
C				
07/09/26	C1	Een nieuw perspectief voor een gezonde leefomgeving	Lab Toekomstige Generaties, Stichting Gezondheid op 1 en Longfonds	Voor kennisgeving aannemen
09/09/26	C2	Samenwerking met drinkwaterbedrijf	burger	Voor kennisgeving aannemen
10/09/26	C3	Concrete visie en oplossingen voor de hervorming van het jeugd- en gezinszorgstelsel	Kico	Voor kennisgeving aannemen
11/09/26	C4	Brochure Samen werken aan een leeftijdsvriendelijke gemeente	FNV Senioren	Voor kennisgeving aannemen
15/09/26	C5	Kansen met Uitdaagrecht	Kennisnetwerk participatie en uitdaagrecht	Voor kennisgeving aannemen
27/09/26	C6	Tussen Links & Rechts, stand van zaken	Tussen links en Rechts	Voor kennisgeving aannemen
D				
15/09/26	D1	bijeenkomst 'De kracht van ambulante jeugdhulp' 22 oktober 2026	Jeugdhulp Friesland	Voor kennisgeving aannemen
29/9/26	D2	Raadscommunicatiedag 22 november 2026	Griffies Tilburg en Heerlen	Voor kennisgeving aannemen
5/10/26	D3	Webinar pgb in het sociaal domein 30 oktober 2026	PGB	Voor kennisgeving aannemen
E				
15/09/26	E1	Informatiebrief aan de raad Informatievoorziening wijziging lijn 66	College van B&W	Voor kennisgeving aannemen
15/09/26	E2	Informatiebrief aan de raad Vaststellen evenementenkalender 2027	College van B&W	Voor kennisgeving aannemen
15/09/26	E3	Informatiebrief aan de raad Hotelupdate	College van B&W	Voor kennisgeving aannemen

06/10/26	E4	Informatiebrief aan de raad Vergelijking rioolwatermetingen drugsgebruik Ameland 2024-2026	College van B&W	Voor kennisgeving aannemen
	E5	Lijst toezeggingen	College van B&W	Voor kennisgeving aannemen

Aldus vastgesteld in de vergadering van de raad van de gemeente Ameland,

Ballum, 20 oktober 2026

T. Willemsma

Burgemeester

J.M.J. Metz

Griffier

Reactienota ontwerpbegroting 2027

Inleiding

Op 15 april 2026 heeft het Dagelijks Bestuur (DB) van de FUMO de Ontwerpbegroting 2027 verzonden aan de deelnemers. Daarbij werden Provinciale Staten, gemeenteraden en het AB van Wetterskip Fryslân in de gelegenheid gesteld om tot 22 juni 2026 een zienswijze op deze begroting in te dienen.

Wij willen de deelnemers bedanken voor de ingediende zienswijzen en het constructieve begrotingsgesprek dat wij tot nu toe met elkaar hebben gevoerd. De FUMO bevindt zich in een transitieperiode, waarin wordt gewerkt aan de door het bestuur gewenste ontwikkeling naar een uniforme, regionaal en onafhankelijk opererende organisatie. Het doet ons goed te constateren dat deze koers wordt onderschreven en dat er begrip bestaat voor de financiële investeringen die nodig zijn om deze ontwikkeling te realiseren.

De ingediende zienswijzen geven aanleiding om de begroting 2027 aan te passen op twee onderdelen. Ten eerste wordt het aantal Omgevingsadviseurs voor 2027 naar beneden bijgesteld naar 2 fte, waarbij het voornemen is om deze in 2028 en 2029 te laten ingroeien naar 4 fte. Dit zal gebeuren in samenspraak met onze deelnemers. Ten tweede worden de middelen voor ZZS incidenteel in de begroting opgenomen in plaats van structureel en wordt ook de financieringswijze hiervan aangepast. In de algemene reactie op de zienswijzen wordt dit nader uitgewerkt.

Hieronder beschrijven we eerst de rode draad die we in de verschillende zienswijzen hebben waargenomen en geven wij een inhoudelijke reactie.

Tenslotte worden de zienswijzen per deelnemer behandeld en waar nodig van een reactie van het DB voorzien. Alle ingediende zienswijzen zijn integraal opgenomen als bijlage.

Leeswijzer
In overeenstemming met de daarvoor geldende procedure ontvangen alle deelnemers de integrale teksten van de ingediende zienswijzen. In deze reactienota zijn ze vanwege het leesgemak samengevat en geparafraseerd.

FUMO
Omgevingsdienst Fryslân

Inhoudsopgave

Algemene reactie zienswijzen 3
Omgevingsadviseurs 3
ZZS 4
Aandacht voor financiële situatie deelnemers 4
Proces ontwerpbegroting 5
Efficiencywinst – bedrijfsvoering – temporisering – incidenteel/ structureel 6
Vraag om integraal meerjarenplan 7
Zienswijzen en reacties per deelnemer 8
Gemeente Achtkarspelen 8
Gemeente Ameland 9
Gemeente Dantumadiel 9
Gemeente de Fryske Marren 9
Gemeente Harlingen 10
Gemeente Heerenveen 11
Gemeente Leeuwarden 12
Gemeente Noardeast-Fryslân 14
Gemeenten Ooststellingwerf, Opsterland en Weststellingwerf 16
Gemeente Schiermonnikoog 17
Gemeente Smallingerland 17
Gemeente Súdwest-Fryslân 18
Gemeente Terschelling 20
Gemeente Tytsjerksteradiel 20
Gemeente Vlieland 21
Gemeente Waadhoeke 21
Provincie Fryslân 22
Wetterskip Fryslân 23

Algemene reactie zienswijzen

Er is een aantal onderwerpen waar meerdere deelnemers een zienswijze over hebben ingediend. Dit betreft:

- Omgevingsadviseurs
- Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS)
- Aandacht voor financiële situatie deelnemers
- Proces ontwerpbegroting
- Efficiencywinst - Formatie Bedrijfsvoering – Temporiseren – Incidentele middelen
- Vraag om integraal meerjarenplan

Hieronder wordt eerst per onderwerp de algemene tendens uit de zienswijzen weergegeven, gevolgd door een reactie van het Dagelijks Bestuur (DB) van de FUMO.

Omgevingsadviseurs

Een groot deel van de gemeentelijke deelnemers heeft een zienswijze ingediend over het onderwerp Omgevingsadviseur.

Deze zienswijzen hebben betrekking op:

- Het aantal begrote Omgevingsadviseurs;
- Het incidenteel opnemen van deze kosten in plaats van structureel;
- Het temporiseren van het opnemen van deze kosten;
- De wijze (als collectieve taak) waarop deze kosten in de begroting zijn opgenomen.

Ook geven sommige deelnemers aan om graag eerst met de FUMO in gesprek te gaan over de invulling van deze functie, voordat deze in de begroting wordt opgenomen.

De ingediende zienswijzen zijn voor het Dagelijks Bestuur aanleiding om de begroting aan te passen.

In de aangepaste begroting zijn 2 fte Omgevingsadviseurs opgenomen, in plaats van 4 fte. Hierdoor daalt de begroting met ongeveer € 200.000. Het Dagelijks Bestuur kiest op basis van de zienswijzen voor een ingroeimodel, waarbij in 3 jaren wordt toegegroeid naar 4 fte. Hiermee wordt tegemoetgekomen aan de vraag om het aantal Omgevingsadviseurs kritisch te beoordelen, evenals de oproep om te temporiseren. Op basis van tussentijdse monitoring en signalen van deelnemers kan het tijdspad van ingroei worden bijgesteld.

Het Dagelijks Bestuur besluit de hiermee gemoeide kosten structureel in de begroting te laten staan. De ervaringen van andere Omgevingsdiensten in Nederland laten zien dat deze functie een aantoonbare bijdrage levert aan de kwaliteit, continuïteit en verdere professionalisering van de organisatie. Ook spelen Omgevingsadviseurs een cruciale rol in het versterken van het onderlinge vertrouwen en het verbeteren van de samenwerking met de deelnemers. Gelet op deze meerwaarde acht het Dagelijks Bestuur het wenselijk deze functie structureel te borgen. Hiervoor zijn structurele financiële middelen benodigd.

Het Dagelijks Bestuur kiest ervoor om de begrote uren onder de collectieve taken op te nemen. Op deze manier zijn er uren, en dus formatie, beschikbaar om deze functie vorm en inhoud te geven. In de verantwoording worden de uren als plustaak afgerekend. Alleen die deelnemers waar de Omgevingsadviseurs werkzaamheden voor doen, zullen hier uiteindelijk voor betalen. Op deze manier wordt tegemoetgekomen aan de ingediende zienswijzen over de financiering van deze taak. De

aankomende periode gaat de FUMO graag met de deelnemers in gesprek over een passende taakuitvoering vanaf 2027.

ZZS

Er zijn diverse zienswijzen ingediend met betrekking tot het onderwerp ZZS.

De belangrijkste onderwerpen in deze zienswijzen zijn:

- Het uitvoeren van deze taak binnen de bestaande uren, conform de methodiek van 2026;
- Het incidenteel opnemen van deze uren in plaats van structureel;
- De wijze (als collectieve taak) waarop deze kosten in de begroting zijn opgenomen.

De ingediende zienswijzen zijn voor het Dagelijks Bestuur aanleiding om de begroting aan te passen.

In de aangepaste begroting zijn de uren voor zeer zorgwekkende stoffen (ZZS) als incidentele middelen opgenomen in plaats van structureel. Voor de periode 2026-2028 is een Meerjarenagenda ZZS opgesteld. De FUMO verwacht in deze periode aanvullende middelen nodig te hebben om te investeren in het op peil brengen van de kennis en expertise rondom ZZS. Doordat de gedane investeringen zullen leiden tot een grotere mate van efficiëntie is de verwachting dat dit onderwerp na 3 jaar structureel kan worden opgenomen binnen het programma binnen de bestaande begroting.

In 2026 is in samenspraak met de deelnemers gekozen om de tijdsinvestering voor ZZS ten koste te laten gaan van het aantal uit te voeren bedrijfscontroles. Hierdoor kan de FUMO niet voldoen aan de streefwaarden voor controles zoals opgenomen in de Uitvoerings- en Handhavingsstrategie. Het Dagelijks Bestuur acht deze situatie ongewenst en kiest er daarom voor ZZS als aanvullende opgave afzonderlijk en herkenbaar te financieren. Hiermee blijft het regionale toezichtprogramma voor thematische en branchegerichte inzet in stand en blijft de afgesproken controlefrequentie haalbaar.

In de zienswijzen wordt gevraagd om een analyse van de extra risico's die ontstaan wanneer minder controles worden uitgevoerd. Het Dagelijks Bestuur begrijpt de achterliggende gedachte van deze vraag, maar merkt tegelijkertijd op dat het niet mogelijk is deze risico's op objectieve wijze te kwantificeren. In algemene zin kan worden gesteld dat een afname van het aantal controles leidt tot een groter risico op milieuschade. Daarnaast heeft een vermindering van het toezicht gevolgen voor de effectiviteit van handhaving. Toezicht werkt immers niet uitsluitend doordat overtredingen worden vastgesteld, maar ook door de preventieve werking ervan: de zichtbaarheid van toezicht en de reële kans op controle stimuleren naleving.

Het Dagelijks Bestuur kan zich vinden in de zienswijzen waarin wordt gesteld dat de uren voor ZZS niet thuishoren binnen de collectieve uren. Daarom is er in de aangepaste begroting voor gekozen het aantal toezichtsuren met 3.000 uur te verhogen en het aantal collectieve uren met hetzelfde aantal uur te verlagen. Deze uren zijn toegerekend aan het toezicht op basis van dezelfde verdeelsleutel die ook wordt gehanteerd voor het regionale uitvoeringsprogramma.

Aandacht voor financiële situatie deelnemers

In diverse zienswijzen wordt aandacht gevraagd voor de kwetsbare financiële positie van bepaalde deelnemers. Hierbij wordt erop gewezen dat het ravijnjaar naar achteren geschoven is en dat de financiële situatie moeilijk blijft.

Wij zijn ons terdege bewust van deze situatie. Dat wij bereid zijn mee te denken met onze deelnemers blijkt ook uit het feit dat, mede naar aanleiding van een brief van de Vereniging van Friese Gemeenten (VFG), in de begroting van 2026 bezuinigingen voor gemeentelijke deelnemers zijn doorgevoerd voor een bedrag van € 865.000.
De begrote deelnemersbijdrage voor gemeentelijke deelnemers is in de jaren 2025 en 2026 niet gegroeid ten opzichte van 2024, ondanks indexeringen die zijn toegepast. Kostenstijgingen hebben we opgevangen binnen de begroting.

Gezien de grote veranderopgave waar we als FUMO voor staan en gezien de kwetsbare huidige staat van de organisatie, ontkomen we er niet aan de nullijn voor gemeentelijke deelnemers los te laten. Wij begrijpen dat we onze deelnemers hiermee confronteren met een kostenstijging.

Proces ontwerpbegroting

Diverse deelnemers hebben in hun zienswijze zorgen uitgesproken over het proces van totstandkoming van de ontwerpbegroting 2027. Deze zorgen hebben enerzijds betrekking op de wijze waarop signalen en aandachtspunten van deelnemers zijn meegewogen en vertaald naar de keuzes die ten grondslag liggen aan de ontwerpbegroting. Anderzijds betreft het de keuze om in aanloop naar de begroting 2027 geen kadernota, maar een kaderbrief op te stellen. Deelnemers verzoeken de FUMO om richting de begroting 2028 weer het reguliere proces te volgen.

Het begrotingsproces voor de begroting 2027 week inderdaad af van de gebruikelijke werkwijze. Hiervoor waren verschillende oorzaken, waarvan het onderzoek naar een robuuste en toekomstbestendige FUMO de belangrijkste was. In samenspraak met het Algemeen Bestuur is bewust besloten de kaders voor de begroting 2027 pas op te stellen nadat het Algemeen Bestuur richting had gegeven aan de doorontwikkeling van de FUMO. Hierdoor kon de reguliere begrotingsplanning niet worden gevolgd. Vervolgens is, eveneens in samenspraak met het Algemeen Bestuur, gekozen voor een kaderbrief in plaats van een kadernota. Wij streven ernaar toekomstige begrotingen weer volgens het reguliere proces tot stand te laten komen.

De ontwerpbegroting 2027 is opgesteld in een periode van transitie. In deze periode is een interim-directeur gestart, waren wij met deelnemers in gesprek over de stappen die nodig zijn voor een robuuste en toekomstbestendige FUMO en hebben wij een zelfevaluatie uitgevoerd als input voor een externe visitatie. Tegen deze achtergrond was het niet altijd mogelijk om alle deelnemers in een zeer vroeg stadium bij alle ontwikkelingen te betrekken. Wij blijven ons inzetten voor een zorgvuldig en breed gedragen begrotingsproces, waarbij alle deelnemers de gelegenheid krijgen hun inbreng te leveren.

Als dagelijks bestuur nemen wij (ambtelijke) adviezen zorgvuldig mee in onze afwegingen. Tegelijkertijd zijn wij in onze eigenaarsrol verantwoordelijk voor de FUMO en zetten wij ons in voor een robuuste en toekomstbestendige organisatie. Vanuit die verantwoordelijkheid blijven wij achter de investeringen staan die noodzakelijk zijn om dit doel te bereiken.

Efficiencywinst – bedrijfsvoering – temporisering – incidenteel/ structureel

In diverse zienswijzen wordt aangegeven dat de investeringen in de doorontwikkeling van de FUMO, waaronder de uitbreiding van de formatie binnen Bedrijfsvoering, naar verwachting zullen leiden tot efficiencywinst. Op basis van deze verwachting wordt voorgesteld om (een deel van) deze investeringen incidenteel in de begroting op te nemen in plaats van structureel.

Daarnaast wordt voorgesteld om te overwegen de investeringen gefaseerd in te voeren, in plaats van deze volledig in de begroting 2027 op te nemen. Ook wordt gevraagd kritisch te kijken naar alternatieven voor structurele capaciteitsuitbreiding.

Met betrekking tot de opgenomen formatie-uitbreiding binnen Bedrijfsvoering geven sommige deelnemers aan dat zij de noodzaak van een verdere ontwikkeling van de bedrijfsvoering binnen de FUMO onderschrijven, maar vraagtekens plaatsen bij de omvang en het tempo van de voorgestelde uitbreiding. Eén deelnemer stelt dat onvoldoende is onderbouwd dat de investeringen daadwerkelijk zullen leiden tot een betere en robuustere bedrijfsvoering. Deze deelnemer verzoekt daarom om deze structurele uitbreiding niet in de begroting op te nemen.

Wij beschouwen de investeringen in de bedrijfsvoering als noodzakelijk om de FUMO verder te ontwikkelen tot een robuuste en toekomstbestendige organisatie. Het betreft structurele investeringen in formatieplaatsen. Wij zijn geen voorstander van het financieren van structurele lasten met incidentele middelen, omdat een duurzame en solide begroting vraagt om structurele dekking van structurele uitgaven. Ook achten wij een gefaseerde invoering van de investeringen niet passend, gelet op de omvang van de knelpunten waarmee de FUMO momenteel wordt geconfronteerd. Een dergelijke aanpak zou ertoe leiden dat noodzakelijke verbeteringen worden uitgesteld, terwijl de risico’s op verder oplopend verzuim en het vertrek van medewerkers toenemen.

Wij verwachten dat de voorgenomen investeringen op middellange termijn zullen bijdragen aan efficiencyverbeteringen binnen de organisatie. Tegelijkertijd achten wij het niet wenselijk om deze potentiële voordelen als taakstellende besparing in de begroting op te nemen. Een dergelijke benadering zou extra druk leggen op een organisatie die zich nog in de opbouwfase bevindt. Gelet op de huidige ontwikkelfase achten wij het niet verstandig om deze aanvullende opgave op dit moment bij de organisatie neer te leggen.

Wel wil de organisatie zichzelf ten aanzien van de overhead een concrete doelstelling stellen. In de begroting 2027 bedraagt de verhouding tussen de overheadformatie en de totale formatie 25,1%. Het doel is om dit percentage gedurende de looptijd van het meerjarig ontwikkelplan met 2 procentpunt te verlagen. In de begrotingen van de komende jaren zal deze ontwikkeling worden gevolgd, zodat de voortgang voor de deelnemers op transparante wijze inzichtelijk wordt gemaakt.

Tot slot is het van belang te benadrukken dat eventuele overschotten die voortvloeien uit gerealiseerde efficiencyverbeteringen uiteindelijk ten goede komen aan de deelnemers. Dit kan plaatsvinden door versterking van het weerstandsvermogen van de FUMO, waardoor deelnemers minder financiële risico’s lopen, of door uitkering van het overschot aan de deelnemers. De afweging en besluitvorming hierover berusten bij het Algemeen Bestuur van de FUMO.

Vraag om integraal meerjarenplan

In diverse zienswijzen wordt aandacht gevraagd voor een integraal meerjarenplan, een gezamenlijk vastgesteld toekomstbeeld en/ of een breed gedragen ontwikkelplan.

De behoefte aan de mate van detail van deze plannen verschilt tussen de deelnemers. Waar de ene deelnemer aangeeft meer op hoofdlijnen te willen sturen, is bij andere deelnemers behoefte aan een gedetailleerd plan dat samen met de deelnemers wordt opgesteld en waarin financiële- en personele consequenties, aanpak en tijdspad en organisatorische gevolgen worden weergegeven.

Tijdens het opstellen van deze reactienota werkt de FUMO hard aan het gevraagde ontwikkelplan. De deelnemers zijn in het eerste tertaalbericht meegenomen in de stappen die zijn gezet en die nog worden genomen. Ook is in het tertaalbericht de planning op hoofdlijnen voor de komende 4 jaren geschetst.

2026 is het jaar van het kwartiermaken. Het Algemeen Bestuur heeft in de bestuurdersconferentie van 29 januari 2026 de richting meegegeven. Ook waren er diverse sessies met de gremia uit de governance van de FUMO om de samenwerking te verbeteren. De aanbesteding van een nieuw zaaksysteem gaat bijdragen aan de voorspelbaarheid van de FUMO, een belangrijke pijler in de doorontwikkeling van de FUMO. Tenslotte versterkt de FUMO de sturing van de organisatie door een nieuwe directeur te werven en een leiderschapstraject te starten.

De volgende versie van het ontwikkelplan wordt tijdens de vergadering van het Algemeen Bestuur van 10 september 2026 aan de deelnemers gepresenteerd.

Zienswijzen en reacties per deelnemer

Gemeente Achtkarspelen

Wij erkennen en onderschrijven dat de FUMO voor een belangrijke opgave staat. Uit de aan ons toegezonden stukken blijkt dat de FUMO zich bevindt in een fase van herstel, versterking en doorontwikkeling. Wij begrijpen dat deze ontwikkelingen vragen om gerichte keuzes en investeringen om zo toe te werken naar een robuuste en toekomstbestendige omgevingsdienst.
Ondanks dat wij positief staan tegenover de ingezette doorontwikkelingen, moeten wij, mede gezien onze eigen financiële positie, voorzichtig zijn. Het zogenoemde ravijnjaar is naar achteren geschoven en er is geen zicht op een structurele aanvullende vergoeding vanuit het Rijk richting gemeenten.

Wij uiten onze zorgen over het proces dat is doorlopen voorafgaand aan de toezending van de Ontwerpbegroting FUMO 2027. Deze zorgen hebben in het bijzonder betrekking op de wijze waarop signalen en aandachtspunten vanuit deelnemers zijn meegewogen en vertaald in de uiteindelijke keuzes die ten grondslag liggen aan de ontwerpbegroting.

Wij zijn daarnaast van oordeel dat de doorontwikkelingen van de FUMO op termijn ook moeten leiden tot efficiencywinst. Wij gaan ervan uit dat deze efficiencywinst bijdraagt aan het beperken van de financiële gevolgen voor deelnemers en daarmee de structurele uitzettingen kan reduceren of mogelijk geheel teniet kan doen. Tegen deze achtergrond achten wij het logisch om de doorontwikkeling vorm te geven via een verbeterplan dat wordt gefinancierd met incidentele middelen. Wij verzoeken u om structurele uitzettingen te overwegen wanneer de noodzaak en meerwaarde daarvan aantoonbaar zijn onderbouwd en bestuurlijk goed kunnen landen bij de deelnemers.

Wij erkennen dat versterking van de bedrijfsvoering een belangrijke randvoorwaarde is voor een robuuste en toekomstbestendige FUMO. In de Ontwerpbegroting FUMO 2027 constateren wij dat wordt voorgesteld om de bedrijfsvoering structureel te versterken door een uitbreiding van 7 fte en 4 fte voor ketentoezicht. Gezien de omvang en impact van deze uitbreiding achten wij het wenselijk dat deze versterking niet in één keer, maar stapsgewijs wordt ingevoerd.

Voor een doorontwikkeling achten wij het van belang dat uitbreidingen van deze omvang worden bezien in samenhang met een integraal meerjarenplan. In een dergelijk plan dient inzichtelijk te worden gemaakt welke opgaven wanneer worden opgepakt, welke prioriteiten daarbij worden gesteld en hoe de uitbreiding van capaciteit hieraan bijdraagt. Dit biedt deelnemers de mogelijkheid om de voorgestelde uitbreiding in samenhang te beoordelen en hun rol als opdrachtgever zorgvuldig in te vullen.

In de Ontwerpbegroting FUMO 2027 is structureel budget opgenomen voor de inzet van omgevingsadviseurs, gebaseerd op de nieuwe set Kwaliteitscriteria 3.1. Deze kwaliteitscriteria introduceren een adviserende rol die kan bijdragen aan de versterking van het VTH-stelsel. Wij zijn bereid om de mogelijke meerwaarde van deze rol in samenhang met deze kwaliteitscriteria nader te verkennen. Wij achten het daarbij passend om deze verkenning vorm te geven via incidentele middelen, met een beperkte inzet in fte, en deze te voorzien van duidelijke evaluatie- en bijstuurmomenten. Dit stelt deelnemers in staat om op basis van ervaringen de daadwerkelijke meerwaarde te beoordelen, alvorens over te gaan tot structurele inbedding en eventuele uitbreiding.

Het vooraf vastleggen van de omgevingsadviseur als structurele taak dwingt deelnemers om vooruitlopend op deze afweging een standpunt in te nemen en beperkt daarmee de bestuurlijke keuzevrijheid. Wij pleiten er daarom voor om de inzet van omgevingsadviseurs niet als structurele

voorziening in de ontwerpbegroting op te nemen, maar deze expliciet te positioneren als een aanvullende taak waarvoor deelnemers afzonderlijk kunnen kiezen. Dit doet recht aan de systematiek van de Gemeenschappelijke Regeling en draagt bij aan een zorgvuldige, transparante en gedragen doorontwikkeling van de FUMO.

Reactie DB:
Dank voor uw uitgebreide zienswijze. De onderwerpen die u in uw zienswijze aanhaalt zijn door meerdere deelnemers benoemd. Dit betreft de onderwerpen:

- Financiële positie deelnemers
- Begrotingsproces
- Efficiencywinst
- Bedrijfsvoering
- Ontwikkelplan/ meerjarenplan
- Omgevingsadviseurs

Voor een reactie op deze onderwerpen verwijzen wij daarom naar de algemene reactie aan het begin van deze reactienota.

Voor de volledigheid wijzen wij u er hierbij op dat wij geen 4 fte vragen voor ketentoezicht, maar 2 fte. Wij gaan er van uit dat dit een verschrijving betreft in uw zienswijze.

Gemeente Ameland
Heeft geen zienswijze ingediend.

Gemeente Dantumadiel
Vooropgesteld zien wij dat er stappen worden gezet om te komen tot een toekomstbestendige en robuuste FUMO. Dit stemt ons positief. Echter, hierbij ontstaat een spanningsveld tussen enerzijds de ambitie en anderzijds de financiering door de deelnemers. In de opgestelde begroting 2027 zitten voor het grootste deel uitzettingen die nodig zijn om de komende jaren de uitdagingen het hoofd te bieden. De gevraagde uitzettingen zijn dan ook grotendeels goed te verklaren en noodzakelijk. Ten aanzien van de nieuwe functie omgevingsadviseur (4FTE) willen wij een voorbehoud maken. De uitzetting van de begroting met de nieuwe functie omgevingsadviseurs komt ons nu te vroeg. Bij een uitrol van deze functies bij de FUMO zou eerst een discussie moeten plaatsvinden of dit voor de deelnemers gewenst is. Ook dient hierbij de taakomschrijving volledig helder te zijn.

Wij gaan ervan uit dat deze uitzetting dan ook uit de begroting gehaald.

Reactie DB:
Dank voor uw zienswijze.

Het onderwerp ‘Omgevingsadviseurs’ is door meerdere deelnemers ingebracht. Voor een reactie hierop verwijzen wij daarom naar de algemene reactie aan het begin van deze reactienota.

Gemeente de Fryske Marren
Wij verzoeken u dan ook om nog eens kritisch te kijken naar structurele uitzetting en mogelijk gefaseerde invoering van investeringen. En roepen wij u op, gelet op de financiële vooruitzichten van gemeenten, om uitzetting van de begroting te voorkomen. We willen u aanmoedigen om ontwikkelingen met bestaande middelen en formatie op te vangen.

Versterking bedrijfsvoering
In het ontwikkelplan wordt aangegeven dat deze investeringen nodig zijn om de FUMO doelgerichter en efficiënter te laten werken. Wij gaan ervanuit dat efficiëntievoordelen in de komende begrotingen zichtbaar worden. Alvorens deze uitzetting structureel in de begroting op te nemen, verzoeken wij u de efficiëntievoordelen te bepalen, niet structureel op te nemen en zichtbaar te maken.

Omgevingsadviseurs
Voor de aanstelling van omgevingsadviseurs wordt een structurele uitzetting begroot van € 400.000. U geeft aan dat de omgevingsadviseur een belangrijke sparringpartner voor de deelnemers is, kennis heeft van de milieuvraagstukken die spelen en deze weet te vertalen naar een gerichte inzet van expertise vanuit de FUMO. De omgevingsadviseurs kunnen daarnaast een belangrijke bijdrage leveren aan de milieuparagraaf in de omgevingsplannen van gemeenten.
De uitzetting voor de omgevingsadviseurs is opgenomen in de collectieve uren, wij zien dit als een plustaakuren. Wij zien voor onze gemeente een behoefte om deze uren af te nemen. Wij vragen u samen met de deelnemers de verdeling van het aantal uren en type uren te bepalen voordat deze structureel in de begroting wordt opgenomen.

Meerjarenagenda ZZS
Voor de uitvoering van de Meerjarenagenda Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS) wordt een structurele uitzetting begroot van € 230.000. Hiermee wordt voorkomen dat de inzet op ZZS (te veel) ten koste gaat van de reguliere controles bij bedrijven conform de uitvoerings- en handhavingsstrategie. Hoewel sprake is van een meerjarenagenda, stellen wij vast dat dit onderwerp op termijn opgenomen kan worden in het algehele jaarlijkse uitvoeringsprogramma, aangezien sprake is van reguliere taken. Wij verzoeken u dan ook deze post incidenteel te maken en voor de begroting 2028 te onderzoeken op welke wijze ZZS een plaats kan krijgen in het algehele jaarlijkse uitvoeringsprogramma.

Reactie DB:
Dank voor uw zienswijze. De onderwerpen die u in uw zienswijze aanhaalt zijn door meerdere deelnemers benoemd. Dit betreft de onderwerpen:

- Financiële positie deelnemers
- Bedrijfsvoering - efficiencywinst
- Omgevingsadviseurs
- ZZS

Voor een reactie op deze onderwerpen verwijzen wij daarom naar de algemene reactie aan het begin van deze reactienota.

Gemeente Harlingen
Wij vragen u zorg te dragen voor een jaarlijkse terugkoppeling aan de hand van objectief meetbare prestatie-indicatoren over de behaalde resultaten ten opzichte van de gestelde doelen.
We vragen op deze manier om een goede vergelijking tussen de beoogde en gerealiseerde resultaten, inclusief een toelichting en eventuele afwijkingen.
Wij zijn van mening dat dit nodig is om onze controlerende rol goed uit te kunnen voeren.

Daarnaast spreken wij onze zorg uit de omvang en het tempo van de stijging van de deelnemersbijdragen en de daarmee samenhangende druk op de gemeentelijke begrotingen.

Reactie DB:
Dank voor uw brief. Wij zijn ons terdege bewust van de kwetsbare financiële positie van (sommige) deelnemers. In de algemene toelichting van deze reactienota gaan wij hier uitgebreider op in.

Wij leggen verantwoording af over onze prestaties in de P&C-producten (tertaalrapportage, bestuurlijke halfjaar rapportage en jaarrekening) en de verantwoordingen die gekoppeld zijn aan de BIG8-cyclus (halfjaarverslag VTH-basistaken en jaarverslag VTH-basistaken). Bij het opstellen van de begroting en het uitvoeringsprogramma betrekken wij onze deelnemers, zodat hierin de benodigde prestatie-indicatoren worden opgenomen.

Gemeente Heerenveen
Wij onderschrijven het belang van een goed functionerende en toekomstbestendige omgevingsdienst en zien de noodzaak van verdere ontwikkeling van de FUMO. Tegelijkertijd beoordeelt de raad de voorliggende ontwerpbegroting kritisch, mede in het licht van de financiële positie van gemeenten.

De gemeenteraad van Heerenveen verzoekt het algemeen bestuur vanaf het volgende begrotingsjaar weer conform de vastgestelde governancestructuur te werken, inclusief tijdige aanbieding van een kadernota.

Naast het proces rondom de kaderbrief en de begroting zouden wij aandacht willen vragen voor de governance in het algemeen, specifiek de rolzuiverheid en de positie van de verschillende gremia. Wij zouden graag zien dat ontwikkelingen vroegtijdig met elkaar gecommuniceerd worden, in de juiste volgordelijkheid en binnen de juiste gremia om de processen optimaal te laten verlopen.

Omgevingsadviseurs
Heerenveen is kritisch op de introductie en structurele inzet van de omgevingsadviseurs. Hoewel het belang van goede advisering wordt onderkend, is voor ons onvoldoende duidelijk:

- Welke concrete meerwaarde deze functie oplevert;
- Hoe deze zich verhoudt tot bestaande samenwerkings- en adviesstructuren;
- Waarom hiervoor nu structurele middelen noodzakelijk zijn.

Daarnaast stellen wij de nadrukkelijke vraag of de rol van omgevingsadviseur wel een onderdeel vormt van het wettelijke basistakenpakket. Op grond van de GR FUMO ligt de beslissing om aanvullende taken bij de FUMO onder te brengen bij de individuele deelnemers. Voor de gemeente Heerenveen is geen besluit genomen om deze aanvullende taak structureel onder te brengen bij de FUMO. De raad verzoekt daarom om deelnemers de expliciete keuze te laten maken en deze functie niet generiek en structureel in de begroting op te nemen.

Bedrijfsvoering
Hoewel wij, zoals eerder beschreven, de noodzaak van verdere ontwikkeling van de FUMO inzien, plaatsen wij kanttekeningen bij de omvang en het tempo van de voorgestelde uitbreiding van de bedrijfsvoering. De uitbreiding leidt tot een substantiële stijging van de overhead en draagt in belangrijke mate bij aan de totale begrotingsgroei. De raad verzoekt het algemeen bestuur kritischer te kijken naar:

- De proportionaliteit van de voorgestelde uitbreiding;
- Fasering in de tijd;
- Alternatieven voor structurele capaciteitsuitbreiding;

- De mate waarin doorontwikkeling op termijn leidt tot efficiencywinst.

Reactie DB:
Dank voor uw zienswijze. Bepaalde onderwerpen die u in uw zienswijze aanhaalt zijn door meerdere deelnemers benoemd. Dit betreft de onderwerpen:

- Financiële positie deelnemers
- Omgevingsadviseurs
- Bedrijfsvoering

Voor een reactie op deze onderwerpen verwijzen wij daarom naar de algemene reactie aan het begin van deze reactienota.
Ook vraagt u ons om aandacht te hebben voor de governance in het algemeen, specifiek de rolzuiverheid en de positie van de verschillende gremia. U zou graag zien dat ontwikkelingen vroegtijdig met elkaar gecommuniceerd worden, in de juiste volgordelijkheid en binnen de juiste gremia om de processen optimaal te laten verlopen.

Wij streven er altijd naar deelnemers zo tijdig mogelijk mee te nemen in ontwikkelingen en om processen zo goed mogelijk te laten verlopen. De praktijk is echter weerbarstiger. De governance van de FUMO is dusdanig complex ingericht, dat het planningstechnisch soms simpelweg onmogelijk is om alle stappen uitgebreid te doorlopen. De wil is er zeker, maar de weg niet altijd.

In het meerjaren ontwikkelplan van de FUMO wordt uitgebreid aandacht besteed aan de werking van de governance. Wij maken graag met onze partners werkbare afspraken, die leiden tot gedegen besluitvorming.

Gemeente Leeuwarden
Allereerst willen we uitspreken dat we het belang van een robuuste en toekomstige FUMO belangrijk vinden; een organisatie die de basis op orde heeft, organisatorisch staat en waar medewerker met plezier werken.

Toekomstbeeld en Robuustheid
Tijdens de bestuurdersconferentie, gehouden 20 januari ’26, is afgesproken te werken aan een gezamenlijk toekomstbeeld voor de FUMO. Tegelijkertijd moet de FUMO aan de robuustheidcriteria voldoen.
Aan een plan van aanpak hiervoor wordt nu gewerkt, in samenwerking met een werkgroep van Friese gemeentesecretarissen die hierin ondersteunend zijn. Het eindbeeld is echter nog niet gereed en het plan is nog niet bestuurlijk vastgesteld, terwijl de begroting 2027 al investeringen bevat die hierop vooruitlopen. Dit veroorzaakt spanning tussen de behoefte aan richting en de timing van financiële besluitvorming.

Traject ontwerpbegroting
De ontwerpbegroting 2027 is al eerder binnen de governance Fumo verspreid. Omdat de ontwerpbegroting een uitzetting kent van € 3,2 miljoen, heeft een werkgroep, bestaande uit een aantal deelnemers aan de GR FUMO, een objectieve beoordeling opgesteld om de afwegingsgronden inzichtelijk te maken en heeft daarop een aantal adviezen geformuleerd. Het merendeel van de deelnemers kon zich hierin vinden en heeft de FUMO verzocht om een nadere onderbouwing van de uitzettingen.
Zonder een gezamenlijk vastgesteld toekomstbeeld ontbreekt de basis om de huidige begrotingsvoorstellen stevig te onderbouwen. In de aanbiedingsbrief van de ontwerpbegroting van 15

april 2026 en de uiteenzetting hoe tot een robuuste en toekomstbestendige FUMO te komen, is geprobeerd om hier meer onderbouwing aan te geven. De onderbouwing van deze posten is naar onze mening nog steeds onvoldoende uitgewerkt, waardoor inzicht in noodzaak, omvang en fasering ontbreekt.

Omgevingsadviseurs
In de ontwerpbegroting is 4 fte omgevingsadviseurs opgenomen. Deze nieuwe rol is opgenomen in de nieuwe set Kwaliteitscriteria 3.1. Vanuit onze optiek is de rol 'Omgevingsadviseur' geen basistaak, maar een plustaak. Er is verschil tussen de deelnemers voor wat betreft het onderbrengen van taken bij de FUMO. Enkele deelnemers hebben alle taken bij de FUMO ondergebracht, het merendeel alleen de wettelijke basistaken en soms enkele plustaken. Op grond van de GR FUMO zijn de individuele deelnemers de rechtspersoon die kunnen besluiten om aanvullende taken bij de FUMO onder te brengen.

Leeuwarden kiest er bewust voor om zoveel als mogelijk alleen de wettelijke basistaken onder te brengen bij de FUMO en de plustaken zoveel als mogelijk zelf uit te voeren omdat binnen onze organisatie bewust en zorgvuldig wordt gebouwd aan expertise van deskundigheidsgebieden binnen de fysieke leefomgeving en het voldoen aan de kwaliteitscriteria. Deze keuze draagt substantieel bij aan de professionele advisering aan onze klanten en ons bestuur.
De behoefte om naast de wettelijke basistaken ook plustaken bij de FUMO onder te brengen is Fryslân breed niet overal hetzelfde.

Wij ondersteunen daarom dat u in de ontwerpbegroting voorstelt om in het kader van de robuustheid en toekomstbestendigheid van de organisatie, omgevingsadviseurs op te nemen voor die deelnemers die er behoefte aan hebben om deze taak af te nemen bij de FUMO als plustaak.
Met het nu opnemen van deze rol in de ontwerpbegroting gaat u vanuit onze visie een stap te snel. De gemeente Leeuwarden heeft geen besluit genomen om de plustaak 'Omgevingsadviseur' onder te brengen bij de FUMO.

In eigen organisatie zijn we aan het uitzoeken hoe/of we deze nieuwe rol gaan invullen. Fryslân breed is er ook nog geen mogelijkheid geweest om de positionering van deze rol samen met de overige bevoegde gezagen te verkennen.
Gezien bovenstaande, vragen wij u om deze taak voor onze gemeente niet te betrekken bij deze begrotingsprocedure.

ZZS
In de ontwerpbegroting is een aanvullende uitzetting van € 230.000 voor extra milieucontroles opgenomen ter compensatie van de inzet op ZZS. Wij vinden uw motivering – dat door de gemaakte keuzes de zichtbaarheid afneemt en er minder zicht ontstaat op het werkveld – onvoldoende onderbouwd. Deze toelichting biedt onvoldoende inzicht in concrete risico's om een verhoging van het ambitieniveau te rechtvaardigen.

Het verhogen van het ambitieniveau pas bespreekbaar indien sprake is van aantoonbare en substantiële risico's die het behalen van de gezamenlijke ambities voor een schone, gezonde en veilige fysieke leefomgeving daadwerkelijk in gevaar brengen.

De keuze om de inzet op ZZS te verplaatsen naar de zogenoemde 'collectieve taken' kunnen wij niet volgen. De inzet op ZZS betreft immers de uitvoering van ambities binnen het wettelijke

basistakenpakket. In de definitie van de GR FUMO is expliciet vastgelegd dat binnen de collectieve taken geen inzet op wettelijke basistaken plaatsvindt.

Door de inzet op ZZS onder te brengen in de post ‘collectieve uren’ ontstaat daarmee een inhoudelijke inconsistentie met de geldende definitie van collectieve taken. Daarnaast wordt deze inzet onttrokken aan de basistaken, terwijl deelnemers deze basistaken juist risicogestuurd kunnen inzetten om gezamenlijk uitvoering te geven aan de afgesproken ambities. Dit beperkt de sturingsmogelijkheden van de deelnemers en doet geen recht aan het karakter van de ZZS-opgave.

Voor nu vragen wij u de € 230.000 voor extra milieucontroles ter compensatie van de inzet op ZZS uit de begroting te halen en de inzet op ZZS aan te merken als een basistaak.
Bedrijfsvoering
In de ontwerpbegroting is een uitbreiding van 7 fte nodig voor versterking bedrijfsvoering omdat de medewerkers waar deze werkzaamheden op dit moment zijn belegd hier niet voor zijn toegerust. Dit leidt tot overbelasting, ziekte en vertrek. Wij zien dat een doorontwikkeling van de FUMO nodig is, echter is niet voldoende onderbouwd dat met deze investeringen een betere en robuuste bedrijfsvoering van de FUMO wordt behaald. Dit is ook onderwerp van gesprek in verschillende gremia, waaronder die van de gemeentesecretaressen.

Omdat zonder deze onderbouwing, de noodzaak en toegevoegde waarde van de genoemde functies op het gebied van bedrijfsvoering ontbreekt, is het niet mogelijk om een goede afweging te maken of deze functies nodig zijn en zichzelf eventueel terugverdienen. Wij vragen u deze structurele uitzetting van € 720.000 niet in de begroting op te nemen.

Reactie DB:
Dank voor uw zienswijze. De onderwerpen die u in uw zienswijze aanhaalt zijn door meerdere deelnemers benoemd. Dit betreft de onderwerpen:

- Meerjarenplan/ ontwikkelplan
- Omgevingsadviseurs
- ZZS
- Bedrijfsvoering

Voor een reactie op deze onderwerpen verwijzen wij daarom naar de algemene reactie aan het begin van deze reactienota.

Gemeente Noardeast-Fryslân

De raad van Noardeast-Fryslân spreekt zijn waardering uit voor de ingezette doorontwikkeling van de FUMO. De raad ziet en erkent de opgaven waar de organisatie voor staat en onderschrijft het belang van een professionele, stabiele en toekomstbestendige omgevingsdienst, die haar taken kwalitatief goed en in nauwe samenwerking met de deelnemers kan uitvoeren.

Ontwikkelplan als richtinggevend kader
De raad hecht er veel waarde aan dat de doorontwikkeling van de FUMO wordt vastgelegd in een breed gedragen ontwikkelplan, dat samen met de deelnemers wordt opgesteld en bestuurlijk wordt verankerd.

Financieel perspectief
De raad begrijpt dat investeringen nodig kunnen zijn om de FUMO verder te versterken. Tegelijkertijd blijft de raad, gelet op de financiële onzekerheden bij gemeenten, aandacht vragen voor een zorgvuldige afweging van structurele lasten.
De raad gaat ervan uit dat bij de verdere uitwerking nadrukkelijk wordt gekeken naar doelmatigheid, efficiency en de inzet van incidentele middelen waar passend, in samenhang met de uitkomsten van het ontwikkelplan.

Sturing, monitoring en verantwoording
Gelet op de structurele stijging van de gemeentelijke bijdrage en de doorontwikkeling van de FUMO hecht de raad aan een transparante en goed onderbouwde verantwoording over de inzet van middelen en de behaalde resultaten.

De raad acht het daarom van belang dat de FUMO zorgdraagt voor een jaarlijkse terugkoppeling waarin inzicht wordt gegeven in de mate waarin de gestelde doelen worden gerealiseerd. Deze terugkoppeling dient te zijn gebaseerd op vooraf vastgestelde, objectief meetbare prestatie-indicatoren (KPI's).
De raad verwacht dat hierbij in ieder geval:
- een duidelijke koppeling wordt gelegd tussen doelen, inzet en behaalde resultaten;
- een vergelijking wordt gemaakt tussen beoogde en gerealiseerde prestaties;
- en afwijkingen worden toegelicht.

Een dergelijke systematische en transparante verantwoording is voor de raad essentieel om zijn kader stellende en controlerende rol goed te kunnen vervullen, en om structureel te kunnen beoordelen of de beschikbare middelen doelmatig en effectief worden ingezet.

Omgevingsadviseurs
Eén onderdeel van de begroting licht de raad echter nadrukkelijk en afzonderlijk uit, namelijk de voorgestelde inzet van vier omgevingsadviseurs. De raad ziet het potentiële belang van een functie die kan bijdragen aan betere afstemming in complexe dossiers en aan integrale samenwerking binnen de VTH-keten. Juist vanwege deze mogelijke meerwaarde acht de raad het noodzakelijk dat deze functie inhoudelijk en financieel deugdelijk wordt onderbouwd.
Op dit moment ontbreekt in de begroting een voldoende concrete onderbouwing van:
- welke opgave met de inzet van omgevingsadviseurs wordt opgelost,
- hoe deze functie zich verhoudt tot bestaande rollen binnen de FUMO en bij de deelnemende gemeenten,
- en waarom een formatieomvang van vier fte noodzakelijk wordt geacht.

Gelet op het feit dat het hier gaat om een structurele investering met langdurige financiële consequenties, beschouwt de raad deze onderbouwing als een essentiële voorwaarde voor besluitvorming.

De raad is van oordeel dat zonder een voorafgaande, inzichtelijke onderbouwing van de beoogde meerwaarde, positionering en schaalgrootte van de omgevingsadviseurs geen zorgvuldige besluitvorming over deze investering kan plaatsvinden.

De raad hecht eraan dat deze onderbouwing eerst beschikbaar komt en vervolgens kan worden benut als input voor het bredere ontwikkelplan van de FUMO.
Pas wanneer deze onderbouwing inzichtelijk is gemaakt, kan de raad dit specifieke onderdeel betrekken bij de verdere besluitvorming over de begroting 2027.

Reactie DB:
Dank voor uw zienswijze. De onderwerpen die u in uw zienswijze aanhaalt zijn door meerdere deelnemers benoemd. Dit betreft de onderwerpen:

- Meerjarenplan/ ontwikkelplan
- Financiële positie deelnemers
- Omgevingsadviseurs

Voor een reactie op deze onderwerpen verwijzen wij daarom naar de algemene reactie aan het begin van deze reactienota.

Hiernaast vraagt de raad om een transparante en goed onderbouwde verantwoording over de inzet van middelen en de behaalde resultaten.
Het Dagelijks Bestuur hecht eraan de deelnemers goed te informeren over de prestaties van de FUMO. Via de vaste verantwoordingsmomenten binnen de jaarlijkse P&C-cyclus geven wij hier invulling aan. Mocht blijken dat de huidige verantwoordingen nog onvoldoende aansluiten bij de informatiebehoefte die nodig is voor de uitoefening van de kaderstellende en controlerende rol van de gemeenteraad, dan gaan wij hierover graag met onze deelnemers in gesprek.

Gemeenten Ooststellingwerf, Opsterland en Weststellingwerf

De door bovengenoemde gemeenten ingediende zienswijzen zijn identiek en worden hieronder daarom gezamenlijk besproken.

Met de ontwerpbegroting 2027 wordt ingezet op de verdere ontwikkeling van de FUMO. In de begroting is gekozen voor investeringen die gericht zijn op het versterken van de inrichting en het functioneren van de organisatie. Deze koers vraagt om financiële investeringen. Vanuit onze rol als mede-eigenaar van de FUMO zien wij dat investeringen in deze fase noodzakelijk zijn om de uitvoering te ondersteunen.

Daarbij wordt geconstateerd dat in 2027 de kosten vooruitlopen op de baten. Deze volgorde achten wij acceptabel, aangezien de investeringen bijdragen aan een structureel sterkere inrichting van de organisatie. Tegelijkertijd gaan we ervanuit dat deze financiële ontwikkeling zich na 2027 gematigder voortzet en dat wordt toegewerkt naar een meer evenwichtige meerjarige ontwikkeling.

Voor de gemeenteraad is het van belang, vanuit de verantwoordelijkheid als eigenaar, betrokken te blijven bij de ontwikkelingen die voortvloeien uit deze investeringen. Wij verwachten dat deelnemers tijdig worden geïnformeerd over de voortgang en dat het gesprek wordt gevoerd wanneer bijstelling van koers of aanpak nodig blijkt. In dit kader worden de directie van de FUMO en het dagelijks bestuur verzocht het initiatief te nemen en het contact met de deelnemers actief te onderhouden.

De kwaliteit van de dienstverlening is voor onze gemeenteraad een belangrijk aandachtspunt. Daarbij wordt waarde gehecht aan een verdere versterking van de samenwerking tussen de FUMO en de deelnemers. Dit vraagt om duidelijke communicatie, een zorgvuldige uitvoering en actief overleg met de deelnemers, waarbij de belangen van onze inwoners en bedrijven niet uit het oog mogen worden verloren.

Daarnaast hecht de gemeenteraad veel waarde aan de positie van de medewerkers van de FUMO binnen deze ontwikkeling. Van belang is dat de FUMO zich ontwikkelt tot een organisatie waarin

medewerkers op een stabiele en zorgvuldige manier kunnen werken. Goed werkgeverschap draagt bij aan continuïteit binnen de organisatie en ondersteunt daarmee de kwaliteit van de dienstverlening.

Alles overwegend bevat de ontwerpbegroting 2027 een richting die wij als raad kunnen volgen. Verwacht wordt dat het dagelijks bestuur en de directie deze koers blijven monitoren, de deelnemers betrekken bij relevante ontwikkelingen en aandacht houden voor zowel de financiële ontwikkeling als de inhoudelijke kwaliteit.

Reactie DB:
Dank voor uw opbouwende zienswijze. Wij waarderen de verantwoordelijkheid die u als mede-eigenaar van de FUMO met deze zienswijze neemt.

Wij blijven graag met u in gesprek over de voortgang van het ontwikkelplan en zullen u hier in ieder geval tijdens de reguliere verantwoordingsmomenten in de P&C-Cyclus over informeren.
Wij erkennen dat er aandacht moet zijn voor de kwaliteit van de dienstverlening en dat er een verdere versterking nodig is van de samenwerking met onze deelnemers. Wij nemen dit mee in het ontwikkelplan van de FUMO.

Gemeente Schiermonnikoog
Heeft geen zienswijze ingediend.

Gemeente Smallingerland
Er is bij de totstandkoming van de Ontwerpbegroting FUMO 2027 afgeweken van de afgesproken governance en Planning- en Controlcyclus. We hebben begrip voor deze afwijking maar desondanks hechten we grote waarde aan een zorgvuldiger en transparanter besluitvormingsproces, waar deelnemers op tijd aan de voorkant worden betrokken om mee te denken in beleidsmatige keuzes. We verzoeken dan ook nadrukkelijk om hier in de toekomst een vervolg aan te geven.

Omgevingsadviseurs
Niet alle deelnemers in de GR FUMO hebben reeds een besluit genomen over deze nieuwe functie. Wij stellen dan ook de vraag of de omgevingsadviseur onderdeel is van het basistakenpakket. Voor de omgevingsadviseurs geldt dat er op dit moment te veel onduidelijkheid bestaat om nu direct vier fte (i.p.v. de gestelde twee fte die de kwaliteitscriteria 3.0 verplicht stelt voor deze deskundigheid) weg te kunnen zetten. Om die reden zouden wij graag een gefaseerde aanpak van deze formatie-uitbreiding zien
Omdat het een nieuwe functie betreft, is ons voorstel dan ook om deze vier fte verdeelt over twee jaar in te voeren. Het jaar 2027 kan worden gebruikt om deze functie goed in te richten en hierin de pionieren, zodat in 2028 het cluster omgevingsadviseurs op volle kracht kan werken.

Bedrijfsvoering
De formatie-uitbreiding bij de afdeling bedrijfsvoering bestaat uit zeven fte en is fors.
We zien de noodzaak van de ontwikkeling van de bedrijfsvoering binnen de FUMO, maar we plaatsen vraagtekens bij de omvang en het tempo van de voorstelde uitbreiding. Gelet op o.a. de borging van goede inwerktrajecten, zien wij graag een prioritering binnen de versterking van de robuuste bedrijfsvoering en waar mogelijk een gefaseerde invoering.

Reactie DB:

Dank voor uw zienswijze. De onderwerpen die u in uw zienswijze aanhaalt zijn door meerdere deelnemers benoemd. Dit betreft de onderwerpen:

- Begrotingsproces
- Omgevingsadviseurs
- Bedrijfsvoering

Voor een reactie op deze onderwerpen verwijzen wij daarom naar de algemene reactie aan het begin van deze reactienota.

Gemeente Súdwest-Fryslân

Ondanks dat wij positief staan ten opzichte van de ingezette doorontwikkeling moeten wij, gezien onze eigen financiële positie, kritisch kijken naar structurele uitzettingen. Het ravijnjaar is naar achteren geschoven en is er geen zicht op een additionele vergoeding vanuit het Rijk richting gemeenten voor de versterking van het VTH stelsel. Onze verwachting is dat deze onzekere financiële situatie zeker tot 2029 doorwerkt. Vanuit deze optiek kijken wij kritisch naar uw ontwerpbegroting. Immers ook wij kunnen onze middelen maar één keer uitgeven.

Werk vanuit een gedragen en uitgewerkte visie/plan aan een toekomstbestendige FUMO
Zoals eerder benoemd is een gezamenlijke visie van alle deelnemers van essentieel belang om de beoogde doorontwikkeling in gang te zetten en goed af te ronden. Wij raden u daarom met klem aan dit plan/visie, inclusief financiële- en personele consequenties, samen met uw deelnemers verder uit te werken en de definitieve versie te laten bekrachtigen door uw algemeen bestuur.

Werk uw verbeterplan uit met incidenteel projectbudget en kijk naar efficiencywinst
Zoals aangeven staan wij positief ten opzichte van een ontwikkeling van uw organisatie maar moeten wij ook kritisch kijken naar structurele uitzettingen. Wij verwachten derhalve dat een groot gedeelte van het projectbudget, ter verbetering van uw organisatie, om een incidentele financiering gaat vragen. We verwachten daarnaast dat uw doorontwikkeling efficiencywinst gaat opleveren. We gaan ervan uit dat deze winst in efficiency de benodigde structurele uitzettingen gaat reduceren/teniet doen.

Laat uw deelnemers de keuze maken - Omgevingsadviseurs
In uw ontwerpbegroting heeft u 4 fte omgevingsadviseurs opgenomen. Deze nieuwe rol is opgenomen in de nieuwe set Kwaliteitscriteria 3.1. Onze organisatie staat open voor het verkennen van een goede samenwerking voor een effectieve- en doelmatige taakuitvoering. Echter met het nu opnemen van deze rol in de ontwerpbegroting gaan we vanuit onze visie een stap te snel. In eigen organisatie zijn we aan het uitzoeken hoe/of we deze nieuwe rol gaan invullen. Fryslân breed is er ook nog geen mogelijkheid geweest om de positionering van deze rol samen met de overige bevoegde gezagen te verkennen.

Vanuit onze optiek is de rol ‘Omgevingsadviseur’ geen basistaak. Op grond van de GR FUMO zijn de individuele deelnemers de rechtspersoon die kunnen besluiten om aanvullende taken bij de FUMO onder te brengen. Het college van onze gemeente heeft tot op heden geen besluit genomen om de aanvullende taak ‘Omgevingsadviseur’ onder te brengen bij de FUMO. Gezien bovenstaande kan deze taak derhalve voor onze gemeente niet worden betrokken deze begrotingsprocedure. Wij gaan ervan uit dat u, gezien bovenstaande, deze uitzetting voor onze gemeente uit de begroting gaat verwijderen.

Laat uw deelnemers de keuzes maken - Hoger ambitieniveau
Zoals eerder aangeven staan wij positief ten opzichte van de doorontwikkeling naar een toekomstgerichte omgevingsdienst. Echter met een toekomstbestendige FUMO beogen wij niet primair een hoger ambitieniveau in de uitvoering. In de OB27 lezen wij echter dat u hiervoor €300.000 extra heeft opgenomen.
Wij begrijpen dat in het Uitvoeringsprogramma 2026 uw deelnemers hebben besloten om 3000 uur inzet te besteden aan de reductie van de uitstoot van Zeer Zorgwekkende Stoffen. Dit mede omdat dit thema in onze gezamenlijke strategie als een belangrijke ambitie is benoemd. Ook begrijpen wij dat door deze keuze er, binnen de begrote inzet van 2026, afwegingen zijn gemaakt. De deelnemers hebben samen besloten om in 2026 minder milieucontroles bij bedrijven uit te voeren.
Deze keuze vinden wij in lijn met de uitgangspunten van onze Uitvoerings- en handhavingsstrategie Fryslân 2025-2028. In deze door alle deelnemers vastgestelde strategie werken we thematisch aan een schone-, gezonde- en veilige fysieke leefomgeving. We weten dat we niet alles tegelijk kunnen oppakken. Daarom maken we risico gestuurd keuzes om de begrote inzet zo doelmatig als mogelijk te benutten.

In de ontwerpbegroting lezen wij dat u een uitzetting van € 300.000 voor extra milieucontroles heeft opgenomen. Dit om de inzet op ZZS te ‘compenseren’. U vindt dat door de keuze rond ZZS uw zichtbaarheid afneemt en er minder zicht ontstaat op het werkveld.

Natuurlijk staan wij ervoor open om het ambitieniveau bespreekbaar te maken. Dit bijvoorbeeld als er grote risico’s ontstaan die het behalen van onze ambities voor een schone-, gezonde- en veilige fysieke leefomgeving bedreigen. Echter de door u aangehaalde motivering vinden wij te ondiep en geeft onvoldoende duiding van de ontstane risico’s om de afweging te kunnen maken om het ambitieniveau te verhogen.

Positioneer taken in de uitvoering conform de GR FUMO
In de ontwerpbegroting lezen wij dat u voornemens bent om de uren voor de inzet van de reductie van de ZZS te verplaatsten naar de zogenaamde ‘collectieve taken’. De achtergrond van deze keuze is onvoldoende toegelicht. De inzet ZZS betreft inzet op ambities binnen het wettelijke basistakenpakket. In de definitie van de GR FUMO lezen wij dat binnen collectieve taken de inzet op wettelijke basistaken expliciet is uitgesloten. Daarnaast wordt, door het opnemen van de inzet ZZS in de post collectieve uren, deze inzet onttrokken aan de inzet basistaken welke de deelnemers risico gestuurd kunnen inzetten/verdelen om de gezamenlijke ambities te bereiken.

U creëert hiermee een ‘vaste post’ waardoor het lastiger wordt om deze jaarlijks via het Uitvoeringsprogramma basistaken risico gestuurd bij te stellen. Wij verwachten dat de inzet ten behoeve van de Meerjarenaanpak ZZS zijn kostenplaats/inzet behoudt in het programma ‘Basistaken’. Dit analoog aan andere thema’s voor basistaken zoals bijvoorbeeld de ‘Aanpak Energie’ en het project ‘Actualiseren milieuvergunningen’. Op deze wijze volgen we de definiëring en bedoeling vanuit de GR FUMO en houden we de flexibiliteit in de programmering ten behoeve van het bereiken van onze gezamenlijke ambities voor een schone-, gezonde- en veilige fysieke leefomgeving.

<u>Reactie DB:</u>
Dank voor uw zienswijze. De onderwerpen die u in uw zienswijze aanhaalt zijn door meerdere deelnemers benoemd. Dit betreft de onderwerpen:

- Financiële positie deelnemers
- Meerjarenplan/ ontwikkelplan
- Efficiencywinst

- Omgevingsadviseurs
- ZZS – hoger ambitieniveau – opnemen als collectieve taak

Voor een reactie op deze onderwerpen verwijzen wij daarom naar de algemene reactie aan het begin van deze reactienota.

Naast de zienswijze die door de gemeenteraad van gemeente Súdwest-Fryslân is ingediend, heeft het college van gemeente Súdwest-Fryslân een brief gestuurd aan het bestuur van de FUMO. Deze wordt los van de zienswijzen door het Dagelijks Bestuur in behandeling genomen.

Gemeente Terschelling

Heeft geen zienswijze ingediend. Het college van gemeente Terschelling heeft wel een brief gestuurd aan het bestuur van de FUMO. Deze wordt los van de zienswijzen door het Dagelijks Bestuur in behandeling genomen.

Gemeente Tytsjerksteradiel

Wij onderstrepen het belang van een robuuste en toekomstbestendige FUMO: een organisatie die organisatorisch staat en waar medewerkers met plezier werken. Bij de behandeling van de Ontwerpbegroting FUMO 2026 (OB26) hebben wij al onze waardering uitgesproken voor de ingezette kwaliteitsverbetering in de informatievoorziening. Dit draagt bij aan een toekomstbestendige organisatie.

Ontwerpbegroting 2027

In de OB27 zien wij dat op het gebied van bedrijfsvoering, uitvoering en informatievoorziening diverse versterkingen worden doorgevoerd. Wij kunnen deze versterkingen echter niet duidelijk relateren aan een concrete opgave of aan een gezamenlijk gedragen visie en plan. De onderbouwing achten wij op onderdelen onvoldoende.

In onze zienswijze op de OB26 hebben wij uw bestuur verzocht terughoudend om te gaan met uitzettingen, mede gezien de financieel lastige situatie waarin onze organisatie zich bevindt. Wij constateren dat deze terughoudendheid in de OB27 onvoldoende zichtbaar is.

Visie en planvorming in relatie tot Ontwerpbegroting 2027

Uw bestuur werkt nog aan een gezamenlijke, gedragen en uitgewerkte visie en bijbehorend plan.

Een dergelijk plan dient inzicht te bieden in:

- De aanpak en het tijdpad;
- De financiële consequenties;
- De organisatorische gevolgen voor zowel de FUMO als de deelnemers.

De OB27 anticipeert echter al op dit nog vast te stellen visie- en planvormingsproces. Deze volgorde achten wij niet logisch en niet wenselijk. Besluitvorming over structurele versterkingen zou naar onze mening pas moeten plaatsvinden nadat er bestuurlijk overeenstemming bestaat over de gezamenlijke koers.

Omgevingsadviseur

In de OB27 wordt voorgesteld een nieuwe functie, Omgevingsadviseur, in te voeren. Wij erkennen de potentiële meerwaarde van deze functie, mede gezien de uitdagingen rond het opstellen van omgevingsplannen en de uitvoering daarvan. Wij zijn echter van mening dat:

- Dit vraagt om een zorgvuldig proces;
- Er eerst sprake moet zijn van een duidelijke en gezamenlijke afname-uitvraag;
- Er een gedeeld beeld moet bestaan over positionering en invulling van deze rol.

Dit proces is naar onze mening nog niet doorlopen. Wij achten het daarom prematuur en niet correct om deze functies reeds op te nemen in de OB27.

Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS)
De inzet van de FUMO op het dossier Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS) wordt door ons onderschreven. De deelnemers hebben unaniem uitgesproken dat dit onderwerp met hoge prioriteit dient te worden opgepakt binnen het regionale programma.
Voor 2027 stelt uw bestuur voor deze inzet te dekken met collectieve uren, wat leidt tot een uitzetting. Daarmee wordt echter voorbijgegaan aan het feit dat basistaken niet uit collectieve uren bekostigd kunnen worden. Wij achten deze keuze daarom niet juist en verzoeken dit uitgangspunt te heroverwegen.

Reëel begroten
In onze zienswijze op de OB26 hebben wij gewezen op de noodzaak om tijdig te anticiperen op financiële risico's. Wij constateren dat hier in de OB27 op een adequate wijze invulling aan is gegeven. Dit beschouwen wij als een positief element van de voorliggende begroting.

Reactie DB:
Dank voor uw zienswijze. De onderwerpen die u in uw zienswijze aanhaalt zijn door meerdere deelnemers benoemd. Dit betreft de onderwerpen:
- Financiële positie deelnemers
- Meerjarenplan/ ontwikkelplan
- Omgevingsadviseurs
- ZZS

Voor een reactie op deze onderwerpen verwijzen wij daarom naar de algemene reactie aan het begin van deze reactienota.

Wij danken u voor uw complimenten over de ingezette kwaliteitsverbetering in de informatievoorziening en het reëel begroten.

Gemeente Vlieland
Gemeente Vlieland heeft geen zienswijze ingediend.

Gemeente Waadhoeke
Door de gemeenteraad wordt de noodzaak erkend om te investeren in een robuuste en toekomstbestendige FUMO. Tegelijkertijd staat de financiële ruimte van de gemeente onder aanzienlijke druk. Het is daarom noodzakelijk om scherp te beoordelen of de voorgestelde uitbreidingen daadwerkelijk en in voldoende mate bijdragen aan een efficiënte, effectieve en stevig gepositioneerde omgevingsdienst. In deze zienswijze spreken wij onze zorgen hierover uit en doen wij

een duidelijke oproep aan u en alle deelnemers van de gemeenschappelijke regeling om gezamenlijk verantwoordelijkheid te nemen voor het realiseren van dit doel.

Zoals ook in onze zienswijze van vorig jaar is opgemerkt, constateren wij dat de deelnemers onderling, en in sommige gevallen ook de FUMO in relatie tot de deelnemers, nog steeds onvoldoende op één lijn zitten. Dit belemmert uw organisatie om de noodzakelijke ontwikkeling daadwerkelijk in gang te zetten. Waar het gesprek zou moeten gaan over hoe de FUMO binnen haar takenpakket en de begroting kan bijdragen aan een schone, gezonde, veilige en duurzame leefomgeving, blijft dit nu steken op geld, de rol en de taakafbakening.

Wij waarderen dat er inmiddels een plan ligt waarin de ontwikkeling van de FUMO is uitgewerkt. De gemeenteraad is bereid dit plan te ondersteunen, maar uitsluitend onder de volgende nadrukkelijke voorwaarden:

- De voorgenomen ontwikkeling blijft binnen de kaders van de begroting en leidt niet tot verdere financiële uitzetting;
- Er vindt een kritische toets plaats op de noodzaak en invulling van de gevraagde investeringen;
- Er wordt actief geïnvesteerd in het versterken van het onderling vertrouwen tussen de FUMO en de deelnemers;
- Er wordt periodiek en transparant gerapporteerd over de voortgang en resultaten.

De gemeenteraad verwacht dat deze voorwaarden worden nageleefd en dat er aantoonbare voortgang wordt geboekt, zodat de FUMO zich daadwerkelijk ontwikkelt tot de robuuste en toekomstbestendige organisatie die nodig is.

Reactie DB:
Dank voor uw opbouwende zienswijze.

Wij zijn ons terdege bewust van de kwetsbare financiële positie van (sommige) deelnemers. In de algemene toelichting van deze reactienota gaan wij hier uitgebreider op in.

Wij stellen alles in het werk om te voldoen aan de genoemde voorwaarden.

Provincie Fryslân
De ingediende zienswijze is geschreven in de mooie Friese taal. Voor de uniformiteit van deze reactienota hebben wij deze vertaald naar het Nederlands en ook in het Nederlands gereageerd.

Op 16 april jongstleden ontvingen wij de ontwerpbegroting 2027 van de FUMO. U heeft ons in de gelegenheid gesteld om een zienswijze op het ontwerp te geven.
In onze vergadering van 17 juni 2026 is besloten een zienswijze in te dienen. Het gaat om de volgende punten:

- Nadat de FUMO in haar begroting 2026 grotendeels gelijk was gebleven, laat de ontwerpbegroting FUMO 2027 zien dat er aanzienlijke investeringen in de FUMO nodig zijn. Enerzijds om te kunnen voldoen aan de criteria voor robuustheid, maar ook omdat is gebleken dat de FUMO op een aantal punten kwetsbaar is en onvoldoende in staat is om de gewenste kwaliteit te leveren.
- De uitbreiding van de begroting heeft voor het grootste deel een structureel karakter. De investering vindt voor een belangrijk deel plaats door de bedrijfsvoering te versterken en

tegelijkertijd managers en medewerkers te ontlasten van taken waarvoor zij in principe niet zijn toegerust. Op die manier leidt de uitbreiding van de formatie op het gebied van bedrijfsvoering tot meer inzet op de primaire taakuitvoering. Zo wordt ruimte gecreëerd voor de verdere ontwikkeling naar een robuuste en toekomstbestendige FUMO.

- De bestuurlijke conferentie die u vorig jaar heeft aangekondigd, heeft resultaat opgeleverd. Het doet ons genoegen dat er onder de deelnemers in de FUMO een breed gedragen beeld is geformuleerd van het ontwikkelperspectief van de FUMO. Dat is een belangrijke voorwaarde om te komen tot een doelmatig functionerende FUMO, die haar taken voor de deelnemers op professionele wijze kan uitvoeren. Wij ondersteunen dat ontwikkelperspectief.

De voorliggende ontwerpbegroting 2027 biedt de ruimte om die ontwikkeling in gang te zetten. Van onze kant hebben wij geen opmerkingen bij afzonderlijke begrotingsposten.

De verdere ontwikkeling van de FUMO vraagt niet alleen van de FUMO-organisatie, maar van alle deelnemers – als mede-eigenaren van de FUMO – de bereidheid en inzet om in de komende jaren stapsgewijs toe te werken naar een omgevingsdienst die haar meerwaarde kan bewijzen. Niet alleen voor haar deelnemers, maar ook voor de Friese bedrijven en inwoners, en die op die manier bijdraagt aan een veilig, gezond en schoon Fryslân.

Wij hopen dat het versterken van en investeren in de FUMO eraan bijdraagt dat Fryslân trots kan zijn op een zelfstandige, robuuste en toekomstbestendige FUMO.

Reactie DB:
Dank voor uw positieve en constructieve zienswijze. Wij stellen de rol die u in dit begrotingstraject heeft vervuld zeer op prijs. In het bijzonder waarderen wij de wijze waarop wij gezamenlijk hebben opgetrokken in de planvorming rondom de verdere doorontwikkeling van de FUMO.

Wetterskip Fryslân

Allereerst willen wij u complimenteren met de voorliggende ontwerpbegroting. Wij constateren dat hierin de benodigde investeringen zijn opgenomen ten behoeve van de verdere ontwikkeling naar een robuustere FUMO. Daarnaast zien wij positieve stappen in het verkrijgen van meer grip op het thema Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS).

Vorig jaar hebben wij een kritische zienswijze ingediend op de ontwerpbegroting. Deze heeft destijds niet geleid tot een wijziging van de begroting voor 2026. Inmiddels is echter een meerjarenplan ZZS vastgesteld en zijn hiervoor financiële middelen opgenomen in de ontwerpbegroting voor 2027.

Tevens constateren wij dat onderwerpen als capaciteitsborging en innovatie een plek hebben gekregen in de begroting. Dit waarderen wij.

Het recente rapport van de FUMO, waarin het effluent van 50 bedrijven is bemonsterd, onderstreept nadrukkelijk de noodzaak om meer grip te krijgen op ZZS. De onderzoeksbevindingen maken duidelijk dat er nog belangrijke stappen te zetten zijn om de emissies van deze stoffen terug te dringen. Wij verzoeken u hier scherp en proactief op te blijven acteren.

In het kader van waterkwaliteit in brede zin, en de Kaderrichtlijn Water in het bijzonder, hecht Wetterskip Fryslân eraan om ook op het gebied van lozingen en ZZS nauw samen te blijven werken met de FUMO.

Wij zien uit naar de voortzetting van de constructieve samenwerking tussen de FUMO en Wetterskip Fryslân.

Reactie DB:
Dank voor uw positieve en constructieve zienswijze. Ook wij zien uit naar de voortzetting van de constructieve samenwerking tussen de FUMO en Wetterskip Fryslân.

Oproep: kies voor eerlijke verdeling van partijsubsidie

Beste Colleges, Raden en Provinciale Staten,

Dit document gaat over de verdeling van €5,45 miljoen subsidie aan alle decentrale politieke partijen in Nederland. Het doel van die regeling is een gelijk speelveld ("level playing field") voor de organisatie van gekozen politieke partijen. Daarom pleit Volt ervoor dat gemeenten en provincies de subsidie gelijk per partij verdelen, en niet naar rato van het aantal zetels.

Sinds de VNG voor de zomer haar modelregeling verspreidde, zet Volt zich in om artikel 7 aan te passen. In onder meer Soest is al gekozen voor een gelijke verdeling per partij. Ook elders waar Volt actief is, wordt komend tijd gekeken naar aanpassing van het model. Maar in uw raad is het artikel 7 misschien nog niet besproken? In de mailwisseling hieronder tussen Volt Zeist en de VNG vindt u alle informatie die u nodig heeft.

Wij roepen alle raden en colleges op om hetzelfde te doen als Volt: kies voor een eerlijke level-playing field verdeling. Laat het ons weten als uw college ook kiest voor de gelijke verdeling. Hoe meer gemeenten en provincies daarvoor kiezen, hoe sterker het signaal richting kabinet en Tweede Kamer inzake de verdere uitwerking Wet Politieke Partijen (Wpp), voorzien voor januari 2028.

Succes met het inregelen van de eerlijke verdeling voor ook uw raad!

Hartelijke groet,

Elsbeth Westerman
Volt raadslid Zeist

Het betreffende VNG model is te vinden op:
https://vng.nl/brieven/model-subsidieregeling-decentrale-politieke-partijen

Van: Informatiecentrum VNG <info@vng.nl>
Verzonden: Wednesday, 01 July 2026 21:01:32
Aan: Westerman, Elsbeth <e.westerman@raad.zeist.nl>
Onderwerp: Antwoord op uw vraag met registratienummer VR-26-02641

Beste Elsbeth Westerman,

U heeft het volgende gevraagd:

Ik benader u n.a.v. artikel 7 van de VNG-modelsubsidieregeling voor decentrale politieke partijen.Bij bestudering van artikel 7 viel ons op dat wordt voorgesteld om de subsidie te verdelen op basis van het aantal zetels per partij. Dit roept bij ons de vraag op of deze verdeelsleutel wel aansluit bij het doel van de regeling. De subsidie is immers bedoeld ter ondersteuning van lokale politieke partijen als organisatie, en niet van de fracties, waarvoor al een afzonderlijke regeling voor fractieondersteuning bestaat.

Graag gaan wij met u in gesprek over de mogelijkheden die de VNG ziet om dit recht te zetten. Het is onduidelijk hoeveel spoed daarbij nodig is en we hopen dat u daarom ook kan helpen om inzicht te krijgen in het vervolg van dit model en de door ons beoogde wijziging. De laatst mogelijk vergadering voor het reces is voor de meeste raden rond 8 juli. Zou u ons voor die tijd nog kunnen informeren/in gesprek kunnen? Dan kunnen wij onze raden verder inlichten. Een verdeling op basis van zetelaantal lijkt de bestaande verschillen tussen grote en kleine partijen juist te versterken, terwijl een gelijke bijdrage per gekozen partij beter aansluit bij het uitgangspunt van een gelijk speelveld. Wij vermoeden dat voor deze verdeelsleutel is gekozen in lijn met de landelijke systematiek. Echter, ook op landelijk niveau is deze systematiek discutabel en aan herziening toe. Dat vormt wat ons betreft daarom geen overtuigend argument om deze aanpak lokaal over te nemen.

Wij pleiten er juist voor om het lokaal direct wel goed te regelen. De subsidie kan en zou anders verdeeld moeten worden, namelijk uitgaande van het principe dat elke politieke partijorganisatie een gelijke basisfinanciering nodig heeft. Daarbij bestaat geen logische relatie met het aantal zetels. Voor zover die relatie er al zou zijn, is deze subsidie daar nadrukkelijk niet voor bedoeld, zoals ook helder blijkt uit de begeleidende VNG-brief bij dit model.Een kleinere partij heeft bovendien niet per definitie een kleinere behoefte aan middelen voor bijvoorbeeld campagne. Integendeel, kleinere partijen hebben vaak juist meer financiële ondersteuning nodig om zichtbaarheid en bekendheid te vergroten en hun positie te versterken.

De voorgestelde verdeelsleutel vergroot de achterstand van kleinere partijen ten opzichte van grotere partijen. Met Rijksmiddelen worden zo de bestaande verschillen, gebaseerd op de zetelverdeling op een bepaald moment, voor meerdere jaren verder uitvergroot.

Nogmaals: deze subsidie is bedoeld ter ondersteuning van partijorganisaties, niet van fracties. Een onderscheid op basis van zetelaantal past daar niet bij.

In onze optiek is de huidige verdeling daarom onwenselijk. Deze doet geen recht aan het doel van de regeling en kan bovendien de toch al kwetsbare balans in het lokale politieke speelveld verder verstoren. In plaats van verbetering, dreigt juist een toename van de ongelijkheid, waarvan met name grotere partijen profiteren.Wij stellen daarom voor de subsidie te verdelen op

basis van het aantal gekozen partijen. Dit is eenvoudig, transparant en sluit beter aan bij democratische uitgangspunten.

Graag gaan wij dus met u in gesprek over de mogelijkheden die de VNG ziet om wat nu in artikel 7 staat, recht te zetten. Hierbij een wijzigingsvoorstel om dat gesprek op gang te brengen: (dik gedrukt = nieuwe tekst artikel 7, schuin = onze toelichting)

"Artikel 7. Subsidiebedrag
1. De hoogte van de subsidie die aan een decentrale politieke partij wordt toegekend, is afhankelijk van het aantal **partijen dat gekozen is in de raad bij de laatstgehouden verkiezing van de decentrale politieke partijen in die gemeente.**

2. [*helemaal anders:]* **Volgen na de verkiezingen afsplitsingen, in de zin artikel X van boek Y van het Burgerlijk wetboek, dan geldt in volgende subsidiejaren een onder de aparte delen evenredig te verdelen bedrag van de oorspronkelijk verkiesbaar gestelde partij. Voor de subsidie uitbetaling gelden zij nog steeds als 1 partij.** *[afsplitsen moet niet opeens gaan lonen… of andere partijen benadelen…]*

3. Als een decentrale politieke partij als bedoeld in het eerste lid fuseert in de zin artikel 309 van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek, wordt **de nieuw ontstane partij als 1 partij gerekend en wordt het bedrag voor alle partijen hoger in volgende subsidiejaren.** *[je deelt door minder partijen na fusering. Iedereen profiteert dus van de efficiëntie-slag. Voor henzelf is de organisatie vermindert + het voorkomt ook nog eens een loophole waarbij "later fuseren" aantrekkelijk zou zijn…]*

4. De subsidie bedraagt **per partij** € [**kies totaalbedrag voor jouw gemeente] te delen door het totaal aantal partijen in de raad met in acht name van lid 1, 2 en 3** voor de in artikel 6 genoemde periode van één jaar."

Antwoord:

Ik kan u heel goed volgen als u aangeeft dat u de manier waarop het geld wordt verdeeld (aan de hand van de zetels) niet juist vindt.
We hebben bij deze regeling inderdaad aangesloten bij de toekomstige Wet op de politieke partijen (en eigenlijk zoals u ook opmerkt ook bij de huidige Wet financiering politieke partijen waar ook het aantal zetels bepalend is). En inderdaad het is zeker geen fractie ondersteuning het is bestemd voor de partij organisatie. En is dat zo verschillend voor partijen die groot zijn met partijen die kleiner zijn.
We hebben aangesloten bij de Wpp deels ook omdat dit in het amendement van JA21 en CDA stond. Verder had ik zelf oorspronkelijk het idee om het totale subsidiebedrag (5,45 miljoen) te delen door het aantal raadszetels in Nederland. Dat heeft het ministerie van BZK verhinderd doordat het geld via de verdeelsleutel van het aantal inwoners aan gemeenten is toebedeelt. De ene gemeente krijgt nu gewoon minder geld dan de andere gemeente.

Een VNG model wordt besproken met onze leden. Dat gebeurt via onze commissies (voor die commissies zoeken we weer leden, dat gebeurt altijd na de raadsverkiezingen, kijk vooral even op de site van de VNG als u structureel wilt meepraten met inhoudelijke keuzes die de VNG maakt, Volt lijkt me een mooie aanwinst voor onze commissies die een balans moet zijn van alle

politieke stromingen). In de commissie Raadsleden en Griffiers en in de commissie Bestuur en Veiligheid is deze regeling besproken. Daar was men wel akkoord met deze regeling maar daar is ook inhoudelijk gesproken wat de VNG vindt over de Wpp. Want die wet moet nog door de Tweede Kamer behandeld worden. Bij onze inbreng richting TK willen we als VNG kritisch zijn wat betreft de verdeling aan de hand van inwoneraantallen. En mogelijk ook wat betreft de hoogte van de subsidie.
Dat zijn andere zaken dan wat u nu voorstelt, het totale budget delen door het aantal partijen dat in de raad zit. Eerlijk gezegd heb ik die variant nog niet gehoord of zelf bedacht en dus ook nog nooit over gesproken in onze commissies.

Ik wil dit nog wel doen, nogmaals voor onze inbreng over de Wpp. Niet voor de modelregeling die nu bij alle gemeenten ligt. Die heeft een heel intern proces doorlopen en kan simpel gezegd alleen gewijzigd worden als er echte (juridische) fouten in zitten. Niet om inhoudelijke andere keuzes. En dat is ook niet nodig want het is een model. Een gemeente kan op punten afwijken (lokaal maatwerk).
Op zich is dit een regeling die door het college wordt vastgesteld. Wel is de raad het hoogste orgaan in de gemeente en kan de raad altijd met de portefeuillehouder (ik kan me voorstellen dat dat de burgemeester is) in gesprek gaan om een richting of invulling aan te geven.
Het ministerie heeft aangegeven deze regeling te willen monitoren. Plat gezegd is de minister bang dat gemeenten dit geld niet uitgeven aan de ondersteuning van de decentrale politieke partijen maar aan iets heel anders. Als in Zeist de verdeling niet is naar rato van het aantal raadszetels maar gelijk verdeeld wordt over alle partijen kan de minister niet ontevreden zijn. Immers de gemeente besteed het geld aan het juiste doel. Daarnaast geeft het een mooi signaal af voor de lobby voor de Wpp.

Kortom. De wijziging die u wilt kunt u als de raad/het college dit wil in uw eigen gemeente doorvoeren. Ik zal er dan zeker voor zorgen dat Zeist betrokken wordt bij de monitor die BZK wil uitvoeren. Ik ben ook heel benieuwd of deze gedachte bij meer partijen leeft en we in de lobby over de Wpp dit signaal ook moeten meenemen.
Misschien kunnen we hier op een later moment nog een keer over doorspreken.

Ik vertrouw erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Met vriendelijke groet,

Vereniging van Nederlandse Gemeenten

Werkdagen:
www.vng.nl

nationale ombudsman

Retouradres: Postbus 93122, 2509 AC Den Haag

Aan het college van burgemeester en wethouders

Datum
28 september 2026

Onderwerp
Discriminatie van Sinti, Roma en reizigers

Ons nummer
2593459

Uw kenmerk

Bijlage(n)
1

Contactpersoon
Sabine Park
T 070 356 35 32 SPA/avm

Geacht college,

Al sinds mijn rapport *Woonwagenbewoner zoekt standplaats* uit 2017 dring ik er bij het Rijk en gemeenten op aan daadwerkelijk werk te maken van nieuwe standplaatsen voor Sinti, Roma en reizigers. Er is schokkend weinig voortgang geboekt en ik mis bij de overheid het gevoel van urgentie dat hierbij nodig is. Van een behoorlijke overheid mogen burgers meer verwachten. Een behoorlijke overheid discrimineert zelf niet én beschermt burgers tegen discriminatie door anderen. Met deze brief en de publicatie *Volk zoals jij* (bijlage 1) roep ik het kabinet en gemeenten op om de woonwagenculturen te beschermen en om discriminatie en stigmatisering, zowel in de samenleving als binnen de overheid, aan te pakken. In de publicatie staan de ervaringen van de mensen zelf centraal. Ik wil dat zij gezien en gehoord worden door u.

Te weinig standplaatsen
Op papier is het discriminerende beleid verdwenen: het uitsterfbeleid is afgeschaft en de Rijksoverheid en (een deel van de) gemeenten hebben een nieuw standplaatsenbeleid ontwikkeld. Maar in de praktijk merken veel Sinti, Roma en reizigers daar nog steeds te weinig van. Er zijn nauwelijks nieuwe standplaatsen bijgekomen. Volgens de Herhaalmeting 2025 zijn er tussen 2022 en 2025 slechts 99 standplaatsen bijgekomen. Ik ontvang hier regelmatig klachten en signalen over. Daarbij wil ik benadrukken dat op de overheid de verplichting rust om maatregelen te nemen die de historische achterstelling op de woningmarkt – voortgekomen uit het uitsterfbeleid – te herstellen.

Discriminatie
Daarnaast zie ik dat Sinti, Roma en reizigers telkens weer worden geconfronteerd met discriminatie en stigmatisering. Dat raakt zowel volwassenen als kinderen. Dit belemmert hen op de arbeidsmarkt, op school en in hun mogelijkheden om te wonen op een manier die past bij hun cultuur. Mensen worden niet als individu behandeld, maar beoordeeld op basis van negatieve beelden over de groep waartoe zij behoren. Deze negatieve beelden leven niet alleen in de samenleving, maar ook binnen de overheid. De blik op Sinti, Roma en reizigers is te vaak ééndimensionaal, namelijk door een veiligheidsbril. Dit werkt discriminatie en uitsluiting in de hand.[1]

Het gevolg is dat Sinti, Roma en reizigers zich niet geaccepteerd voelen in de Nederlandse samenleving. Sinti, Roma en reizigers kunnen of durven niet altijd zichzelf zijn, kunnen hun cultuur niet ten volle beleven of houden deze zelfs verborgen voor anderen. Dat geldt ook voor kinderen. Zij krijgen te

[1] Bijvoorbeeld: Gemeente stopt met standaard Bibob-onderzoek bij verkoop woonwagenkavels | Apeldoorn

Nationale ombudsman
Bezuidenhoutseweg 151
2594 AG Den Haag

Postbus 93122
2509 AC Den Haag

T 070 356 35 63
post@nationaleombudsman.nl
www.nationaleombudsman.nl

maken krijgen met discriminerende opmerkingen, onderadvisering en stagediscriminatie. En zij voelen als kind al de gevolgen van het standplaatsentekort: ze weten dat ze later weinig kans hebben op een standplaats. Jongeren die wij spraken, vertelden dat het eindeloze wachten hen belemmert om een eigen leven op te bouwen.

Wat ontbreekt er?
Ik mis bij de overheid het gevoel van urgentie dat nodig is om de structurele en haast genormaliseerde discriminatie van Sinti, Roma en reizigers aan te pakken. Aandacht voor deze gemeenschappen is te vaak gericht geweest op controle en beheersing, en te weinig op het beschermen van hun rechten.

Wat ontbreekt is een samenhangende aanpak, vanuit mensenrechtelijke verplichtingen, waar Sinti, Roma en reizigers zelf daadwerkelijk iets van merken. Mede als gevolg daarvan is het vertrouwen in de overheid laag. Dat moet de overheid zich aantrekken.

Wat vraagt de Nationale ombudsman van u?
De overheid moet zich actief inzetten om de woonwagenculturen te beschermen en om discriminatie en stigmatisering in de samenleving en binnen de overheid tegen te gaan. Dat begint ermee dat de overheid actief beleid maakt en uitvoert dat gericht is op de wezenlijke verbetering van de positie van Sinti, Roma en reizigers. De ombudsman verwacht van gemeenten dat zij in actie komen, omdat zij een eigen verantwoordelijkheid hebben richting hun inwoners om mensenrechten te waarborgen. Een eerstvolgende gelegenheid voor alle gemeenten om dit te doen, is bij het opstellen van de volkshuisvestingsprogramma's onder de Wet Versterking Regie Volkshuisvesting.

De Nationale ombudsman roept gemeenten op:

1. **Ga aan de slag met beleid tegen discriminatie van Sinti, Roma en reizigers.**

2. **Zorg voor voldoende standplaatsen.**

De Nationale ombudsman roept het kabinet op:

1. **Voer gericht en samenhangend antidiscriminatiebeleid vanuit mensenrechtelijke verplichtingen.**

2. **Besteed voldoende aandacht aan de positie van Sinti, Roma en reizigers in de volgende rijksbrede aanpak tegen Discriminatie en Racisme.**

3. **Heb bijzondere aandacht voor de positie van kinderen en wat zij nodig hebben.**

4. **Erken Sinti, Roma en woonwagenbewoners als nationale minderheid onder het Kaderverdrag inzake de bescherming van nationale minderheden.**

5. **Neem de regie om samen met gemeenten het standplaatsentekort op te lossen.**

nationale ombudsman

Ons nummer
2593459

Tot slot
Ik heb een soortgelijke brief gestuurd aan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, de minister van Werk en Participatie en de minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening.

Een kopie van deze brief en de publicatie zullen eveneens aan de vaste Kamercommissies voor Binnenlandse Zaken, voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid en voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke ordening worden gestuurd.

Met vriendelijke groet,
de Nationale ombudsman

Reinier van Zutphen

nationale ombudsman

28 september 2026

‘Volk zoals jij’

Welke ervaringen hebben Sinti, Roma en reizigers met discriminatie, en wat moet de overheid daaraan doen?

‘Ik merkte dat klasgenootjes van mijn zoons niet op het kamp mochten komen. Zelf ervoer ik dat ook als kind. Ze kwamen nooit bij ons spelen of logeren. Niemand zei: “O, wat leuk dat jullie op een kamp wonen.” Een bepaalde interesse, die was er nooit. Het meest positieve dat ik hoorde was: “O, mij maakt dat niks uit.” Dat zegt al genoeg. Waarom zou het iets uitmaken? We zijn gewoon mensen.’

Carel (59)

Inleiding

Achtergrond

Sinti, Roma en reizigers hebben een eigen culturele identiteit. Die cultuur moet beschermd worden; onder meer het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) heeft dat bepaald.[1] Uit artikel 8 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) volgt dat Sinti, Roma en reizigers hun leven mogen leiden volgens hun eigen tradities. Het leven in een woonwagen is daarvan een integraal onderdeel. Daarom wordt ook wel de term *woonwagenbewoners* gebruikt. De overheid moet die levensstijl faciliteren.

Het is voor veel woonwagenbewoners echter moeilijk om in een woonwagen te wonen. Dat komt doordat er al lange tijd een tekort is aan standplaatsen. De Nationale ombudsman vraagt hier sinds 2017 aandacht voor. In zijn rapport *Woonwagenbewoner zoekt standplaats* (2017) stelde de ombudsman vast dat het tekort aan standplaatsen een gevolg was van beleid van de overheid, dat sterk gericht was op vermindering van het aantal – toch al schaarse – standplaatsen of het verdwijnen ervan (zogenoemd *uitsterfbeleid*).[2] Dat beleid is discriminerend en niet lijn met de mensenrechten van woonwagenbewoners. De Nationale ombudsman riep de Rijksoverheid en gemeenten dan ook op een standplaatsenbeleid te ontwikkelen gebaseerd op mensenrechten en zich in te zetten voor voldoende standplaatsen.

Sinds het verschijnen van het rapport van de Nationale ombudsman is er weinig vooruitgang geboekt.[3] Het discriminerende beleid is op papier wel verdwenen: de Rijksoverheid en (een deel van de) gemeenten hebben nieuw standplaatsenbeleid ontwikkeld. Maar in de praktijk is het resultaat voor veel woonwagenbewoners niet anders. Er zijn nauwelijks nieuwe standplaatsen bij gekomen. Woonwagenbewoners klagen hier regelmatig over bij de Nationale ombudsman. Zo vertellen zij dat gemeenten hun beloftes niet nakomen om meer standplaatsen te ontwikkelen en dat het voelt alsof ze aan het lijntje worden gehouden. Ze verliezen de hoop ooit nog een standplaats te krijgen. De Nationale ombudsman heeft daarom ook na het verschijnen van zijn rapport in 2017 meermaals aandacht gevraagd voor het standplaatsentekort.[4]

Woonwagenbewoners vertelden de ombudsman in 2017 ook dat zij met allerlei vormen van discriminatie te maken krijgen, breder dan alleen bij standplaatsen. Bijvoorbeeld op de arbeidsmarkt, bij het aanvragen van hypotheken voor woonwagens en het aanvragen van (inboedel)verzekeringen. Zij schetsten een beeld waarin discriminatie, vooroordelen en uitsluiting geaccepteerd lijken te zijn.

Terminologie

In het rapport *Woonwagenbewoner zoekt standplaats* gebruikte de ombudsman de term *woonwagenbewoners*, waartoe Sinti, Roma en reizigers werden gerekend.[5] Deze groepen kennen onderlinge culturele verschillen, maar voor het doel van dat onderzoek was relevant dat het (willen) leven in een woonwagen grotendeels gemeenschappelijk is voor hun culturele identiteiten.

Tijdens de gesprekken die medewerkers van de ombudsman voerden voor dit project, benadrukten gesprekspartners vaak dat het gaat om verschillende groepen die je niet 'op één hoop moet gooien'. Een overeenkomst tussen deze drie groepen vormt wel de behoefte om samen te leven en het gevoel van 'vrijheid'. En zij hebben allemaal te maken hebben met soortgelijke stigma's, vooroordelen en discriminatie.[6] Daarom betrekt de ombudsman al deze groepen in deze publicatie.

In de onderzoeken die de ombudsman voor deze publicatie heeft geraadpleegd, wordt de overkoepelende term *woonwagenbewoners* meestal niet gebruikt, behalve wanneer het specifiek gaat om de standplaatsen-problematiek.[7] Deze onderzoeken gaan niet altijd over precies dezelfde groepen, en daarnaast worden resultaten soms apart benoemd voor Sinti, Roma en reizigers (of verschillende combinaties daarvan). In de beschrijving van deze onderzoeken sluiten we daar zo veel mogelijk bij aan. Wanneer het gaat om het standplaatsenbeleid, gebruiken we in deze publicatie nog de term *woonwagenbewoners*.

Waar gaat deze publicatie over?

De Nationale ombudsman wilde weten wat er bekend is over de discriminatie van Sinti, Roma en reizigers, breder dan alleen op het gebied van standplaatsen. In een verkennend onderzoek spraken medewerkers van de ombudsman op twee woonwagenlocaties met bewoners. Daarnaast spraken zij een aantal partijen die zich bezighouden met Sinti, Roma en/of reizigers, zoals het Nationaal Roma en Sinti Contactpunt (NRSCP) en de Vereniging Sinti, Roma en Woonwagenbewoners Nederland. Ten slotte bestudeerden zij verschillende onderzoeksrapporten van andere organisaties.

De ombudsman concludeerde op basis van het verkennend onderzoek dat er geen aanleiding is voor hem om opnieuw te onderzoeken of er sprake is van discriminatie van Sinti, Roma en reizigers. Uit de geraadpleegde onderzoeken en de gesprekken blijkt dat keer op keer is vastgesteld dat Sinti, Roma en reizigers te maken hebben met discriminatie op allerlei gebieden in hun leven. Er zijn bovendien allerlei aanbevelingen gedaan om discriminatie van Sinti, Roma en reizigers aan te pakken. Hiermee heeft de (lokale) overheid tot nu toe te weinig gedaan.

Dit laatste is voor de Nationale ombudsman aanleiding om met deze publicatie de bevindingen uit de geraadpleegde onderzoeken en aanbevelingen opnieuw onder de aandacht te brengen bij het kabinet en bij gemeenten. Op deze manier wil de ombudsman er bij hen op aandringen hiermee zo snel mogelijk aan de slag te gaan.

De urgentie daartoe is hoog. De discriminatie heeft namelijk een grote negatieve impact op het leven van Sinti, Roma en reizigers. Dit blijkt uit de gesprekken die de Nationale ombudsman heeft gevoerd met een aantal Sinti, Roma en reizigers. In deze publicatie heeft de ombudsman hun ervaringen opgetekend. Deze verhalen illustreren en bevestigen wat er in de geraadpleegde onderzoeken staat.

Door welke bril kijkt de Nationale ombudsman?

In het werk van de Nationale ombudsman staat centraal of de overheid zich tegenover burgers behoorlijk gedraagt. Een behoorlijke overheid vraagt zich af hoe ze het goede voor burgers kan doen en gaat naast burgers staan, zodat deze zich gezien en gehoord voelen. De zogeheten Behoorlijkheidswijzer van de ombudsman geeft antwoord op de vraag wat burgers mogen verwachten van de overheid.

Voor deze publicatie is met name het vereiste van ‘Mensenrechten respecteren’ uit de Behoorlijkheidswijzer relevant. De overheid moet mensenrechten respecteren en actief bevorderen. Bescherming tegen discriminatie is daarvan een fundamenteel onderdeel. De taak van de overheid is om burgers in gelijke gevallen gelijk te behandelen én er alles aan te doen om burgers te beschermen tegen discriminatie door anderen. Dat geldt ook voor hun kinderen. Een veilige en kansrijke omgeving waarin zij tot bloei kunnen komen en zichzelf kunnen zijn, vormt de basis van hun ontwikkeling. De overheid moet tegelijkertijd de culturele identiteit van Sinti, Roma en reizigers beschermen. Non-discriminatie is meer dan alleen gelijke gevallen gelijk behandelen. Het is namelijk ook belangrijk om ongelijke gevallen ongelijk te behandelen. Het recht op bescherming van een eigen culturele identiteit brengt onder meer met zich mee dat de overheid het leven in woonwagens mogelijk moet maken. In dit opzicht kunnen de behoeften van Sinti, Roma en reizigers niet gelijkgetrokken worden met die van andere burgers.

Mensenrechtelijke verplichtingen

Er zijn verschillende relevante mensenrechtelijke instrumenten om de discriminatie van Sinti, Roma en reizigers tegen te gaan. Nederland is allereerst partij bij het Internationaal Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van rassendiscriminatie (ICERD) van de Verenigde Naties. Het comité dat toezicht houdt op de naleving van dit verdrag (CERD), het College voor de Rechten van de Mens en de rechtspraak oordelen dat Sinti, Roma en reizigers (woonwagenbewoners) onder het begrip ras vallen en dus bescherming kunnen ontlenen aan dit verdrag.[8]

In het ICERD staat onder meer dat staten op sociaal, economisch, cultureel en ander gebied maatregelen moeten nemen, zodat rasgemeenschappen zich behoorlijk kunnen ontwikkelen en beschermd worden (artikel 2, tweede lid). Dit gaat onder meer over huisvesting (artikel 5 aanhef en onder e). De staat moet ook onverwijld doeltreffende maatregelen nemen, met name op het gebied van onderwijs, opvoeding, cultuur en voorlichting, om zo vooroordelen te voorkomen die tot rassendiscriminatie leiden (artikel 7).

Sinti, Roma en reizigers kunnen ook bescherming ontlenen aan de bepalingen van het EVRM. Zij moeten worden erkend als minderheid en hun culturele identiteit moet worden beschermd (8 EVRM). Verder betekent het recht op non-discriminatie (14 EVRM) niet alleen dat gelijke gevallen gelijk moeten worden behandeld, maar ook dat ongelijke situaties ongelijk moeten worden behandeld – bijvoorbeeld als het gaat om een groep die kwetsbaar is door historische achterstellingen. Er is een positieve verplichting om maatregelen te treffen om historische achterstellingen te herstellen.[9]

Voor kinderen is het recht om niet gediscrimineerd te worden vastgelegd in het Kinderrechtenverdrag (artikel 2). Dit vormt een van de kernbeginselen van het verdrag, net zoals het recht van kinderen om zich goed te kunnen ontwikkelen (artikel 6) en de verplichting van de overheid om het belang van kinderen voorop te stellen als er besluiten over kinderen worden genomen (artikel 3). De overheid moet Sinti-, Roma- en reizigerskinderen dus beschermen tegen discriminatie en moet zorgen voor een leefomgeving waarin zij zich goed kunnen ontwikkelen.

Leeswijzer

De publicatie begint met de verhalen van Sinti, Roma en reizigers zelf. Na deze verhalen volgt een beknopt overzicht van de geraadpleegde onderzoeken. Tot slot geeft de Nationale ombudsman aan wat hij ziet op basis van de onderzoeken en de verhalen. En hij benoemt waar het kabinet en gemeenten mee aan de slag moeten.

‘Kinderen uit de klas komen vaak niet bij ons spelen. Ze zeggen dan dat ze komen, maar dan komen ze niet omdat ze denken dat we gevaarlijk zijn of dat we dieven zijn of dat we gemeen zijn. Sommige mensen zeggen dan ook tegen andere kinderen: je moet er niet heen gaan, want als je één iemand boos maakt, dan komen ze met heel veel mensen op je af.’

Paul (11) en Mike (11)

Verhalen van Sinti, Roma en reizigers[10,11]

Carel (59), reiziger. Carel woont samen met zijn volwassen zoon noodgedwongen in een huis, maar wil heel graag weer terug naar een woonwagen. Zijn huis voelt niet als een thuis.

Weggeduwd en buiten de samenleving geplaatst

'Ik ben in de jaren zestig geboren op een groot woonwagenkamp waar allerlei groepen bij elkaar zijn gezet door de overheid, Sinti en reizigers door elkaar. Tijdens de Tweede Wereldoorlog kregen gemeentebesturen de opdracht van de Duitsers om Roma en Sinti op te pakken. Uiteindelijk zijn velen van hen vergast in vernietigingskampen. Reizigers hoorden daar niet bij, maar sommige gemeenten pakten de reizigers ook mee met de gedachte: dan zijn we van het reizend volk af. Maar de Duitsers vonden hen te "arisch" om te doden. Dat soort geschiedenissen zitten er diep in. Mijn opa heeft zelf ook gestreden in de oorlog, maar zodra hij zijn uniform uitdeed, had hij zijn eigen overheid tegen zich. Dat was heel traumatiserend. Mensen kunnen zich er geen voorstelling van maken hoe het is om steeds opgejaagd en nagewezen te worden.'

'Het kamp waarin we woonden was tegenover een spoor, daar waren we weggezet. Er was een trekverbod afgekondigd, dus iedereen moest stilstaan. Mijn voorouders waren ambulante ambachtslieden, maar konden hun beroep door het trekverbod niet meer uitoefenen. Met als gevolg armoede en afhankelijkheid van uitkeringen. De stigmatisering dat woonwagenbewoners een uitkering hadden, lag eigenlijk aan de overheid zelf. Zo is het met veel dingen. De gemeenschap kroop in elkaar en kreeg een houding van: wij tegen de rest van de wereld. We waren aangewezen op elkaar en moesten elkaar helpen. Zo voelen we dat nog steeds.'

'Het is geen goede omgeving voor kinderen. Een dochter van mijn neef is op het industrieterrein aangereden door een vrachtwagen en overleden, toen ze naar school fietste. Ik ben zelf ook een keer aangereden door een vrachtwagen. De veiligheid is er ver te zoeken."

Carel

'De gemeenschap kroop in elkaar en kreeg een houding van: wij tegen de rest van de wereld. We waren aangewezen op elkaar en moesten elkaar helpen. Zo voelen we dat nog steeds.'

Carel

'Het kamp was voor mij een geweldige plek om op te groeien. De wereld was heel klein, maar voor ons als kinderen was dat perfect. We hadden bijvoorbeeld ook een eigen snoepwinkel, kerk en school. Maar kinderen van het kamp die naar de reguliere school gingen, mochten niet in dezelfde rij staan als andere kinderen en kregen apart les. Zelfs tijdens de sinterklaasviering moesten ze apart blijven. Er gooide dan alleen iemand wat pepernoten naar binnen door het zolderluik, dat was dan de viering voor de kinderen van het kamp. Mijn ouders hadden wel ervaring met discriminatie, maar wisten niet wat apartheid was. Dat was pas later bekend. Maar ze wisten wel: daar sturen we onze kinderen niet heen.'

'Het kamp werd beheerd vanuit een "kampbureau", waar een ex-politieman toezicht hield. We werden altijd in de gaten gehouden en er was zelfs een slagboom voor het kamp. Op een gegeven moment is die slagboom eruit gereden: mensen wilden zich vrij voelen en niet "opgesloten" zitten. Het kamp is later opgedeeld in kleinere locaties. De overheid bepaalde wat goed voor ons was; wij hadden geen keus. Onze familie is toen op een kleiner kamp terechtgekomen. Later kreeg ik daar een eigen standplaats met mijn gezin. Het kamp ligt op een industrieterrein, uit het zicht en buiten de bebouwde kom. Dit zodat er geen buren zijn die zouden protesteren bij de komst van het kamp, omdat hun huis minder waard zou worden. Je wordt letterlijk buiten de gemeenschap gezet. Op het industrieterrein zitten puinbrekers, chemische bedrijven, autohandels, maar er zijn geen gewone winkels en inwoners. Het is geen goede omgeving voor kinderen. Een dochter van mijn neef is op het industrieterrein aangereden door een vrachtwagen en overleden, toen ze naar school fietste. Ik ben zelf ook een keer aangereden door een vrachtwagen. De veiligheid is er ver te zoeken.'

Geen plek, geen urgentie

‘Na mijn scheiding was er geen plek meer voor mij en kwam ik noodgedwongen in een regulier huis terecht. Ik wil graag terug naar het kamp. Maar ik sta nu al negen jaar op de wachtlijst, net als zes anderen van mijn familie, waaronder mijn zoons. Ook veel anderen wachten op een eigen standplaats en stellen bijvoorbeeld hun kinderwens uit. Je weet niet waar je aan toe bent. Ik heb in één jaar tijd drie verschillende wachttijden gehoord: vijf jaar, zeven jaar en tien jaar. En de gemeente zegt dat de wachttijd voor een reguliere huurwoning ook steeds langer wordt. Maar die vergelijking gaat niet op, want andere mensen hebben geen last gehad van het uitsterfbeleid. En er zijn wel reguliere woningen gebouwd. Politici nemen geen verantwoordelijkheid voor het verleden, terwijl wij nu eigenlijk met urgentie plekken moeten krijgen om te compenseren voor al die jaren uitsterfbeleid en nietsdoen. Ik hoor nooit: we moeten iets doen voor die mensen.’

‘Als woonwagenmensen niet in een woonwagen kunnen wonen, wordt de binding met de cultuur ook minder. Ik heb dat zelf ook een tijdlang gehad. Ik dacht: ik moet me erbij neerleggen. Maar ik kon het niet loslaten. De belangrijkste steunpilaren van de woonwagencultuur zijn wonen in een woonwagen en wonen in familieverband. Ik woon nu in een huis, maar dat is niet mijn thuis. De overheid beseft vaak niet wie wij zijn, waar wij vandaan komen en hoe wij het zelf beleven. Telkens wordt er weer een stukje van onze cultuur afgenomen. Dan vragen ze of we in een stenen wagen willen wonen. Of dan stellen ze voor de wagens te stapelen. Dat is niet in overeenstemming met onze cultuur. Telkens worden er dingen voorgesteld onder het mom van “meedenken”, maar ondertussen zijn ze toch bezig om de cultuur te laten verdwijnen. Vooral mensen zoals wij, die noodgedwongen in een huis wonen, zijn een gemakkelijk slachtoffer in zulke “onderhandelingen”.’

Vogelvrij verklaard

‘Ik werk nu in de logistiek bij een grote supermarkt in een naburige gemeente. Toen ik ging solliciteren heb ik niet gezegd dat ik van het kamp kom, want dan sta je met 5-0 achter. Ik wil beoordeeld worden op mijn persoonlijkheid. Ik hoorde op mijn werk ook wel eens negatief praten over mensen van het kamp, maar dan zei ik er niets van omdat ik nog geen vast contract had. Uiteindelijk is dat langzaam goed gekomen en ben ik er nu open over. Al had ik een keer een leidinggevende die vroeg: “Jij komt toch van het kamp?” “Ja”, zei ik toen. Ik zag een soort botsing in zijn hoofd: Carel werkt gewoon goed, hoe kan hij van het kamp komen? De vooroordelen in zijn hoofd pasten niet bij wie ik was.’

‘Ik merkte ook dat klasgenootjes van mijn zoons niet op het kamp mochten komen. Zelf ervoer ik dat ook als kind. Ze kwamen nooit bij ons spelen of logeren. Niemand zei: “O, wat leuk dat jullie op een kamp wonen.” Een bepaalde interesse, die was er nooit. Het meest positieve dat ik hoorde was: “O, mij maakt dat niks uit.” Dat zegt al genoeg. Waarom zou het iets uitmaken? We zijn gewoon mensen. Ik merk dat mijn zoons nu ook wel een drempel ervaren om te vertellen dat ze van het kamp komen. Ik probeer ze op het hart te drukken: we zijn wie we zijn en we mogen er zijn. Ze raken ons niet kwijt, ook al hebben ze het geprobeerd.’

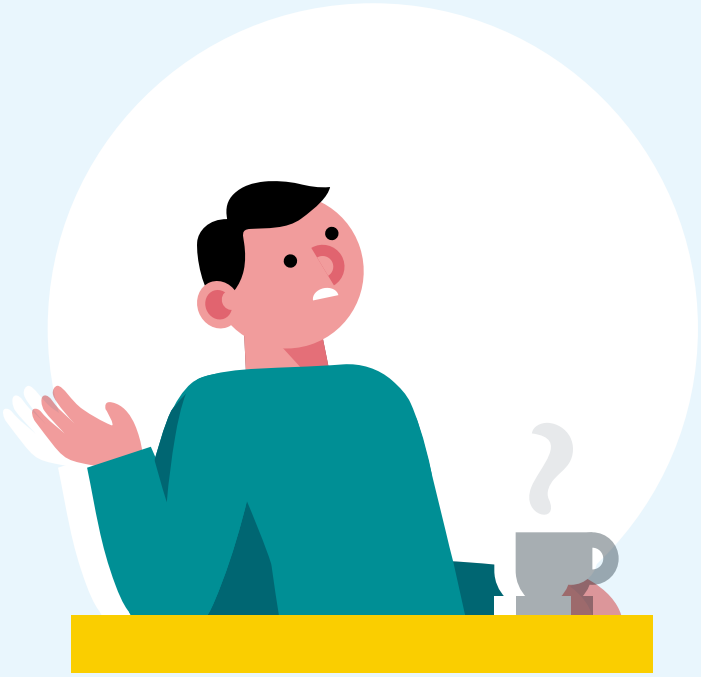
‘De grootse discriminatie is door de overheid zelf, die onze cultuur wilde laten verdwijnen, maar dat sijpelt wel door in de samenleving. De overheid geeft een vrijbrief voor discriminatie. We zijn eigenlijk vogelvrij verklaard. In 1999, bij de afschaffing van de Woonwagenwet, zijn politici op hun handen gaan zitten. Gekozen volksvertegenwoordigers deden uitspraken als: “Eindelijk, de tijd van Pipo de clown is nu voorbij”, of spraken over de woonwagen als inferieure woonvorm. Het beeld van minder-waardigheid wordt door zulke uitspraken versterkt. De overheid moet haar burgers beschermen. Maar bij ons is het net andersom. Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens moest ons beschermen tegen onze eigen overheid. Hoe duidelijk wil je het hebben?’

Silvia (35) en haar kinderen **Jason** (15) en **Chanel** (11), reizigers. Zij wonen op een woonwagenlocatie met ook vader **Anton**. Anton is geboren in een woonwagenfamilie, Silvia niet. Op haar 18e is zij met Anton op het woonwagenkamp gaan wonen. Hun kinderen Jason en Chanel werden er geboren.

‘Als ik nog in een huis had gewoond…’

Silvia: ‘Mijn moeder vond het heel moeilijk, toen ik een relatie kreeg met iemand van het kamp. Ze snapte de hele cultuur ook niet. Uiteindelijk is ze erin meegegroeid. Omdat ik zelf uit een huis kom, zie ik heel erg de verschillen in behandeling. Ik loop tegen dingen aan waarvan ik denk: als ik nog in een huis had gewoond, dan was het geen probleem geweest.’

‘Je kunt bijvoorbeeld nauwelijks een hypotheek krijgen om een woonwagen te kopen. Ook een inboedelverzekering kun je niet krijgen. Of je moet een bizar hoge premie betalen. Eigenlijk heeft niemand hier een verzekering en vaak ook geen potje geld voor als er iets misgaat. Dus in zo’n geval ben je afhankelijk van crowdfunding. We zijn nu aan het verbouwen en het liefst zouden we bijvoorbeeld ook beter willen isoleren, maar subsidies daarvoor krijgen we ook niet. Omdat het een woonwagen is, valt het onder houten chaletbouw. Daardoor valt het niet onder verduurzamingsregelingen. We moeten alles zelf betalen.’

‘Als we iets willen verkopen via Marktplaats, komen kopers vaak niet opdagen. Mensen durven dan gewoon niet. En veel supermarkten bezorgen hier geen boodschappen, terwijl ze dat bij de boerderij hier tegenover wél gewoon doen. Als je ons adres invoert, dan staat er: daar bezorgen we niet. Met andere bezorgers en winkels hebben we er ook last van. Toen de kinderen klein waren had ik alles uitgezocht wat ik wilde hebben voor een kinderkamer. Toen ik het bezorgadres opgaf zeiden ze ineens: daar bezorgen we niet. Op dat moment voel je echt de grond onder je voeten vandaan zakken. En als je het vraagt komen ze natuurlijk altijd met een of andere smoes aan. Dat het net buiten het bezorggebied is bijvoorbeeld. Maar dan zie je ze wel rijden in de directe omgeving en bezorgen bij de boerderijen. Dus het is gewoon niet waar, maar ze gaan natuurlijk nooit zeggen dat ze niet bij ons bezorgen omdat ze ons niet mogen. Dat soort dingen zijn gewoon heel naar eigenlijk.’

‘Hoe zorg ik dat ze hier mogen komen spelen?’

Silvia: ‘Toen de kinderen kleiner waren, was het moeilijk om speelafspraken te maken. Ik merkte ik dat ouders vaak zoiets hadden van “Hm, ik weet het niet.” Dan zeiden ze ineens dat het toch niet uitkwam. Of ze zeiden: “Nee, doe maar bij ons.” Ik vond dat heel lastig. Ik was daar echt mee bezig, hoe ik ervoor kon zorgen dat mensen hun kinderen hier durfden te laten spelen. Eerlijk gezegd vertelde ik soms dan niet waar we woonden. Maar dan vroegen ze op een gegeven moment natuurlijk in welke straat ze hun kind konden ophalen. Dan noemde ik de straatnaam en dacht ik: als je zo komt aanrijden dan weet je het. Maar dan zei ik niet uit mezelf van tevoren dat het een woonwagenkamp is.’

‘Als ik de naam van mijn man gebruik, dan weten sommige mensen al direct dat ik op het woonwagenkamp woon. Soms gebruik ik mijn meisjesnaam omdat ik weet dat dat helpt, bijvoorbeeld bij het solliciteren. Dan vertel ik in eerste instantie ook niet waar ik precies woon. Ik heb de situatie gehad dat ik solliciteerde en dan uiteindelijk mijn adres moest doorgeven. En dat ze dan zeiden: “We doen het toch maar niet.” Dan vroeg ik weleens: “Waarom dan niet?” Daar krijg je geen antwoord op, maar ik denk dan toch dat ze bang zijn dat je misschien iets steelt. Je wordt daardoor heel voorzichtig in wat je zegt en doet.’

Jason: ‘Op school noemen ze me *kamper* en dat soort dingen. Mijn vrienden zeggen het als grapje, anderen zeggen het vaker en dan is het minder leuk bedoeld. Mij boeit het niet, ik zeg gewoon iets terug. Als ze me niet mogen, dan niet.’

‘Ik merk dat sommige mensen mijn achternaam ook kennen en daar dan een opmerking over maken. Ik heb dan een streepje achter. Er was een leraar, die ook mijn mentor was. Eerst deed hij gewoon normaal. Tot hij erachter kwam wie ik precies was en waar ik woonde. Toen veranderde zijn houding, ging hij vervelende opmerkingen maken. Hij had een grote mond tegen me. Daar kon ik niet tegen. Ik werd er boos van.’

Silvia: ‘Jason moest toen op school een presentatie maken over zichzelf. Hij had daarin tactisch weggelaten dat hij op een woonwagenkamp woont. Maar hij vertelde dat hij graag aan scooters sleutelt. En toen begon de docent te vragen waar hij dan woonde. Toen heeft hij dat alsnog verteld. Dat had hij beter niet kunnen doen, want toen begon de ellende. We moesten twee jaar lang telkens naar school komen door problemen met die docent. Dat was echt niet leuk. Hadden we het maar niet gezegd, dan was het misschien iets makkelijker geweest voor Jason.’

Nooit een speeltoestel

Silvia: ‘Er is hier nooit een speeltuin gemaakt. Het is eigenlijk gewoon zielig, want de kleine kinderen kunnen nu alleen spelen op het kleine stukje grond dat bij de standplaats hoort. We zitten hier echt aan de rand van de gemeente. Het kamp is heel erg buitenaf geplaatst. Op tien minuten fietsen zijn er wel speelgelegenheden, maar Chanel mag daar nog niet alleen heen. Ze mag ook niet naar school fietsen. Het is te ver en te gevaarlijk. Ik dacht: als ze groter zijn dan kunnen ze wel zelf op de fiets, maar dat is een illusie geweest. Ze rijden hier zo hard.’

Chanel: ‘Er is hier nooit echt een speeltoestel geweest. Op het gras verderop staat een trampoline, die heeft mijn tante neergezet. Die is van onszelf. Ik speel bijna elke dag met mijn nichtje van hierachter. We zitten dan graag bij de minibieb, hier verderop aan de weg. Daar gaan we dan picknicken. Maar dat mag alleen op zondag, want dan rijden er geen vrachtwagens.’

Jason: ‘Vroeger had ik helemaal niets. We hadden nog geen telefoons en zo. Je moest je gewoon met elkaar vermaken, voetballen en voor de rest was er niks. Dat vond ik wel vervelend. Op straat kun je niks doen want ze rijden allemaal hard, overal hieromheen. Veel vrachtwagens. Een voetbalveldje was er ook niet, we voetbalden hier op de stenen. Negen van de tien keer werden we dan weggestuurd, want dan kwamen we te dicht bij de auto’s. Tegenwoordig heb ik een brommertje, daarmee rij ik rondjes over het kamp. Sommige agenten die hier surveilleren doen daar moeilijk over omdat ik minderjarig ben. Het is officieel een openbare weg. Maar we doen dat puur omdat er geen andere dingen te doen zijn. Wat moet ik hier anders doen?’

Wachten op een eigen wagen

Jason: ‘Ik wil niet in een normaal huis wonen. Daar voel ik me niet thuis. Hier kent iedereen elkaar. Eigenlijk is het allemaal familie, ook al zijn er verschillende achternamen. Het is gezellig hier. Hier heb je het gevoel dat je bij iedereen wel naar binnen kunt lopen. Maar de kans dat ik een plek krijg is klein. Eigenlijk ziet het ernaar uit dat ik in deze wagen moet blijven tot ik overlijd.’

‘De kinderen willen later allebei graag in een woonwagen wonen, maar dat zie ik gewoon niet echt gebeuren. Pas als er iemand overlijdt komt er weer een plekje vrij.’

Silvia

Silvia: ‘De kinderen willen later allebei graag in een woonwagen wonen, maar dat zie ik gewoon niet echt gebeuren. Pas als er iemand overlijdt komt er weer een plekje vrij. Doorstroming is er niet of nauwelijks. Er zijn ook al andere jongeren hier die nu al twintigers zijn die wachten op een plek. Ik denk wel een stuk of zes. Er is geen transparantie over de wachtlijst vanuit de gemeente, maar onze kinderen zijn zeker niet als eerste aan de beurt. Een bijkomend probleem: als jongeren die hier een plek willen en op die lijst staan zich inschrijven voor een huurhuis, dan worden ze van de lijst gehaald. Dat gaat natuurlijk niemand doen die eigenlijk hier wil wonen. Dus dan zitten ze vast en blijven ze bij hun ouders, niet wetend hoelang het gaat duren voor ze een eigen plek krijgen. De gemiddelde wachttijd is zeker meer dan tien jaar. Het is vervelend dat het of-of is. Je kunt niet zeggen: dan schrijf ik me in de tussentijd in voor een huurhuis en als er hier iets vrijkomt dan lever ik het huurhuis weer op en heb ik een eigen woonwagenplek. Dan zou je je eigen leven een beetje kunnen opbouwen, in plaats van zitten te wachten bij je ouders in de wagen.’

Gregor (50), Sinti. Gregor woont op een kleine woonwagenlocatie, die eigenlijk een noodlocatie is. Ervaringen met discriminatie tekenden zijn jeugd.

Steeds verder van het reizende leven af

‘We willen graag rond kunnen reizen, maar daar zijn we niet vrij in. Verhuizen uit eigen wil was nooit een optie, omdat er geen standplaatsen vrij zijn. Van overheidswege moesten we een aantal keren verplaatsen naar een andere plek. Het was allemaal onder dwang, er was nooit een keuze van onszelf bij. Als het op de nieuwe plek beter is, vindt niemand het erg om te moeten verkassen. Maar zo niet, dan is het héél erg.’

‘We hebben op verschillende plaatsen gestaan. Op officiële en niet-officiële plaatsen. We wilden dan vaak wel weg, maar dat kon niet altijd. Met familie ergens samen staan, lukte eigenlijk vaak alleen door er illegaal een caravan bij te zetten. Tot mijn vijftigste woonde ik bij mijn ouders in. Zo zijn er nog wel meer. Dan weet je hoe je meetelt in de maatschappij.’

‘Ik sta op een woonwagenlocatie die al jarenlang een tijdelijke 'noodlocatie' is. Daarvoor had na korte tijd een definitieve locatie in de plaats moeten komen, maar dat is nooit gebeurd. Het is ook helemaal geen fijne plek om te staan. We staan helemaal ingepakt, zonder groen. Beloftes zijn door de gemeente gewoon niet nagekomen. Ik wil hier eigenlijk helemaal niet staan. Er staan hier ook weinig andere Sinti. Er zijn andere plaatsen in Nederland waar veel familie staat, maar als daar een plek vrijkomt, dan staan daar allerlei mensen voor in de rij en mag je achteraan aansluiten.’

‘Ik heb weinig met mijn eigen mensen kunnen wonen, veel te weinig. Ik denk ook niet dat dat nog gaat gebeuren. Dat geldt ook voor veel andere mensen uit onze gemeenschap. Ik ken ouderen die in een huis wonen en die hun hele leven al proberen om weer in een woonwagen terecht te komen. Ik ben bang dat ze het niet meer meemaken. Er zijn al heel wat mensen overleden zonder dat ze hebben gekregen wat ze wilden: bij familie wonen. Ik ben daar boos over. Dat kan nooit meer goedkomen. Ik ben voor hen nog bozer dan voor mezelf, al heb zelf eigenlijk ook niet veel hoop meer. Verhuizen is voor ons, zeker naar een ander regio, een onmogelijke zaak.’

‘Rondreizen heeft men helemaal gewurgd eigenlijk. Nomaden zijn vastgelegd. Er zijn nu woonwagen-kampen waar woonwagens staan die je geen wagen meer mag noemen. Dat is gekomen doordat gemeenten graag wilden dat de wagens groter werden. Mensen konden na het rondreisverbod een lening krijgen voor een nieuwe wagen, maar die konden ze alleen krijgen als ze een wagen namen die niet geschikt was om mee rond te reizen. Zo kwamen we steeds verder van het reizende leven af te staan. Dat is eigenlijk ook een stukje van het uitsterfbeleid.’

‘Je hebt nu veel *tiny houses*, waar iedereen enthousiast over is. Dat is omdat het voor ándere mensen is. Bij ons was het altijd moeilijk, strijd, problemen. Je mag kennelijk leven als een zigeuner, als je maar niet van die afkomst bent. Mensen in *tiny houses* noemen ze excentriek, exotisch of eigenzinnig. Maar als wij het zijn die onze cultuur willen beleven, dan moeten er wetten en regels zijn om ons wat manieren te leren.’

'Ik heb eigenlijk de deur gesloten'

'De kinderen op school die niet van het kamp kwamen gingen wisselend om met de kampkinderen. Als ik werd uitgescholden, was dat soms omdat ik Sinti was, maar zeker ook omdat ik een kleurtje heb. Dat gebeurde trouwens ook door volwassenen. Dit heeft onze jeugd wel getekend. Ik werd gerust uitgemaakt voor iemand die steelt. Ik moest mezelf veel te vaak verdedigen. Wij waren met weinig en werden door andere kinderen belaagd. Door die gebeurtenissen, heb ik zo rond mijn twaalfde besloten om niet meer om te gaan met leeftijdsgenoten van andere groepen. Ik merkte dat het altijd uitliep op ruzie. Mijn zus had dat al veel eerder besloten. Ik heb eigenlijk de deur gesloten en die is tot op de dag van vandaag nog dicht. Met die mensen die toen mijn leeftijdsgenoten waren, ga ik nog steeds niet om, hoewel ik ze nog best wel eens tegenkom.'

'Als puber en later in mijn leven had ik vergelijkbare ervaringen. Ook toen hoorde ik uitingen die me niet bevielen. Allemaal vooroordelen over eigenschappen die bij ons zouden horen, als volk. Ook door mensen met wie ik werkte. Ik voelde me daar beroerd door. Ik heb daardoor op dat vlak weinig vertrouwen in andere mensen en in hun beoordelingsvermogen. Ik heb er geen vertrouwen in dat zij zaken die te maken hebben met andere volkeren goed kunnen bekijken. Mensen willen tot "de beste groep" behoren door de rest naar beneden te halen. Het voelde voor mij ook wel echt zo, dat anderen me naar beneden haalden. Maar van huis uit werd daar wel een stokje voor gestoken. Mijn opvoeders kenden het, want ze hadden het zelf nog erger meegemaakt. Dus er was thuis veel aandacht voor dat we ons nergens voor hoefden te schamen, trots moesten zijn op onze afkomst en er altijd voor uit moesten komen.'

'Maar dit soort ervaringen als kind en puber vormen je leven, het is een gevaarlijke leeftijd om dit mee te maken. En dit zie ik ook bij de generaties voor en na mij. Al die generaties waarbij steeds hetzelfde gebeurt. Er wordt weinig over gesproken, maar het is heel triest dat dit niet verandert. Het is zo'n fundamenteel gevoel dat je niet buitengesloten wil worden. Ieder mens is zich ervan bewust dat buitengesloten worden verschrikkelijk is, en mensen passen zich op allerlei manieren aan om dat te voorkomen. Maar wij kunnen onze afkomst niet aanpassen.'

Vooroordelen met de paplepel ingegoten

'Het vervelende van discriminerende ervaringen is, dat ze niet meer nieuw voor je zijn. We maken dat zo vaak mee, dat we methodes gaan bedenken om eromheen te komen. Als ik bijvoorbeeld spullen verkoop via een advertentie, spreek ik altijd af bij een benzinepomp in plaats van op het kamp. We hebben mensenkennis, we weten wat werkt en wat niet werkt. Alleen iemand die in een zigeunerorkest speelt kan er rond voor uitkomen in zijn broodwinning. Zelfs dan kun je het best een Hollandse manager hebben. Ik ken ook genoeg voorbeelden van mensen die bij het solliciteren merken dat ze niet worden uitgenodigd vanwege hun naam, of omdat op het internet terug te vinden is dat zij zich hebben ingezet voor onze groep. Er was zelfs iemand die het na jarenlange afwijzingen onder een andere naam probeerde, en daarmee wel een baan vond.'

'Maar dit soort ervaringen als kind en puber vormen je leven, het is een gevaarlijke leeftijd om dit mee te maken. En dit zie ik ook bij de generaties voor en na mij. Al die generaties waarbij steeds hetzelfde gebeurt. Er wordt weinig over gesproken, maar het is heel triest dat dit niet verandert.'

Gregor

'In de tussentijd zijn de grote steden ook wat kleurrijker geworden. Dus we gaan nu meer op in de exotische bevolking van de grote stad. Maar als mensen weten waar we vandaan komen, dan zijn we toch weer minder waard dan andere minderheden. Je hebt mensen die er bang voor zijn en snel van ons wegrennen. En je hebt mensen die óók bang voor ons zijn, maar tegelijk gefascineerd. Eigenlijk zou het alle twee niet zo moeten zijn. Het is toch alsof je van een andere planeet komt. Mij is vaak genoeg gevraagd om drugs of wapens. Alsof het logisch is dat ik in die handel zit. Terwijl ik daar nooit iets aan wil verdienen, omdat het ellende betekent voor andere mensen. Ik hoef geen geld te verdienen aan andermans ellende. Maar mensen denken dat wel, want dat hebben ze met de paplepel ingegoten gekregen van hun ouders. En zij van hún ouders. Maar velen hebben nog nooit een Sinti ontmoet. Als je hen vraagt een Sinti te omschrijven, dan rol je over de grond van het lachen wat een onzin er dan uitkomt.'

'Weinig Sinti laten hun stem nog horen, velen hebben geen vertrouwen meer in de maatschappij. De kennis en ervaring die wij hebben, worden veel te vaak afgeslagen of overgeslagen. Ik zou de overheid graag willen meegeven dat mensen die zich echt inzetten voor de groep en het werkelijk goed met de groep voorhebben en die nu worden overgeslagen, betaald zouden moeten worden om dat werk te doen. Dat werk kan prima door de eigen groep gedaan worden. Dat is nu vaak niet zo.'

Hendrik (41), **Mieke** (16), **Jeanet** (45) en haar kinderen **Paul** en **Mike** (11, tweeling), reizigers. Zij wonen op verschillende woonwagenlocaties in een gemeente; Hendrik en zijn buurmeisje Mieke op een grote woonwagenlocatie en Jeanet, Paul en Mike op een kleinere locatie. Zij vertellen onder meer over het gebrek aan speelvoorzieningen.

299 wachtenden

Hendrik: 'Er is heel weinig draagvlak voor nieuwe standplaatsen in de lokale politiek. Maar wij zijn ook inwoners, wij horen er ook bij. We moeten wachten tot er een plek vrijkomt. Er is een wachtlijst, maar het is onduidelijk hoe die precies werkt. Wanneer we gegevens van de wachtlijst opvragen, krijgen we deze niet vanwege AVG-regelgeving. Na veel moeite zijn we er uiteindelijk achter gekomen dat er 299 mensen op de wachtlijst staan. En de nummer 1 staat al meer dan 20 jaar ingeschreven. Veel jongeren zijn al jaren op zoek naar een standplaats, sommige staan nu gedoogd in een caravan of omgebouwde schuur op het perceel van hun ouders. Ik ken zelfs iemand die met haar kinderen en kleinkinderen in één woonwagen woont.'

Mieke: 'Ik wil later graag op het kamp blijven wonen. Ik zou me niet kunnen voorstellen dat ik in een huis moet wonen, weg van de mensen die ik graag bij me heb.'

De schommel is weg

Hendrik: 'De omgeving is slecht voor de kinderen op het kamp. Er is geen speeltuin meer, die was er vroeger altijd wel. We hadden een voetbalclub, een kantine, een speeltuin, een kerk. Het gemeenschapshuis is verkocht en daar is een woning van gemaakt. Het voetbalveld en de kerk zouden aan de andere kant van het treinspoor terugkomen, maar dat is nooit waargemaakt. Wat de reden is waarom het niet door is gegaan is voor ons alleen maar gissen, daar hebben we nooit uitleg voor gehad. Maar voor kinderen is er dus eigenlijk niks meer.'

Jeanet: 'Dat is eigenlijk nog het uitsterfbeleid. Want het is moeilijker om je cultuur te behouden nu de woonwagenbewoners op verschillende locaties wonen en als je ook nergens samen kunt komen.'

Hendrik: 'Het is voor de kinderen gewoon heel gevaarlijk om hier buiten te spelen. De auto's rijden veel te hard. Ons kamp staat aan een drukke doorlopende weg, veel mensen gebruiken deze weg als sluiproute. Ook komt er veel vrachtverkeer langs. De grote kinderen kunnen nog wel naar een andere wijk lopen of fietsen om te spelen. Maar de kleine kinderen niet. Ik kom door heel het land, en overal zijn de woonwagenkampen aan de rand van de stad. Wij denken dat dat is omdat ze van ons af willen en geen last van ons willen hebben.'

Paul en Mike: 'We hebben op ons kamp niet echt speelvoorzieningen. We hadden onze eigen plek gemaakt, in de bosjes vlakbij. We hadden er een schommel opgehangen. Alleen nu heeft de gemeente het daar dichtgemaakt. Nu staat er een hek omheen. Dat is omdat ze daar gaan bouwen. Maar dat is pas over vijf jaar. Toch staat er nu al een hek en de schommel is weggehaald. Nu hebben wij nergens meer om te spelen op het kamp en moeten we naar de speeltuin verderop.'

Jeanet: 'In de speeltuinen in het dorp zijn ze soms niet zo welkom. De ouders hebben vaak een probleem met onze kinderen. Ze moeten vaak eerst bij ons geweest zijn, voordat ze ons accepteren. Het duurt vele jaren om in je directe omgeving vertrouwen op te bouwen. De buurt begrijpt pas na verloop van tijd dat wij gewoon van hier zijn.'

Niet vol te houden in een huis

Hendrik: 'Mensen zeggen altijd: is het nou zo moeilijk om in een huis te wonen? Ik heb in verschillende huizen gewoond. En dat huis zelf dat bevalt wel, maar je hele sociale leven vervalt. Als je gewend bent om altijd onder de mensen te zijn, onze manier van leven, dan is het niet vol te houden om in een huis te wonen. Je vereenzaamt gewoon. Het bij elkaar zijn in familieverband is wel echt een kenmerk van onze culturele identiteit en daarbij hoeft familie niet altijd je eigen bloed te zijn. Ik voel me ook echt de oom van andere kinderen op het kamp.'

'Er zijn ook huurstandplaatsen met een eigen woonwagen erop. Maar die woonwagens zijn al minimaal dertig jaar oud, en moeten dus verduurzaamd worden. We krijgen geen subsidie van het warmtefonds en we kunnen geen lening krijgen, omdat de wagens op gehuurde grond staan. De woningbouwcorporaties willen de standplaatsen ook niet verkopen.'

Geaccepteerde discriminatie

Paul en Mike: ‘Kinderen uit de klas komen vaak niet bij ons spelen. Ze zeggen dan dat ze komen, maar dan komen ze niet omdat ze denken dat we gevaarlijk zijn of dat we dieven zijn of dat we gemeen zijn. Sommige mensen zeggen dan ook tegen andere kinderen: je moet er niet heen gaan, want als je één iemand boos maakt, dan komen ze met heel veel mensen op je af. Bij andere kinderen thuis spelen we ook niet vaak. Als we onze verjaardag vieren zet onze moeder altijd een springkussen neer. We nodigen dan altijd iedereen uit. Heel veel kinderen komen dan niet, of ze zijn “ziek” en bellen op het laatste moment af.’

Jeanet: ‘Onze kinderen realiseren zich dat op latere leeftijd pas, wat er altijd tegen ze gezegd is. En dan komt het misschien nog wel harder binnen op het pad naar volwassen worden. Ik probeer ze er nu een beetje van weg te houden en wijs ze op hun eigen verantwoordelijkheid, ook als ik denk dat discriminatie wel een rol speelt. Ik zeg dan dat ze moeten luisteren en respect moeten hebben. Maar later gaan ze het merken, dat er vaak naar één kant gekeken wordt. Dat gaat hen ook vormen op een gegeven moment.’

Hendrik: ‘Ik werk zelf in de bouw en vroeger probeerde ik wel te verbloemen waar ik vandaan kom. Mensen gaan dan met vooroordelen naar je kijken en denken dat ze worden opgelicht. De laatste jaren sta ik regelmatig in de krant om het op te nemen voor woonwagenbewoners, en je merkt toch dat mensen een andere kijk op je hebben. Sinds ik meer in de krant kom, krijg ik minder opdrachten, omdat mensen me gaan googelen en er dan achter komen dat ik van het kamp kom. Maar ook tijdens de klussen zelf ervaar ik problemen. Ik was bijvoorbeeld laatst aan het werk en toen kwam de buurman naar de klant met een krant waar ik in stond, zo van: kijk wie je hier aan het werk hebt. De klant vertelde dit tegen me en zei ook dat hij er zelf geen problemen mee heeft dat ik van het kamp kom. Bij een andere klant mocht ik opeens niet meer werken als zij niet thuis was, terwijl dat daarvoor wel kon.’

‘Vorig jaar had ik een sollicitatie. Die vrouw kon nog niet peilen waar ik vandaan kwam. Ze zei op een gegeven moment: “Je hebt een bepaalde toon in hoe je praat. Waar kom je vandaan?” Toen vertelde ik het. Daarna merkte ik dat ze anders begon te denken.’

Mieke

Jeanet: ‘Heel veel mensen zeggen het niet, dat ze van het kamp zijn. Dus van veel mensen weten hun collega’s of cliënten niet dat ze van het kamp komen. Bijvoorbeeld in de zorg willen mensen vaak niet dat er een woonwagenbewoner bij hen thuiskomt.’

Hendrik: ‘Het is geaccepteerde discriminatie. Ik heb het geaccepteerd en ik leef er gewoon mee. Het gebeurt al zo lang, dus ik ben het normaal gaan vinden. Ik zat eens bij een bijeenkomst met politici waarbij ik vertelde over een groot woonwagenkamp waar alles goed geregeld is, en toen was de eerste vraag die een ambtenaar stelde: “Maar hoe handhaven ze dat dan?” Dus er wordt altijd eerst gekeken vanuit een handhavingsperspectief. We zijn gewoon hardwerkende mensen, en natuurlijk zit er ook een handjevol boeven tussen, maar die heb je overal. En toch wordt iedere woonwagenbewoner daarop aangekeken. De burgemeester vertelde een keer dat ze wel weten dat niet iedereen crimineel is, maar dat iedereen wel elkaar een hand boven het hoofd houdt. Maar dat de sociale cohesie goed is, wil niet zeggen dat ik alles weet wat mijn buren doen en dat ik daar verantwoordelijk voor ben. Zulke uitspraken doen pijn.’

Mieke: ‘Op mijn school zat er nog maar één andere reiziger. Je merkte altijd een verschil, want wij werden aangesproken als “jullie”. Het was altijd “jullie”. Dus je was niet hetzelfde. Je wordt als anders gezien, zonder reden. Met spelen was het altijd wel zo dat als iemand bij mij gespeeld had, ze de dag erna weer wilden komen omdat het bij ons toch leuker was. Dus het is gewoon vooroordeel. Mensen weten helemaal niet waar ze het over hebben eigenlijk.’

‘Vorig jaar had ik een sollicitatie. Die vrouw kon nog niet peilen waar ik vandaan kwam. Ze zei op een gegeven moment: “Je hebt een bepaalde toon in hoe je praat. Waar kom je vandaan?” Toen vertelde ik het. Daarna merkte ik dat ze anders begon te denken. Ze vroegen ineens dingen als: “Kom je dan wel met regelmaat op je werk? Kom je de regels na?” Daarvóór vroeg ze dat soort dingen niet. Uiteindelijk heb ik de baan wel gekregen, maar ze moest eerst een drempel over.’

Sami (40), Roma. Sami hield zijn Roma-achtergrond jarenlang verborgen, maar is nu zelf actief bezig met het bevorderen van verbinding tussen Roma en Sinti en de Nederlandse maatschappij.

‘We hoorden nergens echt bij’

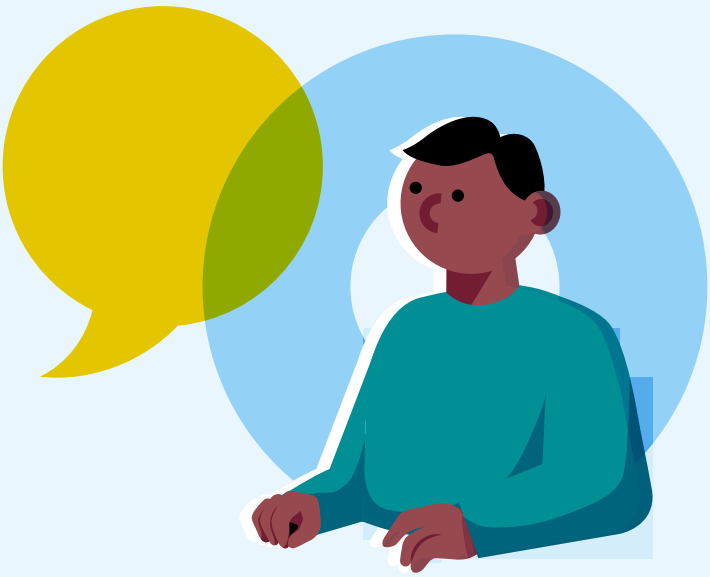
‘Ik kom oorspronkelijk uit Kosovo. Ook daar worden Roma als minderwaardig gezien. Vanuit huis kreeg ik mee: vertel het niet. Kort voor de Joegoslavische oorlogen vertrokken we naar Nederland, in de zomer van 1990. We kwamen in Amsterdam-Zuidoost te wonen, in de Bijlmer. We waren met z’n vijven: mijn ouders, twee zussen en ik. In Nederland kreeg ik nog een broertje en een zusje erbij. Mijn vader verliet het gezin. Mijn moeder zorgde in haar eentje voor vijf kinderen. Ze sprak de taal niet, ze had geen netwerk. We groeiden op in armoede. Mijn moeder was echt aan het overleven. Ik wist niet beter. We moesten de eindjes aan elkaar knopen zodat we een strippenkaart konden betalen om naar school te komen. We woonden met z’n zessen in een appartement van veertig vierkante meter met twee slaapkamers. Ik sliep in de woonkamer.’

‘Op school werd ik uitgesloten omdat ik Roma was. Het was een gemengde klas met kinderen van meerdere afkomsten, maar als Roma werden we er toch uitgepikt. Als enige mocht ik niet naar de wc, ik mocht niet eten, ik mocht niet drinken. Als vijfjarige haalde mijn moeder me daar weg. Op mijn nieuwe school ging het beter. Op de Citotoets scoorde ik goed genoeg voor de havo, maar de school bepaalde anders. Ik moest naar het vmbo-kader. Dat was drie niveaus lager. Het vertrouwen was er niet dat ik het aankon. Dus ik moest de langere weg afleggen.’

‘In de Bijlmer woonden destijds veel Surinamers en veel Roma. Alleen die Roma waren niet “ons soort” Roma. Het waren “oude”, traditionele Roma en wij waren “nieuwe” Roma. Wij waren moslims, zij christelijk-orthodox. Maar we werden daar wel gewoon tussen geplaatst. Dus wij hoorden nergens echt bij. Het was geen gemeenschap waar we als gezin steun aan hadden. Het was een harde buurt. Veel geweld, vaak stonden de Surinamers en de Roma tegenover elkaar. Mensen werden neergestoken en neergeschoten. Ik werd vaak in elkaar geslagen en beroofd. We hebben veel meegemaakt.’

Verzwijgen dat je Roma bent

‘Ik ging nóg meer verzwijgen wie ik was. Want het geeft je géén voordeel als je Roma bent. Je ziet gewoon dat Roma en Sinti in een hoekje weggestopt worden. Het interesseert niemand. En ze gaan toch anders naar je kijken. Altijd als er werd gevraagd: “Waar kom je nou vandaan?”, zei ik: “Voormalig Joegoslavië.” Als ze dan zeiden: “Ja, maar je bent niet wit”, dan zei ik: “We hebben een gemengde familie.” Zo bracht ik het altijd naar voren. Ik probeerde me aan te passen, niet te veel in de aandacht te komen.’
‘Op mijn zeventiende zijn we verhuisd uit de Bijlmer naar Reigersbos in Amsterdam-Zuidoost, omdat mijn moeder een indicatie kreeg voor een nieuwe woning vanwege een hernia. Wat een wereld van verschil! Veel groen, nette mensen. Alles was anders. Dat was echt een omslagpunt. Er viel een last van mijn schouders af. Het was magisch voor ons. We hadden daar ook buren die ons hielpen, mij bijvoorbeeld met het opstellen van mijn cv en sollicitatiebrieven. Ik merkte dat het beter werkte om te solliciteren met een andere voornaam, dus ik gebruikte een naam die meer in de samenleving werd geaccepteerd, ook omdat anderen het lastig vonden om mijn naam uit te spreken. Dan bleek ook niet dat ik Roma ben. Met een buitenlandse achternaam en een buitenlands gezicht sta je al 1-0 achter, laat staan als je ook nog eens gaat vertellen dat je Roma bent. Uiteindelijk kon ik bij de overheid aan de slag als klantenservicemedewerker. En dat opende vervolgens weer andere deuren. Maar vertellen over mijn Roma-achtergrond, dat deed ik nog steeds niet.’

‘Tot twee jaar geleden. Toen was ik bijna 38. Ik kreeg een nieuwe baan en toen heb ik bij mijn afscheid op het werk aan mijn leidinggevende verteld over mijn Roma-achtergrond en mijn echte naam. Ik heb het daarvoor nooit verteld, aan niemand. Het was heel erg spannend om ervoor uit te komen. Ik vroeg me af wat iedereen van me zou denken. Maar ik wilde het niet meer achterhouden. Ik vond het moeilijk om erover te praten, maar inmiddels gaat het wat gemakkelijker. Dit is wie ik ben. Ik heb gemerkt in de afgelopen twintig jaar dat het me ontzettend tegenzat in mijn privéleven en in mijn carrière. Ik kwam moeilijk vooruit en liep telkens tegen een muur aan. Ik heb veel gesprekken gehad: waar ligt het nou aan? Uiteindelijk wist ik waar het vandaan kwam, namelijk dat ik niet vertelde wie ik echt was. Je houdt een masker voor en dat is niet wie je bent. Ik was me er zelf bijna niet eens meer van bewust. Het was zo normaal geworden om mijn achtergrond te verzwijgen, dat ik eigenlijk niet anders meer wist.’

‘Toen ik het eenmaal ging vertellen aan mensen, waren de meeste reacties positief en warm. Hier en daar kreeg ik alleen wat nonchalante reacties, maar dat mag natuurlijk ook. Ik denk niet dat mensen echt begrepen hoe moeilijk het voor mij was om het te vertellen. Mijn vrouw bijvoorbeeld is wit en is maar een halfuur van ons vandaan opgegroeid, maar dat was een totaal andere wereld. Het is voor haar niet te bevatten wat ik allemaal heb meegemaakt.’

Verbinding zoeken

‘Uiteindelijk is mijn gezin toch nog goed terecht-gekomen. We zijn naar school gegaan en hebben werk gevonden, ondanks alle tegenslagen. Ik ben niet meer bang voor de reacties om wie ik ben, want ik heb nu al een mooie carrière achter de rug. Dat is anders als je 25 bent. Ik koester het Roma-zijn, onze taal en onze muziek. Het vervelende is wel dat de moeilijkheden zich voor mijn moeder nu hebben vertaald in ziekte. Diabetes, hart- en vaatziekten, kanker. Terwijl ze nooit rookte en geen overgewicht heeft. Dat is wat de stress met haar lijf heeft gedaan.’

‘Ik ben een stichting begonnen die tot doel heeft verbinding te bevorderen. Zowel tussen Roma onderling als tussen Roma en Sinti en de Nederlandse maatschappij. We moeten meer naar elkaar toe, dat is in het belang van ons allemaal. We moeten met elkaar in gesprek. Dat doen we op locaties in het land. Je ziet dan vaak al snel een verandering in de houding tegenover Roma. Mensen verwachten vaak niet dat ik zo goed Nederlands spreek, dus dat alleen al! Hun beeld is vaak helemaal gebaseerd op mediaberichtgeving en “van horen zeggen”. Dus als ze dan op zo’n manier zelf met onze cultuur kunnen kennismaken dan heeft dat echt wel effect. Roma zijn de meest onderdrukte én de meest onbekende minderheidsgroep van Nederland. We verdwijnen binnen de samenleving. Dat is heel erg jammer. Ik denk omdat veel Roma nog zijn waar ik tot twee jaar geleden ook was: er niet voor uitkomend wie ze zijn.’

‘Tot twee jaar geleden. Toen was ik bijna 38. Ik kreeg een nieuwe baan en toen heb ik bij mijn afscheid op het werk aan mijn leidinggevende verteld over mijn Roma-achtergrond en mijn echte naam.’

Sami

Jaco (67), Sinti. Jaco woont al tientallen jaren op een kleine woonwagenlocatie in een dorp. De angst uit het verleden is nog steeds aanwezig in zijn leven.

Het uitsterfbeleid in een andere verpakking

‘Wij wonen hier al sinds de jaren zeventig. Ik ben hier opgegroeid en de kinderen ook. Het is eigenlijk een dorp in een dorp. Eerst was de locatie nog echt aan de rand van het dorp, later zijn er steeds meer huizen omheen gebouwd. Wij wonen eigenlijk het liefst buiten: niet ingekapseld in een dorp of stad. Het gevoel van vrijheid en het reizen staan bovenaan. Onze woonwagen is onze band met de vrijheid. En onze onderlinge band is onze kracht en onze cultuur. De overheid heeft het over een participatiesamenleving, maar dat doen wij al honderd jaar. Als iemand geen brood heeft, dan ga je naar de overkant en geef je een brood. Als iemand een bekeuring moet betalen en dat niet kan, dan zamelen we geld in. Ouders blijven bij ons totdat ze overlijden. We hebben hier nog een oude wagen staan, daar kunnen mensen blijven slapen, of verblijven als ze ziek zijn. De familie staat bij ons op één, dat is ons leven. Als je dat niet behoudt dan brokkelt je cultuur af.’

‘Discriminatie komen we elke dag tegen. Bijna iedereen van ons maakt het dagelijks mee. Als de naam Sinti valt, sta je al met 3-0 achter’

Jaco

‘De gemeente is met ons in gesprek gegaan, omdat de locatie niet veilig was vanwege bijvoorbeeld de stroomvoorziening. Toen heeft de gemeente gezegd: we maken nieuwe wagens. Sinds drie jaar hebben we die nu. Het contact met de gemeente hierover ging goed. Maar bij het bouwen van nieuwe wagens wordt bijvoorbeeld gezegd dat wagens van een bepaalde breedte te duur zijn, maar dat je wel een brede wagen kunt krijgen als deze van steen gebouwd wordt. Eigenlijk is dat nog steeds het uitsterfbeleid, maar dan in een andere verpakking. Verder zie je dat kinderen tot hun 30e of 35e thuis moeten blijven wonen, omdat er geen plek is. Jaren geleden was er veel geld, maar toen ging het niet, en nu kan het weer niet omdat er geen geld is. Er is altijd iets. Ik zie ook dat het Rijk geen regie neemt hierop. Het Rijk moet zeggen dat gemeenten hun verantwoordelijkheid moeten nemen, net zoals bij de Spreidingswet. Eigenlijk moet vanuit Den Haag gezegd worden: “Gemeenten moeten periodiek een rapport uitbrengen en aangeven hoever ze zijn.” Maar dat hoeft niet. Ze zeggen gewoon: “We hebben geen wagens.” En het is al 2026. Het blijft bij rapporten, rapporten, rapporten.’

Discriminatie, discriminatie, discriminatie

‘Discriminatie komen we elke dag tegen. Bijna iedereen van ons maakt het dagelijks mee. Als de naam Sinti valt, sta je al met 3-0 achter. Ik heb er als kind tegen opgebokst en als volwassene moet ik er nog steeds tegen opboksen. Ook mijn kinderen en kleinkinderen. Zij horen bijvoorbeeld van andere kinderen dat ze niet bij ons mogen komen spelen van hun ouders. We merken ook dat de kinderen niet genoeg individuele aandacht krijgen op school. En als oplossing wordt dan gezegd dat ze naar het speciaal onderwijs moeten. Terwijl ze daar echt niet thuishoren. Maar als je niet wordt gewaardeerd en steeds tegen een muur aanloopt, dan wordt het moeilijk.’

‘Ik heb samen met mijn vrouw, die een paar jaar geleden overleden is, iets opgestart om dit te veranderen. We gaven bijvoorbeeld lessen op school om over onze cultuur te vertellen. Of we gingen eten maken en dat samen met de kinderen opeten op school. Toen zagen we dat een aantal kinderen niet meeaten. Toen we ze vroegen of ze niet wilden eten, vertelden ze dat ze van hun moeder geen eten mochten eten dat van ons kwam.’

‘Zelf merk ik het ook. Als ik in het café kom en ik geef een rondje, dan kennen ze me allemaal. Maar als ik ze in de winkel tegenkom, dan kennen ze me niet of kijken ze me vreemd aan. Dat heb ik als kind meegemaakt en nu als 67-jarige maak ik dat nog steeds mee. Dat steekt.’

‘Ik zie het ook in de media. Er staat bijvoorbeeld: in Enschede is een huis afgebrand, of er wordt een adres genoemd. Maar bij een woonwagen zeggen ze: op het woonwagenkamp. Dan betrek je het hele kamp erbij. En niet alleen dat kamp, maar alle locaties. Dat zijn stigma’s, dat krijg je er niet uit. De media kunnen mensen maken of breken. Het voordeel van de media is wel dat je je kenbaar kunt maken. Eerder kon je naar de gemeente als je het ergens niet mee eens was, maar je kon het niet naar de wereld brengen. Nu heb ik contacten met Sinti in Spanje, Italië, Zwitserland. Overal speelt hetzelfde. Als ik op een bijeenkomst ben en ik praat met mensen hoor ik: discriminatie, discriminatie, discriminatie.’

De voordeur op slot

‘Wat er nu in Amsterdam gebeurt bij Joodse plekken, dat raakt ons ook. We hebben hetzelfde verleden, onze families zijn verbrand. Maar wij voelen nu ook de angst. Wij deden de voordeur nooit op slot, maar nu wel. Het is nog steeds zo dat we allemaal bekend zijn bij de overheid, en geconcentreerd wonen. Ze kunnen zeggen: daar beginnen we. Zo ging het ook in 1938, dat hebben mijn ouders en grootouders aan mij verteld. De mensen hadden geen werk en de armen hadden niets te eten, en dat droeg bij aan de opkomst van de nazi’s en uiteindelijk de vervolging van Joden en Sinti. Ik zie ook in Nederland dat ze veel geld uittrekken om te voorkomen dat de korenwolf uitsterft. Maar bij ons hebben ze voor en na de oorlog geprobeerd ons te laten uitsterven. En heeft ooit iemand gezegd: “We hopen dat dit ras, de Sinti, niet uitsterft.”? Wanneer gaan de ogen open?’

‘Ik heb het gevoel dat wij niet onder aan de ladder staan, maar daar nog twee meter onder. Je komt er niet. Soms zeggen mensen: “Waar doe je het voor? Wanneer stop je? Je vecht tegen de bierkaai.” Maar dan ga ik toch maar weer. Ik ben maar een klein wieltje, maar als ik het niet doe gooien ze er met de pet naar.’

Dré (52), **Jannie** (53) en hun zoon **Vinn** (25), reizigers. Zij wonen op een kleine woonwagenlocatie. Zoon Vinn is op zoek naar een eigen standplaats, maar ziet weinig perspectief.

‘Voor mij is er niets’

Dré: ‘In dit kamp staan maar vier woonwagens. Ik ben opgegroeid op een groot kamp, met een eigen school en een eigen kerk. Op last van de gemeente werden we verdeeld over kleinere locaties. We hadden geen keus. De overgang van de grote locatie naar deze kleine locatie was heel vervelend. Vroeger stond de deur overal open en kon je zo bij familie langs, nu moet je de auto pakken. Het samenwonen, dat zo belangrijk is voor onze cultuur, is wel verdwenen.’

Vinn: ‘Ik sta al sinds mijn achttiende op een wachtlijst voor een standplaats. In een huis wil ik niet, daar voel ik me niet thuis. Ik heb geen idee hoe hoog ik op de lijst sta of hoelang het nog gaat duren. Het heeft mij ook mijn relatie van zes jaar gekost. Zij wilde graag het huis uit, maar ik kon haar geen perspectief geven. Ik zie het soms helemaal niet meer zitten, dan denk ik dat ik heel mijn leven bij mijn ouders blijf wonen. Het is zo frustrerend dat je telkens ziet dat er gebouwd wordt, maar dat er voor mij niets is. Al is het maar dat je weet dat het goedkomt. Er moet actie komen, en niet iedere keer een andere reden waardoor ze het kunnen uitstellen. De ene keer is de buurt erop tegen, de andere keer moet er extra onderzoek komen, dan is het weer de brandveiligheid, of een bepaalde boom die niet gekapt mag worden.’

Dré: ‘Wat is het nou dat het allemaal uiteindelijk toch niet lukt, en er toch telkens geen standplaatsen komen? Ik vind het kwalijk dat we nergens worden genoemd. De gemeenteraad belooft iedereen van alles, maar woonwagenbewoners komen nergens in voor. Dat doet me pijn. Er is hier bijvoorbeeld een nieuwe wijk gebouwd, waar ook woonwagens zouden komen. Dat is toen niet doorgegaan omdat de omgeving erop tegen was. Nu zijn ze aan het bouwen en weet je wat er in het midden van de wijk komt te staan? Tien *tiny houses*. Dat vinden mensen blijkbaar wél leuk. En dan denk ik: hoe kan dat nou?’

‘Alsof ik in een verhoor zat’

Dré: ‘Je krijg het gevoel dat we worden gezien als tweederangsburgers. We dragen wel alle lasten, maar krijgen niet altijd de lusten. In het contact met verschillende instanties lijkt het telkens alsof je al 1-0 achterstaat, voordat de wedstrijd is begonnen. Wij konden bijvoorbeeld alleen bij één bepaalde bank terecht voor een hypotheek. En toen ik daar was, voelde het echt alsof ik in een verhoor zat. Ik moest uiteindelijk zelfs een Bibob-verklaring[12] inleveren. Ik moest tegenover de gemeente aantonen hoe ik aan de financiële middelen kwam om een standplaats te kopen. Ik had gewoon een baan, dus dat was geen probleem, maar andere mensen hoeven zo’n verklaring niet in te dienen en wij dus wel.’

Jannie: ‘Dat was ook zo met verzekeren. Je krijgt gewoon geen opstal-, inboedel- of brandverzekering. We hebben meerdere verzekeraars geprobeerd, maar ze wilden het niet doen. Winkels doen ook vaak moeilijk. Op een keer hadden we een bed besteld waarvoor je een deel moest aanbetalen. Toen moest ik telefonisch nog wat gegevens doorgeven en werd er gevraagd of het een bovenwoning was. Ik vertelde toen dat het een woonwagen was. Opeens moesten we het hele bedrag betalen voordat ze kwamen leveren. Dat vonden wij heel gek, want als ik dat niet had gezegd was er niks aan de hand geweest.’

Dré: ‘Waarom moet ik twee stappen harder zetten om hetzelfde doel te bereiken als andere mensen? Of dat nou gaat om werk, standplaatsen, hypotheek, verzekering… Het is overal. Elke woonwagenbewoner maakt het mee. Je bent aan het trekken aan iets en dan kom je langzaam een stapje vooruit, terwijl anderen al bij de finish staan.’

‘Volk zoals jij’

Dré: ‘Onze dochter moest op school een tekening maken van waar ze woonde. Toen had ze een tekening van een huis gemaakt, omdat ze geen tekening van een woonwagen durfde te maken. Ze werd ook erg gepest op die school, waardoor ze uiteindelijk van school gewisseld is. Kinderen wilden niet bij ons spelen, omdat het vies zou zijn in de woonwagen, we geen wc zouden hebben, of thuis een pistool zouden hebben. Maar ze zijn nooit bij ons geweest.’

Vinn: ‘Ze hebben vaak geprobeerd om mij te pesten, zowel mondeling als fysiek, maar ik ben niet iemand die zich laat pesten. Maar het gebeurde ook door docenten. Er was bijvoorbeeld een keer een drugsdeal bij ons op school en ik werd daarvan verdacht. Maar ik had er niks mee te maken. Ik werd ervan verdacht dat ik aan de voorkant van de school met een fiets drugs had gedeald. Maar ik werd altijd door mijn moeder gelijk uit school opgehaald aan de zijkant van de school en ik heb niet eens een fiets. Ik werd vooral door mijn mentor verdacht, terwijl dat juist de persoon zou moeten zijn die ik zou moeten kunnen vertrouwen. Er was helemaal geen aanleiding om mij te verdenken en toch werd ik erbij betrokken.’

‘Onze dochter moest op school een tekening maken van waar ze woonde. Toen had ze een tekening van een huis gemaakt, omdat ze geen tekening van een woonwagen durfde te maken.’

Dré

Jannie: ‘Ik had het ook op mijn werk. Ik werkte daar al 23 jaar en had heel goed contact met mijn collega. Toen zag ze me een keer bij mijn schoonouders het kamp op rijden. De volgende dag vroeg ze waarom ik dat kamp op was gereden. Ik vertelde dat ik langs was gegaan bij mijn schoonouders. Daarna sprak ze niet meer met me, want ze wilde niks te maken met ‘‘volk zoals jij’’. Blijkbaar had haar opa een keer een conflict gehad met iemand op een woonwagenkamp. Maar we zijn tachtig jaar verder! En ik heb daar niks mee te maken. Volgens onze leidinggevende moest ik haar gewoon netjes blijven begroeten, maar iedere keer keek ze me aan alsof ik een stuk vuil was. Toen onze leidinggevende zag hoe naar ze tegen me deed, is ze ontslagen.’

Vinn: ‘Ik snap nog steeds niet dat mensen niet wakker zijn geworden van het woord uitsterfbeleid. Ik vind het echt een verschrikkelijk woord. Als dat over een andere cultuur in Nederland zou zijn gezegd, dan zouden sommige groeperingen het voor deze culturen opnemen, maar voor ons doen ze niks, bij ons werd het normaal gevonden.’

Dré: ‘Anno 2026 moeten alle overheidsinstanties – met name gemeenten – hun verantwoordelijkheid nemen om het discrimineren en stigmatiseren van woonwagenbewoners te stoppen. Woorden moeten nu maar eens daden worden. Want hoeveel rapporten of onderzoeken moeten er nog volgen? Alle onderzoeken en adviezen kosten bergen met geld. Dat geld kan beter besteed worden om daadwerkelijk standplaatsen te realiseren.’

Onderzoeken over discriminatie en stigmatisering

In de afgelopen jaren zijn er verschillende onderzoeken uitgevoerd waarin het (onder meer) gaat over discriminatie en stigmatisering van Sinti, Roma en reizigers. Hier geven we een overzicht van de belangrijkste bevindingen uit deze onderzoeken.

Discriminatie op allerlei gebieden

Uit alle onderzoeken blijkt dat discriminatie en stigmatisering nog steeds een probleem zijn voor Sinti, Roma en reizigers en dat dit doorwerkt in allerlei domeinen van het leven.

Onderzoek van de European Union Agency for Fundamental Rights (FRA) laat zien dat Roma, Sinti en reizigers in Nederland zich meer van de samenleving uitgesloten voelen dan Roma, Sinti en reizigers in andere onderzochte landen.[13] Sinti en reizigers geven aan dat zij te maken hadden met discriminatie op allerlei gebieden: ze ervaren discriminatie bij werk, onderwijs, gezondheidszorg en huisvesting (40 procent), hebben last van haatgemotiveerde intimidatie (43 procent) en pesterijen of intimidatie op school (32 procent). Voor Roma in Nederland zijn er volgens de FRA aanwijzingen voor ernstige problemen, aangezien Roma zich van de samenleving uitgesloten voelen, vaak te maken hebben met discriminatie (76 procent) en haatgemotiveerde intimidatie (83 procent) en soms zelfs met fysiek geweld (13 procent). De onderzoeksresultaten konden echter niet gegeneraliseerd worden, omdat de steekproef te klein was.

In verschillende onderzoeken komt terug dat Sinti, Roma en reizigers discriminatie ervaren door overheidsbeleid gericht op handhaving, veiligheid of repressie.[14] Er wordt in dat kader bijvoorbeeld gewezen naar het uitsterfbeleid, de aanpak uitbuiting Roma-kinderen of Bibob-controles waar woonwagenbewoners mee te maken krijgen en andere burgers niet. Volgens onderzoekers leidt dergelijk beleid tot wantrouwen en is dit niet gericht op het faciliteren van de cultuur of ondersteuning en verbetering van de positie van Sinti, Roma en reizigers.

Uit *Dialooggesprekken met Sinti en Roma* (uitgevoerd in opdracht van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW)) blijkt eveneens dat zij te maken hebben met zowel institutionele discriminatie als 'alledaagse' (interpersoonlijke) discriminatie.[15] Bij institutionele discriminatie gaat het om discriminerend beleid of discriminerende regels binnen instituties, zoals overheidsinstanties. Voorbeelden die worden genoemd zijn het traject dat Roma moeten doorlopen bij het verkrijgen van de Nederlandse nationaliteit, het uitsterfbeleid en de gesegregeerde scholen van vroeger. Verder komt uit de dialoogsessies naar voren dat Sinti en Roma te maken hebben met discriminatie op de arbeidsmarkt en woningmarkt. Zo vertellen deelnemers dat werkgevers een selectie maken op basis van achternamen. Ook noemen zij voorbeelden van ongelijke behandeling en stigmatisering in het onderwijs, zoals het uitdelen van briefjes op school met de waarschuwing om niet in de buurt te komen van Sinti-personen. Verder wijzen deelnemers op de grote rol die media hebben in de negatieve stereotypering van Sinti en Roma.

Uit de dialooggesprekken wordt duidelijk wat de gevolgen zijn van deze vormen van discriminatie. Sinti en Roma voelen zich niet geaccepteerd in de Nederlandse samenleving. Zij voelen dwang om zich aan te passen, omdat hun cultuur en manier van leven niet worden geaccepteerd. Sinti en Roma benoemen ook dat hun gemeenschap wordt afgesloten van de rest van de plaatsen waar zij leven, doordat de gemeente woonwagenlocaties aan de rand van steden plaatst. Discriminatie door medeburgers en de overheid heeft tot gevolg dat Sinti en Roma zich niet beschermd voelen. Om die reden komen zij niet uit voor hun identiteit; zij verhullen hun identiteit om ongelijke behandeling te voorkomen.

Ook de *Monitor Sociale Inclusie Roma en Sinti* beschrijft ervaringen van Sinti en Roma met institutionele en interpersoonlijke discriminatie.[16] Uit dit

onderzoek blijkt dat vrijwel alle deelnemende Sinti en Roma dagelijks discriminatie ervaren, zowel institutioneel als interpersoonlijk. Die ervaren zij op allerlei gebieden, zoals wonen, werk, onderwijs, media en in de publieke ruimte. Voorbeelden die worden genoemd, gaan over het standplaatsenbeleid, anders behandeld worden door politie of buurtbewoners, uitgescholden worden, ontslagen worden of klanten verliezen zodra zij weet krijgen van de Sinti- of Roma-achtergrond. Bij kinderen gaat het bijvoorbeeld over vriendjes die niet mogen langskomen om in de woonwagen te spelen. Over het onderwijs vertellen zij dat kinderen te maken kunnen krijgen met pesten, lage verwachtingen en onderadvisering, en stage-discriminatie. Ook uit dit onderzoek blijkt dat de gevolgen van discriminatie groot zijn; discriminatie leidt onder meer tot het verbergen van de eigen identiteit en achtergrond.

Dat kinderen in het onderwijs te maken kunnen krijgen met discriminatie en nare ervaringen, blijkt ook uit een onderzoek naar de (onderwijs)ondersteuningsbehoefte van kinderen met een Sinti-, Roma- of reizigers-achtergrond.[17] Uit het onderzoek blijkt dat ervaringen met discriminatie door medeleerlingen of docenten een belangrijke reden zijn dat kinderen zich vaak niet helemaal thuis voelen op school. In het rapport zijn verhalen opgenomen van Sinti die vertellen dat zij vroeger anders behandeld werden op school en zich buitengesloten voelden.

Discriminatie en het tekort aan standplaatsen

Uit de geraadpleegde onderzoeken volgt dat het tekort aan standplaatsen met name voor Sinti en reizigers een centraal thema is, dat bovendien op allerlei manieren doorwerkt. Bijna alle geraadpleegde Nederlandse Sinti en reizigers in het eerdergenoemde onderzoek van de FRA waren van mening dat er onvoldoende standplaatsen zijn waar zij kunnen wonen, en een groot deel ervoer discriminatie bij pogingen om een standplaats te kopen of huren.

De hiervoor genoemde verkenning *Van uitsterf- naar uitstelbeleid* laat zien dat het standplaatsentekort in een breder historisch perspectief geplaatst moet worden. Zo wordt duidelijk hoe stereotypering, stigmatisering en discriminatie het handelen van de overheid hebben beïnvloed. De onderzoekers concluderen dat gemeenten zich sinds 2018 – toen het nieuwe woonwagenbeleidskader werd geïntroduceerd – weinig hebben ingespannen om het aantal standplaatsen uit te breiden, terwijl er duizenden standplaatsen nodig zijn. De vraag ligt tussen de 4.000 en mogelijk zelfs 8.000 standplaatsen.

De inspanningsverplichting die in het beleidskader van 2018 staat, blijkt volgens de onderzoekers niet genoeg. Het tekort aan standplaatsen is geworteld in discriminatoir beleid. Naast het gebrek aan actie om het tekort weg te werken, worden in dit rapport ook andere vormen van discriminatie beschreven die samenhangen met het wonen in een woonwagen. Het gaat dan bijvoorbeeld om het voorstellen van alternatieve woonvormen die als gedwongen aanpassing worden ervaren, maar ook problemen die woonwagenbewoners tegenkomen bij het financieren of verzekeren van hun woonwagen.

Uit de *Herhaalmeting woonwagenstandplaatsen 202*5 blijkt dat er in de afgelopen 3 jaar 99 standplaatsen bij zijn gekomen.[18] Verder volgt uit dit onderzoek dat lang niet alle gemeenten een behoefteonderzoek hebben uitgevoerd en dat slechts de helft van de responderende gemeenten een standplaatsenbeleid heeft.[19] Ongeveer 40 procent van de gemeenten heeft uitbreidingsplannen voor in totaal 1.430 standplaatsen (waarvan 340 voor 2027). Het onderzoek concludeert echter ook dat de uitbreidingsplannen die de gemeenten in 2022 hadden voor 410 plaatsen maar tot 99 plekken hebben geleid. In het verleden zijn plannen dus lang niet altijd omgezet in daden. De redenen daarvoor zijn divers, aldus het ministerie. Onder andere worden genoemd terughoudendheid van woningcorporaties om de ontwikkeling en het beheer van woonwagenlocaties op zich te nemen, weerstand vanuit de omgeving en gebrek aan politieke prioriteit.[20]

In mei 2024 deed de rechtbank Den Haag een belangrijke uitspraak.[21] De rechtbank concludeerde dat de gemeente Den Haag in strijd handelt met het discriminatieverbod door het aantal woonwagen-standplaatsen niet uit te breiden. De gemeente moet de wachttijd voor een standplaats binnen vijf jaar vergelijkbaar maken met die voor een sociale huurwoning. Het College voor de Rechten van de Mens oordeelt regelmatig dat gemeenten woonwagen-bewoners discrimineren door hen geen reëel zicht te bieden op een standplaats en/of doordat de wachttijd voor een standplaats langer is dan voor een sociale huurwoning.[22]

Dat de Nederlandse overheid meer moet doen om het tekort aan standplaatsen op te lossen, concludeerde ook de Europese Commissie tegen Racisme en Intolerantie (ECRI) in maart 2026.[23]

Gebrek aan vertrouwen en representatie

In de verkenning *Van uitsterf- naar uitstelbeleid* beschrijven de onderzoekers hoe discriminatie en stigma hebben geleid tot groot wederzijds wantrouwen.[24] In het verlengde daarvan signaleert de *Monitor Sociale Inclusie Roma en Sinti* dat het vertrouwen van Sinti en Roma in de (lokale) overheid en instanties vaak laag is.

Op basis van gesprekken met Roma en Sinti onderscheiden de onderzoekers vier belangrijke oorzaken:

- De geschiedenis (vervolging, geringe erkenning van leed, het uitsterfbeleid);
- Weinig zichtbare verbetering in de situatie van Sinti en Roma;
- Veel wisselingen in de ambtenaren waarmee Sinti en Roma contact hebben;
- De nadruk op handhaving in het overheidsbeleid.

De monitor vermeldt dat professionals merken dat de aandacht en inzet voor Sinti en Roma is afgenomen. Initiatieven zouden slecht van de grond komen of blijven sterk afhankelijk van bevlogen medewerkers. Het politieke klimaat in de betreffende gemeente zou daarbij ook een rol spelen. Een ander pijnpunt dat de monitor benoemt, is het ontbreken van een landelijke vertegenwoordiger van Sinti en Roma uit de doelgroepen zelf.

Wat moet er volgens onderzoekers gebeuren?

De meeste rapporten bevatten aanbevelingen om de geconstateerde discriminatie en de problemen in het standplaatsenbeleid aan te pakken. Vaak benadrukken de onderzoekers dat de aangedragen oplossingen of oplossingsrichtingen samen met de doelgroep moeten worden uitgewerkt. Ook het erkennen van leed uit het verleden en het herstellen en opbouwen van vertrouwen vormen rode draden in de verschillende aanbevelingen.

In de aanbevelingen op basis van de verschillende onderzoeken wordt de overheid opgeroepen om discriminatie te bestrijden. De overheid zou bijvoorbeeld aandacht moeten vragen voor discriminatie en vooroordelen bij zowel de overheid zelf als burgers, de kennis van ambtenaren op dit punt moeten versterken, en in het onderwijs aandacht moeten besteden aan het terugdringen van vooroordelen en discriminatie. De overheid kan ook overleg en representatie bevorderen en de doelgroep er (onder andere financieel) op toerusten om effectief op te komen voor haar rechten.

Om discriminatie in het standplaatsenbeleid te bestrijden, dringen onderzoekers aan op een regierol van de Rijksoverheid. Die zou bijvoorbeeld een landelijk behoefteonderzoek kunnen uitvoeren en verschillen tussen gemeenten moeten aanpakken. Ook bevelen zij aan geen ‘wooninnovaties’ op te leggen en de zwakke financieringsmogelijkheden aan te pakken.

Wat ziet de Nationale ombudsman?

‘Ik werd gerust uitgemaakt voor iemand die steelt. Ik moest mezelf veel te vaak verdedigen. Wij waren met weinig en werden door andere kinderen belaagd. Door die gebeurtenissen, heb ik zo rond mijn twaalfde besloten om niet meer om te gaan met leeftijdsgenoten van andere groepen.’

Gregor (50)

In dit hoofdstuk brengt de Nationale ombudsman de eerdere onderzoeken en de gesprekken die hij heeft gevoerd met Sinti, Roma en reizigers samen en geeft hij zijn visie hierop. De ombudsman is opnieuw onder de indruk van de verhalen die Sinti, Roma, reizigers en hun kinderen met hem deelden. Uit de verhalen blijkt dat zij zich nog steeds structureel gediscrimineerd en gestigmatiseerd voelen. Deze verhalen staan niet op zich, maar worden ondersteund door meerdere onderzoeken. De overheid, bedrijven en mensen handelen op basis van vooroordelen en stereotype beelden over Sinti, Roma en reizigers. Daardoor worden zij telkens weer belemmerd in hun leven, bijvoorbeeld (in hun kansen) op de arbeidsmarkt en op school en in het wonen volgens hun eigen cultuur. Zij kunnen hierdoor niet als gelijkwaardige burgers meedoen in de samenleving. De ombudsman mist bij de overheid bovendien een gevoel van urgentie om deze al meermaals vastgestelde structurele discriminatie van Sinti, Roma en reizigers aan te pakken.

Meer concreet ziet de ombudsman het volgende.

‘Geaccepteerde discriminatie’

Discriminatie is onderdeel van het dagelijkse leven van Sinti, Roma en reizigers. Zij vertelden over de kracht en de mooie kanten van hun cultuur, maar ook dat zij voelen dat deze cultuur onder druk staat. Hoe vooroordelen hen telkens weer belemmeren en hoezeer zij letterlijk en figuurlijk buiten de samenleving zijn geplaatst. Sinti, Roma en reizigers lopen ertegenaan dat dingen die voor anderen gelden of mogelijk zijn, voor hen niet weggelegd of lastiger zijn. Het gaat dan bijvoorbeeld om het afsluiten van een inboedelverzekering, het simpelweg laten bezorgen van bestellingen of het verkopen van spullen via Marktplaats. Ook in werksituaties merken Sinti, Roma en reizigers dat zij anders behandeld worden vanwege hun achtergrond. Ze krijgen bijvoorbeeld te maken met vervelende vragen en vooroordelen, minder opdrachten van klanten of mensen die liever niet willen dat er een Roma, Sinti of reiziger in hun huis werkt. Ook merken Sinti, Roma en reizigers dat vooroordelen en stigma’s in stand worden gehouden door berichtgeving in de media of door de overheid die op basis van deze vooroordelen en stigma’s handelt.

‘Als ik de naam van mijn man gebruik, dan weten sommige mensen al direct dat ik op het woonwagenkamp woon. Soms gebruik ik mijn meisjesnaam omdat ik weet dat dat helpt, bijvoorbeeld bij het solliciteren. Dan vertel ik in eerste instantie ook niet waar ik precies woon. Ik heb de situatie gehad dat ik solliciteerde en dan uiteindelijk mijn adres moest doorgeven. En dat ze dan zeiden: “We doen het toch maar niet.”’

Silvia (35)

Behalve dat ze te maken hebben met discriminatie in het dagelijks leven, vertellen Sinti, Roma en reizigers ook dat de overheid vanuit een veiligheids- of handhavingsperspectief naar hen kijkt. In het verdere verleden merkten ze dat bijvoorbeeld doordat de overheid een slagboom en bewaking plaatste bij een woonwagenlocatie, in het heden doordat ze een Bibob-verklaring moeten overleggen bij de aankoop van een standplaats. Of doordat een ambtenaar zich bij een gesprek over een groot woonwagenkamp vooral afvraagt hoe ze dat dan handhaven. Eisen of vragen die niet worden gesteld aan burgers die in een ‘reguliere’ woonwijk wonen. Ook in de geraadpleegde onderzoeken komt de focus op handhaving en

veiligheid in beleid terug. Volgens onderzoekers zou beleid juist gericht moeten zijn op het faciliteren van de cultuur en het ondersteunen of verbeteren van de positie van deze groepen.

De gevolgen van discriminatie, stigmatisering en de benadering vanuit een veiligheidsperspectief zijn groot. Sinti, Roma en reizigers voelen zich niet geaccepteerd in de Nederlandse samenleving en voelen zich, als zij worden uitgesloten, niet beschermd door de overheid. Vaak komt terug dat zij, om zichzelf te beschermen tegen discriminatie, hun identiteit verborgen houden. Discriminatie wordt iets waar je nu eenmaal mee moet leven en wat door de maatschappij gewoon geaccepteerd wordt. En als je ervoor kiest om hiertegen op te komen voor jezelf en voor anderen, dan voelt het als vechten tegen de bierkaai.

De ombudsman vindt dit schrijnend en onacceptabel.

Hoewel deze problematiek keer op keer is beschreven in onderzoeken en er ook de nodige aanbevelingen zijn gedaan aan de overheid om dit aan te pakken, zien we dit nog onvoldoende terug in acties die het verschil maken voor Sinti, Roma en reizigers. Beleidsreacties van verschillende departementen verwijzen bijvoorbeeld naar allerlei bredere programma's, actieplannen of agenda's.[25] Wat ontbreekt zijn acties in de praktijk, zoals het realiseren van standplaatsen, inclusie in het onderwijs en erkenning van het leed uit het verleden. Dat kan alleen gerealiseerd worden als er samenhangend beleid komt vanuit mensenrechtelijke verplichtingen, waarbij de Rijksoverheid de regie neemt, maar iedereen zich over het geheel verantwoordelijk voelt. En waarvan Sinti, Roma en reizigers zelf in hun dagelijks leven iets merken, doordat de overheid daadwerkelijk overgaat tot actie.

'Uitsterfbeleid in een andere verpakking'

Al in 2017 stelde de Nationale ombudsman vast dat de overheid niet in overeenstemming handelde met de mensenrechten van Sinti, Roma en reizigers en riep hij op om te zorgen voor voldoende standplaatsen. In 2021 uitte de ombudsman opnieuw zijn zorgen, omdat alleen de papieren werkelijkheid veranderd was en er nauwelijks standplaatsen bij waren gekomen. Het is kwalijk dat er ook in 2026 nog steeds amper sprake is van verbetering: in de afgelopen 3 jaar zijn er 99 standplaatsen bijgekomen. Voor zover gemeenten plannen hebben gemaakt, leidt dat in veel gevallen niet daadwerkelijk tot standplaatsen, terwijl er behoefte is aan zeker 4.000 nieuwe plekken. De problemen die de Nationale ombudsman in 2017 al vaststelde, zoals de ondoorzichtige wachtlijsten, bestaan nog steeds.

'Ik wil niet in een normaal huis wonen. Daar voel ik me niet thuis. Hier kent iedereen elkaar. Eigenlijk is het allemaal familie, ook al zijn er verschillende achternamen. Het is gezellig hier. Hier heb je het gevoel dat je bij iedereen wel naar binnen kan lopen. Maar de kans dat ik een plek krijg is klein. Eigenlijk ziet het ernaar uit dat ik in deze wagen moet blijven tot ik overlijd.'

Jason (15)

De ombudsman benadrukt dat de overheid een positieve verplichting heeft om met maatregelen de historische achterstelling op de woningmarkt te herstellen, die is voortgekomen uit het uitsterfbeleid van de overheid.[26] Het voorgaande laat zien dat daarvan geen sprake is. Sterker nog, de wachttijd voor een standplaats is vaak langer dan die voor een reguliere huurwoning. Jongeren die wij spraken, vertelden dat het eindeloze wachten hen belemmert om een eigen leven op te bouwen. Reizigers en Sinti die in een huis wonen of op een locatie die voor hen niet voldoet, krijgen door het standplaatsentekort geen kans om te wonen waar en met wie ze zouden willen.

De overheid noemt tal van redenen waarom het in de praktijk nog niet is gelukt om standplaatsen uit te breiden, zoals de kosten, relatief hoog grondgebruik, gebrek aan draagvlak bij omwonenden en politieke onwil. Sinti, Roma en reizigers zelf ervaren dat het uitsterfbeleid dat gold tot 2018 is voortgezet, maar dan nu in een andere verpakking. De ombudsman ziet een gebrek aan urgentie en negatieve associaties van de overheid en de samenleving bij Sinti, Roma en reizigers. Dit maakt het volgens de ombudsman moeilijk om tot resultaten te komen.

In reactie op de zorgen uit eerdere onderzoeken wijst het kabinet erop dat woonwagenbewoners inmiddels als aandachtsgroep zijn aangemerkt in het wetsvoorstel Versterking regie volkshuisvesting. Dat is op zichzelf terecht en ook een positieve stap, maar onvoldoende om te borgen dat het historische onrecht op basis van mensenrechtelijke verplichtingen wordt hersteld. Er ligt namelijk al lange tijd een opgave voor gemeenten om voldoende standplaatsen te realiseren, maar er gebeurt te weinig. De opgave die er nu ligt, moet concreet ingevuld worden en het is aan de Rijksoverheid om ervoor te zorgen dat dat ook daadwerkelijk gebeurt. De Rijksoverheid moet erop toezien hoe gemeenten invulling geven aan de opgave en daarin de regie nemen. De verantwoordelijkheid van de Rijksoverheid om (vanuit mensenrechtelijke verplichtingen) een regierol te nemen, wordt al door de ombudsman benoemd in het rapport van 2017, komt daarna terug in verschillende aanbevelingen[27] en is nu ook concreter geworden met de systematiek van de Wet regie volkshuisvesting.

Verder wijst de minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening op de routekaart naar extra standplaatsen met handvatten voor gemeenten.[28] De ombudsman wijst er echter op dat het vergroten van kennis bij gemeenten niet het verschil zal maken als een gevoel van urgentie en de wil om extra standplaatsen te realiseren ontbreken.

‘Mijn opa had zijn eigen overheid tegen zich’

‘Veel Sinti laten hun stem niet meer horen, omdat ze geen vertrouwen meer hebben in de maatschappij. De kennis en ervaring die wij hebben, worden veel te vaak afgeslagen of overgeslagen. Ik zou de overheid graag willen meegeven dat mensen die het werkelijk goed met de groep voorhebben en die snel veranderingen kunnen bewerkstelligen, betaald moeten worden om dat werk te doen. Dat werk kan prima door de eigen groep gedaan worden. Dat is nu vaak niet zo.’

Gregor (50)

Sinti, Roma en reizigers hebben niet alleen te maken met problemen in hun eigen leven, maar ook met intergenerationeel trauma. De gebeurtenissen van de Tweede Wereldoorlog hebben diepe sporen nagelaten. Dat geldt voor Sinti en Roma, die actief werden vervolgd en vermoord door de nazi’s, maar ook voor reizigers, die door sommige Nederlandse burgemeesters als ‘bijvangst’ op transport werden gezet naar Westerbork. Na de oorlog heeft de overheid altijd grote invloed gehad op de woonsituatie van Sinti, Roma en reizigers. En daarmee op de mate waarin zij konden leven in overeenstemming met hun culturele identiteit. Eerst werden deze groepen bijeengedreven in grote kampen onder toezicht van ordebewaarders, later juist gedwongen opgedeeld in kleinere kampen. Het ‘uitsterfbeleid’ was niets minder dan een poging om de woonwagencultuur geleidelijk te laten verdwijnen. Deze gebeurtenissen – en nog vele andere nare ervaringen met de overheid – hebben tot gevolg dat het vertrouwen in de overheid onder Sinti, Roma en reizigers laag is. Mogelijk nog lager dan het vertrouwen ván de overheid in Sinti, Roma en reizigers.

Het is aan de overheid om stappen te zetten om dat wederzijdse vertrouwen te laten groeien. Diverse rapporten bevatten aanbevelingen die specifiek hierop betrekking hebben. Een rode draad daarin is het erkennen van het leed dat Sinti, Roma en reizigers is aangedaan en het verkennen van wat er nodig is om de gevolgen van dit leed te herstellen. Ook is het van belang dat de overheid haar beloftes en toezeggingen nakomt en dat zij werkt met vertegenwoordigers uit de Roma-, Sinti- en reizigersgemeenschappen.

‘Ze mogen niet met me spelen’

Al op jonge leeftijd krijgen Sinti-, Roma- en reizigerskinderen te maken met discriminatie en stigmatisering.[29] Dat gebeurt op allerlei gebieden in hun leven. Kinderen voelen zich minder thuis op school, krijgen nare opmerkingen of hebben te maken met onderadvisering of stagediscriminatie. Vriendjes en vriendinnetjes van school mogen van hun ouders niet komen spelen of komen niet op verjaardagsfeestjes. Kinderen die op woonwagen-locaties wonen, hebben soms weinig toegang tot speelvoorzieningen of wonen op onveilige locaties, zoals een industrieterrein of een buitengebied waar veel vrachtwagens rijden. En zij voelen als kind al de gevolgen van het standplaatsentekort: ze weten dat ze later weinig kans hebben op een standplaats. Zij worden later mogelijk voor de keuze geplaatst om toch in een stenen huis te gaan wonen of jarenlang bij hun ouders te wachten op een standplaats.

Ook bij kinderen kunnen eigen ervaringen of voorbeeldgedrag van hun ouders ertoe leiden dat zij hun identiteit verbergen, bijvoorbeeld door in schoolopdrachten niet te laten merken dat zij van een woonwagenlocatie komen. Maar we hoorden ook dat ouders hun kinderen als gevolg van deze ervaringen juist op het hart drukken dat zij trots mogen zijn op hun achtergrond, en dat zij er mogen zijn.

Door al deze ervaringen leren Sinti- Roma- en reizigerskinderen al vroeg dat zowel de samenleving als de overheid negatief aankijkt tegen de essentie van wie zij zijn en waar zij van afstammen. Daardoor kunnen zij zich niet volledig in vrijheid en veiligheid ontwikkelen. De overheid moet dus specifiek aandacht hebben voor de gevolgen van discriminatie voor het leven van deze kinderen.

‘Er is hier nooit echt een speeltoestel geweest. Op het gras verderop staat een trampoline, die heeft mijn tante neergezet. Die is van onszelf. Ik speel bijna elke dag met mijn nichtje van hierachter. We zitten dan graag bij de minibieb, hier verderop aan de weg. Daar gaan we dan picknicken. Maar dat mag alleen op zondag, want dan rijden er geen vrachtwagens.’

Chanel (11)

Wat moet de overheid doen?

Een andere grondhouding is nodig

Sinti, Roma en reizigers mogen verwachten dat de overheid op een behoorlijke manier met hen omgaat en hun mensenrechten respecteert en actief bevordert. Dat betekent in de eerste plaats dat de overheid zelf niet discrimineert of handelt op basis van negatieve stereotypes. Als de overheid gerichte aandacht had voor Sinti, Roma en reizigers, dan was dat vaak eerder gebaseerd op de wens om hen onder controle te houden, dan op het beschermen van hun rechten. Dit handelen op basis van stereotype beelden moet stoppen. Pas dan kan de overheid ook effectief beleid voeren om ervoor te zorgen dat Sinti, Roma en reizigers zichzelf kunnen zijn en volgens hun eigen cultuur kunnen leven, zonder dat zij van de maatschappij worden uitgesloten. Het op papier afschaffen van het uitsterfbeleid is daarvoor niet voldoende. Er is een inspanning van de overheid nodig om de woonwagenculturen te beschermen en om discriminatie en stigmatisering in de samenleving en binnen de overheid effectief tegen te gaan.

De problemen en de mogelijke oplossingsrichtingen zijn in verschillende onderzoeken in kaart gebracht. De Nationale ombudsman roept de nationale en lokale overheden op om voortvarend en met daadkracht aan de slag te gaan met deze onderzoeken en aanbevelingen, zodat de mensenrechten van Sinti, Roma, reizigers en hun kinderen in de praktijk gewaarborgd zijn. De voorwaarde om deze onderzoeken en aanbevelingen effectief op te volgen, is een andere grondhouding van de overheid.

De Nationale ombudsman roept het kabinet op:

Voer gericht en samenhangend antidiscriminatiebeleid vanuit mensenrechtelijke verplichtingen

De aanpak van discriminatie van Sinti, Roma en reizigers is een mensenrechtelijke verplichting. Die taak is verdeeld over verschillende ministers, met een belangrijke rol voor de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, die over de aanpak van discriminatie van Sinti en Roma gaat, en de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, die verantwoordelijk is voor de coördinatie van de aanpak van discriminatie. De Nationale ombudsman roept hen op om voortvarend aan de slag te gaan met de bestaande aanbevelingen op dit punt. Voer en bevorder samenhangend en waar nodig specifiek beleid om discriminatie en stigmatisering van Sinti, Roma en reizigers tegen te gaan. Voorkom dat de verdeling van onderwerpen over verschillende ministeries leidt tot een gebrek aan focus, urgentie en verantwoordelijkheid over het geheel. En neem hierbij ook de aanbevelingen mee om het vertrouwen te herstellen en de doelgroep zelf te betrekken bij het opstellen en uitvoeren van beleid.

Geef voldoende aandacht aan de positie van Sinti, Roma en reizigers in de rijksbrede aanpak van discriminatie en racisme

De nog op te stellen rijksbrede aanpak van discriminatie en racisme biedt een kans om gericht en samenhangend beleid te maken. Het kabinet moet besluiten over de inhoud van deze rijksbrede aanpak, waarbij ook de Denkrichtingen die de Nationaal Coördinator tegen Discriminatie en Racisme (NCDR) in 2025 opstelde betrokken moeten worden.[30] Daarin wordt discriminatie van Sinti, Roma en reizigers benoemd als een urgent onderwerp. In de op te stellen rijksbrede aanpak moet voldoende aandacht en ambitie zijn voor het verbeteren van de positie van Sinti, Roma en reizigers. Die aandacht en ambitie moeten verder gaan dan het standplaatsenbeleid en ook discriminatie op andere terreinen aanpakken. Noem in deze aanpak de levensgebieden waarop Sinti, Roma en reizigers gediscrimineerd worden en concretiseer welke onderdelen van hun identiteit door deze aanpak beschermd moeten worden. Het is tot slot belangrijk dat alle overheden de doelstellingen van de aanpak breed dragen en in de praktijk actief nastreven.

Heb bijzondere aandacht voor de positie van kinderen en wat zij nodig hebben

In zowel beleids- en besluitvorming als in onderzoek en de opvolging daarvan moet specifiek aandacht zijn voor Sinti-, Roma- en reizigerskinderen.[31] Om de belangen van kinderen en jongeren in beeld te krijgen en voorop te stellen, kunnen de instrumenten die de Kinderombudsman ontwikkelde helpen: het stappenplan Beste Besluit[32] en de Kinderrechtentoets.[33]

Op het gebied van onderwijs roep ik de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap op om te zorgen voor veilig onderwijs dat bijdraagt aan bescherming van de cultuur van (kinderen van) Sinti, Roma en reizigers. De verschillende aanbevelingen in de rapporten kunnen helpen om veilig onderwijs te realiseren, waarin Sinti-, Roma- en reizigerskinderen zich thuis voelen en zichzelf kunnen zijn. Ga daarom aan de slag met aanbevelingen om op scholen concrete stappen te zetten om vooroordelen terug te dringen, verbinding te maken door de inzet van brugfunctionarissen, in te zetten op cultureel sensitief onderwijs en het thema discriminatie van Sinti, Roma en reizigers op te nemen in het onderwijscurriculum.

Erken Sinti, Roma en reizigers[34] als nationale minderheid

Na jarenlange inspanning van de gemeenschappen zelf heeft de Tweede Kamer op 2 oktober 2025 een motie aangenomen om Nederlandse Sinti, Roma en woonwagenbewoners te erkennen als nationale minderheid onder het Kaderverdrag inzake de bescherming van nationale minderheden van de Raad van Europa. Het Adviescomité voor het Kaderverdrag inzake de bescherming van nationale minderheden heeft hier ook steeds op aangedrongen.[35] Het kabinet moet deze motie voortvarend uitvoeren. Erkenning als nationale minderheid onderstreept de plicht om beleid te voeren dat rechten, cultuur en participatie duurzaam beschermt, gelijkwaardigheid bevordert en de strijd tegen discriminatie versterkt. Erkenning geeft de gemeenschappen zichtbaarheid, vertrouwen en een vaste plek aan tafel – als gelijkwaardige burgers binnen de samenleving.[36]

Neem de regie om het standplaatsentekort op te lossen

Acht jaar na de totstandkoming van het nieuwe beleidskader blijkt dat op lokaal niveau de realisatie van nieuwe standplaatsen niet (voldoende) van de grond komt. Het kabinet is uiteindelijk eindverantwoordelijk voor de naleving van mensenrechten. Het moet dan ook voortvarend en daadkrachtig de regie nemen om ervoor te zorgen dat er binnen een redelijke termijn alsnog voldoende standplaatsen komen. Het kabinet noemt een aantal belemmeringen waardoor het niet lukt om standplaatsen te realiseren. De ombudsman benadrukt dat het niet kan blijven bij de constatering dat die belemmeringen er zijn. Het is aan het kabinet, meer in het bijzonder aan de minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening, om deze weg te nemen en aan mensenrechtelijke verplichtingen te voldoen.

De Nationale ombudsman roept gemeenten op:

Ga aan de slag met beleid tegen discriminatie van Sinti, Roma en reizigers

Als overheid die het dichtst bij burgers staat, heeft de gemeente een belangrijke rol om discriminatie te voorkomen. De gemeente heeft een eigen verantwoordelijkheid om ervoor te zorgen dat de mensenrechten van haar inwoners gewaarborgd zijn. Gemeenten moeten beleid formuleren tegen discriminatie van Sinti, Roma en reizigers en daarmee aan de slag gaan. De handreiking *Geen ruimte voor discriminatie* kan gemeenten hiervoor handvatten bieden.[37]

Zorg voor voldoende standplaatsen

De ombudsman ziet een regierol voor het kabinet om het standplaatsentekort op te lossen. Dat wil echter niet zeggen dat gemeenten stil kunnen zetten. De ombudsman roept gemeenten op om voortvarend en daadkrachtig aan de slag te gaan om voldoende standplaatsen te creëren voor Sinti, Roma en reizigers.

Referenties

1 Zie onder meer: EHRM 17 oktober 2013, ECHR:2013:1017JUD002701307 (Winterstein/Frankrijk).
2 De start van dit beleid kent twee momenten. Allereerst de afschaffing van de Woonwagenwet in 1999, waarmee de verantwoordelijkheid voor de huisvesting van woonwagenbewoners werd overgedragen aan gemeenten. En vervolgens de handreiking van het ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer voor gemeenten uit 2006, waarin het 'nuloptiebeleid' en het 'afbouwbeleid' als eerste en tweede optie werden gepresenteerd.
3 Zie bijvoorbeeld D. Teodorescu, F. De Vries & A. van Kan, *Van uitsterf- naar uitstelbeleid. Woonwagenbewoner zoekt nog steeds standplaats. Verkenning en Advies voor de Nationaal Coördinator tegen Discriminatie en Racisme*, 2024.
4 In 2018 gaf de ombudsman in een brief aan de minister van BZK naar aanleiding van de reacties op het rapport van 2017 aanvullende aandachtspunten mee. Zie: 'Nationale ombudsman: nog steeds zorgen over standplaatsenbeleid'. In 2021 verstuurde de ombudsman een zorgenbrief aan de minister van Binnenlandse Zaken, omdat er nog steeds nauwelijks standplaatsen waren gerealiseerd. Zie: 'Ruim drie jaar na rapport 'Woonwagenbewoner zoekt standplaats': veel woorden, weinig extra standplaatsen'. Ook deelde de ombudsman in gesprek met de Vaste Tweede Kamercommissie Binnenlandse Zaken inzichten over het tekort aan standplaatsen en deed hij de oproep om snel extra standplaatsen te realiseren. Zie: 'Nationale ombudsman uitgenodigd voor gesprek met Tweede Kamer over standplaatsenbeleid'.
5 Zie Nationale ombudsman 17 mei 2017, Woonwagenbewoner zoekt standplaats, 2017/060, p. 7, voor een toelichting op de begrippen Sinti, Roma en reizigers.
6 Zie ook Kennisplatform Inclusief Samenleven augustus 2023, *De maatschappelijke positie van Sinti en Roma in Nederland. Een weergave van de huidige situatie van Sinti en Roma op diverse levensgebieden, gekoppeld aan nationaal en internationaal beleid*, p. 13: 'Er ontstond een verbinding tussen Sinti, Roma en Reizigers naarmate het ambulante werk dat deze groepen deden meer op elkaar ging lijken en omdat deze groepen op vergelijkbare grond van hun maatschappelijke positie werden gediscrimineerd.'
7 Zie bijvoorbeeld D. Teodorescu, F. De Vries & A. van Kan, *Van uitsterf- naar uitstelbeleid. Woonwagenbewoner zoekt nog steeds standplaats. Verkenning en Advies voor de Nationaal Coördinator tegen Discriminatie en Racisme*, 2024.
8 Zie onder meer: OHCHR 16 november 2021, *Concluding observations on the combined twenty-second to twenty-fourth periodic reports of the Kingdom of the Netherlands*, CERD/C/NLD/CO/22-24; College voor de Rechten van de Mens 20 maart 2026, oordeel 2026-50, met verwijzing naar EHRM 18 januari 2001, ECLI:CE:ECHR:2001:0118JUD002723895 (Chapman/Verenigd Koninkrijk), ro. 73, en meer recent EHRM 17 oktober 2013, ECLI:CE:ECHR:2016:0428JUD002701307 (Winterstein/Frankrijk).
9 Zie voor een overzicht van de mensenrechtelijke waarborgen voor woonwagenbewoners D. Teodorescu, F. De Vries & A. van Kan, *Van uitsterf- naar uitstelbeleid. Woonwagenbewoner zoekt nog steeds standplaats. Verkenning en Advies voor de Nationaal Coördinator tegen Discriminatie en Racisme*, 2024.
10 De namen in dit rapport zijn niet de echte namen van de geïnterviewde personen. Deze zijn wel bij de onderzoekers bekend. De vermelde leeftijden zijn in sommige gevallen bij benadering.
11 In formele publicaties wordt vaker gesproken over woonwagenlocatie in plaats van woonwagenkamp. Wij hebben ervoor gekozen om in deze verhalen de bewoordingen te volgen die de geïnterviewden zelf gebruikten. Dat geldt ook voor de term *zigeuner* die in één verhaal voorkomt.
12 *Bibob* staat voor 'Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur'. Volgens deze wet mogen overheidsinstanties in sommige gevallen de achtergrond onderzoeken van ondernemingen en personen die van de overheid bepaalde vergunningen of andere beslissingen hebben aangevraagd of verkregen.
13 FRA 2020, *Roma, Sinti en reizigers in Nederland. Belangrijkste resultaten van het FRA-onderzoek in 2019*; FRA 2020, *Roma and Travellers in six countries*. De FRA onderzocht de ervaringen van Roma en reizigers (en in Nederland ook Sinti) in zes landen: België, Frankrijk, Ierland, Nederland, Zweden en het Verenigd Koninkrijk.
14 Zie bijvoorbeeld D. Teodorescu, F. De Vries & A. van Kan, *Van uitsterf- naar uitstelbeleid. Woonwagenbewoner zoekt nog steeds standplaats. Verkenning en Advies voor de Nationaal Coördinator tegen Discriminatie en Racisme*, 2024; Y. Seidler e.a., *Monitor Sociale Inclusie (meting 5). Vierde vervolgmeting naar de woon- en leefomstandigheden Sinti en Roma in Nederland*, 2024; E. Smits van Waesberghe, F. Acherrat & M. van de Gevel, *Dialooggesprekken Sinti en Roma*, Verwey-Jonker Instituut 2024.
15 E. Smits van Waesberghe, F. Acherrat & M. van de Gevel, *Dialooggesprekken Sinti en Roma*, Verwey-Jonker Instituut 2024.
16 Y. Seidler e.a., *Monitor Sociale Inclusie (meting 5). Vierde vervolgmeting naar de woon- en leefomstandigheden Sinti en Roma in Nederland*, 2024. Deze monitor wordt periodiek in opdracht van het ministerie van SZW opgesteld. Het is goed om hierbij te vermelden dat de monitor niet onomstreden is onder de doelgroep zelf, bijvoorbeeld als het gaat om uitingen van professionals en het duiden van bepaalde ontwikkelingen als problematisch of juist een verbetering. Dit is onder meer beschreven in het bij de monitor gepubliceerde duidingsdocument. Vanuit de gemeenschap is er behoefte aan een andere insteek. Dit jaar start het opdrachtgevend ministerie (SZW) een traject om te bekijken hoe de monitor een vervolg kan krijgen.
17 A. Wester e.a., *De (onderwijs)ondersteuningsbehoefte van leerlingen met reizigers-, Roma- of Sinti achtergrond*, Oberon 2024.
18 Ministerie VRO 24 maart 2026, *Eindrapport Woonwagen-standplaatsen in Nederland*. Herhaalmeting 2025.
19 Alle 342 gemeenten in Nederland zijn aangeschreven, 285 hebben gereageerd. Van de responderende gemeenten heeft 60 procent een behoefteonderzoek uitgevoerd en heeft 49 procent een beleid voor woonwagens en/of standplaatsen.
20 Zie *Brief van de minister van VRO 23 april 2026*, 2026-0000157793.
21 Rb. Den Haag 29 mei 2024, ECLI:NL:RBDHA:2024:7830.
22 Zie bijvoorbeeld oordelen College voor de Rechten van de Mens 5 september 2025, oordeel 2025-86; 2 oktober 2025, oordeel 2025-94; 27 november 2025, oordeel 2025-130.
23 ECRI 3 maart 2026, *Report on The Netherlands (sixth monitoring cycle)*.

Referenties

24 Bijvoorbeeld op het gebied van volkshuisvesting, cultuursensitieve zorg of arbeidsmarktdiscriminatie.
25 Zie voor een overzicht van de relevante juridische context D. Teodorescu, F. De Vries & A. van Kan, *Van uitsterf- naar uitstelbeleid. Woonwagenbewoner zoekt nog steeds standplaats. Verkenning en Advies voor de Nationaal Coördinator tegen Discriminatie en Racisme*, 2024.
26 Zie D. Teodorescu, F. De Vries & A. van Kan, *Van uitsterf- naar uitstelbeleid. Woonwagenbewoner zoekt nog steeds standplaats. Verkenning en Advies voor de Nationaal Coördinator tegen Discriminatie en Racisme*, 2024; ECRI 3 maart 2026, *Report on The Netherlands (sixth monitoring cycle)*.
27 Zie *Brief van de minister van VRO van 23 april 2026*, 2026-0000157793. Hierin werd de herhaalmeting aan de Tweede Kamer aangeboden. Zie ook *Brief van de minister van SZW van 5 juni 2024*, 2024-0000158462 waarin de *Monitor Sociale Inclusie Roma en Sint*i aan de Tweede Kamer werd aangeboden.
28 We hoorden dit van de kinderen die we spraken, maar ook van de volwassenen die vertelden over hun kindertijd en over de ervaringen van hun eigen kinderen of kinderen in hun omgeving.
29 Zie *Brief minister BZK 12 december 2025*, 2025-0000680336 en bijlage *Denkrichtingen ten behoeve van een Nationaal Programma tegen Discriminatie en Racisme 2025-2029*.
Raadpleegbaar via https://www.rijksoverheid.nl/documenten/2025/12/11/denkrichtingen-ten-behoeve-van-een-nationaal-programma-tegen-discriminatie-en-racisme-2025-2029.
30 In de aankomende Monitor Sociale Inclusie Roma en Sinti van het ministerie SZW zal bijvoorbeeld specifiek aandacht zijn voor de positie van jongeren en jongvolwassenen.
31 Kinderombudsman 2023 *In vier stappen naar het beste besluit voor het kind. Handreiking voor professionals*.
32 Kinderombudsman 2024 *Kinderrechtentoets*.
33 In de motie wordt gesproken over de erkenning van Sinti, Roma en *woonwagenbewoners*.
34 Council of Europe Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities 23 augustus 2023, *Fourth Opinion on the Netherlands*. Raadpleegbaar via: www.coe.int/en/web/minorities/-/netherlands-publication-of-the-4th-advisory-committee-opinion.
35 Kennisplatform Inclusief Samenleven, *'Erkenning voor Nederlandse Sinti, Roma en woonwagenbewoners als nationale minderheid'*, 14 oktober 2025.
36 Movisie 2022, *Geen ruimte voor discriminatie. Handreiking voor gemeenten voor het tegengaan van anti-Zwart racisme, antisemitisme, anti-moslim racisme, antiziganisme en lhbti+ discriminatie*.
37 D. Teodorescu, F. De Vries & A. van Kan, *Van uitsterf- naar uitstelbeleid. Woonwagenbewoner zoekt nog steeds standplaats. Verkenning en Advies voor de Nationaal Coördinator tegen Discriminatie en Racisme*, 2024.

nationale ombudsman

Nationale ombudsman
Postbus 93122
2509 AC Den Haag
Telefoon: (070) 356 35 63
Website: Nationaleombudsman.nl

Rijksbegroting 2027 en de gevolgen voor gemeenten

Bijzondere ledenbrief

Inhoud

Voorwoord		3
1	Gemeentefinanciën	4
2	Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties	8
3	Justitie en Veiligheid	19
4	Onderwijs, Cultuur en Wetenschap	24
5	Defensie	27
6	Infrastructuur en Waterstaat	28
7	Economische Zaken	33
8	Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur	38
9	Sociale Zaken en Werkgelegenheid	41
10	Volksgezondheid, Welzijn en Sport	51
11	Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking	60
12	Asiel en Migratie	62
13	Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening	64
14	Klimaat en Groene Groei	68

Voorwoord

Geachte leden,

De VNG ziet in de Miljoenennota en de principeafspraken over de samenwerkingsagenda tussen rijk, provincies, gemeenten en waterschappen belangrijke stappen naar een gelijkwaardiger samenwerking. Het kabinet is daarmee in belangrijke mate tegemoetgekomen aan de gegronde wensen van de VNG. Dit biedt vertrouwen voor de verdere samenwerking, mits de afspraken goed worden uitgewerkt en de rapporten van de commissie-Van Ark en Polman worden opgevolgd. Tegelijkertijd blijft de financiële positie van gemeenten zorgelijk. Zonder structurele passende financiering staan de uitvoering van maatschappelijke opgaven en wettelijke taken verder onder druk.

Gemeenten verwelkomen verschillende keuzes die het kabinet in de begroting maakt. De middelen die specifiek voor gemeenten beschikbaar komen voor weerbaarheid, vormen een belangrijke eerste stap naar sterkere en veerkrachtigere lokale gemeenschappen. Ook de investeringen in woningbouw, infrastructuur en stikstof zijn een broodnodige impuls voor de ontwikkeling van Nederland.

Desondanks blijven financiële zorgen bestaan. De groei van het Gemeentefonds vlakt na 2027 af. Dat betekent dat veel gemeenten ook in de toekomst moeilijke keuzes voor de kiezen krijgen. Het wordt lastig om noodzakelijke investeringen dan ook daadwerkelijk te realiseren.

Over de jeugdzorg blijft de VNG duidelijk. Gemeenten moeten volledig worden gecompenseerd voor de uitvoering van wettelijke taken. Zeker in het sociaal domein is structurele zekerheid noodzakelijk. De uitkomsten van de commissie-Van Ark over jeugdzorg, dat in januari 2027 verschijnt, zijn daarbij van groot belang en moeten in de begroting van 2028 worden verwerkt. Dit is een absolute randvoorwaarde voor de samenwerking met het rijk.

Een specifiek aandachtspunt in de rijksbegroting is de positie van Caribisch Nederland. De VNG constateert dat de eilanden opnieuw nauwelijks profiteren van extra investeringen die voor Europees Nederland beschikbaar komen. De openbare lichamen moeten op dezelfde betrokkenheid en investeringsbereidheid van het rijk kunnen rekenen als gemeenten in Europees Nederland. De VNG wil de handen in één slaan met de leden in het Caribisch deel van het Koninkrijk en samen de handschoen oppakken om de aangekondigde Top mede te organiseren.

Uiteindelijk zijn het niet de afspraken op papier die het verschil maken, maar de resultaten voor inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties. Daarop zullen rijk en medeoverheden de komende jaren gezamenlijk worden afgerekend. De nieuwe samenwerkingsagenda biedt daarvoor een stevig vertrekpunt. De VNG ziet uit naar de verdere uitwerking van de agenda en blijft daarbij inzetten op wat gemeenten nodig hebben om hun maatschappelijke rol waar te maken: duidelijke afspraken, bestuurlijke gelijkwaardigheid en een solide financiële basis.

dr. mr. L.K. Geluk
Algemeen directeur VNG

1
Gemeentefinanciën

Berekening accressen

Wat wil het kabinet?
Het Gemeentefonds wordt jaarlijks verhoogd met een accrespercentage om de stijgende kosten van gemeenten op te vangen. Dit jaarlijkse accres wordt afgeleid van de nominale ontwikkeling van het bruto binnenlands product (bbp), oftewel de nominale economische groei in Nederland. De berekening van het accrespercentage voor een jaar wordt gesplitst in een prijs-accres en een reëel-accres. Het prijs-accres wordt definitief bepaald met de geraamde ontwikkeling van het prijspeil bruto binnenlands product (bbp). Het reële-accres wordt gebaseerd op het gemiddelde van de volumegroei van het bbp in de achterliggende 8 jaar (t-9 t/m t-2), zodat de reële groei van het fonds stabiel is.

Naast dit bbp-accres groeit of krimpt het fonds door algemene mutaties zonder taakwijziging. Gemeenten ontvangen jaarlijks structureel € 75 miljoen extra accres, omdat de Wmo-uitgaven door de vergrijzing sneller toenemen dan het bbp-accres. Het accres dat in 2023 tijdelijk is afgezonderd voor de woningbouwimpuls en stimulering volkshuisvesting wordt in 2026 weer aan de algemene uitkering toegevoegd. Daarnaast is in 2026 nog sprake van een deel van de korting incidenteel accres 22-25 en aanverwante mutaties, waaronder de rest van de accrestranche 2025 van € 675 miljoen die vanwege de vervroeging van de bbp-systematiek pas in 2026 wordt uitgekeerd. Tot slot zijn de indexatiefouten met een nieuwe methode om toekomstige toevoegingen aan en uitnamen uit het Gemeentefonds op het juiste prijspeil te brengen (nog) niet hersteld. Tabel 1 geeft de berekening van de actuele stand van de accressen 2026-2031.

Tabel 1. Accressen Septembercirculaire gemeentefonds 2026

Jaar (bedragen x miljoen euro)	2026	2027	2028	2029	2030	2031
Grondslag accresberekening	41.770	43.714	43.237	44.085	45.860	48.101
Percentage bbp-volume-accres	1,9%	1,8%	1,7%	1,6%	2,2%	1,6%
Percentage bbp-prijs-accres	2,9%	3,1%	2,9%	2,5%	2,6%	2,4%
Tranche BBP-accres	**2.028**	**2.166**	**2.010**	**1.825**	**2.228**	**1.943**
WMO-plus-accres	75	75	75	75	75	75
Retour accres 2023	250					
Restant accreskorting 2022-2025	-1.385	-5	-32	-22	-53	0
Index.fouten opsch.krt., Wmo, jeugd	-182	0	-584	0	0	0
Werkelijk accres	**786**	**2.236**	**1.469**	**1.878**	**2.250**	**2.018**
Saldo indexatie taakwijzigingen	263	-124	-134	-110	-10	2
Werkelijk accrespercentage	**1,9%**	**5,1%**	**3,4%**	**4,3%**	**4,9%**	**4,2%**

Wat betekent dit voor gemeenten?
Het accres is afhankelijk van de nominale economische groei. De raming van de bbp-volume-ontwikkeling bedraagt 1,4% voor het jaar 2026 en 1,2% voor het jaar 2027. In totaal komt het bbp-volume-accres over de periode 2027-2031 cumulatief € 74 miljoen hoger uit door grondslagwijzigingen en een bescheiden bijstelling van het bbp-volume-accres in 2029.

De inflatie is wel hoger dan eerder geraamd, als gevolg van de blokkade van de Straat van Hormuz. Dat is terug te zien in de hogere ramingen voor de ontwikkeling van het prijspeil bbp. Deze ontwikkeling voor 2026 staat met 2,9% al vast op de stand Centraal Economisch Plan (CEP) 2026. De nieuwe raming met de Macro Economische Verkenning (MEV) 2027 bedraagt 3,1%. Hierdoor blijft het bbp-prijs-accres structureel € 85 miljoen achter bij de nieuwe raming. Voor 2027 bedroeg de raming van het bbp-prijsaccres 2,5%. Door een opwaartse bijstelling naar 3,1% is de tranche bbp-prijs-accres 2027 opgehoogd met structureel € 272 miljoen. Dit is geen extra geld voor gemeenten, want hier staat een hogere prijsontwikkeling van de gemeentelijke kosten tegenover. Over de periode 2027-2031 komt het cumulatief bbp-prijsaccres € 314 miljoen hoger uit. In 2028 wordt het accrespercentage onder aan de streep gedrukt door een indexatiekorting jeugdzorg van structureel € 584 miljoen, die volgens de VNG onterecht is. In het eerste kwartaal van 2027 brengt de Commissie-Van Ark zijn tweede advies over de jeugdzorg uit. Dit zwaarwegend en maatgevend advies richt zich ook op de financiën en het is daarom de vraag of deze indexatiekorting komend voorjaar blijft staan. Bij een volledige correctie komt het accres voor 2028 uit op 4,7%.

BBP-accres voor integratie-uitkering Beschermd Wonen

Wat wil het kabinet?
De integratie-uitkeringen Participatie en Beschermd Wonen in het Gemeentefonds hebben een zelfstandige normering. Het kabinet heeft besloten het accres voor de integratie-uitkering Beschermd Wonen voortaan te bepalen met de reguliere bbp-systematiek die ook voor de algemene uitkering wordt gebruikt. Het ministerie van VWS heeft in aanvulling daarop besloten het accres van de integratie-uitkering Beschermd Wonen voor 2027 met de Miljoenennota 2027 vervroegd over te hevelen naar het Gemeentefonds.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Aan de integratie-uitkering Beschermd Wonen is vanaf 2027 structureel € 94,9 miljoen toegevoegd voor het opvangen van de prijs-, loon- en volumeontwikkelingen in dat jaar. Voor 2028 bedraagt het geraamde bbp-accres € 93 miljoen, voor 2029 een bedrag van € 87 miljoen, voor 2030 een bedrag van € 106 miljoen en voor 2031 bedraagt het geraamde bbp-accres € 93 miljoen. Het accres voor de integratie-uitkering Participatie voor het jaar 2027 wordt zoals gebruikelijk nog wel in de Meicirculaire Gemeentefonds 2027 bekendgemaakt.

Raming vrijval BTW-compensatiefonds aan Gemeentefonds krimpt

Wat wil het kabinet?
Gemeenten kunnen hun betaalde BTW van de inkoop voor overheidstaken terugvorderen op het BTW-compensatiefonds (BCF). Omdat de uitgaven van gemeenten gewoonlijk toenemen met de inflatie, inwonergroei en welvaart, groeit het BCF jaarlijks met hetzelfde accrespercentage als het Gemeentefonds. Daarnaast wordt het BCF bijgesteld voor de BTW-component van taakmutaties. Als gemeenten in een jaar minder declareren op het BCF dan er aan middelen inzit, dan wordt het restant aan het Gemeentefonds toegevoegd. Declareren gemeenten meer op het BCF dan erin zit, dan wordt het tekort aangevuld met middelen uit het Gemeentefonds. Sinds deze afspraak valt ieder jaar geld uit het BCF vrij aan de algemene uitkering van het Gemeentefonds. Dit komt voornamelijk doordat de publieke investeringen van gemeenten al jaren achterblijven door algemene kortingen op het Gemeentefonds. Wel is deze vrijval over het jaar 2025 flink gekrompen. In de meicirculaire 2026 viel de definitieve afrekening over het jaar 2025 € 212,7 miljoen lager uit dan in de Septembercirculaire gemeentefonds 2025 werd geraamd. Daarmee kwam de totale vrijval over het jaar 2025 uit op € 215,5 miljoen. Voor het jaar 2026 wordt de vrijval uit het BCF aan de

algemene uitkering voorlopig geraamd op € 190,9 miljoen. Volgend jaar mei volgt het definitieve cijfer voor 2026.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Een gemeente mag voor zijn begroting 2027 en voor elke jaarschijf van de meerjarenraming 2028-2031 uitgaan van maximaal zijn aandeel in de definitief gerealiseerde vrijval uit het BCF over het jaar 2025 van € 215,5 miljoen. Een gemeente kan er ook voor kiezen om van lagere bedragen uit te gaan, omdat ze verwacht dat deze vrijval in de toekomst krimpt of om juist behoedzaam te begroten.

In 2029 wordt de ingroei van de nieuwe verdeling algemene uitkering hervat

Wat wil het kabinet?
Bij 211 gemeenten staat nog een bedrag open van de suppletie-uitkering nieuwe verdeling Gemeentefonds. Voor het jaar 2027 is het ingroeipad van de nieuwe verdeling algemene uitkering gemeentefonds nog steeds bevroren. De suppletie-uitkering nieuwe verdeling Gemeentefonds wordt in 2027 niet verder afgebouwd. De minister van BZK heeft in een brief bij de Gemeentefondsbegroting aan de Tweede Kamer meegedeeld dat ook in 2028 het ingroeipad wordt bevroren. De huidige omvang van de suppletie-uitkering nieuwe verdeling gemeentefonds blijft dus ook in 2028 voor iedere gemeente ongewijzigd. Ondertussen is het ministerie van BZK gestart met de voorbereidingen van het onderzoek naar een verbetering van de nieuwe verdeling per 2029.

Wat betekent dit voor gemeenten?
De 109 gemeenten waarvan nu nog een nadeel van de nieuwe verdeling algemene uitkering openstaat door een positieve suppletie-uitkering, ondervinden in 2028 geen aanvullende korting als gevolg van de nieuwe verdeling gemeentefonds. De 102 gemeenten met een negatieve suppletie-uitkering die gegeven de huidige nieuwe verdeling nog wachten op het verzilveren van een voordeel, moeten daar nog twee jaar op wachten. De verwachting is dat met ingang van 2029 een herziening van de verdeling van de algemene uitkering plaatsvindt en de suppletie-uitkering nieuwe verdeling gemeentefonds daarop wordt aangepast. Vervolgens wordt de afbouw ervan vanaf 2029 hervat. Het is onbekend of de huidige voordeelgemeenten dan nog voordeelgemeenten zijn en de huidige nadeelgemeenten dan nog nadeelgemeente zijn.

Hervorming van Europese fondsen

Wat wil het kabinet?
Momenteel onderhandelt het kabinet in Brussel over het Meerjarig Financieel Kader (MFK), de meerjarige Europese begroting van 2028 – 2034. Nederland zet in op een toekomstgerichte Europese begroting en focust daarin op meer investeringen in concurrentievermogen, stevig migratie- en asielbeleid, veiligheid, defensie en innovatie. Hiervoor zijn scherpe keuzes en hervormingen nodig. Het kabinet zet daarbij in op het beperken van de stijging van de Nederlandse afdracht. Doel is om de Nederlandse netto betalingspositie niet te laten verslechteren en de nationale korting op EU-afdrachten te behouden. Dit is in lijn met eerdere Nederlandse inzet. De geraamde stijging van EU-afdrachten is verwerkt op de begroting van het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Deze raming was in eerdere begrotingen niet verwerkt en is realistisch.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Uit de totstandkoming van het nieuwe MFK volgt een hervorming van bestaande Europese fondsen. Gemeenten en hun partners maken momenteel succesvol gebruik van deze fondsen. Verschillende cohesie- en landbouwfondsen worden samengevoegd in een Nationaal en Regionaal Partnerschapsplan (NRPP). Momenteel wordt het Nederlandse NRPP opgesteld. De VNG wordt met de medeoverheden hierin als partner betrokken. De Nederlandse focus op het hervormen van het MFK en het verkleinen van cohesie- en landbouwfondsen heeft een negatief effect op de vorming van het NRPP en beperkt de mogelijkheden voor gemeenten om gebruik te maken van Europese middelen.

Hersteloperatie toeslagen

Wat wil het kabinet?
In 2027 wil het kabinet de focus van het financieel herstel verder verschuiven naar het afhandelen van bezwaren en het afronden van aanvullende schade, zodat gedupeerde ouders zo snel mogelijk financieel herstel wordt geboden. Tegelijkertijd wordt binnen de brede ondersteuning ingezet op het verder helpen van ouders en kinderen bij het opbouwen van hun leven.

Wat betekent het voor gemeenten?
Voor gemeenten betekent dit dat zij ook in 2027 een belangrijke rol houden in het bieden van brede ondersteuning aan gedupeerde ouders en kinderen. De gemeentelijke ondersteuning zal naar verwachting steeds meer worden ingericht op basis van nieuwe termijnen, waaronder de einddatum van 1 september 2027 voor het aanmelden voor brede ondersteuning.

Kansspelen

Wat wil het kabinet?
Het kabinet brengt een nieuw wetsontwerp voor kansspelen op afstand in consultatie. Daarin verstevigt het de zorgplicht van online gokaanbieders, komen er instrumenten om illegale goksites harder aan te pakken en komt er een reclameverbod voor online gokken. Ook wordt onderzoek verricht naar de aard en omvang van het kansspelaanbod en de deelname aan kansspelen in Caribisch Nederland.

Wat betekent het voor gemeenten?
In het kader van schuldhulpverlening en verslavingszorg is het ook in Caribisch Nederland van belang om de aard en omvang van het kansspelen aanbod en de deelname in kaart te brengen. Op basis van het onderzoek zal er een gesprek moeten plaatsvinden tussen rijk, openbare lichamen en de VNG om de vervolgacties te bepalen zoals instrumenten en handelingsperspectieven voor schuldhulpverlening.

2
Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Bestuurlijke integriteit

Wat wil het kabinet?
In 2027 werkt het kabinet aan nieuwe integriteitsregels voor het decentraal bestuur. Gemeenten krijgen daardoor te maken met een verplichte risicoanalyse voor kandidaat-wethouders en regels over financiële belangen van bestuurders. Daarnaast werkt het kabinet verder aan de totstandkoming van kwaliteitseisen voor integriteitsonderzoek bij vermeende integriteitsschendingen door decentrale politieke ambtsdragers.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Door dit wetsvoorstel wordt een risicoanalyse integriteit verplicht voor kandidaat-wethouders en komen er regels over financiële belangen van lokale bestuurders. Het wetsvoorstel gaat binnenkort naar de Eerste Kamer en wordt waarschijnlijk op 1 juli 2027 van kracht. Dan moet ook meer duidelijk zijn over kwaliteitseisen voor extern integriteitsonderzoek.

Constitutionele toetsing

Wat wil het kabinet?
Het kabinet wil het belang van de Grondwet en van grondrechten, van 'checks and balances' in ons democratisch bestel, van rechtsstatelijke instituties en rechtsbeginselen versterken. Zo dient het kabinet in 2027 het wetsvoorstel in om constitutionele toetsing van wetten aan klassieke grondrechten door de rechter mogelijk te maken.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Constitutionele toetsing is al mogelijk door lagere regelgeving zoals het toetsen van de Algemene Plaatselijke Verordening aan de Grondwet. Deze nieuwe vorm van constitutionele toetsing is vooral van belang bij wetgeving met medebewindstaken voor gemeenten. Burgers die vinden dat een wet hun grondwettelijke rechten aantast, kunnen dan bij de rechter terecht.

Passende verdeling van verplichte taken

Wat wil het kabinet?
Het kabinet investeert in een goede samenwerking tussen overheden, een passende verdeling van verantwoordelijkheden, taken, bevoegdheden en middelen en rijksbeleid dat uitvoerbaar is voor medeoverheden. Een van de manieren om dit te bereiken is de toepassing van het 'Beleidskader decentraal en gedeconcentreerd bestuur' dat het kabinet onlangs naar de Tweede Kamer heeft gestuurd. Het kader moet zorgen voor een beter passende toedeling van taken van het rijk naar medeoverheden. De bijzondere democratische positie van gemeenten staat daarbij centraal: als gemeenten taken van het rijk krijgen, moeten zij ook beleids- en bestedingsvrijheid hebben om hiermee om te gaan. Anders staat de lokale democratie buiten spel.

Wat betekent dit voor gemeenten?
De ambitie om te komen tot betere balans tussen taken, bevoegdheden en middelen is positief voor gemeenten. Veel van de huidige financiële problemen van gemeenten komen immers voort uit disbalans in deze verhoudingen. Het beleidskader decentraal en gedeconcentreerd bestuur moet zijn betekenis voor gemeenten gaan bewijzen. Dit is afhankelijk van de positie van de minister van BZK binnen het kabinet, de medewerking van andere ministers en daadwerkelijke aandacht van rijksambtenaren. De toepassing van het kader is niet verplicht.

Interbestuurlijke samenwerking

Wat wil het kabinet?
Om de verhouding tussen de overheden te verbeteren en te versterken geeft het kabinet uitvoering aan de adviezen uit het rapport van de Studiegroep interbestuurlijke verhoudingen, 'Samen bouwen aan resultaten'. De adviezen benadrukken onder andere het belang van structureel overleg tussen overheden. De organisatie van het overhedenoverleg tussen kabinet en de koepels van medeoverheden is een hoge prioriteit voor het kabinet. In dit overleg spreken medeoverheden en het kabinet over de voortgang van de interbestuurlijke samenwerkingsagenda en de belangrijkste gezamenlijke opgaven die daarin zijn opgenomen.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Het is positief dat het kabinet regelmatig overleg met de medeoverheden wil. In het verleden is dit niet altijd het geval geweest. Overleg kan een uitweg bieden uit conflicten die soms ontstaan tussen het rijk en medeoverheden en bijdragen aan betere aanpak van gezamenlijke opgaven. Toch is een overleg geen wondermiddel als disbalans tussen taken, middelen en bevoegdheden blijft bestaan.

Geld voor maatschappelijke weerbaarheid

Wat wil het kabinet?
In het kader van de samenwerkingsagenda met de medeoverheden maakt het kabinet geld vrij voor het versterken van maatschappelijke weerbaarheid en veerkracht op lokaal niveau. Het kabinet stelt hiervoor totaal € 473 miljoen beschikbaar. Hiervan wordt € 20 miljoen in 2027 uitgekeerd. Het bedrag loopt vervolgens op naar € 70 miljoen per jaar voor de periode 2032-2035. Deze middelen zijn bedoeld om gemeenten te ondersteunen in het versterken van de digitale weerbaarheid, de weerbaarheid van hun meest vitale processen, en te werken aan een sterk sociaal weefsel op lokaal niveau.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Het kabinet ziet dat gemeenten een belangrijke rol vervullen in maatschappelijke weerbaarheid, en stelt daarom middelen beschikbaar aan gemeenten om dit te versterken. Met deze middelen kunnen gemeenten maatregelen nemen. Dit kan bijvoorbeeld door het inrichten van noodsteunpunten in de wijken en de dorpen waar bewoners in geval van calamiteiten terecht kunnen.

Uitvoerbaarheid voor gemeenten

Wat wil het kabinet?
De uitvoerbaarheid van rijksbeleid voor medeoverheden staat onder druk, terwijl het voor een goed samenspel tussen overheden juist cruciaal is dat het rijksbeleid uitvoerbaar is. Een instrument om de uitvoerbaarheid van rijksbeleid te vergroten is het standaard uitvoeren van een Uitvoerbaarheidstoets Decentrale Overheden (UDO). In 2027 zet het kabinet in op het vergroten van de bekendheid en de kwaliteit van de toepassing van dit instrument.

Wat betekent dit voor gemeenten?
De UDO wordt toegepast bij nieuwe of gewijzigde taken of beleid, die gevolgen hebben voor medeoverheden. De UDO wordt toegepast vanaf de start van de beleidsvorming. Door het proces

van de UDO te volgen, worden medeoverheden vroegtijdig betrokken bij beleidsvorming en wetgeving vanuit het rijk die hen raakt. Dit moet de uitvoerbaarheid van beleid aanzienlijk verbeteren, maar hangt wel af van de medewerking van ministers en rijksambtenaren.

Uitvoerbaarheidsscan amendementen

Wat wil het kabinet?
Het kabinet werkt aan het versterken van samenwerking tussen politiek, beleid en uitvoering, in het bijzonder aan de ontwikkeling van instrumenten voor snelle feedback op en bijsturing van voorstellen. Zo wordt gewerkt aan het ontwikkelen van een uitvoerbaarheidsscan voor amendementen en het verbeteren van de bestaande uitvoeringstoets. Amendementen vragen regelmatig om uitzonderingen op wetsvoorstellen. Een veelheid aan uitzonderingen leidt tot problemen in de uitvoering.

Wat betekent dit voor gemeenten?
De ontwikkeling van een uitvoerbaarheidsscan voor amendementen draagt bij aan het inzichtelijk maken van de gevolgen van amendementen voor uitvoerende organisaties en voor gemeenten. Dit draagt bij aan beter uitvoerbare wetgeving voor gemeenten.

Slagvaardige overheid

Wat wil het kabinet?
Het kabinet wil wet- en regelgeving vereenvoudigen en regeldruk verminderen.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Ondanks eerdere vereenvoudigingsprogramma's van het rijk is de regeldruk voor gemeenten niet structureel afgenomen. De vraag is daarom wat het effect is van deze wens van het kabinet. Mocht de vereenvoudiging leiden tot wijzigingen in wet- en regelgeving, dan moeten (model) verordeningen en/of (model)beleidsregels doorgelicht en aangepast worden.

Wet versterking waarborgfunctie Algemene wet bestuursrecht

Wat wil het kabinet?
Het wetsvoorstel is gericht op het verbeteren van de menselijke maat en toegankelijkheid in de overheidsdienstverlening.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Van gemeenten wordt meer burgergerichtheid gevraagd. De focus verschuift van strikte proceshandhaving naar de menselijke maat. Medewerkers krijgen de ruimte en het mandaat om per situatie te beoordelen wat een inwoner nodig heeft, waardoor maatwerk de standaardwerkwijze wordt. Dit kan een aanpassing van interne processen (zoals de bezwaarschriftprocedure) en de wijze van communicatie (zoals het herschrijven van standaardbrieven of extra (vaardigheids) trainingen voor medewerkers) betekenen.

Rechtspositie Politieke Ambtsdragers

Wat wil het kabinet?
Het kabinet wil het politieke ambt aantrekkelijker maken en werkt daarom aan werkdrukverlagende maatregelen. Ook komt er een kabinetsreactie op het advies 'Een gewaardeerd ambt' van het Adviescollege rechtspositie politieke ambtsdragers (het ARPA-advies). Hoewel deze reactie van het kabinet in de begroting bij de beleidsprioriteiten voor 2027 staat, heeft de minister eerder toegezegd haar nog in 2026 uit te brengen.

In 2027 wil het kabinet de wetsvoorstellen over de verlof- en vervangingsregeling en het bevorderen integriteit en functioneren van het decentraal bestuur tweede tranche realiseren. In het wetsvoorstel integriteit en functioneren decentraal bestuur worden onder meer kwaliteitseisen voor integriteitsonderzoeken en een verplichte risicoanalyse voor kandidaat-wethouders opgenomen.

Verder wil het kabinet de overdracht van de Appa-pensioenen van (voormalige) wethouders aan het ABP realiseren. De beoogde pensioenovergang naar het nieuwe pensioenstelsel vindt plaats per 1 januari 2028.

Wat betekent dit voor gemeenten?
De maatregelen kunnen gevolgen hebben voor de rechtspositie, ondersteuning en inzetbaarheid van burgemeesters, wethouders en raadsleden. De precieze gevolgen zijn nog niet duidelijk, omdat de kabinetsreactie op het ARPA-advies en de uitwerking van verschillende wetsvoorstellen nog ontbreken. Ook het wetsvoorstel tot wijziging van de verlof- en vervangingsregeling is nog in voorbereiding. Het kabinet wil dit wetsvoorstel in 2027 realiseren. De VNG volgt de voortgang en informeert gemeenten zodra de uitwerking en eventuele gevolgen voor de gemeentelijke praktijk duidelijker zijn.

Gemeenten moeten zich in 2027 voorbereiden op de overdracht van de Appa-pensioenen naar het ABP. Deze overgang vraagt onder meer om tijdige en juiste gegevens en duidelijkheid over de uitvoering en kosten. Het is daarom belangrijk dat gemeenten de ontwikkelingen scherp volgen en tijdig voorbereidingen treffen. Hoewel het positief is voor gemeenten dat het kabinet de Appa-pensioenen wil overdragen naar het ABP, is de tijdslijn voor de uitvoering van deze overgang te krap en is er onvoldoende ondersteuning voor gemeenten geregeld. De VNG zoekt namens gemeenten met het ministerie van BZK en andere partijen naar een oplossing.

Weerbaar bestuur en veiligheid van decentrale politieke ambtsdragers

Wat wil het kabinet?
Het kabinet zet subsidies in die moeten bijdragen aan de weerbaarheid van bestuur tegen intimidatie, (online) agressie, bedreiging en ondermijning en veiligheid van decentrale politieke ambtsdragers, ambtenaren en hun organisaties. Het gaat bijvoorbeeld om financiering voor het Ondersteuningsteam Weerbaar Bestuur (OTWB) en de woningscans voor alle decentrale politieke ambtsdragers.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Het is positief dat gemeenten geld krijgen om de weerbaarheid van bestuur en gemeentelijke organisatie te versterken. Dat ook de gemeentelijke organisatie ondersteuning krijgt, is een goede stap. Ambtenaren kunnen bijvoorbeeld even goed doelwit zijn van agressie en in het verleden vielen zij buiten deze aanpak.

Verkiezingen

Wat wil het kabinet?
Het kabinet zet het experiment met het nieuwe kleinere stembiljet door in een aantal gemeenten tijdens de verkiezingen voor provinciale staten en waterschappen in 2027. Het toestaan van hulp in het stemhokje wordt niet in 2027 ingevoerd, maar later.

Gemeenten maken al jaren extra kosten omdat de vergoeding voor verkiezingen de daadwerkelijke kosten niet dekt. De VNG heeft namens gemeenten aan verschillende kabinetten gevraagd om deze extra kosten te vergoeden. Het lijkt erop dat dit probleem niet in deze begroting wordt opgelost.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Het is positief voor gemeenten dat het kabinet blijft doorzetten met het stembiljet dat potentieel het telproces tijdens verkiezingen soepeler laat verlopen en dus minder werk vraagt van de

vrijwilligers. Het is onhandig dat het kabinet het toestaan van hulp in het stemhokje toch vertraagt. De voorbereidingen voor de verkiezingen van 2027 zijn al op gang en dit is een belangrijk onderdeel dat aanpassingen vraagt in de training van de vrijwilligers. Het is vanzelfsprekend negatief voor gemeenten dat het rijk de extra kosten voor verkiezingen nog steeds niet vergoedt.

Subsidie lokale politieke partijen

Wat wil het kabinet?
Bij de nieuwe Wet op de politieke partijen hoort een structurele subsidieregeling voor politieke partijen op decentraal niveau. Daar is € 8,2 miljoen per jaar voor gereserveerd. De subsidie wordt uitgegeven als de wet in werking treedt na behandeling in de Tweede Kamer. De minister van BZK zet in op behandeling in de loop van 2027.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Voor 2026 heeft de minister besloten om gemeenten de subsidie te laten uitkeren, nadat de VNG hier namens gemeenten om heeft gevraagd. Op basis van de begroting is nog niet duidelijk wat er in 2027 gebeurt, omdat de toezegging alleen over 2026 ging en de begroting deze details niet bevat. Tijdens de begrotingsbehandelingen dit najaar zal duidelijk worden welke plannen de minister voor 2027 en verder heeft voor het uitkeren van deze subsidie.

Regio deals

Wat wil het kabinet?
Regio deals zijn een belangrijke, incidentele, bron van financiering voor de aanpak van opgaves op regionale schaal. Veel gemeenten hebben de afgelopen jaren hier gebruik van gemaakt. De laatste tranche van deze deals was in 2026. Het kabinet gaat geen nieuwe Regio deals organiseren in de komende jaren.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Voor gemeenten betekent dit bij uitblijven van andere financieringsbronnen dat de aanpak van regionale opgaven op eigen initiatief lastiger wordt. Verschillende departementen hebben programma's en budgetten die zich richten op de regionale schaal. Daar kiest het rijk vaak zelf welke regio's in aanmerking komen voor extra middelen. De uitvoeringsstrategie van Nota Ruimte kan potentieel bundeling van financiering mogelijk maken. Dit is echter nog niet concreet uitgewerkt.

Versterking van regio's

Wat wil het kabinet?
Een van de drie beleidsprioriteiten van het ministerie van BZK is het 'versterken van regio's door middel van samenwerking'. Daarmee staat regionaal samenwerken hoog op de agenda van het komend jaar. Momenteel wordt gewerkt aan een visie op regionale samenwerking dat begin 2027 af moet zijn. Deze visie is breed en richt zich niet alleen op de samenwerking, maar ook op bestuurskracht, uitvoeringskracht en schaalgrootte van gemeenten.

Het Nationaal Programma Vitale Regio's (NPVR) is opgezet om opvolging te geven aan het rapport 'Elke regio telt!' in elf grensregio's. In 2027 rondt het rijk het uitvoeringsprogramma voor deze regio's af. In de rijksbegroting van 2026 stond een jaarlijks bedrag van € 300 duizend voor de facilitering van de regio's in dit programma. In deze begroting is een lumpsum van € 30 miljoen opgenomen voor 'Bestuur en regio's', maar geen onderverdeling van welk deel hiervan naar het NPVR gaat. Het rijk wil in 2027 inzichtelijk maken hoe zij goed kan aansluiten bij bestaande opgaven en initiatieven in regio's en ook een overzicht krijgen van welke initiatieven er al bestaan. Grote opgaven moeten regionaal opgepakt worden door middel van strategische agenda's waar in de loop van 2026 plannen voor gemaakt worden in vijf regio's.

Wat betekent dit voor gemeenten?
De plannen die het kabinet in de begroting schetst zijn bekend en bevatten geen verrassingen. Het is positief voor gemeenten dat het kabinet aandacht heeft voor uitdagingen en kansen op de regionale schaal, omdat gemeenten veel te maken hebben met wat er in de regio gebeurt. Het is lastig om te duiden tot welke resultaten dit leidt omdat de plannen nog niet heel concreet zijn en omdat de programma's en agenda's zich steeds op een aantal regio's toespitsen waardoor het effect voor gemeenten lastig in te schatten is.

Gemeenschapsfonds

Wat wil het kabinet?
Het kabinet wil voorzieningen voor ontmoeting en gemeenschapskracht versterken. Bijvoorbeeld buurthuizen. Dit wil het kabinet met name in gebieden waar dergelijke voorzieningen onder druk staan. Hiervoor stelt het kabinet eenmalig € 30 miljoen beschikbaar in 2027. Het coalitieakkoord kondigde het gemeenschapsfonds aan met 200 miljoen euro verspreid over de periode 2027-2030 (jaarlijks 50 miljoen euro). Het is onbekend wat er met de resterende € 170 miljoen is gebeurd.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Gemeenten herkennen de druk op ontmoetingsplekken. Deze kunnen potentieel ook een rol spelen bij het weerbaar maken van buurten, dorpen en wijken. Incidenteel eenmalig geld betekent wel dat het fonds vooral voorziet in het creëren van fysieke ruimtes, maar niet in bij voorbeeld structurele activiteiten.

Open en transparante overheid

Wat wil het kabinet?
Het kabinet wil in 2027 verder werken aan een open en transparante overheid. Op basis van de evaluatie van de Wet open overheid (Woo) wordt ingezet op een beter toepasbare en uitvoerbare Woo. De Woo draagt bij aan transparantie en toegang tot overheidsinformatie. Dit is essentieel voor het vertrouwen in democratie. Daarbij noemt het kabinet efficiëntere Woo-processen, beter contact met verzoekers, een duidelijkere aanpak van misbruik en versnelling van actieve openbaarmaking. Ook wordt de verplichte actieve openbaarmaking op grond van artikel 3.3 Woo verder ingevoerd en wordt de digitale infrastructuur voor actieve openbaarmaking doorontwikkeld. Voor de ondersteuning van koepels bij de implementatie van de Woo is in 2027 € 415 duizend geraamd, vanaf 2028 staat hiervoor geen budget meer opgenomen.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Gemeenten krijgen in 2027 te maken met de verdere invoering van de actieve openbaarmakingsverplichtingen uit de Woo. Dit vraagt aandacht voor werkprocessen, informatiehuishouding en digitale voorzieningen om informatie tijdig en toegankelijk openbaar te kunnen maken. De uitkomsten van de Woo-evaluatie kunnen daarnaast gevolgen hebben voor de wijze waarop gemeenten Woo-verzoeken afhandelen. Wij zijn met het ministerie van BZK in gesprek over de uitvoering van deze wets-evaluatie, zodat gemeenten en samenwerkingsverbanden daarin goed worden vertegenwoordigd.

Overheidsbrede loketten en Toegankelijke en inclusieve dienstverlening

Wat wil het kabinet?
Het kabinet wil dat burgers en ondernemers de overheid als 1 geheel ervaren. Daarbij geldt het principe van 'altijd de juiste deur'. Het maakt niet uit bij welke overheidsorganisatie iemand aanklopt: de overheid moet gezamenlijk zorgen voor een passend antwoord, een oplossing of een warme doorverwijzing. In 2027 wordt de ontwikkeling van het traject voor overheidsbrede dienstverlening en loketten voortgezet. Daarbij wordt gewerkt aan een netwerk van professionals en aan de verdere vormgeving van de rol van de overheidsdienstverlener. Deze professionals

moeten mensen persoonlijke hulp en ondersteuning kunnen bieden. Ook wordt gewerkt aan dienstverlening rondom levensgebeurtenissen en aan het proactief aanbieden van producten en diensten.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Gemeenten zijn een belangrijk onderdeel van de overheidsbrede dienstverlening en de verdere ontwikkeling ervan. Inwoners komen vaak als eerste bij de gemeente met vragen over verschillende onderwerpen. Een goede aansluiting tussen gemeentelijke dienstverlening, landelijke uitvoeringsorganisaties en andere publieke dienstverleners is daarom essentieel. De ontwikkeling van overheidsbrede loketten biedt kansen om inwoners beter te helpen bij vragen die meerdere overheidsorganisaties raken. Dit vraagt om duidelijke afspraken over samenwerking, doorverwijzing, verantwoordelijkheden en het delen van signalen.

Ook blijven de Informatiepunten Digitale Overheid (IDO's) en andere vormen van persoonlijke ondersteuning van belang voor inwoners die moeite hebben met digitale dienstverlening. Gemeenten ontvangen via een decentrale uitkering uit het Gemeentefonds middelen voor het organiseren van laagdrempelige en toegankelijke ondersteuning aan inwoners, waaronder de IDO-dienstverlening. De eerder toegepaste korting van 10% is ongedaan gemaakt. De financiering is structureel toegevoegd aan het Gemeentefonds. Deze middelen zijn bedoeld voor de financiering van bibliotheken en andere maatschappelijke organisaties die deze ondersteuning bieden. Daarnaast stimuleren gemeenten de samenwerking tussen lokale organisaties, formele en informele netwerken en sleutelfiguren in de wijk.

Desinformatie

Wat wil het kabinet?
Het ministerie van BZK zet zich in voor de aanpak van desinformatie en het vergroten van de weerbaarheid van de samenleving. In 2027 dient het kabinet een wetsvoorstel in voor de inrichting van een organisatie die buitenlandse informatiemanipulatie en inmenging in het publieke debat structureel kan detecteren wanneer deze is gericht op ondermijning van de democratische rechtsstaat.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Gemeenten moeten voorbereid zijn op desinformatie die gemeenten zelf kan raken, zoals op communicatie, openbare orde en veiligheid, informatiebeveiliging, verkiezingen en het bestuur. Een gemanipuleerde video van een burgemeester is hiervan een voorbeeld. Gemeenten moeten kunnen handelen wanneer desinformatie maatschappelijke gevolgen heeft. De rijksbrede aanpak van desinformatie en het vergroten van de weerbaarheid moet gemeenten duidelijke handelingsperspectief, kennis, ondersteuning en goede informatiepositie geven.
Dit betekent voor gemeenten dat zij mogelijk kunnen aansluiten op de landelijke detectie- en informatiepositie, waardoor gemeenten sneller kunnen reageren op buitenlandse informatiemanipulatie en inmenging als het de lokale democratie of bestuur raakt. Mogelijk krijgen gemeenten ook een rol bij het signaleren en melden van buitenlandse informatiemanipulatie en inmenging.

Cyberbeveiligingswet

Wat wil het kabinet?
De minister van BZK is kaderstellend voor cybersecurity en is aangewezen als bevoegd gezag voor de cyberbeveiligingswet die naar verwachting medio 2026 van kracht gaat. Het Ministerie van BZK is verantwoordelijk voor het wettelijk verankeren van de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO) als sectoraal kader voor de gehele overheid onder NIS2 en werkt de Cyberbeveiligingswet (Cbw) uit voor overheidsorganisaties.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Dit betekent dat gemeenten de kaders die BZK stelt, toepassen in hun dienstverlening. Ook moeten gemeenten voldoen aan de zorgplicht uit de Cyberbeveiligingswet en de BIO2 moeten implementeren.

Inkopen met impact

Wat wil het kabinet?
De huidige rijksinkoopstrategie 'Inkopen met Impact' is geëvalueerd en wordt verbreed. Maatschappelijk verantwoord Inkopen blijft daarbij een belangrijk onderdeel. Daarnaast wil het kabinet rijksinkoop nadrukkelijker inzetten voor veiligheid, leveringszekerheid en digitale autonomie. Duurzaamheid, circulariteit en sociaal ondernemen blijven daarbij uitgangspunt.

Wat betekent dit voor gemeenten?
De verbreding van de rijksinkoopstrategie geldt niet rechtstreeks voor gemeenten. Wel kunnen thema's als leveringszekerheid, afhankelijkheid van leveranciers, digitale autonomie en maatschappelijk verantwoord inkopen ook voor gemeentelijke inkoop belangrijker worden. Voor gemeenten is het daarom relevant om te volgen hoe het rijk deze uitgangspunten verder uitwerkt en in hoeverre deze breder binnen de publieke sector worden toegepast.

Digitale identiteit

Wat wil het kabinet?
Het kabinet blijft doorgaan met de vernieuwing van het stelsel voor digitale identiteit. Eind 2026 treedt de Europese Digitale Identiteit (EDI) in werking. In Nederland wordt deze in 2028 geïmplementeerd in nationale wetgeving. Ook wordt er gewerkt aan een publieke EDI-wallet. Het Ministerie van BZK blijft verantwoordelijk voor voorzieningen voor inloggen en authenticatie bij overheidsdienstverleners en de registratie van machtigingen. Het Ministerie van EZK wordt vanwege de herverdeling van de digitaliseringsportefeuille verantwoordelijk voor het EDI-stelsel.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Gemeenten blijven verantwoordelijk voor de eerste vaststelling van de identiteit van inwoners en voor de uitgifte van reisdocumenten. Er komt in 2028 een publieke EDI-wallet die inwoners kunnen gebruiken bij dienstverlening van gemeenten. Gemeenten moeten ICT-systemen en werkprocessen aanpassen, personeel scholen en inwoners informeren en ondersteunen. In de begroting staat geen financiële vertaling van de gevolgen voor gemeenten. Voor de uitvoering van de EDI-wallet en de koppeling met bestaande middelen blijven investeringen nodig in ICT, inrichting en personeel.

Aanpak mensen met risicovol verward of onbegrepen gedrag

Wat wil het kabinet?
Het ministerie van BZK zet de brede aanpak van mensen met risicovol verward of onbegrepen gedrag door. Samen met de ministeries van JenV, VWS, VRO en SZW geven zij invulling aan deze brede aanpak. Deze aanpak is inclusief wonen en bestaanszekerheid. Er zijn daarbij vier prioritaire opgaven:

- meer (doorstroming van) plekken;
- gegevensdeling;
- landelijke regie met uitwerking in een lokale aanpak;
- betrouwbare en structurele financiering.

Wat betekent het voor gemeenten?
Door landelijk regie te nemen op deze vier prioritaire opgaven en de randvoorwaarden vast te leggen in bestuurlijke afspraken, wil het ministerie van BZK gemeenten en regio's in staat stellen om lokaal ook structureel regie te nemen op deze domeinoverstijgende opgave.

POK-middelen gemeentelijke dienstverlening

Wat wil het kabinet?
In 2021 is naar aanleiding van het rapport van de Parlementaire onderzoekscommissie kinderopvangtoeslagen (POK) onder meer € 150 miljoen beschikbaar gesteld voor verbetering van de gemeentelijke dienstverlening. Deze middelen zijn structureel toegevoegd aan de BZK-begroting en beschikbaar gesteld aan gemeenten, hoofdzakelijk via het Gemeentefonds. De huidige inzet is gericht op onder meer versterking van wijkteams, toegang tot de rechtsbescherming (sociaal raadslieden) en het voorkomen van risicovol verward gedrag. Deze inzet wordt gecontinueerd in 2027 en per 2028 afgerond.
Na 2028 is het beeld als volgt:

- Voor 'hoogwaardige dienstverlening, één overheid' is een deel van de beschikbaar gestelde middelen (ongeveer € 94 miljoen) opgenomen;
- De middelen voor Informatiepunten Digitale Overheid (IDO's) van € 17,1 miljoen zijn structureel beschikbaar via een decentralisatie-uitkering overheidsbrede dienstverlening. De voorgenomen korting op de voormalige specifieke uitkering IDO's is daarbij ongedaan gemaakt met een dekking vanuit middelen uit de Aanvullende post;
- Overige middelen worden door BZK ingezet voor diverse projecten waaronder de ontwikkeling van MijnZaken digitale dienstverlening door de VNG;
- Tot slot is er in de Miljoenennota een bedrag van € 18 miljoen gereserveerd op de Aanvullende post.

Wat betekent het voor gemeenten?
In opdracht van het Platform Sociaal Domein van de VNG is de inzet van de POK-middelen in 2026 positief geëvalueerd. De VNG is in overleg met het rijk over de continuering van de inzet van de POK-middelen en de thema's waarop vanaf 2028 op wordt ingezet, waaronder toegang tot de rechtsbescherming. Streven is in het eerste kwartaal van 2027 een akkoord te hebben bereikt over de inzet van deze middelen.

Kunstmatige Intelligentie (AI)

Wat wil het kabinet?
Het ministerie van BZK houdt een realiserende rol bij de uitvoering van het AI-beleid binnen de overheid. In 2027 ligt de nadruk op bredere toepassing en duurzame invoering van AI. Daarbij wordt nadrukkelijk gekeken naar samenwerking tussen rijk, gemeenten, provincies en waterschappen. Het kabinet wil bewezen en verantwoorde AI-toepassingen breder beschikbaar maken en het aanbod van open en soevereine taalmodellen voor de gehele overheid organiseren. Ook blijft aandacht bestaan voor verantwoord gebruik van AI en algoritmen, onder meer via het Algoritmekader en het Algoritmeregister.
De financiële vertaling van deze ambitie is in de begroting echter beperkt herkenbaar.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Gemeenten worden expliciet onderdeel van de overheidsbrede AI-aanpak. De begroting gaat uit van samenwerking met medeoverheden en van het breder beschikbaar maken van toepassingen en mogelijk gedeelde voorzieningen. Welke voorzieningen in 2027 daadwerkelijk beschikbaar komen en welke ondersteuning gemeenten daarbij krijgen, is op basis van de begroting nog niet duidelijk.

Ook is geen afzonderlijk gemeentelijk of interbestuurlijk implementatiebudget voor invoering, beheer en opschaling van AI-toepassingen zichtbaar.

Slagvaardig Caribisch Nederland

Wat wil het kabinet?
Het kabinet wil in Caribisch Nederland werken aan een slagvaardige en resultaatgerichte overheid, het versterken van sociale en economische veerkracht en aan duurzame ontwikkeling. In lijn met het coalitieakkoord komt er € 30 miljoen structureel beschikbaar voor de openbare lichamen Saba, Sint Eustatius en Bonaire op bestaanszekerheid. Er wordt geïnvesteerd in economische ontwikkelingen en voedselzekerheid. En het kabinet zet in op verdere versterking van de overheidsdienstverlening en digitalisering.

Wat betekent dit voor de openbare lichamen?
Het is voor de openbare lichamen positief dat het kabinet vanuit gelijkwaardigheid en betrokkenheid wil werken aan een slagvaardig en resultaatgericht bestuur in Caribisch Nederland. Het is essentieel om daarin blijvende aandacht te houden voor de uitvoeringskracht. Vanuit de VNG dragen we daaraan bij via de Caribendesk en het Caribisch Uitwisselingsnetwerk. We constateren dat er in het algemeen weinig nieuwe middelen beschikbaar komen voor Caribisch Nederland en het Caribische deel van het Koninkrijk. We zien veel incidentele middelen voor grote maatschappelijke opgaven die een stabiele, structurele en voorspelbare financiering nodig hebben. De VNG zet zich in voor een gelijkwaardige positie, structurele financiering van maatschappelijke opgaven en een meerjarige gezamenlijke investeringsagenda.

Bestaanszekerheid Caribisch Nederland

Wat wil het kabinet?
Zoals aangegeven komt er € 30 miljoen structureel beschikbaar voor de openbare lichamen Saba, Sint Eustatius en Bonaire op bestaanszekerheid. In 2027 worden deze middelen onder meer ingezet voor het voortzetten van tijdelijke subsidieregelingen, betaalbare kinderopvang en maatregelen om nutsvoorzieningen en andere basisbehoeften betaalbaar te houden. Daarnaast werkt het kabinet aan een pakket voor de langere termijn.

Wat betekent dit voor de openbare lichamen?
Het is positief dat de structurele middelen voor bestaanszekerheid zijn behouden. Het is wel belangrijk dat de doelen en prioriteiten van deze middelen samen tot stand komen. In een interactief interbestuurlijk proces tussen rijk, openbare lichamen en de VNG. De middelen zijn bedoeld voor aanvullende maatregelen die de kosten van levensonderhoud daadwerkelijk verlagen en niet voor het bekostigen van bestaande subsidieregelingen.

Economische en fysieke opgaven Caribisch Nederland

Wat wil het kabinet?
Het kabinet wil de economische ontwikkeling en voedselzekerheid op de zes eilanden verder versterken. In 2027 investeert het rijk onder meer in waterbeheer, beschikbaarheid van land, opslag en logistiek. Via het CariFoodFund wordt financiering van voedselprojecten mogelijk gemaakt. Het Natuur- en Milieubeleidsplan Caribisch Nederland wordt voortgezet.

Voor de fysieke leefomgeving constateert het kabinet dat Bonaire, Sint Eustatius en Saba achterstanden kennen op het gebied van infrastructuur, volkshuisvesting, connectiviteit en klimaatbescherming. Hoewel er voor 2027 enkele eerder aangekondigde incidentele investeringen worden gedaan in bijvoorbeeld de haven op Saba (€ 4,1 miljoen), het wegennetwerk op Bonaire (€ 5,8 miljoen) en voor energievoorzieningen op Saba en Sint Eustatius (€ 15,3 miljoen), ontbreken structurele investeringen in de grote fysieke opgaven. Het kabinet erkent daarbij expliciet dat inwoners van Caribisch Nederland vaak niet kunnen profiteren van de fondsen voor mobiliteit en infrastructuur die wel beschikbaar zijn voor Europees Nederland.

Wat betekent dit voor de openbare lichamen?
Het is positief dat de openbare lichamen in 2027 kunnen investeren in voedselzekerheid en de verdere implementatie, opschaling en borging van maatregelen en het verankeren van natuurbeheer in beleid en praktijk. Voor echte duurzame borging is continue aandacht en uitvoeringskracht noodzakelijk in middelen en capaciteit. We constateren echter dat de openbare lichamen nauwelijks profiteren van extra investeringen die voor Europees Nederland beschikbaar komen. Terwijl er middelen worden vrijgemaakt voor bijvoorbeeld koopkracht, infrastructuur, Deltafonds en mobiliteitsfonds, blijven vergelijkbare impulsen voor Bonaire, Sint Eustatius en Saba uit. De VNG vindt dat de openbare lichamen op dezelfde betrokkenheid en investeringsbereidheid van het rijk moeten kunnen rekenen als gemeenten in Europees Nederland. Het verschil in ambitieniveau en bijbehorende financiering en ondersteuning vergroot de ongelijkwaardige positie van Caribisch Nederland.

Koninkrijksrelaties

Wat wil het kabinet?
Het kabinet is voornemens om de Onderlinge Regeling voor de autonome landen Sint Maarten, Aruba en Curaçao met twee jaar te verlengen. Ook wordt jaarlijks een top georganiseerd tussen de vier landen in het Koninkrijk om de samenwerking te versterken op thema's als economie, bestaanszekerheid, klimaat en afvalverwerking.

Wat betekent dit voor het Caribisch deel van het Koninkrijk?
De verlenging van de Onderlinge Regeling biedt kansen om via ondersteuning vanuit de Landspakketten de samenwerking binnen het Koninkrijk te continueren. Daarbij is het van belang goed aan te sluiten bij de prioriteiten en uitvoeringskracht van de landen en kennis en expertise van lokale overheden te benutten. De VNG wil de handen ineenslaan met de leden in het Caribisch deel van het Koninkrijk, om samen de handschoen op te pakken en bij te dragen aan de top over gezamenlijke prioritaire thema's als bestaanszekerheid en klimaat.

Digitalisering (AI) vanuit werkgeversperspectief

Wat wil het kabinet?
Het kabinet streeft naar een fundamenteel efficiëntere en effectievere overheid, met minder (complexe) wet- en regelgeving, minder overhead en een minder omvangrijk ambtenarenapparaat. Het kabinet wil volop inzetten op digitalisering van werkprocessen en dienstverlening om zo effectiever te werken aan maatschappelijke opgaven. Daarom focust het kabinet in 2027 op het opschalen van AI-toepassingen en duurzame implementatie ervan binnen de overheid. De impact van AI zal systematischer worden gemonitord om zo na te gaan in hoeverre deze bijdraagt aan de verhoging van de arbeidsproductiviteit en de optimalisatie van overheidsprocessen.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Digitalisering raakt aan de werknemers- en werkgeversverhoudingen. In het kader van de Cao Gemeenten loopt samen met de bonden een onderzoek naar de impact van AI en de verantwoordelijkheid van de werkgever en de werknemer. Ook wordt gekeken naar de rol van medezeggenschap en AI-geletterdheid. De uitkomsten van het onderzoek worden tegen de wettelijke verplichtingen en cao-afspraken gehouden om te bezien welke mogelijke wijzigingen of ondersteuning nodig is.

3
Justitie en Veiligheid

Lokale veiligheid

Wat wil het kabinet?
Het kabinet wil meer veiligheid op straat, in wijken, buurten en dorpen. Dit wil het kabinet bereiken door te investeren in de politie, onder meer in meer wijkagenten. Met als doel dat de wettelijke norm van één wijkagent per 5000 inwoners wordt gehaald. De politie krijgt er in 2027 € 231 miljoen bij, oplopend tot € 462 miljoen in 2030. Van dat laatste bedrag gaat € 348 miljoen naar het opvangen van structurele tekorten. Van de resterende € 114 miljoen gaat € 41 miljoen naar meer agenten in de wijk. Daarnaast gaat € 44,5 miljoen naar de aanpak van online criminaliteit, € 15 miljoen naar de intensivering aanpak zedengerelateerde criminaliteit en € 2 miljoen naar de uitvoering van de Wet veilige jaarwisseling.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Het is positief dat het kabinet investeert in lokale veiligheid en de politie. Meer agenten in de wijk draagt bij aan lokale veiligheid. Het is daarnaast belangrijk dat er voldoende recherchecapaciteit lokaal aanwezig is. Juist de verbinding tussen wijkagenten en recherche maakt het mogelijk om bijvoorbeeld ondermijning in de wijk aan te pakken. Negatief is dat kabinet weinig aandacht lijkt te hebben voor de rol van gemeenten bij de lokale veiligheid, bijvoorbeeld vanuit toezicht, handhaving en de inzet van bestuurlijke maatregelen. Meer boa's zouden kunnen bijdragen aan duurzame lokale veiligheid. Omdat boa's bijvoorbeeld niet opgeroepen worden voor politietaken buiten de wijk, zoals bij wijkagenten regelmatig gebeurt.

Openbare orde

Wat wil het kabinet?
De Mobiele Eenheid van de politie krijgt extra geld om grootschalige verstoringen van de openbare orde te beheersen. Ook werkt het kabinet aan een wetsvoorstel dat toeziet op meer bevoegdheden voor de politie om voor dit doel gegevens uit publiek toegankelijke bronnen te verzamelen. Het kabinet werkt daarnaast aan een aanpassing van de Gemeentewet over het demonstratierecht. Het kabinet wil burgemeesters een bevoegdheid geven voor het verplaatsen van demonstranten en 'andere groepen personen die de wet overtreden'.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Het is positief voor gemeenten als de politie in staat is om grootschalige verstoringen van openbare orde te beheersen. De verschillende wetsvoorstellen die bijdragen aan betere beheersing van openbare orde kunnen pas in een later stadium beoordeeld worden, als de inhoud van de wetsvoorstellen bekend is. Daarnaast is het opvallend dat het kabinet in de begrotingstekst demonstranten gelijkstelt met personen die de wet overtreden. Voor gemeenten is de Wet op de openbare manifestaties (Wom) al een effectief kader voor het faciliteren van demonstraties en de mogelijke inperking van het demonstratierecht bij excessen. Dat blijkt ook uit diverse onderzoeken, onder meer van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum (WODC). Voor gemeenten is het de vraag wat de meerwaarde van deze aanpassing in de Gemeentewet is.

Ondermijning

Wat wil het kabinet?
Het kabinet gaat door met de aanpak van ondermijning aan de hand van drie thema's: veilige en integere economie, het tegengaan van corruptie en een brede internationale aanpak. Het programma Preventie met Gezag (het programma voor de gebieden uit het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid, NPLV) de aanpak van logistieke knooppunten en de aanpak van witwassen en ondergronds bankieren worden voortgezet. Het kabinet wil structurele verbetering van gegevensdeling in de aanpak van ondermijning. Het kabinet versterkt het bestuurlijk instrumentarium, de kennis en de slagkracht van gemeenten om ondermijning tegen te gaan.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Het is positief dat het kabinet doorgaat met de aanpak van ondermijning die nauw verbonden is met gemeenten. Voor gemeenten in het NPLV-programma is ook de voortzetting van Preventie met Gezag positief, omdat het structurele preventie bij jongeren ondersteunt. Daarnaast zijn er andere gemeenten en wijken met deze problematiek. Voor hen is nog geen oplossing geboden. In dit kader wordt de kennis en slagkracht van gemeenten genoemd. Die wil het kabinet versterken en ondersteunen. Daarbij is het belangrijk niet alleen te kijken naar het instrumentarium en dit uit te bereiden. Het is ook van belang om een 'basisweerbaarheidsnorm' op te stellen voor de gemeentelijke formatie en hiervoor middelen beschikbaar te stellen.

Strafrechtketen

Wat wil het kabinet?
Het kabinet werkt aan een deltaplan voor de gehele strafrechtketen. Doel is doorlooptijden te versnellen en werkvoorraden te verkleinen. Er komt € 150 miljoen extra voor het beschikbaar houden en uitbreiden van celcapaciteit.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Leefbaarheid en veiligheid op straat zijn gebaat bij een goed functionerende strafrechtketen, als ultimum remedium. Alle inzet van het kabinet die is gericht op het oplossen van deze knelpunten helpt gemeenten bij hun preventieve beleid. Het ligt voor de hand dat de benodigde middelen hiervoor in de begrote bedragen zijn meegenomen. Omdat de begroting op dit punt alleen op hoofdlijnen is weergegeven, moet dit nog blijken. De bestuurlijke ketens van gemeenten zijn gekoppeld aan de strafrechtketen en krijgen in deze begroting geen aandacht of middelen van het kabinet. Het gaat dan bij voorbeeld om de inzet van bestuurlijke maatregelen, de nazorg voor ex-gedetineerden en de informatie-uitwisseling die nodig is om veiligheidsrisico's te beperken.

Terrorisme

Wat wil het kabinet?
Het kabinet wil openlijke steun voor en verheerlijking van terroristische organisaties strafbaar stellen. Ook wil het kabinet meer preventie en radicalisering zo vroeg mogelijk signaleren.

Wat betekent dit voor gemeenten?
De strafbaarstelling kan leiden tot onder meer beperking van de vrijheid van meningsuiting en vereniging. Die raken al snel raken aan de taken en bevoegdheden van gemeenten, bijvoorbeeld als het gaat om vrijheid van meningsuiting in de openbare ruimte. Bij de preventie en vroegsignalering zijn gemeenten een belangrijke partner voor landelijke veiligheidsorganisaties. De begroting geeft nog geen beeld van welke intensivering of verbreding van gemeentelijke taken bij de preventie voortkomen uit de plannen van het kabinet.

Geweld tegen vrouwen, huiselijk geweld en kindermishandeling

Wat wil het kabinet?
Het tegengaan van geweld tegen vrouwen, huiselijk geweld en kindermishandeling is één van de grootste prioriteiten van dit kabinet. Hiervoor wordt ingezet op het Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming, de Veiligheidsagenda van de politie en versterkte inzet van het OM. Aan dit doel moeten ook bijdragen:

- het strafbaar stellen van psychisch geweld
- de implementatie van de EU-richtlijn
- de Nederlandse uitwerking van Clare's Law
- de voorstellen voor verbetering van het tijdelijk huisverbod
- de landelijke inzet van het 'slachtofferdevice'

Voor de pilot met het crisisteam kind veiligheid stelt JenV in de jaren 2027, 2028 en 2029 € 5 miljoen per jaar beschikbaar. Met het Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming zet het kabinet zich in om de hulp en bescherming van kinderen en volwassenen sneller te verbeteren. Aan de hand van de in juli 2026 vastgestelde veranderstrategie werken partijen aan de landelijke aanpak verbreding van de proeftuinen naar alle gemeenten in de 25 regio's. Voor 2027 tot en met 2029 wordt hiervoor door JenV jaarlijks € 15 miljoen begroot. Daarnaast worden vanuit de VWS-begroting de eerder gereserveerde middelen voor het Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming overgeheveld naar het Gemeentefonds. Hierbij gaat het om € 18 miljoen euro in 2026 en € 17 miljoen euro in 2027.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Dit betekent voor de regionaal samenwerkende gemeenten dat zij aan de hand van de veranderstrategie de fundamentele omslag moeten maken naar het Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming. De regio's ontvangen hiervoor subsidie en worden ondersteund door het landelijke transitieteam.

Aanpak mensen met risicovol verward of onbegrepen gedrag

Wat wil het kabinet?
De komende jaren wil het kabinet met de Werkagenda Aansluiting Reguliere en Forensische Zorg een brug slaan naar mensen met verward of onbegrepen gedrag met een hoog veiligheidsrisico. 11 maatregelen moeten voorkomen dat zij tussen wal en schip vallen. Daarbij gaat het onder meer om een extra wettelijke zorgmogelijkheid binnen het strafrecht, een betere doorstroom naar gemeenten en vaste, domeinoverstijgende begeleiding.

Wat betekent dit voor gemeenten?
De werkagenda vraagt inzet van gemeenten voor mensen met verward of onbegrepen gedrag met een hoog veiligheidsrisico, die doorstromen van de forensische zorg naar gemeenten.

Toegang tot recht

Wat wil het kabinet?
In Nederland moet iedereen toegang tot het recht hebben, ongeacht afkomst, inkomen of positie. Daarbij moet iedereen kunnen beschikken over objectieve en betrouwbare informatie, advies en passende ondersteuning. Het betreft hier onder meer laagdrempelige juridische advisering, verwijzing en ondersteuning bij het oplossen van juridische problemen. Bijvoorbeeld via het Juridisch Loket, sociaal raadslieden, rechtsbijstandsverleners en andere ketenpartners. Vanaf 2027 investeert het kabinet extra hierin.

Wat betekent dit voor gemeenten?
De VNG is in overleg met de ministeries van JenV, SZW en BZK en met Divosa en Sociaal Werk Nederland over een betere toegang tot het recht. Begin 2027 zal de kwartiermaker versterking sociaaljuridische hulp een eindrapport aanbieden aan de ministers van JenV, BZK en SZW en aan de VNG. Dit rapport bevat aanbevelingen over het tot stand brengen van een landelijk dekkend hulpnetwerk. De betrokken partijen ontwikkelen dan aansluitend beleid, gericht op het borgen van lokale toegang tot het recht voor alle inwoners. Ook voor 2027 zijn er zogenoemde POK-middelen (naar de Parlementaire Ondervragingscommissie Kinderopvangtoeslag) via het Gemeentefonds beschikbaar gesteld voor de actielijn versterking van de toegang tot het recht. Het programma Robuuste Rechtsbescherming van Divosa ondersteunt gemeenten op dit thema.

Veiligheid online

Wat wil het kabinet?
Het ministerie van JenV heeft volop aandacht voor online veiligheid. Die richt zich onder meer op online criminaliteit, online seksuele misdrijven, online aangejaagde ordeverstoringen en online radicalisering. En op het verbeteren van weerbaarheid van burgers en specifiek jongeren hiertegen. Bij de aanpak heeft het kabinet aandacht voor het gehele veiligheidsstelsel.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Wanneer het mis gaat in de online leefwereld, dragen gemeenten een deel van de gevolgen. Bijvoorbeeld in de vorm van online bedreigingen van ambtsdragers, inmenging bij verkiezingen en desinformatie. In de openbare orde spelen online aangejaagde ordeverstoringen en conflicten een rol. Die kan ook extra druk op de jeugdzorg veroorzaken. Maar het beschermen van een veilige en gezonde digitale publieke ruimte is geen lokaal vraagstuk, het vraagt om een landelijke en Europese aanpak. De VNG blijft in gesprek met de verschillende departementen om de landelijke aanpak van een gezonde digitale publieke ruimte te versterken.

Weerbare samenleving

Wat wil het kabinet?
Het kabinet wil dat inwoners, maatschappelijke organisaties en publieke voorzieningen zich tijdens een crisis zoveel mogelijk zelf en samen kunnen redden. De verantwoordelijkheden en middelen zijn verdeeld over verschillende ministeries. Het ministerie van VWS ziet zelf- en samenredzaamheid als belangrijk voor zorgcontinuïteit, maar heeft geen afzonderlijk budget voor maatschappelijke weerbaarheid. Het ministerie van BZK krijgt € 473 miljoen voor de weerbaarheid van medeoverheden. Ook komt er een Gemeenschapsfonds voor sociale samenhang. Hoe deze middelen worden besteed en hoe de zorg daarbij wordt betrokken, is nog niet uitgewerkt. Het ministerie van JenV is verantwoordelijk voor crisisbeheersing, noodsteunpunten en de waarschuwingsketen. Voor de samenhang tussen deze maatregelen en verantwoordelijkheden bevat de rijksbegroting nog geen gezamenlijk programma, duidelijke taakverdeling of integrale financiering.

Wat betreft de vervanging van het luchtalarm en het ontwikkelen van een civiel militaire waarschuwingsketen bij luchtdreigingen, waaronder vijandelijke drones, worden middelen beschikbaar gesteld vanuit de ministeries JenV en Defensie.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Bij BZK is € 20 miljoen beschikbaar voor alle medeoverheden samen. Daarnaast is in 2027 € 30 miljoen beschikbaar voor het Gemeenschapsfonds. De verdeling, voorwaarden en gemeentelijke taken zijn nog niet bekend. Ook de categorie van 1,5% binnen de NAVO-norm staat niet meer in de Miljoenennota 2027. In 2026 bood deze categorie nog een mogelijke route voor structurele financiering van basisnoodzorg en zorgcontinuïteit. Het is nu onduidelijk of deze onderwerpen onder de bredere veiligheidsuitgaven vallen. De kern is dat het rijk maatschappelijke weerbaarheid financieel heeft erkend, maar voor de samenhang tussen zorgcontinuïteit, sociale basis en crisisbeheersing is in 2027 nog geen herkenbare structurele bekostiging geregeld.

Het sirenenetwerk vervangt het bestaande Waarschuwings- en Alarmeringssysteem (WAS), dat aan vervanging toe is. Het nieuwe systeem wordt, als aanvulling op NL-Alert, gekoppeld aan een detectiesysteem van Defensie. De komende tijd wordt het plan verder uitgewerkt. Het bestaande netwerk van WAS-palen blijft in ieder geval nog tot 2028 operationeel. Hoewel het fysieke alarm landelijk of regionaal wordt gecoördineerd door de veiligheidsregio, heeft de gemeente een directe taak in de uitvoering en de communicatie met de lokale bevolking.

4
Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Onderwijs

Wat wil het kabinet?
Het kabinet draait een aantal belangrijke bezuinigingen terug die bij het aantreden waren aangekondigd. Het gaat hierbij om € 60 miljoen voor het Gemeentelijk Onderwijsachterstandenbeleid, € 121 miljoen op School en Omgeving, € 58 miljoen op de subsidie Brede Brugklassen en € 9 miljoen op de Specifieke Uitkering Volwasseneneducatie. Ook wijzigt het kabinet de verdeling van de Onderwijsachterstand-middelen.

Wat betekent het voor gemeenten?
Deze reparaties van het bezuinigingsbeleid van het vorige kabinet waren al bekend, maar zijn nu ook definitief in de begroting te zien. Deze correcties zijn onder meer het resultaat van de lobby van de VNG, in samenwerking met onderwijspartners. Gemeenten kunnen hiermee hun staande beleid voortzetten op de genoemde terreinen. De gewijzigde verdeling van de Onderwijsachterstand-middelen zorgt voor onrust onder gemeenten omdat een deel van de gemeenten vanaf 2027 wordt geconfronteerd met forse financiële achteruitgang. De VNG gaat op korte termijn in gesprek met OCW om een overgangsjaar of ingroeipad voor de nieuwe verdeling te bespreken.

Onderwijs in Caribisch Nederland

Wat wil het kabinet?
Het kabinet wil de kwaliteit van het onderwijs in Caribisch Nederland verbeteren tot een naar Nederlandse maatstaven aanvaardbaar niveau. Concreet maakt het kabinet hiervoor in 2027 incidenteel € 7,5 miljoen vrij voor verbetering van de onderwijshuisvesting. Daarnaast ontvangen de openbare lichamen vanaf 1 augustus 2027 jaarlijks structureel € 0,5 miljoen voor volwasseneneducatie, via het BES-fonds. Voor aanpassingen aan de Wet Studiefinanciering BES is vanaf 2028 € 1,2 miljoen beschikbaar, zodat studenten uit Bonaire, Saba en Sint-Eustatius kunnen studeren in de Caribische regio, in Europees Nederland, in de Verenigde Staten of in Canada. De ‘Regeling praktijkleren’ is vanaf 2027 ook beschikbaar voor werkgevers op de 3 Caribisch-Nederlandse eilanden. Deze regeling stimuleert werkgevers om praktijk- en werkleerplaatsen aan te bieden door maximaal € 2.800 per werkplek te subsidiëren.

Wat betekent het voor de openbare lichamen?
Er worden regelmatig incidentele middelen vanuit het rijk beschikbaar gesteld voor grote maatschappelijke opgaven. De middelen voor verbetering van onderwijshuisvesting kunnen een doorbraak geven in de samenwerking met de lokale schoolbesturen.
Opgroeien in Caribisch Nederland levert dilemma’s op rond vervolgonderwijs en het vormgeven van een carrière. De mogelijkheid om van het eiland af te gaan voor studie zijn van belang, net als de stimulans voor werkgevers om kansen te geven aan talent. De ‘regeling praktijkleren’ is nieuw voor de openbare lichamen en sluit aan bij de werkwijze van Europees Nederlandse gemeenten.

Cultuur & Bibliotheken

Wat wil het kabinet?
Het kabinet kondigt een grotere uitgave aan cultuur aan. In verband met de wijziging van de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob) wordt een wettelijke zorgplicht voor gemeenten en provincies opgenomen. De verhoging is terug te zien in 2027 (decentralisatie-uitkering) en vanaf 2028 (structureel in gemeentefonds). Voor kunst, cultuur en erfgoed zijn geen noemenswaardige verschuivingen. Het kabinet zet vanaf 2027 in op continuering van de Brede Regeling Combinatiefuncties (BRC) waar het ministerie van OCW met € 18 miljoen aan bijdraagt.

Wat betekent dit voor gemeenten?
In 2027 stelt het kabinet eenmalig € 62 miljoen beschikbaar aan gemeenten via een decentralisatie-uitkering voor openbare bibliotheken. De hogere uitgaven aan cultuur vanaf 2028 zijn onder andere de bibliotheekmiddelen voor gemeenten die nog op de begroting van OCW staan. De bijdrage van OCW aan de BRC betreft de inzet van zowel cultuurcoaches als buurtsportcoaches, via de betreffende regeling. Deze middelen worden, zoals gebruikelijk, uitgekeerd aan gemeenten. De nieuwe regeling die geldt vanaf 2027 is nog niet gepubliceerd.

Cultuur, erfgoed en bibliotheken in Caribisch Nederland

Wat wil het kabinet?
Het kabinet reserveert structureel geld voor losse projecten op cultuur en erfgoed. Het betreft het ondersteunen van bewustwording en herdenking van het slavernijverleden en de implementatie van de cultuuragenda die is opgesteld onder het cultuurconvenant 2025-2028. De openbare lichamen krijgen hier incidenteel geld voor. In de gewijzigde bibliotheekwetgeving wordt een Provinciale Ondersteuningsinstelling aangewezen die ondersteuning biedt aan de openbare bibliotheken in Caribisch Nederland en wordt extra budget beschikbaar gemaakt voor leesbevordering door openbare bibliotheken. Via een bijzondere uitkering zijn extra middelen ingezet voor de aanpak van een toekomstgerichte bibliotheekvoorziening en voor het inzetten van cultuurcoaches in Caribisch Nederland om de toegankelijkheid van cultuur te vergroten en te verbinden met andere domeinen. Daarnaast brengt de gewijzigde bibliotheekwetgeving een zorgplicht voor de openbare lichamen die structureel wordt gefinancierd.

Wat betekent dit voor de openbare lichamen?
De aandacht voor cultuur, erfgoed en bibliotheken passen bij de inspanningen die de openbare lichamen leveren op deze onderwerpen. Ook past het bij de activiteiten die in Europees Nederland ondernomen worden op deze onderwerpen, waardoor meer synergie en gelijkwaardigheid mogelijk wordt.

Nieuwe Archiefwet

Wat wil het kabinet?
Per 1 januari 2027 treedt de nieuwe Archiefwet in werking. Met de gemoderniseerde wet wil het kabinet ervoor zorgen dat overheidsorganisaties ook in een digitale omgeving hun informatie vanaf het moment van creatie goed beheren en duurzaam toegankelijk houden. Dit moet bijdragen aan betrouwbare en toegankelijke overheidsinformatie voor onder andere inwoners, journalisten, wetenschappers, rechters en de overheid zelf. In de OCW-begroting is voor 2027 ongeveer € 8,3 miljoen opgenomen voor de implementatie van de nieuwe Archiefwet. Uit de begroting blijkt niet hoe dit bedrag wordt verdeeld en welk deel eventueel beschikbaar is voor medeoverheden.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Gemeenten moeten vanaf 2027 uitvoering geven aan de nieuwe Archiefwet. Dat raakt de inrichting van het informatie- en archiefbeheer en vraagt dat digitale overheidsinformatie vanaf het ontstaan duurzaam toegankelijk wordt beheerd. De nieuwe wet stelt het aanstellen van een specifiek opgeleide archivaris verplicht voor ieder overheidsorgaan. Overheidsorganisaties kunnen niet meer

volstaan met algemene redenen voor het beperken van openbaarheid, maar moeten specifiek motiveren waarom zij bepaalde informatie niet openbaar kunnen maken. Omdat het moment van de inwerkingtreding al snel is, is de VNG is in gesprek met de toezichthouder om hier voorlopig soepel op te handhaven. De begroting voorziet in de bekostiging van extra taken voor het Nationaal Archief en diploma onderwijs. Er is vooralsnog geen compensatie voor de implementatie van de wet bij de medeoverheden. Wel zal het ministerie van OCW handreikingen en kennissessies beschikbaar stellen aan medeoverheden.

Digitale vaardigheden

Wat wil het kabinet?
Het kabinet investeert in digitale vaardigheden in het onderwijs (van primair tot beroeps- en wetenschappelijk onderwijs). Het kabinet heeft daarbij ook aandacht voor digitale vaardigheden van volwassenen, via het educatiebudget dat via een specifieke uitkering aan gemeenten verstrekt wordt.

Wat betekent dit voor gemeenten?
In 2027 ontvangen samenwerkende gemeenten via de 35 contactgemeenten in totaal € 96,5 miljoen voor volwasseneneducatie. Dit budget kan worden ingezet voor cursussen taal, rekenen en digitale vaardigheden. Gemeenten bepalen op basis van de behoeften van hun inwoners hoe zij dit aanbod organiseren.

Emancipatie

Wat wil het kabinet?
Het kabinet verhoogt via het gemeentefonds de uitgaven aan emancipatiebeleid met ingang van 2027 tot en met 2031 met € 11 miljoen, voor met name gender- en LHBTI-gelijkheid.

Wat betekent dit voor gemeenten?
De nadere uitwerking en rol van gemeenten zijn nog niet bekend.

5
Defensie

Weerbare samenleving

Wat wil het kabinet?
Het kabinet stelt dat de internationale veiligheidssituatie is verslechterd door geopolitieke spanningen, hybride dreigingen en de oorlog in Oekraïne. Daarom wordt fors geïnvesteerd in een krijgsmacht die kan afschrikken, vechten, volhouden en vernieuwen. Juridische belemmeringen voor de militaire gereedstelling worden weggenomen.

Voor de binnenlandse veiligheid treft het kabinet diverse maatregelen, waaronder aanpassing van de Oorlogswet en de oprichting van het Nationaal Territoriaal Commando (NTC). Ook worden afspraken gemaakt met civiele autoriteiten over prioritering in hoofdtaak 3 (ondersteunen bij onder meer rampenbestrijding) tijdens een militair conflict.

Defensie werkt aan grote uitbreidingsprojecten en voegt daar de opgaven uit het Nationaal Programma Ruimte voor Defensie (NPRD) aan toe. De realisatie van het NPRD loopt via verschillende sporen, zoals grondverwerving, gebiedsprocessen met betrokken medeoverheden, vastgoedrealisatie en het organiseren van vergunningsruimte.

Om de versterking van de krijgsmacht op korte termijn mogelijk te maken wil Defensie bovendien via het wetsvoorstel Wet op de defensiegereedheid juridische barrières wegnemen. Het defensiebudget stijgt naar € 28,9 miljard in 2027.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Nederland wordt nu al dagelijks geraakt door cyberaanvallen, spionage, sabotage of desinformatie. Steeds meer veiligheidsvraagstukken hebben een lokale impact. Een concreet bedrag voor de gemeentelijke weerbaarheidsopgave wordt echter niet genoemd. Defensie zal in gesprek willen met gemeenten over de prioriteiten in hoofdtaak 3. Ook zal er in bepaalde gemeenten een ruimtelijke vraag van defensie zijn. De toename van defensieactiviteiten roept vragen op over de inpassing daarvan binnen de schaarse lokale ruimte en de realisatie van maatschappelijke opgaven in het fysiek domein.

6
Infrastructuur en Waterstaat

Afval

Wat wil het kabinet?
Het kabinet draait een deel van de lastenverzwaring voor afvalverwerkers uit het vorige belastingplan terug. Destijds wilde het kabinet vanaf 2030 € 567 miljoen ophalen uit het verbranden en storten van afval. In het nieuwe voorstel wordt de belastingverhoging in 2029 met € 207 miljoen verlaagd. Vanaf 2035 is de verhoging structureel € 69 miljoen lager dan de eerder aangekondigde € 567 miljoen.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Doordat de eerder beoogde lastenverzwaring niet volledig en trager wordt ingevoerd, stijgen de kosten van gemeenten voor het verbranden van huishoudelijk afval minder snel dan eerder gepland. Het effect is vooral de komende 2 jaar merkbaar. Dit geeft gemeenten meer tijd om zich aan te passen aan de strengere milieueisen. En de afvalstoffenheffing voor inwoners hoeft minder snel te stijgen.

Digitaal Stelsel Mobiliteit

Wat wil het kabinet?
In lijn met de Europese ITS-Richtlijn (Intelligent Transport Systems-Directive) wil het kabinet via het Digitaal Stelsel Mobiliteitsdata afspraken maken met navigatiediensten en met wegbeheerders. Deze afspraken gaan over het digitaal doorgeven van verkeersveiligheidswaarschuwingen in navigatieapps, bijvoorbeeld voor rode kruizen, wegafsluitingen en naderende nood- en hulpdiensten. Het doel hiervan is om met technologie verkeer en vervoer slimmer, veiliger, efficiënter en duurzamer te maken.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Gemeenten zijn als wegbeheerder straks verplicht data over het wegennetwerk beschikbaar te stellen. Ze kunnen ook gebruik maken van data die andere wegbeheerders beschikbaar stellen. De consequenties van de verplichtingen voor gemeenten worden in 2027 en 2028 met enkele gemeenten uitgewerkt en in een koplopersaanpak bekeken. Op basis van de uitkomsten hiervan worden afspraken gemaakt over kosten en implementatie.

Beheer en onderhoud infrastructuur

Wat wil het kabinet?
Het kabinet maakt € 1,5 miljard extra vrij voor de instandhouding van het hoofdwegennet voor de periode 2029 tot 2035, waarvan € 100 miljoen in 2029 en € 200 miljoen in 2030.

Wat betekent dit voor gemeenten?
De € 1,5 miljard extra wordt alleen voor het hoofdwegennet toegekend. Daardoor ontvangen gemeenten geen extra middelen voor de instandhouding van de gemeentelijke infrastructuur, terwijl gemeenten de grootste wegbeheerder in Nederland zijn. Dit vergroot het risico dat gemeenten snelheids- of tonnageverlagingen moeten doorvoeren of wegen en bruggen moeten afsluiten.

Bereikbaarheid en verduurzaming mobiliteit

Wat wil het kabinet?
Het kabinet maakt € 2,1 miljard vrij voor regionale mobiliteit en de ontsluiting van woningbouw tot en met 2035. Daarna wordt structureel € 300 miljoen per jaar vrijgemaakt. Op bereikbaarheid zet het rijk al ingezet beleid voort rond hubs, fietsen en deelmobiliteit. Daarnaast zet het rijk de verduurzaming van mobiliteit voort. Het komt met een inruilregeling voor fossiele auto's om een tweedehandse elektrische auto te kopen, waarvoor in 2027 € 30,2 miljoen beschikbaar is en in 2028 € 22,2 miljoen. Aanvullend komt het rijk met € 75 miljoen uit de stikstofmiddelen voor Schoon en Emissieloos Bouwen (SEB) en paarse milieuzones met compensatiegebied (enkel vrachtwagens en autobussen met emissieklasse 6 of hoger toegestaan). Er is geen extra inzet op het veranderen en verminderen van mobiliteit.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Extra middelen voor regionale mobiliteit en ontsluiting van woningbouw helpen om de hoge woningbouwambities te realiseren. Het is nog onbekend waar de middelen gealloceerd worden. Aanvullend beleid om de gevolgen van de herprioritering van het Mobiliteitsfonds en het Deltafonds op te vangen ontbreekt. De extra inzet voor het verschonen van het wagenpark helpt met de overstap naar elektrische mobiliteit en het reduceren van CO2-uitstoot. De middelen voor Schoon en Emissieloos Bouwen (SEB) en milieuzones bieden gemeenten extra ondersteuning voor maatregelen om de uitstoot van verkeer en bouwmaterieel terug te dringen.

Vergunningverlening, toezicht en handhaving

Wat wil het kabinet?
Het kabinet wil de vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) versterken. Er wordt gewerkt aan wetgeving waarmee kan worden ingegrepen als provincies en gemeenten hun VTH-taken onvoldoende uitvoeren. Daarnaast moeten alle omgevingsdiensten voldoen aan vastgestelde robuustheidscriteria om een goed functionerend stelsel te waarborgen.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Een sterk en effectief VTH-stelsel is van groot belang voor een veilige leefomgeving voor gemeenten en de samenleving als geheel. De VNG heeft zich in een eerdere consultatiereactie op de genoemde wetgeving kritisch uitgelaten over ingrijpen bij onvoldoende uitvoering van de VTH-taken. De lobby hierop zetten we voort. Deze is ook gericht op een betere balans tussen de structurele VTH-taken en de benodigde financiering.

Luchtkwaliteit

Wat wil het kabinet?
Het kabinet wil de luchtkwaliteit verbeteren, onder meer via het Schone Lucht Akkoord (SLA). Inzet is het halen van de aangescherpte EU-normen voor luchtkwaliteit in 2030, als tussendoel richting zero pollution in 2050. Het kabinet stelt daarom geld beschikbaar aan Rijkswaterstaat en het RIVM voor monitoring van de luchtkwaliteit, ondersteuning van de uitvoering van het SLA, en voor uitvoerings- en onderzoeksopdrachten. En er gaat geld naar het KNMI, specifiek voor ondersteuning van het stookalert. Daarnaast begroot het kabinet geld voor maatregelen op aanpalende beleidsterreinen die van invloed zijn op luchtkwaliteit, zoals terugdringen van uitstoot van verkeer en bouwmaterieel (zie verduurzaming mobiliteit). Het kabinet reserveert echter niet zichtbaar geld voor een aanpak luchtkwaliteit, als opvolger van het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL). Daar komt bij dat er na 2027 geen middelen voor het SLA (looptijd 2020-2030) zijn begroot. De € 1 miljoen die voor 2027 voor het SLA is begroot betreft alleen de afwikkeling van eerdere SPUK-SLA toekenningen.

Wat betekent dit voor gemeenten?
De extra inzet op het verschonen van het wagenpark draagt bij aan een schonere lucht in gemeenten. Dat na 2027 geld voor het SLA ontbreekt, staat op gespannen voet met het coalitieakkoord. Het SLA biedt gemeenten ondersteuning in kennis en uitvoering. Daarbij komt dat gemeenten in 2030 aan de aangescherpte luchtkwaliteitsnormen uit de EU-richtlijn moeten voldoen. Dit vergroot daarom de gemeentelijke uitvoeringslasten. Dat maakt het belang van ondersteuning in kennis en uitzicht op geld voor een nationale (programmatische) aanpak en lokale luchtkwaliteitsplannen des te prangender.

Waterkwaliteit

Wat wil het kabinet?
Het kabinet blijft inzetten op het verbeteren van de waterkwaliteit. Zo wordt ingezet op het halen van de doelen van de Kaderrichtlijn Water (KRW), de uitvoering van het KRW-impulsprogramma en de verankering van waterkwaliteit in het Nationaal Water Programma. In 2027 is de investering in waterkwaliteit het grootst, doordat diverse KRW-maatregelen en de naderende Europese KRW-deadline samenkomen. Na deze piek nemen de uitgaven geleidelijk af.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Gemeenten kunnen de aankomende jaren gebruikmaken van de rijksinvesteringen, bijvoorbeeld door aan te sluiten bij regionale programma's. De middelen voor waterkwaliteit in de begroting gaan bijvoorbeeld naar het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer, waarin gemeenten, waterschappen, agrarische (natuur)partijen en boeren gezamenlijk aan wateropgaven werken. Tegelijkertijd moeten gemeenten anticiperen op een situatie waarin de waterkwaliteitsopgave structureel blijft, terwijl de rijksinvesteringen afnemen.

Bodem en ondergrond

Wat wil het kabinet?
Voor bodem en ondergrond groeit de begroting van € 121 miljoen in 2026 naar € 127,7 miljoen in 2027. Voor het Meerjarenprogramma Bodem groeit de investering van € 65,5 miljoen in 2026 naar € 74,2 miljoen in 2027. De beleids- en onderzoeksmiddelen nemen af en dalen van € 24,5 miljoen in 2026 naar € 6,2 miljoen in 2027. De financiële inzet is met name gericht op de sanering van bodemverontreinigingen (met onder meer PFAS), ondersteuning van decentrale overheden en omgevingsdiensten, de beschikbaarheid van drinkwater en inrichten van de ruimte volgens het principe Water en Bodem Sturend (WBS). Veruit het grootste deel van het budget in 2027 gaat naar medeoverheden via het Meerjarenprogramma Bodem. Voor de Bedrijvenregeling blijft geld gereserveerd om de opgaven die voor januari 2008 zijn aangemeld te ondersteunen bij het saneren van gronden die zijn vervuild voor 1975. De rijksmiddelen komen daarmee vooral bij de uitvoering van bestaande opgaven terecht.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Gemeenten ontvangen diverse middelen, voornamelijk via het Meerjarenprogramma Bodem. Het is positief dat gemeenten een beroep kunnen doen op financiële ondersteuning bij de sanering van PFAS, historische vervuiling, nazorglocaties en kennisontwikkeling.
Tegelijkertijd wordt steeds meer van gemeenten verwacht. Onder meer door goed rekening te houden met de bodemgesteldheid bij zaken als woningbouw en gebiedsontwikkeling en door een regierol in te nemen bij de verdeling van ondergronds ruimtegebruik. De VNG blijft in gesprek met het rijk over het behouden van voldoende financiële middelen voor het gemeentelijk bodembeleid en vraagt tegelijkertijd aandacht voor nieuwe middelen om structureel aan nieuwe opgaven te kunnen werken, ook na het aflopen van de huidige Bodemafspraken in 2030.

Water en Bodem Sturend

Wat wil het kabinet?
In 2027 wordt Water en Bodem Sturend (WBS) als richtinggevend principe verankerd. Het doel is om publieke kosten voor risicomitigatie en schadelijke neveneffecten zo veel mogelijk te voorkomen en niet af te wentelen.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Gemeenten moeten ingewikkelde keuzes maken over ruimtelijke inrichting, landgebruik, waterbesparing, ruimte voor waterberging en de verdeling van beschikbare watervoorraden. Dit komt door de beperkte ruimte in de bodem, tekort aan zoetwater en de noodzaak om beter voorbereid te zijn op periodes van droogte en extreme regen.
Daarom is het van belang dat gemeenten goed aangehaakt zijn bij de nationale en regionale gesprekken die de komende jaren over deze zaken worden gevoerd. Die gesprekken raken aan bredere keuzes over prioritering van functies en de manier waarop ruimtelijke ontwikkelingen beter kunnen aansluiten op de mogelijkheden en grenzen van het water- en bodemsysteem.

Funderingen

Wat wil het kabinet?
In 2027 gaat het kabinet verder met de Nationale Aanpak Funderingen. Daarin werken publieke, private en maatschappelijke partijen samen aan betrouwbare informatie, een volwassen markt, financiële instrumenten en (proces)ondersteuning. De middelen voor de aanpak van funderingsschade zijn onder meer bestemd voor het ontwikkelen van handelingsperspectief voor gebouweigenaren met funderingsschade en betrokken partijen op lokaal niveau, als onderdeel van de gebiedsgerichte leeraanpak. Ook vindt een nulmeting plaats in 2027 voor de monitoring van de funderingsproblematiek.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Gemeenten zijn onderdeel van de Nationale Aanpak Funderingen. Onder deze aanpak wordt gewerkt aan 10 verschillende thema's die ook voor gemeenten relevant zijn, zoals gebiedsgerichte leeraanpakken. De eerste tranche van deze aanpak loopt tot en met 2028. Het risico dat er vanaf 2029 geen middelen beschikbaar zijn voor de funderingsaanpak, is ook terug te zien in deze begroting. Daarmee ontbreekt voor gemeenten langjarige steun vanuit het kabinet.

Klimaatadaptatie

Wat wil het kabinet?
In 2027 informeert het rijk de medeoverheden, bedrijven en maatschappelijke organisaties over de nieuwe Nationale Klimaatadaptatiestrategie (NAS). Deze wordt naar verwachting eind 2026 vastgesteld. Ook benoemt het kabinet dat rijk en regio in 2027 een maatregelenpakket uitbrengen voor de derde fase van het Deltaprogramma Zoetwater. Uitgangspunt is de aanpassing van de ruimtelijke inrichting en landgebruik aan toenemende waterschaarste, en aan verzilting in de kustgebieden. Het Deltaplan Zoetwater gaat een verplichting met de regio's aan voor 2027, om de komende 6 jaar een financiële bijdrage te leveren. Hiervoor wordt een SPUK-regeling opgesteld.
Ook in de begroting van BZK is aandacht voor klimaatadaptatie, met een uitvoeringsprogramma klimaatadaptatie gebouwde omgeving.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Met de nieuwe Nationale Klimaatadaptatiestrategie (NAS) eind 2026 en het recent herijkte Deltaprogramma is er uitgebreid aandacht voor de vele opgaven van gemeenten. Er ligt voor hen bijvoorbeeld een enorme opgave in het klimaatadaptief inrichten van de bestaande bebouwde omgeving, aanpassing van het landgebruik en het betrekken van inwoners en ondernemers bij het klimaatadaptatiebeleid en keuzes die door het veranderende klimaat nodig zijn.
Voor klimaatadaptatie ontbreekt het nog steeds aan voldoende financiering. De komende tijd lopen

er vanuit het rijk en deltaprogramma diverse verkenningen over hoe het gat tussen opgaven en beschikbare middelen kan worden overbrugd. Hierbij hebben we bijzondere aandacht voor de positie van de openbare lichamen, aangezien zij geen onderdeel zijn van het deltaprogramma en ook geen middelen ontvangen uit het Deltafonds.

Verbinding weerbare samenleving en fysieke leefomgeving

Wat wil het kabinet?
Verschillende plannen van het kabinet in de fysieke ruimte dragen bij aan weerbaarheid. Het kabinet zet in op een veilig, bereikbaar en klimaatbestendig Nederland. Daarbij ligt de nadruk op versterken van de infrastructuur, bescherming tegen extreem weer en overstromingen, waarborgen van de drinkwater- en waterveiligheid en vergroten van de weerbaarheid van vitale netwerken zoals wegen, bruggen, tunnels en vaarwegen. Ook wordt ingezet op duurzame mobiliteit en een robuuste infrastructuur die bestand is tegen de gevolgen van klimaatverandering en maatschappelijke ontwrichting.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Voor gemeenten betekent dit dat weerbaarheid steeds nadrukkelijker onderdeel wordt van het lokale beleid. Gemeenten krijgen te maken met de gevolgen van klimaatverandering, zoals wateroverlast, droogte, hitte en overstromingsrisico's. Gemeenten moeten daarom samen met waterschappen, veiligheidsregio's en andere partners investeren in een klimaatbestendige leefomgeving. Daarnaast vraagt de bescherming van vitale infrastructuur om aandacht voor bereikbaarheid tijdens crises, evacuatiemogelijkheden en de continuïteit van essentiële voorzieningen.

De inzet van het kabinet biedt gemeenten kansen om projecten op het gebied van waterbeheer, klimaatadaptatie, duurzame mobiliteit en openbare ruimte verder te ontwikkelen. Tegelijkertijd vraagt dit om extra investeringen en een integrale aanpak waarbij ruimtelijke ordening, veiligheid, duurzaamheid en crisisbeheersing met elkaar worden verbonden. Voor een weerbare samenleving is het belangrijk dat gemeenten niet alleen de fysieke leefomgeving versterken, maar ook inwoners bewust maken van risico's en hen stimuleren om voorbereid te zijn op mogelijke verstoringen of crises. Zo dragen gemeenten bij aan een samenleving die beter bestand is tegen de gevolgen van klimaatverandering, uitval van infrastructuur en andere maatschappelijke ontwrichtingen.

Voorzieningen en projecten Caribisch Nederland

Wat wil het kabinet?
Het kabinet maakt op de begroting van IenW middelen vrij voor een aantal voorzieningen en projecten in Caribisch Nederland. Zo zijn middelen gereserveerd voor een betaalbare drinkwatervoorziening. Hiermee kan het vaste (hoge) drinkwatertarief worden verlaagd op Bonaire en Sint-Eustatius. Op Saba worden de kosten van het transport van reverse-osmosiswater (sterk gezuiverd water) en de prijs van gebotteld drinkwater verlaagd. Ook zijn er incidentele investeringen in de drinkwatervoorziening en voor de afvalwatervoorziening en afvalbeheer op Bonaire. Daarnaast zijn er bijdragen voor havens en luchtvaart.

Wat betekent dit voor de openbare lichamen?
De middelen voor de nutsvoorzieningen zijn een noodzakelijke stap voor de openbare lichamen. Maar de investeringen in de fysieke infrastructuur in Caribisch Nederland zijn veelal projectmatig en incidenteel. Daarnaast constateren we dat er geen middelen vrijkomen voor Caribisch Nederland vanuit het Deltafonds en het Mobiliteitsfonds. Voor de openbare lichamen zijn structurele investeringen in duurzame, betaalbare en toegankelijke fysieke infrastructuur noodzakelijk.

7
Economische Zaken

Regeldruk en dienstverlening aan ondernemers

Wat wil het kabinet?
Het kabinet intensiveert de aanpak van regeldruk en investeert daartoe in onder meer de MKB-Indicatorbedrijvenaanpak, in de Bedrijfseffectentoets, in het Adviescollege Toetsing Regeldruk en in de WetWijzer. Het bestaande budget stijgt van € 0,9 miljoen in 2026 naar € 3,7 miljoen in 2027 en blijft daarna boven de € 2 miljoen. Daarnaast zet het kabinet in op goede en toegankelijke publieke dienstverlening aan ondernemers. Hoewel de Kamer van Koophandel (KvK) een centrale rol houdt voor de uitvoering van taken op onder meer voorlichting, regiostimulering en digitale en fysieke ondernemerspleinen, daalt de bijdrage aan de KvK met € 4,8 miljoen naar € 165,8 miljoen in 2027. De Actieagenda MKB-dienstverlening waarin rijk met medeoverheden en VNO-NCW/MKB-NL samenwerkt aan het verbeteren van de publieke dienstverlening wordt niet genoemd. Hiervoor zijn ook geen middelen opgenomen.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Bij de aanpak van regeldruk kijkt het kabinet ook naar lokale regeldruk. Voor gemeentelijke aanpak van regeldruk zijn in de rijksbegroting geen middelen opgenomen. Er zijn ook geen middelen opgenomen voor de Actieagenda MKB-dienstverlening, waarin medeoverheden samenwerken om dienstverlening aan ondernemers op regionale schaal beter op elkaar te laten aansluiten. Onduidelijk is of de lagere bijdrage aan de KvK gevolgen heeft voor de gemeentelijke dienstverlening aan ondernemers.

MKB-innovatiestimulering en digitalisering MKB

Wat wil het kabinet?
Het kabinet zet de MKB-Innovatiestimulering Regio en Topsectoren (MIT) voort. Het landelijke MIT-budget stijgt van € 3,0 miljoen in 2026 naar € 8,6 miljoen in 2027. Vanaf 2028 loopt het op tot ruim € 19 miljoen tot en met 2031. De bijdrage aan de medeoverheden voor het instrument MIT daalt in 2029 naar nul. Vanaf 2028 daalt de bijdrage aan de Regionale Ontwikkelingsmaatschappijen (ROM's) van circa € 14 miljoen naar circa € 11,2 miljoen.

Wat betekent dit voor gemeenten?
De ROM's zijn een belangrijke uitvoeringspartij voor regionaal-economisch beleid, waarin ook provincies en gemeenten financieel bijdragen aan de ROM's. Voor gemeenten en regio's is relevant hoe de regionale component van de MIT zich de komende jaren ontwikkelt en wordt gefinancierd. Dit is nu nog onduidelijk.

Regionale innovatieclusters

Wat wil het kabinet?
Het kabinet intensiveert het gebiedsgericht economisch beleid en wil regionale innovatieclusters versterken. Hiervoor zijn middelen opgenomen; van € 0,9 miljoen in 2026 naar € 16,5 miljoen in 2027, oplopend naar € 24,7 miljoen structureel vanaf 2029. Het kabinet werkt een nieuwe regeling voor regionale innovatieclusters uit, waarbij samenwerking met regionale overheden en publieke cofinanciering worden voorzien.

Wat betekent dit voor gemeenten?
De structurele middelen voor regionale innovatieclusters bieden gemeenten en regio's kansen om regionale economische agenda's en innovatieclusters sterker met het rijk te verbinden. Dit sluit aan bij de inzet van de VNG in het kader van regionale samenwerking, met onder meer economic boards en bijbehorende regionale investeringsagenda's.

Ruimte voor economie

Wat wil het kabinet?
Het kabinet investeert in het versterken van de concurrentiekracht en het vestigingsklimaat. Daartoe zet het kabinet in op het oplossen van knelpunten zoals netcongestie, stikstof, regeldruk, vergunningverlening en bereikbaarheid, omdat deze de economische ontwikkeling belemmeren. Het oprichten van een Nationale Investeringsinstelling (NII, € 3,3 miljard) moet helpen bij het aanjagen van private investeringen. De beschikbare ruimte voor bedrijven en economische activiteiten staat in veel regio's onder druk. Het kabinet werkt daarom samen met provincies, gemeenten en andere partners aan het uitvoeringsprogramma Ruimte voor Economie. Maar daarvoor is geen geld vrijgemaakt.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Regionale economieën vormen de motor van de Nederlandse economie. Het is onduidelijk hoe de Nationale Investeringsinstelling wordt ingezet om de economische kracht en brede welvaart van alle regio's te versterken. Er is geen geld vrijgemaakt voor het uitvoeringsprogramma Ruimte voor Economie, dit zorgt voor financiële druk bij onder meer gemeenten.

Arbeidsproductiviteit en innovatie

Wat wil het kabinet?
Het kabinet zet de Productiviteitsagenda voort en wil hiermee innovatie met arbeidsmarkt, onderwijs en Leven Lang Ontwikkelen (LLO) verbinden. Daarnaast investeert EZK in de periode 2027-2031 € 68,9 miljoen in de opschaling van 18 publiek-private samenwerkingen tussen het beroepsonderwijs en het bedrijfsleven. Deze zijn gericht op talentontwikkeling en versterking van het innovatievermogen voor klimaattransitie en digitale transitie van met name het MKB.

Voor bredere innovatie is in het coalitieakkoord structureel € 100 miljoen gereserveerd. In 2027 wordt hiervan ongeveer € 85 miljoen overgeheveld naar EZK. Deze middelen zijn bestemd voor verschillende innovatie-instrumenten, waaronder regionale innovatieclusters en academische spin-offs. Het betreft dus geen afzonderlijk budget voor 'human capital'. Aanvullend investeert OCW in 2027 € 14,4 miljoen in regionale innovatie en samenwerking tussen MBO en MKB, oplopend tot € 28,2 miljoen structureel vanaf 2030. Het Regionaal Investeringsfonds voor het MBO (MBO RIF) wordt voortgezet en uitgebouwd.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Deze investeringen bieden kansen om onderwijs, bedrijfsleven en arbeidsmarktbeleid sterker te verbinden. Gemeenten kunnen met deze investeringen aanjager zijn van regionale samenwerking op het gebied van technologie en innovatie. De regionale Werkcentra kunnen daarbij fungeren als herkenbare toegang tot ondersteuning, scholing en werk. Door vanuit de Werkcentra verbinding te leggen met onderwijsinstellingen, werkgevers, publiek-private samenwerkingen en regionale innovatieclusters, kunnen inwoners en werkgevers meer profiteren van de kansen die de klimaattransitie en de digitale transitie bieden.

Leven Lang Ontwikkelen (LLO) en duurzame inzetbaarheid

Wat wil het kabinet?
Het kabinet wil leren en ontwikkelen in het MKB stimuleren en mensen ondersteunen bij scholing en overstappen naar sectoren die cruciaal zijn voor de toekomstige welvaart. Het kabinet werkt aan een nieuwe LLO-regeling, die bestaande middelen samenvoegt als ombuiging. Voor LLO is vanaf 2028 jaarlijks € 100 miljoen gereserveerd op de Aanvullende Post; de regeling wordt nog uitgewerkt. De toezegging over de LLO-Katalysator uit het Groeifonds (tranche 2) wordt nagekomen met een financiering van € 175 miljoen en loopt tot en met 2029.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Het herstel van middelen voor basisvaardigheden ondersteunt gemeenten bij het bereiken van inwoners voor wie scholing en werk niet vanzelfsprekend zijn. De economische betekenis ervan ligt voor gemeenten in de aansluiting tussen de vaardigheden van inwoners op de personeelsbehoefte van regionale werkgevers. De LLO-intensivering betekent niet zonder meer extra middelen voor de gemeentelijke arbeidsmarktregio's.

Nationale Talentstrategie, internationale studenten en digitale banen

Wat wil het kabinet?
Met de Nationale Talentstrategie wil het kabinet talent opleiden, aantrekken en behouden voor cruciale opgaven. Hiervoor is bijna € 1,3 miljard structureel opgenomen (waarvan veel ombuigingen). De strategie verbindt onderwijs, arbeidsmarktbeleid, slimmer organiseren van werk en gerichte internationale instroom. Het kabinet investeert € 24.9 miljoen in het aantrekken van internationale (tech)studenten en talent. Daarmee worden eerdere bezuinigingen teruggedraaid.

Voor de inzet in het HBO en WO is in 2027 netto € 42,7 miljoen gereserveerd, oplopend tot ongeveer € 154 miljoen structureel vanaf 2031. Het mbo krijgt vanaf 2029 structureel € 200 miljoen voor een nieuw arbeidsmarktpact 'Opleiden voor de arbeidsmarkt van de toekomst'. De focus ligt daar op samenwerking met regionale bedrijven in tekortsectoren. Het ministerie van EZK zet het Actieplan Groene en Digitale Banen voort om tekorten aan technici en digitale professionals aan te pakken. Hieronder valt de uitbreiding van omscholingstrajecten bij netbeheerders, met een specifiek voorschakeltraject voor statushouders.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Gemeenten kunnen met de Nationale Talentstrategie vooruit. Het is van belang dat de Nationale Talentstrategie aansluit op de regionale arbeidsmarktinfrastructuur en bestaande samenwerkingsverbanden, maar de verbinding tussen gemeenten en regionale partners moet nog nader worden uitgewerkt. De regionale Werkcentra kunnen hierbij een verbindende rol vervullen.

Circulariteit

Wat wil het kabinet?
Vanaf 2027 worden de middelen voor circulaire economie vanuit de begroting van IenW overgeheveld naar EZK. Het gaat hierbij om € 78 miljoen voor 2027 aflopend naar € 33 miljoen in 2031. IenW behoudt een kaderstellende rol voor een gezonde, schone en veilige leefomgeving. Het kabinet benadrukt dat investeringen in verduurzaming, innovatie en circulaire economie essentieel zijn voor het toekomstig verdienvermogen van Nederland. Het Nationaal Programma Circulaire Economie (NPCE) is een van de instrumenten daarvoor, met extra aandacht voor samenwerking en het creëren van gunstige randvoorwaarden. De structurele financiering blijft echter achter en loopt vanaf 2027 verder terug dan vorig jaar al aangekondigd.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Voor gemeenten is samenwerking met het rijk belangrijk, onder meer via de uitvoering van het NPCE en de Krachtenbundeling rijk-regio voor circulaire economie. De financiële inzet blijft achter

en daarmee ontbreken de middelen voor nieuwe maatregelen of ondersteuning van gemeenten bij de uitvoering van de transitie naar een meer circulaire economie (bekostiging van extra capaciteit, maatregelen om hergebruik te bevorderen en financiële prikkels). Zonder aanvullende stappen van het kabinet komt de transitie naar een circulaire economie verder onder druk te staan.

Departementale Herverdeling Digitalisering

Wat wil het kabinet?
De verantwoordelijkheden voor digitalisering worden vanaf 2027 anders verdeeld tussen BZK en EZK. EZK krijgt de coördinerende en kaderstellende rol voor digitaliseringsbeleid voor samenleving en overheid, terwijl BZK verantwoordelijk blijft voor de realisatie van een slagvaardige digitale overheid en voor het beleid rond open overheid en de Woo.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Voor gemeenten betekent dit dat bij digitale vraagstukken vaker met zowel EZK als BZK zal worden samengewerkt, afhankelijk van de vraag of het gaat om beleidskaders of om uitvoering en realisatie.

Digitale autonomie en soevereiniteit

Wat wil het kabinet?
Vanuit haar rol in het versterken van de digitale soevereiniteit, zet het kabinet in op het verminderen van afhankelijkheden van niet-Europese digitale technologie en infrastructuur. Geopolitieke ontwikkelingen zorgen voor meer onzekerheid over de beschikbaarheid en betrouwbaarheid van digitale voorzieningen. Het kabinet vindt het nodig om het versterken van digitale weerbaarheid en autonomie centraal te stellen. Daarbij ontwikkelt het kabinet digitale gemeenschapsgoederen in Europees verband. Nederland is als voorzitter van de Digital Commons EDIC (Europees Consortium voor digitale infrastructuur) goed gepositioneerd om gezamenlijke alternatieven te ontwikkelen.
In 2026 is het rijksbrede cloudbeleid herzien met als doel de strategische afhankelijkheid van clouddiensten, waarbij ook een risico van buitenlandse inmenging bestaat, te verminderen. Op basis daarvan gaat het kabinet met provincies, gemeenten en waterschappen in gesprek om te komen tot een overkoepelend overheidsbreed cloudbeleid. Naast het verminderen van deze risico's, biedt een dergelijk beleid ook meer kansen voor Nederlandse en Europese oplossingen. Als onderdeel van de NDS-prioriteit digitale weerbaarheid en autonomie werkt het kabinet samen met decentrale overheden aan een overheidsbrede routekaart en een referentiekader voor digitale autonomie, met vervolgactiviteiten voorzien in 2027. Voor cloudbeleid werkt het kabinet aan de uitwerking van een koers richting meer soevereine overheidscloudvoorzieningen.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Een eenduidige, vanuit de staatssecretaris Digitale Economie en Soevereiniteit gecoördineerde aanpak om de digitale autonomie en soevereiniteit van de overheid te versterken betekent dat gemeenten rekening kunnen houden met de oplevering van technische standaarden en voorzieningen waar zij zelf ook gebruik van kunnen maken. Met behulp van de routekaart kunnen gemeenten bepalen welke IT-zaken op basis van levenscyclusbeheer kunnen worden overgezet naar collectieve overheidsbrede voorzieningen. Ook kunnen gemeenten gebruik maken van instrumenten, zoals het referentiekader, om in hun eigen inkoop kwaliteitseisen op het gebied van digitale autonomie te stellen aan hun leveranciers. Tegelijkertijd maakt deze begroting duidelijk dat gemeenten niet kunnen rekenen op financiële middelen om de transitie richting digitale autonomie te versnellen.

Digitale identiteit

Wat wil het kabinet?
Het kabinet blijft werken aan Europese Digitale Identiteit (EDI) wallets waarmee inwoners in de toekomst kunnen inloggen, zich authentiseren, gegevens delen en elektronische handtekeningen

zetten. Het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat wordt vanwege de herverdeling van de digitaliseringsportefeuille verantwoordelijk voor het EDI-stelsel.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Vanwege het EDI-stelsel en de publieke EDI-wallet moeten gemeenten hun ICT-systemen en werkprocessen aanpassen. Ook moet personeel geschoold worden en moeten inwoners worden geïnformeerd en ondersteund. Er zijn kansen om de dienstverlening te verbeteren.

Data en Interbestuurlijke Datastrategie (IBDS)

Wat wil het kabinet?
De Nederlandse Digitaliseringsstrategie (NDS) vormt voor het kabinet de leidraad voor de versterking van de digitale overheid en de interbestuurlijke samenwerking die daaraan ten grondslag ligt. Daarbinnen is het beleid op het gebied van data gericht op de realisatie van de Interbestuurlijke Datastrategie (IBDS). Concreet behelst dit de doorontwikkeling van het Stelsel van Basisregistraties naar een Federatief Data Stelsel (FDS), zodat overheden veilig, ethisch en betekenisvol data kunnen delen en beheren. Dit volgens het principe van data bij de bron, het verhogen van de datavolwassenheid van overheidsorganisaties en het ontwikkelen van een systematiek om knelpunten in gegevensdeling structureel op te lossen.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Gemeenten kunnen bij de dienstverlening aan inwoners en bedrijven en de aanpak van maatschappelijke opgaven profiteren van de data van andere partijen als die via het FDS beschikbaar worden gemaakt. Ook de hulpmiddelen en de ondersteuning die geboden worden bij het vergroten van de datavolwassenheid kunnen gemeenten helpen bij het slimmer gebruik van data. Anderzijds zullen gemeenten de FDS-afspraken en -standaarden die ontwikkeld worden ook zelf moeten nakomen en implementeren, zodat ook gemeentelijke data voor hergebruik door andere partijen beschikbaar komen. Het stelsel gericht op gegevensdelingsknelpunten, moet uiteindelijk ook leiden tot het verhelpen van ervaren knelpunten die gemeenten ook ervaren.

Een veilige en gezonde digitale samenleving

Wat wil het kabinet?
Het kabinet zet in op het borgen van een veilige, betrouwbare en inclusieve digitale samenleving in de digitale publieke ruimte. Het ministerie van EZK zet in op het versterken en beschermen van burgers en consumenten tegen risico's in onze digitale samenleving. Daarbij is specifiek aandacht voor de bescherming van kinderen en jongeren tegen online risico's, zoals verslavende algoritmes, schadelijke content en gebrekkige moderatie. Het online kinderrechten beleid wordt geïntensiveerd (€ 2,7 miljoen structureel). Daarnaast is structureel budget gereserveerd voor online discriminatie (€ 0,7 miljoen), digitale weerbaarheid van burgers (€ 0,6 miljoen) en de ontwikkeling van digitale gemeenschapsgoederen (€ 0,9 miljoen). Het gaat daarbij om open, gedeelde digitale infrastructuur en opensourcesoftware die voor iedereen toegankelijk is.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Wanneer het mis gaat in de online leefwereld, dragen gemeenten een deel van de gevolgen. Bijvoorbeeld bij het functioneren van de lokale democratie (online bedreigingen van ambtsdragers, inmenging bij verkiezingen, desinformatie), in de openbare orde (online aangejaagde ordeverstoringen, online ruzies ontsporen in jongeren geweld) of in druk op de jeugdzorg. Maar het beschermen van een veilige en gezonde digitale publieke ruimte is geen lokaal vraagstuk, het vraagt om landelijke en Europese aanpak.

8
Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur

Geïntegreerd pakket stikstof en natuurherstel (Taskforce LNS)

Wat wil het kabinet?
Het kabinet ziet stikstof als een groot knelpunt dat investeringen in de weg staat. Om vergunningverlening op gebiedsniveau mogelijk te maken zet het kabinet in op natuurherstel en stikstofemissiereductie. Het eerste deel van het pakket van € 20 miljard komt beschikbaar met de ruim € 423 miljoen extra voor natuurbeheer en -herstel en € 231 miljoen om boeren te ondersteunen bij het aanpassen van hun bedrijfsvoering. Daarnaast wordt € 50 miljoen uitgetrokken voor innovaties. Voor maatregelen op het gebied van stikstof, landbouw en natuur is tot en met 2035 € 20 miljard beschikbaar. 2027 staat in het teken van ambities concretiseren naar maatregelen. Dit richt zich onder andere op:

- Verder concretiseren van een generieke aanpak voor stikstofemissiereductie.
- Een aanpak voor prioritaire gebieden de Veluwe en de Peel (€ 108,9 miljoen in 2027).
- Een aanpak voor de overige prioritaire gebieden en economische clusters (€ 100 miljoen in 2027).
- Extra inzet in zones rondom kwetsbare Natura 2000-gebieden, beekdalen, grondwaterbeschermingsgebieden en veenweiden. Hiervoor is € 9 miljard vrijgemaakt uit het Stikstoffonds voor een gebiedsgerichte aanpak / zonering.

Wat betekent dit voor gemeenten?
De beleidsambities van het ministerie van LVVN zijn een belangrijke stap om vergunningverlening op gang te brengen. Het stikstoffonds is hierbij een randvoorwaarde. Uitvoerbaarheid, juridische borging en leefbaarheid blijven cruciaal. De opgave is groot en de stapeling van maatregelen complex. Ingrijpende keuzes om de aanpak verder te duiden volgen elkaar in rap tempo op. Met name voor boeren en gemeenten in het landelijk gebied is de impact enorm. Daarnaast is de rol van gemeenten niet altijd duidelijk en verschilt deze per gebied en provincie. Voor gemeenten vraagt dit strategisch veel van vaak beperkte capaciteit.
De inzet van het kabinet maakt nog niet voldoende concreet hoe versterking van leefbaarheid, sociaaleconomisch perspectief en lokale gemeenschappen op het platteland bereikt worden, ondanks de aanvullende middelen per 2027. Er zijn doelgerichte potjes voor de gebiedsgerichte aanpak, maar geen financiële ondersteuning voor een samenhangende aanpak. Hier blijft de VNG stevig op inzetten, in lijn met de interbestuurlijke uitvoeringsagenda landelijk gebied en de bouwstenen over emissiereductie en agrarisch natuur- en landschapsbeheer die we met medeoverheden en maatschappelijke partners publiceerden. Met als doel om vergunningverlening weer op gang te brengen en de stikstofimpasse te doorbreken.

Landbouw

Wat wil het kabinet?
Het kabinet wil toewerken naar een toekomstbestendig landbouw- en voedselsysteem. Met bedrijfsspecifieke doelsturing komen er normen voor stikstof, waterkwaliteit en klimaat, waarbij boeren ruimte krijgen om zelf te bepalen hoe zij deze normen halen. Daarnaast zet het kabinet in op vrijwillige beëindiging en extensivering, een grondgebondenheidsnorm voor de melkveehouderij en ondersteuning van boeren bij investeringen in verduurzaming. Ook wordt ingezet op biologische landbouw, jonge boeren en innovatie.

Wat betekent dit voor gemeenten?
De veranderingen in de landbouw hebben gevolgen voor het landelijk gebied en raken daarmee ook gemeenten. Voor hen is het belangrijk dat tijdig duidelijk wordt welke ruimtelijke en uitvoerende gevolgen nieuwe normen, extensivering en veranderingen in de bedrijfsvoering hebben. Hiervoor zijn duidelijke interbestuurlijke afspraken en voldoende uitvoeringscapaciteit nodig.

Natuur

Wat wil het kabinet?
Het kabinet investeert onder meer in natuurherstel, agrarisch natuurbeheer en een gebiedsgerichte aanpak rond stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden. Daarmee vult het kabinet ook een deel van de doelen uit de Europese Natuurherstelverordening (NHV) in. Het kabinet werkt de NHV verder uit in het nationale Natuurplan, dat uiterlijk op 1 september 2027 naar de Europese Commissie gaat. De nadruk ligt daarbij op de doelen voor 2030 en het herstel van Natura 2000-gebieden. Daarnaast wil het kabinet eind 2027 binnen het Natuurpact 2.0 nieuwe afspraken maken over de verdeling en financiering van taken binnen het natuurbeleid.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Het is positief dat het kabinet investeert in de landbouw-, natuur- en wateropgaven. De inzet voor natuurherstel richt zich echter vooral op stikstofreductie en herstelmaatregelen in en rond Natura 2000-gebieden. Voor de opgaven uit de Natuurherstelverordening die buiten deze gebiedsgerichte aanpak vallen, bevat de begroting nog geen duidelijke uitwerking of financiële dekking. Dit geldt in het bijzonder voor de stedelijke groenopgave uit artikel 8 van de NHV, met doelen voor stedelijk groen en boomkroonbedekking en voor andere onderdelen die gemeentelijke inzet vragen. Gemeenten en de VNG moeten daarom volwaardig worden betrokken bij de uitwerking van het Natuurplan en het Natuurpact 2.0. Nieuwe gemeentelijke taken moeten gepaard gaan met voldoende structurele middelen voor capaciteit en concrete maatregelen.

Gewasbescherming

Wat wil het kabinet?
Het kabinet investeert in 2027 € 50 miljoen in het verminderen van chemische gewasbeschermingsmiddelen. De middelen zijn bedoeld voor natuurherstel, beperking van blootstellingsrisico's en versterking van een toekomstbestendige plantaardige sector. Daarnaast ondersteunt het kabinet de ontwikkeling van weerbare teeltsystemen, precisielandbouw en robotisering.

Wat betekent dit voor gemeenten?
De inzet van het rijk op het beperken van blootstellingsrisico's van gewasbeschermingsmiddelen en de aandacht voor de spanning tussen woningbouw en gezondheid enerzijds en agrarische belangen anderzijds is voor gemeenten belangrijk. De VNG vindt het positief dat er nadrukkelijker aandacht is voor de knelpunten die gemeenten ervaren op lokaal niveau, zowel politiek-bestuurlijk als in de uitvoering. Wel blijft wetenschappelijke en technische ontwikkeling voor de lange termijn belangrijk voor gemeenten om juridisch houdbaar en met voldoende kader van het rijk hun verantwoordelijkheden in de ruimtelijke ordening te nemen.

Voedselzekerheid

Wat wil het kabinet?
Toenemende geopolitieke spanningen en klimaatverandering vergroten het risico op verstoringen in de voedselvoorzieningsketen. Mede daarom werkt het kabinet samen met relevante stakeholders aan een Strategische Agenda Voedselzekerheid. Tot die tijd neemt het kabinet al de noodzakelijke stappen, waaronder het opstellen van het Landelijk Crisisplan Voedselzekerheid.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Vanuit het Landelijk Crisisplan en de Strategische Agenda zal duidelijk worden of deze leiden tot nieuwe verantwoordelijkheden, oefeningen, informatieverplichtingen of aanvullende eisen aan gemeentelijke crisisplannen. Voor gemeenten is het belangrijk dat de samenhang tussen de sectorale crisisplannen wordt bewaakt omdat veel crisisplannen samenkomen bij gemeenten en raken aan hun taken en verantwoordelijkheden.

9
Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Werkzekerheid en arbeidsmarkt

Wat wil het kabinet?
Het kabinet wil dat meer mensen duurzaam aan het werk kunnen en dat meer uren werken aantrekkelijker wordt. Met het actieprogramma Nederland Werkt zet het kabinet in op het beter benutten van talent, een leven lang ontwikkelen en begeleiding van werk naar werk. De regionale Werkcentra krijgen hierin een centrale positie. Het kabinet streeft ernaar de bijbehorende wet- en regelgeving medio 2027 in werking te laten treden.

Wat betekent dit voor gemeenten?
De Werkcentra bieden kansen om arbeidsmarktdienstverlening toegankelijker te organiseren en om de verbinding met regionaal economisch beleid en onderwijs verder te versterken. Daarmee kunnen scholing en begeleiding beter aansluiten bij de vraag van werkgevers en bij maatschappelijke opgaven, zoals de tekorten in de zorg, techniek, energie en het onderwijs. De VNG blijft met het rijk in gesprek over de financiële randvoorwaarden die gemeenten nodig hebben om deze rol duurzaam te kunnen vervullen.

Werk, participatie en inburgering nieuwkomers

Wat wil het kabinet?
Het kabinet wil dat nieuwkomers sneller kunnen meedoen en hun talenten beter kunnen benutten. Om gemeenten tegemoet te komen in de tekorten op de uitvoeringskosten inburgering en te zorgen dat zij hun wettelijke taken kunnen blijven uitvoeren, stelt het kabinet € 93 miljoen beschikbaar voor de jaren 2026, 2027 en 2028 samen. Daarnaast spreekt het kabinet de ambitie uit om in 2030 75.000 extra nieuwkomers aan het werk te hebben. Werk en taal krijgen een centralere plek binnen de inburgering en al tijdens het verblijf in de asielopvang wordt ingezet op taalverwerving, participatie en het vinden van werk. Ook wil het kabinet afspraken maken met werkgevers- en brancheorganisaties, onder meer over kansen in tekortsectoren, en belemmeringen voor werkgevers verminderen.

Wat betekent dit voor gemeenten?
De middelen die het kabinet beschikbaar stelt ter compensatie van het tekort op de uitvoeringskosten inburgering zorgen voor enige financiële verlichting, maar dekken niet het volledige tekort. Daarnaast vragen de nieuwe ambities van het kabinet dat gemeenten een centrale rol vervullen op het gebied van participatie, inburgering en regionale arbeidsmarktdienstverlening. Een goede verbinding tussen inburgering, taalverwerving en werk is daarbij essentieel, zodat nieuwkomers zo vroeg mogelijk kunnen werken aan hun toekomst en aan economische zelfstandigheid. De regionale Werkcentra dienen als herkenbare toegang tot begeleiding, scholing en werk, in samenwerking met werkgevers, UWV en andere partners. De voorgestelde aanpak vraagt om een stevige inzet van gemeenten. Op dit moment zijn hiervoor nog geen aanvullende middelen beschikbaar gesteld. De VNG blijft daarom met het rijk in gesprek over voldoende financiering voor de uitvoering van inburgering en begeleiding naar werk.

Antidiscriminatiebeleid

Wat wil het kabinet?
Het kabinet wil de aanpak van discriminatie en racisme verder versterken. In 2027 wordt een voorstel voor de herziening van het stelsel van antidiscriminatievoorzieningen in procedure gebracht. Daarnaast bereidt het kabinet wetgeving voor om overheidshandelen onder de reikwijdte van de Algemene wet gelijke behandeling te brengen en geeft het opvolging aan de adviezen van de Staatscommissie tegen Discriminatie en Racisme. Ook wordt geïnvesteerd in betere informatievoorziening, onder meer door de ontwikkeling van een actueel dashboard met discriminatiecijfers.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Voor gemeenten wordt op dit moment geen nieuwe wettelijke taak voor lokaal antidiscriminatiebeleid aangekondigd. Gemeenten kunnen wel binnen hun bestaande verantwoordelijkheden en beleidsruimte bijdragen aan het voorkomen en tegengaan van discriminatie, bijvoorbeeld via hun dienstverlening, werkgeversrol en beleid op terreinen als onderwijs, wonen, veiligheid en arbeidsmarkt. Ook kunnen zij de samenwerking met antidiscriminatievoorzieningen en lokale maatschappelijke partners versterken. De VNG blijft met het rijk in gesprek over de ondersteuning en middelen die nodig zijn om gemeenten hierbij goed te faciliteren.

Participatiewet in balans

Wat wil het kabinet?
Het kabinet wil de ervaren hardheden in de Participatiewet wegnemen door vertrouwen en menselijke maat te verankeren in de wet en door de uitvoering van de wet eenvoudiger te maken. Met de Wet participatiewet in balans krijgen gemeentelijke ambtenaren meer ruimte om te kijken naar individuele omstandigheden van inwoners. Het kabinet onderzoekt in 2027 hoe de groep arbeidsongeschikten in de Participatiewet op de langere termijn beter kunnen worden ondersteund. Die wet kent sterke verplichtingen en prikkels om weer aan het werk te gaan, terwijl mensen zonder arbeidsvermogen geen perspectief hebben op een betere situatie. Gedacht wordt aan een nieuwe individuele uitkering buiten de Participatiewet. Deze uitkering moet passen in de hervorming van het bredere arbeidsongeschiktheidsstelsel. Verdere ambities om de balans te herstellen zijn echter getemporiseerd. Voor alle gemeenten tezamen wordt het macrobudget voor de uitvoering van de Participatiewet (BUIG) in 2027 geraamd op € 8,3 miljard. In 2027 wordt hiervan een bedrag van € 16,6 miljoen gereserveerd voor de vangnetregeling 2025.

Wat betekent dit voor gemeenten?
In 2027 treden de laatste maatregelen van de Wet participatiewet in balans in werking. De VNG ondersteunt gemeenten bij de implementatie daarvan. De voorgenomen maatregel om de maximale duur van een WW-uitkering in te korten van 24 naar 12 maanden is met 1 jaar uitgesteld naar 1 januari 2029. Dit leidt theoretisch tot iets lagere uitgaven aan de Participatiewet dan aanvankelijk verwacht. Alle gemeenten met een tekort dat over 2025 meer bedraagt dan 7,5% en over 2023, 2024 en 2025 samen ook meer bedraagt dan 7,5% van het budget van 2025, kunnen een beroep doen op de vangnetregeling uit 2025, gefinancierd uit het macrobudget van 2027. Sinds 2026 is er ook een uitgebreider vangnet ingericht voor gemeenten met meerjarige tekorten van 5% of hoger.

Re-integratie

Wat wil het kabinet?
In het coalitieakkoord is een bezuiniging van € 100 miljoen opgenomen op de re-integratie WIA/WAO/WAZ/ZW/WW. Het kabinet werkt de komende maanden aan de invulling van deze bezuiniging.

Wat betekent dit voor gemeenten?
De gevolgen voor de gemeenten van deze bezuiniging bij UWV zijn nog onduidelijk. Een vermindering van middelen bij UWV voor re-integratie kan ertoe leiden dat meer inwoners langer afhankelijk blijven van (financiële) ondersteuning van gemeenten zoals de bijzondere bijstand of andere lokale minimaregelingen. Ook kan dit de uitstroom naar werk bemoeilijken, waardoor de druk op gemeentelijke dienstverlening binnen het brede sociaal domein kan toenemen.

Proactieve dienstverlening

Wat wil het kabinet?
Het kabinet vindt het belangrijk dat mensen de inkomenssteun krijgen waar ze recht op hebben. Daarom blijft het kabinet inzetten op het wetsvoorstel proactieve dienstverlening, dat het voor gemeenten mogelijk maakt om mensen die recht hebben op een uitkering of voorziening gericht te benaderen. Gemeenten ontvangen € 8,1 miljoen in 2027 voor de extra uitvoering en lasten van de algemene bijstand. Dat bedrag loopt op tot € 30 miljoen in 2030. De dekking daarvoor is gevonden in het kindgebonden budget. Daarnaast ontvangen gemeenten € 5,7 miljoen in 2027 voor het proactief aanbieden van schuldhulp. In het kader van 'versobering' zijn er echter geen middelen voorzien voor de extra kosten van de bijzondere bijstand.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Dit najaar vindt de besluitvorming plaats over het wetsvoorstel en de wetgeving over het kindgebonden budget. Bij positieve besluitvorming treedt het wetsvoorstel proactieve dienstverlening volgens planning van SZW begin 2027 in werking. Gemeenten kunnen er dan voor kiezen de algemene bijstand en lokale minimaregelingen proactief aan te bieden aan inwoners. De agentschappen BIDN en BKWI hebben de opdracht gekregen om via vergelijking van bestanden van UWV, SVB en gemeenten niet-gebruikers van regelingen in beeld te brengen en gegevens van deze inwoners te delen. De VNG gaat gegevensdeling mede ontwikkelen en beproevingen begeleiden.

Handhaving sociale zekerheid

Wat wil het kabinet?
In 2027 treedt de Wet handhaving sociale zekerheid in werking. Dit is een grote stelselwijziging. Gemeenten en uitvoeringsorganisaties krijgen meer ruimte om rekening te houden met de persoonlijke situatie van mensen.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Gemeenten zijn verantwoordelijk om een goede invulling te geven aan de handhaving. De invoering van de nieuwe wet geeft professionals in de uitvoering meer ruimte om afwegingen te maken en vraagt ook een andere manier van werken van hen. Het wetsvoorstel handhaving sociale zekerheid vergt wel een grote inspanning van de gemeentelijke professionals en heeft een korte implementatietijd. De verwachting is ook dat niet alle gemeenten in staat zijn om de verordeningen en beleidsregels voor de inwerkingsdatum aan te passen.

Alleenverdienersproblematiek

Wat wil het kabinet?
Voor de jaren 2025 tot en met 2027 zijn gemeenten bereid om een vaste tegemoetkoming te verstrekken aan huishoudens in de alleenverdienersproblematiek. Hiertoe is per 1 januari 2025 de Wet tijdelijke regeling alleenverdienersproblematiek in werking getreden. Gemeenten ontvangen financiering voor deze regeling via een decentralisatie-uitkering binnen het gemeentefonds. Hiervoor is in 2027 € 34,1 miljoen beschikbaar. De decentralisatie-uitkering zal in meerdere tranches worden uitgekeerd, zodat de middelen aansluiten op actuele gegevens over het aantal alleenverdienende huishoudens per gemeente. Elke tranche zal apart worden overgeheveld van de SZW-begroting naar het gemeentefonds.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Gemeenten beschikken over de nodige middelen om ook in 2027 aan de doelgroep een vaste tegemoetkoming te verstrekken op grond van de Wet tijdelijke regeling alleenverdienersproblematiek (Wtrap). De definitieve lijst van alleenverdieners voor het jaar 2027 kunnen gemeenten begin 2029 verwachten. Vanaf 2028 wordt een structurele fiscale oplossing gerealiseerd via de inkomstenbelasting, die door de Belastingdienst wordt uitgevoerd. De VNG is momenteel in overleg met het kabinet over de datum waarop deze tijdelijke regeling komt te vervallen.

Vereenvoudiging

Wat wil het kabinet?
Het kabinet wil doorgaan met de vereenvoudigingsslag in de sociale zekerheid, belastingen, toeslagen en verlofregelingen. Het heeft hierbij ook oog voor de mensen in Caribisch Nederland. Voor het einde van 2026 komt het kabinet met een hervormingsagenda op verschillende onderdelen. Een belangrijk uitgangspunt hierbij is dat werken moet lonen. Daarnaast gaat het kabinet door met de stelselherziening van de kinderopvang naar een eenvoudiger financieringsstelsel, waarbij ouders vooraf meer zekerheid krijgen over de kosten van kinderopvang. De kinderbijslag en het kindgebonden budget worden samengevoegd in 1 nieuwe kindregeling met 1 wettelijk kader binnen het stelsel van sociale zekerheid. Het wetsvoorstel vereenvoudiging en versterking gegevensbescherming in de sociale zekerheid moet transparantie bieden over gegevensgebruik door de overheid. Dit wetsvoorstel zal de bepalingen over de verwerking van persoonsgegevens in de Wet SUWI en de Participatiewet specifieker maken en een inzichtelijke en eenduidige opbouw geven.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Gemeenten krijgen de komende jaren mogelijk te maken met grote veranderingen in de inkomensondersteuning en sociale zekerheid. Dit gaat gevolgen hebben voor de gemeentelijke uitvoering van armoede- en schuldenbeleid, participatie en inkomensregelingen. De samenvoeging van de kinderbijslag en het kindgebonden budget tot één kindregeling kan bijdragen aan een eenvoudiger stelsel voor gezinnen en minder complexiteit in de uitvoering.
Ook komt er nieuwe wetgeving voor gegevensverwerking in de sociale zekerheid, waardoor gemeenten hun processen rond gegevensuitwisseling en privacy mogelijk moeten aanpassen.

Breed gedragen sociaal akkoord

Wat wil het kabinet?
Het kabinet wil toewerken naar een breed gedragen sociaal akkoord. Het kabinet wil hiervoor in gesprek met sociale partners. De bezuinigingen op de AOW en het maximumdagloon zijn van tafel. Bij de WIA, WW en de compensatieregeling transitievergoeding (CRTV) zet het kabinet voorlopig geen onomkeerbare stappen. Het kabinet stelt de voorgenomen inkorting van de maximale WW-duur uit met 1 jaar. Het kabinet wil ook in gesprek met sociale partners over de vormgeving van een effectief en eerlijk werkloosheidsstelsel inclusief de inzet op van werk naar werk.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Het is voor gemeenten belangrijk dat VNG betrokken is bij de totstandkoming van een breed sociaal akkoord. Voor gemeenten is het vervolg van de Banenafspraak een belangrijk onderdeel voor een sociaal akkoord. Ondanks het uitstellen of schrappen van verschillende maatregelen wordt er fors bezuinigd op zorg en sociale zekerheid. Het blijft onduidelijk hoe toekomstige hervormingen van de WW en WIA eruit zullen zien en welke gevolgen deze zullen hebben voor gemeenten. Gemeenten zullen naar verwachting merken dat inwoners met een laag inkomen deze toenemende risico's minder goed kunnen opvangen. Dit kan leiden tot een grotere druk op gemeentelijke regelingen, minimaregelingen en schuldhulpverlening. Wanneer mensen niet binnen 1 jaar uit de WW komen, zal dit bovendien leiden tot een grotere instroom in de Participatiewet. Daarmee neemt ook het beroep op lokale minimaregelingen en andere vormen van inkomensondersteuning toe.

Beschut werk

Wat wil het kabinet?
Per 2027 verandert de verdeelsystematiek van de begeleidingsmiddelen voor beschut werk. De middelen worden dan verdeeld op basis van 30% positieve adviezen voor beschut werk en 70% gerealiseerde beschutte werkplekken. De nieuwe verdeling sluit beter aan bij de behoefte en realisatie van beschut werk bij gemeenten. De invoering van de nieuwe verdeelsystematiek volgt een ingroeipad tot 2029. Daarna geldt de nieuwe verdeling volledig. Daarnaast werkt het kabinet aan de wetswijziging voor de invoering van een forfaitaire loonkostensubsidie voor beschut werk. Deze wijziging zorgt ervoor dat de financiering van de loonkostensubsidie voor beschut werk beter aansluit bij de praktijk. Het wetsvoorstel ligt momenteel bij de Raad van State voor advies. De verwachte inwerkingtreding van het wetsvoorstel is 1 januari 2028. Vooruitlopend op de inwerkingtreding van het wetsvoorstel zijn de begeleidingsmiddelen voor beschut werk in de voorjaarsnota van 2025 opgehoogd. Hiermee zijn gemeenten en sociaal ontwikkelbedrijven alvast tegemoetgekomen voor het financiële knelpunt bij beschut werk. De loonwaardesystematiek verandert pas na inwerkingtreding van het wetsvoorstel.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Het ingroeipad van de nieuwe verdeelsystematiek start op 1 januari 2027. Daarbij wordt nog deels rekening gehouden met het oude verdeelmodel, gebaseerd op Wsw- en Wajonggegevens uit 2012 – 2014. In 2027 wordt twee derde van het budget verdeeld volgens het oude model en een derde volgens het nieuwe model. In 2028 verschuift dit naar twee derde volgens het nieuwe model en een derde volgens het oude model. Vanaf 2029 geldt volledig de nieuwe verdeelsystematiek. Hiermee wordt een geleidelijke overgang beoogd voor gemeenten en sociaal ontwikkelbedrijven. Vooruitlopend op de invoering van de forfaitaire loonkostensubsidie in 2028 zijn extra middelen toegevoegd aan de integratie-uitkering Participatie. De ophoging bedraagt € 2.971 per gerealiseerde beschutwerkplek. Het budget van gemeenten wordt hierdoor in 2025, 2026 en 2027 verhoogd met € 2.971 vermenigvuldigd met de taakstelling beschut werk van de gemeente. Vanaf 2028 blijft de extra financiering voor beschut werk beschikbaar, maar wordt deze via het BUIG-budget verstrekt als onderdeel van de financiering van de forfaitaire loonkostensubsidie.

Banenafspraak

Wat wil het kabinet?
Het kabinet wil de banenafspraak verder verbeteren en bestaande knelpunten in het stelsel wegnemen. Daarbij werkt het kabinet aan een vernieuwde banenafspraak waarin de ondersteuningsbehoefte van mensen meer centraal komt te staan. Het kabinet wil daarnaast de doelgroep van de banenafspraak verbreden, onder meer door loonkostensubsidie mogelijk te maken voor mensen in de WIA, WW en Wajong. Ook heeft het kabinet de ambitie om de overgang tussen dagbesteding, beschut werk, banenafspraak en regulier werk te vereenvoudigen, zodat mensen gemakkelijker kunnen werken op de plek die het beste aansluit bij hun mogelijkheden. Het kabinet onderzoekt hoe re-integratie- en werkvoorzieningen verder kunnen worden geharmoniseerd.

Wat betekent dit voor gemeenten?
De voorgenomen wijzigingen raken de gemeentelijke dienstverlening aan inwoners met een arbeidsbeperking. Gemeenten krijgen mogelijk te maken met een bredere doelgroep voor de banenafspraak. De VNG is hierover in gesprek met het ministerie van SZW, Divosa, Cedris, UWV en sociale partners. Voor gemeenten is het van belang dat het kabinet voldoende financiële middelen beschikbaar stelt om de voorgenomen aanpassingen uitvoerbaar te maken. Een uitbreiding van de doelgroep van de banenafspraak mag niet ten koste gaan van de ondersteuning en begeleiding van de huidige doelgroep.

Noodfonds Energie

Wat wil het kabinet?
Met het Noodfonds Energie wil het kabinet mensen helpen die deze winter moeite hebben met het betalen van hun energierekening hun energierekening, door de gevolgen van het conflict in het Midden-Oosten. Hiervoor is € 193 miljoen in totaal voor gereserveerd. € 103 miljoen wordt uit de enveloppe armoede en schulden ingezet. € 2 miljoen is bestemd voor Caribisch Nederland. Het streven van het kabinet is dat het fonds dit jaar open zal gaan. Naar schatting kunnen ongeveer een half miljoen huishoudens aanspraak maken op een tegemoetkoming van het Noodfonds Energie. Daarnaast streeft het kabinet ernaar om huishoudens weerbaar te maken tegen stijgende energieprijzen en zet het in op structurele oplossingen.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Afgelopen jaar hebben gemeenten, het ministerie van SZW en het Tijdelijk Noodfonds Energie (TNE) samengewerkt om gegevensdeling tussen TNE en gemeenten mogelijk te maken. Hierdoor konden gemeenten de doelgroep beter in beeld brengen. Inwoners konden bij hun aanvraag vrijwillig toestemming geven om hun gegevens met hun gemeente te delen. Uiteindelijk hebben 151.000 huishoudens hiervan gebruikgemaakt. In de Kamerbrief van 1 juli dit jaar heeft de minister van SZW aangekondigd met de VNG en TNE in gesprek te willen gaan over de mogelijkheid om de datadeling voort te zetten bij een toekomstige editie van het noodfonds.

Kwaliteit schuldhulpverlening

Wat wil het kabinet?
Het kabinet wil de kwaliteit van de schuldhulpverlening verbeteren. Dit gebeurt onder meer met het wetsvoorstel Schuldregelen en door de schuldhulpverlening verder te versterken. Het kabinet streeft naar meer coördinatie in het invorderingsproces zodat schulden duurzaam worden opgelost, onder andere via de evaluatie van de beslagvrije voet en het wetsvoorstel Bescherming inkomen bij beslagleggingen (voorheen: Stroomlijning keten voor derdenbeslag). Ook is het kabinet gestart met de voorbereidingen voor een wet op de overheidsincasso om als één overheid op te kunnen treden. Daarnaast heeft het kabinet aandacht voor het voorkomen van schulden door meer te investeren in vroegsignalering en financiële educatie bij kinderen en jongeren.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Het wetsvoorstel schuldregelen bevat onder meer een definitie en afbakening van het begrip ‘schuldregelen’ en wettelijke reactietermijnen voor schuldeisers en schuldregelaars. Het algehele beeld uit de VNG-uitvoeringstoets is dat dit wetsvoorstel voor gemeenten met de beoogde invoeringsdatum van 1 juli 2028 uitvoerbaar is. Wel heeft het voorstel gevolgen voor de werkzaamheden van schuldregelaars en de doorlooptijden in de uitvoering. Gemeenten moeten ook in de komende jaren aandacht houden voor de verbetering van de kwaliteit van de schuldhulpverlening. Gemeenten hebben naast hulpverlener bij schulden ook een rol als invorderaar. De toekomstige Wet bescherming inkomen bij beslaglegging en de beslagvrije voet zijn daarom ook van toepassing op gemeenten. Daarnaast moeten gemeenten aandacht hebben voor sociaal incasseren binnen hun invorderingsprocessen. Ontwikkelingen zoals de ketensignalering gerechtsdeurwaarders, de verbetermaatregelen vroegsignalering en de landelijke aanmeldknop zullen op termijn meer hulpvragen voor schuldhulp tot gevolg hebben.

Vroegsignalering schulden

Wat wil het kabinet?
Het kabinet zet in op de verbetering van vroegsignalering. Hierover worden afspraken gemaakt met gemeenten en vastelastenpartners. Vanaf 2027 wordt via het gemeentefonds structureel € 20 miljoen beschikbaar gesteld voor de intensivering van vroegsignalering. Partijen voeren verbetermaatregelen door met als doel om het bereik van de doelgroep te verdubbelen en de ongewenste uitval van de deelnemende doelgroep te halveren.

Wat betekent dit voor gemeenten?
De VNG heeft zich hard gemaakt om de bezuiniging op vroegsignalering terug te draaien. Het is positief dat er nu vanaf 2027 structureel € 20 miljoen beschikbaar wordt gesteld. Gemeenten ontvangen € 19,7 miljoen in 2027 tot en met 2029 in het gemeentefonds voor de uitvoering van vroegsignalering schulden. Met deze middelen kunnen gemeenten verder werken aan het versterken en verbeteren van vroegsignalering en invulling geven aan de ambitie om bereik onder inwoners te vergroten. De enveloppe armoede en schulden bestaat uit € 150 miljoen. In 2027 gaat een groot gedeelte naar het Noodfonds Energie en vroegsignalering schulden. Naast deze doelen in de enveloppe armoede en schulden lijken de overige middelen binnen de € 150 miljoen nog niet bestemd te zijn vanaf 2028.

Besparingsverlies bijstand asiel

Wat wil het kabinet?
Het kabinet-Schoof ging uit van een structurele besparing op de bijstand als gevolg van asielbeperkende maatregelen. De besparing vindt naar verwachting niet plaats in 2027, het kabinet heeft daarom het gat gedicht voor 2027. Voor 2028 en verder is er geen budget om de ingezette besparing te herstellen.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Het kabinet herstelt voor 2027 de eerder ingezette besparing als gevolg van de actuele situatie. Het is nog onzeker of de asielbeperkende maatregelen inderdaad tot een lagere bijstand leidt, onder meer omdat het verblijf van de ontheemden uit Oekraïne en een mogelijk recht op bijstand eerder tot hogere uitgaven zal leiden.

Enveloppe opvolging commissie sociaal minimum Thodé

Wat wil het kabinet?
Het kabinet heeft in het coalitieakkoord 2026-2030 vanaf 2027 structureel € 30 miljoen vrijgemaakt voor het verhogen van het voorzieningenniveau en de verdere opvolging van de aanbevelingen van de commissie-Thodé op Bonaire, Sint Eustatius en Saba. Het faseert de uitwerking van deze middelen in de korte termijn (2027) en de lange termijn (2028 en verder). In 2027 richt het kabinet zich op de implementatie van een korte termijn-pakket met maatregelen om de bestaanszekerheid te verbeteren. Dit omvat een combinatie van het continueren van bestaande tijdelijke subsidieregelingen, ondersteuning voor betaalbare kinderopvang en een aantal incidentele investeringen om de nutsvoorzieningen en basisbehoeften op Saba, Sint Eustatius en Bonaire betaalbaar te houden. Daarnaast werkt het kabinet verder aan het vaststellen van een pakket aan maatregelen voor de langere termijn.

Wat betekent dit voor de openbare lichamen?
Voor de begrotingen van de openbare lichamen is het noodzakelijk dat de bestemming van de middelen voor 2027 bekend zijn. Voor de middelen 2028 en verder is het belangrijk dat de doelen en prioriteiten van deze middelen samen tot stand komen tussen rijk, openbare lichamen en de VNG. De middelen zijn bedoeld voor aanvullende maatregelen die de kosten van levensonderhoud daadwerkelijk verlagen en niet voor het bekostigen van bestaande subsidieregelingen.

Betaalbare energie Caribisch Nederland

Wat wil het kabinet?
In Europees Nederland komt er een Noodfonds Energie vanwege de gestegen energieprijzen. In Caribisch Nederland wordt er incidenteel geld beschikbaar gesteld voor de energietoeslag. In 2027 gaat het in totaal om € 5,25 miljoen, waarvan € 1,25 miljoen uit het maatregelenpakket Acties Weerbaarheid energieschok. Met deze € 1,25 miljoen extra kunnen de openbare lichamen, net zoals

in 2026, de toelage in 2027 verhogen en de doelgroep uitbreiden, om de gevolgen van de stijgende energieprijzen voor minimahuishoudens te mitigeren.

Wat betekent dit voor de openbare lichamen?
De openbare lichamen ontvangen de middelen voor de verhoging en uitbreiding van de doelgroep van de energietoelage via de bijzondere uitkering. De openbare lichamen kunnen hiermee inwoners voorzien in een tegemoetkoming van de gestegen energieprijzen. De openbare lichamen kunnen dit ook koppelen aan maatregelen voor verduurzaming. De energieprijzen zijn echter sinds 1 juli 2026 dusdanig gestegen dat er meer nodig is om energie betaalbaar te maken en te houden. Door geopolitieke omstandigheden fluctueren de prijzen sterk en huishoudens op Saba, Sint Eustatius en Bonaire krijgen daar te maken hoge energierekeningen. Op de korte termijn is een extra noodmaatregel noodzakelijk om deze extreme prijsstijgingen te dempen. Tegelijkertijd is een structurele investering nodig in de energietransitie zodat huishoudens ook in Caribisch Nederland duurzaam beschermd worden tegen dit soort prijsstijgingen.

Armoede en schulden Caribisch Nederland

Wat wil het kabinet?
Het kabinet stelt verschillende middelen voor via een bijzondere uitkering. De middelen zijn bestemd voor de financiering van initiatieven van de openbare lichamen met betrekking tot werken met een beperking, arbeidsbemiddeling, armoedebestrijding en schuldhulpverlening. Het kabinet stelt in 2027 € 1 miljoen extra beschikbaar ter ondersteuning van de lokale aanpak van de openbare lichamen voor gezinnen met kinderen in armoede. In 2027 treedt daarnaast de werkloosheidsvoorziening BES in werking. Hiermee krijgen werknemers in Caribisch Nederland gedurende drie maanden recht op een werkloosheidsuitkering als zij hun baan verliezen. Ook wordt de kinderbijslagvoorziening BES per 1 januari 2027 verhoogd. Tenslotte werkt het kabinet aan een gelijkwaardig sociaal vangnet.

Er wordt € 0,4 miljoen vrijgemaakt voor de kindplaatssubsidie voor Bonaire, Sint Eustatius en Saba. Hierdoor kunnen kinderen van ouders in een financieel kwetsbare positie naar de kinderopvang. Daarnaast wordt er voor 2027 € 5,8 miljoen vrijgemaakt om het budgettaire tekort in de structurele subsidies van de nutsvoorzieningen te dichten. Ook worden er incidentele investeringen gedaan gericht op verduurzaming van de energievoorziening op Saba en Sint Eustatius, verbetering van de drinkwatervoorziening op Bonaire en Sint Eustatius en modernisering van het netwerk voor vast internet op Sint Eustatius. Deze maatregelen leiden tot lagere tarieven.

Wat betekent dit voor de openbare lichamen?
Het betreft veelal continuering van beleid en uitvoering. Toch heeft het zijn weerslag op de uitvoering van de openbare lichamen. De openbare lichamen krijgen diverse incidentele middelen voor grote maatschappelijke opgaven. Het is belangrijk dat er gewerkt wordt aan structurele financiering. Er moet ook de hoogste prioriteit gegeven worden door het rijk aan structurele oplossingen om de nutsvoorzieningen betaalbaar te houden en te koppelen aan de demografische ontwikkelingen van de eilanden. Bij nieuwe wet- en regelgeving is het voor openbare lichamen van belang om dit in de praktijk te toetsen op uitvoerbaarheid, haalbaarheid en juridische houdbaarheid.

Continuïteit van werk in crisissituaties

Wat wil het kabinet?
Het kabinet werkt aan maatregelen om de continuïteit van werk en het behoud van personeel tijdens crisissituaties te ondersteunen. De Noodwet Arbeidsvoorziening wordt daarom herzien. Het kabinet wil het wetsvoorstel eind 2026 in consultatie brengen; de beoogde inwerkingtreding is 1 januari 2028. Daarnaast is het wetsvoorstel personeelsbehoud bij crisis (Wpc) bij de Tweede Kamer ingediend. Het wetsvoorstel biedt werkgevers instrumenten om tijdens onvoorziene crises zo veel mogelijk werknemers te behouden. Werkgevers kunnen onder voorwaarden werknemers tijdelijk

herplaatsen of minder laten werken. Ook onderzoekt het kabinet samen met sociale partners wat nodig is om de verdeling van werk bij militaire en hybride dreigingen goed te laten verlopen.

Wat betekent dit voor gemeenten?
De maatregelen zijn primair gericht op de continuïteit van werk en het behoud van personeel bij crises. De voorgestelde maatregelen kunnen ook relevant zijn voor de continuïteit van de lokale economie en arbeidsmarkt tijdens crisissituaties en voor de gemeente als werkgever. In deze passages staat geen directe uitvoeringsrol voor gemeenten.

Arbeidsmarkt

Wat wil het kabinet?
Het kabinet werkt door aan een toekomstbestendige arbeidsmarkt en wil zorgen voor een gezonde balans tussen werkzekerheid voor werkenden en wendbaarheid voor ondernemers. Het kabinet gaat verder met de uitvoering van het arbeidsmarktpakket. Daarbij wordt onder meer geprobeerd werknemers meer zekerheid te bieden en tegelijkertijd meer duidelijkheid en zekerheid vooraf te geven over wanneer je als zelfstandige of met zelfstandigen kunt werken. Ook bereidt het kabinet een wet voor die moet waarborgen dat het inlenen van uitzendkrachten tijdelijk blijft. Verder werkt het kabinet aan het vereenvoudigen van het wettelijk verlofstelsel en aan gelijk loon voor vrouwen en mannen.

Wat betekent dit voor gemeenten?
De VNG vindt het goed dat het kabinet verder gaat met de uitvoering van het arbeidsmarktpakket. In hun rol als werkgever worden gemeenten daarmee geconfronteerd. Het is van belang dat werkgevers alert zijn op de gevolgen en zich tijdig voorbereiden.
De Wet meer zekerheid flexwerkers leidt vanaf 1 januari 2028 tot wijzigingen in het werken met flexibele arbeid. Verder zou de nieuwe Verlofwet de verlofregelingen voor werkgevers overzichtelijker en werkbaarder moeten maken. Wat betreft de Wet loontransparantie ziet de VNG dat rekening wordt gehouden met de uitvoerbaarheid voor werkgevers, maar dit blijft een zorgpunt door de vele administratieve lasten.

De gemeente als werkgever

Wat wil het kabinet?
Het kabinet wil het voor werkgevers, vooral in het midden- en kleinbedrijf, makkelijker maken om met langdurig zieke werknemers om te gaan. Kleine en middelgrote werkgevers krijgen meer ruimte om in het tweede ziektejaar te kijken naar werk bij een andere werkgever. Ook moet het oordeel van de bedrijfsarts zwaarder gaan meewegen bij de beoordeling door het UWV. Daarnaast onderzoekt het kabinet hoe de regels rond re-integratie eenvoudiger kunnen, zodat werkgevers minder administratieve taken hebben. Ten aanzien van arbeidsongeschiktheid wordt de afschaffing van de compensatie transitievergoeding na langdurige arbeidsongeschiktheid uitgesteld tot 1 januari 2028. Wat betreft het Arbeidsongeschiktheidsfonds gaat vanaf 2027 de premie voor zowel kleine als grote werkgevers omhoog. Kleine werkgevers betalen in 2027 6,67% en grote werkgevers 8,03%.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Voor gemeenten betekent dit dat zij als werkgever bij de re-integratie van langdurig zieke medewerkers rekening moeten houden met de gewijzigde werkwijze rond de RIV-toets. Dit is de reïntegratieverslagtoets, die plaatsvindt als een werknemer na ongeveer 2 jaar ziekte een WIA-uitkering aanvraagt. Het uitstel van de afschaffing van de compensatie van de transitievergoeding na langdurige arbeidsongeschiktheid betekent dat werkgevers ook in 2027 nog compensatie kunnen aanvragen als zij een transitievergoeding moeten betalen bij ontslag na 2 jaar ziekte. De stijging van de Aof-premie is een lastenstijging voor alle werkgevers, dus ook de gemeente.

Duurzame inzetbaarheid, zware beroepen en vervroegd uittreden

Wat wil het kabinet?
Duurzame inzetbaarheid van werknemers is een blijvend actiepunt voor het kabinet. Het belang neemt toe in tijden waarin de arbeidsproductiviteit stagneert en de druk van personeelskrapte en vergrijzing sterker wordt gevoeld. De Maatwerkregeling duurzame inzetbaarheid en eerder uittreden (MDIEU) stopt. Dit was een van de maatregelen uit het akkoord Gezond naar pensioen. De MDIEU wordt vanaf 2027 opgevolgd door een specifieke subsidieregeling Duurzaam aanpakken belastende werkzaamheden, voor (preventieve) maatregelen om belastende werkzaamheden te verlichten of voorkomen. Het kabinet blijft de afspraken uit het pensioenakkoord wel jaarlijks monitoren, waaronder het gebruik van de Regeling vervroegd uitreden (RVU).

Wat betekent het voor gemeenten?
Met de MDIEU-subsidies heeft het A&O-fonds Gemeenten verschillende instrumenten kunnen ontwikkelen voor de sector om duurzaamheid inzetbaarheidsbeleid in de sector te verankeren. De Cao Gemeenten kent sinds 2026 een Regeling Vervroegde Uittreding (RVU). Daarmee kan een werknemer een uitkering van de werkgever krijgen om voor de AOW-leeftijd te kunnen stoppen met werken. De inventarisatie en identificatie van zware beroepen binnen onze sector levert relevante informatie op over preventieve maatregelen in relatie tot bijvoorbeeld de arbocatalogi die door de sociale partners worden ontwikkeld en die gemeenten kunnen gebruiken voor hun arbobeleid.

10 Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Jeugdzorg

Wat wil het kabinet?
Het kabinet houdt vast aan de beweging die met de Hervormingsagenda Jeugd is ingezet: tijdig passende, kwalitatief goede jeugdhulp binnen een toekomstbestendig stelsel. Daarbij zet het kabinet onder meer in op een sterke basis en lokale teams. Het kabinet stelt dat de aanhoudende stijging van de jeugdzorguitgaven zoals we die de afgelopen jaren hebben gezien niet wenselijk is. Ook is dit niet houdbaar voor de toekomst. Het is noodzakelijk om te sturen op afname van het gebruik van individuele specialistische jeugdhulp. Het kabinet verkent daarvoor mogelijkheden om beter te sturen op het macrobudget voor jeugdhulp. Het kabinet verwijst daarnaast naar het zwaarwegende en maatgevende advies dat de commissie-Van Ark in januari 2027 uitbrengt. Deze commissie spreekt zich onder meer uit over de uitvoering van de maatregelen uit de Hervormingsagenda en over wat deze maatregelen betekenen voor de ontwikkeling van de uitgaven. Daarnaast kijkt de commissie naar voorstellen om tot een stelsel te komen dat op de lange termijn houdbaar is. De besluitvorming over de opvolging van het advies loopt mee met de voorjaarsbesluitvorming in 2027. Tot slot houdt het kabinet vast aan het voornemen om per 2028 een eigen bijdrage voor jeugdhulp in te voeren.

Wat betekent dit voor gemeenten?
De gewenste ontwikkeling is voor veel gemeenten herkenbaar. Op veel plekken wordt al stevig ingezet op een sterke basis in de wijk, een goede samenwerking met het onderwijs en de opbouw van lokale teams. Tegelijkertijd geven gemeenten aan dat dit valt of staat met toereikend budget en (gekwalificeerd) personeel. Vooralsnog is het financiële vooruitzicht niet gunstig: in de rijksbegroting is vanaf 2028 een forse daling zichtbaar in de middelen voor jeugdhulp. De VNG hecht er grote waarde aan dat het kabinet nogmaals heeft benadrukt dat de verplichtingen richting gemeenten worden nagekomen. Gemeenten moeten volledig gecompenseerd worden voor de kosten die zij maken bij de uitvoering van rijksbeleid. Wij rekenen erop dat het kabinet de uitkomsten van de commissie-Van Ark verwerkt in de begroting voor 2028 en de jaren daarna. Het is van het grootste belang dat het jeugdstelsel structureel houdbaar wordt. Dit vraagt om een effectievere, meer fundamentele aanpak dan het rijk tot nu toe heeft gepresenteerd in het wetsvoorstel reikwijdte. De impact van de eigen bijdrage wordt momenteel onderzocht. Ook loopt er een uitvoeringstoets. Later dit jaar start een internetconsultatie.

De brede jeugd- en gezinsagenda en de sociaalpedagogische basis

Wat wil het kabinet?
In de begrotingen van de ministeries van SZW, VWS en OCW wordt op verschillende manieren aandacht besteed aan de brede jeugd- en gezinsagenda en het versterken van de sociaal pedagogische basis. VWS zet € 25 miljoen in 2027 oplopend tot € 62 miljoen structureel in voor de gemeentelijke en maatschappelijke ondersteuning van kwetsbare gezinnen met het programma Kansrijke Start. Ook krijgen het primair en voortgezet onderwijs middelen om kinderen gratis schoolfruit aan te bieden. Hiervoor stelt het ministerie vanaf 2027 € 23,2 miljoen beschikbaar, oplopend tot € 80 miljoen structureel vanaf 2032. Voor sport wordt in 2027 € 25,5 miljoen gereserveerd, oplopend tot € 41 miljoen structureel vanaf 2032. Daarnaast wordt er in 2027 € 40

miljoen gereserveerd voor het versterken van wijken en buurten. Op de begroting van OCW (zie het hoofdstuk begroting OCW) worden de bezuinigingen op het onderwijs en het gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid teruggedraaid. Het ministerie van SZW zet onder andere in op een stelselherziening kinderopvang en vereenvoudiging van kindregelingen tot 1 nieuwe kindregeling (zie het hoofdstuk begroting SZW).

Wat betekent dit voor gemeenten?
De erkenning van het rijk dat de aanpak van problemen in de jeugdhulp vraagt om een bredere aanpak vanuit bestaanszekerheid, opvoedondersteuning, gezinnen, onderwijs, kinderopvang en de gemeenschap is positief. De hierboven genoemde investeringen geven gemeenten meer financiële armslag om hierop in te zetten. Tegelijkertijd maken wij 3 kanttekeningen:

- De langetermijnontwikkeling van het gemeentefonds is niet positief en remt (voor een deel) het potentieel positieve effect van bovengenoemde investeringen. Dat geldt in het bijzonder voor de middelen voor onderwijshuisvesting waar al jarenlang grote tekorten zijn ter hoogte van € 1,3 miljard per jaar. Voldoende middelen voor het brede jeugd- en gezinsbeleid blijft een aandachtspunt voor ons gesprek met het rijk.
- De noodzakelijke meerjarige samenwerkingen met onderwijs, kinderopvang, ouders, gemeenschappen, jeugdgezondheidszorg, welzijn en jeugdaanbieders vragen een behoorlijk tijdsinvestering en expertise van gemeenten. In het gesprek over de financiering van taken is daar onvoldoende aandacht en ruimte voor.
- Een brede gezinsaanpak en het versterken van de sociaalpedagogische basis zijn noodzakelijk, maar zijn niet zo maakbaar als de rijksbeleidstheorie wel eens veronderstelt. Preventie rendeert niet onmiddellijk. Gemeenschappen, verenigingen en ouders maken hun eigen keuzes, los van overheidslogica. Aansluiten bij inwoners en gemeenschappen vraagt ook een verandering bij de overheid zelf.

Aanvullend Zorg en Welzijnsakkoord (AZWA)

Wat wil het kabinet?
Met de ondertekening van het Aanvullend Zorg en Welzijnsakkoord (AZWA) hebben gemeenten zich verbonden aan de beweging van zorg naar gezondheid. Het kabinet wil de inzet op gezondheid en preventie minder vrijblijvend maken. Daarom wordt de wettelijke verankering van gezondheidstaken voor gemeenten verkend, bijvoorbeeld voor de inzet op kansrijke start, valpreventie, mentaal welzijn en seksuele gezondheid. Ook wordt geregeld dat gemeenten, in omgevingen waar veel kinderen en jongeren komen, maatregelen kunnen nemen om hen te helpen gezond te kiezen. Verder zegt het kabinet in de begroting in te zetten op een betere samenwerking met medeoverheden, bijvoorbeeld door bij alle nieuwe trajecten die medeoverheden raken een volledig UDO-proces (Uitvoerbaarheidstoets Decentrale Overheden) te doorlopen. Daarbij is het streven in 2027 om de UDO aan de voorkant in het proces al een plaats te geven en hier voldoende aandacht te besteden.

Wat betekent het voor gemeenten?
De wettelijke verankering van gemeentelijke inzet op gezondheid en preventie sluit aan op de afspraken die binnen het AZWA zijn gemaakt. Aan het AZWA is in augustus 2025 een UDO voorafgegaan, die onder andere voor gemeenten kanttekeningen plaatst bij financiële houdbaarheid op de lange termijn en het meten van de inzet van gemeenten. Deze is namelijk vaak gericht op het gezamenlijke belang en op effecten die pas op langere termijn zichtbaar worden. Het is belangrijk dat gemeenten voor deze taken ook structureel geld krijgen. In het AZWA zijn hierover al afspraken gemaakt voor de basisfunctionaliteiten. Door de UDO tijdig te starten komen de beleidsmatige, financiële en uitvoeringseffecten van een wetswijziging voor gemeenten tijdig in beeld. Ook ontstaat aandacht voor taken en verantwoordelijkheden die buiten het gemeentelijk domein liggen, maar wel essentieel zijn voor de uitvoering door gemeenten.

AZWA Regio - passend zorglandschap

Wat wil het kabinet?
Het kabinet wil dat zorgaanbieders zich zo organiseren dat inwoners de best passende zorg op de beste plek krijgen, in de regio. Basiszorg moet dus dichtbij beschikbaar zijn. Door hechte wijkverbanden en samenwerking met het sociaal domein wil het kabinet medicalisering van hulpvragen voorkomen. Het wil actiever sturen op de organisatie van de zorg en de richtinggevende, regionale plannen voor een passend zorglandschap. Het kabinet creëert randvoorwaarden voor gelijkgericht handelen van zorgverzekeraars en ter voorkoming van meeliften ('free-riding') op investeringen van andere verzekeraars in de regio.

Wat betekent dit voor gemeenten?
De actieve sturing op de zorg in de regio en de samenwerking tussen zorgverzekeraars helpen bij de veranderingen die met het AZWA worden nagestreefd. In potentie kunnen gemeenten zo makkelijker tot afstemming komen. Naast VWS moeten ook gemeenten in positie zijn om te sturen op zorg, ondersteuning en publieke gezondheid. Deze rol is voor het (verlengd) lokaal bestuur.

IZA: SPUK transformatiemiddelen

Wat wil het kabinet?
De SPUK IZA transformatiemiddelen (IZA 2024-2028) regelt de financiering voor gemeenten bij de uitvoering van transformatieplannen, in lijn met de doelstellingen van het Integraal Zorgakkoord. Het aantal goedgekeurde transformatieplannen van gemeenten en daarmee samenhangende ingediende SPUK-aanvragen geeft aanleiding om het huidige budgetplafond van de regeling te verhogen. De verhoging van het budget wordt betaald uit de transformatiemiddelen voor premiegefinancierde zorguitgaven. Deze middelen worden overgeheveld naar de begrotingsgefinancierde uitgaven.

Wat betekent dit voor gemeenten?
De begrotingswijziging betreft helaas geen aanvullende middelen maar is enkel een correctie die nodig is voor de later goedgekeurde transformatieplannen.

Eigen risico zorgverzekering / chronisch zieken / gemeentepolis

Wat wil het kabinet?
Het kabinet heeft besloten om de verhoging van € 60 van het verplicht eigen risico in de Zorgverzekeringswet uit te stellen naar 1 januari 2028. Daarnaast wil het kabinet voorkomen dat mensen die gebruikmaken van medisch-specialistische zorg in 1 keer hun volledige verplichte eigen risico kwijt zijn. Daarom worden in 2027 voorbereidingen getroffen om het eigen risico te maximeren op € 150 per behandelprestatie. De enveloppe van € 350 miljoen voor chronisch zieken wordt met een jaar uitgesteld omdat de verhoging van het eigen risico ook is uitgesteld. Daarnaast is het kabinet van plan de bestuursrechtelijke premie (BAZ-regeling) van het CAK af te schaffen. Inwoners die een betalingsachterstand van 6 maanden of langer hebben op hun zorgverzekering, worden momenteel door hun zorgverzekeraar aangemeld bij het CAK en betalen vervolgens een hogere zorgpremie.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Gemeenten ondersteunen inwoners onder meer met (bijzondere) bijstand en schuldhulpverlening. De combinatie van een hoger eigen risico in de zorgverzekering en de invoering van een eigen bijdrage in de jeugdhulp en de wijkverpleging kan er toe leiden dat meer inwoners in de knel komen. Dit kan er ook voor zorgen dat mensen bij klachten niet naar een arts gaan om kosten te voorkomen. Deze zorgmijding om financiële redenen is niet wenselijk. Om dit te voorkomen moeten zo veel mogelijk inwoners met een laag inkomen gebruik kunnen maken van de gemeentepolis, met een passend pakket verzekerde zorg tegen een aantrekkelijke premie. Zo verwachten we dat meer inwoners de gemeentepolis afsluiten. In het AZWA is dit onderwerp van gesprek tussen VWS, de

VNG en zorgverzekeraars. Het is op dit moment onbekend wat het uitstel van de enveloppe voor chronisch zieken betekent voor gemeenten. Voor gemeenten betekent de afschaffing van de bestuursrechtelijke premie binnen de BAZ-regeling dat inwoners met een betalingsachterstand op hun zorgpremie niet langer worden geconfronteerd met een verhoogde premie. Dit voorkomt dat hun financiële situatie verder verslechtert en dat betalingsachterstanden en schulden verder oplopen.

GGD / Pandemische paraatheid

Wat wil het kabinet?
Het kabinet zet in op pandemische paraatheid met een structurele investering van € 122 miljoen in onder andere de versterking van de GGD'en en een tweede wetswijziging van de Wet publieke gezondheid (Wpg). Daarmee krijgt de minister van VWS een directe aanwijzings- of sturingsbevoegdheid richting de directeuren publieke gezondheid (DPG's) van de regionale GGD'en. In 2027 wordt € 0,7 miljoen ingezet voor het versterken van de GGD'en in Caribisch Nederland.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Publieke gezondheid is vooral een taak en verantwoordelijkheid van gemeenten. De aansturing van de regionale GGD'en en hun DPG ligt bij het (verlengd) lokaal bestuur. Vaak is daarbij sprake van een opdrachtgever-opdrachtnemerrelatie: de deelnemende gemeenten zijn de opdrachtgever en de regionale GGD is de opdrachtnemer. Bij bijzondere omstandigheden, zoals een pandemie, kan een directe aanwijzings- of sturingsbevoegdheid richting de DPG's passend zijn.

Langdurige GGZ en mentale gezondheid

Watwil het kabinet?
Het kabinet wil inzetten op betere toegankelijkheid en betaalbaarheid van de Wet langdurige zorg, waaronder de langdurige ggz. Met 'de beweging naar de voorkant' wil het kabinet de taakstelling vanuit het coalitieakkoord - oplopend tot €990 miljoen in 2031 - realiseren. Voor 2027 is deze taakstelling alternatief ingevuld. Het kabinet trekt ook tariefmaatregelen voor de langdurige ggz terug. Dit vergroot de taakstelling verder. Het kabinet wil bestuurlijke afspraken maken om de taakstelling 2028 - 2031 alsnog te realiseren. Verder zet het kabinet in woorden in op mentale gezondheid en ziet het een groeiend beroep op professionele ondersteuning en zorg. Het kabinet signaleert de grote problemen in de geestelijke gezondheidzorg, benoemt de analyse die is geformuleerd in het IBO mentale gezondheid en ggz en kondigt een kabinetsreactie aan in Q3 2026. Voor de extra inzet op preventie van mentale gezondheidsproblemen is geen extra geld voor gemeenten beschikbaar.

Wat betekent dit voor gemeenten?
De keuze van het kabinet om een taakstelling voor de langdurige ggz zorg in te voeren heeft naar verwachting effect op de Wmo en meer specifiek op Beschermd Wonen. Het is op dit moment nog niet duidelijk welke bestuurlijke afspraken het kabinet daarover met gemeenten wil maken. Gemeenten moeten de afspraken over mentale gezondheid uit de zorgakkoorden uitvoeren.

Zorgfraude, toezicht en naleving

Wat wil het kabinet?
Het kabinet wil zorgfraude voorkomen, sneller stoppen en waar nodig bestraffen. Zo werkt het kabinet aan een wetsvoorstel om de eisen voor toetreding tot de zorg te versterken, naast diverse andere wettelijke verankeringen die al lopen of voorgenomen zijn. Ook zet het kabinet in op een meer structurele en risicogerichte toepassing van de Wet Bibob om malafide partijen beter uit de zorg te weren, wat ook raakt aan de inkoopprocedure van gemeenten. De aanpak van zorgfraude moet structureel € 50 miljoen opleveren.

Wat betekent dit voor gemeenten?
De voornemens over zorgfraude raken alle zorgwetten en dus ook de wettelijke taken van gemeenten. Eerder zijn hierover in het kader van AZWA al afspraken gemaakt. Het uitbreiden van de vergunningplicht naar Wmo en Jeugdwet is een van de concrete initiatieven hiertoe. Dit wordt de komende tijd verkend en verder uitgewerkt in samenwerking tussen gemeenten, aanbieders, de VNG en de rijksoverheid. De taakstelling van € 50 miljoen als gevolg van de aanpak zorgfraude is bedoeld voor alle zorgdomeinen. Er is nog geen concrete uitwerking per domein en het is dus ook nog onduidelijk of dit eventueel gevolgen heeft voor gemeenten.

Palliatieve zorg, hospices, NPPV

Wat wil het kabinet?
In 2026 is de visie Samen leven tot het laatst gepresenteerd, inclusief een Toekomstagenda palliatieve zorg en ondersteuning 2027-2031. Uitgangspunt hierbij is dat palliatieve zorg en ondersteuning een vanzelfsprekend onderdeel moet worden van de reguliere zorg en het sociaal domein. Momenteel worden ook een visie en agenda voor de hospicezorg van de toekomst opgesteld. In 2027 is € 55,4 miljoen beschikbaar voor de Subsidieregeling Palliatieve terminale zorg en geestelijke verzorging thuis, onder andere voor de inzet van vrijwilligers in een hospice of bij mensen thuis. In 2027 is er € 26,2 miljoen beschikbaar voor de uitvoering van de Toekomstagenda palliatieve zorg en ondersteuning en voor de lopende instellingssubsidies voor Stichting Palliatieve Zorg Nederland (PZNL), Agora, Vrijwilligers Palliatieve Zorg Nederland (VPTZ) en Kenniscentrum Kinderpalliatieve zorg. In totaal is er op dit budget voor 2027 € 81,6 miljoen beschikbaar.

Wat betekent dit voor gemeenten?
De beschikbare middelen gaan niet naar gemeenten, terwijl ook in de palliatieve zorg de beweging ‘naar de voorkant’ wordt beoogd. Mogelijk vraagt dit voor 2027 en verder extra inspanning van gemeenten, maar hier zijn nog geen afspraken over gemaakt.

Wmo: afschaffen huishoudelijke ondersteuning en invoer IVB

Wat wil het kabinet?
Het kabinet houdt vast aan de aangekondigde bezuiniging op het gemeentefonds van € 1,01 miljard per 2029. Dit moet bereikt worden door de huishoudelijke hulp niet meer als Wmo-maatwerkvoorziening aan te bieden. Daarbij is sprake van een vangnet voor mensen die niet zelf in deze hulp kunnen voorzien. Het kabinet wil dit verder uitwerken in samenhang met de inkomens- en vermogensafhankelijke eigen bijdrage (IVB) in de Wmo, die ook een besparing voor de rijksbegroting moet opleveren. Daarnaast wil het kabinet werken aan verdere maatregelen om de houdbaarheid van de Wmo te versterken.

Wat betekent dit voor gemeenten?
De maatregel is nog niet uitgewerkt. Daarom zijn de financiële en maatschappelijke gevolgen nog niet onderzocht. De invoering van deze maatregel is te onzeker en vraagt mogelijk meer tijd. Echter ervaren gemeenten, cliënten en aanbieders wel al de gevolgen door het inboeken van de bezuiniging per 2029. Deze situatie is zeer onwenselijk. Gelijktijdig past het afschaffen van het abonnementstarief en de invoer van de IVB bij de langjarige wens om voorzieningen in de Wmo vooral beschikbaar te houden voor inwoners die geen mogelijkheden hebben om het zelf te organiseren.

Ouderenhuisvesting

Wat wil het kabinet?
De regie en budgetten voor ouderenhuisvesting worden overgeheveld van het ministerie van VWS naar het ministerie van VRO. Het doel is om in 2030 totaal 290.000 woningen voor ouderen te realiseren. In de Woondealafspraken wordt gesproken over nultredenwoningen, geclusterde en

zorggeschikte ouderenwoningen. Over beoogde middelen voor gemeenschapsvorming in ouderencomplexen wil het kabinet afspraken maken in het Hoofdlijnenakkoord ouderenzorg (HLO). Verder wil het kabinet kijken hoe de inzet van buurtverbinders kan worden gestimuleerd en voor het versterken van wijken en buurten is in totaal € 80 miljoen gereserveerd in de periode 2027-2029. Het kabinet stelt ook meerjarig geld beschikbaar voor de huisvesting van aandachtsgroepen. De gemeenschapsvorming past ook bij het gemeenschapsfonds van het ministerie van BZK.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Bij de huisvesting van ouderen en andere aandachtsgroepen komen de woonopgave en het sociaal domein bij elkaar. Gemeenten werken immers aan passende en toekomstbestendige huisvesting voor verschillende groepen, met aandacht voor zorg, ondersteuning en leefbare en inclusieve wijken. De verschillende geldstromen financieren ieder een deel van deze opgave. De meerjarige middelen in de Miljoenennota geven gemeenten meer mogelijkheden om passende huisvesting te realiseren. Bij aanvullende afspraken over het HLO kunnen gemeenten en ketenpartners mogelijk gezamenlijke activiteiten voor en door ouderen structureel vormgeven. Het doel is om dat zowel in bestaande wooncomplexen als nieuwbouw geclusterde woonvormen voor ouderen tot stand te brengen.

Indexatie en volumecompensatie Beschermd Wonen

Wat wil het kabinet?
De prijsindexatie en volumecompensatie van de integratie-uitkering Beschermd wonen sluit sinds 2026 aan bij de groei van het accres. Vanaf 2027 wijzigt dit. De indexatie wordt dan niet meer vanaf de VWS-begroting overgeboekt, maar de fondsbeheerders voegen voortaan accres toe aan de IU. Dit past bij de verantwoordelijkheid van de fondsbeheerders voor het ramen van het accres. De indexatie met accres van deze integratie-uitkering wordt apart berekend en dus niet afgeroomd van het accres voor de rest van het Gemeentefonds.

Wat betekent dit voor de gemeenten?
De keuze om de indexatie te laten uitvoeren door de fondsbeheerders geeft gemeenten meer zekerheid over jaarlijkse toevoeging van accres. De afgelopen jaren is regelmatig bestuurlijk overleg gevoerd over de onzekerheid en het slechts beperkt bieden van volumecompensatie door het ministerie van VWS. De accresraming wordt geactualiseerd aan de hand van het CEP en in het voorjaar vastgesteld en uitgekeerd aan centrumgemeenten. Daarmee verdwijnt ook het probleem dat de volume- en prijsindexatie op de VWS-begroting voorheen op verschillende momenten werd vastgesteld.

Mantelzorg

Wat wil het kabinet?
Het kabinet komt binnenkort met een (vervolg)plan om mantelzorgers te ondersteunen en wil met de nieuwe mantelzorgagenda 2027-2030 samen met veldpartijen invulling geven aan de ondersteuning van mantelzorgers.

Wat betekent dit voor de gemeenten?
De eerdere afspraken vanuit het Hoofdlijnenakkoord ouderenzorg (HLO) en het Aanvullend Zorg- en Welzijnsakkoord (AZWA) over de gelijkgerichte mantelzorgondersteuning in alle gemeenten en over de regionale afspraken over de logeerzorg worden in ieder geval onderdeel van de mantelzorgagenda. Op dit moment wordt de mantelzorgagenda opgesteld en moet duidelijk worden welke rol gemeenten verder krijgen.

Lokale teams

Wat wil het kabinet?
Het kabinet zet in op stevige lokale teams die laagdrempelig en dichtbij inwoners kunnen opereren en op een structurele samenwerking tussen het medisch en sociaal domein. Zo kan zwaardere zorg vaker voorkomen worden. De versterking van lokale teams in de wijk wordt op landelijk niveau ondersteund door een convenant. In het convenant spreken gemeenten, het rijk en uitvoeringspartners af om de werkwijze van lokale teams meer te uniformeren en te versterken.

Wat betekent dit voor de gemeenten?
Hiermee erkent het kabinet de beweging die gemeenten al zijn gestart met het Richtinggevend Kader en het convenant Stevige lokale teams, en spreekt het tegelijk de verwachting uit dat gemeenten die beweging ook waarmaken. In het convenant leggen gemeenten, het rijk en uitvoeringspartners vast hoe lokale teams dichtbij, integraal en met mandaat werken. De eerste module over jeugd en gezin is sinds 1 maart 2026 van kracht. Modules over de samenwerking met onderwijs en kinderopvang en de ondersteuning van volwassenen zijn in ontwikkeling.

Aanpak dakloosheid / Maatschappelijke opvang

Wat wil het kabinet?
Het Nationaal Actieplan Dakloosheid (NAD) wordt doorgezet zonder extra budget voor maatschappelijke opvang en dakloosheid. De decentralisatie-uitkering Maatschappelijke opvang (DUMO) en de middelen voor de Brede Aanpak Dakloosheid blijven in stand. De ministeries van VWS en SZW hebben samen € 12 miljoen beschikbaar gesteld voor pilots om niet-rechthebbende dakloze EU-burgers op te vangen.

Wat betekent dit voor de gemeenten?
Gemeenten moeten de aanpak dakloosheid blijven uitvoeren met gelijkblijvende middelen. Ondertussen neemt de druk op de opvang toe, is een stijging van problematiek zichtbaar en vragen nieuwe groepen opvang. De pilots rond dakloze niet-rechthebbende EU-burgers bieden mogelijk perspectief, maar slechts aan een zeer beperkte groep.

Aanpak mensen met risicovol verward of onbegrepen gedrag

Wat wil het kabinet?
Het kabinet gaat door met het landelijke Actieprogramma Grip op Onbegrip. Er wordt gewerkt aan proactieve bemoeizorg, een domeinoverstijgende aanpak, een goede aansluiting tussen reguliere en forensische zorg, meer woon(zorg)plekken, minder handelingsverlegenheid door gegevensuitwisseling, landelijke regie met lokale uitwerking en structurele financiering. Daarnaast beoogt het kabinet de zorg te verbeteren met de indiening van het wetsvoorstel waarmee de Wet verplichte geestelijke gezondheidszorg (Wvggz) en de Wet zorg en dwang (Wzd) worden gewijzigd. Voor de aanpak is in 2027 € 4,9 miljoen beschikbaar, onder andere voor de bijdrage aan de aanbieders van de levensloopaanpak, welke is bedoeld voor mensen die het meest kwetsbaar zijn binnen de groep van verwarde personen. Daarnaast worden er vanuit de curatieve ggz middelen beschikbaar gesteld voor complexe casuïstiek.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Voor gemeenten betekent dit dat vooral wordt ingezet op de noodzakelijke randvoorwaarden in de aanpak van personen met verward en onbegrepen gedrag, zoals gegevensuitwisseling en structurele en betrouwbare financiering.

Geweld in afhankelijkheidsrelaties

Wat wil het kabinet?
Het kabinet wil een daadkrachtige aanpak van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld. Hiervoor werken de ministeries van VWS en JenV aan de implementatie van de EU-richtlijn. In verband hiermee stelt het kabinet met ingang van 2027 tot en met 2029 jaarlijks € 2 miljoen beschikbaar voor het centrum seksueel geweld. Daarnaast komt er € 10 miljoen beschikbaar voor de Filomena-aanpak (regionale inlooppunten). Voor de structurele bereikbaarheid van de chatfunctie van Veilig Thuis staat vanaf 2027 jaarlijks structureel € 2,5 miljoen op de VWS-begroting. Tot slot worden de eerder gereserveerde middelen voor het toekomstscenario kind- en gezinsbescherming overgeheveld naar het gemeentefonds. Dit bedraagt € 18 miljoen in 2026 en € 17 miljoen in 2027. Bij overige intensiveringen wordt aangeven dat VWS middelen voor de opvang van slachtoffers van mensenhandel (vanaf 2027 € 2,5 oplopend tot € 7 miljoen structureel in 2030) beschikbaar stelt.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Voor gemeenten betekent de implementatie van de EU-richtlijn onder andere de verankering van ondersteuningsdiensten seksueel geweld (CSG) in de Wmo. Dit najaar wordt een uitvoeringstoets op de AMvB uitgevoerd, zodat er meer duidelijkheid komt over de impact. Vooralsnog is er voor de uitvoering van de EU-richtlijn € 2 miljoen opgenomen in de begroting. De aankomende periode wordt de inzet van de middelen voor de Filomena-aanpak nader uitgewerkt. Voor de gebundelde inzet van middelen voor het Toekomstscenario kind en gezinsbescherming verwijzen we naar het hoofdstuk van JenV.

VN-verdrag handicap en gehandicaptenzorg

Wat wil het kabinet?
Het kabinet schetst de lopende activiteiten rond de uitvoering van het VN-verdrag Handicap, zodat mensen met een beperking van kinds af aan volop kunnen meedoen in de samenleving. Dit gebeurt onder meer via de nationale strategie voor mensen met een beperking en de eerste werkagenda VN-verdrag Handicap 2025-2030. Met de openbare lichamen wil het kabinet werken aan de ratificatie van het VN-Verdrag Handicap voor Caribisch Nederland. Verder is het kabinet in gesprek met vertegenwoordigers van cliëntenorganisaties, zorgprofessionals, zorgaanbieders, zorgkantoren en gemeenten om te komen tot bestuurlijke afspraken over concrete oplossingen voor de opgaven voor de gehandicaptenzorg voor de komende jaren.

Wat betekent het voor gemeenten?
Gemeenten hebben de wettelijke verplichting een Lokale Inclusie Agenda (LIA) op te stellen, samen met ervaringsdeskundige inwoners. Zo werken zij aan een toegankelijke gemeente waarin zoveel mogelijk mensen mee kunnen doen. In de huidige opzet ervaren veel gemeenten een tekort aan middelen en capaciteit om de LIA goed uit te kunnen voeren. Ook in de zorg en ondersteuning voor mensen met een beperking is menskracht een knelpunt. Bij het opstellen van een nieuw akkoord en bij de ratificatie voor Caribisch Nederland is het van belang dat realistisch gekeken wordt naar haalbaarheid in de uitvoering.

Zorg, jeugd en ondersteuning in Caribisch Nederland

Wat wil het kabinet?
Voor Caribisch Nederland wil het kabinet toewerken naar voorzieningen voor zorg, jeugd en ondersteuning die gelijkwaardig zijn aan die in Europees Nederland. Het uitgangspunt dat hierbij gehanteerd wordt is: zo dicht mogelijk bij huis, digitaal waar het kan en verder weg als het moet. Rond preventie wil het kabinet inzetten op bevorderen van bewegen, gezondheid en gezond leven. Concreet gaat het om speel- en ontmoetingsplekken, sport- en beweegactiviteiten voor scholieren en versterking van het tabaksbeleid.

- Enkele bijzondere uitkeringen aan de openbare lichamen betreffen het bestrijden van Huiselijk geweld en Kindermishandeling, Publieke Gezondheid en preventie (samen € 4,2 miljoen in 2027).
- Verder is een budget van € 4,8 miljoen gereserveerd voor sport en voor het creëren van naschools activiteitenaanbod in Caribisch Nederland.
- Daarnaast wordt in 2027 € 0,7 miljoen ingezet voor het versterken van de GGD'en in Caribisch Nederland.
- Voor het versterken van wijken en buurten in Caribisch Nederland is een incidenteel budget van € 2 miljoen per jaar beschikbaar gesteld in de periode 2027 tot en met 2029.
- Voor de realisatie van een gezinshuis op Bonaire, voor jonge kinderen met een complexe zorgvraag, wordt in 2026 € 426.000 beschikbaar gesteld, oplopend tot € 624.000 structureel vanaf 2031.

Wat betekent dit voor de openbare lichamen?
Het betreft veelal continuering van bestaand beleid en uitvoering. Alleen de € 2 miljoen per jaar voor het versterken van wijken en buurten is nieuw budget voor de openbare lichamen. Het toewerken naar een gelijkwaardig voorzieningenniveau past bij 'comply or explain' en geeft erkenning aan de behoefte aan zorg, hulp en ondersteuning van inwoners in Caribisch Nederland. De vrijgemaakte middelen passen bij de gewenste beweging van zorg naar gezondheid en het bevorderen van een gezonde leefstijl.

Sport

Wat wil het kabinet?
Het kabinet stelt voor sport € 33 miljoen extra beschikbaar in 2027, oplopend tot € 50 miljoen structureel vanaf 2028. Daarbinnen gaat € 25 miljoen structureel naar verhoging van de subsidieregeling Stimulering bouw en onderhoud sportaccommodaties (BOSA) en € 8 miljoen structureel naar ondersteuning van gemeenten bij lokaal sport- en beweegbeleid. Daarnaast krijgt BOSA in 2027 incidenteel nog € 20 miljoen extra vanuit de coalitieakkoordmaatregel Versterken wijken en buurten. De nieuwe SPUK Sport en Bewegen 2027-2029 voegt vanaf 2027 2 bestaande geldstromen samen: de huidige SPUK Stimulering Sport voor investeringen in gemeentelijke sportinfrastructuur en de BRC voor onder andere buurtsportcoaches. Voor 2027 is hiervoor maximaal € 262,1 miljoen beschikbaar.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Als gemeenten sport en bewegen weten te verbinden met gezondheid, sociaal domein, onderwijs, wijken en leefomgeving, ontstaat een veel bredere lokale investeringsagenda voor gezond en actief leven.

- De eerste kans is om van de SPUK Sport en Bewegen 2027-2029 meer te maken dan een opvolger van bestaande regelingen. De combinatie met buurtsportcoaches en de structurele € 8 miljoen voor lokaal sport- en beweegbeleid biedt de mogelijkheid een sterkere lokale uitvoeringsinfrastructuur te bouwen.
- De tweede kans ligt bij AZWA en de sociale basis. De beweging van zorg naar gezondheid vraagt om voorzieningen dichtbij inwoners. Sportverenigingen, ondernemende sportaanbieders, buurtsportcoaches, welzijn, openbare ruimte en eerstelijnszorg kunnen daarin veel sterker met elkaar worden verbonden.
- De derde kans ligt bij jeugd en kansengelijkheid. School & Omgeving, GOAB, Kansrijke Start en sport- en beweegbeleid kunnen bijdragen aan een rijke ontwikkelomgeving waarin gezond opgroeien, bewegen en participeren vanzelfsprekend zijn.
- De vierde kans is de fysieke leefomgeving. De middelen voor gezonde leefomgeving en wijken bieden aanleiding om lopen, fietsen, spelen, sporten en ontmoeten structureel mee te nemen in gebiedsontwikkeling.

11
Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking

Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking

Wat wil het kabinet?
Het kabinet wil met het internationale beleid bijdragen aan veiligheid, vrijheid en welvaart in Nederland en in de wereld. Binnen de ontwikkelingssamenwerking ligt daarbij nadruk op de verbinding tussen ontwikkeling, veiligheid, economische groei en geopolitieke belangen. De komende 3 jaar komt € 1,1 miljard extra beschikbaar voor ontwikkelingssamenwerking.

Het kabinet onderstreept het belang van democratische waarden en investeert daarvoor in 2027 extra in democratische weerbaarheid. Het kabinet zet daarbij ook in op het versterken van lokaal inclusief openbaar bestuur. De extra middelen geven ruimte om te blijven investeren in stabiliteit en toekomstperspectief in fragiele en conflictgevoelige gebieden als randvoorwaarde voor meer welvaart en vrijheid, en daarmee vrede en veiligheid. Daarnaast worden er extra middelen geïnvesteerd in onder andere klimaat, water en voedselzekerheid, vrouwenrechten, humanitaire hulp en het maatschappelijk middenveld.

Wat betekent dat voor gemeenten?
De inzet van het kabinet biedt kansen om de rol van lokale overheden in internationale samenwerking verder te versterken. Goed en inclusief lokaal bestuur is een belangrijke basis voor democratische weerbaarheid, publieke dienstverlening, economische ontwikkeling en stabiliteit. Met de extra middelen voor internationale samenwerking wordt een eerste stap gezet om de eerdere bezuinigingen op het budget voor internationale samenwerking deels terug te draaien. Hiermee draagt Nederland bij aan stabiliteit, veiligheid, democratische waarden en economische groei wereldwijd. Die investeringen kunnen alleen duurzaam effect hebben als ook de lokale overheden in partnerlanden sterk genoeg zijn om ontwikkeling te dragen.

VNG International blijft in 2027 in 16 landen werken aan de uitvoering van het partnerschap met het ministerie van Buitenlandse Zaken: Sustainable Development through improved Local Governance (SDLG). Gemeenten met expertise kunnen hierin bijdragen aan het versterken van lokaal bestuur op bijvoorbeeld publieke dienstverlening, migratie en watermanagement. Wij pleiten ervoor om binnen de inzet van de extra middelen ook na 2027 structureel te blijven investeren in het versterken van goed functionerend lokaal bestuur en voor voldoende ruimte voor gemeenten om hun kennis en expertise internationaal te delen.

EU en internationale samenwerking

Wat wil het kabinet?
Het kabinet wil in het beleid voor buitenlandse handel en ontwikkelingssamenwerking sterker inzetten op het bundelen van Nederlandse en Europese middelen en op samenwerking met internationale en lokale partners. Daarbij wordt onder meer ingezet op de Global Gateway-strategie, Team Europe Initiatives en EU Delegated Cooperation. Via Delegated Cooperation kunnen EU-middelen worden ingezet voor projecten die door Nederlandse organisaties worden uitgevoerd. Zo wil het kabinet Nederlandse kennis en expertise beter verbinden aan Europese investeringen en grotere projecten in partnerlanden opschalen.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Voor succesvol Nederlands buitenlandbeleid is afstemming en samenwerking binnen de EU essentieel: Nederland kan het succes van zijn buitenlandbeleid slechts beperkt zelfstandig bepalen. Juist door samen te werken en actief coalities te bouwen rond thema's als migratie, veiligheid, handel en klimaatadaptatie, kan grotere impact worden bereikt. Door kennis en expertise uit Nederlandse gemeenten beter te verbinden aan Europese investeringsagenda's kan Nederland bijdragen aan duurzamere resultaten en tegelijk de eigen strategische positie versterken.

12
Asiel en Migratie

Asielopvang

Wat wil het kabinet?
Het kabinet zet vanaf 2027 in op een meer structurele en voorspelbare organisatie van de asielopvang, waarbij de afhankelijkheid van kostbare noodopvang wordt verminderd. Het reguliere COA-budget wordt vanaf 2027 met circa € 1,9 miljard verhoogd en meerjarig gekoppeld aan de actuele Meerjaren Productie Prognose (MPP). Daarmee wordt de financiering beter afgestemd op de verwachte opvangopgave. Tegelijkertijd wil het kabinet de meerkosten voor crisisnoodopvang afbouwen van € 1,2 miljard in 2026 naar 0 in 2030. De Spreidingswet blijft van kracht en daarmee het bestaande wettelijke kader voor de verdeling van opvangplekken over gemeenten. Daarnaast stelt het kabinet vanaf 2027 structureel € 6 miljoen beschikbaar voor de uitbreiding van verscherpt-toezichtlocaties, met in totaal 45 plekken voor asielzoekers die ernstige overlast veroorzaken.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Doordat het COA meer financiële zekerheid heeft, kan dit leiden tot meer en duurzamere opvanglocaties. Het kabinet wil tegelijkertijd de inzet voor crisisnoodopvang afbouwen. Gemeenten willen dat ook en de Spreidingswet is daarvoor een belangrijk instrumentarium. Momenteel is er echter nog te weinig zicht op duurzame plekken, waardoor de noodzaak van crisisnoodopvanglocaties zeer reëel is. De extra middelen voor verscherpt-toezichtlocaties kunnen gemeenten ondersteunen bij de aanpak van ernstige overlast, maar de beschikbare capaciteit blijft met 45 plekken beperkt.

Doelgroep Flexibele regeling (DFR)

Wat wil het kabinet?
Met de Doelgroep Flexibele regeling (DFR) versimpelt het kabinet de geldstroom voor gemeentelijke opvang voor zowel asielzoekers, statushouders als Oekraïense ontheemden. Dit geeft gemeenten meer financiële zekerheid voor de lange termijn. Daarnaast vergroot het de mogelijkheden om te investeren, doordat locaties flexibel in te zetten zijn voor verschillende doelgroepen. De DFR vervangt de huidige bekostigingsregeling opvang ontheemden Oekraïne waar in 2027 € 2,1 miljard voor gereserveerd staat. Daarnaast bevat de DFR voor 2027 middelen ten behoeve van doorstroomlocaties (€ 30 miljoen) en het asieldeel (€ 15 miljoen). En voor de tijdelijke huisvesting van statushouders is voor 2027 een bedrag van € 40 miljoen beschikbaar, dat mogelijk wordt ondergebracht in de Doelgroep Flexibele Regeling (DFR).

Wat betekent dit voor gemeenten?
Gemeenten zijn gebaat bij het flexibel kunnen inzetten van locaties voor verschillende doelgroepen en bij meerjarige financiële zekerheid. De huidige termijn van 3 jaar is een stap in de goede richting, maar voor de huidige praktijk nog te kort. Momenteel loopt er een uitvoeringstoets naar de werking van de DFR in de praktijk.

Huisvesting van statushouders

Wat wil het kabinet?
Het kabinet wil de uitstroom van statushouders uit de opvang versnellen door meer variatie en aanvullende woonvormen, zoals flexwoningen, woningdelen en doorstroomlocaties. Flexibele

locaties kunnen een antwoord bieden op de huisvestingstaakstelling, en bovendien kansen bieden aan breder gebruik voor andere, lokale woningzoekenden zoals spoedzoekers.

Wat betekent dit voor gemeenten?
De inzet op flexibele en aanvullende woonvormen biedt gemeenten meer mogelijkheden om statushouders sneller te huisvesten en de huisvestingstaakstelling te realiseren. Flexwoningen en woningdelen kunnen bovendien een kans bieden voor extra woonruimte voor andere woningzoekenden, zoals spoedzoekers. Tegelijkertijd vraagt deze aanpak om geschikte locaties, voldoende uitvoeringscapaciteit en lokaal draagvlak. Tijdelijke regelingen en financiering kunnen gemeenten ondersteunen, maar bieden niet altijd de continuïteit die nodig is voor structurele oplossingen. Voor gemeenten blijft daarom van belang dat financiële ondersteuning aansluit bij de omvang en duur van de huisvestingsopgave.

Opvang van Oekraïense ontheemden

Wat wil het kabinet?
Vanwege een lager verwacht aantal Oekraïense ontheemden dat in Nederland komt en bescherming aanvraagt onder de Richtlijn Tijdelijke Bescherming (RTB), stelt het kabinet de budgetten naar beneden bij voor de gemeentelijke opvang van 2026 tot en met het einde van de RTB op 4 maart 2028. Het kabinet zet ook in op de bevordering van zelfredzaamheid en participatie van Oekraïense ontheemden met het oog op de situatie na afloop van de RTB, maar geeft niet aan welke middelen hiervoor beschikbaar zijn.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Het naar beneden bijstellen van de budgetten voor de gemeentelijke opvang ten tijde van de RTB verhoudt zich niet tot de huidige situatie waarbij er nog steeds ontheemden uit Oekraïne naar Nederland vluchten. Op dit moment wordt de inspanningsopgave van 109 duizend gemeentelijke opvangplekken nog niet behaald, waardoor deze bijstelling naar beneden niet overeen komt met de realiteit. Dat zorgt voor onzekerheid bij gemeenten. Daarnaast is er onvoldoende duidelijkheid over het beleid na afloop van de RTB. Gemeenten wordt geen duidelijkheid geboden over hun taken en verantwoordelijkheden rondom bijvoorbeeld opvang- dan wel huisvestingslocaties. De huidige bekostiging voorziet vooralsnog niet in de realisatie daarvan voor de periode na RTB. Het ontbreken van meerjarige financiering in de DFR versterkt die onzekerheid en leidt tot duurdere inzet.

Arbeidsmigratie

Wat wil het kabinet?
Arbeidsmigratie levert een belangrijke bijdrage aan onze economie en kan tijdelijk verlichting brengen waar de arbeidskrapte het meest knelt. Tegelijkertijd is meer grip op de omvang van arbeidsmigratie nodig. Het kabinet wil sterker sturen op arbeidsmigratie die we echt nodig hebben. Daarnaast wil het misstanden aanpakken door onverminderd door te gaan met de aanbevelingen van het Aanjaagteam bescherming arbeidsmigranten en maatregelen treffen om oneigenlijke detachering van derdelanders tegen te gaan. Tot slot wil het kabinet inzetten op vermindering van de afhankelijkheid van laagbetaalde arbeidsmigratie. Een aantal wetswijzigingen is of wordt hiervoor in gang gezet, zoals de inwerkingtreding van de Wet toelating terbeschikkingstelling van arbeidskrachten (Wtta) en een uitzendverbod in de vleesindustrie.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Deze inzet van het kabinet is in lijn met de inzet en ambitie van gemeenten.

13
Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening

Extra financiële middelen voor het realiseren van woningen

Wat wil het kabinet?
Het kabinet reserveert voor de periode 2029 tot en met 2035 jaarlijks € 1 miljard (woningbouwenveloppe van 7x € 1 miljard) voor de aanpak van de woningnood. Hiermee wordt een breed scala aan maatregelen gefinancierd, met name via subsidiering van medeoverheden, corporaties en beleggers. Bestaande regelingen worden hiermee tot en met 2035 verlengd. Daarnaast komt er een objectsubsidie voor middenhuur. Het rijk zet deze middelen ook in voor een extra verlaging van de vennootschapsbelasting voor woningcorporaties als gevolg van het afschaffen van de ATAD (Anti Tax Avoidance Directive). Dit pakket is verbonden met de Taskforce versnelling woningbouw die op korte termijn zijn actieplan presenteert. Bestaande budgetten blijven grotendeels ongewijzigd.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Deze middelen zorgen ervoor dat, na uitputting van de huidige budgetten in 2028, tot en met 2035 middelen beschikbaar zijn voor gemeenten om woningen te realiseren. Het gaat hierbij om extra middelen voor de volgende regelingen:

- Realisatiestimulans: € 7 duizend per woning, totaal circa € 2,3 miljard
- Woningbouwimpuls: € 650 miljoen
- Gebiedsbudget grootschalige woningbouwgebieden: € 940 miljoen
- Regeling Huisvesting Aandachtsgroepen: € 450 miljoen
- Capaciteit medeoverheden: € 115,2 miljoen
- Regeling grondverwerving: € 180 miljoen

Daarnaast wordt, zoals aangekondigd in het coalitieakkoord, 7x € 135 miljoen vrijgemaakt in het kader van het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid. De afschaffing van de ATAD voor corporaties levert naar verwachting € 6 miljard extra investeringsruimte op waardoor ook zij, samen met gemeenten, hun bijdrage kunnen leveren aan het realiseren van extra sociale huurwoningen en verduurzaming.

Aandachtspunt bij deze regelingen is dat het rijk ook terugvordert als gemeenten niet aan de voorwaarden voldaan hebben of de middelen niet volledig zijn benut. Dit roept de vraag op of de regelingen voldoende aansluiten bij wat gemeenten nodig hebben en of er voldoende is geleerd van de besteding van eerdere tranches.

Huisvesting van aandachtsgroepen en ouderen

Wat wil het kabinet?
Naast extra middelen voor de Regeling Huisvesting Aandachtsgroepen reserveert het kabinet aanvullend € 635 miljoen uit de woningbouwenveloppe voor zorggeschikte en ouderenwoningen via de Stimuleringsregeling Ontmoetingsruimten en Ouderenhuisvesting (SOO) en Stimuleringsregeling Zorggeschikte Woningen (SZGW). De € 420 miljoen die eerder beschikbaar

werd gesteld voor deze woningen wordt overgeheveld van de Realisatiestimulans naar deze regelingen. De SOO en de SZGW zijn regelingen bestemd voor verhuurders.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Voor gemeenten is relevant in hoeverre deze middelen aansluiten bij de bestaande opgave voor ouderenhuisvesting tot 2030 en bij de bredere woon-zorgopgave. Door het overhevelen van deze geoormerkte middelen van de Realisatiestimulans naar de SOO en de SZGW wordt vermeden dat gemeenten als tussenloket van het rijk fungeren. Daarnaast is niet alleen de omvang van het meerjarige budget van belang, maar ook de timing en de voorwaarden waaronder middelen beschikbaar komen. Een belangrijk deel van de nieuwe woningbouwmiddelen komt pas vanaf 2029 beschikbaar, terwijl gemeenten in 2027 en 2028 al volop werken aan de uitvoering van de Wet versterking regie volkshuisvesting, de huisvesting van aandachtsgroepen en de uitwerking van regionale afspraken samen met partners als woningcorporaties.

Modernisering en vereenvoudiging bouwregelgeving

Wat wil het kabinet?
Voor bouwregelgeving en bouwkwaliteit daalt het budget van € 59,5 miljoen in 2026 naar € 47,4 miljoen in 2027 en € 45,5 miljoen in 2028. Vanaf 2029 volgt een scherpe terugval naar circa € 19,5 miljoen structureel. De decentralisatie-uitkering voor de uitvoering van de Wet kwaliteitsborging voor het bouwen (Wkb) stopt in 2027. Tegelijk staan juist omvangrijke stelselwijzigingen gepland: aanpassing en vereenvoudiging van het Besluit bouwwerken leefomgeving, implementatie van Europese regelgeving, publiek toezicht op energielabels en de eindevaluatie van de Wkb.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Het is een zorgelijke ontwikkeling dat de structurele financiering van de rijkstaken voor bouwregelgeving, gemeentelijk bouw- en woningtoezicht, kennisinfrastructuur en de Toelatingsorganisatie Kwaliteitsborging Bouw achterblijft en zelfs wordt verminderd. De begroting dreigt productiebeleid en stelselkwaliteit financieel uit elkaar te trekken. Het ontbreekt aan een duidelijke afzonderlijke dekking voor de vereenvoudigingsopgave, ook voor de implementatiekosten bij gemeenten. Het onderzoek naar de kosten voor gemeenten in het kader van de Wkb wordt pas eind 2027 opgestart. De Wkb kan niet verder worden uitgerold zonder aantoonbare uitvoerbaarheid, werkend toezicht, betrouwbare data en volledige dekking van gemeentelijke kosten.

Omgevingswet en Wet kwaliteitsborging voor het bouwen

Wat wil het kabinet?
De Omgevingswet is op 1 januari 2024 in werking getreden en het kabinet werkt in 2027 verder aan de doorontwikkeling en vereenvoudiging van het stelsel. Ook wordt verder gewerkt aan de afbouw, het beheer en de doorontwikkeling van het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO), met aandacht voor de gebruiksvriendelijkheid van het Omgevingsloket. Voor de Omgevingswet is in 2027 € 120,2 miljoen begroot, € 3,5 miljoen meer dan in de begroting 2026 was geraamd. De middelen zijn onder meer bestemd voor uitvoeringsondersteuning, onderzoeken en evaluaties en het beheer en de doorontwikkeling van het DSO. Vanaf 2028 loopt het begrote bedrag af naar € 109,6 miljoen en in 2029 naar € 89,5 miljoen.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Gemeenten blijven verantwoordelijk voor een belangrijk deel van de uitvoering van de Omgevingswet en voor toezicht en handhaving op de bouwregelgeving. De verhoging van de rijksraming voor 2027 geeft ruimte voor ondersteuning van gemeenten en doorontwikkeling van het DSO. Echter dekt het niet de eventuele gaten tussen de structurele kosten en baten van gemeenten. De financiële monitoring blijft daarom van belang om de daadwerkelijke kosten en financiële effecten voor gemeenten in beeld te brengen.

Voor de Wkb wordt in 2027 specifiek gekeken naar de werking van het stelsel en de financiële middelen voor gemeentelijk toezicht en handhaving. De uitkomsten hiervan zijn van belang voor de verdere besluitvorming over de uitvoering en bekostiging. De VNG blijft de financiële effecten daarom nauwgezet monitoren en zich inzetten voor een passende bekostiging van de structurele gemeentelijke taken.

Ruimte

Wat wil het kabinet?
Het rijk werkt in 2026 aan een nieuwe Nota Ruimte. Daarbij moet in 2027 een uitvoeringsstrategie komen, waarin duidelijk wordt gemaakt hoe het kabinet de keuzes uit de Nota Ruimte laat doorwerken met een passend nationaal instrumentarium en gebiedsgerichte samenwerking. Het kabinet zet middelen in om de Nota Ruimte tot stand te brengen, inclusief een PlanMER en voor de monitor NOVI en beleidsevaluatie. Het rijk lijkt de NOVEX-aanpak te intensiveren. Het uitvoeringsbudget wordt in 2027 vrijwel verdubbeld: van € 2,1 miljoen in 2026 naar € 3,9 miljoen in 2027 en circa € 3,7 miljoen per jaar vanaf 2028. Dit wordt ingezet voor onder andere het gebiedsgericht tot stand laten komen van ruimtelijke strategieën, ontwikkelperspectieven en investeringsagenda's en het versterken van uitvoeringskracht in gebiedsgerichte samenwerking.

Wat betekent dit voor gemeenten?
De NOVEX-aanpak kent een gebiedsgerichte aanpak tussen rijk en regio, de zogenoemde NOVEX-gebieden, waarvoor in 2027 regionale investeringsagenda's vastgelegd worden. Ook wordt gekeken naar wat het rijk verstedelijkingsgebieden kan bieden. Via het andere NOVEX-spoor 'provincies' zet het rijk in op regie via de provincies met een doorlopende dialoog tussen rijk en provincie. In de praktijk moet blijken op welke manier gemeenten betrokken worden in deze gesprekken, afspraken en uitvoering. De begroting laat in ieder geval zien dat het rijk gerichter wil inzetten op deze 2 sporen.

Geo-informatie en Dataspace Fysieke Leefomgeving

Wat wil het kabinet?
Met het oog op het belang en de urgentie van integrale, ruimtelijke keuzes en een gebiedsgerichte aanpak wil de minister van VRO vanuit haar regisserende rol voor geo-informatie en haar systeemverantwoordelijkheid voor de Nationale Geo-informatie-Infrastructuur (NGII) zorgen voor een betere informatievoorziening. Onder de vlag van de meerjarenvisie Zicht op Nederland worden de mogelijkheden aan de hand van 3 programma's verder uitgebouwd: het datafundament (met onder andere de geo-basisregistraties), digitale tweelingen (ontwikkeling van standaarden voor rekenmodellen, analyses en visualisaties) en data delen.

In 2027 worden in het kader van het programma 'data delen' de eerste stappen gezet richting de realisatie van een Dataspace Fysieke Leefomgeving. De dataspace vergemakkelijkt het efficiënt en veilig uitwisselen van gebiedsinformatie tussen alle betrokken partijen, om complexe, maatschappelijke opgaven in onze leefomgeving aan te pakken. Zo blijven gegevens waar nodig afgeschermd, zonder onnodige belemmeringen te creëren.

Wat betekent dit voor gemeenten?
Doordat data niet langer versnipperd zijn en efficiënter gedeeld worden, kunnen gemeenten slagvaardiger optreden in gebiedsontwikkeling en interbestuurlijke programma's. Data kunnen veiliger en eenvoudiger uitgewisseld worden en ondersteunen gemeenten bij integrale besluitvorming over complexe ruimtelijke keuzes (zoals voor woningbouw, energietransitie en klimaatadaptatie). Gemeenten zijn naast gebruiker ook belangrijke bronhouders en daarmee leverancier van geo-informatie. De transformatie naar een breder, multifunctioneel datafundament betekent dat gemeentelijke, ruimtelijke data beter moeten aansluiten op standaarden en gegevensstructuren om als betrouwbare basis te dienen voor integrale analyses. Hogere eisen vertalen zich in hogere (bijhoudings)kosten. Hierover worden gesprekken gevoerd met VRO.

Woningbouw Caribisch Nederland

Wat wil het kabinet?
Voor de jaren 2026 tot en met 2030 is er als bijdrage voor woningbouw binnen de Realisatiestimulans € 5 miljoen per jaar beschikbaar specifiek voor Caribisch Nederland. Verder worden er structurele uitkeringen verstrekt om huurprijzen te verlagen in de sociale en particuliere sector voor huurders met een laag inkomen. Op Sint Eustatius en Saba wordt gestart met het verlagen van huurprijzen in de particuliere sector. Dit gaat in eerste instantie om incidenteel budget. Daarnaast worden incidentele uitkeringen verstrekt voor voorbereidingen voor de huurcommissie op Bonaire en Sint Eustatius en renovaties op Sint Eustatius.

Wat betekent dit voor de openbare lichamen?
Er wordt een mooie stap gezet voor betaalbare woningbouw in Caribisch Nederland. Maar er zijn meer stappen nodig om te komen tot betaalbare en klimaatbestendige woningen in Caribisch Nederland.

14
Klimaat en Groene Groei

Klimaatmitigatie en Energietransitie

Wat wil het kabinet?
Het kabinet houdt in de Miljoenennota vast aan bestaand beleid. Dit terwijl de Klimaat- en Energieverkenning van het Planbureau voor de Leefomgeving net als vorig jaar laat zien dat de klimaatdoelen voor 2030 en 2050 uit zicht raken. Er is dus meer nodig, ook wat betreft energieonafhankelijkheid en weerbaarheid. Het kabinet weet dit en werkt richting het voorjaar van 2027 aan nieuwe plannen.

Tegen deze achtergrond is de inhoud van de Miljoenennota weinig verrassend. De uitvoeringsmiddelen voor gemeenten blijven stabiel. De kabinetsplannen focussen zich op kernenergie, wind op zee, waterstof en CO2-opslag. Om netcongestie tegen te gaan zet het kabinet in op het versneld uitbreiden van het elektriciteitsnet, het beter benutten van de bestaande netcapaciteit en betere samenwerking tussen landelijke en regionale overheden. Het kabinet wil de groei van zon- en windenergie op land benutten om vraag en aanbod van elektriciteit dichter bij elkaar te brengen. Daarnaast zet het in op ten minste 500 energiehubs in 2030 om het elektriciteitsnet efficiënter te benutten.

Voor de gebouwde omgeving zet het kabinet het bestaande beleid voor isolatie en de warmtetransitie voort. Ook zijn middelen beschikbaar voor eerder aangekondigde maatregelen om huishoudens weerbaarder te maken tegen hoge energieprijzen. In 2027 is onder meer € 103 miljoen geraamd voor het Warmtefonds en € 45 miljoen voor de aanpak van energiearmoede.

Wat betekent dit voor gemeenten?
De aangekondigde plannen van het kabinet kunnen meer gaan vragen van gemeenten. Ondertussen kunnen gemeenten door het stabiel blijven van de uitvoeringsmiddelen doorgaan op de ingeslagen weg en capaciteit behouden. Echter groeit het risico dat klimaat- en energiedoelstellingen verder uit zicht raken. Het kabinet biedt namelijk weinig nieuwe directe investeringsruimte voor de brede energietransitie waaronder duurzame opwek, warmtenetten, energiehubs, opslag, flexibiliteit en verduurzaming.

De inzet op bestaand beleid in de gebouwde omgeving betekent dat er geen structurele oplossing is voor de betaalbaarheid van de energietransitie. Door de onzekerheid over de betaalbaarheid van warmtenetten en het doorzetten van subsidies na 2030 loopt de uitvoering van lokale warmtetransitie zoals de aanleg van warmtenetten vertraging op. De budgetten die in het voorjaar beschikbaar zijn gemaakt voor concrete acties helpen om de weerbaarheid van een deel van de burgers te vergroten, maar ze reiken minder ver dan een landelijke, structurele oplossing.

Vereniging van
Nederlandse Gemeenten

Nassaulaan 12
2514 JS Den Haag
+31 70 373 83 93

info@vng.nl

september 2026

FUMO
Omgevingsdienst Fryslân

Begroting 2027

September 2026

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

1 Inleiding

In 2027 zetten de deelnemers en de FUMO een gezamenlijke stap om de FUMO te laten uitgroeien tot een **robuuste, toekomstbestendige kennisorganisatie** voor de fysieke leefomgeving in Friesland. Vertrekpunt is de bestuurlijke ambitie zoals besproken in de gezamenlijke bijeenkomst: de FUMO vervult een **meer onafhankelijke, gezaghebbende rol** richting het bevoegd gezag, met ruimte voor intensievere samenwerking en wederzijds begrip voor ieders rol en belang.

Binnen Friesland is het uitgangspunt dat we toewerken naar **meer uniformiteit en regionaal programmeren** van de VTH opgave. Samen met de partners worden de gezamenlijke ambities vertaald naar de praktijk, zodat kennis en capaciteit beter worden gedeeld en ingezet. Doel is om de beschikbare middelen **efficiënt en effectief** in te zetten, door fragmentatie te verminderen en waar mogelijk regionaal samen op te trekken.

Om dit te realiseren, zet de FUMO in 2027 in op drie versterkingslijnen:

1. Samenwerking en programmering in Friesland

- Versterken van de samenwerking tussen deelnemers en FUMO, gericht op gezamenlijke programmering op gebied van de fysieke leefomgeving het realiseren.
- Uniforme werkafspraken en het delen van specialistische kennis.

2. Digitalisering en datagedreven werken

- Verdere digitalisering van processen, inclusief het optimaal benutten van VTH systemen en koppelingen, zodat informatie één keer wordt vastgelegd en Friese partners tijdig en betrouwbaar geïnformeerd zijn.
- Opbouwen van een stevige functie op het gebied van **data en informatiebeheer**, zodat sturing (door deelnemers én FUMO) meer gebaseerd is op actuele cijfers, trends en risico's.
- Ontwikkelen van dashboards en rapportages die uniform beschikbaar zijn voor alle deelnemers, als basis voor regionaal programmeren en verantwoording.

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

3. Cultuur- en organisatieontwikkeling FUMO

- Doorontwikkeling van de FUMO naar een **volwassen, lerende organisatie** met helder leiderschap, rolvastheid en verantwoordelijkheid op de juiste plekken.

- Gerichte investering in medewerkers en leidinggevenden, zodat de FUMO zichtbaar en herkenbaar is als onafhankelijk, deskundig partner met gezag en vertrouwen.

- Versterken van de interne samenwerking, het eigenaarschap en de dienstverlenende houding, passend bij de rol van kennisorganisatie en partner in de Friese opgaven.

Deze opgave vraagt in 2027 om **gerichte investeringen in de organisatie** (capaciteit, digitalisering, informatiebeheer en ontwikkeling van medewerkers en leiders). Dit is noodzakelijk om de FUMO in staat te stellen haar rol **adequaat, rechtmatig en met gezag en vertrouwen** te vervullen. De investering wordt daarmee gezien als een bijdrage aan de **gezamenlijke opgaven** van de Friese overheden in de fysieke leefomgeving en aan het voldoen aan de landelijke eisen voor een robuuste Omgevingsdienst.

Voor de omslag naar een proactieve, zelfbewuste organisatiecultuur en VTH uitvoeringsorganisatie. Is de strategie:

- samenhang en richting (van output naar outcome);

- informatiegestuurd werken en digitalisering;

- professioneel leiderschap en consistente aansturing;

- vertrouwen en samenwerking tussen FUMO, bevoegd gezag en ketenpartners.Met de investeringen die noodzakelijk zijn op een opwaartse lijn te creëren realiseren wij:

- bouwen aan vertrouwen;

- efficiëntie winst bij FUMO en partners;

- innoverende processen;

- versterking samenwerking;

- de basis op orde;

- korte lijnen en duidelijkheid;

- voorspelbaarheid en continuïteit;

- kwaliteit verbetering;

- rechtmatigheid;

- stabiliteit op gebied van P&O en organisatie.

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

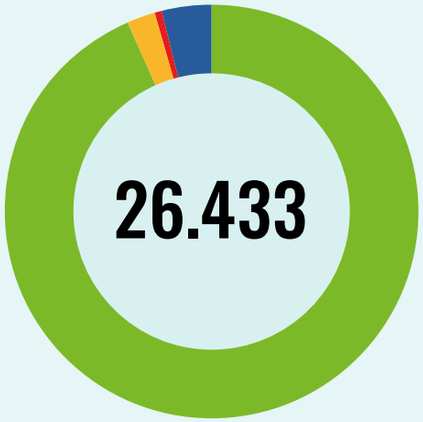
Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

2 In één oogopslag

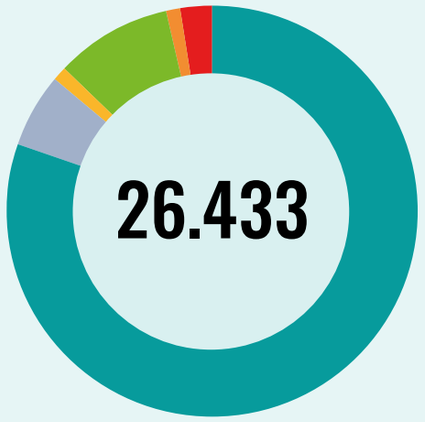
Totale baten

- Deelnemersbijdrage
- SPUK baten
- Financiële baten
- Overige baten

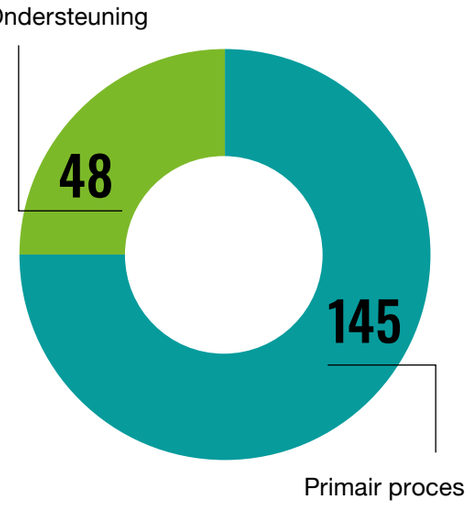

Totale lasten

- Personeelskosten
- Overige personeelskosten
- Kapitaallasten
- Bedrijfsvoeringskosten
- Onvoorzien
- Ontwikkelkosten

Begrote formatie

24,7 mln
Deelnemersbijdrage

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

3 Managementsamenvatting

In deze begroting worden de belangrijkste beleidsmatige, operationele en organisatorische ontwikkelingen geschetst die in 2027 van invloed zijn op de uitvoering van de taken van de FUMO. De omgeving waarin de FUMO opereert blijft sterk in beweging door nieuwe wet- en regelgeving, maatschappelijke opgaven en toenemende eisen aan kwaliteit, samenwerking en informatievoorziening. Tegelijkertijd groeit de behoefte aan een robuuste, professionele en toekomstbestendige omgevingsdienst.

Beleidsmatige ontwikkelingen

In 2027 bouwt de FUMO voort op het uitvoeringsprogramma VTH 2026 en de Uitvoerings- en handhavingsstrategie Fryslân 2025–2028. De uitvoering van vergunningverlening, toezicht en handhaving wordt verder versterkt en geprofessionaliseerd, in lijn met adviezen voortkomend uit het Interbestuurlijk Programma VTH (IBP-VTH). De focus ligt op uniforme, risicogerichte en kwalitatief hoogwaardige uitvoering, ondersteund door digitale informatievoorziening, kennisontwikkeling en samenwerking binnen het VTH-netwerk.

Nieuwe en gewijzigde wet- en regelgeving hebben directe gevolgen voor de uitvoering. De Wet veilige jaarwisseling introduceert nieuwe gemeentelijke bevoegdheden en heeft impact op toezicht en handhaving op vuurwerkopslagen en -verkooppunten. Daarnaast leidt de verwachte wijziging van het asbeststelsel per 2027 tot een aanzienlijke toename van vergunningplichtige bedrijven en toezichtslasten, terwijl ook tijdige keuzes nodig zijn over capaciteit en systemen door de overgang naar het Digitaal Stelsel Omgevingswet. Verder vraagt de toenemende aandacht voor risico's rond staalslakken om versterking van kennis en toezicht.

Strategische thema's zoals circulaire economie, zeer zorgwekkende stoffen (ZZS) en de actualisatie van de kwaliteitscriteria 3.0 bepalen mede de koers. De FUMO investeert in kennisopbouw en samenwerking om deelnemers goed te kunnen ondersteunen bij hun beleidsambities. De aanpak van ZZS wordt in 2027 verder uitgebouwd en structureel ingebed, waarbij het belang van zichtbaarheid en continuïteit van toezicht wordt benadrukt. Door de actualisatie van de kwaliteitscriteria wordt de adviserende rol van de FUMO in het fysieke domein verder versterkt, onder meer via de inzet van omgevingsadviseurs.

Door de actualisatie van de kwaliteitscriteria 3.0 wordt de adviserende rol van de FUMO in het fysieke domein versterkt. Voor een goede uitvoering worden in 2027 extra functies ingezet, waaronder omgevingsadviseurs, die nauw samenwerken met de deelnemers bij het opstellen van omgevingsplannen en thema's als circulaire economie en energie. Deze versterking van capaciteit en deskundigheid draagt bij aan een uniforme, hoogwaardige uitvoering van VTH-taken en beleidsadvisering.

Operationele ontwikkelingen

In 2027 zet de FUMO in op verdere professionalisering van het toezicht en de handhaving. Er wordt een audit gestart met daarin extra aandacht voor het preventief voorkomen van overtredingen. Bestaande toezichtvormen zoals ketentoezicht en dronetoezicht worden verder versterkt met investeringen in kennis en processen om de kwaliteit en robuustheid te waarborgen. Energietoezicht blijft een basistaak en wordt voortgezet met de extra gelden vanuit de SPUK-gelden tot en met 2029.

Het nieuwe risicomodel I-GO wordt na een pilotfase structureel geïmplementeerd, zodat toezicht effectiever en meer risicogestuurd kan worden ingezet. Ook het actualisatieprogramma voor vergunningen wordt voortgezet, met nadruk op samenwerking tussen vergunningverlening, toezicht en handhaving.

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

Organisatorische ontwikkelingen

Om de groeiende en complexere opgaven duurzaam te kunnen blijven uitvoeren, werkt de FUMO toe naar een zelfstandige en robuuste organisatie. De afgelopen jaren is gebleken dat de huidige slanke inrichting van de bedrijfsvoering kwetsbaar is. In 2027 wordt daarom ingezet op versterking van de afdeling bedrijfsvoering, zodat de primaire processen beter worden ondersteund en de organisatie blijvend kan voldoen aan externe eisen.

Daarnaast staan belangrijke ontwikkelingen op het gebied van huisvesting, wagenpark en personeelsbeleid op de agenda. De voorgenomen nieuwbouw biedt een toekomstbestendige oplossing voor structurele knelpunten in de huidige huisvesting. Op het gebied van personeel en organisatie ligt de nadruk op het creëren van interne rust, duidelijke sturing en professioneel leiderschap. Door te investeren in medewerkers, cultuur en organisatieontwikkeling wordt gewerkt aan continuïteit, wendbaarheid en aantrekkelijkheid als werkgever.

Informatisering en automatisering

De verdere digitalisering en professionalisering van de informatievoorziening vormen een belangrijke randvoorwaarde voor de uitvoering van de taken. In 2027 werkt de FUMO op basis van de vastgestelde Informatievisie 2024–2028 aan uniformering, datagedreven werken en het borgen van wet- en regelgeving in het digitale domein. De implementatie van een nieuw zaaksysteem, de doorontwikkeling van het datawarehouse en de inzet van AI dragen bij aan kwaliteit en efficiëntie, maar vragen ook om structurele aandacht voor beheer, informatiebeheer en deskundigheid.

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

Financieel

OMSCHRIJVING (€ X1.000)	2026 BEGROTING	2027 BEGROTING		MUTATIE
Totale baten	**23.424**	**26.433**	**3.009**	**12,8%**
Deelnemersbijdragen	**21.541**	**24.698**	**3.157**	**14,7%**
Gemeenten	14.382	16.565	2.183	15,2%
Provincie	7.112	8.086	974	13,7%
Wetterskip	47	47	0	0,0%
Specifieke uitkeringen	**614**	**614**	**0**	**0,0%**
Financiële baten	**150**	**100**	**-50**	**-33,3%**
Overige baten	**1.119**	**1.021**	**-98**	**-8,8%**
Totale lasten	**23.424**	**26.433**	**3.009**	**12,8%**
Personeelskosten	**19.160**	**21.279**	**2.119**	**11,1%**
Primair proces	13.518	14.900	1.382	10,2%
Overhead	4.813	5.562	749	15,6%
DVO's	828	816	-12	-1,5%
Overige personeelskosten	**1.383**	**1.517**	**134**	**9,7%**
Kapitaallasten	**240**	**274**	**34**	**14,2%**
Bedrijfsvoeringskosten	**2.189**	**2.448**	**259**	**11,8%**
ICT-kosten	824	927	103	12,5%
Huisvestingskosten	732	834	102	14,0%
Overige bedrijfsvoeringskosten	633	687	54	8,5%
Onvoorzien	**105**	**258**	**152**	**144,7%**
Ontwikkelkosten	**272**	**658**	**386**	**141,7%**
Implementatie omgevingswet	**75**	**0**	**-75**	**-100,0%**

Tabel 1. exploitatiebegroting

De totale omvang van de begroting neemt toe met € 3,0 mln. (12.8%).

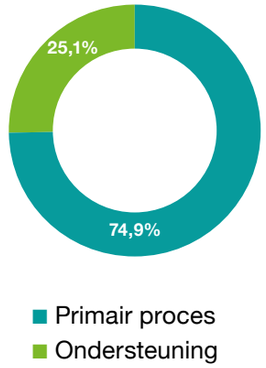
Hierin zijn de volgende ontwikkelingen meegenomen:

- Indexeringen op basis van CPB
- 2 Omgevingsadviseurs
- Versterken Ketentoezicht
- Verlagen productiviteitsnorm (in afwachting van onderzoek)
- Robuuste Bedrijfsvoering
- Implementatie zaaksysteem
- Arbeidsmarktcampagne
- Kosten Vakoverleg
- Post onvoorzien naar 1% van de begroting
- Verlagen verwachte renteopbrengst
- Bedrijfsvoeringskosten (wagenpark, huisvesting, ICT)

FTE

Afdeling	Begrote formatie
Primair proces	144,8
Ondersteuning	48,5
Totaal FUMO	**193,3**

Tabel 2. FTE

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

4

De bestuurlijke behandeling

In onderstaand overzicht ziet u de afgesproken P&C cyclus 2026, waar de ontwerpbegroting 2027 deel van uitmaakt.

Januari
29 januari: Bestuurdersconferentie

Februari
13 februari: Extra informele sessie AB, behandelen kaderbrief (contouren ontwerpbegroting 2027)

Maart
19 maart: DB ontwerpbegroting 2027

April
9 april: AB ontwerpbegroting 2027
13 april: Verzending ontwerpbegroting 2027 voor zienswijze

Juni
22 juni: Einde zienswijze

Juli

Augustus
27 augustus: DB ontwerpbegroting 2027
Reactienota zienswijze begroting AB

September
10 september: AB vaststellen begroting 2027

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

5

Algemene ontwikkelingen

In dit hoofdstuk behandelen we een aantal ontwikkelingen die mogelijk van invloed zijn op onze taakuitvoering in 2027.

5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen

5.1.1 Uitvoering en handhaving 2027

In 2027 gaat de FUMO verder bouwen op het uitvoeringsprogramma VTH 2026 en de Uitvoerings- en handhavingsstrategie Fryslân (2025–2028). De focus ligt op een efficiënte en robuuste uitvoering van vergunningverlening, toezicht en handhaving, in lijn met landelijke kaders uit het IBP-VTH. Digitale informatievoorziening, kennisontwikkeling en samenwerking binnen het VTH-netwerk worden verder versterkt, zodat processen uniform, risicogericht en kwaliteitsbewust verlopen. Hiermee waarborgt de FUMO dat de taken professioneel worden uitgevoerd en inspeelt op technologische en maatschappelijke ontwikkelingen.

5.1.2 Wet- en regelgeving en nieuwe bevoegdheden

Wet veilige jaarwisseling

Op 1 juli 2025 is de Wet veilige jaarwisseling aangenomen. Deze wet introduceert een landelijk vuurwerkverbod voor consumenten. Alleen gemeenten kunnen nog ontheffingen verlenen aan verenigingen en stichtingen voor het afsteken van vuurwerk tijdens de jaarwisseling. Dit betreft een nieuwe bevoegdheid, waardoor gemeenten hun processen moeten inrichten op het ontvangen en beoordelen van aanvragen én op toezicht en handhaving van de bijbehorende voorschriften.

Ook verbiedt de nieuwe wet F2-vuurwerk voor consumenten. Dit heeft gevolgen voor het aantal vuurwerkopslagen en -verkooppunten. Omdat vuurwerk nog uitsluitend aan verenigingen en stichtingen met een ontheffing mag worden

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

verkocht, is de verwachting dat het aantal opslag- en verkooppunten sterk zal afnemen. In het Vuurwerkbesluit zijn hierover geen nadere regels opgesteld; de markt bepaalt waar de resterende verkooppunten zich zullen vestigen.

Mogelijke rol FUMO (vanaf 2026)

De FUMO beschikt over expertise die nauw aansluit bij het beoordelen van ontheffingsaanvragen, vergelijkbaar met aanvragen voor bedrijfsmatige vuurwerkontbranding. Vanuit deze deskundigheid kan de FUMO:

- meedenken en adviseren over integraal, bij voorkeur Friesland-breed beleid (mogelijk in samenwerking met de Veiligheidsregio);
- adviseren over het (onder voorwaarden) toestaan van ontheffingen en toezicht en handhaving bij vuurwerkontbrandingen.

Indien gemeenten besluiten deze nieuwe bevoegdheden (gedeeltelijk) als plustaak bij de FUMO onder te brengen, leidt dit tot een aanzienlijke toename van de benodigde uren.

Toezicht vuurwerkopslagen en -verkooppunten (basistaak)

Naar verwachting daalt het aantal opslag- en verkooppunten van F2-vuurwerk door het landelijke verbod. Dit heeft gevolgen voor de benodigde toezichturen (voor- en verkoopcontroles). Wel blijven enkele verkooppunten noodzakelijk om verenigingen en stichtingen met een ontheffing te kunnen voorzien van vuurwerk.

Asbest toezicht

Het asbeststelsel in Nederland gaat veranderen. Naar verwachting worden de Arbeidsomstandighedenwet en het Arbeidsomstandighedenbesluit per 1 januari 2027 aangepast vanwege een nieuwe Europese richtlijn. Dit heeft grote impact op de basistaak asbest voor omgevingsdiensten.

Alle bedrijven die bij sloopwerkzaamheden aan asbest kunnen worden blootgesteld, moeten hiervoor een vergunning aanvragen. Dat betekent dat naast de huidige 260 gecertificeerde asbestsaneerders, mogelijk nog veel meer andere bedrijven een vergunning nodig hebben. Hierdoor neemt het aantal meldingen via het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) mogelijk sterk toe en is extra toezicht nodig.

De Arbeidsinspectie benadrukt het belang van een goede gegevensuitwisseling tussen overheden, omdat toezichtsinformatie van omgevingsdiensten invloed heeft op de vergunningverlening.

Met het verdwijnen van het Landelijk Asbestvolgsysteem en de volledige overstap naar het DSO zijn tijdige beleidskeuzes nodig over capaciteit, benodigde systemen en de herijking van het uitvoeringsprogramma.

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

Staalslakken

Staalslakken zijn bijproducten van het productieproces van staal en bestaan uit mineralen en metaal resten. Het verantwoord verwerken en opslaan van staalslakken is belangrijk om milieuschade te voorkomen. Landelijk is er steeds meer aandacht voor de risico's rondom het gebruik van staalslakken. Nieuwe landelijke regelgeving en tijdelijke verboden of vergunningplichten rondom de toepassing van staalslakken leiden naar verwachting tot een grotere toezichtsopgave voor omgevingsdiensten. Vanwege het verhoogde risico - waaronder uitloging van metalen, aantasting van bodemkwaliteit en het beperkte zicht op toepassingslocaties – wil de FUMO, in afstemming met de deelnemers, de komende jaren verkennen hoe toezicht op staalslakken kan worden versterkt door het opbouwen van kennis en specialistische vaardigheden.

5.1.3 Strategische thema's en beleidskaders

Circulaire economie

Nederland streeft ernaar – in het kader van de Europese klimaatdoelstellingen in 2050 – volledig circulair te zijn en in 2035 het grondstoffengebruik met vijftig procent te verminderen. Om in dit actuele thema een rol te vervullen en van toegevoegde waarde te zijn voor de deelnemers, moet de FUMO haar kennis op dit gebied verder ontwikkelen.

Provincie Fryslân heeft ambitieuze doelen voor de transitie naar een circulaire economie. In dit kader stimuleert de provincie bedrijven om circulair te werken, waarbij ook gemeenten en lokale bedrijven worden betrokken. Er wordt nauw samengewerkt met de Vereniging Circulair Friesland (VCF) en Omgevingsdienst NL. Daarnaast wordt de verbinding met de overige Noordelijke Omgevingsdiensten opgezocht.

Los van de provincie voeren de Friese gemeenten projecten uit om bedrijven te ondersteunen bij de overstap naar circulaire producten en diensten. Vroegtijdige betrokkenheid van de FUMO bij deze initiatieven vergroot de kans op succes.

Het bedrijfsleven heeft het bestuur van de FUMO opgeroepen structureel te investeren in een sterke VTH-keten, die noodzakelijk is voor het realiseren van politiek-bestuurlijke ambities en het versnellen van circulaire initiatieven binnen het kader van VTH.

Kwaliteitscriteria 3.0

In 2027 gaat de FUMO werken met omgevingsadviseurs. Dit betreft een nieuwe functie binnen de organisatie en vormt een belangrijke stap in de verdere doorontwikkeling van de FUMO. Uit de bestuurlijke conferentie is gebleken dat deelnemers veel waarde hechten aan een organisatie die goed zicht heeft op wat er lokaal speelt en hier adequaat op kan inspelen. Regionaal maatwerk staat daarbij centraal.

De omgevingsadviseur vervult hierin een sleutelrol. Als sparringpartner voor deelnemers beschikt deze over kennis van actuele milieuvraagstukken en weet deze te vertalen naar een gerichte inzet van expertise vanuit de FUMO. Daarnaast leveren de omgevingsadviseurs een belangrijke bijdrage aan de milieuparagraaf binnen de omgevingsplannen van gemeenten en aan bredere thema's zoals circulaire economie en energie.

Deze ontwikkeling sluit aan bij de actualisatie van de kwaliteitscriteria 3.0, die gelden voor de periode 2025-2026 en in 2027 worden herzien. De aanpassingen richten zich met name op deskundigheidsgebied 23: 'Advisering fysieke leefomgeving', waarbij de rol van advisering binnen het omgevingsbeleid wordt versterkt. Daarbij worden bepaalde taken verplicht belegd bij omgevingsdiensten, in plaats van facultatief. Dit vraagt om regionale afstemming over het niveau waarop taken worden uitgevoerd en om een passende inrichting van de organisatie per 2027.

De inzet van omgevingsadviseurs past binnen deze ontwikkeling en sluit aan bij ervaringen van andere omgevingsdiensten. Met het structureel opnemen van deze functie komt het separate budget voor de implementatie van de Omgevingswet te vervallen, evenals de eerder benoemde functie van adviseur Omgevingswet.

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

Op basis van de ingediende zienswijzen is het aantal begrote Omgevingsadviseurs in 2027 teruggebracht van 4 naar 2 fte. Ook is de financieringswijze bijgesteld. Voor de concrete uitwerking hiervan verwijzen wij naar de reactienota op de zienswijzen.

ZZS-aanpak in meerjarenperspectief

Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS) vormen ernstige risico's voor de gezondheid van mens en milieu. Om deze risico's te beperken, zijn op Europees en nationaal niveau wettelijke kaders opgesteld die gericht zijn op het reduceren, minimaliseren en waar mogelijk elimineren van het gebruik en de uitstoot van ZZS. Een belangrijk aanvullend kader is de Kaderrichtlijn Water (KRW), die extra eisen stelt aan de chemische en ecologische kwaliteit van grond- en oppervlaktewater. Dit vraagt om aanvullende inspanningen van alle betrokken partijen. Bedrijven, bevoegde gezagen en omgevingsdiensten vervullen hierin een actieve en structurele rol. De aanpak van ZZS is dan ook een integraal onderdeel van het Uitvoerings- en Handhavingsbeleid van de Friese bevoegde gezagen, dat gericht is op het realiseren van een gezonde en veilige leefomgeving voor iedereen.

In 2027 wordt de opgezette kennisinfrastructuur rond ZZS verder uitgebouwd. De in 2026 uitgezette actielijnen worden daarbij gecontinueerd en doorontwikkeld, in nauwe samenwerking met partners zoals Wetterskip, RIVM, ILT en ODNL. Waar in 2026 is gestart met een risico- en branchegerichte inventarisatie en onderzoek naar de aanwezigheid, het gebruik en de uitstoot van ZZS, ligt in 2027 de nadruk op verdere investeringen in kennisopbouw, verbeterde data- en informatievoorziening en het behouden en versterken van capaciteit om de complexe regelgeving adequaat uit te voeren. Zo zetten we maximaal in op meer bewustwording en een betere naleving en handhaving van het voorzorgsbeginsel, de zorgplicht en de minimalisatieverplichting.

In 2027 en 2028 gaat de FUMO de uren voor ZZS dekken middels een aanvullende (incidentele) bijdrage aan het regionale programma. In 2026 is er in samenspraak met de deelnemers voor gekozen om de uren te dekken de reeds begrote uren. Voor 2027 en 2028 vindt de FUMO dit geen wenselijke oplossing.

Binnen het toezicht- en handhavingsprogramma is namelijk een urenraamwerk opgesteld om de afgesproken controlefrequentie (streefwaarde) te behalen, gebaseerd op kengetallen per bedrijf en overeengekomen frequenties.

Hoewel de inzet op ZZS inhoudelijk belangrijk is, is het onwenselijk om deze capaciteit te dekken uit het regionale programma. De onttrekking van 3.000 uur betekent dat 50% van het regionale urenbudget (3.000 van 6.000 uur) niet meer beschikbaar is voor regionale themacontroles en branchegerichte inzet.

Minder bedrijfsbezoeken heeft ook invloed op de effectiviteit. Toezicht werkt niet uitsluitend doordat overtredingen worden vastgesteld, maar ook door de preventieve werking: de zichtbaarheid van toezicht en de reële kans op controle stimuleren naleving.

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

Daarbij geldt voor toezicht in het algemeen dat meer inspecties leiden tot meer zicht op afwijkingen en risico's; minder inspecties betekent dus niet automatisch minder overtredingen, maar vaak vooral minder waarneming en minder grip. Dit is extra relevant omdat opvolging na signalen (bijvoorbeeld hercontrole of waarschuwing) aantoonbaar bijdraagt aan het voorkomen van herhaling en het versterken van naleving. (bron: Handhaven in het duister, Algemene Rekenkamer, 2021)

Daarom is het verstandig om ZZS als aanvullende opgave apart en herkenbaar te financieren, zodat het regionale toezichtprogramma in stand blijft voor thematische en branchegerichte inzet en de afgesproken controlefrequentie haalbaar blijft.

5.1.4 Operationele ontwikkelingen en toezichtprojecten

Preventief toezicht (audit)

In 2027 wordt een audittraject 'preventief toezicht' opgezet met de focus op het voorkomen van overtredingen. Deze aanpak wordt toegepast bij een select aantal bedrijven die werken met gevaarlijke stoffen en kan daarnaast worden ingezet bij ZZS-controles.

Het betreft drie tot vier bedrijven die dicht tegen de Seveso-grens aanliggen, maar net niet onder de Seveso-richtlijn vallen. Voorheen vond bij deze bedrijven standaard extra toezicht plaats op de omgang met gevaarlijke stoffen en de monitoring van hoeveelheden. Het nieuwe preventieve toezicht vormt een verdieping: het stimuleert bedrijven om actief aandacht te besteden aan veiligheid.

Daarnaast lopen nieuwe toezichthouders mee met ervaren collega's, om inzicht te verwerven in de processen en werkwijzen van deze bedrijven.

Bij elke audit wordt een vergunningverlener betrokken om kennis en ervaring uit te wisselen, de vergunningzijde te belichten en te beoordelen of aanvullende voorschriften wenselijk zijn. Indien nodig kunnen specialisten worden ingeschakeld voor specifieke kennisgebieden.

Energietoezicht

Energietoezicht is een basistaak. Daarnaast is het energietoezicht uitgebreid met extra taken die worden gefinancierd vanuit de zogenoemde SPUK-gelden. Inmiddels is bekend dat de FUMO in ieder geval tot en met 2029 SPUK-gelden ontvangt voor de uitvoering van deze taak.

De FUMO heeft veel kennis opgebouwd binnen het thema energietoezicht en er zijn significante resultaten behaald bij gecontroleerde bedrijven. Om deze lijn door te kunnen trekken - en met de klimaatdoelstellingen in het achterhoofd – is verdere investering in kennis en kwaliteit essentieel.

Ketentoezicht

In de komende jaren ligt de focus binnen het ketentoezicht op het verder versterken van de kwaliteit en robuustheid. Om te voldoen aan de geldende kwaliteitscriteria is het noodzakelijk om te investeren in een structurele kennisontwikkeling, vaardigheden en capaciteit binnen het team. Dit vraagt om gerichte opleidingen, het blijven opdoen van ervaring en het borgen van voldoende personele inzet. We gaan graag met onze deelnemers in gesprek om een Meerjaren aanpak Ketentoezicht te ontwikkelen. Ook nemen we onze deelnemers in (tussentijdse) rapportagemomenten graag mee in de bijdrage die ketentoezicht levert aan het bereiken van onze gezamenlijke doelen.

Totdat de robuuste basis volledig is gerealiseerd, wordt, volgens de opgestelde intentieverklaring, samengewerkt met de Omgevingsdienst Groningen op het gebied van ketentoezicht. Deze samenwerking ondersteunt in het opvangen van knelpunten in capaciteit, het delen van expertise en het waarborgen van een uniforme en kwalitatief hoogwaardige aanpak binnen de noordelijke regio.

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

Dronetoezicht

De FUMO is al enkele jaren bezig met de ontwikkeling en implementatie van dronetoezicht. De behaalde resultaten zijn veelbelovend en vormen een waardevolle aanvulling op het toezichts- en handhavingsdomein. Het dronetoezicht breiden we verder uit, waarvoor investering in de ontwikkeling van processen en in de training van personeel noodzakelijk is.

Boa domein II (grijze wetgeving):

De komende jaren ligt de focus op het versterken van de kwaliteit en robuustheid van de strafrechtelijke handhaving. De huidige versnippering van BOA-taken die zijn belegd bij toezichthouders belemmert een slagvaardige inzet en effectieve samenwerking met ketenpartners. Daarom wordt gestreefd naar het bundelen van deze taken in een duidelijk gepositioneerde fulltime functie binnen HR21 en het functieboek. Dit waarborgt continuïteit, kennisontwikkeling en duidelijkheid richting partners en bevoegde gezagen. Door te werken met fulltime Boa's worden bovendien de opleidingskosten verlaagd, omdat minder medewerkers her- en bijscholing nodig hebben. Bij de ontwikkeling van de functie is aandacht voor onderwerpen als ondermijning, OSINT (Open Source Intelligence) en een toekomstgerichte bijdrage binnen de strafrechtketen.

LVS-Tool

De Landelijke VTH- en Signaleringssysteem-tool is een digitale ondersteuning voor toezicht, meldingen en oplevercontroles. Binnen deze tool is het onderdeel risicogericht beoordelen van meldingen gekoppeld aan de wijze en planning van toezicht en oplevercontrole. Voor meldingen is deze functionaliteit echter nog niet uitgewerkt voor de FUMO. De mogelijkheden voor risicogericht beoordelen van meldingen hangen één-op-één samen met het uitvoeren van oplevercontroles. Hiervoor wordt gezamenlijk een projectplan opgesteld, waarin de FUMO verschillende opties onderzoekt om inzicht te krijgen in zowel de mogelijkheden als de beperkingen van de tool.

5.1.5 Toezicht en implementatieprojecten

Nieuw risicomodel (I-GO)

In 2026 vindt de pilot van het nieuwe risicomodel I-GO plaats. De ervaringen en bevindingen uit deze pilot vormen de basis voor de implementatie van het model in 2027, zodat het structureel kan worden ingezet binnen het toezicht- en handhavingsproces.

Voor de voorbereiding en succesvolle invoering zijn structurele uren benodigd. Deze uren worden ingezet voor het inrichten van processen, het monitoren van de uitvoering en het borgen van kennis binnen de organisatie. Op deze manier kan het risicomodel vanaf 2027 effectief bijdragen aan een doelmatige en risico-gebaseerde uitvoering van het toezicht.

Aanvullende toezichtstaken Omgevingswet

De onderstaande taken betreffen toezichtactiviteiten die op grond van de Omgevingswet uitgevoerd moeten worden, maar momenteel nog niet (volledig) plaatsvinden. Voor de uitvoering hiervan is voldoende inzet van uren noodzakelijk.

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

Gesloten bodemenergiesystemen

Binnen de Omgevingswet is het beheren en controleren van Gesloten Bodemenergie Systemen (GBES) een taak voor de FUMO. GBES-installaties vallen niet onder het reguliere controleregime voor gangbare milieubelastende activiteiten. Na de oplevering van een installatie volstaat in de meeste gevallen een administratieve controle, die periodiek (bijvoorbeeld eens per meerdere jaren) wordt uitgevoerd.

Voor de uitvoering kijkt de FUMO naar de ervaringen van andere Omgevingsdiensten: bij ongeveer 10% van de meldingen vindt een fysieke controle plaats, wat in Friesland neerkomt op circa 21 controles, verdeeld over de gemeenten. Voor deze controles is een kengetal van 12 uren per type B-bedrijf gehanteerd, wat voor 2026 neerkomt op een totaal van 252 uren.

Een controle vindt tijdens de aanleg van de installatie plaats, waarbij de FUMO zowel administratieve als fysieke aspecten beoordeelt. In 2027 stijgt naar verwachting het aantal GBES-installaties; bij het opstellen van beleid wordt hier rekening mee gehouden. Daarnaast bespreekt de FUMO dit onderwerp in het Noordelijk Kennismakelaarsoverleg om afstemming en verdere uitvoering te waarborgen.

Snoeihout, rietsluik en paasvuren

De beleidsnotitie over de verbranding van snoeihout en rietsluik is verlengd tot 31 december 2026. Met de invoering van de Omgevingswet is de toezichttaak voor de naleving van deze notitie bij de FUMO komen te liggen. Omdat sommige gemeenten de notitie hebben overgenomen en andere niet, verschilt de uitvoering per gemeente. Voor deze taak zijn in de begroting uren opgenomen, zodat administratieve controles en bijbehorende werkzaamheden structureel worden uitgevoerd. Dit betekent hetzelfde voor snoeihout en paasvuren. Voor 2027 betekent dit dat FUMO de bestaande toezicht- en administratieve werkzaamheden kan voortzetten binnen de huidige formatie, terwijl voorbereidingen worden getroffen voor eventuele nieuwe of aangepaste beleidskaders na afloop van de notitie.

Lithiumhoudende energiedragers en opslagsystemen

Voor 2027 wordt verwacht dat lithiumhoudende energiedragers en opslagsystemen aan het BAL worden toegevoegd. De taak voor toezicht en beheer gaat daarbij van de gemeenten over naar de FUMO. De FUMO bereidt zich hier inhoudelijk op voor en organiseert de voorbereiding en bijbehorende opleidingen organisatiebreed om efficiëntie te bevorderen en kosten te besparen.

Daarnaast wordt verwacht dat het aantal locaties met deze energiedragers en opslagsystemen de komende jaren zal toenemen. Dit betekent een groei in het aantal toezicht locaties, meldingen en vergunningaanvragen, wat ook leidt tot een toename van de vraag naar specialistisch advies om de externe veiligheid van de leefomgeving te waarborgen.

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

Actualisatieprogramma

De afdeling Vergunningverlening voert primair het actualisatieprogramma uit. Voor 2026 is het noodzakelijk om toezicht en handhaving meer te betrekken bij het programma en actief mee te laten denken over de inhoud. Voor 2027 ligt de nadruk op verdere versterking van de samenwerking tussen de afdelingen en het optimaal benutten van de gezamenlijke input binnen het programma.

De FUMO controleert ook of de vergunningdossiers van bedrijven met milieubelastende activiteiten nog actueel zijn. Als een dossier niet meer actueel is, past de FUMO het dossier zelf aan. Soms gebeurt dit samen met een herziening, intrekking of maatwerk. Uit de evaluatie van het actualisatieprogramma blijkt dat de uitvoering voor 2027 binnen de eerder geraamde 6.116 uren kan plaatsvinden, inclusief een beperkte inzet voor actualisaties naar aanleiding van Vermijdings- en reductieprogramma's.

5.2 Organisatorische ontwikkelingen

5.2.1 Robuuste afdeling bedrijfsvoering

Sinds de start van de FUMO in 2014 is bewust gestuurd op een slanke en kostenefficiënte organisatie. Nieuwe ontwikkelingen en wettelijke eisen zijn de afgelopen jaren veelal binnen bestaande budgetten en met de huidige formatie opgevangen. Inmiddels is er geconstateerd dat deze sobere en doelmatige benadering steeds vaker negatieve gevolgen heeft. Bij de afdeling bedrijfsvoering is bijvoorbeeld sinds 2023 een fors personeelsverloop en een sterk oplopend ziekteverzuim zichtbaar, met een piek van ruim twintig procent.

Tegelijkertijd staat de FUMO voor grote opgaven in een dynamische omgeving, waarin uiteenlopende en soms tegenstrijdige belangen samenkomen: die van inwoners, ondernemers, belangenorganisaties en het Rijk. Ook kijken de opdrachtgevers onderling verschillend naar de organisatie en de geleverde dienstverlening. Om in te kunnen spelen op deze ontwikkelingen, werkt de FUMO toe naar een zelfstandige en robuuste omgevingsdienst. In de volgende ontwikkelingsfase zet de FUMO in op een koers die wordt gedreven door onafhankelijke deskundigheid, terwijl er kritisch wordt geluisterd naar de wensen van de opdrachtgevers.

Om de primaire afdelingen beter te kunnen ondersteunen in de dagelijkse uitvoering en blijvend te voldoen aan externe eisen, is een structurele investering in de afdeling bedrijfsvoering noodzakelijk. Daarmee wordt de juiste uitvoering van het VTH-beleid een betere kwaliteit van werkprocessen verhoogd en de tevredenheid onder de deelnemers versterkt. Concreet wordt beoogd de afdeling te versterken met enkele functies die momenteel ontbreken:

- strategisch accountmanager;
- medewerker facilitair en huisvesting;
- bedrijfsjurist / WOO-coördinator;
- directiesecretaris;
- strategisch communicatieadviseur;
- informatiebeheerder;
- kwaliteitsmedewerker.

Een aantal van deze functies stonden ook in de begroting van 2026, maar toen zijn ze uitgesteld omdat er eerst onderzoek moest komen naar een sterke en toekomstbestendige organisatie. Omdat de bestuurlijke conferentie (waarin het AB dit bespreekt) tegelijk loopt met de begroting, staan de functies alvast in de begroting van 2027. Het algemeen bestuur beslist bij vaststelling van de

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

begroting over deze functies en de bijdrage die zij wil leveren aan een sterke FUMO.

5.2.2 Wagenpark

Het wagenpark van de FUMO bestaat uit twintig voertuigen, waaronder elektrische en dieselauto's, aangevuld met een boot, waterscooter en e-bikes. In 2027 gaat de FUMO aflopende leasecontracten vervangen. Tegelijkertijd worden er voorbereidingen getroffen voor een nieuwe aanbesteding van voertuigen, waarbij eenmalige kosten voor extern advies geschat wordt op € 10.000. Na het afsluiten van een nieuw contract begint de FUMO met de vervanging van de auto's waarvan het leasecontract in 2027 afloopt. De overige voertuigen worden vervangen in 2028 en 2029. De kosten voor het vervangen van de auto's in 2027 worden geschat op € 16.000 per jaar, gebaseerd op de huidige leasekosten.

Het budget voor het wagenpark wordt structureel verhoogd met € 20.000 om onvoorziene kosten zoals onderhoud, stalling, brandstof, wasbeurten, overschrijding van gecontracteerde kilometers en schade te dekken.

5.2.3 Huisvesting

Het Algemeen Bestuur besloot op 18 december 2025 in te stemmen met de verdere uitwerking van een nieuwbouwlocatie naast het Aquaverium in Grou als mogelijke toekomstige huisvesting voor de FUMO. Deze beslissing volgt op een uitgebreide heroriëntatie van de huisvesting, ingegeven door structurele knelpunten in het huidige pand aan de J.W. de Visserwei. Het bestaande gebouw, oorspronkelijk gebouwd in 1978 en gerenoveerd in 2020, kampt met problemen op het gebied van klimaatbeheersing en luchtkwaliteit, akoestiek, werkcomfort en bereikbaarheid. Daarnaast leidt de ontwikkeling van een nieuwe woonwijk naast het huidige terrein tot een afname van parkeerplaatsen en een toename van verkeersdruk, waardoor de huidige locatie op termijn minder functioneel en minder veilig wordt voor medewerkers en bezoekers.

In het voorjaar van 2025 is een onafhankelijk onderzoek uitgevoerd door ICS-huisvestingsadviseurs. Hierbij is samen met medewerkers een Programma van Eisen (PvE) opgesteld, waarin de functionele, technische en ruimtelijke wensen van de FUMO zijn vastgelegd. Op basis van deze analyse zijn drie scenario's onderzocht: verlengen van de huidige huur, verhuizen naar een bestaande alternatieve locatie en verhuizen naar een nieuwbouwlocatie. Alleen het scenario van nieuwbouw voldoet volledig aan de gestelde eisen en biedt een toekomstbestendige oplossing voor de organisatie.

De nieuwbouw richt zich op het creëren van een gezonde, comfortabele en flexibele werkomgeving. Daarmee waarborgt de FUMO het werkcomfort en de productiviteit van medewerkers en lost zij de structurele problemen van het huidige gebouw definitief op. Ook richt de FUMO de parkeer- en verkeerssituatie adequaat in, zodat medewerkers, bezoekers en omwonenden veilig en efficiënt worden ontvangen. Daarnaast vergroot de nieuwe locatie de zichtbaarheid en bereikbaarheid van de FUMO voor inwoners, ondernemers en samenwerkende organisaties, waarmee zij haar publieke taak beter kan uitvoeren.

In de begroting 2027 leidt de geplande verhuizing nog niet tot extra structurele lasten. Wel wordt rekening gehouden met de autonome stijging van onderhouds-

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

en energiekosten op de huidige locatie. Vanaf 2028 stijgen de huisvestingslasten structureel met circa € 34.000 en worden incidentele kosten voor verhuizing (€ 100.000) en desinvestering van het huidige pand (€ 150.000) in de begroting verwerkt. Het nieuwe pand is bijna energieneutraal, waardoor de structurele energielasten beperkt blijven, ook is er een investeringskrediet van € 250.000 gereserveerd voor inrichting, ICT en overige voorzieningen, waarvan de kapitaallasten vallen onder het budget van de desinvestering.

5.2.4 Personeel en organisatie

De FUMO is een organisatie met een sterk DNA. De verbondenheid met de maatschappelijke opdracht en het milieu is in alle lagen van de organisatie voelbaar. Tegelijkertijd opereert de FUMO in een onrustige en veeleisende omgeving, waarin wet- en regelgeving voortdurend verandert, de arbeidsmarkt krap is en het maatschappelijke en politieke krachtenveld dynamisch van aard is. Naar verwachting zal deze context op korte termijn niet significant veranderen. Dit benadrukt het belang van interne rust, voorspelbaarheid en structuur, zodat de organisatie koersvast kan blijven bijdragen aan een veilige en gezonde fysieke leefomgeving.

Door interne organisatorische behoeften en maatschappelijke ontwikkelingen binnen actuele thema's zoals zeer zorgwekkende stoffen, bodemvervuiling, circulaire economie, klimaatadaptatie, energietransitie en waterkwaliteit, groeit de vraag naar een robuuste FUMO. De organisatie moet bestand zijn tegen externe schokken, koersvast blijven in onzekere tijden en stevig staan in de uitvoering.

Om dit te realiseren, is het noodzakelijk dat de bedrijfsvoering, inclusief leiderschap, onderlinge samenwerking en personele inzet, in balans wordt gebracht. Alleen zo kan de FUMO de continuïteit en effectiviteit van haar maatschappelijke bijdrage op lange termijn waarborgen.

Vanuit de afdeling bedrijfsvoering onderscheidt de FUMO in 2027 drie kernopgaven:

1. het vertalen van missie en visie naar duidelijke richting en regie;
2. het professionaliseren van sturing, processen en informatievoorziening;
3. het investeren in leiderschap, cultuur en medewerkers.

Het voldoen aan de robuustheidscriteria wordt binnen deze kernopgaven expliciet meegenomen.

Vertalen van missie en visie naar richting en regie

De FUMO gebruikt de missie en visie om richting te geven en zet zich in 2027 om in concrete doelen, keuzes en acties. Hierbij is een strategische roadmap opgesteld, een instrument dat houvast biedt en waarop besluitvorming, prioritering en planning worden gebaseerd. Deze roadmap vormt het fundament voor rust, voorspelbaarheid en het maken van scherpe keuzes. Zo ontstaat ruimte voor ontwikkeling, zowel van de organisatie als van de medewerkers.

Binnen deze koers vervult het cluster Personeel & Organisatie (P&O) een duidelijke rol. P&O is hierbij aanjager van verandering, met regie op organisatieontwikkeling, behoud en inzetbaarheid van medewerkers, leiderschapsontwikkeling en het versterken van de ‘menskant’ van de organisatie. Dit vraagt om een vertaling van strategische doelen naar een concrete P&O-agenda, die richting geeft aan zowel beleid als het dagelijks handelen. Door deze stappen planmatig te organiseren en te borgen, draagt de FUMO bij aan de robuustheidscriteria en versterkt zij de wendbaarheid en stabiliteit in een blijvend dynamische omgeving.

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

Professionaliseren van sturing, processen en informatievoorziening

In 2027 richt de FUMO zich op het standaardiseren en professionaliseren van processen rondom besluitvorming, communicatie en projectuitvoering. De organisatie streeft naar eenduidige, actuele en toegankelijke informatie, voor meer grip op planning, capaciteit en voortgang. Hierdoor krijgen het managementteam, teamleiders en P&O tijdig inzicht in waar bijsturing nodig is.

Daarnaast wordt in 2027 gewerkt aan een duidelijke rolverdeling binnen de organisatie. Met aangescherpte taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden, zodat managers effectief kunnen sturen en medewerkers verantwoordelijkheid kunnen nemen. Het versterken van eigenaarschap op alle niveaus vormt een centrale ambitie. Met deze stappen bouwt de FUMO aan een robuuste en gestructureerde organisatie, waarin processen voorspelbaar en betrouwbaar verlopen.

Investeren in leiderschap, cultuur en medewerkers

De medewerkers van de FUMO zijn betrokken en bevlogen. Tegelijkertijd ervaren zij een hoge werkdruk, weinig adempauze en onduidelijkheid in de aansturing. Binnen de organisatie bestaan uiteenlopende leiderschapsstijlen, variërend van inspirerend tot controlerend, en is er nog onvoldoende ruimte voor feedback en tegenspraak. Bovendien is het verloop onder leidinggevenden hoog.

Daarom zet de FUMO in 2027 nadrukkelijk in op leiderschap en cultuurverandering. De organisatie investeert in de professionalisering van leiderschap, met nadruk op rust, eigenaarschap, aanspreekbaarheid en vertrouwen. De rol van P&O wordt hierbij versterkt als partner voor leidinggevenden en als bewaker van organisatie- en personeelsontwikkeling op de lange termijn. De focus ligt op de menskant, omdat het behoud en de ontwikkeling van medewerkers cruciaal is voor de maatschappelijke opgave.

De FUMO werkt toe naar een cultuur waarin medewerkers zich gezien, gehoord en gesteund voelen, waarin ruimte is voor feedback, samenwerking vanzelfsprekend is en het normaal is elkaar aan te spreken op gedrag en resultaat. Dit vraagt enerzijds om duidelijke kaders en verwachtingen. En anderzijds om psychologische veiligheid, ritme en regelmaat, drie belangrijke ingrediënten voor interne rust in een roerige buitenwereld.

Ontwikkelingen Personeel en Organisatie

P&O is zowel als team als organisatiebreed in ontwikkeling. Waar in 2026 de nadruk ligt op het op orde brengen van de basis, verschuift de focus in 2027 naar optimalisatie. Deze optimalisatie richt zich op:

- procesoptimalisatie;
- herijking beleidsstukken;
- vergroten van deskundigheid en professionaliteit;
- optimalisatie van functionaliteiten in AFAS;
- structurele begeleiding bij WW en ziektewet instroom (de FUMO is risicodrager voor wat betreft WW).

Gelet op de strategische personeelsplanning, die in 2026 wordt opgestart en onder andere een vlootschouw omvat, wordt verwacht dat in 2027 additioneel budget nodig zal zijn om effectief in te spelen op:

- het aantrekken van nieuwe collega’s in relatie tot interne doorstroom;
- het opvangen van uitstroom en het vervullen van complexe vacatures;
- de ontwikkeling van medewerkers.

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

Het kan moeilijk worden om nieuw personeel te vinden voor openstaande vacatures. De FUMO streeft er daarom naar een aantrekkelijke werkgever te zijn, bijvoorbeeld door het versterken van het werkgeversimago, opzetten van wervingscampagnes en het stimuleren van medewerkers om de FUMO te promoten.

Voor de uitvoering en eventuele ondersteuning van deze activiteiten wordt een kostenpost van € 80.000 geraamd voor het hele jaar 2027.

Door bovenstaande maatregelen en investeringen kan P&O in 2027 de strategische doelen op het gebied van personeelsmanagement, organisatieontwikkeling en arbeidsmarktpositionering realiseren, terwijl ze tegelijkertijd werken aan een financieel verantwoorde en duurzame personeelsinfrastructuur.

5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

De afgelopen jaren is er door het team Informatisering en Automatisering (I&A) hard gewerkt aan een aantal omvangrijke veranderopgaven die voortkomen uit de invoering van de Omgevingswet, het IBP VTH en de verdere professionalisering van de organisatie. In 2025 en 2026 zijn hierin belangrijke stappen gezet, mede door de versterking van de formatie, het inrichten van een datawarehouse en de voorbereiding en selectie van een nieuw zaaksysteem.

In 2027 zet het team deze ontwikkeling voort op basis van de Informatievisie FUMO 2024-2028 en de landelijke programma's die vanuit ODNL worden uitgerold. Dit betreft onder meer het voldoen aan de eisen rondom de uniformering van milieubelastende activiteiten (MBA's), de invoering van het nieuwe informatiemodel VTH-milieu en de koppeling met de landelijke kernregistratie rMBA.

Ook de doorontwikkeling van het Datawarehouse (DWH), harmonisatie van informatiestromen, versterking van portfoliomanagement en de beweging naar datagedreven werken maken deel uit van deze veranderagenda.

De afgelopen jaren kende de FUMO een stevige groei, waarbij het aantal werkzaamheden voor de deelnemers toenam en tegelijkertijd een professionaliseringsslag in de interne processen noodzakelijk was. Deze ontwikkelingen, gecombineerd met de veranderopgaven uit de Omgevingswet en het IBP VTH, zijn opgenomen in de Informatievisie die op 11 april 2024 door het algemeen bestuur is vastgesteld. De informatievisie vormt de basis voor een meer datagedreven werkwijze, onder meer door de ontwikkeling van een BI-strategie.

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

Het voldoen aan wet- en regelgeving in het digitale domein wordt steeds complexer en uitgebreider. Dit speelt onder andere op het gebied van privacybescherming, informatiebeveiliging, archivering, transparantie, digitale dienstverlening en de kern- en basisregistraties. De FUMO heeft hierin de laatste jaren al grote stappen gezet, maar heeft nog veel werk te doen. Dit vraagt niet alleen om implementatie van nieuw beleid, maar ook om structurele borging en uitvoering binnen de informatievoorziening.

In de afgelopen periode zijn diverse systemen in gebruik genomen of doorontwikkeld die bijdragen aan de verdere professionalisering van de informatievoorziening, waaronder het Risico- en Prioriteitenmodel (RPM), GIS-applicaties, SharePoint, Co-pilot, het energiedashboard en Sigmax. Tegelijkertijd heeft een rationalisatie van het applicatielandschap plaatsgevonden, waarbij verouderde systemen zoals Corsa, de A3-jaarplannen zijn uitgefaseerd. Hiermee werkt I&A aan een efficiënter en beheersbaarder applicatielandschap. Daarnaast staat 2026 in het teken van de selectie en implementatie van een nieuw zaaksysteem.

Kunstmatige intelligentie (AI) wordt inmiddels breed binnen de FUMO toegepast, wat zichtbaar bijdraagt aan de kwaliteit van het werk. Deze ontwikkeling vraagt om aanvullende kennis, beheer en sturing. Het organiseren van het beheer van AI, de doorontwikkeling van de AI-toepassingen en de training van de medewerkers van de FUMO legt daarbij een extra beslag op het team. Hiervoor is jaarlijks een extra budget van € 85.000 nodig.

Het beheer van de groeiende set aan applicaties en informatieketens ligt momenteel bij de bestaande ICT-medewerkers. Dit leidt tot structurele overbelasting en vormt een risico voor de continuïteit en kwaliteit van de dienstverlening. Om de kwaliteit van de informatievoorziening te borgen en de organisatie te ondersteunen bij de veranderopgaven, is uitbreiding van de formatie noodzakelijk. De urgentie ligt hierbij het hoogst op het gebied van informatiebeheer. De uitbreiding van de formatie met 1 fte voor informatiebeheer is noodzakelijk om de duurzame informatiehuishouding te versterken.

Per 1 januari 2027 stapt de FUMO over op een nieuw zaaksysteem. Met name in de beginfase van 2027 zal dit naar verwachting leiden tot tijdelijke inefficiëntie, doordat medewerkers moeten wennen aan het nieuwe systeem. Voor deze overgang is een incidenteel budget van € 300.000 gereserveerd.

Tegenover deze investering staat dat de jaarlijkse licentie- en servicekosten naar verwachting aanzienlijk dalen (met circa € 50.000 tot € 100.000 per jaar). Daarnaast zullen toekomstige aanpassingen minder kostbaar zijn, doordat lagere tarieven gelden voor consultancy en development.

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

6

Programma's

6.1 Overzicht baten en lasten

Dit hoofdstuk start met een overzicht van baten en lasten. In lijn met het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) worden de algemene dekkingsmiddelen, zoals rente, en het bedrag voor onvoorziene uitgaven, apart opgenomen in het programmaplan.

BEDRAGEN (€ X1.000)	BATEN	LASTEN	SALDO
Programma's:			
Programma Milieu	14.800	14.900	-100
Totaal programma's	**14.800**	**14.900**	**-100**
Algemene dekkingsmiddelen:			
Saldo van de financieringsfunctie	100	0	100
Overige algemene dekkingsmiddelen	0	258	-258
Totaal algemene dekkingsmiddelen	**100**	**258**	**-158**
Kosten van de overhead	11.533	11.275	258
Saldo van baten en lasten vóór mutaties reserves	**26.433**	**26.433**	**0**
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	0	0	0
Saldo van baten en lasten na mutaties reserves	**26.433**	**26.433**	**0**

Tabel 3. overzicht baten en lasten 2026

6.2 Programma milieu

Het milieu vormt een belangrijke voorwaarde voor de kwaliteit van leven van mensen, dieren en planten. De FUMO staat voor een schone, veilige en duurzame leefomgeving in Fryslân en beschikt over voldoende kennis voor de uitvoering van het wettelijke takenpakket en, waar nodig, voor het plus-takenpakket. De FUMO draagt zorg voor een kwalitatief goede uitvoering van het VTH-beleid in Fryslân en ondersteunt haar opdrachtgevers met oog voor de maatschappelijke effecten

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

die zij willen bereiken. De FUMO benadrukt dat een gezonde, veilige en duurzame fysieke leefomgeving een verantwoordelijkheid is van iedereen.

De financieringssystematiek van de FUMO rust op drie pijlers: begroten, programmeren en verantwoorden. Bij het begroten berekent de FUMO hoeveel uren beschikbaar zijn en hoeveel controles worden uitgevoerd. Op basis van dit aantal uren en een risicoanalyse wordt een uitvoeringsprogramma VTH Basistaken opgesteld, waarin de milieutaken uitgebreid zijn beschreven.

Toelichting op deze taken is te vinden in het meest recente Uitvoeringsprogramma VTH Basistaken 2026. Voor 2027 wordt een programma opgesteld dat aansluit bij de (ontwerp)begroting. In het jaarverslag VTH Basistaken wordt verantwoording afgelegd over de uitgevoerde taken ten opzichte van het uitvoeringsprogramma.

In 2027 wordt de aanpak van de FUMO voortgezet om meer resultaatgericht te werken, waarbij maatschappelijke effecten centraal staan. Dit sluit aan bij de adviezen van het IBP VTH en de commissie van Aartsen. In 2026 is de eerste vertaalslag reeds gemaakt; in 2027 wordt het afgelopen jaar geëvalueerd en wordt waar nodig bijgestuurd.

De transitie die de Omgevingswet noodzakelijk maakt

De Omgevingswet vormt een ingrijpende herziening van het stelsel van wet- en regelgeving met betrekking tot de kwaliteit van de fysieke leefomgeving. Om volledig te kunnen werken volgens deze wet en eraan te voldoen, is een transitieperiode nodig. Tijdens deze periode richt de organisatie zich op drie dimensies: het digitale stelsel, het juridische stelsel en een nieuwe manier van werken. Alle drie dimensies hebben een belangrijke impact op de uitvoeringspraktijk van de FUMO. Op 1 januari 2027 beschikken alle gemeenten over een omgevingsvisie, maar de overgangsfase van de Omgevingswet duurt nog tot 1 januari 2032. Vanaf dat moment moet elke gemeente een omgevingsplan hebben dat voor de hele gemeente van toepassing is. De FUMO biedt in opdracht van de deelnemers expertise en middelen om de integratie van ruimtelijke en milieunormen in deze omgevingsplannen mogelijk te maken. Deze werkwijze wordt geadviseerd door de commissie Van Aartsen, is vertaald in het Interbestuurlijk Programma (IBP) VTH en is vastgelegd in de Kwaliteitscriteria 3.0 (deskundigheidsgebied 23). Verschillen tussen de omgevingsplannen van de bevoegde gezagen kunnen leiden tot inefficiëntie in de uitvoering. Het is daarom van belang dat de onderlinge plannen goed op elkaar worden afgestemd.

De Omgevingswet omvat meer dan integrale advisering bij omgevingsplannen. Het betekent ook het bijstellen van werkafspraken en het doorvoeren van technische wijzigingen in het DSO. Dit heeft gevolgen voor VTH-zaaksystemen en regionale samenwerkingsafspraken.

De wet stelt doelen zoals snellere besluitvorming, één loket voor initiatiefnemers, een integrale benadering in plaats van een sectorale en het centraal stellen van de fysieke leefomgeving. Landelijk gezien wordt nog niet volledig aan deze doelen voldaan, zoals benoemd in het eerste reflectierapport en vermoedelijk ook in het tweede reflectierapport van de evaluatiecommissie Omgevingswet.

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

Formatie primair proces

Op basis van het advies van de stuurgroep Financiën en Flexibiliteit heeft het VTH-MO de FUMO daarnaast de opdracht gegeven om de overhead op te splitsten in de onderdelen ‘Overhead bedrijfsvoering’ en ‘Overhead ondersteuning primair proces’.

Naast de functies die zich bezighouden met de PIOFACH- en managementtaken, zijn er ook functies die zich bezighouden met de ondersteuning van het primair proces. Denk hierbij aan de functie van procesbegeleider en de mid-office. De uren die de deelnemers inbrengen dekken deze functies.

Omdat deze taken deels binnen de huidige overhead en deels binnen de vigerende kengetallen worden ingevuld, is voor de formatie in deze begroting een indicatie weergegeven. In het Uitvoeringsprogramma 2027 zal deze nader worden ingevuld.

Afdeling	FTE
Directe uren	131,8
Overhead primair proces	13,0
Totaal primair proces	**147,0**

Tabel 4. Specificatie formatie primair proces

6.3 Programma bedrijfsvoering

Het is noodzakelijk dat er wordt geïnvesteerd in de afdeling Bedrijfsvoering, zodat de primaire afdelingen beter kunnen worden ondersteund bij hun dagelijkse werkzaamheden. Uit het afgelopen jaar blijkt dat de afdeling Bedrijfsvoering onvoldoende is toegerust voor bepaalde PIOFACH-taken. In paragraaf 4.2 wordt beschreven op welke wijze de afdeling Bedrijfsvoering zich moet ontwikkelen en welke investeringen hiervoor nodig zijn. Het programma Bedrijfsvoering behandelt de algemene dekkingsmiddelen, de overhead, de vennootschapsbelasting en de post onvoorzien.

Algemene dekkingsmiddelen (rente)

De algemene dekkingsmiddelen zijn inkomsten waarvoor geen specifiek bestedingsdoel is bepaald. Voor het jaar 2026 worden renteopbrengsten geraamd voor een bedrag van € 100.000.

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

Overhead

Het BBV schrijft voor dat overheadkosten afzonderlijk begroot moeten worden en niet onder de inhoudelijke programma's vallen. Dit geeft de organisatie beter inzicht in de overheadkosten als geheel. Vanaf 2027 brengt de FUMO de overhead in rekening bij de deelnemers via een vaste dekkingsbijdrage. Op deze manier ontstaat maximaal inzicht in de kosten van de overhead.

De volgende functies vallen onder de PIOFACH-taken en daarmee onder de overheadkosten.

DEELGEBIED	FTE
Personeel (P)	4,2
Informatievoorziening (I)	13,7
Organisatie (O)	6,9
Financiën (F)	2,9
Administratieve organisatie (A)	5,2
Communicatie (C.)	2,6
Huisvesting (H)	1,0
Directeur	1,0
Afdelingshoofden	3,0
Teamleiders	8,0
Totaal	48,5

Tabel 5. formatie bedrijfsvoering in fte

Hiernaast vallen alle kosten, behalve de personeelskosten primair proces en de onvoorziene kosten onder de overheadkosten. In totaal bedragen de begrote overheadkosten € 11.3 mln.

Vennootschapsbelasting (Vpb)

Het BBV schrijft voor dat de heffing van vennootschapsbelasting afzonderlijk dient te worden toegelicht in een aparte post. Deze verplichting is echter niet van toepassing op een GR, zoals de FUMO. Vennootschapsbelasting door overheidsondernemingen is alleen verschuldigd voor activiteiten die fiscaal als onderneming worden aangemerkt en waarvoor geen objectvrijstellingen gelden. Het uitgangspunt is dat de activiteiten van de FUMO, die kwalificeren als onderneming, in principe uitsluitend bestaan uit activiteiten waarvoor een objectvrijstelling van toepassing is.

Onvoorzien

Het BBV schrijft voor dat de post 'onvoorzien' eveneens apart moet worden getoond. Er is een bedrag van € 258.000 opgenomen voor onvoorzien. Deze is, conform de uitgangspunten van de kaderbrief, gesteld op 1% van de begroting.

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

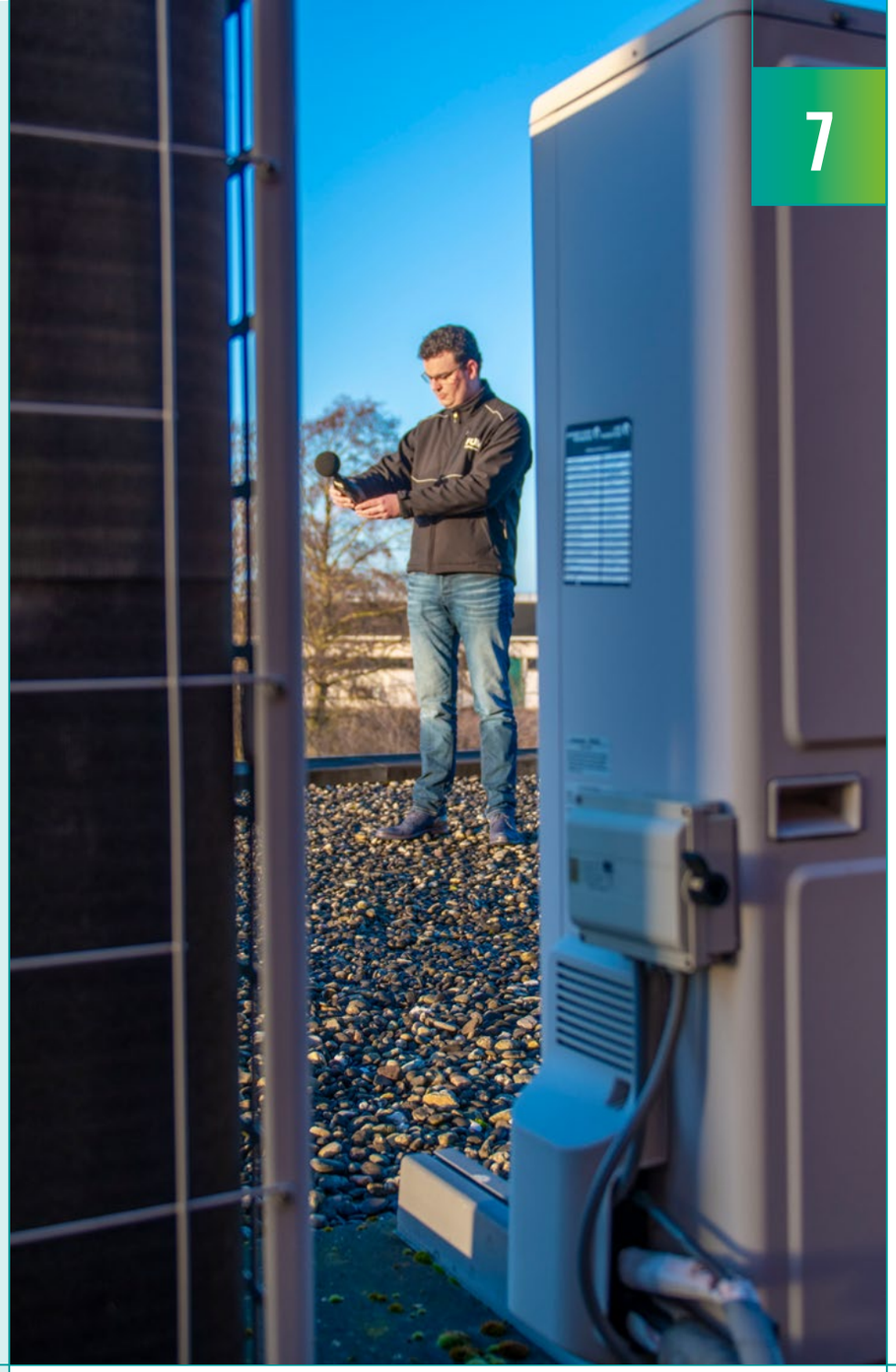
Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

7

Paragrafen

7.1 Paragraaf weerstandsvermogen

Deze paragraaf laat zien in welke mate de weerstandscapaciteit toereikend is om eventuele risico's op te vangen.

Weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen en mogelijkheden om niet begrote kosten, die onverwachts en substantieel zijn, op te kunnen vangen. Hiervoor is de algemene reserve en de post onvoorzien beschikbaar. Als blijkt dat deze capaciteit niet voldoende is om de geïnventariseerde en gekwantificeerde risico's te dekken, is er een extra bijdrage van onze deelnemers nodig.

Bepalingen in de Gemeenschappelijke Regeling FUMO

In artikel 29 van de GR FUMO zijn bepalingen opgenomen over de vorming van het weerstandsvermogen. Zo is bepaald dat een batig rekeningsaldo wordt toegevoegd aan het weerstandsvermogen en dat het weerstandsvermogen ten hoogste tien procent van de jaaromzet bedraagt. Voor zover het batig saldo van enig jaar leidt tot een weerstandsvermogen van meer dan tien procent van de jaaromzet, wordt het meerdere uitgekeerd naar rato van de bijdragen van de deelnemers.

Een nadelig rekeningsaldo in enig jaar komt (naar rato van de bijdrage) ten laste van de deelnemers. Dit gebeurt alleen voor zover het niet geheel of gedeeltelijk ten laste van het weerstandsvermogen valt.

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

Nota weerstandsvermogen

Begin 2018 heeft de FUMO een Nota Weerstandsvermogen en Risicomanagement met een geactualiseerde risico-inventarisatie opgesteld met daarin de uitgangspunten voor het bepalen van de noodzakelijke omvang van het weerstandsvermogen. In de bestuursconferentie van 25 januari 2018 is ingestemd met het vormen van een weerstandsvermogen door dit in drie jaar tijd op te bouwen. Uit de risico-inventarisatie (bijlage 5) blijkt dat de FUMO een weerstandsvermogen nodig heeft van € 652.500. Het beoordeelde risico is hiermee fors gedaald ten opzichte van het vorige toets moment in de begroting van 2026. Dit komt doordat het risico van het niet behalen van de productiviteitsnorm lager is geworden. Dit komt enerzijds doordat deze norm in de begroting van 2027 is verlaagd en anderzijds doordat de overhead middels een vaste bijdrage wordt gefinancierd en geen onderdeel meer uitmaakt van het uurtarief.

Het weerstandsvermogen is op het moment van het opstellen van de begroting 2027 (februari 2026) voldoende om de risico's op te kunnen vangen.

Robuustheidscriteria

Vanuit het IBP-VTH is zijn criteria opgesteld aan de hand waarvan de robuustheid van een Omgevingsdienst getoetst kan worden. Een aantal van deze criteria is financieel van aard en toetsbaar aan de hand van deze begroting. Deze zijn hieronder in tabelvorm opgenomen.

KPI	Voldoet ja/ nee	Toelichting
Minimaal 16,5 miljoen omzet voor BTP en milieugerelateerde plustaken	ja	Vrijwel de volledige begroting van de FUMO(€ 26,7 mln) bestaat uit de uitvoering van basistaken en milieugerelateerde plustaken
Minimaal 20% van de formatie is in vaste dienst	ja	In de begroting wordt gerekend met een norm van 15%. Op 1 januari 2026 wordt hieraan voldaan.
1% van de begroting besteden aan innovatie		De begroting 2027 bevat een ontwikkelbudget van € 658.000. Dit is 2,5% van de begroting. Dit budget is niet op voorhand volledig ingevuld en kan gebruikt worden voor het uitvoeren van de innovatieagenda.
Weerstandsratio van ten minste 0,8.	ja	Op basis van de meest recente risico-analyse en op basis van de algemene reserve in de JR 2024 en de post onvoorzien bedraagt de weerstandsratio 2,13.
Opleidingsbudget is ten minste 3% van loonsom	ja	Vanaf de begroting 2026 bedraag het opleidingsbudget 3% van de loonsom.

Tabel 6. Robuustheidscriteria

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

Kengetallen

De verslaggevingsvoorschriften (het Besluit Begroting en Verantwoording) verplichten de FUMO tot opname van enkele kengetallen in de begroting en de jaarstukken.

	2027	2028	2029	2030
Netto schuld quote	0%	0%	0%	0%
Netto schuld quote gecorrigeerd voor alle versterkte leningen	0%	0%	0%	0%
Solvabiliteitsratio	14%	14%	14%	14%
Structurele exploitatieruimte	0%	0%	0%	0%
ontwikkeling EMU saldo	200	125	125	200

Tabel 7. kengetallen

De netto schuldquote betreft de omvang van de schulden ten opzichte van de totale baten in de begroting. Het feit dat hier sprake is van een negatieve netto schuldquote geeft aan dat de FUMO per saldo geen schuldpositie heeft. De solvabiliteitsratio geeft het aandeel eigen vermogen ten opzichte van het totaal vermogen aan. Het EMU (Europese Monetaire Unie) saldo, ook wel het begrotingssaldo van de rijksoverheid en de decentrale overheden genoemd, is de optelsom van alle inkomsten en uitgaven.

7.2 Paragraaf financiering

Als Gemeenschappelijke Regeling verplicht de Wet FIDO de FUMO om in de begroting en de jaarrekening een paragraaf over financiering op te nemen. Deze paragraaf beschrijft de ontwikkelingen rondom het kasgeldlimiet, de renterisiconorm, de verwachte af- of toename van geldleningen of uitzettingen en het treasurybeleid.

Financiering komt grotendeels vanuit de deelnemers, die hun bijdragen per kwartaal vooruitbetalen. Bij eventuele investeringen trekt de FUMO een lening aan. Eind november 2023 is de in 2017 aangetrokken lening gecontinueerd, nadat deze ook in 2020 al is gecontinueerd. De hoofdsom is echter verlaagd van € 3 miljoen naar € 1 miljoen. De lening betreft een zogenaamde roll-over lening met een looptijd van drie jaar (tot eind november 2026). Van het bedrag van € 1,0 miljoen is gedurende deze looptijd een bedrag van € 200.000 niet-aflosbaar. De FUMO is voornemens deze lening te continueren.

Het kasgeldlimiet is het bedrag dat we kortlopend mogen financieren voor het doen van investeringen. Volgens de Uitvoeringsregeling van de Wet Fido is dit een percentage van 8,5 procent van de begroting. Dit komt overeen met circa € 2,2 miljoen. Deze ruimte is tot nog toe niet gebruikt.

In de financiële verordening is aangegeven op welke wijze we omgaan met het aantrekken en uitzetten van geldmiddelen. Dit beleid betekent onder andere dat we geldleningen alleen aangaan voor de taken van de FUMO en voor zover er geen andere financieringsbronnen (bijvoorbeeld reserves) aanwezig zijn.

Bij het uitzetten van (eventuele) overtollige middelen gelden strikte voorwaarden, waarbij het gebruik van derivaten niet is toegestaan. Overigens is de mogelijkheid hiertoe al flink beperkt doordat wij als FUMO onder het schatkistbankieren vallen. Dit betekent dat er een verplichting is om alle overtollige middelen boven de € 250.000 aan de schatkist af te dragen.

De FUMO rekent geen rente toe aan investeringen, grondexploitaties en taakvelden.

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

7.3 Paragraaf bedrijfsvoering

De paragraaf Bedrijfsvoering geeft inzicht in de stand van zaken en de beleidsvoornemens ten aanzien van de bedrijfsvoering. Voor een nadere toelichting hierop verwijzen wij naar hoofdstuk 5.2 Organisatorische ontwikkelingen.

7.4 Paragraaf openbaarheid

De Wet open overheid (Woo) verplicht bestuursorganen om in de begroting aandacht te besteden aan beleidsvoornemens gericht op transparantie en verbetering van de informatiehuishouding. De FUMO geeft hier invulling aan door actief informatie openbaar te maken via landelijke voorzieningen zoals de Woo-index en Wooverheid, en door deel te nemen aan landelijke ontwikkelingen zoals het Handmatig Aanleverloket (HAL) van Logius/KOOP. Hiermee werkt de FUMO aan toegankelijke en vindbare overheidsinformatie voor inwoners en partners.

Verbetering informatiehuishouding en omgang met Woo-verzoeken

De FUMO werkt structureel aan verbetering van de informatiehuishouding, met als doel betere vindbaarheid, transparantie en naleving van wet- en regelgeving. In 2027 ligt de focus op verdere professionalisering van informatiebeheer. Woo-verzoeken die betrekking hebben op bevoegdheden van deelnemers worden door hen afgehandeld; de FUMO ondersteunt door relevante documenten waarover de deelnemers niet beschikken aan te leveren en blijft verantwoordelijk voor verzoeken over de eigen bedrijfsvoering

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

8

De financiële begroting 2027

8.1 Uitgangspunten

Indexering

Voor de financiële begroting volgen wij voor de loon- en prijsindexatie de verwachting van het Centraal Plan Bureau (CPB).

BEDRAGEN (€ X1.000)	SALDO
Jaar	2027
Indexering personeelskosten	4,20%
Periodieken	1% (3% in ca. 30% van de gevallen)
Subtotaal personeelskosten	5,20%
Index materiële kosten	2,2%

Tabel 8. Indexering

Kostennormering

In de begroting gaan we uit van het volgende:

- Een productiviteitsnorm van 1.330 uur: een percentage van 71,0 procent van de totale beschikbare uren per fte (1.872). Dit zijn de ‘declarabele’ uren, oftewel de directe uren waarvoor in de begroting dekking is opgenomen. Deze norm wordt gehanteerd in afwachting van het door het AB gevraagde onderzoek naar een passende productiviteitsnorm.

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

- Een flexibele schil voor het primair proces van vijftien procent. Dit betreft de verhouding externe medewerkers ten opzichte van het totaal aantal medewerkers (op basis van fte). De norm was in 2023 en 2024 tijdelijk hoger (namelijk twintig procent) als gevolg van de krappe arbeidsmarkt. Overeenkomstig het besluit van het algemeen bestuur is deze norm vanaf 2025 weer verlaagd naar vijftien procent.

Wijze van financieren

TAAKGEBIED	OMSCHRIJVING FINANCIERINGSWIJZE
Inrichting gebonden basistaken - regulering	• In samenspraak met de deelnemers maken we per product uit de PDC een inschatting van het aantal te verwachten producten. • Het aantal verwachte producten x het kengetal = aantal begrote uren. • In samenspraak met de deelnemers nemen we uren op voor informatieverstrekking, maatwerk en onvoorzien. • Het totaal aantal uren x het uurtarief = deelnemersbijdrage.
Inrichting gebonden basistaken - Toezicht	• Het aantal inrichtingen x kengetal x frequentie = aantal basistaakuren. • In samenspraak met de deelnemers nemen we uren op voor onvoorzien, maatwerk en indien gewenst een hoger ambitieniveau. • Aantal basistaakuren x uurtarief = deelnemersbijdrage voor inrichtinggebonden basistaken.
Overige basistaken	• Voor meldingen sloop/asbest en bodem maken we in samenspraak met de deelnemers per product een inschatting van het aantal te verwachten ingediende meldingen. Het aantal verwachte producten x het kengetal x het uurtarief = deelnemersbijdrage. • Voor het toezicht op sloop/asbest: het aantal meldingen x kengetal x frequentie = aantal toezichtsuren bodem en asbest/sloop. Dit maal het integrale uurtarief = deelnemersbijdrage. • Voor het vrije veld toezicht bodem is 2.100 uur begroot. • Voor handhaving gaan we uit van dezelfde berekeningwijze als in de begroting van 2026. • Voor de bodemtaken geldt dat in samenspraak met de deelnemers afspraken zijn gemaakt over de wijze waarop deze in de begroting worden opgenomen. Als gevolg van de Omgevingswet zijn de bodemtaken dusdanig gewijzigd dat de oude systematiek niet meer voldeed. Op basis van de eerste ervaringscijfers met de Omgevingswet, is een systematiek voor 2026 ontwikkeld. Deze is ook toegepast in de begroting van 2027. Deze systematiek kwam in samenspraak met de deelnemers tot stand. • Voor de taken in het kader van energiebesparing hanteerden we de toezichtfrequentie conform het besluit van het algemeen bestuur (eens per 16 jaar).
BOA-coördinatie	• Conform besluitvorming in het bestuurlijke VTH-overleg is 700 uur opgenomen in voorliggende begroting. • De uren zijn naar rato van de deelnemersbijdrage voor basistaken verdeeld over de deelnemers.
Ketentoezicht	• Voor ketentoezicht zijn 6 fte opgenomen. • De uren zijn naar rato van de verhouding reguliere toezicht uren verdeeld over de deelnemers.
Collectieve taken	• Voor collectieve taken is 11.280 uur opgenomen. • Deze uren zijn naar rato van de deelnemersbijdrage voor basistaken verdeeld over de deelnemers.
Plustaken	• De omvang en samenstelling van de plustaken kwam in samenspraak met de deelnemers tot stand. • Per plustaak is vervolgens de tariefgroep bepaald. Het aantal uren per type plustaak vermenigvuldigd met het geldende tarief, leidt tot de deelnemersbijdrage voor de plustaken.
Rapportageverplichting werkgebonden personenmobiliteit	• Het aantal inrichtingen x kengetal = aantal basistaakuren. • Het totaal aantal uren x het uurtarief = deelnemersbijdrage.

Tabel 9. gehanteerde berekeningswijzen

Voor alle taken behalve de BOA-uren geldt dat we deze jaarlijks achteraf middels een nacalculatie afrekenen op basis van de werkelijk bestede uren.

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

8.2 Overzicht van baten en lasten

OMSCHRIJVING (€ X1.000)	2026 BEGROTING	2027 BEGROTING		MUTATIE
Totale baten	**23.424**	**26.433**	**3.009**	**12,8%**
Deelnemersbijdragen	**21.541**	**24.698**	**3.157**	**14,7%**
Gemeenten	14.382	16.565	2.183	15,2%
Provincie	7.112	8.086	974	13,7%
Wetterskip	47	47	0	0,0%
Specifieke uitkeringen	**614**	**614**	**0**	**0,0%**
Financiële baten	**150**	**100**	**-50**	**-33,3%**
Overige baten	**1.119**	**1.021**	**-98**	**-8,8%**
Totale lasten	**23.424**	**26.433**	**3.009**	**12,8%**
Personeelskosten	**19.160**	**21.279**	**2.119**	**11,1%**
Primair proces	13.518	14.900	1.382	10,2%
Overhead	4.813	5.562	749	15,6%
DVO's	828	816	-12	-1,5%
Overige personeelskosten	**1.383**	**1.517**	**134**	**9,7%**
Kapitaallasten	**240**	**274**	**34**	**14,2%**
Bedrijfsvoeringskosten	**2.189**	**2.448**	**259**	**11,8%**
ICT-kosten	824	927	103	12,5%
Huisvestingskosten	732	834	102	14,0%
Overige bedrijfsvoeringskosten	633	687	54	8,5%
Onvoorzien	**105**	**258**	**152**	**144,7%**
Ontwikkelkosten	**272**	**658**	**386**	**141,7%**
Implementatie omgevingswet	**75**	**0**	**-75**	**-100,0%**

Tabel 10. exploitatiebegroting

De totale omvang van de begroting neemt toe met € 3,0 mln. (12.8%).

Hierbij is rekening gehouden met de volgende ontwikkelingen.

- Indexeringen op basis van CPB
- 2 Omgevingsadviseurs
- Versterken Ketentoezicht
- Verlagen productiviteitsnorm (in afwachting van onderzoek)
- Robuuste Bedrijfsvoering
- Implementatie zaaksysteem
- Arbeidsmarktcampagne
- Kosten Vakoverleg
- Post onvoorzien naar 1% van de begroting
- Verlagen verwachte renteopbrengst
- Bedrijfsvoeringskosten (wagenpark, huisvesting, ICT)

Baten

De deelnemersbijdrage stijgt als gevolg van de hiervoor genoemde ontwikkelingen met € 3,2 mln. (14,7%) ten opzichte van 2026.

De mutatie van de deelnemersbijdrage is niet voor elke deelnemer gelijk. Voor elke individuele deelnemer worden in samenspraak de begrote uren bepaald op basis van ervaringscijfers van voorgaande jaren. Dit kan leiden tot een verhoging of een verlaging van de begrote uren.

De Specifieke Uitkering Toezicht en Handhaving Energiebesparingsplicht (SPUK THE) is bedoeld om voor meerdere jaren extra capaciteit voor toezicht en handhaving te realiseren, zodat de organisatie op dit vlak een professionaliseringsslag kan maken. Deze baten zijn, in afwachting van de

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

concrete uitwerking van de SPUK-The (Energie) gelijk gehouden aan de verwachte baten van 2026.

De financiële baten zijn met € 50.000 verlaagd als gevolg van een lagere Euribor-rente, waardoor de renteopbrengsten dalen.

Lasten

Personeelskosten

De personeelskosten stijgen met € 2,1 mln. (11.1%). We zien hierbij een verschil in de stijging tussen de personeelskosten in het primaire proces en de overhead.

Primair proces

De personeelskosten primair proces stijgen als gevolg van:

PERSONEELSKOSTEN STIJGEN ALS GEVOLG VAN:	
Indexeringen	
Verlaging productiviteitsnorm	
Hoger aantal begrote uren, waardoor ook de formatie en dus de kosten toenemen. De toename van begrote uren komt vooral door:	• 2 fte Omgevingsadviseurs (Zie paragraaf 5.1.3 voor een toelichting) • 2 fte ketentoezicht (Zie paragraaf 5.1.4 voor een toelichting) • 3.000 uren ZZS. (Zie paragraaf 5.1.3 voor een toelichting)

Tabel 11. Stijging personeelskosten

Overhead

DE PERSONEELSKOSTEN VAN DE OVERHEAD STIJGEN ALS GEVOLG VAN:	
Indexeringen	
Robuuste bedrijfsvoering, die bestaat uit de volgende functies	• Directiesecretaris (1 fte) • Bedrijfsjurist (1 fte) • Strategische communicatie (1 fte) • Medewerker facilitair & huisvesting (1 fte) • Strategisch accountmanagement (1 fte) • Informatiebeheerder (1 fte) • Medewerker kwaliteit en processen (1 fte)

Tabel 12. Stijging overhead

Overige personeelskosten

De overige personeelskosten bestaan voor een deel uit kosten die meebewegen met de personeelskosten, te weten de opleidingskosten (3 procent van de loonsom) en het budget voor secundaire arbeidsvoorwaarden (1.2 procent). Ook is hieronder budget voor werving & selectie, budget voor outplacement en budget voor reiskosten conform de Regeling vergoeding reiskosten FUMO opgenomen.

Naast indexeringen in het budget voor overige personeelskosten verhoogd met € 40.000 voor de noordelijke arbeidsmarktcampagne.

Kapitaallasten

De kapitaallasten stijgen als gevolg van verwachte investeringen in hardware zoals telefoons en laptops en een investering geluidsapparatuur voor het verrichten van geluidsmetingen voor onze deelnemers.

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

Bedrijfsvoeringskosten

De bedrijfsvoeringskosten stijgen met € 259.000 (11,8%).

De ICT-kosten stijgen door hogere licentiekosten, onder meer door een toenemend gebruik van AI (Artificial Intelligence).

De huisvestingskosten stijgen door hogere onderhoudskosten voor installaties, waar in de begroting geen ruimte voor was, maar die gezien de staat van bijvoorbeeld het klimaatsysteem wel noodzakelijk zijn. In voorgaande jaren leidde dit tot een overschrijding van de begroting, die hiermee wordt voorkomen.

De overige bedrijfsvoeringskosten bestaan onder meer uit kosten voor het wagenpark, administratiekosten, verzekeringen en abonnementen. Deze kosten stijgen vooral als gevolg van indexeringen.

Onvoorzien

Het budget voor onvoorzien wordt gesteld op 1% van de begroting.

Sinds jaren is de post onvoorzien (€ 100.000) niet aangepast en bedroeg in voorgaande jaren circa 0,4% van de begroting. De post onvoorzien telt mee voor de bepaling van het weerstandsvermogen en zorgt hiermee voor meer financiële stabiliteit. Daarom wordt voorgesteld de post onvoorzien met ingang van 2027 standaard op 1% van de begroting te stellen.

Ontwikkelkosten

Het budget voor ontwikkelkosten wordt verhoogd met twee incidentele posten.

- Implementatie zaaksysteem. Per 1 januari 2027 gaat de FUMO naar verwachting over op een nieuw zaaksysteem. Dit zal, vooral in de beginperiode van 2027, leiden tot inefficiënties als gevolg van het vertrouwd raken met het nieuwe systeem. Hiervoor is een incidenteel budget opgenomen van € 300.000.

- Doorontwikkeling P&O. Voor de doorontwikkeling van P&O is een incidenteel budget opgenomen van € 80.000. Onderwerpen die hierbij aan de orde komen zijn procesoptimalisatie, herijking beleidsstukken, vergroten van deskundigheid en professionaliteit, optimalisatie van functionaliteiten in AFAS en structurele begeleiding bij WW en ziektewet instroom (FUMO is eigen risicodrager voor wat betreft WW).

8.3 Collectieve taken

In de begroting 2027 zijn 8.500 uren opgenomen voor de uitvoering van collectieve taken. Dit is een stijging ten opzichte van 2026. Dit wordt veroorzaakt door het opnemen van 2 fte Omgevingsadviseurs. Daarnaast is zijn de uren bedrijvenlijst uit de collectieve taken gehaald en is de functionaris die deze taak vervult onder afdeling bedrijfsvoering opgenomen, zoals in werkelijkheid ook het geval is.

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven

Op advies van de strategische stuurgroep Financiën en Flexibiliteit heeft het VTH-MO de FUMO de opdracht gegeven om in de begroting 2027 de overhead als vaste begrotingspost op te nemen. Deze werkwijze sluit aan bij de door OD-NL geadviseerde, toekomstbestendige financieringssystematiek voor omgevingsdiensten. Door de overhead los te koppelen van de productie (declarabele uren) verkleinen we het financiële risico bij onderproductie. Deze keuze past binnen de kaders van de Gemeenschappelijke Regeling en de huidige financieringssystematiek van de FUMO. Op begrotingsbasis heeft dit geen invloed op de deelnemersbijdrage.

In onderstaande tabel zijn de tarieven voor 2027 opgenomen.

OMSCHRIJVING	TARIEFGROEP	UURTARIEF ZONDER OVERHEAD	INTEGRAAL UURTARIEF
Basistaken	nvt	€ 72,96	€ 137,10
Collectieve taken	nvt	€ 72,96	€ 137,10
Aanvullende en incidentele taken	Tariefgroep 1	€ 45,00	€ 109,00
	Tariefgroep 2	€ 59,00	€ 123,00
	Tariefgroep 3	€ 78,00	€ 142,00
	Tariefgroep 4	€ 92,50	€ 156,50

Tabel 13. tarieven 2027

De basistaken, collectieve taken en aanvullende taken worden bij de deelnemers vooraf in rekening gebracht en afgerekend op basis van het uurtarief zonder overhead. Voor incidentele taken en opdracht van niet-deelnemers wordt het integrale uurtarief gehanteerd.

8.5 Investeringen

We verwachten in 2027 voor € 100.000 aan investeringen te doen in ICT-gerelateerde zaken, zoals vervangingsinvesteringen in laptops en telefoons, maar ook investeringen in het netwerk.

Ook verwachten we in 2027 voor € 250.000 aan investeringen te doen in een nieuw te betrekken huurpand. De besluitvorming hierover is nog niet definitief, maar vooruitlopend op besluitvorming wordt hiervoor op deze wijze wel alvast investeringskrediet aangevraagd.

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

8.6 Financieel meerjarenperspectief

Hieronder is het financieel meerjarenperspectief van de begroting opgenomen.

BEDRAGEN (€ X1.000)	2026 BEGROTING	2027 BEGROTING	2028 BEGROTING	2029 BEGROTING	2030 BEGROTING	2031 BEGROTING
Totale baten	**23.424**	**26.433**	**27.390**	**28.542**	**29.878**	**31.276**
Deelnemersbijdragen	**21.541**	**24.698**	**25.655**	**26.807**	**28.143**	**29.541**
Specifieke uitkeringen	**614**	**614**	**614**	**614**	**614**	**614**
Financiële baten	**150**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**
Overige baten	**1.119**	**1.021**	**1.021**	**1.021**	**1.021**	**1.021**
Totale lasten	**23.425**	**26.433**	**27.390**	**28.542**	**29.878**	**31.276**
Personeelskosten	**19.161**	**21.279**	**21.379**	**21.249**	**21.249**	**21.249**
Primair proces	13.518	14.900	15.000	14.870	14.870	14.870
Overhead	4.813	5.562	5.562	5.562	5.562	5.562
DVO's	828	816	816	816	816	816
Overige personeelskosten	**1.383**	**1.517**	**1.517**	**1.517**	**1.517**	**1.517**
Kapitaallasten	**240**	**274**	**274**	**274**	**274**	**274**
Bedrijfsvoeringskosten	**2.189**	**2.448**	**2.448**	**2.448**	**2.448**	**2.448**
ICT-kosten	824	927	927	927	927	927
Huisvestingskosten	732	834	834	834	834	834
Overige bedrijfsvoeringskosten	633	687	687	687	687	687
Onvoorzien	**105**	**258**	**258**	**258**	**258**	**258**
Ontwikkelkosten	**272**	**658**	**278**	**278**	**278**	**278**
Implementatie omgevingswet	**75**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Indexering	**0**	**0**	**1.237**	**2.519**	**3.855**	**5.253**

Tabel 14. meerjarenperspectief

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

BEDRAGEN (€ X1.000)	2026 BEGROTING	2027 BEGROTING	2028 BEGROTING	2029 BEGROTING	2030 BEGROTING
VASTE ACTIVA					
Financiële vast activa	15	15	15	15	15
Materiele vaste activa	850	650	525	400	200
	865	665	540	415	215
VLOTTENDE ACTIVA					
Overige vorderingen en overlopende activa	1.100	1.100	1.100	1.100	1.100
Liquide middelen	3.590	3.790	3.915	4.040	4.240
	4.690	4.890	5.015	5.140	5.340
TOTAAL ACTIVA	**5.555**	**5.555**	**5.555**	**5.555**	**5.555**
VASTE PASSIVA					
Eigen vermogen	800	800	800	800	800
Voorzieningen	55	55	55	55	55
Lening (langlopende deel)	200	200	200	200	200
	1.055	1.055	1.055	1.055	1.055
VLOTTENDE PASSIVA					
Netto vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan eén jaar	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000
Overlopende passiva	500	500	500	500	500
	4.500	4.500	4.500	4.500	4.500
TOTAAL PASSIVA	**5.555**	**5.555**	**5.555**	**5.555**	**5.555**

Tabel 15. geprognosticeerde balans en toelichting

In de geprognosticeerde balans is rekening gehouden met de volgende punten:

- Afschrijvingen conform begroting en investeringen in de periode 2026 – 2030;
- Van de lening van € 1 miljoen is € 0,8 miljoen direct aflosbaar en daarmee onder de vlottende passiva verantwoord.

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

9

Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

In bijlage 1 zijn vier overzichten opgenomen met specificaties van de deelnemersbijdrages.

- In tabel 16 is een totaalspecificatie opgenomen van de deelnemersbijdrage voor 2027.
- In tabel 17 is een specificatie opgenomen van de ontwikkeling van de deelnemersbijdrage 2027 ten opzichte van 2026.
- In tabel 18 is het overzicht opgenomen van het aantal basistaakbedrijven per categorie.

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

DEELNEMER	TOTALE BIJDRAGE	BASISTAKEN	PLUSTAKEN	OVERIGE OPBRENGSTEN	COLLECTIEVE OPDRACHTEN INCL KETENTOEZICHT	OVERHEAD
Achtkarspelen	770.374	317.118	40.382	-	54.316	358.559
Ameland	146.356	52.176	19.731	-	6.383	68.066
Dantumadiel	537.901	170.952	87.039	-	25.984	253.926
De Fryske Marren	1.523.008	630.686	81.593	-	98.973	711.756
Harlingen	660.095	217.956	96.458	-	36.924	308.757
Heerenveen	1.007.733	423.774	52.614	-	61.951	469.394
Leeuwarden	1.796.830	740.552	121.693	-	98.264	836.320
Noard-East Fryslân	1.508.990	575.500	129.313	-	103.838	700.340
Ooststellingwerf	785.749	339.115	25.712	-	54.285	366.637
Opsterland	693.422	309.928	13.746	-	45.901	323.845
Schiermonnikoog	55.451	19.510	7.198	-	2.860	25.883
Smallingerland	971.772	371.940	93.662	-	54.525	451.645
Súdwest-Fryslân	2.747.730	1.246.231	23.088	-	193.605	1.284.806
Terschelling	258.452	84.673	42.330	-	11.904	119.545
Tytsjerksteradiel	783.061	303.040	72.476	-	44.656	362.890
Vlieland	98.010	26.495	22.572	-	3.541	45.402
Waadhoeke	1.496.971	574.470	123.516	-	102.083	696.902
Weststellingwerf	723.175	326.051	9.037	-	50.262	337.825
Subtotaal	**16.565.080**	**6.730.166**	**1.062.160**	**-**	**1.050.256**	**7.722.498**
Provincie Fryslân	8.086.201	1.734.613	2.337.960	-	203.217	3.810.411
Wetterskip	46.753	-	46.753	-	-	-
Specifieke uitkeringen	613.916	-	-	613.916	-	-
Rente opbrengsten	100.000	-	-	100.000	-	-
Overige opdrachten incidenteel	1.021.153	-	-	1.021.153	-	-
Eindtotaal	**26.433.103**	**8.464.780**	**3.446.873**	**1.735.069**	**1.253.473**	**11.532.909**

Tabel 16. specificatie bijdrage per deelnemer

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

Ontwikkeling deelnemersbijdrage

	a	b		c = b -/- a	
DEELNEMER	TOTALE BIJDRAGE BEGROTING 2026	TOTALE BIJDRAGE BEGROTING 2027		MUTATIE	
Achtkarspelen	632.779	770.374		137.595	21,7%
Ameland	128.958	146.356		17.398	13,5%
Dantumadiel	502.440	537.901		35.460	7,1%
De Fryske Marren	1.251.754	1.523.008		271.254	21,7%
Harlingen	596.314	660.095		63.781	10,7%
Heerenveen	882.000	1.007.733		125.734	14,3%
Leeuwarden	1.551.933	1.796.830		244.897	15,8%
Noard-East Fryslân	1.335.654	1.508.990		173.337	13,0%
Ooststellingwerf	791.515	785.749		- 5.766	-0,7%
Opsterland	601.309	693.422		92.112	15,3%
Schiermonnikoog	50.121	55.451		5.331	10,6%
Smallingerland	846.960	971.772		124.812	14,7%
Súdwest-Fryslân	2.317.679	2.747.730		430.051	18,6%
Terschelling	207.407	258.452		51.045	24,6%
Tytsjerksteradiel	687.278	783.061		95.784	13,9%
Vlieland	89.542	98.010		8.468	9,5%
Waadhoeke	1.274.483	1.496.971		222.487	17,5%
Weststellingwerf	634.186	723.175		88.989	14,0%
Subtotaal	14.382.312	16.565.080		2.182.768	15,2%
Provincie Fryslân	7.281.829	8.086.201		804.372	11,0%
Wetterskip	46.753	46.753		-	0,0%
Specifieke uitkeringen	613.916	613.916		-	0,0%
Rente opbrengsten	150.000	100.000		- 50.000	-33,3%
Overige opdrachten incidenteel	949.540	1.021.153		71.613	7,5%
Eindtotaal	23.424.351	26.433.103		3.008.753	12,8%

Tabel 17. ontwikkeling deelnemersbijdrage

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

Overzicht aantal inrichtingen (basistaken)

SPECIFICATIE INRICHTINGEN					
Gemeente	Categorie B-	Categorie B	Categorie C	Categorie IPPC	Totaal
Achtkarspelen	312	91	27	16	446
Ameland	33	10	6	0	49
Dantumadiel	220	86	18	1	325
De Fryske Marren	656	235	84	10	985
Harlingen	91	80	43	3	217
Heerenveen	403	116	51	7	577
Leeuwarden	458	144	97	5	704
Noard-East Fryslân	512	327	78	13	930
Ooststellingwerf	209	71	47	11	338
Opsterland	239	61	49	5	354
Schiermonnikoog	40	10	2	0	52
Smallingerland	442	124	42	5	613
Súdwest-Fryslân	1.143	615	114	17	1.889
Terschelling	35	20	15	0	70
Tytsjerksteradiel	333	94	34	5	466
Vlieland	11	6	4	0	21
Waadhoeke	419	365	57	13	854
Weststellingwerf	242	64	53	7	366
Provincie Fryslân	0	0	0	53	53
Totaal	**5.798**	**2.519**	**821**	**171**	**9.309**

Tabel 18. aantal basistaakbedrijven per categorie

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Specificatie plusuren gemeenten

PRODUCT	VARIANT	AANTAL UREN																			
		Achtkarspelen	Ameland	Dantumadiel	De Fryske Marren	Harlingen	Heerenveen	Leeuwarden	Noard-East Fryslân	Ooststellingwerf	Opsterland	Schiermonnikoog	Smallingerland	Súdwest-Fryslân	Terschelling	Tytsjerksteradiel	Vlieland	Waadhoeke	Weststellingwerf	Totaal	Tariefgroep
Advies activiteit fysieke leefomgeving	Advies Geluid	300	54	80	350	416	450	980	370	200	0	0	450	0	150	250	15	450	0	4.515	3
	Advies Lucht (luchtkwaliteit en luchtemissies)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	50	0	0	0	0	0	0	50	4
	Advies Bodem (o.a. bodeminformatie)	0	0	0	0	75	0	0	0	0	0	0	0	0	48	0	20	0	0	143	3
	Advies energiebesparing en duurzaamheid	0	0	10	0	0	0	0	40	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	50	3
	Advies Juridisch	100	0	130	50	125	75	100	570	50	50	0	164	0	82	200	0	200	50	1.946	4
Advies activiteit fysieke leefomgeving	Advies externe veiligheid (i.r.t. Wm / Omgevingswet en RO)	84	12	47	161	76	117	178	189	30	73	8	107	250	27	124	8	50	20	1.560	3
	Beleidsondersteuning	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	20	0	100	200	0	320	4
	Nazca	9	3	9	9	9	9	0	27	9	9	3	9	9	3	9	3	18	9	156	3
	Register externe veiligheid	6	1	4	20	5	10	20	15	20	20	1	8	25	2	45	2	20	20	244	3
	Administratieve ondersteuning	0	0	0	0	120	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	30	0	0	150	1
Reguleringstaken	Reguleringstaken niet basistaak	0	0	244	0	50	0	0	160	0	0	0	50	0	0	0	0	120	0	624	2
	Reguleringstaken bodem (plustaak, waaronder bodemloket)	0	23	18	142	85	-	0	68	15	20	7	44	0	7	0	7	40	10	486	2
Toezicht	Toezicht niet basistaak	0	0	427	0	95	0	0	0	0	0	12	50	0	60	0	45	180	0	869	2
	Toezicht BOA domein II	0	66	264	264	264	0	264	0	0	0	66	264	0	66	264	66	264	0	2.112	3
	Toezicht bodem (plustaak)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
Overige	Overig	0	100	27	0	0	0	0	168	0	0	0	0	12	75	0	0	50	0	432	3
	Piket niet basistaak	p.m.	0	0	100	p.m.	0	0	0	0	0	0	p.m.	0	0	p.m.	0	p.m.	0	100	2
Totaal aanvullende taken		**499**	**259**	**1.260**	**1.096**	**1.320**	**661**	**1.542**	**1.607**	**324**	**172**	**97**	**1.196**	**296**	**540**	**892**	**296**	**1.592**	**109**	**13.757**	

Tabel 19. Specificatie plusuren gemeenten

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

Specificatie plusuren provincie

PROVINCIE FRYSLÂN	TARIEFGROEP				
Taakveld	**1**	**2**	**3**	**4**	**Totaal**
Externe Veiligheid	0	0	0	400	400
Geluid	0	0	300	0	300
Grondwater	0	1.135	0	0	1.135
Luchtvaart	0	0	250	0	250
Natuur	0	0	6.400	0	6.400
Ondersteuning	0	0	700	6.450	7.150
Ontgrondingen & Bodem	0	9.020	0	0	9.020
Strafrechtellijke handhaving	0	0	2.300	0	2.300
Vuurwerk	0	850	450	0	1.300
Zwemgelegenheden	0	4.590	0	0	4.590
Totaal	**0**	**15.595**	**10.400**	**6.850**	**32.845**

Tabel 20. Specificatie plusuren provincie

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

DEELNEMER	REGULERING (EXCL ACTUALISATIES)	ACTUALISATIES VERGUNNINGEN	TOEZICHT	ASBEST: REGULERING	ASBEST: TOEZICHT	BODEMTAKEN: REGULERING	BODEMTAKEN: TOEZICHT	VRIJE VELD TOEZICHT BODEM	HANDHAVING	ENERGIE-TOEZICHT	WERKGEB. PERS. MOB.	KETEN-TOEZICHT	BRIKS TAKEN	TOTAAL UREN
Achtkarspelen	1.185	266	1.429	133	80	488	264	100	194	55	6	400	-	4.599
Ameland	240	34	121	13	8	110	98	19	32	28	-	31	-	734
Dantumadiel	514	157	714	146	88	292	160	67	105	28	-	170	-	2.441
De Fryske Marren	2.423	560	2.565	226	136	988	681	233	385	173	14	671	-	9.055
Harlingen	831	300	853	60	36	333	257	51	134	48	-	269	-	3.172
Heerenveen	1.757	369	1.502	213	128	671	400	156	256	173	32	389	-	6.044
Leeuwarden	2.951	703	1.987	399	240	1.230	1.365	278	451	308	40	542	-	10.494
Noard-East Fryslân	1.963	573	2.795	338	203	653	431	149	350	142	10	798	-	8.405
Ooststellingwerf	1.636	430	1.256	160	96	293	297	50	208	92	4	375	-	4.896
Opsterland	1.159	328	1.058	180	108	439	482	109	190	85	4	292	-	4.433
Schiermonnikoog	50	7	93	20	12	32	18	9	12	7	-	18	-	276
Smallingerland	1.631	259	1.420	266	160	457	248	113	224	144	30	343	-	5.296
Súdwest-Fryslân	5.003	867	4.889	466	280	1.903	1.725	389	764	280	28	1.299	-	17.891
Terschelling	450	143	236	47	28	76	59	16	52	31	-	71	-	1.209
Tytsjerksteradiel	1.238	232	1.136	158	95	495	336	93	186	63	4	283	-	4.320
Vlieland	140	34	67	9	6	28	43	4	16	9	-	20	-	376
Waadhoeke	2.278	450	2.650	233	140	767	411	197	351	125	8	775	-	8.385
Weststellingwerf	1.753	403	1.176	120	72	310	160	67	200	79	10	335	-	4.684
Provincie Fryslân	13.750	-	6.990	-	-	-	1.317	-	-	-	-	900	1.330	24.287
Totaal uren	**40.953**	**6.115**	**32.935**	**3.185**	**1.916**	**9.561**	**8.753**	**2.100**	**4.110**	**1.870**	**190**	**7.980**	**1.330**	**120.998**

Tabel 21. Specificatie basistaakuren per deelnemer

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

BEGROTING FUMO BEDRAGEN (X € 1.000)	2027	0,1 BESTUUR	0,4 OVERHEAD, ONDERSTEUNING ORGANISATIE	0,8 OVERIGE BATEN EN LASTEN	7,4 MILIEUBEHEER	8,3 WONEN EN BOUWEN
Lasten:						
Personeelskosten	20.434	74	5.488	-	14.775	97
Inbesteding o.b.v. DVO's	816	-	816	-	-	-
Detachering Wetterskip	28	-	28	-	-	-
Materiele lasten	4.897	-	4.897	-	-	-
Onvoorzien	258	-	-	258	-	-
Onvoorzien	-	-	-	-	-	-
Totaal lasten	**26.433**	**74**	**11.229**	**258**	**14.775**	**97**
Baten:						
Basistaken	8.562	-	-	-	8.465	97
Aanvullende taken	3.447	-	-	-	3.447	-
Overige opbrengsten	14.424	-	-	-	14.424	-
Onvoorzien	-	-	-	-	-	-
Totaal baten	**26.433**	**-**	**-**	**-**	**26.336**	**97**
Saldo	**0**					

Tabel 23. Overzicht taakvelden

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

		OMSCHRIJVING RISICO	BEHEERSMAATREGELEN	BEDRAG	KANS (HOOG/MIDDEL/ LAAG)	IMPACT
1.	Inflatie	In de begroting van 2027 is rekening gehouden met een indexering van 4,2%. Dit is gebaseerd op de Middellange termijn raming van het CPB van september 2025. Het is onzeker wat de inflatie de komende periode gaat doen. Hierdoor ontstaat het risico dat de indexering ontoereikend is. Met name CAO-effecten kunnen tot extra kosten leiden. Een stijging van 2% boven op de indexering van de loonkosten, betekent een extra kostenpost van circa € 300.000.	• Geen beheersmaatregelen mogelijk	€ 300.000	M	€ 150.000
2.	Rente	In de begroting 2027 is rekening gehouden met een renteopbrengst van € 100.000. Het risico bestaat dat de rente verder gaat dalen en dat de begrote opbrengst niet gerealiseerd gaat worden. Het maximale risico wordt geschat op € 50.000.	• Geen beheersmaatregelen mogelijk	€ 75.000	M	€ 37.500
3.	Productivitet	De productiviteitsnorm is in de begroting 2027 verlaagd naar 1.330 uren per fte. Dit is hoger dan de realisatie van 2024 (1.312) en 2025 (1.290). Doordat de overhead met een vaste bijdrage wordt gedekt, is het financiële risico al fors verlaagd. Uitgaande van een realisatie van 1.300 uur en een formatie van 150 fte, schatten we het maximale risico in op € 350.000.	• "* Sturing op het behalen van de productiviteitsnorm. Hierbij kan gekeken worden naar de wijze van tijdsregistratie. • Met de deelnemers en het bestuur in gesprek gaan over de haalbaarheid van de productiviteitsnorm en deze eventueel bijstellen."	€ 350.000	M	€ 175.000
4.	ICT-Omgevingswet	Het ICT-landschap, waaronder het zaaksysteem LEEF, dient te worden aangepast aan de veranderende wet- en regelgeving. Daarnaast vereist de aansluiting op het digitale stelsel een organisatie die geheel digitaal kwalitatieve, hoogstaande informatie verzamelt en opmaakt. Dit betekent dat (interne) processen en systemen opnieuw ingericht moeten worden. Omvang van het risico is moeilijk te bepalen. Schatting risico is € 300.000.	• "• Werken met een gedegen projectplanning, waarin prioriteiten worden gesteld op basis van beschikbare uren/budget. • Goed verwachtingsmanagement richting de deelnemers."	€ 300.000	H	€ 240.000
5.	Outplacementkosten	In de begroting van de FUMO is een budget van € 200.000 opgenomen voor outplacementkosten. Het risico bestaat dat dit budget niet voldoende is om de werkelijke outplacementkosten te dekken.		€ 250.000	L	€ 50.000
Totaal				**1.275.000**		**652.500**

Tabel 24. Risico-analyse

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

Gemeente	Basis	Plus	Collectief	Totaal	%
Achtkarspelen	4.746	499	345	5.590	3,11%
Ameland	746	259	57	1.061	0,59%
Dantumadiel	2.513	1.260	186	3.959	2,20%
De Fryske Marren	9.315	1.096	685	11.096	6,17%
Harlingen	3.256	1.320	237	4.814	2,68%
Heerenveen	6.197	661	461	7.318	4,07%
Leeuwarden	10.692	1.542	805	13.038	7,25%
Noard-East Fryslân	8.685	1.607	625	10.918	6,07%
Ooststellingwerf	5.023	324	369	5.716	3,18%
Opsterland	4.540	172	337	5.049	2,81%
Schiermonnikoog	285	97	21	404	0,22%
Smallingerland	5.441	1.196	404	7.041	3,92%
Súdwest-Fryslân	18.380	296	1.354	20.030	11,14%
Terschelling	1.232	540	92	1.864	1,04%
Tytsjerksteradiel	4.436	892	329	5.657	3,15%
Vlieland	383	296	29	708	0,39%
Waadhoeke	8.648	1.592	624	10.865	6,04%
Weststellingwerf	4.803	109	354	5.267	2,93%
Provincie Fryslân	24.674	32.845	1.885	59.405	33,04%
Totaal	**123.998**	**46.602**	**9.200**	**179.799**	**100,00%**

Tabel 25. Verdeelsleutel overhead

Provinsje Fryslân

575795

30 SEP 2026

Gemeente Ameland
Aan de gemeenteraad
Postbus 22
9160 AA HOLLUM

Leeuwarden, 21 september 2026
Verzonden, 22 SEP. 2026

Ons kenmerk : 02558300
Afd./Opgave : Kwaliteit Openbaar Bestuur
Behandeld door : W. Visser / (058) 2928468 of w.visser@fryslan.frl
Uw kenmerk : -
Bijlage(n) : -

Onderwerp : Jaarrekening 2025

Geachte raad,

Via deze brief willen wij u informeren dat we op 14 juli 2026 tijdig uw jaarrekening over het jaar 2025 hebben ontvangen en dat wij deze jaarrekening, die door u is vastgesteld op 6 juli 2026, voor kennisgeving hebben aangenomen.

Jaarrekeningresultaat 2025
Uw jaarrekening 2025 sluit met een voordelig resultaat van € 2,2 miljoen. Binnen de provincie Fryslân zien we dat bijna alle gemeenten een voordelig jaarrekeningresultaat hadden over 2025.

Uit onze analyse blijkt dat veel gemeenten, net als voorgaande jaren, incidentele voordelen hadden. De meest voorkomende voordelen waren:
- Algemene uitkering gemeentefonds, omdat gemeenten via de circulaires in 2025 nog middelen ontvingen van het Rijk welke in 2025 niet meer uitgegeven konden worden.
- Onderuitputting van kapitaallasten, doordat gemeenten niet alle in 2025 geplande investeringen konden realiseren.
- Positieve resultaten door de grondexploitatie.

Deze oorzaken zijn vergelijkbaar met de verklaringen bij de jaarrekeningen van de afgelopen jaren.

Naast voordelen waren er natuurlijk ook nadelen. Het meest opvallende, incidentele nadeel was de aanvulling van de voorziening wethouderspensioenen. Bij de meeste gemeenten was die aanvulling noodzakelijk als gevolg van een uitspraak van de commissie BBV.

Bezoekadres:
Tweebaksmarkt 52
8911 KZ Leeuwarden

Postadres:
Postbus 20120
8900 HM Leeuwarden

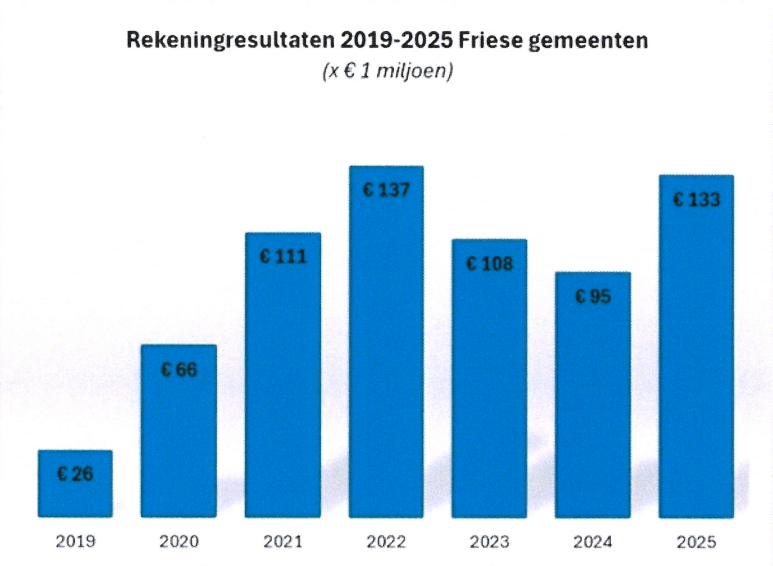
Telefoon: 058 - 292 59 25
E-mail: provincie@fryslan.frl
K.v.K. nummer: 01178978

BTW nummer: NL001032823B02
IBAN: NL86 RABO 0141 2384 61
BIC: RABONL2U

fryslan.frl

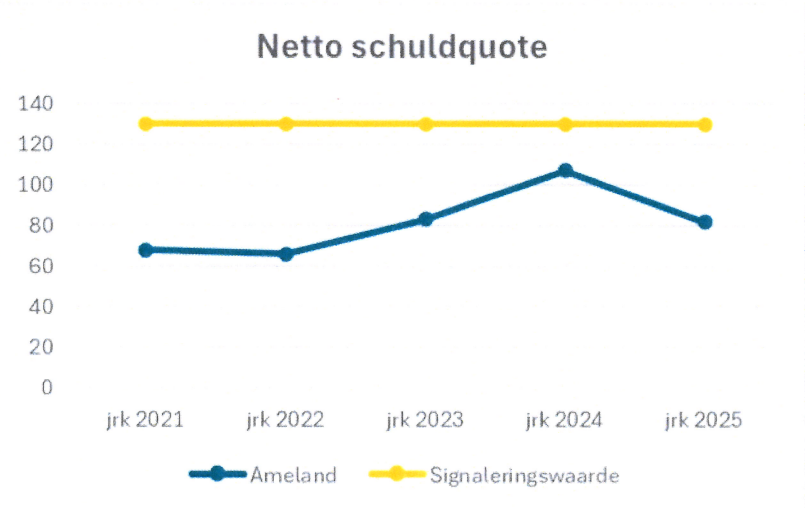
Verder zien we bij meerdere gemeenten de kosten voor de Jeugdzorg doorstijgen.
Een aantal gemeenten had deze extra last reeds gedurende het jaar geraamd, maar er zijn ook gemeenten die dit nadeel bij de jaarrekening nog hebben moeten nemen.

Ontwikkeling rekeningresultaten Friese gemeenten

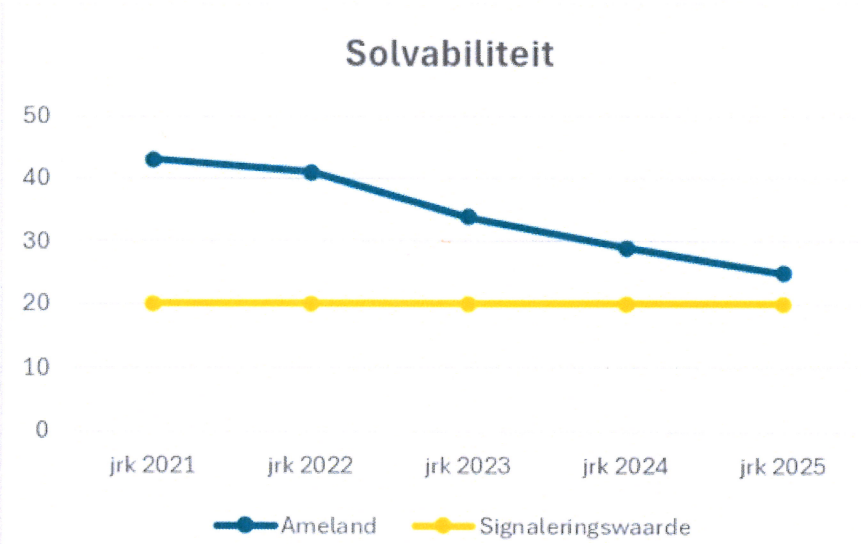
Ontwikkeling financiële kengetallen
Elke gemeente rapporteert in haar jaarrekening en begroting over zes financiële kengetallen. Deze hebben een signalerende functie en geven een indicatie van de financiële positie van de gemeente. De drie belangrijkste kengetallen zijn de netto schuldquote, de solvabiliteit en de belastingcapaciteit. In de tabel hierna ziet u hoe deze kengetallen zich ontwikkeld hebben ten opzichte van de stand in de jaarrekening 2021.

<u>Netto schuldquote</u>
De netto schuldquote geeft eenvoudig gezegd de mate weer waarin de gemeente haar schulden (rente en aflossing) kan betalen. Uit onderstaande grafiek blijkt dat uw gemeente een lage schuldquote heeft. Dat betekent een relatieve lage schuldendruk (via rentelasten) op uw gemeentelijke exploitatie, wat uw begroting flexibeler maakt.

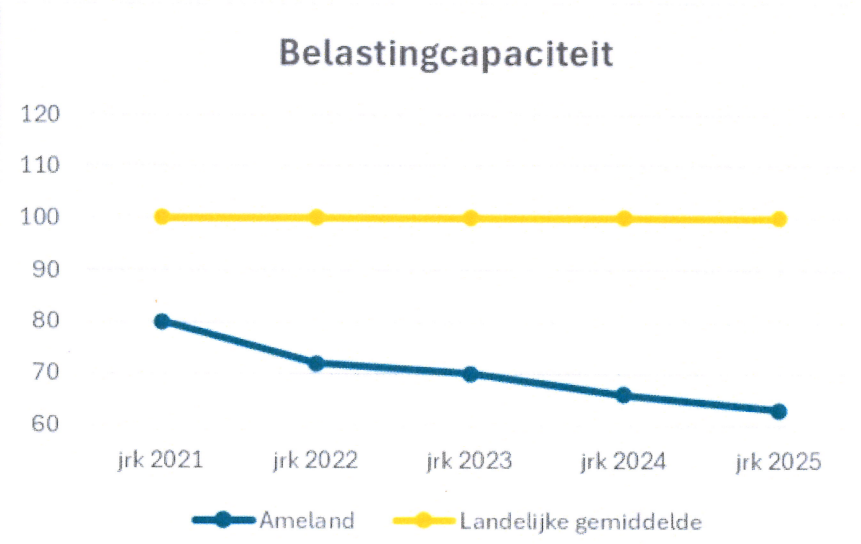
Solvabiliteit

De solvabiliteit geeft de mate waarin de gemeente buffers heeft om tegenvallers mee op te vangen. Uit onderstaande grafiek blijkt dat de solvabiliteit van uw gemeente boven de signaalwaarde zit. Op basis hiervan kan worden geconcludeerd dat uw gemeente voldoende reserves heeft om tegenvallers op te vangen.

Belastingcapaciteit

De belastingcapaciteit geeft de hoogte weer van de woonlasten ten opzichte van het landelijk gemiddelde (100%). Ook geeft dit kengetal een indicatie in hoeverre nieuw beleid of financiële tegenvallers zijn te dekken uit een verhoging van de woonlasten. Uw gemeente heeft ruim lagere woonlasten dan het landelijk gemiddelde.

Tot slot
We hopen dat deze brief met betrekking tot uw jaarrekening 2025 u ook wat meer informatie heeft geboden over de ontwikkeling van de financiële positie van uw gemeente.

Voor vragen over deze brief kunt u contact opnemen met uw financieel toezichthouder.

Namens het college van Gedeputeerde Staten,

mevr. N. Nijp, MBA
Stafhoofd Bestuurszaken

Aan de Staten- en Gemeenteraadsleden en het Algemeen Bestuur
Provincies Drenthe, Fryslân en Groningen,
Gemeenten in de provincies Drenthe, Fryslân en Groningen
Noordelijke Waterschappen

c.c. vaste Kamercommissies Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening en Infrastructuur en Waterstaat

Leeuwarden, 21 september 2026

Behandeld door : Lennart van Drunen
E-mail : secretariaat-mirt-leefomgeving@provinciegroningen.nl
Onderwerp : BO Leefomgeving Noord d.d. 7 september 2026

Geachte leden van Provinciale Staten, Gemeenteraden en Algemeen Bestuur,

Op 7 september j.l. vond in Den Haag het Bestuurlijk Overleg Leefomgeving (BOL) plaats. We hebben daarin verschillende ontwikkel- en uitvoeringsafspraken gemaakt met het kabinet en een goed gesprek gevoerd over keuzes op het gebied van de ruimtelijk-economische ontwikkeling van Noord-Nederland. Van cruciaal belang voor een goede samenwerking tussen Rijk en regio is het principe van wederkerigheid. Het stemt ons positief dat dit tijdens het BOL ook door het kabinet werd benadrukt. In deze brief informeren we u over de hoofdlijnen van het gesprek; de volledige afsprakenlijst zit bij de Kamerbrief[1].

Actualiteiten
Op het eerste BOL sinds het aantreden van het kabinet Jetten waren er verschillende actualiteiten over kabinetsplannen te bespreken. Zo is er stilgestaan bij het positieve bericht dat Leeuwarden Middelsee-Spoordok is aangewezen als Nationale Grootschalige Woningbouwlocatie. Wij hebben benoemd nog meer potentieel te zien voor extra woningbouw in onze provincies, waarbij het van belang is om landelijke prognoses in lijn te brengen met regionale prognoses. Hier gaat het Rijk mee aan de slag. Ook hebben Rijk en Regio hebben afgesproken tijdens het BOL 2027 een strategisch gesprek te voeren over samenhang tussen het watersysteem en ruimtelijke ontwikkelingen in Noord-Nederland. Verder is er teruggeblikt op het geslaagde congres van de initieerregio's in Assen, waar in aanwezigheid van de minister van VRO een volgende stap is gezet in langjarig partnerschap tussen het rijk en deze regio's.

Herprioritering mobiliteitsfonds en deltafonds
De aangekondigde herprioritering binnen het mobiliteitsfonds en deltafonds was ook een belangrijke actualiteit om bij stil te staan.[2] De staatssecretaris van I&W gaf daarbij aan dat het een ingewikkeld traject is, maar dat ze haar best doet om de inbreng van de regio's goed mee te wegen. Het standpunt van Noord-Nederland is helder: we roepen het kabinet op structureel meer te investeren in infrastructuur en de begrotingssystematiek daarop aan te passen. Daarin staan we niet alleen: gemeenten, provincies, vervoerregio's, het bedrijfsleven, mobiliteitsaanbieders, logistieke organisaties en de bouwsector trekken gezamenlijk aan de bel bij het kabinet.[3] Goede bereikbaarheid is absoluut randvoorwaardelijk voor onze economie, woningbouw, veiligheid en brede welvaart. Op de korte termijn betekent dit dat de basis in heel Nederland op orde moet worden gebracht. Voor de lange termijn is

[1] https://open.overheid.nl/details/61e09314-41fa-4140-aa8b-a8181e88da32
[2] Kamerbrief over prioritering Mobiliteitsfonds en Deltafonds | Rijksoverheid.nl en Afweegproces prioritering en perspectief.pdf
[3] Nederland op rand infracrisis: brede coalitie maant kabinet tot actie - Interprovinciaal Overleg

het noodzakelijk om volgens een helder perspectief te blijven investeren in structuurversterkende infrastructuur die tot grote economische baten kan leiden, zoals de Lelylijn en Nedersaksenlijn.

Nota Ruimte
Het Rijk werkt dit najaar toe naar afronding en vaststelling van de Nota Ruimte. Verschillende noordelijke overheden en organisaties hebben hun zienswijze gegeven op de ontwerpversie van de nota, maar er is nog niet bekend hoe deze zienswijzen zijn verwerkt. Wij hebben tijdens het BOL aangegeven dat hierover tijdig duidelijkheid nodig is om het goede gesprek te kunnen voeren over de aangekondigde uitvoeringsstrategie van de Nota Ruimte. De minister van VRO heeft toegezegd in november helderheid te bieden via een nota van antwoord en vervolgens met ons in gesprek te gaan over de uitvoeringsstrategie. We staan positief tegenover de intentie om de uitvoering van nationale ruimtelijke keuzes integraal en in samenhang te benaderen.

Ruimtelijk Arrangementen
In 2025 en 2026 hebben de noordelijke provincies elk een eigen Ruimtelijk Arrangement met het Rijk getekend. Sindsdien wordt gewerkt aan de uitvoering van de afspraken. We zijn over het algemeen positief over deze samenwerking en willen samen met het Rijk aan de slag met het actualiseren van de Ruimtelijk Arrangementen in 2027.

Specifiek voor de provincie Groningen is gesproken over het feit dat Groningen door het Rijk is overvallen door de ruimtelijke procedure voor een mogelijke kerncentrale. Dit past niet in de gelijkwaardige werkwijze van het ruimtelijk arrangement en druist in tegen de gemaakte afspraken. Tijdens het BOL hebben het kabinet en provincie Groningen afgesproken een tijdelijke energietafel in te richten om de dialoog voort te zetten en samen richting te geven aan de ontwikkeling van de regionale en nationale energievoorziening in Groningen, mede in het licht van de doelstellingen uit de Sociale en Economische Agenda van Nij Begun.

NOVEX-gebieden
In de NOVEX-gebieden werken Rijk en regio samen aan een gebiedsgerichte aanpak voor de grote gestapelde ruimtelijke opgaven. Op het BOL is voor NOVEX-gebied Regio Groningen-Assen een 1.0 versie van de Regionale investeringsagenda[4] vastgesteld. Voor NOVEX-gebied Groningen | Masterplan Zeehavens (NGGMPZ) is de Ontwikkel- en Uitvoeringsagenda vastgesteld[5]. Ook gaan Rijk en regio via NGGMPZ aan de slag met de gebiedsgerichte ontwikkeling van het energie-intensieve industriecluster Noord-Nederland (Eemshaven, Delfzijl, Emmen) als ontwerpopgave. In beide NOVEX-gebieden zetten we hiermee een mooie stap in het aanpakken van gezamenlijke opgaven.

Fries Stedelijk Netwerk
De Verstedelijkingsstrategie Fries Stedelijk Netwerk 2050 levert een belangrijke bijdrage aan nationale opgaven gericht op ruimtelijk-economische ontwikkeling, woningbouw, bereikbaarheid en het behoud en versterken van de kwaliteit van leven. Daarom zijn we blij dat op het BOL met de minister van VRO de afspraak is gemaakt om de verstedelijkingsstrategie samen met de provincie Fryslân en F4-gemeenten uit te werken en vervolgens te concretiseren naar gezamenlijke uitvoering en investeringen. Ook hebben we afgesproken om nog dit jaar een brede, structurele en integrale samenwerking op te zetten om vanuit een gedeeld perspectief op de economische kracht en potentie toe te werken naar meer slagkracht voor Fryslân.

[4] https://open.overheid.nl/details/b0677bee-ca8d-4fca-aa34-d6a8deed5fa9
[5] https://open.overheid.nl/details/a8e7dd8d-3e2f-4baa-82f1-eb8c626b04b3

Regio Emmen
Het afgelopen jaar hebben BZK/VRO en de provincie Drenthe intensief met elkaar gesproken over de VISTA-strategie voor de Regio Emmen. Inmiddels is duidelijk dat Regio Emmen in de definitieve Nota Ruimte de strategie 'initiëren' toegekend krijgt. Tijdens het BOL is stilgestaan bij deze mooie ontwikkeling en vooruitgeblikt op het verder uitwerken van de koers van de regio tot een integrale ontwikkelstrategie inclusief een uitvoeringsagenda. Ook is daarbij benoemd dat de komst van de Nedersaksenlijn en bijbehorende gebiedsontwikkeling van groot belang is.

Woningbouw en mobiliteit (WoKT-regeling)
In het BO-MIRT van 7 januari jl. hebben we met het Rijk afgesproken de effecten van de rendementseisen van de WoKT-regeling te evalueren in het licht van 'Elke Regio Telt!'. Van deze WoKT-regeling – bedoeld om woningbouwprojecten te versnellen door infrastructurele ontsluiting te subsidiëren – werd eind 2025 slechts 4 promille van het totaalbudget in Noord-Nederland toegekend. Het eindrapport Effectstudie Rendementseis WoKT[6] is in juni 2026 opgeleverd en tijdens het BOL vastgesteld en besproken. Zowel Rijk als regio hebben daarbij hun waardering uitgesproken voor de inhoud van het onderzoeksrapport, maar daarmee zijn we er nog lang niet.

Het is essentieel dat de inzichten en conclusies uit het rapport binnen de hele Rijksoverheid worden geïmplementeerd, zodat dergelijke teleurstellende resultaten van rijksregelingen in de toekomst worden voorkomen. Helaas is het in de voorbereiding van het BOL niet gelukt om scherpe afspraken over de opvolging te maken, dus hebben we tijdens het overleg opnieuw ons standpunt naar voren gebracht. Uiteindelijk zijn we met de staatssecretaris van I&W (portefeuillehouder namens het Rijk) tot de afspraak gekomen dat, bij de vormgeving van toekomstige regelingen gericht op woningbouw en mobiliteit, de conclusies en geleerde lessen worden toegepast. Een eventuele afwijking daarvan zal in de toekomst worden gemotiveerd en besproken, waardoor er dus een omgekeerde bewijslast gaat gelden. We zien deze afspraak als een belangrijke eerste stap, maar zullen er bij het gehele kabinet op blijven aandringen dat bij besluitvorming over investeringsbeleid en de toekenning van rijksmiddelen de lessen uit 'Elke Regio Telt!' onverkort moeten worden overgenomen.

Vooruitblik BO-MIRT
Het BO-MIRT van dit jaar staat al bijna voor de deur (4 nov. a.s.). Dit zal een zeer belangrijk overleg worden, omdat er dan naar verwachting meer duidelijk is over de keuzes die het Rijk wil maken in de herprioritering binnen het mobiliteitsfonds en deltafonds. Aan het eind van het BOL hebben we nogmaals benadrukt dat deze afweging niet alleen een mobiliteitsvraagstuk is. Goede bereikbaarheid is cruciaal voor de afspraken die Rijk en regio tijdens dit BOL hebben gemaakt.

We kijken terug op een geslaagd BO-Leefomgeving en zien uit naar goede vervolggesprekken op het BO-MIRT.

Wij vertrouwen erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

[6] https://open.overheid.nl/details/65ad4a3a-3b84-4156-8ac3-7573a30082c6

Hoogachtend,

Mede namens E.J. Bennema, gedeputeerde mobiliteit provincie Groningen en voorzitter Bestuurscommissie MIRT Noord

Drs. A.A.M. Brok
Commissaris van de Koning provincie Fryslân
Voorzitter Samenwerkingsverband Noord-Nederland
Delegatieleider BO-Leefomgeving

Oproep aan raadsleden: Sluit je aan bij de kerngroep van Raden in Verzet tegen het ravijnjaar 2028

Nederland, 1 oktober 2026

Dankzij onze gezamenlijke inzet als gemeenten en raadsleden hebben we de financiële klap van 2026 mede weten te verzachten. Als actieplatform Raden in Verzet willen wij ook deze keer een gezamenlijke inzet plegen om de donkere wolken voor wat betreft het 'ravijnjaar 2028' te verdrijven. Een eerdere verklaring en ons manifest werden ondertekend door ruim 1.200 raadsleden uit meer dan 300 gemeenten. Dat bewees wat we kunnen bereiken als we de handen ineenslaan.

Maar het gevaar is niet geweken. Vanaf 2028 dreigt er door rijksbeleid opnieuw een omvangrijk miljardengat voor de Nederlandse gemeenten. Een financiële opgave die de fundamenten van onze lokale samenleving wederom op schudden zet.

Onze lokale autonomie en voorzieningen staan op het spel

We weigeren om lijdzaam toe te zien hoe onze gemeenten verder worden uitgekleed. Als Den Haag doorzet met deze nieuwe bezuinigingsgolf, zal dit opnieuw direct en hard voelbaar zijn voor onze inwoners. Cruciale voorzieningen dreigen zwaar te worden getroffen:

- *Het Sociaal Domein:* De jeugdzorg en de maatschappelijke ondersteuning (Wmo) komen verder onder druk te staan.
- *Leefbaarheid en Voorzieningen:* Bezuinigingen bedreigen de lokale sport, cultuur, onderwijshuisvesting en het verenigingsleven.

Sterke gemeenten zijn geen luxe, maar een noodzakelijke voorwaarde voor een sterke samenleving. Wij allemaal zijn raadslid geworden om het allerbeste te doen voor onze gemeente, niet om de voorzieningen van onze inwoners kapot te bezuinigen. Gemeenten kunnen hun verantwoordelijkheid alleen waarmaken als daar voldoende structurele middelen tegenover staan.

Daarom roepen we raadsleden op om lid van de landelijke kerngroep te worden!

Om richting het Rijk nogmaals een vuist te maken die niet kan worden genegeerd, vormen we een krachtige landelijke kerngroep die opkomt voor onze lokale autonomie. Want: van coalitie tot oppositie, dit raakt ons allemaal.

- *Wat doet de kerngroep?* Het coördineren van de landelijke acties, opstellen van manifesten, onderhouden van contacten met het Rijk, de VNG en de media, en het organiseren van de achterban.

- *Wie zoeken we?* Raadsleden uit heel Nederland - ongeacht politieke kleur of de omvang van de gemeente - die niet willen wachten tot het water ons in 2028 weer aan de lippen staat.

Dit gaat niet alleen over geld. Het gaat erom dat gemeenten daadwerkelijk in staat worden gesteld de taken en verantwoordelijkheden uit te voeren die het Rijk van hen vraagt.

Sluit je aan

Wil je actieve mede-aanvoerder worden van onze landelijke beweging? Meld je dan aan voor de kerngroep.

Stuur een e-mail naar info@radeninverzet.org met je naam, gemeente en fractie. Ook voor vragen of inhoudelijke bijdragen kun je via dit adres contact opnemen.

Samen staan we sterk. ***Geen taken zonder knaken!***

Met vriendelijke groet,

Raden in Verzet

Anna de Groot (voorzitter), Zaanstad
Tina Jakoeb, Barendrecht
Joep Derksen, Teylingen
Nico de Jong, Alphen aan den Rijn
Remco Doorn, Wormerland

d.d. 8 september
Zuidlaren

Ter attentie van:
het College gemeente Ameland
Postbus 22
9160 AA Hollum-Ameland

Geacht College,

Als direct belanghebbende zijnde bewoner van de 5.1.2e en met dit perceel grenzend aan het perceel van de Postweg 4, maak ik bezwaar tegen de toegekende bouwvergunning voor de Postweg 4 d.d. 28 juli 2026 kadestraal bekend gemeente Ballum, sectie B, nummer 2587.

Mijn bezwaar richt zich op het feit dat de aanvraag in strijd is met artikel 3.2.1 lid g. waarbij een onderlinge afstand van 25 meter tussen de betreffende huizen is gegarandeerd.

Deze verbouwing heeft voor mij de volgende negatieve consequenties:

-Doordat Postweg 4 ten west- zuidwesten van mijn terras is gesitueerd, blokkeert het in de nieuwe situatie een deel van mijn avondzon. Dit geldt zeker in de periodes in de Herfst en het vroege voorjaar.
- Postweg 4 is inmiddels het vierde huis dat richting het huis op de 5.1.2e de maximale ruimte claimt. Door deze claim wordt mij de mogelijkheid ontnomen om uit te breiden. Dit heeft aanzienlijke consequenties voor de waarde van de kavel op de 5.1.2e. Van enige financiële compensatie is geen sprake.

- In twee jaar tijd heb ik het gevoel gekregen volledig ingesloten te worden door excessief grote huizen die naar mijn smaak niet passen bij het duinkarakter. In 2025 is aan mijn andere zijde op de 5.1.2e ook een woning geplaatst die de maximale ruimte naar mij toe heeft genomen.

Concreet is mijn verzoek dan ook om de 25 meter afstand zoals genoemd in het omgevingsbesluit te respecteren.

In afwachting van uw reactie,

Met vriendelijke groet,

5.1.2e

5.1.2e

Legenda toegepaste uitzonderingsgrondslagen

In dit document zijn gegevens definitief geanonimiseerd op grond van:

Wet	Artikel	Omschrijving	Pagina's
Wet open overheid	Art. 5.1 lid 2 sub e	De eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer	1

Postbus 30203, 2500 GE DEN HAAG

Centraal Orgaan opvang asielzoekers
Rijnstraat 8
2515 XP DEN HAAG
telefoon 088-7157000
postadres Postbus 30203
2500 GE DEN HAAG

T.a.v. College

Geachte leden van het college van burgemeester en wethouders,

Een nieuwe bestuursperiode markeert het begin van nieuwe kansen, ambities en samenwerkingen. Namens het Centraal Orgaan opvang asielzoekers (COA) wensen wij u veel succes, energie en verbindingskracht in de komende bestuursperiode.

Kennismaken en verbinding houden
Als nieuw college speelt u een belangrijke rol in de ontwikkeling van uw gemeente en het behartigen van de belangen van uw inwoners. Hoewel er op dit moment geen gezamenlijke opgave ligt op het gebied van asielopvang, maakt het COA graag kennis met uw college en blijven wij graag met u in contact. Wij hechten waarde aan een goede relatie en kijken uit naar een constructieve samenwerking wanneer daar in de toekomst aanleiding toe is.

Kijken naar de toekomst
De komende periode zullen de uitdagingen voor gemeenten en het COA nog steeds groot zijn. Wij blijven werken aan het realiseren van stabiele, duurzame opvanglocaties, het bieden van kansrijke opvang voor alleenreizende jongeren en het versterken van de participatie vanaf de eerste dag.

Uitnodiging en vervolg
Graag maken wij kennis met uw college en blijven wij met elkaar in gesprek over ontwikkelingen en vraagstukken die onze organisaties raken. Wij kijken uit naar een constructieve relatie in de komende bestuursperiode. Wij nodigen uw college daarom graag uit voor een werkbezoek aan een COA-locatie, zodat wij u persoonlijk kunnen informeren over onze werkzaamheden. Daarnaast organiseren we ook graag een apart werkbezoek voor de nieuwe gemeenteraad om fracties te informeren over het wonen en werken op onze opvanglocatie. We horen graag of hier interesse voor is. Mocht uw college andere ideeën hebben, laat het ons dan gerust weten.

Correspondentie uitsluitend
aan het postadres met
vermelding van de datum en
het kenmerk van deze brief

Hoogachtend,

Wya Banus
Regiomanager Noord
Centraal Orgaan opvang asielzoekers

Leo van Eerten
Bestuurlijk Vastgoedregisseur
Centraal Orgaan opvang asielzoekers

COA Centraal Orgaan opvang asielzoekers

Een azc en/of amv opvang in mijn gemeente?

Uitnodiging voor de COA masterclass over asielopvang

Deze uitnodiging is voor ambtenaren en lokale bestuurders. Interesse om deel te nemen?

Laat het weten op coamasterclass@coa.nl. U ontvangt na aanmelding zo spoedig mogelijk aanvullende, praktische informatie over de bijeenkomst. De (besloten) bijeenkomst vindt kosteloos plaats op bovenstaande locatie.

azc Assen

amv locatie Oosterhout

azc Dordrecht

Al meer dan 30 jaar vangt het COA in azc's asielzoekers op gedurende hun asielproces. Momenteel heeft het COA meer dan 300 locaties in Nederland. Twee op de vier gemeenten heeft een azc of amv locatie, sommige gemeenten bieden al decennia lang opvang.

Maar wat komt er kijken bij asielopvang? Wat betekent dat voor de gemeente en haar inwoners? Hoe informeer je omwonenden hierover? Wat is de impact van een azc op bijvoorbeeld de omgeving, politiek, lokale economie, scholen en op de veiligheid? Wat maakt dat de vestiging een succes is en blijft voor alle betrokken partijen? Hoe pak je dat als gemeente samen met het COA aan?

Veel vragen die we regelmatig krijgen en waar het COA samen met ervaringsdeskundigen uit gemeenten waar we al langer mee samen werken u veel over kan vertellen.

Waar gaat de Masterclass over?

Dit najaar organiseren we wederom een aantal keer een masterclass azc en masterclass amv voor ambtenaren en één masterclass azc voor bestuurders.

Tijdens de masterclass geven we u een rondleiding op één van onze opvanglocaties en maakt u kennis met bewoners en medewerkers van een azc. Daarnaast gaan we graag met u in gesprek over de maatschappelijke impact, de kansen, de aandachtspunten en de verantwoordelijkheden. Dit doen we aan de hand van de praktijk van het azc en met veel ruimte voor interactie.

Tijdens de masterclass zal er een ambtenaar of bestuurder zijn van een gemeente met een azc of amv locatie die vertelt over de ervaringen uit zijn of haar gemeente.

Voor wie is de Masterclass?

De masterclass is voor elke ambtenaar of bestuurder die meer wilt weten over de asielopvang en de dagelijkse praktijk op een azc of amv locatie.

Praktische informatie

De bijeenkomsten vinden allen plaats op een van onze opvanglocaties:

- 23 september '26: ambtelijke masterclass azc @ azc Assen
  Van 09.30 - 13.30 uur inclusief lunch.
- 14 oktober '26: ambtelijke masterclass amv @ amv locatie Oosterhout
  Van 12.00 - 16.00 inclusief lunch.
- 2 december '26: ambtelijke en bestuurlijke masterclass azc @ azc Dordrecht
  Van 09.30 - 13.30 inclusief lunch (ambtelijk) en van 14.30 - 18.30 met aansluitend een diner (bestuurlijk).

Deze uitnodiging is voor ambtenaren en lokale bestuurders. Interesse om deel te nemen?

Laat het weten op coamasterclass@coa.nl. U ontvangt na aanmelding zo spoedig mogelijk aanvullende, praktische informatie over de bijeenkomst.

COA Centraal Orgaan opvang asielzoekers

Zicht op asielopvang

Uitnodiging voor een inkijkje in een azc en het COA voor raadsleden

Deze uitnodiging is uitsluitend voor raadsleden. Interesse om deel te nemen?

Laat weten aan bestuurcoa@coa.nl bij welke sessie u aanwezig wilt zijn. U ontvangt na aanmelding zo spoedig mogelijk aanvullende, praktische informatie over de bijeenkomst. De bijeenkomst vindt kosteloos plaats op bovenstaande locaties.

azc Gilze

azc Gouda

azc Almelo

Al meer dan 30 jaar vangt het COA in azc's asielzoekers op gedurende hun asielproces. Momenteel heeft het COA meer dan 300 locaties in Nederland. Twee op de vier gemeenten heeft een azc, sommige gemeenten bieden al decennia lang opvang.

Maar wat komt er kijken bij asielopvang? Wat is de dagelijkse praktijk op een azc? Wat is de rol van het COA en wat is de rol van de gemeente? Wat is de impact van een azc op de omgeving, politiek, lokale economie, scholen en de veiligheid?

Veel vragen die we regelmatig krijgen en waar het COA, samen met ervaringsdeskundigen uit gemeenten waar we al langer mee samen werken, u veel over kan vertellen.

Waar gaan deze bijeenkomsten voor raadsleden over?

Tijdens deze bijeenkomsten geven we u een rondleiding op één van onze opvanglocaties, maakt u kennis met bewoners van een azc, medewerkers en een bestuurslid van het COA. Daarnaast gaan we graag met u in gesprek over de maatschappelijke impact, de kansen, de aandachtspunten en de verantwoordelijkheden. Dit doen we aan de hand van de praktijk op het azc en met veel ruimte voor interactie. Tijdens de bijeenkomsten zal er een gemeenteraadslid aanwezig zijn van een gemeente met een azc dat vertelt over de ervaringen uit zijn of haar gemeente. Het gaat om off the record bijeenkomsten die we ter achtergrond organiseren.

Voor wie zijn deze bijeenkomsten?

Deze bijeenkomsten zijn voor elk raadslid die meer wilt weten over de asielopvang en de dagelijkse praktijk op een azc.

Praktische informatie

De bijeenkomsten (twee per dag: je kunt kiezen voor een ochtend- of een middagsessie) vinden allen plaats op één van onze opvanglocaties. Het aantal beschikbare plaatsen per sessie is beperkt. Bij veel animo zullen meer sessies door het land volgen.

- zaterdag 6 juni @ azc Gilze
  Ochtendsessie: 10:00 – 13:30 inclusief lunch
  Middagsessie: 13:30 – 16:00 met aansluitend een hapje en een drankje
- zaterdag 12 september @ azc Gouda
  Ochtendsessie: 10:00 – 13:30 inclusief lunch
  Middagsessie: 13:30 – 16:00 met aansluitend een hapje en een drankje
- zaterdag 3 oktober @ azc Drachten
  Ochtendsessie: 10:00 - 13:30 inclusief lunch
- zaterdag 14 november @ azc Almelo
  Ochtendsessie: 10:00 – 13:30 inclusief lunch
  Middagsessie: 13:30 – 16:00 met aansluitend een hapje en een drankje

Deze uitnodiging is uitsluitend voor raadsleden. Interesse om deel te nemen?

Laat weten aan bestuurcoa@coa.nl bij welke sessie u aanwezig wilt zijn. U ontvangt na aanmelding zo spoedig mogelijk aanvullende, praktische informatie over de bijeenkomst.

Onderwerp: Persbericht: **Amelanders slaan handen ineen voor hoofdpijndossier zwembadlocatie De Vleijen in Nes**

Geachte leden van de gemeenteraad,
Geacht college van Burgemeester en Wethouders,

Als eilandbestuurders kent u het dossier van het voormalige subtropische zwembad in recreatiegebied De Vleijen in Nes als geen ander. Al decennialang is deze locatie een doorn in het oog van de Amelander gemeenschap. De langdurige stilstand, de verloedering en de regelmatige onrust in de omgeving vragen al heel lang om een structurele oplossing.

Als betrokken, hoofdzakelijk Amelander inwoners hebben wij besloten niet langer toe te kijken. Wij hebben onlangs de gronden en het vastgoed van de locatie aangekocht.

Ons doel is simpel en helder: wij willen Ameland in nauwe samenwerking met ons gemeentebestuur definitief verlossen van deze 'rotte kies' en de regie over dit stuk eiland weer in lokale handen leggen.

Morgen brengen wij dit nieuws naar buiten via de media. In de bijlage van deze e-mail vindt u het officiële persbericht dat wij gaan verspreiden.

Samenwerken aan een kwalitatieve toekomst

Onze eerste prioriteit is het zorgvuldig beheren van het terrein en het op korte termijn realiseren van de hoognodige sloop van het zwembad. Daarnaast kijken we vooruit. Wij willen de locatie transformeren naar een hoogwaardige, kleinschalige recreatieve invulling die naadloos aansluit bij het natuurlijke en open karakter van De Vleijen.
Wij realiseren ons terdege dat voor de uiteindelijke invulling een bestemmingswijziging nodig is. Wij geloven in de kracht van lokale samenwerking en willen dit traject dan ook volledig transparant en in goed overleg met u en de omwonenden doorlopen.

Op zeer korte termijn zullen wij contact met u opnemen om constructief met elkaar in gesprek te treden, onze visie toe te lichten en te horen hoe we elkaars ambities voor een mooi en leefbaar Ameland kunnen versterken.

Mocht u vooruitlopend daarop al vragen hebben, dan kunt u contact opnemen met onze woordvoerder Arno Moll

Telefoonnummer: 06-53478790
E-mailadres: arno@hoteldejong.nl

Met vriendelijke groet,

Arno Moll

Namens het Amelander collectief zwembadlocatie de Vleijen

Bijlage: *Persbericht* – **Amelanders slaan handen ineen voor hoofdpijndossier zwembadlocatie De Vleijen in Nes**

Amelanders slaan handen ineen voor hoofdpijndossier zwembadlocatie De Vleijen in Nes

Ameland, 10 september – Een groep betrokken, overwegend Amelander inwoners heeft de locatie van het voormalige subtropische zwembad in recreatiegebied De Vleijen in Nes gekocht van bouwreus VolkerWessels. Met deze gezamenlijke stap willen de Amelanders de langdurige stilstand rondom het complex definitief doorbreken en de locatie een kwalitatieve, duurzame toekomst geven.

De huidige situatie, die door velen als een 'doorn in het oog' of 'rotte kies' wordt ervaren, wordt met de aankoop door een lokale partij aangepakt. De initiatiefnemers hechten groot belang aan de leefbaarheid en het karakter van Ameland en zien kansen om de locatie een andere recreatieve invulling te geven die past binnen de visie van het eiland.

Nieuwe invulling

Hoewel er een vergunning is afgegeven voor een complex met circa 120 kamers en 240 bedden, kiezen de Amelanders bewust voor een andere, veel ingetogener koers.
Zij gaan de gemeente Ameland verzoeken om mee te werken aan een bestemmingswijziging naar de realisatie van vrijstaande recreatiewoningen. Met dit Amelandse initiatief vervallen de plannen voor een grootschalig hotelgebouw dat een zware stempel op de omgeving zou drukken.
Door te kiezen voor vrijstaande woningen in plaats van een hotel met 120 kamers, wordt een forse en maatschappelijk gewenste vermindering van het aantal bedden op deze locatie bereikt. Dit leidt tot een lagere verkeers- en parkeerdruk, waardoor het gebied en de lokale infrastructuur aanzienlijk minder worden belast. De woningen kunnen bovendien landschappelijk fraai en met respect voor de natuur in het bestaande groen worden ingepast.

"Wij zien dit als een unieke kans om een vervallen en onveilige locatie om te toveren tot iets waar het eiland trots op kan zijn," zegt woordvoerder Arno Moll, namens de groep. *"Onze focus ligt op het creëren van meerwaarde, waarbij we de leefomgeving verbeteren en de 'rotte kies' definitief saneren. We willen dit traject transparant en in goed overleg met alle belanghebbenden doorlopen. De komende maanden staan in het teken van overleg met de gemeente en omwonenden en aansluitend het uitwerken van de plannen en het starten van het formele proces".*

Oud, Jacoba

Van: Griffie Ameland
Onderwerp: FW: Dringende oproep tot heroverweging van de voorgenomen verplaatsing van onze tennisvereniging

Aktie: B

Verzonden: donderdag 10 september 2026 10:02
Aan: Metz, Jacqueline <griffier@ameland.nl>
CC: Frontoffice Ameland <info@ameland.nl>
Onderwerp: Dringende oproep tot heroverweging van de voorgenomen verplaatsing van onze tennisvereniging

Aan het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Ameland

Aan de gemeenteraad van Ameland

Betreft: Dringende oproep tot heroverweging van de voorgenomen verplaatsing van Tennisvereniging Ameland (ATC)

Geacht College,
Geachte leden van de gemeenteraad van Ameland,

Als bestuur van Tennisvereniging Ameland doen wij een dringend beroep op u om de voorgenomen verplaatsing van onze tennisvereniging naar voetbalvereniging Geel Wit te heroverwegen.

Ameland profileert zich terecht als een sportief eiland. Juist daarom vinden wij het onbegrijpelijk dat wordt gekozen voor het verplaatsen van een gezonde, zelfstandige en financieel solide sportvereniging met een prachtig en goed functionerend tennispark.

Onze huidige locatie is uniek: centraal gelegen, nabij de sporthal, kantine en middelbare school. Een ideale plek voor sport, ontmoeting en zeker ook voor de jeugd.

Wij krijgen sterk de indruk dat de voorgestelde verhuizing vooral wordt ingegeven door een financiële besparing. Natuurlijk begrijpen wij dat de gemeente zorgvuldig met gemeenschapsgeld moet omgaan. Maar wat ons betreft is het de verkeerde keuze om daarvoor een zelfstandige en financieel gezonde vereniging en haar accommodatie op te offeren.

Als Ameland een sporteiland wil zijn, zou de gemeente juist moeten investeren in haar bestaande sportverenigingen en accommodaties.

Wij zijn van mening dat het geld en de energie beter kunnen worden ingezet om ons huidige tennispark toekomstbestendig te maken. Daarmee behouden we niet alleen een prachtige sportvoorziening, maar ook een zelfstandige vereniging die door haar leden en vrijwilligers wordt gedragen en financieel haar eigen verantwoordelijkheid neemt.

Ondanks meerdere gesprekken en brieven voelen wij ons tot op heden onvoldoende gehoord. Daarom vragen wij u nadrukkelijk om de plannen opnieuw te bekijken en samen met ons te

onderzoeken hoe wij, op de huidige locatie, verder kunnen bouwen aan een sterke en toekomstbestendige tennisvereniging.

Niet verplaatsen wat goed functioneert, maar investeren in wat Ameland sterk maakt!

Wij rekenen erop dat u onze oproep serieus neemt en gaan graag met u in gesprek om samen tot een passende en toekomstbestendige oplossing te komen, waarbij het belang van de ATC én de ambitie van Ameland als sporteiland centraal staan.

Met vriendelijke groet,

Bestuur van tennisvereniging ATC

Geachte griffie,

Hierbij ontvangt u de nieuwe handreiking *'Mensenrechten als kompas in luchtkwaliteitsbeleid'* van Lab Toekomstige Generaties, Stichting Gezondheid op 1 en Longfonds. Deze handreiking is een hulpmiddel voor lokaal en regionaal luchtkwaliteitsbeleid, waarbij gezondheid en mensenrechten centraal staan.

Wij verzoeken u onderstaande mail en de handreiking door te sturen naar de leden van uw gemeenteraad. De handreiking kan raadsleden ondersteunen bij hun kaderstellende en controlerende rol op onderwerpen als luchtkwaliteit, gezonde leefomgeving, mobiliteit, ruimtelijke ordening, industrie, landbouw en klimaatbeleid.

Alvast hartelijk dank voor uw medewerking.

Met vriendelijke groet,
Namens Lab Toekomstige Generaties, Stichting Gezondheid op 1 en Longfonds,

Utku Küçükosmanoğlu
Public Affairs Longfonds

Geachte heer/mevrouw,

U doet veel voor gezondere lucht in uw regio, maar loopt tegen grenzen aan. De handreiking *'Mensenrechten als kompas in luchtkwaliteitsbeleid'* van Lab Toekomstige Generaties, Stichting Gezondheid op 1 en Longfonds biedt u een nieuw perspectief.

Download de handreiking 'Mensenrechten als kompas in luchtkwaliteitsbeleid'

Download juridische onderbouwing 'Gezonde lucht is een mensenrecht'

Deze handreiking is een hulpmiddel voor provincies en gemeenten bij het verder verbeteren van de luchtkwaliteit en het versterken van een gezonde leefomgeving. Het biedt een juridisch en beleidsmatig perspectief om besluiten over luchtkwaliteit scherper te onderbouwen, beter te prioriteren en waar mogelijk extra handelingsruimte te benutten. Met aanbevelingen voor de toepassing van mensenrechten in alle fasen van luchtkwaliteitsbeleid. Het is een extra laag, een

extra kans voor gemeenten en provincies die nog actiever willen werken aan gezonde lucht.

De handreiking laat zien hoe gezondheid en mensenrechten stevig kunnen worden verankerd in lokaal en regionaal luchtkwaliteitsbeleid, met oog voor huidige én toekomstige generaties. Gezonde lucht is een voorwaarde voor een gezonde leefomgeving, maar raakt ook aan bredere bestuurlijke keuzes rond wonen, mobiliteit, industrie, landbouw, ruimtelijke ordening en klimaatbeleid.

Wij hopen dat u de inzichten uit de handreiking meeneemt in uw beleid en bestuurlijke afwegingen. Mocht u naar aanleiding van de handreiking vragen hebben of hierover verder van gedachten willen wisselen, dan gaan wij daar uiteraard graag over in gesprek.

Met vriendelijke groet,
Namens Lab Toekomstige Generaties, Stichting Gezondheid op 1 en Longfonds,

Utku Küçükosmanoğlu
Public Affairs Longfonds

Geen berichten meer ontvangen van ons? Klik hier

5.1.2e

Van: Griffie Ameland
Onderwerp: FW: Email voor Gemeenteraden/Provincie

Aktie: C

Onderwerp: Email voor Gemeenteraden/Provincie

U ontvangt niet vaak e-mail van 5.1.2e @yahoo.com. Ontdek waarom dit belangrijk is

- Geachte Dames en Heren,

Kan uw gemeente/provincie niet samen met het drinkwaterbedrijf in lokale gemeentelijke natuurgebieden beperkte waterleiding aanleggen op bijvoorbeeld bestaande paden om droogte te voorkomen en bij branden al ingebouwde 'stoplijnen' te hebben liggen om de schade te beperken?

Natuur in Nederland is tientallen miljarden euro waard en preventief droogte en brand voorkomen is nu eenmaal goedkoper als bij onverwachte brand vele honderdduizenden liters (drink) water te moeten gebruiken om te blussen met de beperkte brandweer/defensie middelen die Nederland heeft en het is een stuk efficiënter om dat met waterleiding te doen als met tractoren en aanhangers vol water het bos in te rijden en qua afstand niet veel anders als boeren die een sproei installatie aanleggen op hun weilanden. Natuurgebieden in 4 of meer delen verdelen met links en rechts nevelsproeiers kan zorgen wegnemen met gegarandeerde toekomstige droogte. Evengoed zou de aanschaf van voertuigen waar de brandweer een bos mee in kan rijden zeker geen luxe zijn. Of u kunt afspraken maken met boeren om in tijden van nood hun tractoren/aanhangers te gebruiken om water natuurgebieden in te krijgen.

Vragen, opmerkingen en zelfs kritiek, dan hoor ik graag van u!
Hartelijk dank!

5.1.2e
5.1.2e
-

Legenda toegepaste uitzonderingsgrondslagen

In dit document zijn gegevens definitief geanonimiseerd op grond van:

Wet	Artikel	Omschrijving	Pagina's
Wet open overheid	Art. 5.1 lid 2 sub e	De eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer	1

Geachte griffie,

Wij verzoeken u vriendelijk om onderstaande mail ter attentie te brengen van de raadsleden en de leden van het college van Burgemeester en Wethouders, in het bijzonder de portefeuillehouder jeugd.

De grote vraag is niet óf de jeugdzorg moet veranderen, maar hóé

Dat het huidige jeugd- en gezinszorgstelsel anders moet, staat voor veel gemeenten en regio's inmiddels buiten discussie. De vraag waar gemeenteraden, colleges en jeugdhulpregio's voor staan, is veel concreter:

Hoe kunnen we de jeugdhulp binnen onze eigen gemeente en regio morgen al anders organiseren, zodat kinderen en gezinnen tijdig de juiste ondersteuning krijgen, professionals hun vak goed kunnen uitoefenen, verblijf veilig en passend wordt georganiseerd én de beschikbare capaciteit en middelen zo effectief mogelijk worden ingezet?

Juist op die hoe-vraag willen wij met u het gesprek aangaan.

Stichting Kico werkt vanuit de praktijk aan deze vraag. Met het Heppie (t)Huis hebben wij de afgelopen zeven jaar ervaring opgedaan met kleinschalige jeugdzorg met verblijf: een veilige en stabiele leefomgeving, met vaste gezichten en onvoorwaardelijke nabijheid voor kinderen die dat nodig hebben.

Die praktijkervaring heeft ons niet alleen geleerd wat er anders kan bij verblijf, maar ook dat duurzame verandering eerder in de keten moet beginnen: bij de toegang tot hulp en bij de pedagogische basis rond gezinnen.

Daarom hebben wij drie samenhangende manifesten ontwikkeld met concrete voorstellen die gemeenten en regio's zelf kunnen toepassen:

- D**e Jeugd- en Gezinspraktijk in de wijk**: specialistische expertise direct beschikbaar bij de voordeur, zodat gezinnen sneller passende ondersteuning krijgen en onnodige medicalisering kan worden voorkomen.
- **Het Regionaal Regiecentrum Jeugdzorg met Verblijf (RRJV)**: onafhankelijke matching en regie, met meer rust en continuïteit door een andere inrichting van capaciteit en financiering.

- **Verander de samenleving, begin bij de ouders:** visie op het versterken van de pedagogische basis en het normaliseren van opvoedsteun. Met het pleidooi voor een landelijk *Centrum voor alle Ouders* bieden we gemeenten de visie om opvoedvragen lokaal weer klein te maken en zwaardere zorg aan de voorkant te voorkomen.

Onze overtuiging is dat voor belangrijke onderdelen hiervan niet eerst een landelijke stelselwijziging nodig is. Gemeenten en regio's hebben zelf mogelijkheden om de toegang, de samenwerking, de organisatie van verblijf en de inzet van middelen anders in te richten.

Wij komen daarom graag bij u langs om juist die hoe-vraag samen te verkennen. Wat kan binnen de huidige gemeentelijke en regionale mogelijkheden anders? Waar zitten kansen? En welke eerste stappen zijn concreet en haalbaar?

Dat gesprek kan plaatsvinden in de vorm die binnen uw gemeente of regio het beste past. Denk aan een beeldvormende raadsbijeenkomst, een commissievergadering of themasessie.

We lichten onze voorstellen graag toe, delen onze ervaringen uit de praktijk en bespreken met u welke onderdelen voor uw gemeente of regio interessant en toepasbaar kunnen zijn.

Geen theoretische verhandeling, maar een praktisch gesprek over de vraag:

Wat kunnen we lokaal en regionaal anders doen om kinderen, gezinnen en professionals daadwerkelijk beter te helpen?

Wij horen graag of wij hiervoor bij uw gemeente of regio mogen langskomen.

Bijlagen

1. **Manifest De Jeugd- en Gezinspraktijk in de wijk**
2. **Manifest Regionaal Regiecentrum Jeugdzorg met Verblijf**
3. **Manifest Verander de samenleving, begin bij de ouders**
4. **Brochure Heppie (t)Huis**

Hartelijke groet,

RENE VAN DE CAMP
BESTUURDER

E: rene@kico.nl

M: 06 1096 1616

T: 085 401 41 51

W: www.kico.nl

Willem Barentszweg 4, 5665 VC Geldrop

Bekijk de online versie

Gemeenten Griffie

Aanbieding brochure

Brief - 11 september 2026

Geachte griffier,

Namens FNV Senioren bieden wij u hierbij de brochure “Samen werken aan een leeftijdsvriendelijke gemeente – Checklist van de WHO” aan.

Deze brochure bevat de volledige WHO-checklist voor leeftijdsvriendelijke steden en gemeenten, aangevuld met twee extra aandachtspunten op het gebied van communicatie en informatie, evenals aanvullende richtlijnen voor een dementievriendelijke leefomgeving op basis van de checklist van Alzheimer Nederland. Wij verzoeken u deze brochure ter kennisname aan de fracties vertegenwoordigd in uw raad door te sturen. Ook stellen wij het op prijs de portefeuillehouder(s) in het College van B&W hiervan in kennis te stellen.

De Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) stimuleert sinds 2010 gemeenten wereldwijd om een leeftijdsvriendelijk beleid te ontwikkelen. Inmiddels zijn 1.739 steden en gemeenschappen in 57 landen aangesloten bij dit initiatief. Ook in Nederland sluiten steeds meer gemeenten zich hierbij aan. Het initiatief maakt deel uit van het VN-Decennium Gezond Ouder Worden (2021–2030), waarin het bevorderen van leeftijdsvriendelijke lokale gemeenschappen een van de tien prioriteiten vormt.

De brochure die wij u toesturen bevat:

- De volledige WHO-checklist met 84 aandachtspunten verdeeld over acht domeinen;
- Twee aanvullende aandachtspunten op het gebied van digitale toegankelijkheid en weerbaarheid tegen online fraude;
- Aanvullende richtlijnen voor een dementievriendelijke omgeving, gebaseerd op de checklist van Alzheimer Nederland.

Wij hopen dat deze praktische gids u en uw gemeenteraad ondersteunt bij het vormgeven, toetsen of versterken van lokaal beleid gericht op gezond en waardig ouder worden. De checklist kan worden gebruikt als instrument voor beleidsontwikkeling, evaluatie en monitoring, en biedt concrete handvatten om de leefomgeving voor ouderen toegankelijker, veiliger en inclusiever te maken.

Mocht uw gemeente reeds werken aan leeftijdsvriendelijk beleid of overwegen zich aan te sluiten bij het WHO-initiatief, dan denken wij graag met u mee over mogelijke vervolgstappen of lokale toepassing van de checklist.

Wij vertrouwen erop dat deze brochure een waardevolle bijdrage kan leveren aan uw beleidsvorming en danken u bij voorbaat voor uw aandacht.

Met vriendelijke groet,

FNV Senioren

Over de FNV
Activiteitenkalender
Cao & Sector
Lidmaatschap
Maak iemand lid

Heb je een vraag?
Service en Contact
In jouw regio
Actief voor de FNV

Mijn FNV

Privacy Cookies

Je e-mailadres staat geregistreerd in het adressenbestand van de FNV.
Hiermee informeren we leden en niet-leden over onze activiteiten.

FNV, Hertogswetering 159, Utrecht, Nederland 3543 AS

Wijzig e-mailvoorkeuren | Afmelden

Aan de gemeenteraad

Santpoort-Noord, 14 september 2026

Geachte raad,

Hierbij biedt het "Kennisnetwerk participatie en uitdaagrecht"[1] u met veel plezier de **nota Kansen met het Uitdaagrecht** aan. Deze nota is opgesteld in opdracht van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG).

In de nota staat:

Wat het Uitdaagrecht is.
Bij het Uitdaagrecht zijn volgens de wet twee varianten mogelijk:

1. De inwoners of maatschappelijke partijen maken afspraken met de gemeente om een taak **over te nemen** (bijvoorbeeld: overnemen van het onderhoud van een deel van het openbaar groen), maar ook:
2. De inwoners of maatschappelijke partijen maken afspraken om een taak op een vernieuwende wijze **samen met de gemeente te gaan uitvoeren ('coproduceren')**. Initiatiefnemers en gemeente voeren de taak dan samen op een andere wijze uit (bijvoorbeeld: het onderhoud van het openbaar groen wordt op een meer ecologische manier uitgevoerd door initiatiefnemers en gemeente samen).

Praktijkvoorbeelden bij gemeenten waar het Uitdaagrecht al wordt toegepast.

Ontwikkelkansen van het Uitdaagrecht en wat het gemeentebestuur kan doen om het Uitdaagrecht goed te integreren in het beleid van overheidsparticipatie.

Verzoek

Het verzoek aan u is om:

1. De nota "Kansen met het Uitdaagrecht" te gebruiken, bijvoorbeeld bij uw besluitvorming over de nieuwe Participatieverordening en bij uw beleid rondom het Uitdaagrecht.

2. Het Kennisnetwerk verzamelt informatie over o.a. uitdaagrecht om met deze kennis overheden en maatschappelijke initiatieven goed te kunnen ondersteunen.
   Daarom verzoeken wij u de volgende vragen te beantwoorden::
   a. Heeft u in de Participatieverordening het Uitdaagrecht opgenomen met de twee varianten (1. taken overnemen, en 2. taken in coproductie te kunnen uitvoeren)?
   b. Heeft u in de Participatieverordening opgenomen dat er regelmatige communicatie met de samenleving plaatsvindt over de mogelijkheden van het Uitdaagrecht?
   c. Heeft u in de Participatieverordening opgenomen dat u regelmatig de toepassing van het Uitdaagrecht monitort?

[1] Het Kennisnetwerk participatie en uitdaagrecht is een onafhankelijke stichting die zich richt op inwonersparticipatie in samenwerking met overheden, maatschappelijke organisaties en bewoners door:
- Het geven van informatie over bewonersparticipatie, overheidsparticipatie en uitdaagrecht.
- Het begeleiden van overheden, bewoners en maatschappelijke organisaties bij participatie en bij de toepassing van het uitdaagrecht.
- Kennisontwikkeling en – uitwisseling, onder meer door het (laten) verrichten van onderzoek naar de mogelijkheden voor toepassing van inwonersparticipatie en het uitdaagrecht en door het delen van ervaringen

Uw antwoorden geven ons inzicht in de toepassing van het Uitdaagrecht. Deze informatie kunnen wij weer gebruiken bij onze begeleiding van overheden en maatschappelijke initiatieven.

Wij zien uw reactie met belangstelling tegemoet.

Met vriendelijke groet,

Bert van der Moolen,
Voorzitter stichting Kennisnetwerk participatie en uitdaagrecht
www.uitdaagrecht.nl
info@uitdaagrecht.nl

Frans Netscherlaan2-c
2071 AZ Santpoort-Noord
KvK 87013770

Kansen met het Uitdaagrecht

Voor gemeenten, provincies en waterschappen

KENNISNETWERK ©

Kansen met het Uitdaagrecht

2026
Voor gemeenten, provincies en waterschappen

Kennisnetwerk participatie en uitdaagrecht
www.uitdaagrecht.nl
info@uitdaagrecht.nl
Thijs Harmsen
Nicole Slothouwer (eindredactie)

Juli 2026
Deze notitie is gemaakt in opdracht van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten.

Het Kennisnetwerk participatie en uitdaagrecht is een onafhankelijke stichting die zich richt op uitdaagrecht / participatie in samenwerking met overheden, maatschappelijke organisaties en bewoners door:

- Het geven van informatie over het uitdaagrecht, over overheidsparticipatie en over bewonersparticipatie.
- Het begeleiden van bewoners, maatschappelijke organisaties, gemeenten, waterschappen, provincies en de rijksoverheid bij participatie en bij de toepassing van het uitdaagrecht.
- Kennisontwikkeling en – uitwisseling, onder meer door het (laten) verrichten van onderzoek naar de mogelijkheden voor toepassing van het uitdaagrecht en participatie en door het delen van ervaringen.

KENNISNETWERK ©

Burgers kunnen meer initiatieven met verantwoordelijkheid voor de publieke zaak nemen, zoals in toenemende mate het geval is met het uitdaagrecht.

Prof. dr. James Kennedy
Universiteitshoogleraar met als speciale opdracht
community engaged learning aan de Universiteit Utrecht[1]

[1] Burgerschap na de verzuiling: zorgen en kansen. In: Met het oog op de toekomst, Ministerie van BZK, februari 2025

KENNISNETWERK ©

Inhoudsopgave

Samenvatting **4**

1. Inleiding **5**

2. Uitdaagrecht **6**
2.1. Uitdaagrecht bij gemeenten, provincies en waterschappen 6
2.2. Twee varianten bij het uitdaagrecht 7
2.3. Indienen en beoordelen van uitdaagrecht-initiatieven 8
2.4. Communicatie 9

3. Ervaringen met het uitdaagrecht **10**
3.1. Inleiding 10
3.2. Natuur in Friesland 10
Harlingen – Balklandpark-Noord
Natuer mei de Mienskip
3.3. Funverkeer in Zuid-Limburg 13
3.4. Seringenpark Aalsmeer 14
3.5. Uitdaagrecht in dorpen en wijken 15
3.6. Uitdaagrecht en samenwerking tussen overheden 16

4. Ontwikkelkansen voor het uitdaagrecht **17**

KENNISNETWERK ©

Samenvatting

Gemeenten, provincies en waterschappen moeten in 2026 regels opstellen voor toepassing van het uitdaagrecht.

Met het uitdaagrecht kunnen inwoners en maatschappelijke organisaties taken overnemen of op een vernieuwende wijze gaan uitvoeren in coproductie met de gemeente, waterschap of provincie (al dan niet met bijhorend budget). Met dit verzoek wordt een overheidsorgaan “uitgedaagd”. De initiatiefnemers geven hierbij aan of en hoe zij het werk “beter”, “goedkoper” en/of “met meer maatschappelijk draagvlak” kunnen realiseren, in vergelijking met de reguliere aanpak door de overheid.

Deze nota gaat in op:

- De essenties van het uitdaagrecht.
- De rol van het bestuur.
- Ervaringen en voorbeelden uit de praktijk met het uitdaagrecht bij gemeenten, provincies en waterschappen.
- De ontwikkelkansen bij overheden om een succes te maken van het uitdaagrecht.

De samenwerking met en ervaringen van inwonersinitiatieven, maatschappelijke organisaties en ambtenaren en bestuurders van gemeenten, waterschappen en provincies zijn de basis voor deze nota.

KENNISNETWERK ©

1. Inleiding

Inwoners meer mogelijkheden en kansen bieden om zélf invulling te geven aan hun woon- en leefomgeving. Met het uitdaagrecht[2] kan dit. Het uitdaagrecht geeft inwoners en maatschappelijke initiatieven de mogelijkheid om taken van de overheid over te nemen of te gaan aansturen wanneer zij denken deze taken beter, slimmer of anders te kunnen uitvoeren. Vanaf 2027 moeten gemeenten, provincies en waterschappen het uitdaagrecht hebben ingevoerd.

Door inwoners niet als consument te zien, maar als (co-)producent van hun eigen leefomgeving, krijgen zij ook eigenaarschap, betrokkenheid en vertrouwen terug. en
Deze compacte notitie laat zien wat ervoor nodig is om het uitdaagrecht in te voeren en uitdaagrechtverzoeken af te handelen. Ook gaan we in op de dagelijkse praktijk van het uitdaagrecht aan de hand van een aantal casussen: hoe verlopen deze casussen en wat zijn de succesfactoren maar ook de aandachtspunten? De notitie rondt af met een aantal ontwikkelkansen voor het uitdaagrecht.

De samenwerking van het Kennisnetwerk met inwonersinitiatieven, maatschappelijke organisaties en ambtenaren en bestuurders van gemeenten, waterschappen en provincies is de basis voor deze nota. Hun ervaringen zijn hierin meegenomen.

Vanwege de leesbaarheid wordt gesproken over de gemeente en het uitdaagrecht. De teksten gelden ook voor provincie en waterschap, tenzij anders wordt aangegeven.

[2] We gebruiken de term uitdaagrecht; sommige overheden spraken in het verleden over “Right to Challenge” en dit betekent hetzelfde als het uitdaagrecht.

KENNISNETWERK ©

2. Uitdaagrecht

2.1. Uitdaagrecht bij gemeenten, provincies en waterschappen

Met het uitdaagrecht kunnen inwoners of maatschappelijke partijen de gemeente (/ provincie / waterschap) verzoeken om de feitelijke uitvoering van een gemeentelijke taak over te nemen, of samen met de gemeente te gaan uitvoeren. Bijvoorbeeld omdat initiatiefnemers denken deze taak beter, goedkoper, op een vernieuwende wijze of met meer maatschappelijk draagvlak te kunnen uitvoeren.

Bij het uitdaagrecht gaat het om taken die in de gemeentelijke begroting of in het gemeentelijk beleid zijn vastgelegd en waarvan het gemeentebestuur heeft bepaald dat deze worden uitgevoerd. De gemeente behoudt bij het uitdaagrecht de eindverantwoordelijkheid en maakt afspraken met de initiatiefnemers afspraken over de manier waarop taken worden uitgevoerd. De gemeente controleert of de taken volgens de afspraken worden uitgevoerd.
Het uitdaagrecht kan ook worden ingezet bij bovengemeentelijke projecten, bijvoorbeeld bij een gebiedsgerichte aanpak waarbij meerdere gemeenten samenwerken.

Rol Gemeenteraad
Als gekozen volksvertegenwoordigers geven de leden van de Gemeenteraad aan welke taken wel of niet kunnen worden uitgedaagd in de eigen gemeente. Dat doet de raad op de volgende manieren:

- Vaststellen van de kaders voor het uitdaagrecht: geldt het recht bij ‘alle’ beleidsterreinen of bij een beperkt aantal, wie kunnen gebruik maken van dit recht, de procedure, hoe weten we dat een uitdaagrecht-initiatief ook draagvlak heeft van potentieel belanghebbenden, etc.
- De regels voor het uitdaagrecht vastleggen in de Participatieverordening (voor 1 januari 2027).
- Beoordeling en besluitvorming over het uitdaagrecht-initiatief, indien nodig (beoordeling van concrete initiatieven gebeurt door het orgaan dat verantwoordelijk is voor de uitvoering van de taak en dat zal meestal het college van B&W zijn).

Voordelen van het uitdaagrecht zijn, o.a.: [3]

- Het uitdaagrecht vergroot de betrokkenheid en het eigenaarschap van inwoners en maatschappelijke partijen in de directe (leef)omgeving.
- Het uitdaagrecht biedt kansen voor de kwaliteit van beleid. Het uitdaagrecht maakt namelijk passend maatwerk mogelijk door kennis en inzet te benutten en kan zo leiden tot een betere uitvoering. Tegelijkertijd biedt het inwoners de kans om hun kennis over de eigen leefomgeving te benutten voor een beter plan.
- Het uitdaagrecht kan meer opbrengsten opleveren in termen van samenwerking en cohesie. Zo worden inwoners en maatschappelijke partijen gestimuleerd om samen aan de slag te gaan en hun netwerk te vergroten. Al met al kan dat leiden tot meer samenhang en saamhorigheid op een bepaalde plek of in een bepaalde buurt.
- Ook kan het uitdaagrecht leiden tot nieuwe vormen van samenwerking tussen overheden en de gemeenschap. Op die manier draagt het uitdaagrecht bij aan een veerkrachtige samenleving.

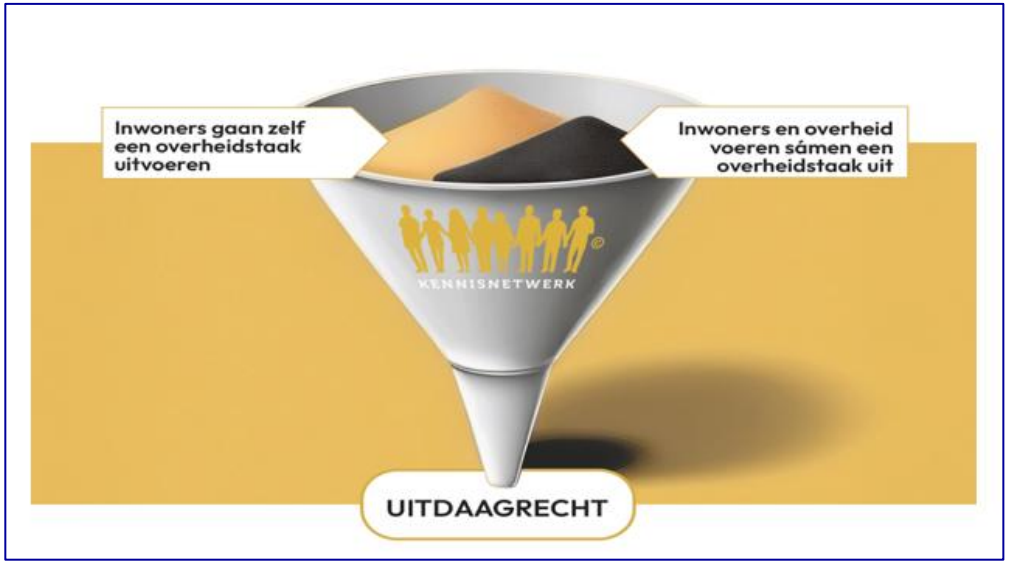
[3] Wet Versterking participatie op decentraal niveau (2024), Memorie van Toelichting

2.2. Twee varianten bij het uitdaagrecht

Bij het uitdaagrecht zijn er twee 'varianten':

1. De inwoners of maatschappelijke partijen maken afspraken met de gemeente om een taak **over te nemen** (bijvoorbeeld: overnemen van het onderhoud van een deel van het openbaar groen).
2. De inwoners of maatschappelijke partijen maken afspraken om een taak op een vernieuwende wijze **samen met de gemeente te gaan uitvoeren (coproduceren)**. Initiatiefnemers en gemeente voeren de taak dan samen op een andere wijze uit (bijvoorbeeld: het onderhoud van het openbaar groen wordt op een meer ecologische manier uitgevoerd door initiatiefnemers en gemeente samen).

Bij de praktijkvoorbeelden (zie hoofdstuk 3) laten we zien dat beide varianten voorkomen, soms zelfs binnen een en hetzelfde uitdaagrecht-initiatief.

Twee varianten bij het uitdaagrecht

De regels rondom het uitdaagrecht zijn opgenomen in de "Wet versterking participatie op decentraal niveau" (2024). Dit is de basis voor het uitdaagrecht bij gemeenten, waterschappen en provincies[4]. Alle decentrale overheden moeten het uitdaagrecht invoeren en bepalen zelf de spelregels en de taken waarvoor het uitdaagrecht gaat gelden.
In de Memorie van Toelichting van de genoemde wet staat dat het uitdaagrecht gaat over:

- Het overnemen van een overheidstaak door initiatiefnemers.
- Afspraken maken over samenwerking tussen initiatiefnemer en overheid om een taak op een nieuwe manier te gaan uitvoeren.

Overnemen van een taak
Bij het uitdaagrecht kunnen inwoners of maatschappelijke partijen de gemeente verzoeken om de feitelijke uitvoering van een taak van de gemeente over te nemen, al dan niet met bijhorend budget, als zij denken deze taak beter te kunnen uitvoeren. De beschrijving 'beter' kan van alles inhouden, met meer maatschappelijke meerwaarde, duurzamer of efficiënter. Het uitdaagrecht is een bijzondere vorm van participatie aangezien dit niet door de overheid wordt geïnitieerd, maar inwoners en maatschappelijke partijen juist zelf een idee ontwikkelen en de overheid benaderen om dit te kunnen realiseren. Het uitdaagrecht vergroot de betrokkenheid en het eigenaarschap van inwoners en maatschappelijke partijen in de directe (leef)omgeving, biedt kansen voor de kwaliteit van beleid en kan leiden tot nieuwe vormen van samenwerking en cohesie. Op die manier draagt het uitdaagrecht bij aan een veerkrachtige samenleving.
Het uitdaagrecht laat zien dat er ruimte is voor maatschappelijk initiatief waarbij zowel grote projecten – bijvoorbeeld de exploitatie van een windmolenpark – als kleine(re) initiatieven – bijvoorbeeld het beheer en onderhoud van een (dieren)park, buurthuis, sportclub of het verrichten van zorg- of welzijnstaken – betekenisvol kunnen zijn. De verantwoordelijkheid voor de taken blijft in juridische zin weliswaar bij de overheid liggen, maar de overheid betrekt bij de feitelijke uitvoering inwoners of maatschappelijke partijen.

Uitdaagrecht is inclusief samenwerkingsrecht
In Nederland wordt uitdaagrecht breder ingevuld dan alleen het daadwerkelijke overnemen van een taak. Een verzoek tot overname van een taak van de gemeente kan in de Nederlandse praktijk ook leiden tot afspraken over het uitvoeren van publieke taken tussen inwoners en gemeente, een zogenaamd "samenwerkingsrecht"[5]. Dit houdt verband met het autonome karakter van de decentrale bestuurlijke inrichting van Nederland. Daarbij heeft de gemeenteraad een centrale positie voor het agenderen van maatschappelijke thema's en de invulling van de kaders van de uitvoering van hun taken. Het brede uitdaagrecht, waarbinnen ook het samenwerkingsrecht een plaats inneemt, past bij de lange politiek-bestuurlijke traditie van samenwerken die ons land kent. Daarom wordt in Nederland geen specifiek onderscheid gemaakt tussen het uitdaagrecht en het samenwerkingsrecht, maar valt alles onder het begrip "uitdaagrecht".

[4] Gemeentewet, artikel 150. Provinciewet, artikel 147. Waterschapswet, artikel 79.

[5] Wet Versterking participatie op decentraal niveau (2024), Memorie van Toelichting, p.5 - 6

2.3. Indienen en beoordelen van uitdaagrecht-initiatieven

Een gemeente die samenwerking met de gemeenschap omarmt, draagt dit ook uit. Een laagdrempelig proces voor het indienen en beoordelen van uitdaagrecht-initiatieven is hierbij belangrijk:

- De gemeente heeft informatie beschikbaar (o.a. op de website) over het uitdaagrecht, een aanvraagformulier én de gegevens van een contactpersoon die op een eenvoudige manier te bereiken is voor initiatiefnemers (06-nummer, emailadres).
- De initiatiefnemers in een zo vroeg mogelijk stadium spreken. Dit gesprek tussen een contactambtenaar en de initiatiefnemers verlaagt de drempel om met een voorstel te komen. Vaak hebben initiatiefnemers wel een eerste idee, maar weten nog niet precies hoe zij dit moeten uitwerken, welke mogelijkheden er zijn en of het uitdaagrecht wel het goede instrument is om hun idee te kunnen uitvoeren. In dit gesprek kunnen de mogelijkheden van het uitdaagrecht verder worden verkend.
- De initiatiefnemers hun eerste idee te laten indienen.
- Bij een kansrijk initiatief een gesprek te laten plaatsvinden tussen initiatiefnemers en een aantal ambtenaren (zoals de contactpersoon van de gemeente, inhoudelijk betrokken ambtenaren, ambtenaren met kennis van inkoop, financiën en/of juridische aangelegenheden). In het gesprek kan door de gemeente aanvullende informatie worden verstrekt (bijvoorbeeld over de inhoud van de taak of de beschikbare financiën). Eventueel worden er afspraken gemaakt over de vervolgstappen om te komen tot een volledige aanvraag voor het uitdaagrecht-initiatief.[6]
- De initiatiefnemers maken hun aanvraag voor het gebruik van het uitdaagrecht gereed en dienen deze formeel in.

De ingediende aanvraag wordt ambtelijk bekeken en er wordt een voorstel opgesteld voor besluitvorming, waarna (meestal) B&W het besluit neemt om het uitdaagrecht-initiatief al dan niet toe te staan.

Bij de beoordeling kan o.a. worden gekeken naar:

- Gaat het om een gemeentelijke taak die is vastgelegd in de begroting en/of in beleid?
- Is er budget beschikbaar voor de uitvoering van de betreffende taak?
- Geven de initiatiefnemers aan hoe de gemeentelijke taak “slimmer”, “beter”, “goedkoper”, “met meer maatschappelijk draagvlak” of op “een andere wijze” kan worden uitgevoerd (al dan niet in samenwerking met de gemeente)?
- Is er een maatschappelijke meerwaarde van dit initiatief en welke is dit?
- Hebben de initiatiefnemers enige mate van draagvlak bij betrokkenen/ belanghebbenden?
- Hebben de initiatiefnemers een duidelijke relatie met de gemeente?
- Voert de gemeente deze taak zelf uit of wordt deze taak uitbesteed? Welke ruimte is er voor een uitdaagrecht-initiatief bij een uitbestede taak?
- Lijken initiatiefnemers in staat om de taak zelf uit te voeren of opdracht te kunnen geven aan een derde partij (al dan niet in samenwerking met de gemeente)? Waaruit blijkt dit? Hebben zij hiervoor voldoende kennis en kan dit gebeuren met -beperkte- begeleiding vanuit de gemeente?
- Wat is de duur van het beoogde uitdaagrecht-initiatief? Dient er een proefperiode te worden afgesproken? Welk inzicht is er in de continuïteit die geleverd kan worden?
- Wat zijn de kosten voor de uitvoering? Zijn deze gelijk aan of lager dan de kosten waarvoor de taak op de huidige manier wordt uitgevoerd? Of wordt er een andere meerwaarde bereikt waardoor het toch interessant kan zijn deze uitdaging aan te gaan, terwijl de kosten misschien wel hoger zijn?
- Levert het uitdaagrecht-initiatief conflicten op met het gemeentelijke aanbestedings- en inkoopbeleid, met veiligheidsvoorschriften of met de belangen van derden? Zijn er andere mogelijke conflicten met de provincie of met de samenleving? Zijn er ook bewoners, maatschappelijke organisaties of andere partijen die door dit initiatief benadeeld kunnen worden?
- Het uitdaagrecht-initiatief betreft niet de volgende gemeentelijke taken: taken op het gebied van veiligheid, vergunningverlening, toezicht, subsidiebeoordeling/ toekenning, interne ondersteunende taken (zoals bedrijfsvoering), personeelsbeleid en financiën.

[6] Zie bijvoorbeeld gemeente Rotterdam, Right to Challenge, concept-Voorjaarsnota 2024, 1e herziening, M2407-6544 - 25bo003444, 20 februari 2025

KENNISNETWERK ©

2.4. Communicatie

Regelmatige communicatie met de samenleving over het uitdaagrecht is van belang: inwoners en maatschappelijke organisaties kunnen op deze manier weten dat het uitdaagrecht bestaat en hoe zij hiervan gebruik kunnen maken.

De communicatie kan op een passieve en actieve wijze gebeuren.

> *Passief,* door op de gemeentelijke website, informatie te geven over het uitdaagrecht (wat is het uitdaagrecht, hoe kan een aanvraag worden ingediend, welke procedure wordt dan gevolgd, een contactpersoon die informatie kan verstrekken). Voor degenen die minder digitaal vaardig zijn kan de informatie ook bekend gemaakt worden via andere media-uitingen (regionale en lokale media).
>
> *Actief,* door het uitdaagrecht steeds als een van de participatiemogelijkheden te benoemen bij die taken waarvan de gemeente weet dat de kans groot is dat bewoners en maatschappelijke partijen in de uitvoering een rol willen spelen.

Daarnaast is het bij de informatievoorziening richting samenleving ook van belang om te melden welke uitdaagrecht-initiatieven er zijn binnengekomen, welke uitdaagrecht-initiatieven er al lopen (en hoe inwoners contact kunnen leggen met de initiatiefnemers) en de ervaringen van uitdaagrecht-initiatieven te delen met inwoners en maatschappelijke organisaties (maar ook binnen de ambtelijke organisatie en met het gemeentebestuur).

KENNISNETWERK ©

3. Ervaringen bij overheden

3.1. Inleiding

Diverse overheden hebben al ervaring opgedaan met het uitdaagrecht.
Want inwoners gebruiken het uitdaagrecht regelmatig om zelf invulling te geven aan de leefbaarheid in hun eigen dorp of wijk. Van het beheren van een wijkcentrum (zoals in Amstelveen), behoud van welzijnsvoorzieningen in hun dorp (Ooststellingwerf), het maken en uitvoeren van plannen voor energiebesparing (bijvoorbeeld in Zundert en in Hilvarenbeek), het beheren van sportaccommodaties (zoals een sporthal in Utrecht en een voetbalcomplex in Vaesrade, Zuid-Limburg), schoonhouden van de buurt (in Gouda, in Rotterdam en in Amsterdam), het herinrichten van een straat (Rotterdam) tot het beheren of ontwikkelen van groen in de wijk (in Leidschendam-Voorburg) .

We laten een aantal trajecten zien uit de praktijk van gemeenten, provincies en waterschappen en sluiten af met de leerpunten uit deze ervaringen.

3.2. Natuur in Friesland

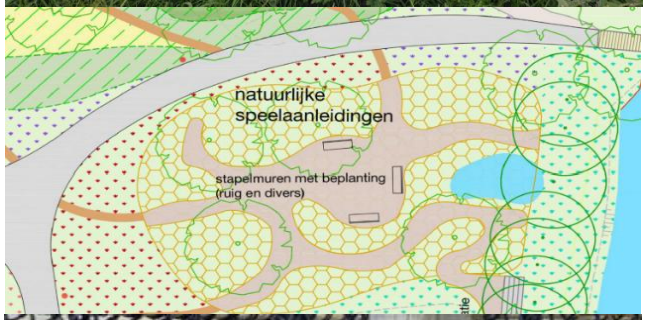
In de provincie Friesland zijn diverse uitdaagrecht-initiatieven in uitvoering of al afgerond.

Harlingen – Balklandpark-Noord
De gemeente Harlingen is in 2018 gestart met herontwikkeling langs de Friese zeedijk: het Westerzeedijkgebied. Dit gebied ontwikkelt zich tot een recreatief gebied voor zowel inwoners van Harlingen als voor toeristen. Onderdeel van dit gebied is het aanleggen van het nieuwe Balklandpark-Noord. Na een aantal inspraakrondes met de gemeente realiseren inwoners van Harlingen zich dat het participatieniveau in de ontwikkeling van het Balklandpark-Noord zou blijven hangen op “informeren en consulteren”. De inwoners willen echter meer: hun ambities zijn om het gebied te transformeren tot een ecologisch stadspark waar ‘biodiversiteit en beleving’ centraal staan. Daarom gebruikt de bewonerswerkgroep het uitdaagrecht: de werkgroep wil zélf een plan maken voor een park voor mens en natuur, waar beleving en educatie centraal staan, gecombineerd met sport- en speelfaciliteiten.

Met het uitdaagrecht krijgt de werkgroep de ruimte van het gemeentebestuur om een eigen plan te maken (binnen een aantal financiële en ontwerpkaders die door de gemeente Harlingen zijn gesteld). Begin 2021 stemmen B&W in met het plan van de bewonerswerkgroep.

Inmiddels is het Balklandpark-Noord aangelegd, vrijwel conform de ideeën van de inwoners, en officieel geopend in 2025. Het park heeft een aantal “specials” gekregen om de natuurkwaliteit en de belevingswaarde te vergroten, zoals poelen voor amfibieën en vogels, houtwallen/takkenrillen en insectenhotels. Ook staan er 28 soorten bomen. De bewonerswerkgroep is opgegaan in Stichting Ecologisch Stadspark Harlingen.
Bewoners blijven betrokken bij het beheer van het park: elke derde zondag van de maand helpen vrijwilligers mee om het park aantrekkelijk te houden voor dieren, planten en mensen.

Naast het ontwerpen en aanleggen van een park, zijn er in Friesland uitdaagrecht-initiatieven van heel verschillende schaal. Van het schoonhouden van wateren met sup-planken in Grou en omgeving tot en met Natuer mei de Mienskip.

Natuer mei de Mienskip: 80 miljoen voor natuur

Natuer mei de Mienskip ("natuur met de samenleving") is het eerste provinciale uitdaagrecht-initiatief in Nederland. Van de provincie Friesland mag íedereen uitdagen, óók commerciële organisaties en zelfs andere overheden (waterschap, gemeenten). Voor Friesland is niet van belang wie er uitdaagt, maar is het oogmerk van die uitdaging cruciaal: het bieden van maatschappelijke meerwaarde.

In 2018 dagen diverse maatschappelijke organisaties de provincie Friesland uit: LTO-Noord, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, It Fryske Gea, de provinciale milieufederatie, biologische boeren, Wetterskip Fryslân, Boer en Natuur, Collectief Particuliere Natuurbeheerders en Federatie Particulier Grondbezit. Aanleiding voor dit uitdaagrecht-initiatief is een dreigende bezuiniging op het provinciale budget voor natuurontwikkeling. Dit kan ertoe leiden dat het onzeker is bij agrariërs of hun grond in de komende jaren een natuurbestemming krijgt en dat leidt tot toenemende onzekerheid.

De initiatiefnemers willen de aanleg van het Natuurnetwerk Nederland versnellen met 1000 hectares inrichting van natuur en 500 hectares functiewijziging van agrarisch naar natuur. Hiermee is een investering gemoeid van circa 80 miljoen euro. De organisaties willen een nieuwe vorm van natuurontwikkeling toepassen, waarbij de "eindbeheerder" een belangrijke rol krijgt.

De gemeenschappelijke belangen van de maatschappelijke organisaties in Natuer mei de Mienskip zijn:

- Het voorkomen van onzekerheden voor agrariërs over de natuurontwikkeling en daarmee de toekomstmogelijkheden voor hun bedrijf.
- Het behouden van gronddynamiek van aan- en verkoop van gronden.
- Het willen blijven investeren in het landelijk gebied.
- Voorkomen dat afwaardering van gronden gaat plaatsvinden, met negatieve gevolgen voor (agrarische) grondeigenaren.
- Natuurontwikkeling en deze ontwikkeling gaan zien als onderdeel van de agrarische bedrijfsvoering.
- Een grotere rol voor de eindgebruikers ("Eindbeheerder Centraal"): ook agrariërs, ondernemers en anderen moeten een kans krijgen om mee te werken aan de natuurontwikkeling, naast de reguliere terreinbeherende organisaties als Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en het provinciaal landschap It Fryske Gea.
- De initiatiefnemers willen samenwerken met de provincie bij de doorontwikkeling van deze vernieuwende aanpak: uitdaagrecht in samenwerking met de provincie Friesland en het waterschap Friesland.

De 'toekomstdroom' van Natuer mei de Mienskip is om een provincie Friesland te hebben, waarin de natuur robuust en toekomstbestendig is, met logische verbindingen tussen de natuurgebieden, waar het rijk is aan planten en dieren, waar alle Friezen en bezoekers van kunnen genieten, waar ruimte is voor de boer om te boeren en de boer een goede prijs krijgt voor zijn producten.

De uitwerking en beoordeling van het initiatief van Natuer mei de Mienskip heeft geruime tijd geduurd, mede omdat het uitdaagrecht nieuw was voor de provinciale organisatie. Ook de initiatiefnemers moesten hun ideeën nog verder ontwikkelen en toetsen aan de mogelijkheden van de provincie. Daarna is een goede samenwerking op gang gekomen tussen initiatiefnemers en de provincie. Provinciale Staten van Friesland hebben ingestemd met een periode van twee jaar t/m 2021 om de vernieuwende aanpak in de praktijk te gaan testen.

> *"Deze samenwerking leverde veel inzichten op. Vooral tussen landbouw- en natuurorganisaties en de particuliere grondeigenaren, maar ook tussen de Provincie en de Natuer mei de Mienskip-partners. De Natuer mei de Mienskip-partners komen tot het inzicht dat een intensieve samenwerking met de Provincie tot een beter eindresultaat leidt. (…). Een vorm waarbij de Natuer mei de Mienskip-partners en de Provincie gezamenlijk optrekken. Oftewel: Right to Challenge in partnerschap."*[7]

Na de proefperiode van 2019 t/m 2021 is Natuer mei de Mienskip geëvalueerd door het *Kennisnetwerk voor participatie en uitdaagrecht* (i.s.m. onder andere de Wageningen University & Research, de Unie van Waterschappen en het ministerie van BZK). Uit de evaluatie blijkt dat het merendeel van de beoogde ambities naar verwachting bereikt kan worden met deze nieuwe werkwijze.

[7] *College van Gedeputeerde Staten van Fryslân (22 maart 2019), brief aan Provinciale Staten van Fryslân, "Brief van de Natuer mei de Mienskip partners over Right to Challenge in partnerschap"*

Op basis van de evaluatie van het *Kennisnetwerk voor participatie en uitdaagrecht* en het voorstel voor een vervolg van de maatschappelijke partijen, hebben Provinciale Staten van Friesland in 2022 ingestemd met de voortgang van dit traject en uitbreiding van de capaciteit om te werken aan de natuurontwikkeling, in ieder geval tot en met 2027.[8] Dit betekent dat de maatschappelijke partijen met hun nieuwe aanpak met meer menskracht invulling kunnen geven aan de realisatie van het Natuurnetwerk Nederland in Friesland en samen met de provincie zorgen voor een goede besluitvorming via GS. Zo komt er ruimte voor natuurontwikkeling, in combinatie met veranderingen in de landbouw en in coproductie met betrokkenen uit de diverse gebieden.

In 2026 heeft Natuer mei de Mienskip een speciaal loket geopend ("Natuer op eigen Grûn") om meer particulieren en agrariërs te ondersteunen die aan de slag willen met de ontwikkeling van eigen natuur. Het loket wil faciliteren van 'idee tot uitvoering': verkennen wat mogelijk is op de grond, overzicht geven van relevante subsidies en regelingen, adviseren over het integreren van natuur in de bedrijfsvoering, verbindingen leggen met deskundigen en met lokale partners.

De maatschappelijke partijen worden voor hun werkzaamheden in het traject van Natuer mei de Mienskip betaald door de provincie. (N.b.: deze aanpak is ook terug te vinden in het Coalitieakkoord 2026-2030 van het kabinet Jetten om boeren die gebiedsprocessen begeleiden daarvoor een vergoeding te gaan geven).

De verwachting is dat in 2027 circa 75% van de 1000 hectares ingericht zal zijn als natuur en circa 40% van de 500 hectares zal zijn gewijzigd van de functie agrarisch naar natuur. Daarnaast is er zicht op 17 miljoen euro aan fondsenwerving voor de natuurontwikkeling. Aandachtspunten voor de ontwikkeling van natuur in Friesland in het algemeen (dus los van het uitdaagrecht-initiatief Natuer mei de Mienskip) zijn: "grondhonger" (agrariërs hebben grond nodig en zijn daardoor minder happig om mee te helpen aan natuurontwikkeling), subsidiëring van natuur (deze is soms voor agrariërs minder aantrekkelijk dan agrarisch landschapsbeheer) en een krappe arbeidsmarkt (moeite om de juiste mensen te kunnen inzetten). Voor het traject Natuur mei de Mienskip speelt ook mee het waarborgen van continuïteit binnen het samenwerkingsverband van de elf organisaties.[9]

[8] Voor meer informatie over het onderzoek en het vervolg: www.uitdaagrecht.nl/nieuws, "Friesland: verder met uitdaagrecht-initiatief voor landbouw en natuur".

[9] Provinciale Staten Friesland, Informerende bijeenkomst Midterm Review Natuurnetwerk Nederland, 12 maart 2025

3.3. Funverkeer in Zuid-Limburg

Bewonersstichting “Verkeersleefbaar Heuvelland” heeft de gemeente Eijsden-Margraten (Zuid-Limburg) uitgedaagd om verkeersonderzoek op een nieuwe manier te gaan uitvoeren. De gemeente heeft dit voorstel bekeken en het overleg met de stichting heeft geleid tot een samenwerkingsovereenkomst. Doel is dat inwoners en gemeente samen zoeken naar nieuwe methoden om de verkeersdrukte en verkeersoverlast (m.n. geluidsoverlast) te beperken. De bewonersstichting voert daarom een bewonersenquête uit, meet de verkeershinder van het “funverkeer” in de Limburgse heuvels en maakt samen met inwoners voorstellen voor een betere verkeersleefbaarheid. “Funverkeer” is volgens de stichting het verkeer dat van de Limburgse wegen in de heuvels gebruik maakt omwille van “het plezier van het rijden” (zoals groepen motorrijders, toertochten met antieke auto’s, etc.).

Voor de bewonersenquête in 2025 van de bewonersstichting hebben 670 inwoners van Eijsden-Margraten een inbreng geleverd. Hieruit blijkt dat 68% van de deelnemers de verkeersleefbaarheid als ‘*slecht tot zeer slecht*’ ervaart (met name geluidsoverlast door “funverkeer”).

De stichting voert ook geluidsmetingen en verkeerstellingen uit om de beleving van de geluidhinder te onderbouwen met data. Er hangen op meerdere plekken in de gemeente microfoons en camera’s bij inwoners. Op basis van de metingen komen er eind 2026 voorstellen voor vermindering van de verkeershinder, in nauwe samenspraak met de inwoners. Vervolgens kan de gemeente Eijsden-Margraten bepalen of en hoe de voorstellen uitgevoerd gaan worden.

De bewonersstichting gaat binnen dit uitdaagrecht-initiatief tevens voorstellen doen voor het verkeersbeleid om de hinder van het “funverkeer” in de gemeente te verminderen: welk beleid kan de gemeente gaan voeren voor minder verkeershinder?

Deze voorstellen worden voorgelegd aan inwoners en vervolgens aan de gemeente aangeboden.

Locaties waar inwoners verkeershinder ervaren

3.4. Seringenpark Aalsmeer

Wat in 2011 begon met het verzoek tot het terugplaatsen van bankjes, leidde tot een totale renovatie van het Seringenpark in de gemeente Aalsmeer en beheer door inwoners. “Sinds 2020 staat dankzij het uitdaagrecht een vakbekwaam hovenier aan het roer en bestaat een stabiele situatie bij het onderhoud van het park. De ‘Stichting Behoud Seringenpark Aalsmeer’ hoopt samen met hovenier en vrijwilligers het voortbestaan van het unieke gemeentelijk monument te waarborgen.”[10]

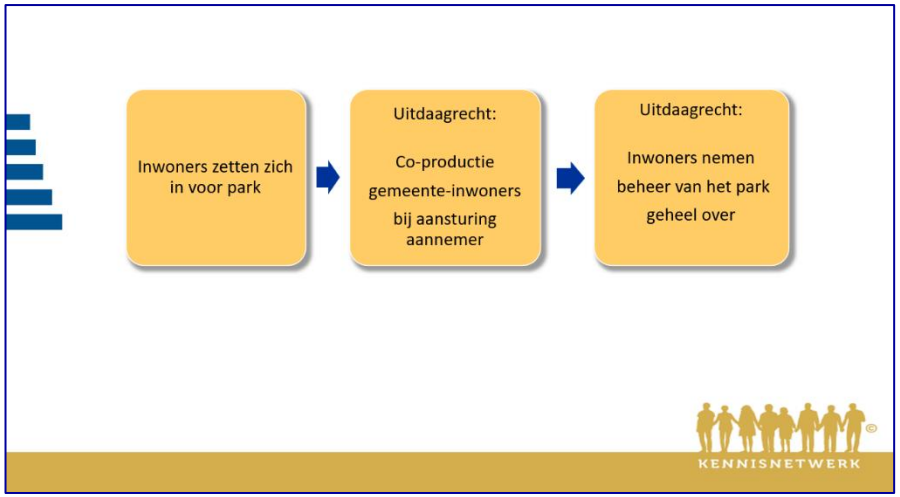
Het Seringenpark is in 1951 speciaal aangelegd om de vele variëteiten van seringen te tonen. Thans zijn er meer dan 130 variëteiten.
Maar seringen vragen om een specifiek en deskundig onderhoud. Bewoners trokken daarom regelmatig aan de bel bij de gemeente. Eerst over de rommel en kapotte bankjes, later ook met zorg over het onderhoud van de seringenstruiken.

Dit initiatief kent 3 fasen:

- *Inwoners zetten zich in voor het park*, omdat zij zich ergeren aan rommel en schade in het park. De gemeente wijst het park aan als gemeentelijk groenmonument.
- *Uitdaagrecht in coproductie met de gemeente Aalsmeer*: in 2020 dienen de bewoners een uitdaagrecht-verzoek in om de seringen en het park beter te gaan onderhouden. Het resultaat is een nieuwe vorm van samenwerking tussen gemeente en inwoners. De inwoners selecteren een geschikte hovenier en maken plannen voor verbetering van het park. De gemeente blijft formeel opdrachtgever van de hovenier en beheert het onderhoudsbudget. Jaarlijks controleert de gemeente het onderhoud van het park.
- *De Stichting Behoud Seringenpark Aalsmeer is opgericht en dient een uitdaagrecht-voorstel in om het beheer van het park over te nemen van de gemeente*, inclusief de financiën en de aansturing van de hovenier. Sindsdien voert de stichting het parkbeheer zelf uit. De gemeente controleert en stemt jaarlijks af met de stichting.

In mei 2026 bestond het park 75 jaar. Burgemeester Oude Kotte van de gemeente Aalsmeer bij de jubileumbijeenkomst: "Het uitdaagrecht is zelden zo goed tot zijn recht gekomen als in het Seringenpark." De burgemeester ontving van de inwoners een nieuwe Seringen variant, die ook is geplaatst in het park: de “Burgemeester Oude Kotte sering”.

Het *Kennisnetwerk participatie en uitdaagrecht* heeft de gemeente Aalsmeer en de bewoners ondersteund tijdens de diverse fasen van dit uitdaagrecht-initiatief.

[10] https://seringenpark-aalsmeer.nl/over-ons-copy/

3.5. Uitdaagrecht in dorpen en wijken

Uitdaagrecht wordt ook regelmatig ingezet om de plannen te maken voor de toekomstige inrichting van een dorp of een wijk. Zoals in Rotterdam voor vergroening van een straat van meer dan 1 kilometer lengte en bij het doorontwikkelen van wijken in Groningen. Of bij dorpen en bedrijventerreinen in Zeeland.

In de gemeente Schouwen-Duiveland worden voor de diverse dorpen plannen gemaakt voor de toekomst: hoe kan ieder dorp zich ontwikkelen en inspelen op nieuwe mogelijkheden? De inwoners van Sirjansland gebruiken het uitdaagrecht om hun eigen dorpsplan te maken: “Met de komst van het “uitdaagrecht” ontstaat de mogelijkheid voor de bewoners van Sirjansland om zelf het dorpsplan op te gaan stellen. Dit, en het verbeteren van de openbare ruimte, wordt in juni 2019 door de gemeente toegekend.” Centrale vraag in dit uitdaagrecht-initiatief: hoe zien de inwoners het dorp voor zich in 2040?
Na de honorering van het uitdaagrecht hebben inwoners budget gekregen om zelf de volgende activiteiten uit te voeren:

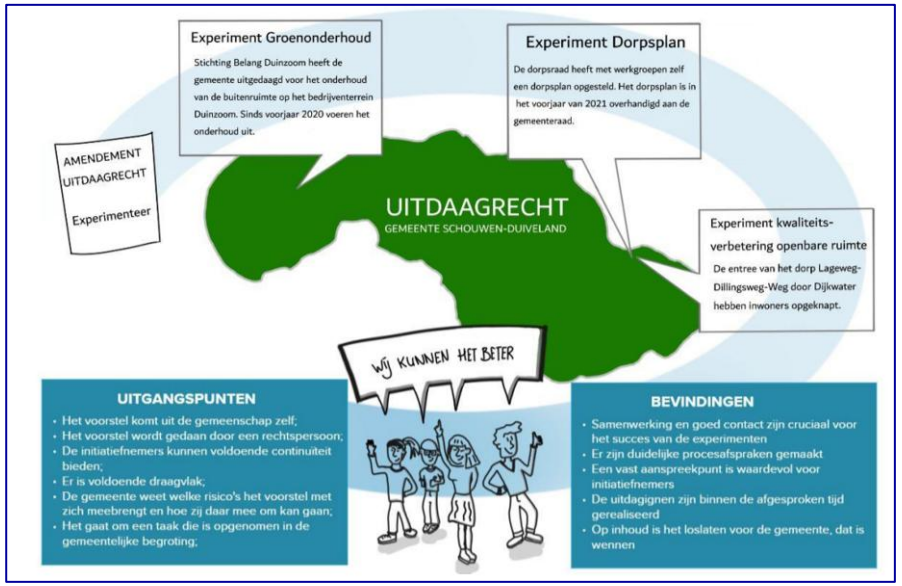
- Een inwonersenquête over de toekomst van het dorp.
- Opstellen van een SWOT-analyse.
- Inloopavonden organiseren over “wonen en werken, “openbare ruimte”, “energie” en “leefbaarheid”.
- Opstellen van het conceptdorpsplan.
- Huis-aan-huis verspreiden van het conceptplan om alle inwoners de gelegenheid te geven hun inbreng te leveren.
- Het definitieve dorpsplan aanbieden aan de gemeente met als belangrijkste thema’s:
    - (Duurzame) bedrijvigheid.
    - Behoud en ontwikkeling van maatschappelijke voorzieningen, o.a. dorpshuis en het ontwikkelen van een sociaal hulpnetwerk.
    - Wonen voor diverse doelgroepen, m.n. jongeren moeten een kans hebben om in het dorp te (blijven) wonen.
    - Inrichting van de openbare ruimte met meer groen en aanpassingen van de wegen.
    - Duurzame energieopwekking.
    - Ontwikkeling van de natuur in en rondom het dorp.

De gemeenteraad van Schouwen-Duiveland besluit om medewerking te verlenen aan de uitvoering van het Dorpsplan Sirjansland van de inwoners en stelt hiervoor budgetten ter beschikking.[11] Stap-voor-stap wordt het Dorpsplan uitgevoerd. (zie ook www.uitdaagrecht.nl/nieuws “NOS filmt initiatieven met het uitdaagrecht” over het Dorpsplan van Sirjansland).

De Rekenkamer van Schouwen-Duiveland heeft het uitdaagrecht onderzocht en concludeert[12]:

- Binnen de samenleving is interesse om taken over te nemen van de gemeente. In het kader van het uitdaagrecht zijn verschillende initiatieven ontwikkeld en uitgevoerd.
- De experimenten uitdaagrecht zijn geëvalueerd en besproken in de gemeenteraad. De conclusie van de Rekenkamer is dat de ervaringen en resultaten van de experimenten positief zijn, voor initiatiefnemers en gemeente, en dat de gemeente het uitdaagrecht mogelijk maakt voor alle inwoners.

Ervaringen met het uitdaagrecht in Schouwen-Duiveland

[11] Gemeente Schouwen-Duiveland, Uitvoering Dorpsplan Sirjansland, zaaknummer 454959, 3 augustus 2021

[12] Rekenkamer Schouwen-Duiveland, Schouwen-Duiveland dat zijn we samen, 2022

3.6. Uitdaagrecht en samenwerking tussen overheden

Uitdaagrecht-initiatieven vragen soms om afstemming en samenwerking tussen initiatiefnemers en diverse overheden. Zoals in Zuidoost Drenthe in de omgeving van Emmen.

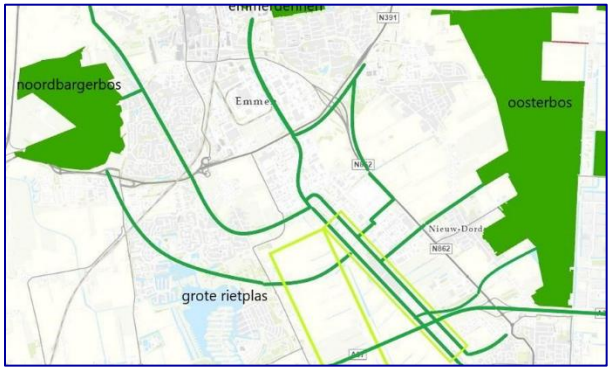
De Natuurwerkgroep Oranjedorp wil de ecologische kwaliteit van de openbare ruimte verbeteren en daagt de gemeente Emmen uit: hoe kan de ecologische kwaliteit in de komende jaren verbeterd worden, in nauwe samenwerking tussen inwoners, agrariërs en de betrokken overheden? De Natuurwerkgroep Oranjedorp wil met zowel de gemeente Emmen, de provincie Drenthe als het waterschap Vechtstromen concrete afspraken maken hoe er effectief samengewerkt kan worden aan het vergroten van biodiversiteit in Oranjedorp e.o.. Het uitdaagrecht biedt de mogelijkheid om samen met inwoners, agrariërs en de overheden een meerjarig beheerplan te maken.
Het beheerplan bestaat diverse onderdelen:

- Analyse van het landschap.
- Inventarisatie van knelpunten en kansen voor ecologisch beheer.
- Streefbeelden en beheerpakketten voor het openbaar groen.
- Afstemming en samenwerking tussen inwoners, agrariërs en overheden.
- De financiële en organisatorische gevolgen voor de periode t/m 2040.

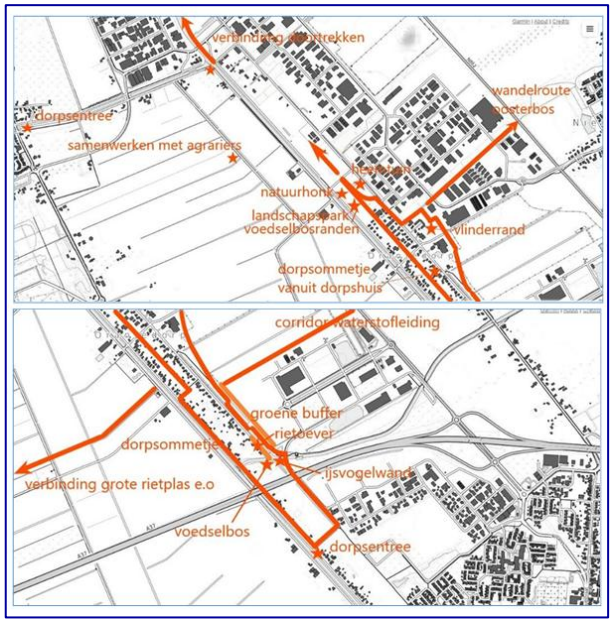
De Natuurwerkgroep Oranjedorp krijgt met deze werkwijze medezeggenschap in het beheer van het openbaar groen. Om de ecologische verbeteringen te realiseren, gaan betrokkenen uit van een samenwerking van minimaal vijf jaren voor ecologisch groenbeheer in en rondom het dorp. Naast het beheer van de openbare ruimte willen de initiatiefnemers ook gaan werken aan verbeteringen van de ecologische verbindingen tussen verschillende, versnipperende natuurgebieden, zoals natuurgebied Bargerveen en natuurgebieden rondom Emmen.

Voor het beheerplan zijn inwoners en agrariërs meermalen geconsulteerd door de Natuurwerkgroep en hebben hun inbreng kunnen leveren op de conceptplannen. Ook zijn Landschapsbeheer Drenthe en Agrarisch Natuur Drenthe betrokken. De definitieve besluitvorming is nog niet afgerond bij de overheden.

N2000 gebieden en gewenst ecologisch verbindingennetwerk bij Emmen

Wensen en ideeën van inwoners en agrariërs (2024)

4. Ontwikkelkansen voor het uitdaagrecht

Uit de ervaringen met het uitdaagrecht blijkt dat inwoners op zeer verschillende manieren gebruik maken van het uitdaagrecht. Elk uitdaagrecht-initiatief kent een eigen aanpak. Toch kunnen er een aantal gemeenschappelijke ontwikkelkansen uit de ervaringen met het uitdaagrecht worden onderscheiden voor het bestuur, voor de ambtelijke organisatie en voor het uitdaagrecht in het algemeen.

- *Bestuur*

  1. Kaders stellen
  Het bestuur dient helder aan te geven welke taken kunnen worden uitgedaagd? De wetgever laat hiervoor voldoende ruimte aan de decentrale overheden. Het heeft de voorkeur om ruimte te bieden aan zoveel mogelijk taken die kunnen worden uitgedaagd. Immers: het is van tevoren niet te bepalen waar inwoners wel of niet gebruik willen maken van het uitdaagrecht. De kaders van het uitdaagrecht kunnen worden vastgelegd in een beleidsnota uitdaagrecht en moeten eind 2026 juridisch worden verankerd in de participatieverordening.
  De praktijk leert dat colleges van B&W en Gemeenteraden goed geïnformeerd moeten worden over wat het uitdaagrecht is, de praktijkervaringen en wat hun rol is voor een goede besluitvorming over uitdaagrecht-initiatieven.

  2.Overnemen of in samenwerking uitvoeren
  Een uitdaagrecht-initiatief blijkt in de praktijk niet uitsluitend te gaan over het “feitelijk overnemen van een overheidstaak”. Een uitdaagrecht-initiatief leidt regelmatig tot een nieuwe vorm van samenwerking tussen inwoners, maatschappelijke partijen en de overheid. Beide varianten van het uitdaagrecht dienen opgenomen te worden in de participatieverordening (conform de wet), maar ook worden gecommuniceerd binnen de overheid en met geïnteresseerden in de samenleving.

  3. Uitdaagrecht monitoren
  Het bestuur kan een rol krijgen in de regelmatige monitoring van de uitvoering van het uitdaagrecht: wordt er gebruik gemaakt van het uitdaagrecht, hoe vindt de communicatie plaats met de samenleving over dit recht, wat zijn de (maatschappelijke) resultaten en de doorontwikkeling van het uitdaagrecht?[13]

- *Ambtelijke organisatie*

  4. Denk vanuit kansen en mogelijkheden
  Een uitdaagrecht-initiatief is vaak een nieuw idee, vraagt om enig maatwerk en om afstemming en samenwerking tussen initiatiefnemers en ambtelijke bureaucratie. Het is van belang om dan steeds te denken vanuit mogelijkheden en kansen, in plaats van belemmeringen en regeltjes, zoals:

  - Er komt een uitdaagrecht-initiatief, maar het werk is al aanbesteed? Kunnen we het gesprek organiseren tussen initiatiefnemers en uitvoerders, om te zien wat er dan nog wél mogelijk is om de ideeën van de inwoners te realiseren? En kunnen we hierover afspraken maken?
  - De kosten van een uitdaagrecht-initiatief zijn hoger dan de Europese drempelwaarde van overheidsopdrachten? Wat zijn de mogelijkheden van maatschappelijk aanbesteden of een aanbestedingstraject waarbij toch de ambities van de initiatiefnemers worden gerealiseerd? [14]

  De praktijkvoorbeelden van het uitdaagrecht leren dat er meer mogelijk is dan vooraf vaak wordt gedacht. Denken en werken vanuit kansen en mogelijkheden is dan essentieel en dat vraagt ruimte, creativiteit en meedenken van een ambtelijke bureaucratie.

  5. Afdelingen informeren
  Het is van belang om diverse afdelingen van een overheidsorganisatie goed te informeren over de mogelijkheden van het uitdaagrecht. Een goede informatievoorziening helpt om uitdaagrecht-initiatieven te gaan herkennen en adequaat af te handelen. Bij de informatievoorziening gaat het om:
  - Herkennen wat een potentieel uitdaagrecht-initiatief is.
  - Te bespreken dat het uitdaagrecht in de praktijk kan leiden tot een andere rol van ambtenaren (niet zelf uitvoeren, maar coachen en begeleiden)
  - Met betrokken ambtenaren te bespreken wat de meerwaarde van een uitdaagrecht-initiatief voor de samenleving kan zijn vanuit een houding van “Ja, …. mits…”.
  - Hoe om te gaan met (inkoop- en aanbestedings-)regels bij de uitvoering van een uitdaagrecht-initiatief.

  Als ambtenaren bekend zijn met het uitdaagrecht, versnelt dit de bespreking, beoordeling en afhandeling van uitdaagrecht-initiatieven en verbetert dit de integrale samenwerking binnen een gemeente.

[13] Zie bijvoorbeeld de toezegging aan de Gemeenteraad van Rotterdam om uitdaagrecht “duidelijker en vollediger” te laten terugkomen in de P&C cyclus, Gemeente Rotterdam, Commissie Zorg en Cultuur, 11 september 2025

[14] Zie Juridisch leaflet Maatschappelijk Aanbesteden, Ministerie van BZK, 2015. En: Handreiking Burgerinitiatieven en het aanbestedingsrecht, Programma Democratie in Actie

6. Procedure
Met betrokkenen uit de ambtelijke organisatie is het van belang te werken aan een transparante procedure voor het bespreken, indienen, beoordelen en afhandelen van een uitdaagrecht-initiatief. Deze kan aansluiten op al lopende procedures voor de afhandeling van andere inwonersinitiatieven.

7. Lerende organisatie
Voor het opdoen van ervaring met het uitdaagrecht is tijd nodig en regelmatige evaluatie of de beoogde werkwijze bij uitdaagrecht-initiatieven in de praktijk ook werkt.
Het is daarom van belang om betrokken medewerkers de ruimte bieden samen te leren met de initiatiefnemers, om op basis van de praktijkervaringen het uitdaagrecht verder te ontwikkelen.

- *Algemeen*

8. Communicatie
Continu communicatie vanuit overheden met de samenleving over het uitdaagrecht is noodzakelijk. Het uitdaagrecht is immers een nieuw en een vaak nog onbekend instrument voor geïnteresseerden uit de samenleving. De praktijk in de afgelopen jaren leert dat communicatie nog onregelmatig gebeurt. Ook is het uitdaagrecht niet makkelijk terug te vinden op overheidswebsites, zo is de ervaring bij initiatiefnemers.
Minimale communicatie is:

- Op de website aangeven wat het uitdaagrecht is, waar meer informatie gekregen kan worden en hoe initiatieven kunnen worden ingediend.
- In lokale media regelmatig aandacht besteden aan uitdaagrecht (en aan andere participatiemogelijkheden).
- De voortgang van uitdaagrecht-initiatieven te communiceren, zowel naar betrokkenen uit de samenleving als naar ambtenaren en bestuurders van overheden.
- Successen en leerpunten uitdragen, mede als inspiratie voor inwoners en maatschappelijke organisaties.

9. Maatschappelijk draagvlak
En tenslotte het punt van het draagvlak bij inwoners en andere belanghebbenden: heeft een initiatief voldoende steun van omwonenden / belanghebbenden? Per aanvraag is het gewenst na te gaan of er enige mate van draagvlak is. Dat kunnen initiatiefnemers zelf doen, maar ook de overheid kan nagaan of er maatschappelijke steun is door in de lokale media bekend te maken dat er een voorstel voor een uitdaagrecht-initiatief is binnengekomen en inwoners de kans te geven hierop te reageren.

KENNISNETWERK ©

Bekijk dit in je browser.

Tussen
Links en Rechts

Beste Bestuurders, Wethouders, Eerste Kamerleden, Tweede Kamer leden, Provinciale Staten, Burgemeesters, Griffies, Raadsleden en nog zo veel meer

De huidige politieke problemen liggen in het feit dat we wederkerigheid verloren lijken te zijn. Van de week zei onze Minister President Rob Jetten *'laten we ons elkaar wat gunnen'* . TL&R is nog aan het opstarten toch gezien de noodzaak denken wij dat we op motiverende worden van Minister President Rob Jetten ''*laten we ons elkaar wat gunnen'* iets bedacht hebben namelijk:

1. Draai de voorgenomen versoberingen van WW, WIA/IVA, re-integratie en AOW volledig terug.

2. Verzeker het risico van langdurige ziekte collectief, zonder de twee jaar inkomensbescherming van werknemers te verkorten.

3. Breng het begrotingstekort binnen deze kabinetsperiode naar nul en bouw daarna jaarlijks een nationale crisisbuffer op.

4. Stort de extra opbrengsten uit box 3 in een wettelijk schuldenfonds dat uitsluitend voor verlaging van de staatsschuld

5. Geef boeren tienjarige contractzekerheid: zolang zij de afgesproken doelen halen, mag de overheid deze contracten niet eenzijdig openbreken.

De betreffende documenten hebben wij uit respect eerst naar de fractieleiders in de Tweede Kamer gestuurd. Volgende week zijn ze ook op onze Facebookpagina te lezen.

Politieke winnaar van de maand augustus 2026 is:
Mirjam Bikkers (CU): nu voor de tweede keer!

Wij vinden van wel! Goed politiek werk verdient het om gezien en gewaardeerd te worden. Niet alleen door collega-politici en politieke verslaggevers, maar juist ook door ons burgers.

Lees Meer Hier

Politieke winnaar van de maand September 2026 is:
Chris Stoffer (SGP)

Wij vinden van wel! Goed politiek werk verdient het om gezien en gewaardeerd te worden. Niet alleen door collega-politici en politieke verslaggevers, maar juist ook door burgers.

Lees Meer Hier

Oprichter Christian Naethuys

Al bijna dertig jaar ben ik getrouwd met de liefde van mijn leven. We staan politiek lijnrecht tegenover elkaar – ik ben links, mijn partner rechts. En toch houden we van elkaar! We kiezen er elke dag opnieuw voor om samen te leven, om met elkaar in gesprek te blijven, ook als we het fundamenteel oneens zijn.

Op mijn 27ste nam ik een van de moeilijkste beslissingen van mijn leven: ik vluchtte naar Nederland om opnieuw te beginnen. Ik liet mijn vertrouwde omgeving, mijn verleden en alles wat ik kende achter. Ik kwam terecht in een vreemd land, zonder zekerheid en helemaal alleen, maar met de vastberadenheid om een ander leven op te bouwen.

Pas 27 jaar later keerde ik voor het eerst terug. Niet om opnieuw te beginnen, maar om de deuren van mijn verleden definitief te sluiten.

Lees Meer

WAT MOGEN WIJ VAN POLITICI VERWACHTEN?

Onderstaande bedreigende reactie laat zien hoe verhard en gewelddadig het publieke debat is geworden.

Politici hebben hierin een belangrijke voorbeeldfunctie. Hoe zij met elkaar spreken, werkt door in onze samenleving. Gelukkig horen we steeds vaker dat het debat weer over de inhoud gaat en minder op de persoon wordt gespeeld.

Beste politici, laten we die ontwikkeling vasthouden. Nederland raakt steeds meer verdeeld en dreigt daarin de Verenigde Staten achterna te gaan.

17:33
fascisme.
(Screenshot met reactie is van NieuwRechts, niet van iemand uit deze groep).
NieuwRechts
In Nederland h... meer
Beantwoorden
· 12 m
je lult onzin imbeciel dit is gewoon het moderne communisme en wat binnen de wet ze overtreden alleen maar de wet maar troost je we gaan jullie linkse honden uitroeien of dat jullie je bek nog niet meer open durven te maken iedere keer flink klappen geven stelletje linkse schorem crapuul het duurt niet lang meer en 19 september ff flink de schoonmaak houden op de A12 ben je ook daar dan lafbek
Beantwoorden
3 opmerkingen
Vind ik leuk
Opmerking
Delen
Ik adviseer een cursus staats- en

Wat hieronder afgebeeld is kan ook werkelijkheid worden: één grote familie, als jullie dat maar willen. Dan is Tussen Links en Rechts niet eens meer nodig.

Positief Nieuws

Positief nieuws voor politici én burgers. Dat mag toch?

Politici staan dagelijks onder grote druk. Zij krijgen te maken met kritiek, moeilijke besluiten, persoonlijke aanvallen en zware momenten. Juist daarom willen wij met **Positief Nieuws** laten zien dat er, ondanks alle problemen, ook veel goeds gebeurt in Nederland en de rest van de wereld.

Traditionele media en sociale media laten vooral conflicten, rampen, ruzies en ellende zien. Dat nieuws is belangrijk, maar het geeft geen volledig beeld van de werkelijkheid. Iedere dag helpen mensen elkaar, worden nieuwe oplossingen ontwikkeld en ontstaan bijzondere initiatieven.

klik hier

Voortgang TL&R

1. **Interim Bestuur opgezet: FvD, CDA, VVD, JA21, PVV, PRO en nog meer. Volgende maand flink uitgebreid.**
2. **Website wordt verder aan gewerkt .. daar is een forum om over zaken te kunnen brainstormen,**
3. **De groep groeit met maar liefst 250 nieuwe leden ! Op naar de 500 leden! Dan kunnen we op ons forum met elkaar in gesprek gaan, standpunten bespreken en oplossingen vinden die alle politieke partijen kunnen omarmen én waarmee ons land geld kan besparen.**

Doelstellingen

4. **De politiek helpen om weer tot echte samenwerking te komen.** Het gedrag van onze volksvertegenwoordigers is namelijk een voorbeeld voor heel Nederland.
5. **Onze collectieve intelligentie inzetten om slimme, haalbare oplossingen te ontwikkelen en aan te reiken aan de Tweede Kamer en de Eerste Kamer.** Want jullie zijn degenen die daadwerkelijk het verschil kunnen maken.
6. **We zetten alles op alles om het huidige tempo van polarisatie te keren.** Nederland mag niet afglijden naar een samenleving waarin mensen over twintig jaar net zo tegenover elkaar staan als nu in de Verenigende Staten.

Leden: het bestuur krijgt vorm

Onze eerst overleg voor aanstaande woensdag:

🪄 **Rollen en taken**
Wie doet wat, voor welke termijn en waar liggen ieders kwaliteiten?

🎯 **Visie**
Wat willen we als organisatie op de lange termijn bereiken?

🚀 **Missie**
Welke acties gaan we ondernemen en waarom zijn deze belangrijk?

🏛 **Oprichting van de stichting**
Welke informatie hebben we nodig en wat moet er precies worden geregeld?

🕐 **Digitale overlegavond**
Welke avond is voor de meeste deelnemers het meest geschikt?

📱 **Sociale media**
Hoe gaan we Facebook, X en TikTok inzetten en wie neemt welke verantwoordelijkheid

🌪 **De waan van de dag**
Hoe zorgen we ervoor dat we niet alleen reageren op actuele gebeurtenissen, maar blijven werken aan onze langetermijndoelen?

Denk met ons mee, deel je ideeën, lees mee omdat je het belangrijk vindt.
Doe mee voor de lol... want ja dat kan en mag — en het is kosteloos !
Onze website
Onze X
Onze Facebook
Regering van Nationale Eenheid

Wij pretenderen niet alle oplossingen te kennen; integendeel. We beseffen dat een baan als politicus één van de moeilijkste functie in Nederland is. Daarom trachten wij kennis, ervaringen en ideeën op te halen en te bundelen, om zo tot nog beter werkende oplossingen te komen. Wij bieden deze oplossingsrichtingen aan, zodat jullie weloverwogen kunnen kiezen wat het beste is voor 18 miljoen mensen.

Voor het maken van deze nieuwsbrief is gebruikgemaakt van kunstmatige intelligentie (AI). Dit geldt zowel voor de totstandkoming van de teksten als voor het genereren van (een deel van) de illustraties.

registeren?

Van: Ambulant Secretariaat Medewerkers <ambulantsecretariaatmedewerkers@jeugdhulpfriesland.nl>
Verzonden: dinsdag 15 september 2026 14:31
Aan: Ambulant Secretariaat Medewerkers <ambulantsecretariaatmedewerkers@jeugdhulpfriesland.nl>
Onderwerp: Uitnodiging voor de bijeenkomst 'De kracht van ambulante jeugdhulp' op 22 oktober a.s.

> Sommige mensen die dit bericht hebben ontvangen, ontvangen niet vaak e-mail van ambulantsecretariaatmedewerkers@jeugdhulpfriesland.nl. Ontdek waarom dit belangrijk is

Beste relatie,

Graag nodigen wij u uit voor de bijeenkomst *De kracht van ambulante jeugdhulp* op 22 oktober a.s. in Leeuwarden.

In de uitnodiging hieronder leest u meer over het programma en hoe u zich kunt aanmelden.

DE KRACHT VAN AMBULANTE JEUGDHULP

Meer weten over hoe ambulante jeugdhulp in de praktijk werkt, welke ondersteuning Jeugdhulp Friesland biedt en wat deze inzet oplevert voor kinderen, jongeren en gezinnen? Kom dan langs op 22 oktober 2026 in Leeuwarden. Je bent van harte welkom!

Een verhaal uit de praktijk
We starten met een persoonlijk verhaal van een ouder. Hij vertelt over de ondersteuning die zijn gezin ontving, wat dat heeft betekend en welke stappen zij samen hebben gezet.

Over de kracht van ambulante jeugdhulp
Vervolgens neemt Anita van Norel, manager Behandelzaken bij Jeugdhulp Friesland, ons mee in de kracht van ambulante jeugdhulp en de belangrijke rol die deze vorm van ondersteuning speelt binnen het Friese jeugdzorglandschap. Ook staat zij stil bij het verbeterde werkproces, dat zorgt voor een soepelere samenwerking, meer duidelijkheid en een prettiger traject voor zowel verwijzers als gezinnen.

Maak kennis met ons aanbod
Na het plenaire programma kun je kennismaken met onze hulpverleners en verschillende vormen van ambulante ondersteuning. In gesprek ontdek je welke modules en specialistische hulp Jeugdhulp Friesland biedt en hoe we samenwerken met verwijzers en andere partners rondom kinderen, jongeren en gezinnen.

Voor wie?
Voor zorgprofessionals en verwijzers die meer willen weten over onze ambulante mogelijkheden.

Wanneer en waar?
22 oktober 2026
13.30 - 16.15 uur
Badweg 4, Leeuwarden

Aanmelden
Je kunt je aanmelden via onderstaande QR-code.

Onze ambulante programma's: Ambulante Spoedhulp, Jeugdcoach, MDFT, MST, MST-ID, PMTO, Programma Ervarend leren, Video Home Training, Voorbereid op je toekomst en binnen het Kenniscentrum Kind en Echtscheiding: Begeleide omgang en coaching na scheiding, Berg van Herstel, Complexe omgangsproblematiek, D-Force!, Ouderschapsmediation en SchIK.

JEUGDHULP FRIESLAND

Wij hopen u te ontmoeten.

Met vriendelijke groet,
Mel Langen en Anita van Norel, managers Ambulant

JEUGDHULP FRIESLAND

Jeugdhulp Friesland | Badweg 4 | 8934 AA Leeuwarden | Postbus 1266 | 8900CG LEEUWARDEN | www.jeugdhulpfriesland.nl

Meer weten over complexe omgangsproblematiek en onze inzet?

Volg ons op: Facebook | Instagram | LinkedIn

Met vriendelijke groet,

Martine Boonstra

secretariaatsmedewerker

JEUGDHULP FRIESLAND

Jeugdhulp Friesland | Badweg 4 | 8934 AA Leeuwarden | 06-31779584
Postbus 1266 | 8900CG LEEUWARDEN | www.jeugdhulpfriesland.nl

Meer weten over complexe omgangsproblematiek en onze inzet?

Volg ons op: Facebook | Instagram | LinkedIn

Save the date **Gratis deelname**

Raadscommunicatiedag

Vrijdag 20 november 2026

Paleis-Raadhuis Tilburg

Beste collega's,

Maak jij de raad zichtbaar, begrijpelijk of bereikbaar? Als raadsadviseur, griffiemedewerker of communicatieadviseur voor de gemeenteraad? Dan hopen we jou op 20 november in Tilburg te zien.

De griffies van Tilburg en Heerlen organiseren een dag vol inspiratie, voorbeelden uit de praktijk en collega's uit het hele land. Half oktober sturen we het volledige programma rond.

> **Wat we van je vragen**
>
> Vrijdag 20 november 2026 vrijhouden en je nu alvast aanmelden.

Wanneer	**Vrijdag 20 november 2026** 10.00 tot 15.00 uur
Waar	**Paleis-Raadhuis** Stadhuisplein, Tilburg
Programma	**Keynotes, workshops, de Raadscommunicatieprijs en uiterard netwerken met collega's uit het hele land. Definitief programma en workshopkeuze volgt half oktober**

Kosten **Gratis**

Meld je aan

Na aanmelding krijg je direct een agenda-uitnodiging.
slotr.nl/e/OUGchqFx

Een initiatief van de griffies van Tilburg en Heerlen. Vragen? Neem gerust contact op.

Johan Hoogesteger
Raadsadviseur Bedrijfsvoering & Communicatie Tilburg
johan.hoogesteger@tilburg.nl

Ben van Oosterbosch
Raadsadviseur Communicatie Heerlen
ben.van.oosterbosch@heerlen.nl

Week van het pgb

Webinar pgb in het sociaal domein

Beste Raads- en commissieleden,

Van **26 oktober tot en met 1 november** organiseert Per Saldo de Week van het pgb. Een week waarin we laten zien wat een persoonsgebonden budget mogelijk maakt en wat er nodig is om mensen daadwerkelijk eigen regie te geven over hun zorg en ondersteuning.

Als raadslid besluit je mee over de kaders van het sociaal domein. Maar wat betekenen keuzes rond het pgb uiteindelijk voor inwoners? Waar kun je als raad op sturen, welke vragen kun je stellen en wat ervaren budgethouders zelf?

Daarover gaan we in gesprek tijdens het interactieve webinar **'Pgb in het sociaal domein'**.

Vrijdag 30 oktober 2026
10.00 – 11.15 uur
Online | kosteloos deelnemen

Van beleid naar dagelijkse praktijk
Gemeentelijke keuzes rond beleid, verordeningen, informatievoorziening en uitvoering hebben directe gevolgen voor budgethouders. Tijdens het webinar brengen we daarom verschillende perspectieven bij elkaar: raad, beleid, uitvoering én de inwoner zelf.

Centraal staat de vraag:
Voor wie is een pgb bedoeld en wat is er binnen de gemeente nodig om inwoners daadwerkelijk de mogelijkheid te geven om voor een pgb te kiezen en daarmee eigen regie te voeren?

Wat komt aan bod?
Na het webinar heb je meer inzicht in:

- voor wie een pgb bedoeld is en waarom inwoners ervoor kiezen;
- welke invloed gemeentelijke keuzes hebben op budgethouders;
- waar raad, beleid en uitvoering ieder een rol hebben;
- wat inwoners nodig hebben om een bewuste keuze voor een pgb te maken;
- welke aannames rond pgb-vaardigheid, complexiteit en risico's in de praktijk een rol spelen.

Er is volop ruimte voor vragen uit de praktijk.

Aan tafel
Hadewych Cliteur, directeur bestuurder bij Per Saldo, leidt het gesprek en brengt vragen van deelnemers in.

Jacqueline Gomes, belangenbehartiger bij Per Saldo, gaat in op beleid en de gemeentelijke praktijk.

Een **budgethouder** vertelt vanuit persoonlijke ervaring wat gemeentelijke keuzes betekenen in het dagelijks leven.

Bij je aanmelding kun je alvast een vraag of onderwerp meegeven. Tijdens het webinar kun je ook live vragen stellen.

→ **Meld je hier aan**

Wij hopen jullie vrijdag 30 oktober online te ontmoeten.

Met vriendelijke groet,

Hadewych Cliteur & Jacqueline Gomes

06-86 86 88 76

aanwezig | maandag t/m donderdag

PerSaldo
www.pgb.nl

Bezoekadres Churchilllaan 11, 3527 GV UTRECHT

Postadres Postbus 19161, 3501 DD UTRECHT

Volg ons op:

Bijlage 1: mailwisseling Qbuzz

[redacted]
Verzonden: maandag 7 september 2026 12:04
[redacted]

Geachte heer [redacted]

Op 9 juli hebben we uw reactie op het Vervoerplan 2027 ontvangen.

We begrijpen de zorgen over de aansluiting tussen lijn 66 en de veerdienst. Ook herkennen we het belang van een betrouwbare en begrijpelijke reis voor reizigers van en naar Ameland. We hebben uw reactie zorgvuldig meegenomen in de besluitvorming voor de nieuwe dienstregeling. We hebben besloten om de nieuwe dienstregeling van lijn 66 conform het concept vervoerplan in te voeren per 13 december. Dit lichten we graag toe.

Helaas wordt het steeds moeilijker haalbaar om lijn 66 uitsluitend als 'eigen' Ameland-bus aan te bieden. Het vervoer op deze lijn is daarvoor over het algemeen te beperkt, ondanks dat er zeker ook drukke dagen/perioden met toeristen zijn. Doordat de haltes in Ferwert en Hallum aan de route zijn toegevoegd kunnen we meer ritten aanbieden op lijn 66, waardoor we bijvoorbeeld (niet geëiste) aansluitingen op de snelboot toch kunnen aanbieden. Ameland profiteert hier ook van. We zien lijn 66 als een sneldienst voor alle grotere kernen op de verbinding Leeuwarden – Holwert Veerdam. In die rol maakt lijn 66 onderdeel uit van een bredere regionale verbinding, waarbij Ameland een belangrijke bestemming is, maar niet de enige.

We nemen uw zorgen over de uitvoerbaarheid serieus. Juist daarom verwachten we dat de nieuwe dienstregeling beter uitvoerbaar is dan de huidige. De nieuwe opzet biedt meer flexibiliteit om vertragingen vanaf Ameland op te vangen en daardoor de betrouwbaarheid van de verbinding te verbeteren. De verschillende wachtregimes zullen op een duidelijke en nadrukkelijke manier bij de chauffeurs en reizigers onder de aandacht worden gebracht, zodat hierover geen onduidelijkheid ontstaat.

Wij hopen dat dit een deel van uw zorgen wegneemt. We zullen de uitvoering van de nieuwe dienstregeling na invoering nauwlettend blijven volgen. Daarnaast staan we ervoor open om deze wijziging enige tijd na invoering gezamenlijk te evalueren.

Wij staan uiteraard tot uw beschikking als u hier nog vragen over heeft.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

[redacted]

[redacted]

[redacted]

[redacted]

[redacted]

[redacted]

[redacted]
Verzonden: Donderdag, 9 Juli, 2026 10:55
[redacted]

>

Goedemorgen [redacted],

Met onze reactie van 25 juni 2026 hebben wij onze voorlopige reactie gegeven op het vervoerplan 2027. Daarbij hebben wij in goed onderling overleg met Qbuzz en de Provincie afgesproken dat wij ons definitieve standpunt zouden bepalen nadat wij nader inzicht hadden gekregen in de voorgestelde aansluitingen tussen de busdienstregeling en de reguliere veerdiensten en sneldiensten en hierover nader overleg had plaatsgevonden. Wij willen u danken voor deze flexibiliteit in de procedure. Naar aanleiding van de ontvangen informatie en het gevoerde overleg constateren wij dat onze belangrijkste zorgpunten onvoldoende zijn weggenomen. Hoewel wij de wens begrijpen om te komen tot een robuuste en vanuit regionaal perspectief logische dienstregeling, zijn wij niet overtuigd dat de voorgestelde wijzigingen leiden tot een verbetering van de totale ketenreis van en naar Ameland.

Onze grootste zorg blijft dat lijn 66 niet langer structureel wacht op de aankomende veerboot. Daarbij zit onze zorg niet zozeer in de gewijzigde dienstregeling als zodanig, maar in de uitvoerbaarheid ervan. Wanneer het in de huidige situatie al niet lukt om een relatief eenvoudige dienstregeling consequent uit te voeren en de aansluiting met de veerdienst te waarborgen, ontbreekt bij ons het vertrouwen dat een complexere dienstregeling, met verschillende wachtregimes voor chauffeurs afhankelijk van dag, tijdstip en periode, in de praktijk wél betrouwbaar zal functioneren.

Wij zijn bovendien van mening dat de huidige problematiek is ontstaan nadat aan lijn 66 extra haltes zijn toegevoegd. Hierdoor is de oorspronkelijke functie van lijn 66 als aansluitende busdienst op de veerdienst onder druk komen te staan. Wij geven daarom nadrukkelijk de voorkeur aan een oplossing waarbij lijn 66 haar oorspronkelijke functie behoudt als aansluitende busdienst op de veerdiensten van en naar Ameland. De historie heeft laten zien dat het koppelen van een ‘vaste’ bus aan een ‘vaste’ boot duidelijkheid, zekerheid en betrouwbaarheid geeft voor chauffeurs en reizigers. Dat betekent naar onze mening dat lijn 66 blijft wachten op de aankomende veerboot en dat de later toegevoegde haltes uit de route worden gehaald. Daarmee ontstaat een duidelijke, eenduidige en voor zowel chauffeurs als reizigers betrouwbare dienstregeling.

Mocht desondanks worden besloten de voorgestelde wijziging door te voeren, dan verzoeken wij de effecten op de aansluiting met de veerdiensten, de wachttijden, de bezettingsgraad en de klanttevredenheid binnen afzienbare tijd na invoering te evalueren en de dienstregeling aan te passen wanneer blijkt dat de gevolgen voor reizigers groter zijn dan vooraf werd verwacht en/of de dienstregeling inderdaad niet goed uitvoerbaar is.

Wij vertrouwen erop dat u onze reactie zorgvuldig betrekt bij de verdere besluitvorming.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

[redacted]
Verzonden: donderdag 25 juni 2026 13:37
[redacted]

Goedemiddag [redacted],

Hierbij onze voorlopige reactie op het vervoerplan 2027:

Naar aanleiding van het inhoudelijke overleg met Qbuzz en de Provincie Fryslân op 24 juni 2026 hebben wij kennisgenomen van de nadere toelichting op het voorstel voor de dienstregeling rondom de veerdiensten van en naar Ameland.

In dit overleg is toegelicht dat de voorgestelde opzet onder andere zorgt voor een meer structurele dienstregeling en een halfuursverbinding richting Holwert Veerdam. Hierdoor ontstaat extra capaciteit om ook eerder naar de boot of een sneldienst te reizen. Daarnaast worden de haltes Hallum en Ferwert in de nieuwe opzet niet langer bediend door lijn 60, waardoor lijn 66 een belangrijkere rol krijgt binnen het regionale openbaar vervoer. Daarmee wordt lijn 66 voor een grotere groep reizigers een reguliere openbaarvervoerverbinding. Wij begrijpen dat jullie vanuit dat perspectief een stabiele en voor reizigers begrijpelijke dienstregeling van groot belang achten. Wij begrijpen ook dat Qbuzz de dienstregeling vanuit een breder regionaal perspectief benadert en daarbij verschillende belangen, routes en aansluitingen tegen elkaar moet afwegen. Tegelijkertijd kijken wij als gemeente Ameland vanzelfsprekend in de eerste plaats naar de gevolgen voor reizigers van en naar Ameland en naar de kwaliteit van de totale ketenreis en constateren wij dat wij op dit moment nog onvoldoende zicht hebben op de totale gevolgen van de voorgestelde wijzigingen voor reizigers van en naar Ameland.

Historisch gezien is lijn 66 nadrukkelijk ingericht als aansluitende busdienst op de veerboot. Daarbij gold als uitgangspunt dat de bus vertrekt zodra de reizigers van de aangekomen boot zijn ingestapt. Met het voorliggende voorstel wordt hiervan afgeweken en dit is een wezenlijk verschil met de bestaande situatie. In de nieuwe situatie kan de bus vertrekken wanneer de maximale wachttijd is verstreken, ook wanneer een vertraagde boot nog onderweg is naar de aanlegplaats, of zelfs wanneer reiziger al vanaf de boot lopen. Voor reizigers betekent dit dat zij in voorkomende gevallen maximaal 20 minuten moeten wachten op een volgende busverbinding. Daarmee is er in bepaalde gevallen sprake van een versobering van het bestaande serviceniveau voor bootreizigers.

We hebben afgesproken tijdens het overleg op 24 juni dat Qbuzz een integraal overzicht zal aanleveren waarin inzichtelijk wordt gemaakt hoe de voorgestelde busdienstregeling aansluit op zowel de reguliere veerdiensten als de sneldiensten. Daarnaast zal hierover nog een vervolgoverleg plaatsvinden. Pas op basis van dat totaalbeeld kunnen wij een definitief oordeel vormen. Op dit moment achten wij de gevolgen voor reizigers nog onvoldoende inzichtelijk om een definitieve reactie te geven.

Vooruitlopend daarop willen wij alvast de volgende aandachtspunten meegeven:

- De voorgestelde situatie waarin een bus vertrekt nadat de reguliere overstaptijd en de maximale wachttijd zijn verstreken, terwijl reizigers van een vertraagde boot nog onderweg zijn naar de halte;

- De mogelijke verwarring voor chauffeurs door het hanteren van verschillende regimes. Op sommige ritten moet 10 minuten extra worden gewacht op de boot, op andere ritten niet, terwijl in weekenden en vakantieperiodes chauffeurs ondanks mogelijk langere vertragingen, wel op de boot moeten wachten. Juist omdat in het verleden al is gebleken dat niet altijd consequent volgens de instructies werd gehandeld, vraagt dit om zeer duidelijke en eenduidige werkafspraken.

- De herkenbaarheid voor reizigers van welke bus daadwerkelijk aansluit op hun boot. Het risico bestaat dat reizigers bij aankomst op de veerdam een boot zien vertrekken en vervolgens moeten constateren dat zij eigenlijk een eerdere of een latere bus hadden moeten nemen. Dit kan leiden tot onduidelijkheid en frustratie.

- Waar aansluitingen met de aankomst van de sneldienst mogelijk zijn, ondersteunen wij dat. Wel vinden wij dat dit niet mag leiden tot een verslechtering van de aansluiting op de reguliere veerdiensten of tot langere wachttijden voor reizigers.

- Op drukke momenten is lijn 66 regelmatig goed bezet. De beschikbare capaciteit wordt dan ook daadwerkelijk benut. Wij ontvangen graag inzicht in de gevolgen van de voorgestelde wijzigingen voor de bezettingsgraad en het comfort van reizigers door de combinatie met Hallum en Ferwert op weekdagen.

- Ook ontvangen wij graag inzicht in de gevolgen voor de totale reistijd van deur tot huis, aangezien juist die totale ketenreis bepalend is voor de aantrekkelijkheid van het openbaar vervoer.

Samenvattend zijn we nog niet overtuigd of het voorgestelde plan ook daadwerkelijk tot een betere situatie leidt voor de reizigers. Wij zien het gevraagde schema waarin de aansluitingen tussen de busdienstregeling en de veer- en sneldiensten inzichtelijk worden gemaakt dan ook graag tegemoet. Op basis daarvan gaan wij graag opnieuw met u in overleg om de effecten nader te bespreken, waarna wij onze definitieve reactie zullen geven.

Mocht uiteindelijk worden besloten de voorgestelde wijziging door te voeren, dan hechten wij aan een tijdige evaluatie en de mogelijkheid om de dienstregeling bij te stellen wanneer blijkt dat de gevolgen voor reizigers groter zijn dan vooraf werd verwacht.

Daarnaast vragen wij nadrukkelijk aandacht voor de communicatie. De wijziging betekent een breuk met een jarenlang bekend systeem waarbij de bus op de boot wachtte. Heldere en tijdige communicatie richting reizigers is daarom essentieel, waarbij bijzondere aandacht uitgaat naar Amelanders, scholieren, studenten en forenzen die dagelijks van deze verbinding gebruikmaken.

Tot slot willen wij benadrukken dat wij graag zien dat meer reizigers gebruikmaken van het openbaar vervoer. De keuze van toeristen, forenzen en studenten om voor het openbaar vervoer te kiezen wordt sterk beïnvloed door betrouwbaarheid, beschikbaarheid, duidelijkheid en de totale reistijd. Wanneer het serviceniveau merkbaar afneemt, bestaat het risico dat meer reizigers alsnog voor de eigen auto kiezen. Dat zou haaks staan op de gezamenlijke ambitie om het openbaar vervoer aantrekkelijk en toekomstbestendig te houden.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

[redacted]
Verzonden: donderdag 28 mei 2026 15:12
Aan: [redacted]
Onderwerp: Concept Vervoerplan 2027 Qbuzz Fryslân ter consultatie

Beste ontvanger,

U ontvangt hierbij het concept Vervoerplan 2027 voor het busvervoer in Fryslân.

We bieden tot **maandag 29 juni** gelegenheid een zienswijze in te dienen via [redacted]@qbuzz.nl. Ook voor eventuele vragen kunt u op dit e-mailadres terecht.

We attenderen er graag op dat de informatie in dit plan vertrouwelijk is en we verzoeken deze niet buiten uw organisatie te verspreiden.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

Informatiebrief

van het college aan de raad

Zaaknummer	571333
Vergaderdatum	21 september 2026
Organisatieonderdeel	Beheer en Onderhoud
Portefeuillehouder	Theo Faber

Onderwerp

Wijziging dienstregeling lijn 66

Kennisnemen van

Het besluit van Qbuzz om de gewijzigde dienstregeling van lijn 66 per 13 december 2026 in te voeren en de reactie van het college daarop.

Inleiding

De gemeente Ameland heeft tijdens de consultatie van het Vervoerplan 2027 een zienswijze ingediend op de voorgenomen wijziging van lijn 66 tussen Leeuwarden en Holwert Veerdam. Daarbij heeft het college aandacht gevraagd voor het behoud van een betrouwbare aansluiting tussen de busverbinding en de veerdiensten van en naar Ameland. Inmiddels heeft Qbuzz laten weten de voorgestelde wijziging ongewijzigd door te voeren per 13 december 2026.

Kernboodschap

Qbuzz kiest voor een bredere regionale functie van lijn 66. Historisch is lijn 66 ingericht als aansluitende verbinding tussen de veerdienst en Leeuwarden. Daarbij gold als uitgangspunt dat de bus wachtte op aankomende bootreizigers. Qbuzz kiest er nu voor lijn 66 nadrukkelijker te positioneren als regionale openbaarvervoerverbinding voor meerdere kernen in Noordwest Fryslân. Om die reden wordt de lijn niet langer uitsluitend ingericht rondom de aankomst- en vertrektijden van de veerdienst.

De zorgen van het college over de aansluiting tussen bus en boot blijven bestaan. Het college heeft in de zienswijze benadrukt dat juist de vaste koppeling tussen bus en boot jarenlang zorgde voor duidelijkheid, betrouwbaarheid en voorspelbaarheid voor reizigers van en naar Ameland. Daarnaast heeft het college zorgen geuit over de uitvoerbaarheid van de nieuwe systematiek met verschillende wachtregimes voor chauffeurs. Deze zorgen zijn door Qbuzz erkend, maar hebben niet geleid tot aanpassing van het voorstel.

Vervolg

In aanloop naar de invoering van de gewijzigde dienstregeling zullen inwoners via de gemeentelijke communicatiekanalen worden geïnformeerd over de veranderingen.

Na invoering van de nieuwe dienstregeling zal het college in gesprek blijven met Qbuzz en de Provincie Fryslân over de gevolgen voor de bereikbaarheid van Ameland en aandringen op een evaluatie van de nieuwe opzet.

Ondertekening

T. Willemsma
Burgemeester

I.J.W. Valk
Secretaris-directeur

Bijlagen

1. Mailwisseling met Qbuzz over Vervoerplan 2027

Informatiebrief

van het college aan de raad

Zaaknummer	568469
Vergaderdatum	22 september 2026
Organisatieonderdeel	Fysieke Leefomgeving
Portefeuillehouder	Tytsy Willemsma

Onderwerp

Evenementenkalender 2027

Kennisnemen van

De vastgestelde evenementenkalender voor 2027.

Inleiding

In juli/augustus 2026 zijn verschillende organisatoren van evenementen op Ameland aangeschreven om de data door te geven voor hun evenement in 2027. De reacties zijn verwerkt in de bijgevoegde evenementenkalender 2027.

Kernboodschap

Door het vaststellen van de evenementenkalender 2027 wordt tijdig inzicht geboden in de geplande evenementen binnen de gemeente Ameland. Dit draagt bij aan een gestructureerde voorbereiding en afstemming tussen organisatoren, inwoners, bezoekers en de gemeentelijke organisatie. De kalender biedt duidelijkheid over de momenten waarop evenementen plaatsvinden, wat de leefbaarheid, veiligheid en bereikbaarheid ten goede komt en het mogelijk maakt om beleidsmatig en operationeel adequaat te anticiperen.

Vervolg

Na vaststelling van de evenementenkalender 2027 worden de betrokken organisatoren van evenementen op Ameland, evenals de Veiligheidsregio, geïnformeerd over de definitieve planning. Binnen de gemeentelijke organisatie draagt het team Communicatie zorg voor de openbare bekendmaking van de kalender via de gemeentelijke website, zodat inwoners en bezoekers tijdig op de hoogte zijn van de geplande activiteiten.

Ondertekening

T. Willemsma
Burgemeester

I.J.W. Valk
Secretaris-directeur

Bijlagen

1. Evenementenkalender 2027

Evenementen kalender 2027

Gemeente Ameland

Versie: 1-1

bezoekadres . Jelmeraweg 1 . Ballum-Ameland . Postadres . Postbus 22 . 9160 AA Hollum .
telefoon 0519-555555 . e-mail . info@ameland.nl . www.ameland.nl

JANUARI 2027

Week 1

			Do.	Vr. 01/01	Za. 02/01	Zo. 03/01

Week 2

Ma.04/01	Di.05/01	Wo.06/01	Do.07/01	Vr.08/01	Za.09/01	Zo.10/01

Week 3

Ma.11/01	Di.12/01	Wo.13/01	Do.14/01	Vr.15/01	Za.16/01	Zo.17/01

Week 4

Ma.18/01	Di.19/01	Wo.20/01	Do. 21/01	Vr. 22/01	Za. 23/01	Zo. 24/01

Week 5

Ma. 25/01	Di.26/01	Wo. 27/01	Do. 28/01	Vr. 29/01	Za. 30/01	Zo. 31/01

FEBRUARI 2027

Week 6

Ma. 01/02	Di. 02/02	Wo. 03/02	Do. 04/02	Vr. 05/02	Za. 06/02	Zo. 07/02

Week 7

Ma. 08/02	Di. 09/02	Wo. 10/02	Do. 11/02	Vr. 12/02	Za. 13/02	Zo. 14/02
					Kleiduifschieten	

Week 8

Ma. 15/02	Di. 16/02	Wo. 17/02	Do. 18/02	Vr. 19/02	Za. 20/02	Zo. 21/02

Week 9

Ma. 22/02	Di. 23/02	Wo. 24/02	Do. 25/02	Vr. 26/02	Za. 27/02	Zo. 28/02
					Demonstratie Paarden reddingsboot	

bezoekadres . Jelmeraweg 1 . Ballum-Ameland . Postadres . Postbus 22 . 9160 AA Hollum .
telefoon 0519-555555 . e-mail . info@ameland.nl . www.ameland.nl

MAART 2027

Week 10

Ma. 01/03	Di. 02/03	Wo. 03/03	Do. 04/03	Vr. 05/03	Za. 06/03	Zo. 07/03
					MTB/Cross Duatlon ---- Kleiduifschieten	**MTB/Cross Duatlon**

Week 11

Ma. 08/03	Di. 09/03	Wo. 10/03	Do. 11/03	Vr. 12/03	Za. 13/03	Zo. 14/03
					Vuurtoren trail	**Vuurtoren trail**

Week 12

Ma. 15/03	Di. 16/03	Wo. 17/03	Do. 18/03	Vr. 19/03	Za. 20/03	Zo. 21/03

Week 13

Ma.22/03	Di. 23/03	Wo. 24/03	Do. 25/03	Vr. 26/03	Za. 27/03	Zo. 28/03
					Demonstratie Paarden reddingsboot	

Week 14

Ma. 29/03	Di. 30/03	Wo. 31/03				

APRIL 2027

Week 14

			Do. 01/04	Vr. 02/04	Za. 03/04	Zo. 04/04

Week 15

Ma. 05/04	Di. 06/04	Wo. 07/04	Do. 08/04	Vr. 09/04	Za. 10/04	Zo. 11/04

Week 16

Ma. 12/04	Di. 13/04	Wo. 14/04	Do. 15/04	Vr. 16/04	Za. 17/04	Zo. 18/04

Week 17

Ma. 19/04	Di. 20/04	Wo. 21/04	Do. 22/04	Vr. 23/04	Za. 24/04	Zo. 25/04
					Demonstratie Paarden reddingsboot	

Week 18

Ma. 26/04	Di. 27/04	Wo. 28/04	Do. 29/04	Vr. 30/04		
Kofferbak verkoop Nes	**Koningsdag Hollum**	**Voorjaars markt Nes**				

bezoekadres . Jelmeraweg 1 . Ballum-Ameland . Postadres . Postbus 22 . 9160 AA Hollum .
telefoon 0519-555555 . e-mail . info@ameland.nl . www.ameland.nl

MEI 2027

Week 18

					Za. 01/05	Zo. 02/05
					Pré bevrijdings-feest Nes	

Week 19

Ma. 03/05	Di. 04/05	Wo. 05/05	Do. 06/05	Vr. 07/05	Za. 08/05	Zo. 09/05
			Kofferbak verkoop Ballum			

Week 20

Ma. 10/05	Di. 11/05	Wo. 12/05	Do. 13/05	Vr. 14/05	Za. 15/05	Zo. 16/05
					Ringsteken Ballum ---- Demonstratie Paarden reddingsboot	

Week 21

Ma. 17/05	Di. 18/05	Wo. 19/05	Do. 20/05	Vr. 21/05	Za. 22/05	Zo. 23/05
				Lycurgus	**Lycurgus**	**Lycurgus**

Week 22

Ma. 24/05	Di. 25/05	Wo. 26/05	Do. 27/05	Vr. 28/05	Za. 29/05	Zo. 30/05

Week 23

Ma. 31/05						

bezoekadres . Jelmeraweg 1 . Ballum-Ameland . Postadres . Postbus 22 . 9160 AA Hollum .
telefoon 0519-555555 . e-mail . info@ameland.nl . www.ameland.nl

JUNI 2027

Week 23

	Di. 01/06	Wo. 02/06	Do. 03/06	Vr. 04/06	Za. 05/06	Zo. 06/06
					Rondje Ameland	

Week 24

Ma. 07/06	Di. 08/06	Wo. 09/06	Do. 10/06	Vr.11/06	Za. 12/06	Zo. 13/06
				Beachrugby	**Beachrugby**	**Beachrugby**

Week 25

Ma. 14/06	Di. 15/06	Wo. 16/06	Do. 17/06	Vr. 18/06	Za. 19/06	Zo. 20/06
	Kofferbak verkoop Nes				**Bootwateren ---- Demonstratie Paarden reddingsboot**	

Week 26

Ma. 21/06	Di. 22/06	Wo. 23/06	Do. 24/06	Vr. 25/06	Za. 26/06	Zo. 27/06
				Summer Beach Volleybal	**Summer Beach Volleybal**	**Summer Beach Volleybal**

Week 27

Ma.28/06	Di. 29/06	Wo. 30.06				
	Demonstratie Paarden reddingsboot					

JULI 2027

Week 27 vanaf vrijdag aanpassen nog

			Do. 01/07	Vr. 02/07	Za. 03/07	Zo.04/07
				MadNes	**MadNes**	**MadNes**

Week 28

Ma. 05/07	Di. 06/07	Wo. 07/07	Do. 08/07	Vr. 09/07	Za. 10/07	Zo. 11/07
		Zomermarkt Nes				

Week 29

Ma. 12/07	Di. 13/07	Wo. 14/07	Do. 15/07	Vr. 16/07	Za. 17/07	Zo. 18/07
	Kofferbak verkoop Ballum	**Braderie Hollum ---- Demonstratie Paarden reddingsboot**			**Pleinfeest Buren**	

Week 30

Ma. 19/07	Di. 20/07	Wo. 21/07	Do. 22/07	Vr. 23/07	Za. 24/07	Zo. 25/07
		Zomermarkt Nes	**Ambachtelijke dag Ballum**		**Plansoen Party**	

Week 31

Ma. 26/07	Di. 27/07	Wo. 28/07	Do. 29/07	Vr. 30/07	Za. 31/07	
	Kofferbak verkoop Ballum	**Braderie Hollum ---- Demonstratie Paarden reddingsboot**	**Juttersmarkt Buren**		**Midzomer Feest**	

bezoekadres . Jelmeraweg 1 . Ballum-Ameland . Postadres . Postbus 22 . 9160 AA Hollum .
telefoon 0519-555555 . e-mail . info@ameland.nl . www.ameland.nl

AUGUSTUS 2027

Week 31

						Zo. 01/08

Week 32

Ma. 02/08	Di. 03/08	Wo. 04/08	Do. 05/08	Vr. 06/08	Za. 07/08	Zo. 08/08
	5 eilanden wandel tocht	**Zomermarkt Nes**		**Roggefeest**	**Ringsteken Ballum**	

Week 33

Ma. 09/08	Di. 10/08	Wo. 11/08	Do. 12/08	Vr.13/08	Za. 14/08	Zo. 15/08
Kofferbak verkoop Ballum		**Horizontoer ---- Braderie Hollum ---- Demonstratie Paarden reddingsboot**	**Horizontoer ---- Juttersmarkt Buren**		**Pleinfeest Buren**	**Open watersport dag**

Week 34

Ma. 16/08	Di. 17/08	Wo. 18/08	Do. 19/08	Vr. 20/08	Za. 21/08	Zo. 22/08
		Zomermarkt Nes	**Kofferbak verkoop Ballum**	**Paarden marathon**	**Paarden Marathon ---- Naseumere**	

Week 35

Ma. 23/08	Di. 24/08	Wo. 25/08	Do. 26/08	Vr. 27/08	Za. 28/08	Zo. 29/08
			Demonstratie Paarden reddingsboot	**Dorpsfeest Ballum ---- Paarden Stoelen dans Ballum**	**Dorpsfeest Ballum**	

Week 36

Ma. 30/08	Di. 31/08					

SEPTEMBER 2027

Week 36

		Wo. 01/09	Do. 02/09	Vr. 03/09	Za. 04/09	Zo. 05/09
				Kermis Nes	**Kermis Nes ---- Tri-Ambla ---- Kleiduifschieten**	**Tri-Ambla Junioren**

Week 37

Ma. 06/09	Di. 07/09	Wo. 08/09	Do. 09/09	Vr. 10/09	Za. 11/09	Zo. 12/09
			Demonstratie Paarden reddingsboot	**Kermis Hollum**	**Kermis Hollum --- Triumph Treffen**	

Week 38

Ma. 13/09	Di. 14/09	Wo. 15/09	Do. 16/09	Vr. 17/09	Za. 18/09	Zo. 19/09
					Kleiduifschieten	

Week 39

Ma. 20/09	Di. 21/09	Wo. 22/09	Do. 23/09	Vr. 24/09	Za. 25/09	Zo. 26/09
						Kleiduifschieten

Week 40

Ma. 27/09	Di. 28/09	Wo. 29/09	Do. 30/09			

bezoekadres . Jelmeraweg 1 . Ballum-Ameland . Postadres . Postbus 22 . 9160 AA Hollum .
telefoon 0519-555555 . e-mail . info@ameland.nl . www.ameland.nl

OKTOBER 2027

Week 40

				Vr. 01/10	Za. 02/10	Zo. 03/10
					Kleiduifschieten	

Week 41

Ma. 04/10	Di. 05/10	Wo. 06/10	Do. 07/10	Vr. 08/10	Za. 09/10	Zo. 10/10

Week 42

Ma. 11/10	Di. 12/10	Wo. 13/10	Do. 14/10	Vr. 15/10	Za. 16/10	Zo. 17/10
			Burekermis	**Burekermis**	**Burekermis** **----** **Tussen Slik en Zand** **----** **Demonstratie Paarden reddingsboot**	

Week 43

Ma. 18/10	Di. 19/10	Wo. 20/10	Do. 21/10	Vr. 22/10	Za. 23/10	Zo. 24/10
		Lampion optocht Hollum				

Week 44

Ma. 25/10	Di. 26/10	Wo. 27/10	Do. 28/10	Vr. 29/10	Za. 30/10	Zo. 31/10

bezoekadres . Jelmeraweg 1 . Ballum-Ameland . Postadres . Postbus 22 . 9160 AA Hollum .
telefoon 0519-555555 . e-mail . info@ameland.nl . www.ameland.nl

NOVEMBER 2027 KUNSTMAAND AMELAND

Week 45

Ma. 01/11	Di. 02/11	Wo. 03/11	Do. 04/11	Vr. 05/11	Za. 06/11	Zo. 07/11

Week 46

Ma. 08/11	Di. 09/11	Wo. 10/11	Do. 11/11	Vr. 12/11	Za. 13/11	Zo. 14/11
						Intocht Sinterklaas

Week 47

Ma. 15/11	Di. 16/11	Wo. 17/11	Do. 18/11	Vr. 19/11	Za. 20/11	Zo. 21/11

Week 48

Ma. 22/11	Di. 23/11	Wo. 24/11	Do. 25/11	Vr. 26/11	Za. 27/11	Zo. 28/11
Ma. 29/11	Di. 30/11					

bezoekadres . Jelmeraweg 1 . Ballum-Ameland . Postadres . Postbus 22 . 9160 AA Hollum .
telefoon 0519-555555 . e-mail . info@ameland.nl . www.ameland.nl

DECEMBER 2027

Week 49

		Wo. 01/12	Do. 02/12	Vr. 03/12	Za. 04/12	Zo. 05/12

Week 50

Ma. 06/12	Di. 07/12	Wo. 08/12	Do. 09/12	Vr. 10/12	Za. 11/12	Zo. 12/12
					Adventure run	

Week 51

Ma. 13/12	Di. 14/12	Wo. 15/12	Do. 16/12	Vr. 17/12	Za. 18/12	Zo. 19/12

Week 52

Ma. 20/12	Di. 21/12	Wo. 22/12	Do. 23/12	Vr. 24/12	Za. 25/12	Zo. 26/12

Week 53

Ma. 27/12	Di. 28/12	Wo. 29/12	Do. 30/12	Vr. 31/12		
		Sfeermarkt Hollum	**Oudejaars kuier Nes ---- Demonstratie Paarden reddingsboot**			

Informatiebrief

van het college aan de raad

Zaaknummer	571668
Vergaderdatum	7 juli 2026
Organisatieonderdeel	Fysieke leefomgeving
Portefeuillehouder	Theo Faber

Onderwerp

Hotelupdate

Kennisnemen van

De stand van zaken in verschillende lopende procedures m.b.t. aanvragen voor de (ver)bouw van hotels op Ameland.

Inleiding

In 2023 heeft de gemeenteraad beleid vastgesteld waarin is bepaald dat er geen nieuwe planologische ruimte voor verblijfsrecreatie (waaronder ook hotels) wordt toegestaan op Ameland. Zoals bekend is de bestaande planologische ruimte (nog steeds) leidend. Eventuele aanvragen voor nieuwbouw of verbouw van een hotel moeten worden getoetst aan de bestaande planologische ruimte. Binnen de zeer beperkte speelruimte van de bestaande formele juridische kaders die er is zet het college altijd in op het (informele gesprek met aanvrager over het) beperken van de massaliteit en passendheid van het plan binnen de omgeving.

Op dit moment loopt op een aantal locaties op Ameland een aanvraag voor een hotel. Wij hebben u in de meeste situaties al wel eerder, en ook meerdere keren, geïnformeerd over relevante ontwikkelingen. Voor een overzichtelijk en actueel beeld voor uw raad wordt dit vanaf nu gebundeld in één informatiebrief: de ‘hotelupdate’.

Kernboodschap

Onderstaand zijn de lopende procedures inclusief de meest relevante stand van zaken per adres weergegeven.

Molenweg 18 Nes

Jaartal maatgevende planologische situatie (het basistoetsingskader voor een omgevingsvergunning):

- 1995

Omgevingsvergunning:

- De vergunning voor de bouw van een hotel is verleend op 21 maart 2023 en is nog niet onherroepelijk.
- Hiertegen is op 8 januari 2025 hoger beroep ingesteld op bij de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State. Wij zijn in afwachting van een zittingsdatum. Het laatste contact is van november 2025.
- De laatste uitspraak is gedaan op 5 maart 2025 door de voorzieningenrechter van de Raad van State. Het verzoek is toegewezen en er is bij wijze van voorlopige voorziening bepaald dat geen nieuw besluit op het bezwaar van Stichting SOS Ameland hoeft te worden genomen voordat de Afdeling op het hoger beroep heeft beslist. De voorzieningenrechter is van oordeel dat ter plaatse een hotel is toegestaan. Het college heeft bij het verlenen van de omgevingsvergunning de bouw van een hotel terecht niet in strijd met de beheersverordening of het daaraan ten grondslag liggende bestemmingsplan geacht. De voorzieningenrechter heeft bovendien en op voorhand gerede twijfel of de uitspraak van de rechtbank in de bodemprocedure in stand zal blijven.

Eigendomsoverdracht:

- Op 9 september 2026 is een brief ontvangen van het Amelander collectief zwembadlocatie De Vleijen. Zij informeren ons dat zij de gronden en het vastgoed van de locatie hebben aangekocht. Hun eerste prioriteit is sloop van het voormalige zwembad. Op korte termijn zullen zij contact met ons opnemen om hun visie toe te lichten en in gesprek te gaan over de mogelijkheden voor deze locatie. Het college staat open voor gesprek en wacht het contact af.

Procedure SOS Ameland tegen de Provincie Fryslân:

- De provincie Fryslân heeft een positieve weigeringsbeschikking afgegeven. Hiertegen loopt een beroepsprocedure. Wij zijn hierin geen partij. De rechtbank behandelt het beroep inhoudelijk. Er is nog geen zittingsdatum bekend.

Handhaving hekwerk en toegang tot voormalig zwembad:

- Op 20 mei 2025 is een last onder dwangsom opgelegd aan de eigenaar Rijssenpad Projecten BV. Hiertegen is bezwaar ingesteld. Het college heeft op 13 januari 2026 een besluit op bezwaar genomen waarbij de last onder dwangsom (in aangepaste vorm) in stand is gebleven. De gemeenteraad is hier op dezelfde datum over geïnformeerd.
- Er vinden regelmatig controles plaats door de gemeentelijke toezichthouder. Bij onregelmatigheden wordt een rapportage gemaakt en is er contact met de eigenaar.
- De eigenaar heeft een sleutelkastje bij het terrein bevestigd waarin de sleutel ligt waarmee via het hek toegang tot het terrein kan worden verkregen. De code van het sleutelkastje is bij de politie bekend en zij kunnen daar te allen tijde gebruik van maken. Verder heeft de eigenaar met aannemersbedrijf Spoelstra afgesproken dat minimaal eens per 48 uur een ronde wordt gemaakt om te controleren of het hek gesloten is. Als er een opening wordt geconstateerd, wordt dat binnen 24 uur hersteld. Ook wordt het terrein door BauWatch in de gaten gehouden en wordt er actie ondernomen zodra er iemand op het terrein wordt gesignaleerd.
- Op 11 juni 2026 is geconstateerd dat buitenbad vrij toegankelijk was voor personen of dieren die zich op het terrein bevinden, wat een potentieel gevaarlijke situatie oplevert. Nadat eigenaar hierop is aangesproken, is het buitenbad dichtgegooid met zand door aannemersbedrijf Spoelstra.
- Op 12 juni 2026 zijn camerabeelden opgevraagd van een incident op 31 mei 2026 en van de maanden april en mei 2026, voor zover hierop personen die het perceel betreden te zien zijn en van alle toekomstige cameraregistraties van personen die het perceel betreden. Deze beelden zijn nog niet ontvangen.
- Op 29 juni 2026 heeft een gesprek plaatsgevonden met de advocate en een vertegenwoordiger van de eigenaar. Recente toegang tot het perceel en gebouw zijn besproken, evenals een geconstateerd gat in het hekwerk waardoor een dwangsom van €10.000 is verbeurd. Tijdens dit

gesprek zijn wederom de ernst en het gevaar van de situatie zijn besproken, is opnieuw aangedrongen op sloop en is een vooraankondiging tot invordering van een last onder dwangsom aangekondigd. Deze vooraankondiging is op dezelfde datum verzonden. Namens eigenaar is hierop een zienswijze ingediend. Inmiddels is er een invorderingsbeschikking verzonden. Hiertegen kan bezwaar worden ingediend.

Oosterhiemweg 1 Hollum (de Amelander Kaap)
Jaartal maatgevende planologische situatie (het basistoetsingskader voor een omgevingsvergunning):
- 2012

Omgevingsvergunning:
- Op 16 februari 2026 heeft de gemeenteraad de ruimtelijke beleidskaders en beeldkwaliteit voor de locatie de Amelander Kaap Hollum (het beeldkwaliteitsplan) vastgesteld.
- De vergunning voor het ruimtelijk deel is verleend op 9 juni 2026 en is nog niet onherroepelijk.
- Tegen de verleende vergunning zijn verschillende bezwaarschriften ingediend. Deze worden in oktober 2026 tijdens een hoorzitting van de adviescommissie bezwaarschriften behandeld.
- De vergunning voor het technische deel is aangevraagd op 29 juni 2026 en is in behandeling.

Strandweg 11 Nes
Jaartal maatgevende planologische situatie (het basistoetsingskader voor een omgevingsvergunning):
- 2014

Omgevingsvergunning:
- De vergunning voor het ruimtelijk deel is aangevraagd op 25 oktober 2024. De aanvraag is niet compleet. We wachten op aanvullingen.
- De vergunning voor het technische deel is aangevraagd op 2 januari 2025. De aanvraag is niet compleet. We wachten op aanvullingen.
- Op 14 april 2026 heeft de projectontwikkelaar Dreef Beheer opnieuw contact opgenomen met de gemeente. Zij wachten op positief bericht over de stroomaansluiting. Zodra Liander groen licht geeft zal de aanvraag worden hervat.

Strandweg 27 Nes (Bos en Duinzicht)
Jaartal maatgevende planologische situatie (het basistoetsingskader voor een omgevingsvergunning):
- 1995

Handhaving strijdig gebruik:
- Er is strijdig gebruik geconstateerd in de vorm van personeelshuisvesting. Naar aanleiding hiervan is er contact gezocht met de eigenaar en exploitant.
- Er vindt een legalisatieonderzoek plaats. Hierover is contact met de eigenaar.

Omgevingsvergunning:
- Er wordt een aanvraag voorbereid voor een BOPA. Een concept ruimtelijke motivering is ontvangen en wordt beoordeeld.

Duinweg 4 Nes (Pension Bakema)
Jaartal maatgevende planologische situatie (het basistoetsingskader voor een omgevingsvergunning):
- 2014

Omgevingsvergunning:
- Op 29 maart 2024 is een omgevingsvergunning verleend voor het afwijken van het bestemmingsplan voor de realisatie van een hotel-pension (deels) buiten het bestaande bouwvlak.
- Tegen dit besluit is bezwaar ingediend. Het college heeft op 14 januari 2025 een besluit op bezwaar genomen waarbij het bestreden besluit is herroepen en de omgevingsvergunning voor de nieuwbouw van een pension is geweigerd.
- Hiertegen is op 20 februari 2025 beroep ingediend door de eigenaar. We wachten de behandeling af.

Strandweg 24 Buren
Jaartal maatgevende planologische situatie (het basistoetsingskader voor een omgevingsvergunning):
- 2015

Omgevingsvergunning:
- De vergunning voor de bouw van een hotel is verleend op 15 januari 2026 en is nog niet onherroepelijk.
- Hiertegen is bezwaar ingediend. Het college heeft op 14 juli 2026 een besluit op bezwaar genomen waarbij de vergunning in stand is gebleven met aanvullende motivering.

Vervolg

Zodra er weer relevante ontwikkelingen zijn stuurt het college opnieuw een informatiebrief met een ‘hotelupdate’ aan de gemeenteraad. De bestaande informatie krijgt daarbij de kleur lichtgrijs zodat u in één oogopslag in zwart de nieuwe ontwikkelingen in beeld heeft.

Ondertekening

T. Willemsma
Burgemeester

I.J.W. Valk
Secretaris-directeur

Bijlagen

-

Informatiebrief

van het college aan de raad

Zaaknummer	572143
Vergaderdatum	6 oktober 2026
Organisatieonderdeel	Beheer en Onderhoud
Portefeuillehouder	Tytsy Willemsma

Onderwerp

Vergelijking rioolwatermetingen drugsgebruik Ameland 2024 en 2026

Kennisnemen van

De uitkomsten van de rioolwateranalyse van drugsgebruik in de gemeente Ameland van 2026 en de vergelijking met de resultaten van 2024.

Inleiding

In opdracht van de gemeente Ameland zijn in 2024 en 2026 rioolwatermetingen uitgevoerd naar de aanwezigheid van drugsgerelateerde stoffen in het afvalwater van de rioolwaterzuiveringsinstallatie (RWZI) Ameland. De eerste meting vond plaats van 30 november tot en met 6 december 2024. De tweede meting vond plaats van 4 tot en met 10 juli 2026, tijdens de zomervakantie.
Op basis van beide onderzoeken is een vergelijking gemaakt van de aangetroffen drugsgerelateerde stoffen. Het doel hiervan is om meer inzicht te krijgen in de omvang en samenstelling van de gemeten drugsbelasting en om te bezien welke ontwikkelingen zichtbaar zijn tussen beide meetmomenten. De vergelijking van de resultaten is uitgewerkt in de bijgevoegde (voorlopige) analyse.

Kernboodschap

Gedurende zeven dagen zijn dagelijks 24-uurs verzamelmonsters van het ongezuiverde afvalwater geanalyseerd. De resultaten zijn omgerekend naar consumptie per 1000 inwoners en vergeleken met gegevens van enkele Nederlandse steden. Het rapport geeft daarmee een momentopname van het drugsgebruik in deze bemonsteringsperiode. De resultaten laten zien dat er binnen de gemeente drugs worden gebruikt en geven aan welke soorten het meest gebruikt werden in die periode. Het onderzoek zegt echter niets over de frequentie van gebruik, de doelgroep (zoals leeftijd of herkomst) of de ontwikkeling over langere tijd. Om trends of effecten van beleid te kunnen vaststellen, is het nodig om het onderzoek op meerdere momenten te herhalen en/of te duiden door bijvoorbeeld het Trimbos-Instituut.

De vergelijking van de twee meetweken laat zien dat tijdens de zomermeting van 2026 een hogere drugsbelasting is gemeten dan tijdens de wintermeting van 2024. De verschillen zijn echter niet voor alle middelen gelijk. Met name voor MDMA/XTC, cannabis en MMC zijn duidelijk hogere waarden gemeten. Bij cocaïne en amfetamine zijn de verschillen beperkter. Bij de interpretatie van deze resultaten is terughoudendheid geboden. De metingen zijn uitgevoerd onder sterk verschillende omstandigheden. De wintermeting vond plaats in een periode met voornamelijk de vaste bevolking van Ameland, terwijl de zomermeting plaatsvond tijdens een periode met een aanzienlijk groter aantal bezoekers. Hierdoor kan niet worden vastgesteld welk deel van de gemeten drugsbelasting afkomstig is van inwoners en welk deel van bezoekers.

Vervolg

Om de resultaten beter te kunnen duiden, wordt later dit jaar opnieuw een rioolwatermeting uitgevoerd in dezelfde periode als de meting uit 2024, namelijk eind november/begin december. Hierdoor kunnen twee vergelijkbare wintermetingen met elkaar worden vergeleken. Dit biedt meer inzicht in de vraag in hoeverre de verschillen tussen 2024 en 2026 samenhangen met seizoenseffecten, toeristische drukte of een daadwerkelijke verandering in de omvang en samenstelling van het drugsgebruik. Na die meting wordt in samenwerking met Trimbos instituut een definitieve analyse gemaakt.

De resultaten van de verschillende metingen worden betrokken bij de verdere monitoring van middelengebruik op Ameland en gedeeld met relevante partners binnen het sociaal en veiligheidsdomein. Het college blijft inzetten op preventie, handhaving en samenwerking met ketenpartners om middelengebruik en de daarmee samenhangende veiligheidsvraagstukken te beperken. Dit sluit aan bij de prioriteiten uit het Integraal Veiligheidsbeleid.

Ondertekening

T. Willemsma
Burgemeester

I.J.W. Valk
Secretaris-directeur

Bijlagen

1. Rioolwateranalyse van drugsgebruik in de gemeente Ameland 2026 versie 1
2. Voorlopige analyse vergelijking rioolwatermetingen drugsgebruik Ameland 2024 en 2026.

WETTERSKIP FRYSLÂN

Rioolwateranalyse van drugsgebruik in de gemeente Ameland in de zomervakantie

September 2026

EN WAT DOEN WE MORGEN MET WATER?

Rioolwateranalyse van drugsgebruik in de gemeente Ameland in de zomervakantie

Datum: september 2026
Zaaknummer: 1020923
Versie: 1

Opdrachtgever:
Gemeente Ameland

Auteur:
drs. ing. M.J. van der Wal
Adviseur laboratorium

Vrijgave:

R.H. de Vries, BSc
Teammanager Laboratorium.

WETTERSKIP FRYSLÂN

Inhoud

1 Inleiding 4
1.1 Aanleiding onderzoek 4
1.2 Doel van het onderzoek 4
1.3 Onderzoekopzet 4
2 Drugs, benodigde gegevens en interpretatie resultaten 6
2.1 Gemeten drugs 6
2.1.1 Amfetamine (speed), MDMA (ecstasy/ XTC) en methamfetamine (crystal meth) 6
2.1.2 Cocaïne / benzoylecgonine 6
2.1.3 Cannabis (wiet en hasj) 6
2.1.4 2-MMC, 3-MMC, 4-MMC 7
2.1.5 Ketamine 7
2.1.6 Omrekenfactoren / zuiverheden / dosis / marktwaarde 8
2.2 Populatie en RWZI Gemeente Ameland 9
2.3 Debiet RWZI en bemonstering 9
2.4 Interpretatie van resultaten / onzekerheden 10
2.4.1 Doorlooptijd rioolwater 10
2.4.2 Invloed neerslag 10
2.4.3 Doorlooptijd drugs in menselijk lichaam 10
2.4.4 Lozingen van afval van drugsproductie 10
2.4.5 Onzekerheden onderzoek 11
3 Resultaten 12
3.1 Meetresultaten; concentraties in rioolwater per dag 12
3.2 Concentraties in rioolwater naar vracht per 1000 inwoners/ vergelijking 12
3.2.1 Amfetamine (speed) 13
3.2.2 Benzoylecgonine (cocaïne) 14
3.2.3 MDMA (XTC) 15
3.2.4 Methamfetamine 16
3.2.5 THC-COOH (Cannabis) 17
3.2.6 2-MMC, 3-MMC en 4-MMC 18
3.2.7 Ketamine 19
3.3 Hoeveelheid geconsumeerde drugs & financiële omvang 20

WETTERSKIP FRYSLÂN

1 Inleiding

1.1 Aanleiding onderzoek

Gemeentes hebben een belangrijke rol in het drugsbeleid, met name op het gebied van handhaving en preventie. Om meer inzicht te krijgen in het gebruik van deze drugs kan rioolwater worden geanalyseerd; het bevat naast vele andere stoffen ook resten van drugs en kan daarmee een beeld geven van het gebruik van deze middelen binnen het verzorgingsgebied van de rioolwaterzuivering(en) (RWZI's). In opdracht van gemeente Ameland heeft het laboratorium van Wetterskip Fryslân, het rioolwater geanalyseerd op drugsverbruik van RWZI Ameland op 4 t/m 10 juli 2026,

1.2 Doel van het onderzoek

Het doel van het onderzoek voor de gemeente Ameland is om inzicht te krijgen in het gebruik van drugs in deze gemeente. Voor dit onderzoek heeft de gemeente het specifiek aangevraagd voor een periode in de zomervakantie. In deze rapportage worden de resultaten beschreven van de gevonden drugs en doorgerekend naar gebruik per inwoner. Dit zijn de inwoners die aangesloten zijn op de onderzochte rioolwaterzuivering Ameland; alle inwoners van de gemeente Ameland zijn hierop aangesloten. In het onderzoek zijn de volgende drugs meegenomen:

- Amfetamine (speed)
- Cocaïne/ Benzoylecgonine (omzettingsproduct van cocaïne)
- MDMA (3,4-methyleendioxymethamfetamine (ecstasy/ XTC))
- Methamfetamine (crystal Meth)
- Carboxy-THC (omzettingsvorm van THC, belangrijkste bestanddeel van cannabis (wiet/ hasj))
- 2-MMC / 3-MMC / 4-MMC
- Ketamine (zowel drug als geneesmiddel)

In hoofdstuk 2 worden deze stoffen kort toegelicht en welke gegevens verder nodig zijn om uiteindelijk de concentraties van de drugs te berekenen en deze te kunnen vergelijken met andere gemeenten en/of steden.

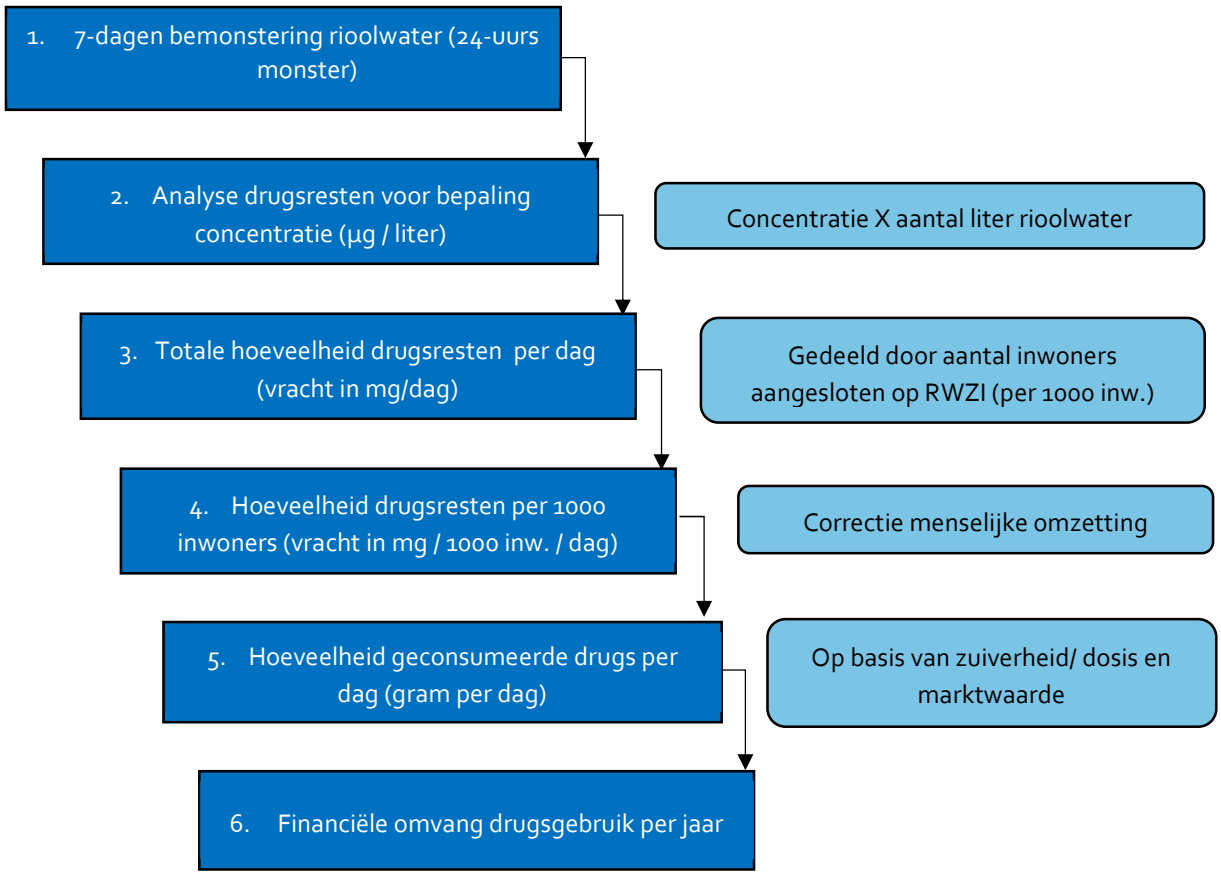
1.3 Onderzoekopzet

In de periode van week 27 en 28 (4 juli t/m 10 juli 2026) heeft Wetterskip Fryslân voor dit onderzoek dagelijks een 24 uurs verzamelmonster (toelichting in paragraaf 2.3) van het influent (het ongezuiverde afvalwater dat vanuit het rioolnetwerk binnenkomt) genomen op de RWZI gevestigd in Ameland. Deze rioolwaterzuivering verwerkt het rioolwater van het grootste gedeelte van de inwoners van de gemeente Ameland. De verzamelmonsters zijn geanalyseerd door het laboratorium van Wetterskip Fryslân op drugsresten om de concentratie te bepalen in het ongezuiverde afvalwater, om zodoende de consumptie te kunnen berekenen. De resultaten van de gemeente zijn beschreven in deze rapportage en zijn representatief voor deze bemonsteringsperiode. Naast de dagelijkse hoeveelheid drugs in het rioolwater (vracht), zijn de hoeveelheden drugs per 1000 inwoners berekend. De uitkomsten zijn vergeleken met de resultaten van verschillende steden in Nederland[1 & 2] en van de gemeente Ameland in 2025 (nov/dec). De uitkomsten van verschillende steden wijken af van de meetperiode in dit onderzoek en zijn door andere laboratoria onderzocht.

[1] www.emcdda.europa.eu/publications/html/pods/waste-water-analysis_en

[2] Rapport KWR: Rioolwateranalyse van drugsgebruik in de gemeente Oost Gelre (voor 2-MMC, 3-MMC en 4-MMC)

Schematisch kan de onderzoeksopzet als volgt worden weergegeven:

Figuur 1: Stappen voor de berekening van concentratie drugs in rioolwater naar uiteindelijk gebruik

Uiteindelijk worden de resultaten van stap 3 weergegeven in een grafiek om te beoordelen of er een trend aanwezig is. Stap 4 wordt gebruikt (het weekgemiddelde) om de gevonden waarde te vergelijken met andere steden in Nederland. In stap 5 en 6 kan m.b.v. menselijke omzetting, zuiverheid en marktwaarde een schatting worden gemaakt van de hoeveelheid geconsumeerde drugs en financiële omvang op jaarbasis.

Het laboratorium is onderdeel van Wetterskip Fryslân, maar werkt onafhankelijk en onpartijdig onder een kwaliteitsmanagementsysteem en is hiervoor geaccrediteerd door de Raad voor Accreditatie volgens NEN-EN-ISO/IEC 17025 (registratienummer L 110).

2 Drugs, benodigde gegevens en interpretatie resultaten

In dit hoofdstuk wordt een toelichting[3] gegeven op de onderzochte drugs en de wijze waarop wordt omgegaan met de gemeten concentraties. Ook wordt ingegaan op de aanvullende gegevens die nodig zijn voor de onderzoeksopzet. Tot slot wordt beschreven hoe de berekeningen zijn uitgevoerd op basis van de beschikbare data en methoden. De resultaten en vergelijkingen worden gepresenteerd in hoofdstuk 3.

2.1 Gemeten drugs

2.1.1 Amfetamine (speed), MDMA (ecstasy/ XTC) en methamfetamine (crystal meth)

Amfetamine is een opwekkende drug, ook bekend onder de naam 'speed' of 'pep'. Mensen krijgen er energie van, ook als ze vermoeid zijn. Speed komt bijna altijd voor in poedervorm. Het poeder is dan vaak wit of gelig.
XTC is een pil waar de drug MDMA in zit. XTC-pillen zijn er in een heleboel kleuren en hebben vaak een logo of afbeelding. Als over MDMA wordt gesproken gaat het vaak om de drug in kristal- of poedervorm.
In Nederland is XTC de meest gebruikte harddrug. Gebruikers slikken de gekleurde pillen vaak tijdens het uitgaan. Maar het wordt ook thuis, in de kroeg of op andere plekken gebruikt.
Methamfetamine, ook wel bekend als crystal meth, meth, ice, tik, yaba of tina, is een stimulerend middel dat qua effecten lijkt op amfetamine (speed), maar met een intensere en langer durende werking dan speed. Het wordt meestal verkocht als poeder of kristallen en wordt vaak gerookt in een pijpje, maar kan ook vanaf aluminiumfolie worden geïnhaleerd. Daarnaast kan het worden gesnoven of geïnjecteerd. Methamfetamine is een zeer schadelijke stof met daarnaast een hoog verslavingspotentieel.
In tegenstelling tot cocaïne zijn amfetamine, MDMA en methamfetamine synthetische drugs, waardoor deze weinig in het menselijk lichaam worden omgezet. Om deze reden worden de werkzame stoffen van de drugs specifiek geanalyseerd en geen omzettingsproducten. In de literatuur zijn de omzettingsfactoren terug te vinden, welke gebruikt gaan worden voor de berekeningen van de consumptie (tabel 1).

2.1.2 Cocaïne / benzoylecgonine

Cocaïne is na cannabis en ecstasy de meest gebruikte illegale drug in Nederland. Het is een stimulerend middel dat een energiek en opgewekt gevoel geeft. Het gebruik van cocaïne brengt (soms zeer ernstige) risico's met zich mee. Denk bijvoorbeeld aan hartaanvallen, beroertes en een neerslachtig gevoel in de dagen na gebruik. In combinatie met alcohol zorgt cocaïne voor extra risico's. Regelmatig cocaïne gebruiken kan ook snel tot een geestelijke verslaving leiden. Bij gebruik van cocaïne (snuiven) wordt een gedeelte als de stof cocaïne uitgescheiden door het menselijk lichaam en een gedeelte als het omzettingsproduct benzoylecgonine. De concentratie van benzoylecgonine wordt gebruikt voor de berekeningen van het gebruik en het gehalte cocaïne wordt alleen gebruikt als controle op de omzettingsfactor (circa 1 op 4). Afwijkingen hierop kunnen een indicatie zijn dat er eventueel in het verzorgingsgebied van de RWZI cocaïne wordt gewassen. In deze rapportage wordt gerekend met de stof benzoylecgonine en de hierbij horende omzettingsfactor 3,59 (zie tabel 1). Deze factor kan gebruikt worden om de consumptie te berekenen.

2.1.3 Cannabis (wiet en hasj)

Hasj en wiet komen van de vrouwelijke cannabisplant en worden ook weleens cannabis of hennep genoemd. Wiet is de gedroogde bloem van de plant en hasj is de samengeperste hars van die bloem. Gebruikers roken de hasj of wiet vaak samen vermengd met tabak (joint). Maar het kan ook puur gerookt worden, bijvoorbeeld in een pijpje. Een andere manier is het verdampen in een speciale vaporizer. Het roken van de hasj of wiet gebeurt vaak in een coffeeshop of thuis. Maar soms worden hasj of wiet ook verwerkt in eten.

[3] Trimbos instituut: website: Alles over drugs - DRUGSinfo

In het rioolwater wordt carboxy-THC gemeten het omzettingsproduct van THC, de voornaamste actieve stof in de cannabisproducten. Uit studies is gebleken dat de omrekeningsfactor voor THC niet zo goed bepaald kan worden als voor bijvoorbeeld cocaïne. Dit heeft verschillende oorzaken, zoals opname door het lichaam en verschillende manieren van gebruik. Uiteindelijk is ervoor gekozen om de omzettingsfactor van roken te gebruiken, gezien dit de meest gangbare vorm is van gebruik (tabel 1).

2.1.4 2-MMC, 3-MMC, 4-MMC

Methylmethcathinonen (MMC's) zijn nieuwe psychoactieve stoffen (NPS), waarover nog weinig bekend is. MMC's behoren tot de stofgroep synthetische cathinonen. Qua chemische structuur lijken cathinonen op amfetamines. De laatste jaren zijn deze drugs populairder geworden. 4-MMC, ook wel bekend als mefedron of 'miauw miauw', is verboden sinds maart 2012. De opvolger 3-MMC, ook wel bekend als 3m of 'poes', is verboden sinds oktober 2021. Vervolgens is recent ook 2-MMC als alternatief aangeboden, dit middel is inmiddels ook verboden. Het gebruik van MMC's brengt risico's met zich mee. Denk bijvoorbeeld aan hartkloppingen, angstklachten en slapeloosheid. Het middel geeft een groot risico op verslaving.
Alle drie typen drugs lijken chemisch sterk op elkaar; de concentraties 3-MMC en 4-MMC kunnen in het laboratorium niet separaat worden bepaald, 2-MMC is analytisch wel te onderscheiden. Om deze reden worden 3-MMC en 4-MMC bij elkaar opgeteld. Er zijn wat betreft menselijke omzetting en uitscheiding van deze MMC's geen gegevens beschikbaar. Er kan wel een indicatief getal gegeven worden op basis van de uitscheidingsfactor van 4-MMC, hiervan is bekend dat ongeveer 15 % van de geconsumeerde dosis wordt uitgescheiden via de urine (zie tabel 1). Dit betekent dat de consumptie ruim een factor zes hoger ligt dan de vracht aangetroffen in het rioolwater. Op deze manier kunnen de resultaten worden vergeleken met andere steden, waarbij alle drie typen bij elkaar worden opgeteld, gezien andere laboratoria de typen analytisch niet van elkaar kunnen scheiden.

2.1.5 Ketamine

Ketamine wordt in ziekenhuizen gebruikt als pijnstiller. Daarnaast wordt het als drug gebruikt. Ketamine komt meestal voor als doorzichtig kristal of wit poeder. In Nederland wordt ketamine vooral onder het uitgaanspubliek gebruikt. De meeste gebruikers snuiven ketamine. Van dit type drugs is verder nog weinig bekend, zoals de omzettingsfactor in het menselijk lichaam of de stabiliteit/afbraak in rioolwater. De hoeveelheid gevonden drugresten (vracht in mg per 1000 inwoners per dag) in het rioolwater kan wel worden berekend, om zo te kunnen vergelijken met andere onderzoeken. Er kan een uitspraak gedaan worden over de consumptie van deze drugs/pijnstiller, maar niet over de verhouding hiervan.

2.1.6 Omrekenfactoren / zuiverheden / dosis / marktwaarde

Er zijn verschillende onderzoeken uitgevoerd met betrekking op de omzettingsfactor van het menselijk lichaam voor de verschillende drugssoorten. De resultaten lopen nog weleens uiteen; op basis van recentelijk onderzoek en literatuur heeft Wetterskip Fryslân gekozen voor de omrekenfactoren gepresenteerd in tabel 1. Tevens is in de tabel de hoeveelheid zuivere stof weergegeven die zich in de gekochte drugs bevindt en de prijs per gram. Deze gegevens zullen gebruikt worden om een schatting te maken van het jaarlijkse hoeveelheid geconsumeerde drugs en de financiële marktomvang.

Drugs	Omrekenfactor	Zuiverheid	Straatprijs (2024)
Amfetamine (speed)	2,77 (oraal)[4]	49,2 %[5]	€ 8,50 per gram[6]
Benzoylecgonine (cocaïne)	3,59[7]	72 %[8]	€ 51,50 per gram[9]
MDMA (ecstasy)*	4,4 (oraal)[4]	138 mg/pil[10]	€ 4,10 per pil[11]
Methamfetamine (crystal meth)	2,44 (injectie)[4]	80,5 %[12]	€ 50,- per gram[10]
Cannabis (THC, carboxy-THC)**	20[13]	12,9 %[14]	€ 11,23 per gram[14]
2-MMC / 3-MMC / 4-MMC	6,49 (oraal)[15]	100 %***	€ 19,- per gram[16]
Ketamine****	1	78,9%[17]	€ 22,30 per gram[18]

Tabel 1: omrekenfactoren omzetting menselijk lichaam drugs

De omrekenfactoren, percentage werkzame stof en straatprijs zijn op basis van de meest gebruikelijke vorm van gebruik. Hierin zit een zekere mate van onzekerheid.

Voor meer informatie over deze bovenstaande drugs, wat betreft gebruik en toepassing en de markten wordt verwezen naar de website van Trimbos (www.nationaledrugmonitor.nl).

* Zuiverheid en marktwaarde bepaald per pil

** Cannabis zuiverheid en prijs is op basis van nederwiet

*** Geen informatie over zuiverheid beschikbaar; er wordt gerekend met 100%

**** Omrekenfactor is nog niet goed onderbouwd bepaald; er wordt gerekend met factor 1

[4] Gracia-Lor E, Zuccato E, Castiglioni S. Refining correction factors for back-calculation of illicit drug use. Science of the Total Environment. 2016;573:1648-59

[5] www.nationaledrugmonitor.nl/amfetamine-aanbod-en-markt/

[6] www.nationaledrugmonitor.nl/amfetamine-prijs/

[7] Castiglioni S, Bijlsma L, Covaci A, Emke E, Hernández F, Reid M et al., Zuccato E. Evaluation of Uncertainties Associated with the Determination of Community Drug Use through the Measurement of Sewage Drug Biomarkers. Environmental Science & Technology. 2013;47:1452-60

[8] www.nationaledrugmonitor.nl/cocaine-aanbod-en-markt/

[9] www.nationaledrugmonitor.nl/cocaine-prijzen/

[10] www.nationaledrugmonitor.nl/ecstasy-aanbod-en-markt/

[11] www.nationaledrugmonitor.nl/ecstasy-prijs/

[12] www.trimbos.nl/kennis/drugs/informatiepermiddel/crystal-meth-methamfetamine/

[13] Been, F., et al., Integrating environmental and self-report data to refine cannabis prevalence estimates in a major urban area of Switzerland. International Journal of Drug Policy, 2016. 36: p. 33-42

[14] www.nationaledrugmonitor.nl/cannabis-kwaliteit-en-prijs/

[15] Olesti, E., et al., GC–MS Quantification Method for Mephedrone in Plasma and Urine: Application to Human Pharmacokinetics. Journal of Analytical Toxicology, 2016. 41(2): p. 100-106.

[16] www.nationaledrugmonitor.nl/nps-prijs/

[17] www.nationaledrugmonitor.nl/ketamine-aanbod-en-markt/

[18] www.nationaledrugmonitor.nl/ketamine-prijs/

2.2 Populatie en RWZI Gemeente Ameland

In deze rapportage worden de resultaten beschreven van de dagelijkse hoeveelheden (vrachten) van drugsresten die gedurende één aangesloten week door het rioolstelsel zijn afgevoerd naar RWZI Ameland. De gemeente Ameland telde op 01-jan-2026 3.816 inwoners. Alle inwoners aangesloten op RWZI Ameland komen zijn van de gemeente Ameland. In de onderstaande tabel 2 zijn de gegevens samengevat.

	RWZI	**Voorzieningsgebied in % per gemeente**		**Voorzieningsgebied in % van bevolking, per RWZI, per gemeente**
Ameland	RWZI Ameland **3.566 inwoners aangesloten**	- Ameland	100%	- RWZI Ameland voorziet ca. 93 % van de bevolking op Ameland

Tabel 2: Kengetallen populatie gemeente en verzorgingsgebied RWZI Ameland

2.3 Debiet RWZI en bemonstering

Al het rioolwater van RWZI Ameland komt van de gemeente Ameland (zie tabel 2). Van het binnenkomende rioolwater (het influent) wordt door een automatische bemonsterings-installatie afhankelijk van het debiet (de totale hoeveelheid rioolwater dat de RWZI binnenkomt) een deel afgetapt en opgevangen in een verzamelvat. Op deze manier wordt een representatief verzamelmonster van één dag (24 uur) verkregen. Van dit verzamelmonster is elke dag (4 juli t/m 10 juli 2026) een deelmonster genomen en bij het laboratorium van Wetterskip Fryslân afgeleverd voor analyse.

Tijdens de bemonsteringen is er het volgende geconstateerd:

- Op maandag 6 juli heeft het licht geregend, 1 mm neerslag (zie paragraaf 2.4.2 invloed neerslag).

Zie onderstaande tabel 3 voor de totale hoeveelheid rioolwater per dag op RWZI Ameland is aangeleverd.

Datum	**Debiet**
Zaterdag 4 juli 2026	1.996 m^3
Zondag 5 juli 2026	2.209 m^3
Maandag 6 juli 2026	2.050 m^3
Dinsdag 7 juli 2026	1.987 m^3
Woensdag 8 juli 2026	1.962 m^3
Donderdag 9 juli 2026	2.051 m^3
Vrijdag 10 juli 2026	2.064 m^3

Tabel 3: Debiet (m^3/dag) RWZI Ameland

NB: het debiet en neerslag is een 24-uurs monster, van de vorige dag 08.00 tot en met de monstername op de volgende dag 08.00 uur. M.a.w. het monster genomen op woensdag 8 juli is een verzamelmonster van dinsdag 7 juli 08.00 uur tot en met woensdag 8 juli 08.00 uur.

2.4 Interpretatie van resultaten / onzekerheden

De onderstaande punten zijn van belang bij de interpretatie van de resultaten in dit onderzoek.

2.4.1 Doorlooptijd rioolwater

Het rioolstelsel is een complex systeem van natuurlijk verval, persleidingen en rioolgemalen. Dat betekent in de praktijk dat als er in een huishouden wordt doorgespoeld het één tot wel vijf dagen kan duren voordat dit rioolwater bij de RWZI wordt ontvangen. Het ontvangen rioolwater op een bepaalde datum, kan dus wel tot bijna een week 'oud' zijn.

2.4.2 Invloed neerslag

De gevallen neerslag speelt ook een rol in het debiet van de RWZI en kan een vertekend beeld geven bij de verkregen gemeten concentratie drugs. Bij droge weersomstandigheden wordt verwacht dat al het afvalwater van aangesloten huizen wordt opgevangen bij een RWZI. In een gescheiden riolering zou dit ook bij nat weer het geval moeten zijn. In een gecombineerd rioolstelsel worden regen of smeltende sneeuw en afvalwater opgevangen in dezelfde leidingen (gecombineerd rioolwater). De onderzochte RWZI's maken gebruik van een gecombineerd rioolstelsel. Bij veel neerslag zullen de concentraties lager zijn doordat er neerslag is vermengd met het rioolwater. Ook hierin spelen verschillende factoren weer een rol: bij droge grond zal de neerslag eerst door de grond worden opgenomen. Bij veel neerslag kan het rioolwater ook d.m.v. riool overstorten worden geloosd op het oppervlaktewater. Hierdoor is de neerslag in de tijdsperiode niet geheel te linken aan het ontvangen rioolwater op de dag zelf. Om deze redenen wordt de neerslag niet meegenomen of verwerkt in de resultaten. De week waarin dit onderzoek heeft plaatsgevonden was een droge week met geen neerslag. Als er veel neerslag is gevallen zal de concentratie lager zijn dan bij een droge dag, waardoor er de kans bestaat dat er onder de rapportagegrens wordt gemeten (De rapportagegrens in een laboratorium is de laagste concentratie van een stof die betrouwbaar kan worden gemeten en gerapporteerd).

2.4.3 Doorlooptijd drugs in menselijk lichaam

Ook de verwerking van de drugs door het menselijk lichaam kan verschillen per drug en per persoon, waarbij de manier van consumeren, voeding en hoe vaak men naar het toilet gaat van invloed kan zijn op de uitscheiding van de omzettingsproducten van de drugs of de drugs zelf. Verder hebben omzettingsproducten van drugs verschillende doorlooptijden in het lichaam, waarbij bekend is dat synthetische drugs een snellere doorlooptijd hebben (grootste uitscheiding binnen een etmaal) dan bijvoorbeeld cannabis (meerdere dagen). De uitscheiding zal in het begin ook hoger van concentratie zijn dan later in de tijd.

2.4.4 Lozingen van afval van drugsproductie

Het kan natuurlijk voorkomen dat er lozingen zijn van drugsproductie in het verzorgingsgebied van de RWZI, die de gevonden concentraties kunnen beïnvloeden. Voor cannabis is dit niet het geval, want hier wordt het omzettingsproduct gemeten (THC-COOH). Ook voor cocaïne wordt het omzettingsproduct benzoylecgonine gemeten. De productie van cocaïne vindt niet in Nederland plaats, maar een cocaïne wasserij kan er wel voor zorgen dat er cocaïne in het rioolwater terecht komt. Lozingen van synthetische drugs (amfetamine, methamfetamine en MDMA, 2-MMC / 3-MMC en 4-MMC) kunnen wel direct invloed hebben. De verwachting is dat dit verhoogde concentraties zal laten zien. In de betreffende meetperiode is voor zowel amfetamine als MDMA een piek te zien op 6 juli (zondag op maandag). Ook de MMC-drug laten rond die dag een verhoging zien, evenals cocaïne. Of dit gerelateerd kan worden aan een drugslozing of een verhoogd gebruik van drugs in de dagen ervoor is niet te achterhalen.

2.4.5 Onzekerheden onderzoek

Het onderzoek bevat een aantal onzekerheden die in acht moeten worden genomen bij de interpretatie van de resultaten. Samengevat zijn dit de volgende punten:

- De doorlooptijd van het rioolwater naar de rioolwaterzuivering en de hoeveelheid rioolwater die er per dag verwerkt wordt.
- De mogelijke invloed van neerslag op de analyseresultaten.
- De doorlooptijd van drugs in het menselijk lichaam.
- Mogelijke lozingen van met name synthetische drugs in het beheersgebied van de rioolwaterzuivering.
- De meetonzekerheid van de monstername (dit is een representatieve steekproef).
- De meetonzekerheid van de drugsanalyse.

Doordat het uiteindelijke resultaat een weekgemiddelde is van 7 dagmonsters, worden deze onzekerheden kleiner.

3 Resultaten

3.1 Meetresultaten; concentraties in rioolwater per dag

Hieronder zijn de meetresultaten weergegeven in tabel 4. In de volgende paragraaf worden de resultaten per drug en het gebruik per 1000 inwoners beschreven. De gevonden concentraties zijn in µg/ liter (microgram per liter). Wanneer een waarde onder de rapportagegrens is gevonden (aangeduid met een kleiner dan teken "<") kan het laboratorium geen uitspraak doen over de gevonden waarde, omdat de gevonden waarde lager is dan kan worden gedetecteerd. Deze waarde wordt dan ook niet meegenomen in de verdere rapportage en wordt beschouwd als '0' (nul) in de berekening van de gemiddelde waarden.

Datum	Amfetamine	Benzoylecgonine	MDMA	Methamfetamine	Cannabis (THC-COOH)	2-MMC	3-MMC/ 4-MMC	Ketamine
Zaterdag 4 juli 2026	0,87	2,0	0,095	< 0,04	0,54	0,57	< 0,04	< 0,04
Zondag 5 juli 2026	0,82	4,1	1,6	< 0,04	0,61	1,6	< 0,04	0,14
Maandag 6 juli 2026	1,6	7,1	6,0	< 0,04	0,59	1,1	0,20	0,17
Dinsdag 7 juli 2026	0,98	3,5	2,1	< 0,04	0,63	0,67	< 0,04	0,10
Woensdag 8 juli 2026	0,78	1,7	0,36	< 0,04	1,1	0,10	< 0,04	< 0,04
Donderdag 9 juli 2026	0,39	0,73	0,21	< 0,04	0,53	0,098	< 0,04	< 0,04
Vrijdag 10 juli 2026	< 0,04	0,62	0,22	< 0,04	0,49	< 0,04	< 0,04	< 0,04

Tabel 4: drugsconcentraties in microgram/ liter in rioolwater RWZI Ameland

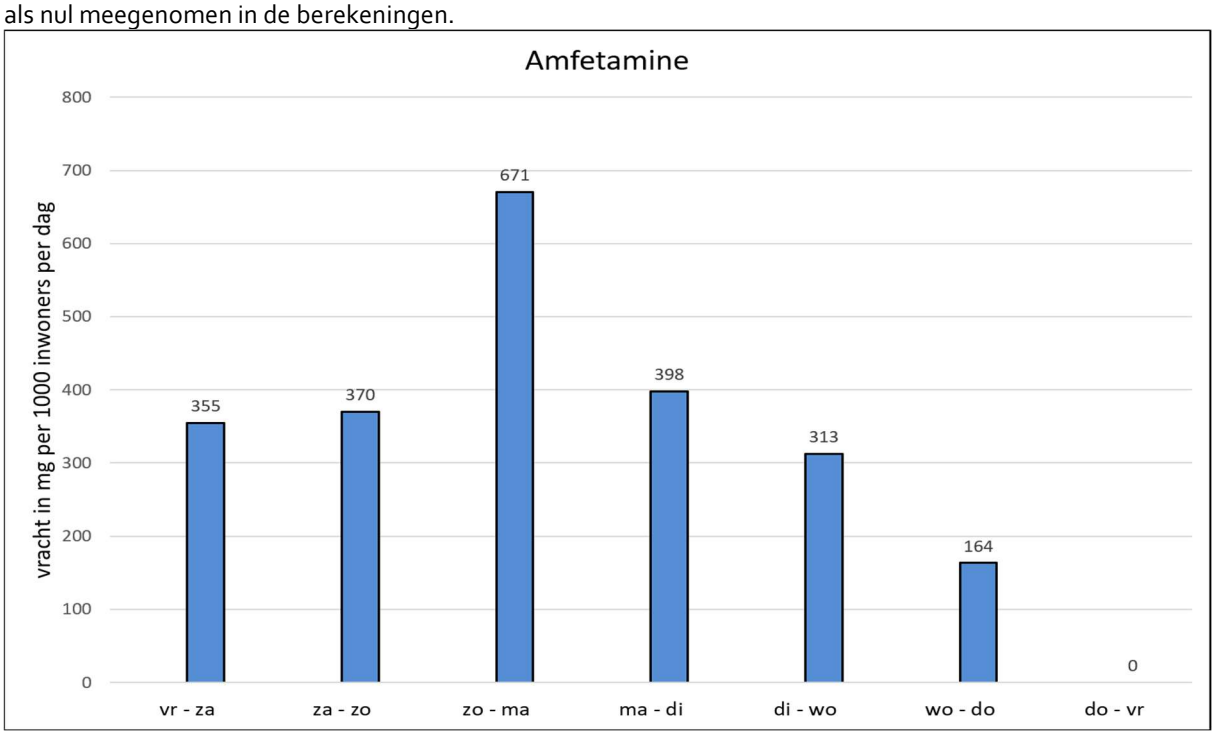
3.2 Concentraties in rioolwater naar vracht per 1000 inwoners/ vergelijking

Op basis van de concentraties in de dagmonsters wordt de totale dagelijkse hoeveelheid drugs in het afvalwater berekend, dit noemen we de vracht. De vracht in milligram per dag is gelijk aan de gevonden concentratie (microgram per liter x factor 1000 naar milligram) vermenigvuldigd met het 24-uursdebiet (het aantal liters rioolwater dat per etmaal in het verzorgingsgebied wordt afgevoerd). Deze dagwaarden van de week worden gepresenteerd in een grafiek om een beeld van de week te krijgen.

Door de vracht te delen door het aantal inwoners in het verzorgingsgebied en dit getal te vermenigvuldigen met 1000 wordt de vracht uitgedrukt per 1000 inwoners. Op deze wijze kunnen de gegevens worden vergeleken met de resultaten van andere steden in Nederland met andere inwoneraantallen. Deze resultaten van deze steden zijn over het algemeen ook verkregen door het rioolwater van RWZI's te analyseren die binnen het verzorgingsgebied van de Gemeente en/of stad liggen. Per categorie drugs wordt dit uitgezet op basis van het weekgemiddelde. In dit rapport zijn o.a. de steden Amsterdam, Rotterdam, Utrecht, Leeuwarden, Groningen, Zwolle, Eindhoven en de Gemeente Ameland meegenomen van een meetweek in 2025 of eerdere jaren.

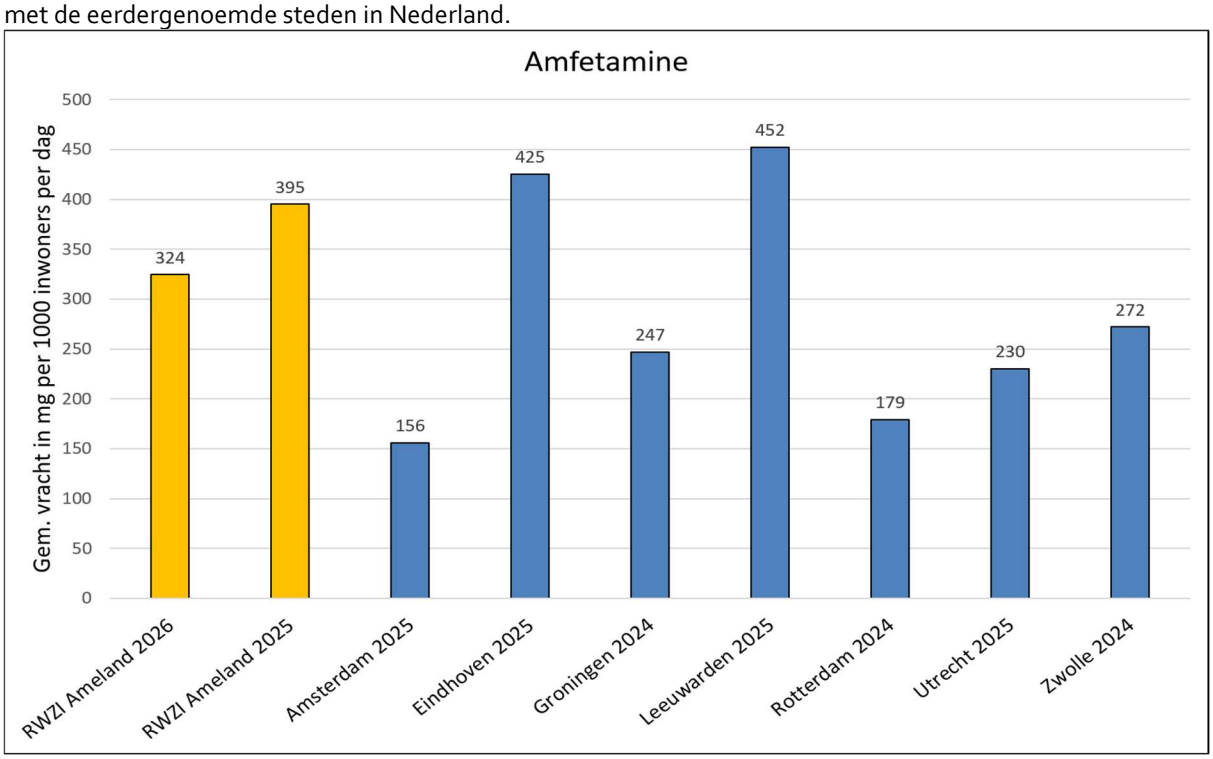
3.2.1 Amfetamine (speed)

De resultaten van de hoeveelheden amfetamine gevonden in het verzamelmonster zijn weergegeven in figuur 2 voor RWZI Ameland. Het resultaat van 10 juli (do – vr) zit onder de rapportagegrens van 0,04 µg/ liter en wordt als nul meegenomen in de berekeningen.

Figuur 2: Dagelijkse vracht Amfetamine in mg per 1000 inwoners RWZI Ameland

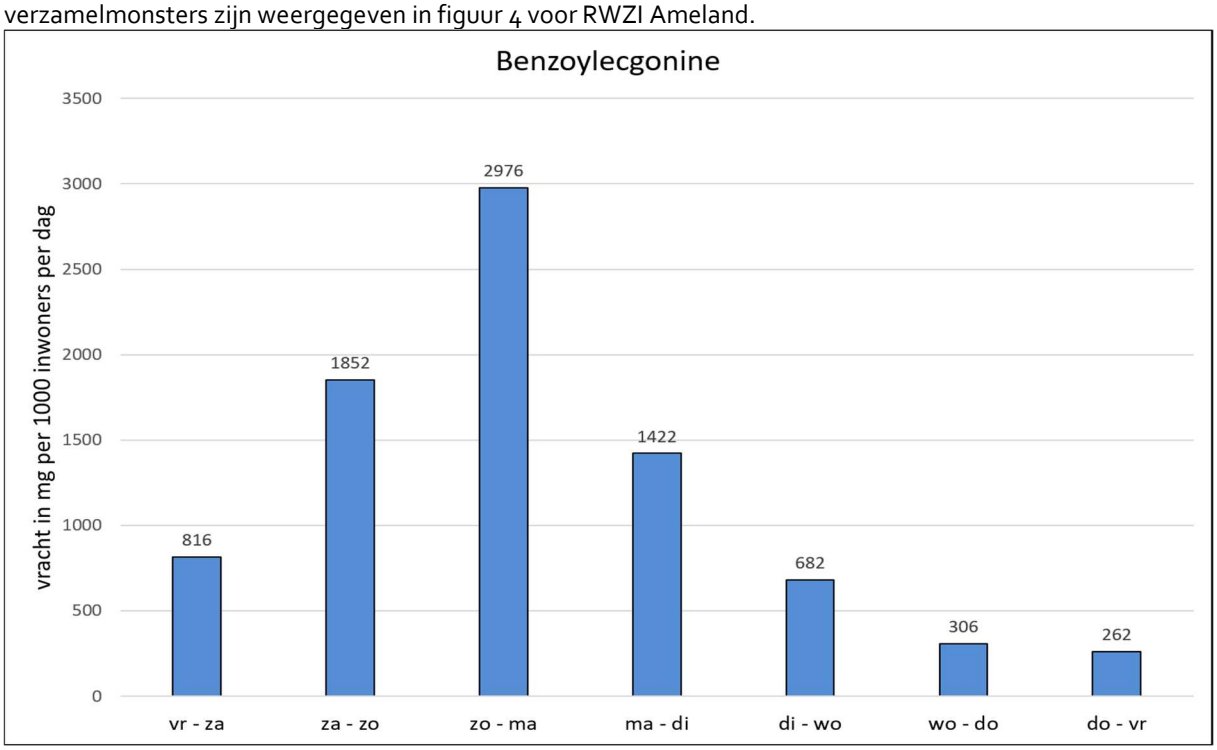
In figuur 3 is het daggemiddelde van RWZI Ameland voor de gevonden concentratie amfetamine vergeleken met de eerdergenoemde steden in Nederland.

Figuur 3: Daggemiddelde van de meetweek RWZI Ameland in gevonden concentraties Amfetamine in mg per 1000 inwoners in vergelijking met andere en steden in Nederland

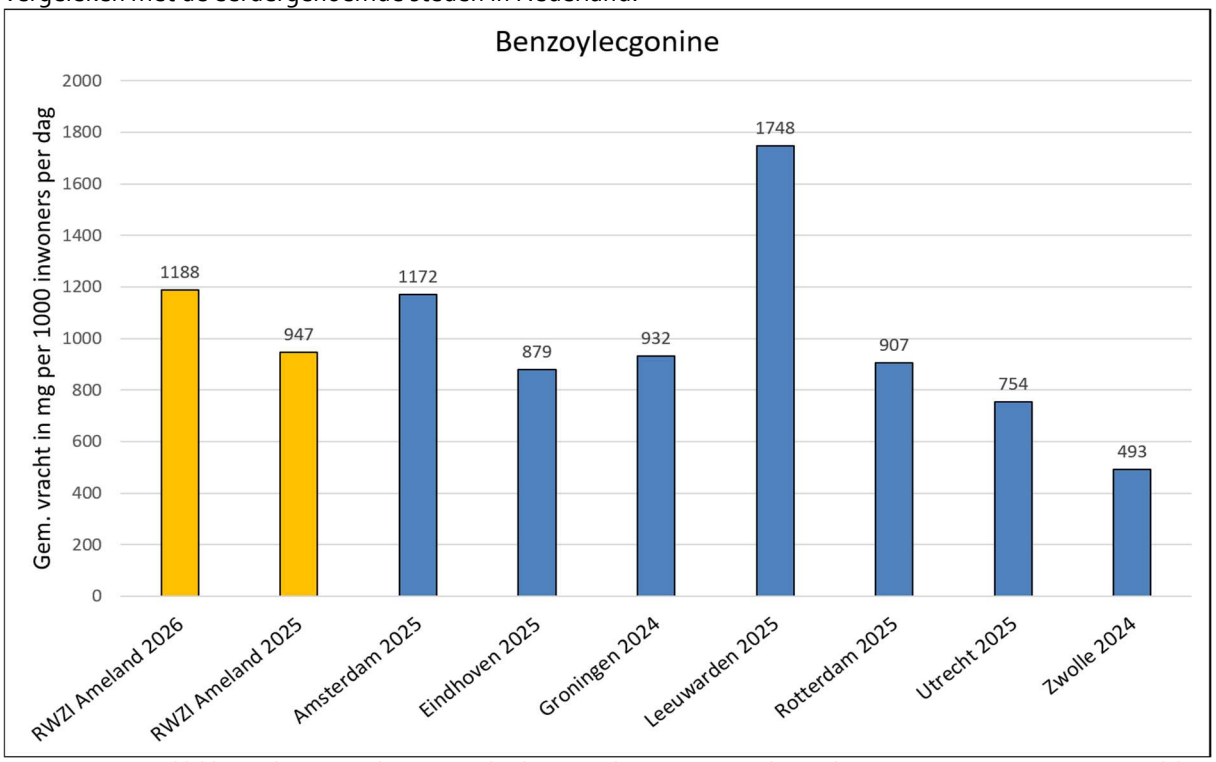
3.2.2 Benzoylecgonine (cocaïne)

De resultaten van de hoeveelheden benzoylecgonine (afbraakproduct cocaïne) gevonden in de verzamelmonsters zijn weergegeven in figuur 4 voor RWZI Ameland.

Figuur 4: Dagelijkse vracht benzoylecgonine in mg per 1000 inwoners RWZI Ameland

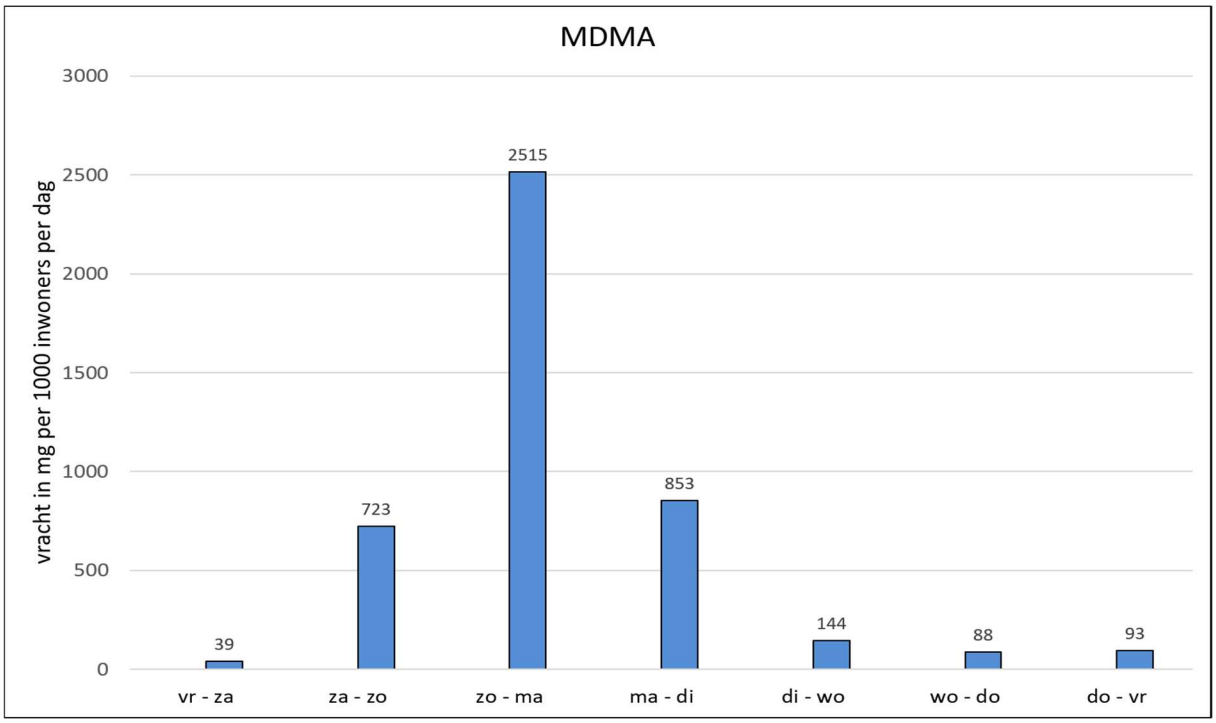
In figuur 5 is het daggemiddelde van RWZI Ameland voor de gevonden concentratie benzoylecgonine vergeleken met de eerdergenoemde steden in Nederland.

Figuur 5: Daggemiddelde van de meetweek RWZI Ameland in gevonden concentraties benzoylecgonine per 1000 inwoners in vergelijking met andere steden in Nederland

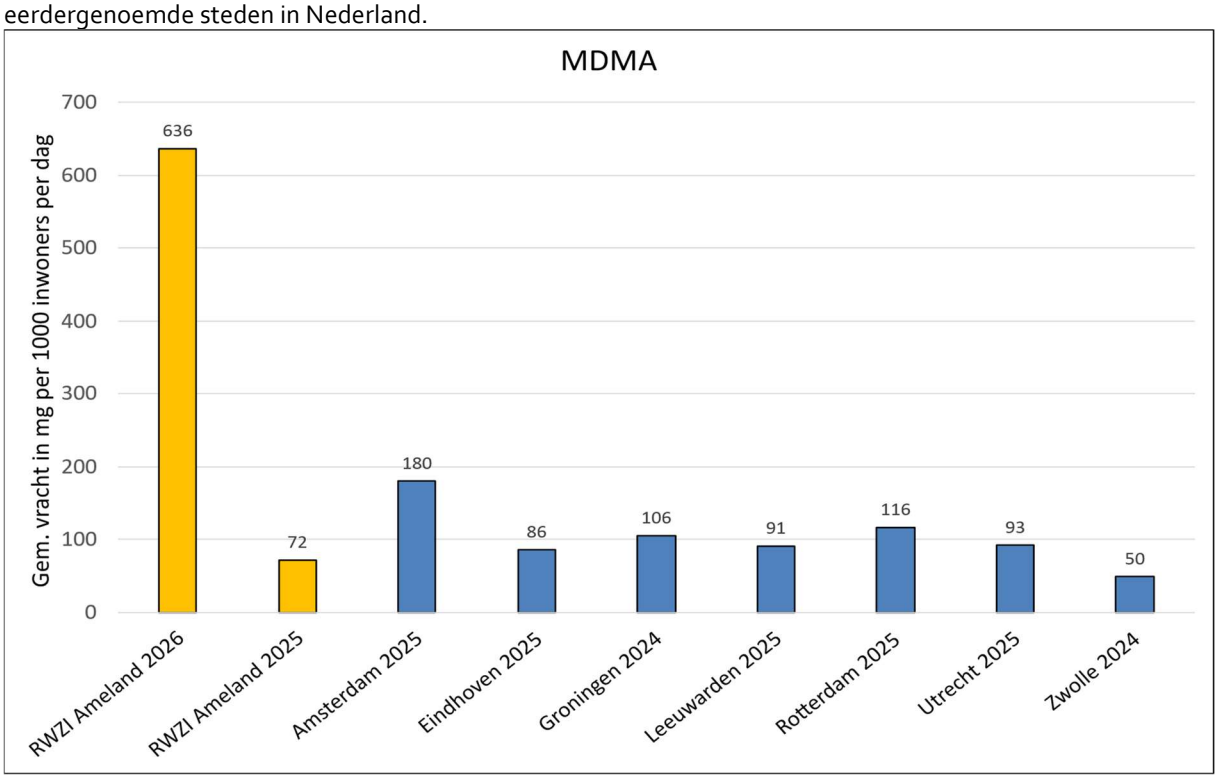
3.2.3 MDMA (XTC)

De resultaten van de hoeveelheden MDMA gevonden in het verzamelmonster zijn weergegeven in figuur 6 voor RWZI Ameland.

Figuur 6: Dagelijkse vracht MDMA in mg per 1000 inwoners van RWZI Ameland

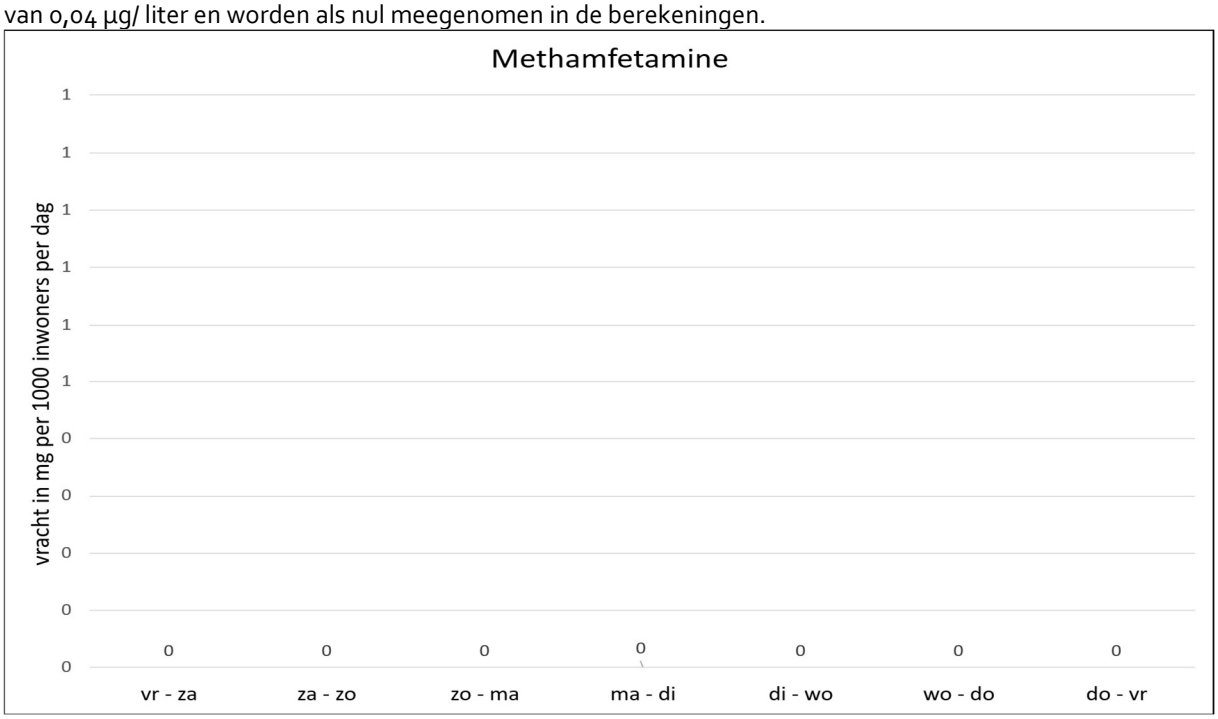
In figuur 7 is het daggemiddelde van RWZI Ameland voor de gevonden concentratie MDMA vergeleken met de eerdergenoemde steden in Nederland.

Figuur 7: Daggemiddelde van de meetweek RWZI Ameland in gevonden concentraties MDMA per 1000 inwoners in vergelijking met andere steden in Nederland

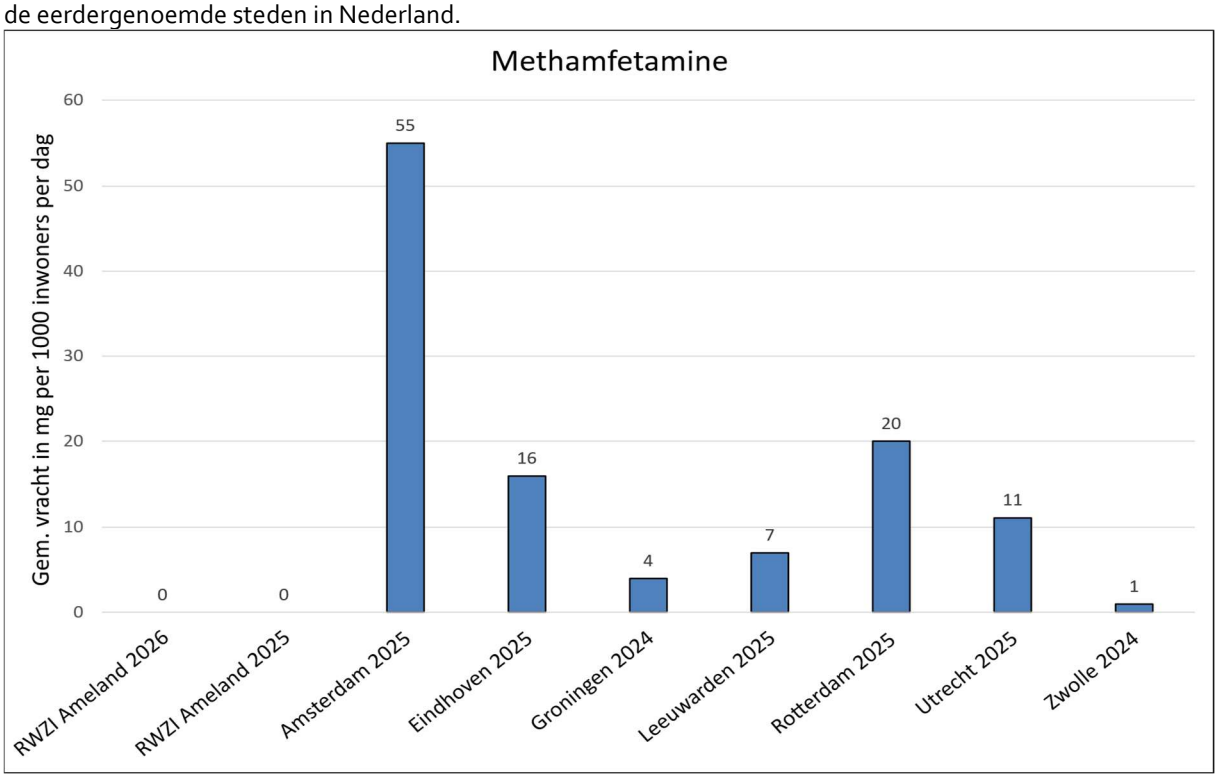
3.2.4 Methamfetamine

De resultaten van de hoeveelheden methamfetamine gevonden in het verzamelmonster zijn weergegeven in figuur 8 voor RWZI Ameland. Alle resultaten van methamfetamine (zie tabel 4) zitten onder de rapportagegrens van 0,04 µg/ liter en worden als nul meegenomen in de berekeningen.

Figuur 8: Dagelijkse vracht methamfetamine in mg per 1000 inwoners van RWZI Ameland

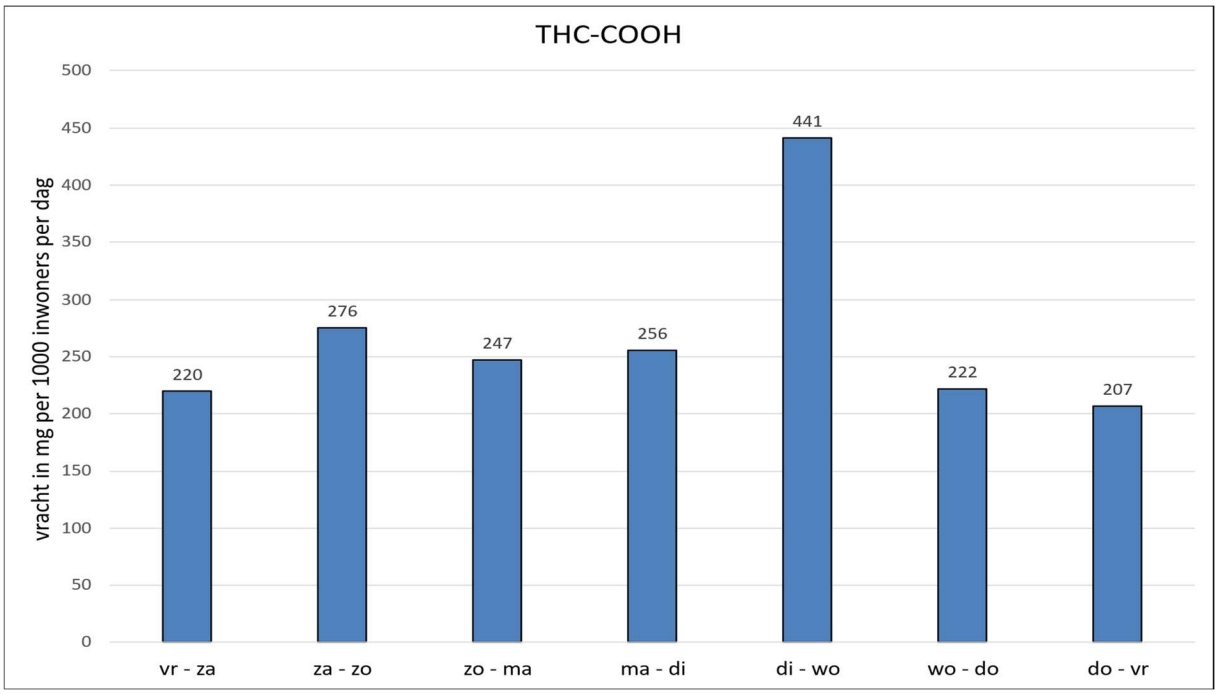
In figuur 9 is het daggemiddelde van RWZI Ameland voor de gevonden concentratie MDMA vergeleken met de eerdergenoemde steden in Nederland.

Figuur 9: Daggemiddelde van de meetweek RWZI Ameland in gevonden concentraties MDMA per 1000 inwoners in vergelijking met andere steden in Nederland

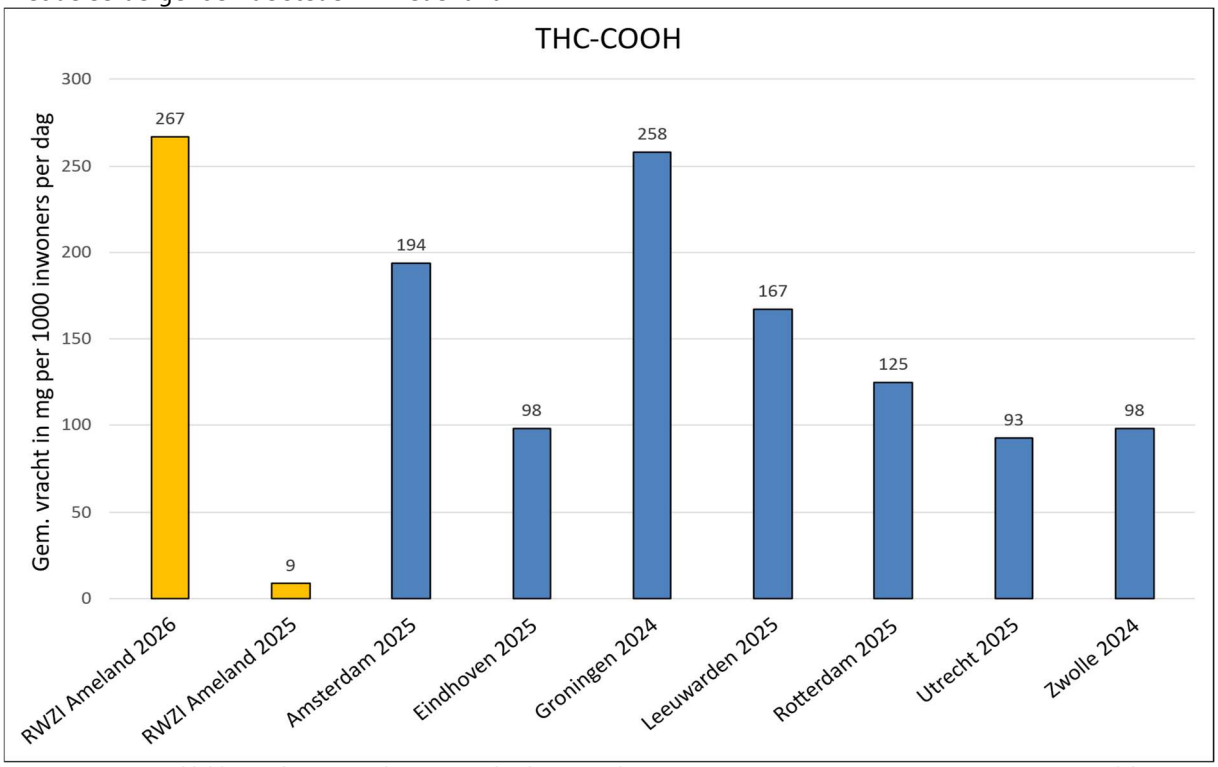
3.2.5 THC-COOH (Cannabis)

De resultaten van de hoeveelheden THC-COOH gevonden in het verzamelmonster zijn weergegeven in figuur 10 voor RWZI Ameland.

Figuur 10: Dagelijkse vracht THC-COOH in mg per 1000 inwoners van RWZI Ameland

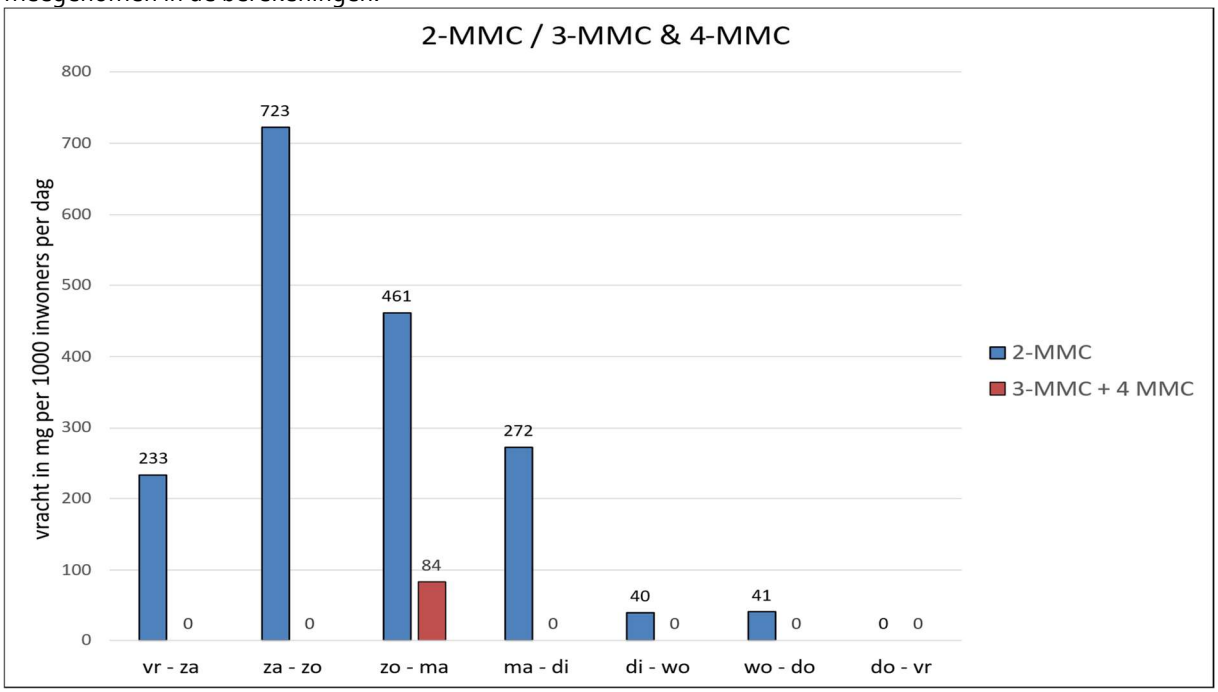
In figuur 11 is het daggemiddelde van RWZI Ameland voor de gevonden concentratie THC-COOH vergeleken met de eerdergenoemde steden in Nederland.

Figuur 11: Daggemiddelde van de meetweek RWZI Ameland in gevonden concentraties THC-COOH per 1000 inwoners in vergelijking met andere steden in Nederland

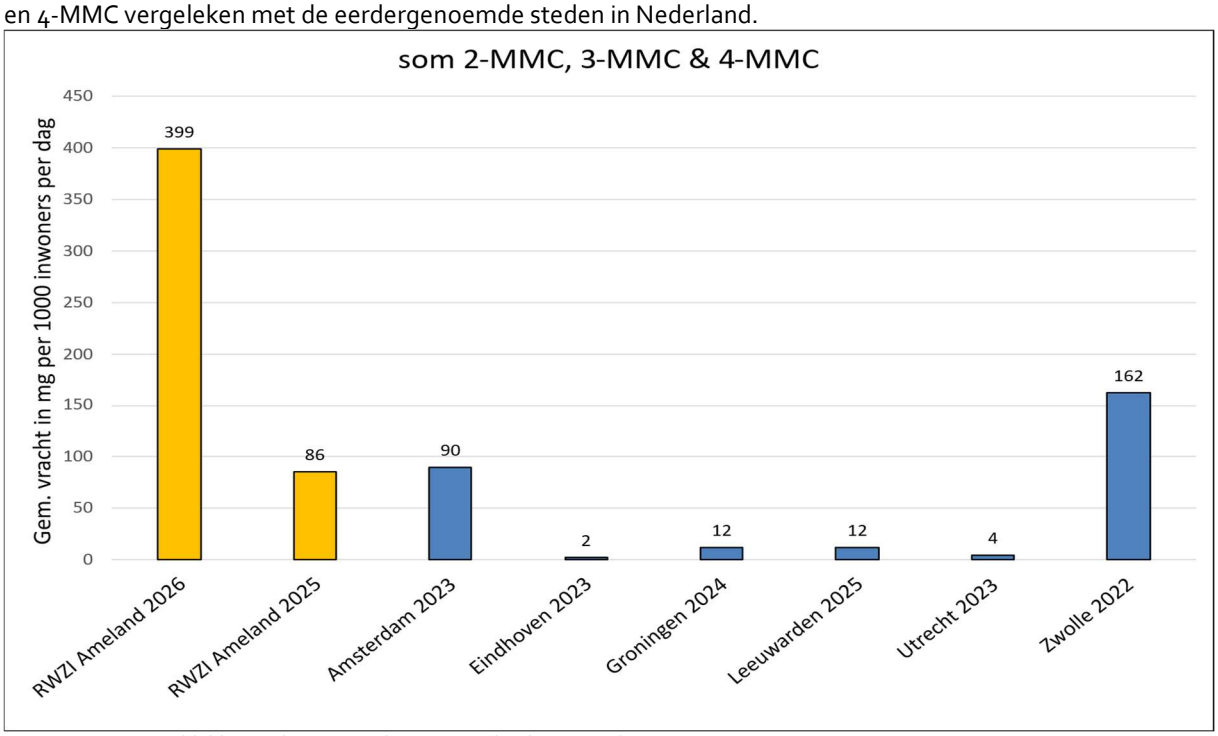
3.2.6 2-MMC, 3-MMC en 4-MMC

De resultaten van de hoeveelheden 2-MMC, 3-MMC en 4-MMC gevonden in het verzamelmonster zijn weergegeven in figuur 12 voor RWZI Ameland. Eén resultaat van 2-MMC en zes resultaten van 3-MMC en 4-MMC (gecombineerd) (zie tabel 4) zitten onder de rapportagegrens van 0,04 µg/ liter en worden als waarde 0 meegenomen in de berekeningen.

Figuur 12: Dagelijkse vracht 2-MMC in mg per 1000 inwoners van RWZI Ameland

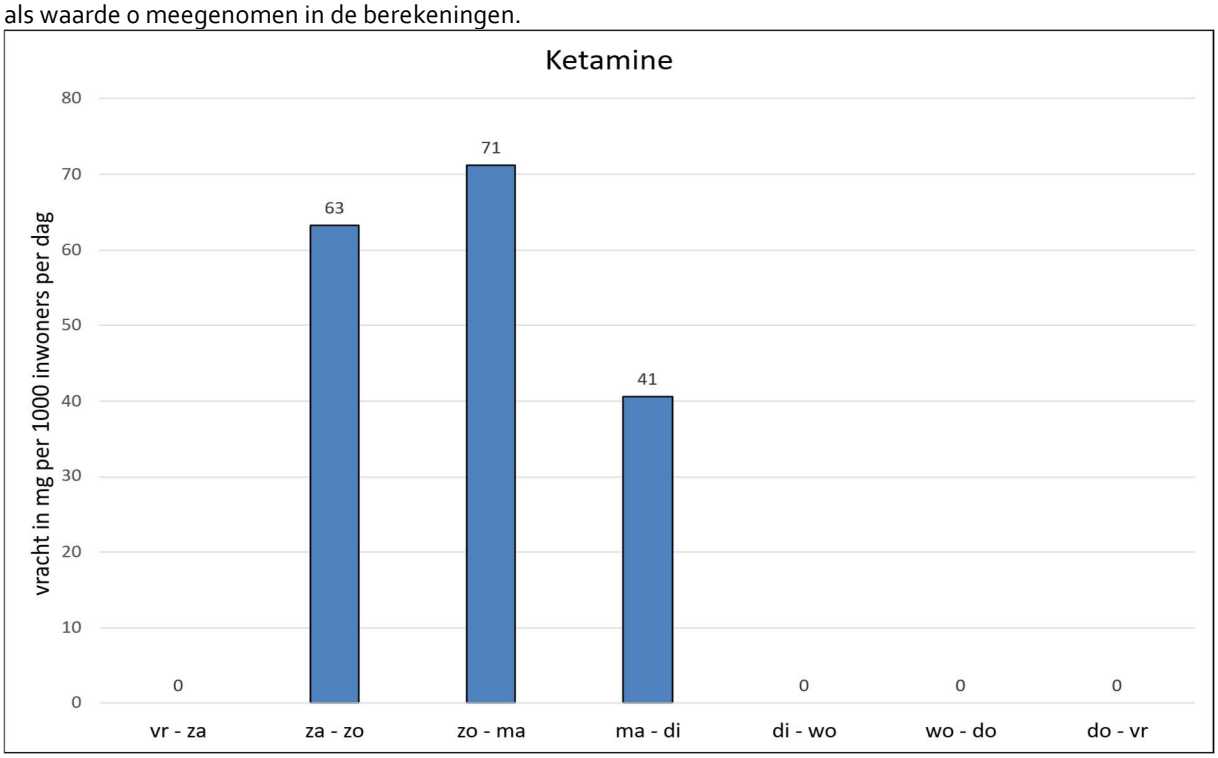
In figuur 13 is het daggemiddelde van RWZI Ameland voor de gecombineerde concentraties 2-MMC, 3-MMC en 4-MMC vergeleken met de eerdergenoemde steden in Nederland.

Figuur 13: Daggemiddelde van de meetweek RWZI Ameland in gevonden concentraties 2-MMC, 3-MMC en 4-MMC per 1000 inwoners in vergelijking met andere steden in Nederland

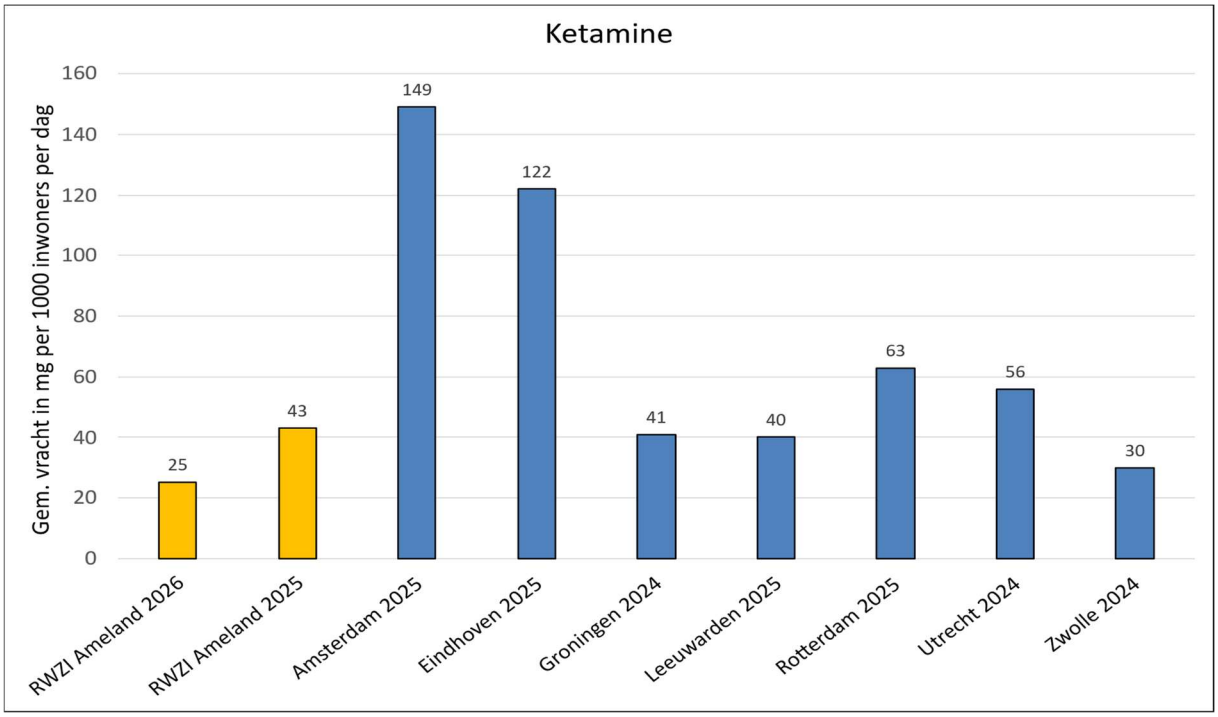
3.2.7 Ketamine

De resultaten van de hoeveelheden ketamine gevonden in het verzamelmonster zijn weergegeven in figuur 14 voor RWZI Ameland. Vier resultaten van ketamine zitten onder de rapportagegrens van 0,04 µg/ liter en worden als waarde 0 meegenomen in de berekeningen.

Figuur 14: Dagelijkse vracht ketamine in mg per 1000 inwoners van RWZI Ameland

In figuur 15 is het daggemiddelde van RWZI Ameland voor ketamine vergeleken met de eerdergenoemde steden in Nederland.

Figuur 15: Daggemiddelde van de meetweek RWZI Ameland in gevonden concentraties ketamine per 1000 inwoners in vergelijking met andere steden in Nederland

3.3 Hoeveelheid geconsumeerde drugs & financiële omvang

De vracht in het rioolwater is echter niet hetzelfde als de hoeveelheid geconsumeerde drugs, omdat bij gebruik maar een deel van de gebruikte stof door het lichaam wordt uitgescheiden of wordt omgezet in het omzettingsproduct dat wordt gemeten. Om dit te berekenen worden de omrekenfactoren gebruikt (zie hoofdstuk 2.1.6). De drugs die worden verkocht, bevatten naast de werkzame geanalyseerde stof ook andere stoffen. Er zal rekening moeten worden gehouden met het percentage werkzame stof die in het gekochte product zit (zie ook 2.1.6). Wanneer dit bekend is, kan dit worden vermenigvuldigd met de straatprijs (zie ook 2.1.6), zodat de geschatte marktomvang kan worden bepaald. In de berekening van uiteindelijk de totale geconsumeerde hoeveelheid drugs en financiële omvang zitten veel onzekerheden (met name voor Cannabis). De berekening is gebaseerd op grove schattingen op basis van landelijke gemiddelde waarden en zal als indicatief moeten worden beschouwd. In tabel 5 zijn deze gegevens samengevat.

In tabel 5 zijn deze gegevens samengevat.

Drug	**Geconsumeerde hoeveelheid drugs per dag (gram of pil)** Gem. vracht x omrekenfactor / zuiverheid	**Geschatte marktomvang** Geconsumeerde hoeveelheid drugs per dag x 365 dagen x marktprijs
Amfetamine (Speed)	± 9 gram	± € 30.000, -
Benzoylecgonine (cocaïne)	± 29 gram / dag	± € 550.000, -
MDMA (XTC)	± 99 pillen / dag	± € 150.000, -
Methamfetamine (Crystal Meth)	nihil	nihil
THC-COOH (cannabis)	± 203 gram / dag	± € 830.000, -
MMC (2-, 3-, 4-MMC)	± 13 gram / dag	± € 90.000, -
Ketamine	nihil	nihil

Tabel 5: Geconsumeerde drugs per dag / marktomvang RWZI Ameland

<u>Financiële omvang op jaarbasis Gemeente Ameland</u>

De geschatte totale financiële marktomvang op jaarbasis van de gemeten drugs gebaseerd op basis van 93 % van de bevolking van de gemeente Ameland is ± € 1.650.000, -.

De geschatte totale financiële marktomvang op jaarbasis van de gemeten drugs gebaseerd op basis van 93 % van de bevolking van de gemeente Ameland uit het drugsonderzoek van 2025 was ± € 395.000, -.

Bijlage 2: Voorlopige analyse vergelijking rioolwatermetingen drugsgebruik Ameland 2024 en 2026

1. Aanleiding

In de gemeente Ameland is tweemaal een rioolwateronderzoek uitgevoerd naar drugsgerelateerde reststoffen. De eerste meting vond plaats van 30 november tot en met 6 december 2024 en is beschreven in de rapportage uit 2025. De tweede meting vond plaats van 4 tot en met 10 juli 2026, tijdens de zomervakantie.

Rioolwateronderzoek geeft inzicht in de hoeveelheid drugsgerelateerde reststoffen die via het afvalwater worden afgevoerd. Op basis daarvan kan een schatting worden gemaakt van de hoeveelheid gebruikte drugs binnen het verzorgingsgebied van de rioolwaterzuiveringsinstallatie (RWZI).

2. Vergelijking van de geschatte consumptie

De rapportages komen voor beide meetweken tot de volgende geschatte gemiddelde consumptie:

Middel	Meting 2024/rapport 2025	Meting 2026	Verschil	% toename
Amfetamine/speed	ca. 7 g/dag	ca. 9 g/dag	+2 g/dag	29
Cocaïne	ca. 17 g/dag	ca. 29 g/dag	+12 g/dag	71
MDMA/XTC	ca. 8 pillen/dag	ca. 99 pillen/dag	+91 pillen/dag	1.138
Cannabis	ca. 5 g/dag	ca. 203 g/dag	+198 g/dag	3.960
MMC	ca. 2 g/dag	ca. 13 g/dag	+11 g/dag	550
Methamfetamine (crystal meth)	nihil	nihil	geen geschatte consumptie	-
Ketamine	nihil	nihil	geen geschatte consumptie	-

De tabel laat een duidelijke toename zien in de geschatte hoeveelheden. Vooral de verschillen bij MDMA, cannabis en MMC zijn groot. Bij de interpretatie daarvan is van belang dat de berekeningen zijn gebaseerd op omrekenfactoren en aannames over onder

meer uitscheiding, zuiverheid en gebruik. De rapportages kwalificeren de uitkomsten daarom zelf als indicatief, waarbij met name de schatting voor cannabis onzeker is.

3. De rol van de grotere populatie

Voor de interpretatie van de absolute hoeveelheden is van belang dat de twee metingen betrekking hebben op wezenlijk verschillende omstandigheden. De RWZI verwerkt het afvalwater van circa 93% van de vaste bevolking van Ameland, ongeveer 3.566 inwoners. Tijdens de zomervakantie is het aantal aanwezige personen aanzienlijk hoger.

Om de mogelijke invloed daarvan inzichtelijk te maken, kan als rekenkundig scenario worden uitgegaan van 15.000 extra toeristen. Dit aantal is uitsluitend gekozen om de invloed van een substantieel grotere zomerpopulatie inzichtelijk te maken en vormt geen berekende of vastgestelde schatting van het daadwerkelijk aantal aanwezige bezoekers tijdens de meetweek. De populatie waarop de zomermeting dan betrekking zou hebben, bedraagt ongeveer 18.566 personen. Dit is nadrukkelijk een scenario en geen vastgestelde omvang van de aanwezige populatie.

Wanneer de geschatte hoeveelheden uitsluitend ter illustratie door dit aantal aanwezigen worden gedeeld, ontstaat een ander beeld dan bij een vergelijking op basis van de vaste bevolking. Voor cocaïne zou de belasting uitkomen op circa 1,6 gram per 1.000 aanwezigen per dag, tegenover circa 4,8 gram per 1.000 aangesloten inwoners tijdens de eerdere meting. Voor amfetamine zou dit ongeveer 0,5 tegenover 2,0 gram per 1.000 personen zijn.

Bij MDMA, cannabis en MMC blijft daarentegen ook na deze eenvoudige correctie voor de grotere populatie sprake van een hogere belasting dan tijdens de eerdere meting. In dit scenario bedraagt de toename per 1.000 aanwezigen globaal circa 138% voor MDMA, 680% voor cannabis en 25% voor MMC. De vergelijking voor cannabis moet bovendien met extra voorzichtigheid worden geïnterpreteerd, omdat tijdens de wintermeting slechts één van de zeven monsters boven de detectiegrens lag. Hierdoor kunnen relatief kleine absolute verschillen leiden tot zeer grote procentuele afwijkingen.

Deze berekening moet niet worden opgevat als een schatting van het daadwerkelijke gebruik per persoon. De verblijfsduur, samenstelling van de toeristische populatie en daadwerkelijke aanwezigheid gedurende de meetweek zijn hiervoor onvoldoende bekend. Het scenario maakt wel inzichtelijk dat de omvang van de stijging per middel sterk verschilt en dat de grotere populatie een belangrijke context vormt bij de interpretatie van de absolute cijfers.

4. Wat valt op in het patroon?

Het meest opvallend zijn de zeer sterke verschillen bij MDMA en cannabis. De geschatte hoeveelheid MDMA stijgt van circa 8 naar 99 pillen per dag. Voor cannabis gaat het van circa 5 naar 203 gram per dag. Ook MMC laat een forse stijging zien, van circa 2 naar 13 gram per dag.

Deze uitkomsten passen bij een meetperiode waarin Ameland een veel grotere tijdelijke populatie kent en waarin recreatie- en uitgaansactiviteiten een andere rol kunnen spelen dan in de winter. Tegelijkertijd kan uit de meting niet worden vastgesteld welk deel van de hogere belasting aan inwoners en welk deel aan bezoekers moet worden toegeschreven.

Daartegenover staat de relatief beperkte verandering bij amfetamine en cocaïne. Zeker wanneer rekening wordt gehouden met de veel grotere populatie tijdens de zomermeting, is bij deze middelen geen sprake van een voor de hand liggende evenredige stijging van de belasting. In het hiervoor genoemde scenario ligt de belasting per aanwezige persoon zelfs lager dan tijdens de wintermeting.

Dat verschil tussen middelen is beleidsmatig relevanter dan het algemene gegeven dat de totale hoeveelheid in juli hoger lag. Het suggereert dat de samenstelling van de drugsbelasting tijdens de zomervakantie anders kan zijn dan in de winter, al kan op basis van twee meetweken nog geen structureel seizoenspatroon worden vastgesteld.

5. Geschatte marktomvang

De berekende jaarlijkse marktomvang bedraagt in de rapportage circa €395.000 op basis van de meting uit 2024 en circa €1,65 miljoen op basis van de zomermeting van 2026.

Deze bedragen moeten vooral worden beschouwd als een indicatie van de orde van grootte. Het betreft een extrapolatie van een meetweek naar een volledig jaar en moet daarom primair worden gezien als een indicatieve rekenkundige benadering en niet als een feitelijke omvang van de lokale drugsmarkt. De stijging van deze berekende marktomvang kan daarom niet rechtstreeks worden geïnterpreteerd als een even grote groei van de lokale drugsmarkt.

6. Conclusie

De rioolwatermetingen laten zien dat de totale drugsbelasting tijdens de zomermeting van 2026 hoger was dan tijdens de wintermeting van 2024. De omvang van de verschillen verschilt echter sterk per middel.

De grootste stijgingen zijn zichtbaar bij MDMA/XTC, cannabis en MMC. Deze blijven ook bij een rekenkundige benadering waarbij rekening wordt gehouden met een aanzienlijk grotere tijdelijke populatie opvallend. Bij cocaïne en amfetamine is de stijging van de totale hoeveelheid veel beperkter.

De resultaten geven daarmee vooral inzicht in de omvang en samenstelling van de drugsbelasting tijdens twee verschillende meetperioden. Zij bieden onvoldoende basis om daaruit rechtstreeks een ontwikkeling van het drugsgebruik onder de vaste inwoners van Ameland af te leiden.

Tegelijkertijd zijn de verschillen tussen de middelen wel degelijk relevant. Met name de sterke toename van MDMA, cannabis en MMC verdient nadere aandacht. Op basis van de

huidige gegevens kan echter nog niet worden vastgesteld of sprake is van een incidenteel vakantie-effect, een seizoensgebonden patroon of een meer structurele ontwikkeling.

Om die reden vindt later dit jaar opnieuw een rioolwatermeting plaats in dezelfde periode als waarin ook de meting uit 2024 is uitgevoerd, namelijk eind november/begin december. Hierdoor wordt het mogelijk om twee vergelijkbare wintermetingen met elkaar te vergelijken, zonder de sterk afwijkende omstandigheden van de zomervakantie. Deze aanvullende meting kan meer inzicht geven in de vraag in hoeverre de verschillen tussen 2024 en 2026 samenhangen met seizoenseffecten, toeristische drukte of een daadwerkelijke verandering in de omvang en samenstelling van het drugsgebruik.

Lijst toezeggingen en moties

Datum: presidium 12 oktober 2026

Datum vergadering	Portefeuillehouder	Toezegging / aandachtspunt	Antwoord
Raad 14 september 2026	Wethouder Faber	**Omgevingsvisie en windenergie** Wethouder Faber zegt toe om een overzicht te geven over de (mogelijkheden) van windenergie en wat dit kan betekenen voor het behalen van onze duurzaamheidsdoelstellingen. Dit om als raad straks bij het definitief vaststellen een deugdelijke afweging hierover te kunnen maken.	Deze toezegging is direct na de raadsvergadering uitgezet in de ambtelijke organisatie.
Raad 14 september 2026	Burgemeester Willemsma	**Reserve Projecten** Burgemeester Willemsma zegt toe dat er wel een doorkijk gegeven kan worden naar de Reserve Projecten, de opbouw daarvan en welke middelen (eventueel) daarin geoormerkt zijn.	Het gevraagde overzicht staat op pagina 58 van de Kadernota. Dat betekent dat op dit moment van de reserve projecten nog € 5.944.735 formeel 'ongeoormerkt' is.
Commissie 7 september 2026	Wethouder IJnsen	**Technische vragen jaarrekening BWS** De vragen van het CDA worden schriftelijk beantwoord door het college, de vragen van de PvdA worden informeel doorgeleid naar de directie als tips voor volgende jaarverslagen.	De vragen van de PvdA zijn op 11 september 2026 doorgeleid aan de directie van de BWS omdat deze tips bevatten voor het jaarverslag van volgend jaar. Voorafgaand aan de raad zijn per mail van 12 september 2026 de overige vragen beantwoord. Afgerond

Commissie 7 september 2026	Burgemeester Willemsma	**Van Kadernota naar Begroting** Wethouder Faber zegt toe de vraag van mw. Brunotte over de investering van 100.000 Hollum-Zuid, waarom daar geen kapitaallasten zijn opgenomen en bij vergelijkbare gevallen wel, nader uit te leggen. Het zou dan bij de Begroting 'hersteld' kunnen worden (al is het 'vestzak/broekzak'), echter als het inconsequent is moet het gecorrigeerd worden.	Het college komt naar aanleiding van de vraagstelling tot de conclusie dat het goed is om voor de begroting 2027 een consistente lijn aan te houden. De investeringen / kapitaallasten voor Strandwegen en Accommodatiebeleid eruit halen is geen optie wat het college betreft. Dus het college zal bij de opstelling van de begroting een inschatting maken van de mogelijke investeringen in Hollum-Zuid en daar de investeringen / kapitaallasten van meenemen. Wat het college betreft is er dan geen noodzaak om (naast deze toezegging) nog aanpassingen in de Kadernota te verwerken. De raad beslist uiteindelijk over kredietverlening voor projecten bij (apart) kredietbesluit als het project daarvoor concreet genoeg is, dat geldt voor al deze gevallen. Afgerond
Commissie 7 september 2026	Burgemeester Willemsma	**Rioolwateranalyse** Burgemeester Willemsma geeft aan dat de resultaten van het rioolwateronderzoek eerst geanalyseerd worden en daarna via de gebruikelijke weg met de raad worden gedeeld.	Op 6 oktober komt dit stuk in het college. Bij een positief besluit wordt vervolgens de informatiebrief naar de gemeenteraad verstuurd.

Raad 6 juli 2026 MOTIE	Wethouder IJnsen	**Beheerplannen Natura 2000 (2028 e.v.)** *Dictum **MOTIE Natura 2000:*** Roept de Raad en het College op: 1. Om alle juridische, politieke en maatschappelijke wegen te bewandelen om het cultuurhistorische medegebruik te behouden, door dit juridisch te laten verankeren in de Natura 2000 wetgeving, Beheerplannen 2028; 2. De eiland- en kustgemeenten zich hierin te verenigen zodat er collectief één krachtige stem richting provincie, ministeries en terreinbeheerders komt. *Het college legt hier ook de koppeling met het aanstaande Beleidskader Natuur Waddenzee.*	De gemeente Ameland wordt door Rijkswaterstaat en de Provincie Fryslân op de hoogte gehouden van de procedures die gevolgd worden om tot geactualiseerde Natura 2000 beheerplannen voor de Noordzeekustzone, Waddenzee en Duinen Ameland te komen (voor 2028 en verder). Ook wordt de gemeente door het ministerie van LVVN op de hoogte gehouden over het realiseren van het Beleidskader Natuur Waddenzee. We nemen, zowel ambtelijk als bestuurlijk, deel aan de geplande bijeenkomsten en leveren input waar mogelijk. Daarnaast vindt half september een kennismaking plaats tussen het DB (de burgemeesters van de Waddengemeenten) en de Stichting Wij zijn de Wadden. Voor wat betreft de juridische status van de lijst met bestaande gebruiken is besloten als Waddeneilanden onafhankelijk juridisch advies te vragen. De eerste resultaten worden naar verwachting half september 2026 concreet. Het college zal u daarover actief informeren (bijvoorbeeld met een raadsinformatiebrief). De inzet is uiteraard om zowel in beleidskader als in beheerplannen een plek te blijven borgen voor het cultuurhistorisch medegebruik. Dit is naar onze mening van groot belang voor het draagvlak onder onze inwoners voor beleid en beheer van onze Wadden Natuur.
Commissie 6 juli 2026	Wethouder Faber	**Straat Kwekerij** De bouwstraat wordt te zijner tijd via wegenonderhoudsplan vervangen door een definitieve inrichting.	De bestrating nabij het voormalige plan Kwekerij/flexwoningen wordt in 2027 meegenomen in het onderhoudsplan wegen 2027.

Raad 29 juni 2026 REKENKAMER	Burgemeester Willemsma	**Aanbevelingen Rekenkamer** 1. Zorg voor verbetering van de informatie in de begroting en jaarrekening en voor verbetering van het begrotingsproces (aanbeveling aan college); 2. Vraag het college om voorstellen voor duidelijke actuele normen voor de algemene reserve, en stel die als raad vast (aanbeveling aan raad); 3. Vraag aan het college om duidelijke spelregels voor bestemmingsreserves (aanbeveling aan raad); 4. Verbeter de meerjareninvesteringsprogramma's zodat die actueel zijn en blijven (aanbeveling aan college); 5. Vraag het college om duidelijke informatie over de (inschatting) van weerbaarheid en risico's, en stel daar ook normen voor vast (aanbeveling aan raad); 6. Vraag het college om een gezamenlijk onderzoek voor de eilanden naar toeristen- en forensenbelasting. **Advies Auditcommissie** Ons advies is daarom (naar aanleiding van accountantsrapport jaarrekening 2025 en rekenkamerrapport Financiën): 1. om control in de derde lijn te versterken de Verbijzonderde Interne Controles (VIC) uit te besteden 2. uitbreiding van de risico-analyse en benadering van het weerstandsvermogen ten behoeve van de jaarrekening 3. actualiseren van de Nota Reserves en Voorzieningen	Sinds 1 januari 2023 is het college van burgemeester en wethouders wettelijk verplicht om de gemeenteraad jaarlijks te informeren over de opvolging van aanbevelingen uit rekenkamerrapporten. Tot nu toe is dat niet actief gebeurd. Vanaf 2026 is de bedoeling dat het college dit via de toezeggingenlijst zal doen zodat de raad maandelijks goed zicht houdt. Voor de aanbevelingen uit het recente rekenkamerrapport "hoeveel geld is er nu eigenlijk'? Volgt het college de prioritering van de Auditcommissie. Daarbij geldt dat aanbeveling 1 onderdeel is van de reguliere P&C-cyclus en aanbeveling 6 vooralsnog niet wordt opgepakt. Ook de aanbeveling van de accountant om te komen tot een frauderisicoanalyse en een M&O-beleid krijgt vooralsnog geen opvolging. Eerste prioriteit is versterken control (prestatielevering vastleggen per 1/1) en uitbesteden VIC (gereed per 11/9), dat heeft geen directe verbinding met de aanbevelingen van de rekenkamer en is inmiddels opgepakt. Aanbeveling 5 wordt opgepakt in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing in de aankomende begroting 2027 en een aanpak voor een investeringsprogramma (aanbeveling 4) wordt betrokken bij uitwerking van het aanstaande bestuursprogramma door het nieuwe college. Aanbevelingen 2 en 3 worden meegenomen in een nieuwe nota reserves en voorzieningen, waarvan de planning is voorzien in 2027, na de vorige prioriteiten.

Raad 18 mei 2026 MOTIE	Wethouder Faber	**Terrein Buitendienst** *Dictum* ***MOTIE regenwaterhergebruik:*** Het college op te roepen met een voorstel te komen voor de inrichting en kosten van een regenwateropslag (voor de toiletten en de wasplaats) op het terrein van de gemeentewerf en dit voor te leggen aan de raad.	De mogelijkheden voor regenwateropvang en -gebruik op het terrein van de gemeentewerf vragen nadere uitwerking. Daarbij moet onder meer worden bepaald voor welke toepassingen het water kan worden ingezet, zoals toiletten en de wasplaats, welke opvangcapaciteit benodigd is en welke technische voorzieningen daarvoor noodzakelijk zijn. Deze keuzes zijn bepalend voor zowel de inrichting als de kosten van het systeem. Het streven is om de raad in november een voorstel voor te leggen. Hiermee is voldoende tijd beschikbaar om de voorzieningen, indien gewenst, te betrekken bij de uitvoering van fase twee van het westelijk gedeelte van het terrein, waar regenwater kan worden opgevangen en waar mogelijk hergebruikt.
Commissie 11 mei 2026	Burgemeester Willemsma	**Afstemming Rijksdiensten** Burgemeester Willemsma geeft aan dat de brief van het College aan Rijkswaterstaat nog niet gedeeld kan worden; dit zal op een later moment naar de raad gaan.	Er hebben inmiddels meerdere gesprekken en briefwisselingen plaatsgevonden, zowel op ambtelijk als op bestuurlijk niveau. Aangezien de verdere afstemming met de Rijksdiensten naar verwachting nog enige tijd in beslag zal nemen, zullen wij u in oktober via een informatiebrief informeren over de stand van zaken.
Raad 30 maart 2026	Wethouder IJnsen	**Eerste Steen Stelp** Wethouder IJnsen geeft aan bezig te zijn met een toekomstige plek voor de eerste steen Stelp, en ook in gesprek te zijn met de familie. Hij verzoekt dit nader af te wachten, het heeft de aandacht.	De toezegging is gedaan om in overleg met betrokkenen op zoek te gaan naar een toekomstige plek voor de Eerste Steen. Het onderwerp is ook aan de orde gekomen tijdens de participatiebijeenkomst ‘tijdelijke inrichting’ gebied locatie oude Stelp.

MOTIE		*Dictum* ***MOTIE Eerste Steen Stelp:*** Om ervoor te zorgen dat er een groep belanghebbenden komt die met een voorstel komt voor plaatsing van de steen na participatie (met bevoordeeld het dorp) en dat de historie die de steen vertegenwoordigd centraal staat.	Diverse opties voor herplaatsing van de 1e steen van De Stelp zijn verkend. Een kansrijke optie (tijdelijk herplaatsing in de centrale hal van de aanleunwoningen in afwachting van een definitieve plek op de nieuwe woninglocatie Oude Stelp) vond veel draagvlak, maar niet bij iedereen. De raad heeft het college opgeroepen nog eens opnieuw met iedereen in gesprek te gaan over een plek voor de steen. Het college overweegt dit nog en koppelt de uitkomst terug naar de raad.
Raad 20 januari 2026 MOTIE	Wethouder Faber	**Horeca Hollum** *Dictum* ***MOTIE Locatie Schakel:*** Roept het college op de locatie waar nu OBS “de Schakel” gevestigd is te reserveren als ruimte voor horeca.	Dit wordt meegenomen in de definitieve versie van het horeca- en detailhandelsbeleid, waarbij ook een reactienota zienswijzen hoort.
Raad 20 januari 2026 MOTIE	Wethouder Faber	**Terrassen Ameland** *Dictum* ***MOTIE Openingstijden Terrassen:*** Om de tekst in de bijlage (beleid en beleidsregels horeca) kloppend te maken met het bestaande beleid.	Dit wordt meegenomen in de definitieve versie van het horeca- en detailhandelsbeleid, waarbij ook een reactienota zienswijzen hoort.

Raad 15 december 2025	Wethouder Faber	**Accommodatiebeleid** Wethouder Faber doet de toezegging dat de uitvoering van het traject 2.1 / cluster Hollum niet later zal zijn dan 2030, mogelijk zelfs nog eerder. Mogelijk dat komend jaar al een voorbereidingskrediet wordt gevraagd aan de raad.	In december 2025 is het accommodatiebeleid vastgesteld, met uitzondering van de uitwerking voor de maatschappelijke voorzieningen in de dorpen Nes en Buren. Er is een aanvullend onafhankelijk participatietraject doorlopen voor Nes en Buren. De uitkomsten hiervan zijn in juli 2026 door de onafhankelijk begeleider en de begeleidingsgroep opgeleverd aan de gemeenteraad. Deze vragen nog om nadere uitwerking en een voorstel tot besluit van het college aan de gemeenteraad. Het college wil zorgdragen voor een gedragen uitwerking en betrekt hierbij onder andere de begeleidingsgroep. Naar verwachting zal het college in de eerste helft van 2027 een voorstel aanbieden aan de gemeenteraad, daarbij wordt dan ook voorzien in een hernieuwde eiland brede fasering / planning voor het accommodatiebeleid. In oktober 2026 wordt u een procesaanpak met voorstel voor een gedeeltelijk voorbereidingskrediet voor de clustervorming in Hollum ter besluitvorming voorgelegd.
Commissie 1 december 2025	Wethouder Faber	**Verlenging Gemeentelijk Rioleringsplan** Wethouder Faber zegt toe schriftelijk terug te komen op de vraag van het CDA/dhr. Oud over de aanpak en het tijdsbestek daarvoor voor de wateroverlast in Buren.	In april van dit jaar is de Startnotitie Programma Water en Riolering (PWR 2026–2030) vastgesteld. Hiermee geeft het college uitvoering aan de gemeentelijke taken op het gebied van het beheer van watersystemen en de waterketen. De verwachting is dat het PWR in de loop van 2027 wordt afgerond. De geconstateerde wateroverlast in Buren wordt specifiek betrokken bij het opstellen van het uitvoeringsprogramma. In algemene zin geldt dat bij het zoeken naar oplossingen sprake is van een gedeelde verantwoordelijkheid tussen de gemeente en de betreffende perceeleigenaren.

Commissie 1 december 2025	Burgemeester Willemsma	**Belastingverordeningen 2026** De portefeuillehouder zegt toe: - in 2026 in gesprek te gaan met de raad om het systeem van belastingheffing en het berekenen van de tarieven te bespreken.	Griffier zal dit oppakken en inplannen in overleg met cluster Financiën. Op dit moment is de verwachting dat dit in het eerste kwartaal van 2027 gepland wordt.
Commissie 1 december 2025	Wethouder Faber	**Woonvisie** Wethouder Faber zegt toe een update te geven over de uitvoering van de Woonvisie.	De vraag betrof de voortgang van nieuwbouwwoningen. In de woonvisie (paragraaf 2.28) zijn zeven locaties voor woning (her-)ontwikkeling benoemd, met een globale planning in het uitvoeringsprogramma. De uitvoering hiervan loopt. De nieuwbouw aan de Paasduinweg is aanbesteed en het bouwproces loopt. Op 12 mei zijn raadsleden tijdens een thema avond bijgepraat over de activiteiten en ambities van het GWA en de uitvoering van de afspraken uit de regionale woondeal met het rijk. De ambities krijgen een plek in het nieuwe strategisch complex beheerplan. Dit is een plan om bestaande huurwoningen van het GWA in 2041 aardgasvrij ready te maken inclusief een geactualiseerd meerjarig onderhoudsplan voor het GWA woningbezit. De kosten voor onderhoud zijn verwerkt in de Kadernota en worden verwerkt in de begroting 2027. Het complexbeheerplan wordt voorgelegd aan de raad van oktober.
MOTIE		*Dictum* ***MOTIE Bouwgrond:*** De woningbouwlocatie, direct grenzend aan de Smitteweg te Ballum opnieuw aan te bieden ter verkoop voor woningbouw of als gemeente zelf woningbouw te ontwikkelen, waarbij de doelstelling is, betaalbare huisvesting te realiseren voor onze inwoners.	Het college werkt aan een totaaloverzicht van (grote) projecten die voortvloeien uit vastgesteld of nog vast te stellen beleid. Er wordt op dit moment ook concreet gewerkt aan een projectdefinitie voor de ontwikkeling van de woningbouwlocatie Ballum (conform Woonvisie), recent is daarover met omwonenden gesproken.

Raad 24 november 2025	Wethouder IJnsen	**Voorzieningenwijzer** Wethouder IJnsen zegt toe dat er gewerkt wordt aan een Voorzieningenwijzer, waarin regelingen en tegemoetkomingen staan (gebundeld) voor burgers om te kunnen zien waar men recht op heeft en bij wie ze daarvoor moeten zijn.	De gemeentelijke website voor onderdeel Sociaal Domein wordt geactualiseerd met als doel completer te informeren. Daarnaast wordt gewerkt aan vernieuwing van het minimabeleid, met het doel betere ondersteuning en meer duidelijkheid voor doelgroepen die dat nodig hebben. Op deze manier kan de website dienen als basale voorzieningenwijzer, waarbij inwoners met name ondersteund worden vanuit persoonlijk contact met het gebiedsteam.
Raad 14 juli 2025	Wethouder IJnsen	**Collectorveld** Wethouder IJnsen geeft aan te onderzoeken of onderzoek naar collectorvelden kan vallen onder de regiodeal - Duurzaamheid en koppelt dit terug naar de raad.	De stuurgroep Regiodeal Waddeneilanden heeft in haar vergadering van maart 2026 besloten om een budget beschikbaar te stellen voor het laten opstellen van een onderzoek over de kansen die collectorvelden bieden in de warmtetransitie op de Waddeneilanden.
Commissie 7 juli 2025	Wethouder Faber	**Welstandsnota** Wethouder Faber zegt toe naar de raad te komen met een voorstel voor het partieel aanpassen van de Welstandsnota.	Een partiele herziening voor de locatie “Amelander Kaap” is inmiddels vastgesteld in de raad van februari 2026. Het college zal, in het kader van de ontwikkeling van omgevingsvisie en omgevingsplan een nieuw integraal kwaliteitsbeleid vormgeven (inclusief adviesorgaan hierover) ter vaststelling door de raad. Een startnotitie voor dit proces is gepland in het vierde kwartaal van 2026.

Commissie 2 juni 2025	Wethouder IJnsen	**Integraal Water Plan** Wethouder IJnsen zal de raad op de hoogte houden omtrent het onderzoek naar verzilting (in samenwerking met de andere eilanden en betrokken instanties) en de uitkomsten daarvan.	Het college streeft met de andere eilanden naar het opstellen van een Integraal Waterplan (IWP) voor alle Waddeneilanden, waarbij Schiermonnikoog voorloper was. In het Provinciaal bestuurlijk overleg water (PBOW) is inmiddels door de provincie aangegeven dat vervolg wordt gegeven aan de realisatie van integrale waterplannen voor de (overige Friese) Waddeneilanden.
Commissie 7 april 2025 Raad 15 maart 2025	Wethouder Faber	**Toiletvoorziening KNRM** Met de KNRM overlegd zal worden voor het eventueel spoelen met grijs water / regenwater. Alle overige suggesties omtrent gebruik, openstelling en monitoring bezoekers worden nader bekeken en meegenomen in de uitvoering. Het gebruik van het toilet zal worden gemonitord, mogelijk zal het eerste winterseizoen daartoe het toilet open worden gehouden.	Het toilet is inmiddels opgeleverd en in gebruik. De verzamelde telgegevens worden de komende tijd eens per twee maanden uitgelezen. Omdat het gebruik van de voorziening sterk seizoensafhankelijk is, is het op dit moment nog te vroeg om een representatief beeld te geven van het totale gebruik. Ook zal de bekendheid van het aanwezig zijn van een openbaar toilet op die locatie nog moeten groeien. Naar verwachting ontstaat na ongeveer één jaar voldoende inzicht om een goed oordeel te kunnen vormen. Over de periode van 6 augustus tot en met 6 september zijn circa 400 toiletbezoeken geregistreerd.
Raad 22 april 2024 MOTIE	Wethouder Faber	*Dictum **MOTIE Dijkjes** / monumenten:* - Een procedure te starten om de oude dijklichamen aan de westzijde van het dorp Nes, strekkende vanaf de Ballummerweg Nes, Binnendijken Nes, Achterdijken Nes, Verdekspad Nes tot aan de Stokershiem Nes, aan te wijzen als gemeentelijke monument	Een concept gemeentelijke monumentenlijst is op ambtelijk niveau geactualiseerd. Er is een plan van aanpak opgesteld om de objecten op deze lijst gefaseerd aan te wijzen als karakteristiek pand en/of gemeentelijk monument.

		- Voor deze procedure contact op te nemen met Erfgoedvereniging Heemschut gezien de ervaring die Heemschut hierin heeft. Zie de link naar het gemeentelijke monument 'Pingjumer-gulden-halsband' en de totstandkoming daarvan.	Het college heeft op 26 mei 2026 een advies aan het college over het vaststellen van de geactualiseerde lijst, het aanwijzen van de gemeentelijke monumenten en karakteristieke objecten en het actualiseren van de subsidieverordening dorpsvernieuwing Ameland aangehouden omdat nog zorgvuldiger naar de te volgen procedure (consequenties voor eigenaren) moet worden gekeken. De dijkjes als bedoeld in de motie staan op de concept gemeentelijke monumentenlijst. Deze dijken zijn al beschermd met een dubbelbestemming in het omgevingsplan. Ook de provincie heeft hier aandacht voor. Om deze reden is er geen haast met het (eventueel) aanwijzen van deze dijken als gemeentelijk monument. Er is gekeken naar het project van de Pingjumer Gulden Halsband. Dit heeft niet geleid tot gewijzigd inzicht of een verzoek om hulp of nadere informatie aan de erfgoedvereniging Heemschut.
Commissie 9 oktober 2023	Wethouder Faber	**Toeristische informatieborden** Wethouder Faber geeft aan in de toekomst wel een inventarisatie te willen gaan doen van de informatieborden, echter dit kost capaciteit en middelen, dit zijn keuzes voor de raad om hier ruimte voor te maken.	De VVV speelt hier een voortrekkersrol in, als dé informatievoorziener voor bezoekers van Ameland. Het proces is dan ook onderdeel van hun subsidieafspraken voor 2025 en 2026. Wel is voor realisatie mogelijk aanvullende financiering noodzakelijk van (andere) subsidiegevers. Op dit moment inventariseert de VVV alle borden op het eiland, waarna met verschillende stakeholders een toekomstplan gemaakt wordt. De VVV heeft u op 9 februari 2026 met een presentatie bijgepraat over dit plan en over hun verdere werk.

Raad 26 juni 2023	Burgemeester Stoel (Willemsma)	**Subsidiebeleid / verordening** N.a.v. de Jaarstukken 2022: in overleg met het Presidium zal er een datum gepland worden voor de subsidieverordening en –verlening. Daarbij is relevant het 'maatschappelijk rendement' (in het algemeen) en de zorg over 'commerciële winst' (bij evenementen).	Op 11 februari 2025 is een collegebrief over de planning van het beleidsproces 'actualiseren subsidiebeleid', inclusief een weergave van wat al is/wordt gedaan met de raad gedeeld. Een thematisch gesprek met raadsleden zal onderdeel zijn van de vervolgaanpak 'actualiseren subsidiebeleid'. Subsidieverlening aan sport- en culturele evenementen in relatie tot het maatschappelijk effect en 'commerciële winsten' is onderdeel van het proces actualiseren van het 'subsidiebeleid' (algemene subsidieverordening met aandacht voor inhoudelijke en procesmatige keuzes). Een uitgangspuntennotitie (input bij het actualiseren van het 'subsidiebeleid') over de toekomst van de regeling sport- en culturele evenementen wordt aan het 'nieuwe college' overgelaten, de raad wordt actief geïnformeerd.
Raad 30 mei 2022 MOTIE Commissie 13 oktober 2025	Wethouder Faber	**Parkeerbeleid** Het College zal met het parkeerbeleid aan de slag en dit te zijner tijd voorleggen aan de raad. *Dictum* ***MOTIE Parkeren****:* Te komen met een voorstel voor beleid om onder meer de parkeerproblemen op Ameland goed op te lossen. Parkeren Veerdam (begroting 2026)	De voorbereiding van het parkeerbeleid is inmiddels gestart, het college heeft u op 23 juni 2026 via een raadsinformatie-brief geïnformeerd over de startnotitie. Het proces zou moeten leiden tot een voorstel om in de loop van 2027 parkeerbeleid ter besluitvorming aan de raad voor te leggen. Tijdens een inloopavond is een opzet voor een aanpassing van het (fiets)parkeren op de veerdam gepresenteerd. In aanloop daarnaartoe is binnen de randvoorwaarden van de kadernota gewerkt aan een ontwerp voor aanpassing van de huidige inrichting. Over dit onderwerp is op 25 augustus 2026 een themabijeenkomst gehouden met raadsleden.

Informatiebrief

van het college aan de raad

Zaaknummer	563898
Vergaderdatum	11 augustus 2026
Organisatieonderdeel	STAF
Portefeuillehouder	Piet IJnsen

Onderwerp

Wijziging deelname in Begeleidingscommissie Monitoring Bodemdaling Ameland (BMBA).

Kennisnemen van

De gewijzigde omstandigheden bij aanvang van de BMBA in 1986 in vergelijking met heden. Op basis van die gewijzigde omstandigheden is het wenselijk de gemeentelijke rol daarin te evalueren. Dit heeft geleid om van lid van deze commissie (1986) naar agenda-lid over te gaan per augustus 2026).

Inleiding

In 1986 is de NAM begonnen met het winnen van gas vanaf en onder Ameland en omgeving. Op verzoek van o.a. de gemeenteraad van Ameland en It Fryske Gea is er een monitoringssysteem opgezet en een onafhankelijke commissie samengesteld die de bodemdaling en de effecten daarvan nauwlettend volgde. Dat is de Begeleidingscommissie Monitoring Bodemdaling Ameland (BMBA). In bijlage 1 treft u een uitgebreide omschrijving en werkzaamheden van de commissie aan van destijds tot heden.
Wegens gewijzigde en nog steeds wijzigende omstandigheden zijn de rollen van de aangesloten partijen tegen het licht gehouden. De rol van gemeente Ameland is gewijzigd naar een meer controlerende rol over de informatieoverdracht naar onze inwoners.

Kernboodschap

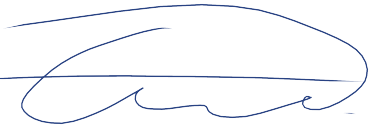
In de periode van ruim 40 jaar BMBA is de gewenste rol daarin van de gemeente gewijzigd van lid naar agendalid. Het is wenselijk de commissie hiervan in kennis te stellen.
De gemeente ziet haar rol anno 2026 als toezichthoudend of de BMBA voldoende en op een transparante manier communiceert naar de Amelander gemeenschap. Hierbij past niet meer de rol van lid van de BMBA. Een rol van agenda lid sluit hier veel beter op aan.

Vervolg

Het gewijzigde standpunt van gemeente Ameland is aan de BMBA en de Maatschappij tot exploitatie van onroerende goederen op het Oosteinde, Oerd en Neerlands Reid BV, in de volksmond “het Vennoot” meegedeeld.

Ondertekening

I.J.W. Valk
Secretaris-directeur

T.E.F.W. Faber
Locoburgemeester

Bijlagen

Bijlage 1: Beschrijving-Monitoringsactiviteiten BMBA.

Beschrijving - Governance
Begeleidingscommissie Monitoring Bodemdaling Ameland

Datum: juli 2026

---

1. INLEIDING / CONTEXT

1.1. Achtergrond van de gaswinning en de monitoring op Oost-Ameland

In 1962 werd bij proefboringen onder Oost-Ameland gas gevonden, op een diepte van 3300 tot 3600 meter. In 1986, ongeveer 25 jaar na de ontdekking, begon de Nederlandse Aardolie Maatschappij (de NAM) met het winnen van het gas. Toentertijd was het de bedoeling dat de gaswinning tot 2020 zou worden voortgezet. Voorafgaand aan de start van de gaswinning was duidelijk dat de bodem onder het oosten van Ameland hierdoor zou gaan dalen. Tijdens het winnen van het gas neemt de druk in de gashoudende zandsteenlaag af. Door het gewicht van de lagen erboven wordt de zandsteenlaag vervolgens ineengedrukt, en dalen ook de bovenliggende lagen. Aan het oppervlak (maaiveld) veroorzaakt dit ook bodemdaling, al wordt de maaiveldhoogte ook door andere processen bepaald, zoals de afzetting van slib en inklinking door vee(begrazing) en meteorologische omstandigheden.

Om vooraf inzicht te krijgen in de mogelijke effecten van de bodemdaling op de natuur, vroeg de NAM aan het toenmalige Waterloopkundig Laboratorium (WL)[1] en het Rijksinstituut voor Natuurbeheer (RIN)[2] om hier onderzoek naar te doen. Uit hun studies bleek destijds dat de gevolgen tamelijk groot konden zijn: kwelders die terug zouden keren naar een vroeger stadium van ontwikkeling, nattere duinvalleien, langer onder water staande wadplaten en minder wadvogels.

Dit waren veelal veranderingen waar It Fryske Gea, de natuurbeheerder van Oost-Ameland, veel zorgen over had. Daarom vroegen zij de NAM om een monitoringprogramma op te zetten om vanaf de start van de aardgaswinning de effecten duidelijk in kaart te brengen zodat, indien nodig, maatregelen genomen konden worden. De NAM pakte dit op, wat het begin markeerde van een langdurige monitoring, die in 1987 startte en nog steeds voortduurt.

Bij de start van de monitoring werd een onafhankelijke commissie ingesteld, de Begeleidingscommissie Monitoring Bodemdaling Ameland (BMBA), met daarin de volgende partijen:

- It Fryske Gea met 1 lid;
- NAM met 1 lid;
- Rijkswaterstaat met 3 leden (ondertussen nog 1 lid actief);
- Ministerie van LNV met 1 lid (agenda lid geworden);
- Gemeente Ameland met 1 lid.
- Sinds 2001 is de provincie Fryslân, op verzoek van de commissie, lid met 2 leden.

Deze commissie doet zelf geen onderzoek, maar besteedt de monitoring uit aan onafhankelijke onderzoeksinstanties[3]. De monitoring en aanvullende onderzoeken worden gefinancierd door de NAM. Elke zes jaar worden de verzamelde monitoringgegevens en de impact van gaswinning integraal geëvalueerd en onderworpen aan een vrijwillige audit.

---

[1] Waterloopkundig Laboratorium, 1987

[2] Dankers et.al, 1987, Rijksinstituut voor Natuurbeheer

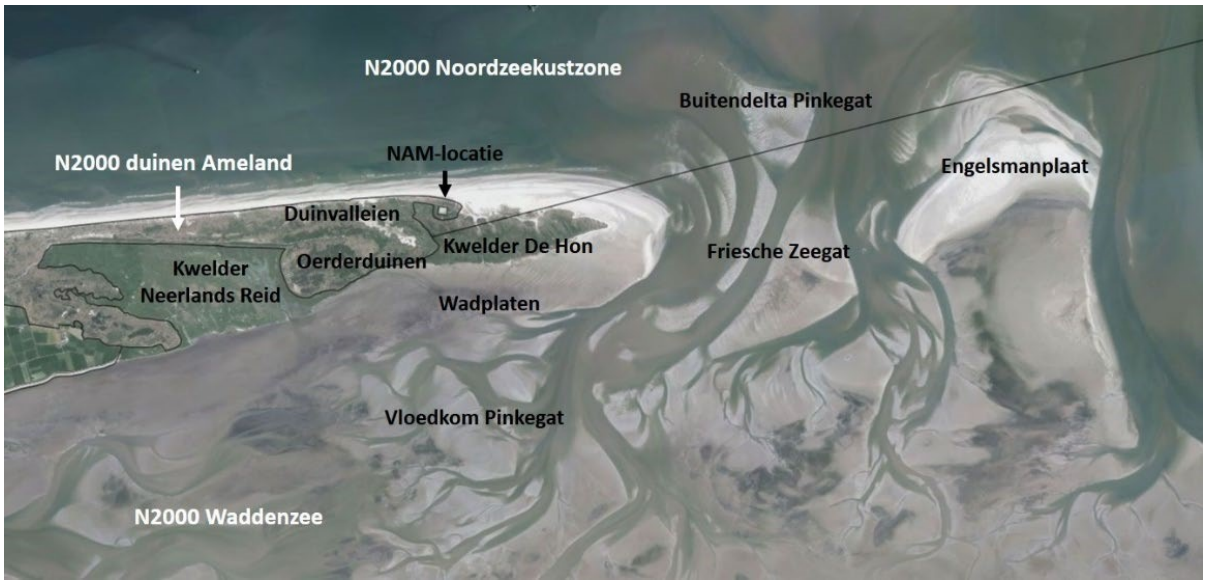
[3] In de monitoringperiode 2017-2023 waren dit: Deltares, Sovon Vogelonderzoek Nederland, Natuurcentrum Ameland, EcoCurves, Brandhof Natuur & Platteland, Wageningen Marine Research, Wageningen Environmental Research

1.2. Wijziging winning Ameland en vergunning Natuurbeschermingswet (Nb-wet)

In 2011 vroeg de NAM toestemming aan het toenmalige ministerie van Economische Zaken (EZ) om het volume van de winning te vergroten en de productieduur tot 2035 te verlengen. EZ stemde daar, onder voorwaarden, mee in.

De NAM moest voor deze wijziging van de gaswinning een vergunning aanvragen krachtens de Natuurbeschermingswet 1998. Deze vergunning vereiste een 'passende beoordeling'[4] van de effecten van de gewijzigde gaswinning op de instandhoudingsdoelen van drie beschermde Natura 2000-gebieden: de Waddenzee, de duinen van Ameland en de Noordzeekustzone. Zowel de effecten van de nieuwe gaswinning als die van de bestaande gaswinning moesten worden meegenomen.

In 2013 werd de Nb-wetvergunning aan de NAM toegekend, geldig tot en met 2035, voor zowel de uitbreiding als de bestaande Ameland-winning.[5] Een belangrijke voorwaarde in de vergunning is dat de NAM verplicht is alle relevante aspecten van de Natura 2000-gebieden te monitoren.

Figuur 1. Onderdelen Oost-Ameland. De zwarte lijn geeft de grens aan tussen de verschillende Natura 2000-gebieden.

1.3. Status van de monitoring en rapportage

Door de vergunningverlening veranderde de status van de monitoring. Waar de NAM tot 2013 vrijwillig opdracht gaf tot de monitoring, werden onderdelen ervan na 2013 verplicht. De vergunning vereist dat er geen meetbare nadelige effecten van de gaswinning mogen optreden in de Natura 2000-gebieden, met betrekking tot oppervlakte en hoogte van platen, habitattypen, habitatsoorten en de functie van de gebieden voor relevante vogelsoorten.

De vergunning specificeert welke habitattypen en soorten moeten worden gevolgd. Elke zes jaar moet de NAM een integraal evaluatierapport opstellen waarin de verzamelde monitoringgegevens en de impact van bodemdaling door gaswinning worden beoordeeld. Op basis hiervan kan de monitoring indien nodig worden aangepast.

Het meest recente 6 jaars integratie- en evaluatierapport dateert van mei 2024 en werd deze keer voor het eerst geaudit door een Auditcommissie vanuit de Commissie voor de mer in opdracht van het ministerie van Klimaat en Groene Groei. Voorgaande audits werden uitgevoerd door de RUG en de Waddenacademie.

[4] Arcadis, Alterra en Imares, 2011

[5] Vergunning, kenmerk: DGNR-RRE/12376114

1.4. Auditbevindingen 2024

Op basis van het laatste Integrale evaluatie rapport – opgesteld door de Begeleidingscommissie (inclusief de NAM) - oordeelde de Auditcommissie (onder regie van de commissie voor de mer) eind 2024 dat het huidige monitoringprogramma en de evaluatie volstaan om de effecten op Ameland in beeld te krijgen. De Auditcommissie vindt echter ook dat meer informatie nodig is om de vastgestelde effecten te vertalen naar de gevolgen voor de instandhoudingdoelstellingen van het Natura 2000-gebied Duin en Ameland. Daarom is het volgens hen van belang dat de monitoringsrapportage duidelijk maakt of een kans bestaat dat de instandhoudingsdoelen in de toekomst niet meer gehaald zouden kunnen worden als gevolg van diepe bodemdaling door aardgaswinning. Daarbij is ook van belang dat de aardgaswinning nog elf jaar doorloopt en diepe bodemdaling nog tot 2050. Mocht er negatieve gevolgen te verwachten zijn, dan dienen tijdig maatregelen te worden genomen.

Voor meer grip adviseert de Auditcommissie om de gegevensanalyse te verdiepen en waar nodig aanvullende metingen uit te voeren. Daarnaast geeft zij verschillende gerichte adviezen voor analyse en interpretatie van de resultaten die vooral betrekking hebben op het verbeteren van de systematiek, het hanteren van duidelijke beslisschema's en een helder toetsingskader, zodat met de aanvullende gegevens duidelijke en onderbouwde conclusies getrokken kunnen worden over de haalbaarheid van instandhoudingsdoelen en in hoeverre dit te maken heeft met diepe bodemdaling.

1.5. Aanleiding - herziening rol&taken Begeleidingscommissie / opzet monitoringbegeleiding

In opvolging van het auditrapport hebben de Begeleidingscommissie en de NAM besloten om de organisatie en werkwijze (governance) opnieuw vorm te geven; waaronder de uitvoering en verantwoordelijkheden van de monitoring en dito rapportages, en de aansturing van en opdrachtverlening naar onderzoekers. Vooral de aansturing van onderzoekers en coördinatie en integratie van de verschillende onderzoeken en studies behoeft verbetering en verduidelijking en leunt te zwaar op de beschikbare tijdbesteding van de Commissieleden.

De besprekingen, ideevorming en uitwerkingen hebben geleid tot voorliggend document, welke kan worden beschouwd als een herijking, met vastlegging van de opzet en de afspraken omtrent de taken en verantwoordelijkheden van de Begeleidingscommissie en de NAM. Het verduidelijkt ook de wijze van samenwerking tussen NAM en BMBA, maar ook tussen de onderzoekers en de BMBA. Ook zal hierdoor duidelijkheid ontstaan over de output van het monitoringsprogramma en het integratie document.

Uitgangspunt hierbij was het met elkaar vaststellen met welke intenties dan wel belangen men 'aan tafel zit' en deelneemt in de Begeleidingscommissie – dit is beschreven in hoofdstuk 2 van dit document.

Hoofdstuk 3 beschrijft de governance rondom de samenwerking, organisatie en monitorings-rapportage aspecten met betrekking tot de effectmonitoring van de bodemdaling door gaswinning. In hoofdstuk 4 wordt nader ingegaan op de voorziene en gewenste overleggen en externe communicatie rondom de Commissie als ook de monitoringsresultaten en rapportages.

2. BELANGEN BEGELEIDINGSCOMMISSIE EN NAM – in relatie tot de effecten van de bodemdaling door de aardgaswinning op Oost-Ameland

Onderstaand toont de inventarisatie van de belangen waarmee organisaties deelnemen aan Begeleidingscommissie Monitoring Bodemdaling Ameland; te weten: It Fryske Gea, gemeente Ameland [6], provincie Fryslân, Rijkswaterstaat en LVVN:

Gedeelde belangen vanuit de deelnemende partijen in Begeleidingscommissie:

- Informatievergaring – "welk effect heeft de bodemdaling op de natuur? / "wat gebeurt er op Oost-Ameland?" / "Vinger aan de pols – welke ontwikkelingen zijn er gaande en wat te verwachten in Natura 2000-gebied?" / "Informatie verkrijgen uit eerste hand"
- Vraagstellingen, aandachts- en zorgpunten kunnen inbrengen in het Ameland monitoringsprogramma; Bijlage 1
- Afstemming en aansluiting borgen met 'eigen' monitoringsprogramma's; bijvoorbeeld monitoring vanuit RWS/I&W, It Fryske Gea, Provincie Fryslân
- Kwaliteitsbewaking van de onderzoeksrapportages en de 6-jaarlijkse integrale beoordeling / evaluatierapportage; 'meelezen en becommentariëren'
- Inzicht (ver)krijgen in het 'handelingsperspectief' voor de beheerders; welke maatregelen zijn benodigd en hoe uit te voeren?
- Inzicht in maatschappelijke effecten van de bodemdaling.

Belangen van de NAM

- Borging van de Wnb vergunningsvoorwaarden m.b.t. de monitoring- en rapportageverplichtingen; zie Bijlage 2
- Kwaliteitsbewaking van de monitoring/rapportages in het licht als vergunninghouder / financiering
- Informatievergaring – 'welk effect heeft de bodemdaling op de natuur van Oost-Ameland?'
- Tijdig kunnen anticiperen op negatieve effecten
- Onderhouden van de relatie met de (direct) belanghebbenden; natuurbeheerders, overheden, eilandbewoners, bredere publiek
- Inzicht krijgen in het 'handelingsperspectief' voor de beheerders; welke maatregelen zijn benodigd, hoe uit te voeren en hoe kan de NAM hieraan bijdragen c.q. welke rol in spelen?

[6] Gemeente Ameland heeft aangegeven verder te gaan als agenda lid van de Begeleidingscommissie

3. MONITORINGPROGRAMMA & RAPPORTAGES / ORGANISATIE & UITVOERING

Monitoringsprogramma & rapportages

De voornaamste output vanuit de monitoring – zie doelstellingen – als ook in lijn met de vergunningsvoorwaarden voor de NAM zijn:

- Monitoringsprogramma – voor een periode van 6 jaar – zie Bijlage 1
- NbWet vergunning rapportages - zie Bijlage 2
- Integrale analyse-evaluatie rapportage – 6 jaarlijks

Met betrekking tot de de aansturing van onderzoekers en coördinatie en integratie van de verschillende onderzoeken en studies – inclusief de 6-jaarlijkse evaluatie rapportage - is vanuit de Commissie de duidelijke wens om hiervoor een wetenschappelijke coördinator aan te stellen.

Organisatie & Uitvoering

Figuur 2 toont het schematische overzicht van de gehele governance van de organisatie met betrekking tot de monitoring en rapportage van de effecten van bodemdaling door gaswinning op Oost-Ameland.

Beschrijving agenda lid

- Is deelnemer aan de overleggen; neemt niet deel aan inhoudelijke beoordeling van monitoringsresultaten en/of rapportages
- Voornaamste belangen:
    - Informatievergaring – “wat gebeurt er op Oost-Ameland?” / “wat zijn eventuele maatschappelijke effecten van de bodemdaling?
    - “Vinger aan de pols“ met betrekking tot publiekscommunicatie vanuit de Begeleidingscommissie en monitoringsresultaten en effecten

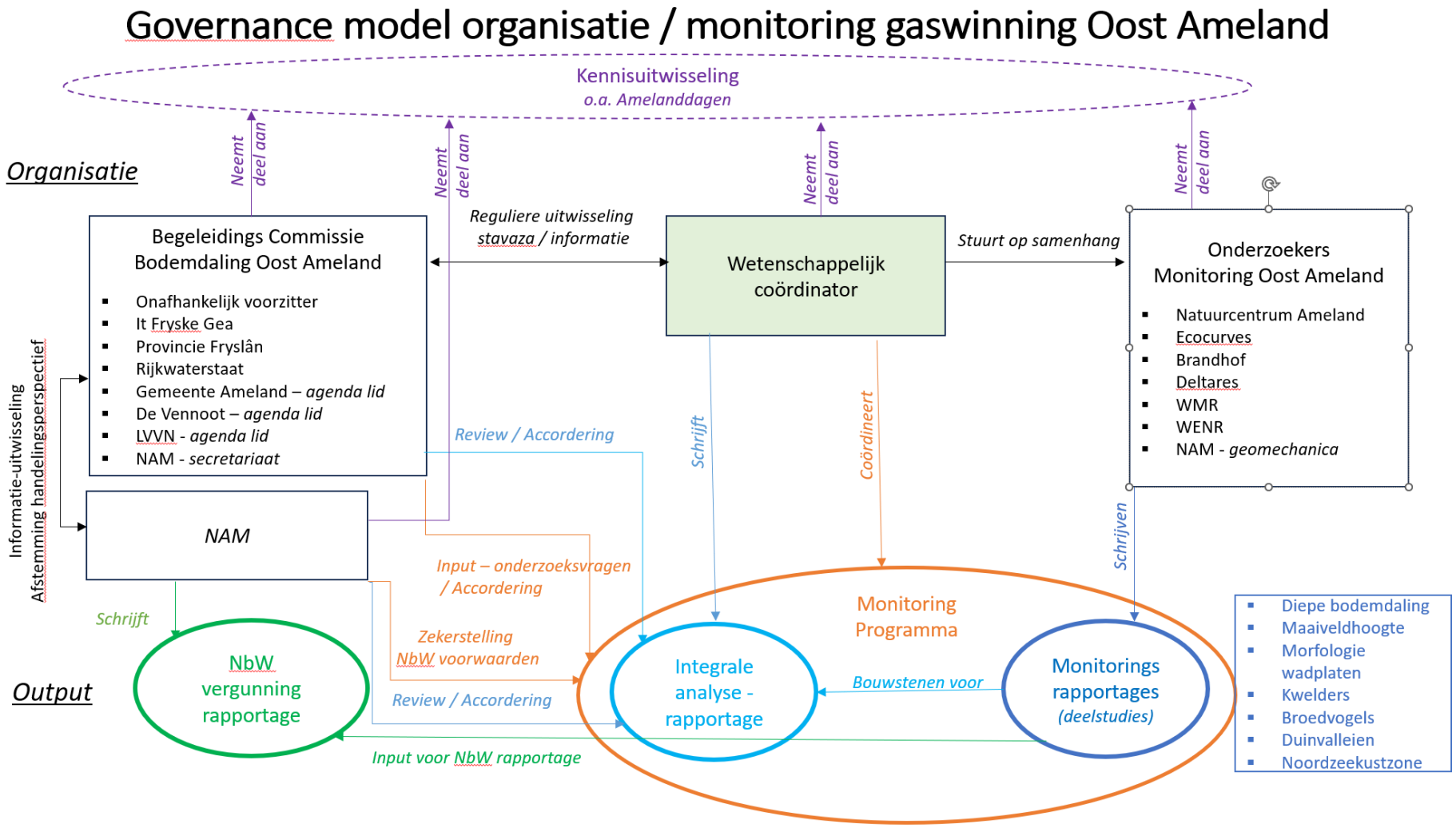
Beschrijving Wetenschappelijk coördinator – rol, taken & profiel

Rol- en Taakomschrijving:

- Opstellen / vaststellen werkhypothese & systeem-ketenanalyse effecten bodemdaling op Oost-Ameland
- Vaststelling 6-jaarlijks Monitoringsprogramma in afstemming met NAM (borging: vergunningsvoorwaarden), Cie-leden (inbreng: onderzoeksvragen/wensen)(, Onderzoekers (inbreng kennis/suggesties)
- ‘Aansturen’ / contact onderhouden met onderzoekers; waarborg integratie, kwaliteit, accuraatheid, etc.
- “Spin in het web”
- Vervaardiging 6-jaarlijkse Integrale analyse/evaluatie rapportage; op basis van de onderliggende monitoringsdata c.q. rapportages ‘verzamelen’
- Co-organisatie van: Cie-bijeenkomsten / reguliere-adhoc overleggen / jaarlijkse Ameland-velddagen, etc.

Profiel Wetenschappelijk coördinator

- Grote kennis van het Wadden(eco-)systeem , incl. morfologie waaronder; wad, kwelders, duinen, Noordzeekustzone, vogels / Bij voorkeur kennis & ervaring met Oost-Ameland
- Onafhankelijk / Systeemdenker / Communicatief – helder en duidelijk in woord en tekst
- Zet in op samenwerking en verbinding tussen de verschillende partijen met bijhorende verschillende belangen

Figuur 2. Schematisch overzicht - governance model organisatie & monitoring Oost-Ameland ihkv de bodemdaling door gaswinning.

4. OVERLEG EN COMMUNICATIE

- Reguliere overleggen Begeleidingscommissie / Wetenschappelijk coördinator; te organiseren door de Voorzitter BMBA en de Wetenschappelijk coördinator; 2 keer per jaar:
    - Januari/Februari; jaarlijkse bijeenkomst - ochtenddeel: Begeleidingscommissie / Wetenschappelijk coördinator; middagdeel: aangevuld met Onderzoekers
    - September: Ameland velddagen (1,5 dag); Begeleidingscommissie / Wetenschappelijk coördinator / Onderzoekers; te organiseren door de Wetenschappelijk coördinator ism de Voorzitter van de Commissie
- Individuele communicatie; Wetenschappelijk coördinator ← → individuele Organisatie / Lid Begeleidingscommissie
- Informatiedeling – per mail; verantwoordelijkheid van de Wetenschappelijk coördinator
    - Actualiteiten
    - Nieuwe rapportages
    - Externe ontwikkelingen; studies, persberichten, ontwikkelingen, etc.
- Externe communicatie vanuit de samenwerking**– *o.a.***
    - Waddenzee.nl
    - Persberichten
    - 6 jaarlijkse brochure / publiekssamenvatting evaluatierapportage

BIJLAGE 1 – Monitoringsprogramma

Monitoringsonderdeel	Organisatie	Frequentie
Structureel		
GPS Monitoring and Processing	NAM	jaarlijks - continu
InSAR Wadden, Ameland *)	Skygeo	jaarlijks
LiDAR metingen *)	Terratec	jaarlijks
Vaklodingen Buitendelta / Wadden	RWS	3-6-jaarlijks
Jarkus lodingen	RWS	jaarlijks
VEGWAD karteringen	RWS	6-jaarlijks
Geomorfologisch onderzoek *)	Deltares	jaarlijks
Kwelder_Wadplaat sedimentatie metingen (spijkermetingen) *)	Natuurcentrum Ameland	jaarlijks
SIBES monitoring *)	NIOZ	jaarlijks
Overstromingsfrequentie duinvalleien	Natuurcentrum Ameland	jaarlijks
Inventarisatie Groenknolorchis	Natuurcentrum Ameland	jaarlijks
Monitoring begrazing Neerlands Reid	Natuurcentrum Ameland	jaarlijks
Grondwatermonitoring (Kooiduinen, Kooioerdstuifdijk, Oerderduinen en Hon)	It Fryske Gea	jaarlijks
Kwelderontwikkeling (sedimentatie / vegetatie)	Wageningen Marine Research	2-jaarlijks
Duinvallei onderzoek (vegetatie)	Wageningen Environmental Research	2-jaarlijks
Vogeltellingen Ameland	Ecocurves	jaarlijks
Broedvogeltellingen Ameland	SOVON	jaarlijks

*) = onderzoek is onderdeel van de jaarlijkse monitoring ihkv de Waddengaswinning (MLV-velden)

BIJLAGE 2 – Monitorings- en Rapportagevoorwaarden NbWet vergunning NAM

Uitvoering monitoring

De volgende onderdelen maken deel uit van de monitoring:

I. Habitattypen:

H2120	Witte duinen
H2130A	Grijze duinen (kalkrijk)
H2130B	Grijze duinen (kalkarm)
H2160	Duindoornstruwelen
H2170	Kruipwilgstruwelen
H1330A	Schorren en zilte graslanden (buitendijks)
H1310A	Zilte pionierbegroeiing zeekraal
H1310B	Zilte pionierbegroeiing (zeevetmuur)
H2190A	Vochtige duinvalleien (open water)
H2190B	Vochtige duinvalleien (kalkrijk)
H2190C	Vochtige duinvalleien (kalkarm)
H2190D	Vochtige duinvalleien (hogere moerasplanten)

De volgende relevante abiotische parameters voor de vegetaties van kwelder en natte duinvalleien in het beïnvloedingsgebied en referentiegebied worden gemonitord:

- hoogteligging
- sedimentatie
- overstomingsfrequentie
- overstromingsduur
- grondwaterpeil
- grondwaterkwaliteit

Eens per 2 jaar zullen op de kwelder, in de duinen en in de vochtige duinvalleien vegetatieopnames worden gemaakt aan de hand waarvan een vlakdekkende kaart van de vegetatie- en habitattypen kan worden gemaakt. Bij de voornoemde habitattypen (zie bovenstaande Tabel) gaat het om een kwantitatieve beoordeling van het (sub)type (i.c. de oppervlakte) en een kwalitatieve beoordeling op het niveau van relevante plantengemeenschappen zoals deze in het profieldocument zijn beschreven voor de betreffende habitattypen.

Binnen de bestaande monitoring vindt voor de vegetaties van kwelder en natte duinvalleien referentieonderzoek plaats op Terschelling en Schiermonnikoog. Na 2 jaar kunnen de gegevens van het referentieonderzoek worden ingezet voor deze monitoring zodat een vergelijking kan worden gemaakt tussen de ontwikkelingen in de vegetatie in het bodemdalingsgebied en de referentiegebieden.

II. Habitatsoorten:

Een keer per jaar in de bloeitijd zal de groenknolorchis worden geïnventariseerd.

III. Broedvogels:

Eens per jaar zullen de broedvogels van de kwelder worden geteld en zal de ligging (inclusief de hoogte) van de broedlocaties worden vastgelegd. Daarnaast wordt het overstromingsrisico bepaald. Het betreft de volgende broedvogels:

- lepelaar
- kluut
- bontbekplevier
- grote stern
- noordse stern
- visdief

Rapportages

- Jaarlijks zullen monitoringverslagen worden samengesteld waarin de verzamelde monitoringgegevens worden opgenomen en de ontwikkelingen en/of bevindingen op hoofdlijnen worden aangegeven. De verslagen zullen jaarlijks worden toegezonden aan het bevoegd gezag.
- Eens per 6 jaar wordt een uitgebreid evaluatierapport opgesteld waarin de monitoringgegevens integraal worden beoordeeld samen met de opgetreden bodemdaling door gaswinning. Aan de hand van de uitkomst van dit evaluatierapport kan de monitoring zo nodig worden bijgesteld.
- Voor zover de verslagen/rapporten met betrekking tot de relevante habitattypen, habitatsoorten en vogels van het Natura 2000-gebied Waddenzee overlappen met de rapportages inzake de vergunningen Moddergat, Lauwersoog en Vierhuizen, kan naar de betreffende rapportages daarvan worden verwezen.

Ameland

Vragen van de CDA- fractie over ingekomen stuk presidium 7.9.26 6E12, te verdagen naar 20 Oktober 2026 inclusief antwoorden.

De gemeente is agendalid geworden van de begeleidingscommissie bodemdaling. Wat was de rol van de gemeente voorheen bij de commissie en hoe werd daar invulling aan gegeven (zijn er vergaderstukken e.d.?)?

Welke activiteiten heeft de gemeente toen ten behoeve van het algemeen belang uitgevoerd?

Waarom is er geen aandacht voor aardbevingen en -trillingen (een sterke beving was er in augustus 2013 bijvoorbeeld)?

Bent u bereid het onderwerp van de aardbevingen en -trillingen alsnog te agenderen en te bespreken in de eerstvolgende vergadering met de NAM dan wel in de bodemdalingscommissie?

Bodemdaling: naar aanleiding van de B&W RAAD stukken:

Hoeveel is de bodem gedaald en waar precies?

Wat zijn de meetbare nadelige gevolgen voor het gebied?

Welke maatregelen zijn en worden er getroffen om nadelige gevolgen te keren dan wel te ondervangen dan wel te voorkomen?

Door de bodemdaling ontstaat er een vernatting van het Oerd waardoor er meer vegetatie ontstaat. Hetzelfde geldt voor de natte vallei op het Neerlands Reid. Hoe gaat men hiermee om?

We constateren dat er gevolgen zijn op het Neerlands Reid. Waarom is er niemand van het bestuur van het Neerlands Reid bij betrokken?

Wordt de begrazing op het Neerlands Reid gemonitoord?

Wat is de overstromingsfrequentie van het Neerlands Reid en hoe was deze?

Is er een langjarig onderzoek naar de Duinvegetatie?

Wie van de gemeente Ameland zit in de begeleidingscommissie bodemdaling?

Wie is de wetenschappelijk coördinator?

Informatiebrief

van het college aan de raad

Zaaknummer	575216
Vergaderdatum	6 oktober 2026
Organisatieonderdeel	Programma Duurzaamheid
Portefeuillehouder	Piet IJnsen

Onderwerp

Beantwoording vragen CDA-fractie over Begeleidingscommissie Bodemdaling Ameland.

Kennisnemen van

Deze informatiebrief van het college van B&W aan de gemeenteraad.

Inleiding

Het college van B&W heeft de gemeenteraad per brief geïnformeerd over de gewijzigde rol van het college in de Begeleidingscommissie Bodemdaling Ameland. Deze raadsinformatiebrief, van 11 augustus 2026, is als ingekomen stuk voor de raad geagendeerd. Het CDA-Ameland, verder te noemen CDA, heeft in het presidium verzocht om de brief te agenderen voor de raadsvergadering van 20 oktober en vervolgens heeft het CDA schriftelijk een aantal vragen gesteld aan het college. De brief met vragen van het CDA, met daarop onze antwoorden, is als bijlage bij deze raadsinformatiebrief gevoegd.

De gewijzigde rol van gemeente Ameland in de Begeleidingscommissie Bodemdaling Ameland is uiteengezet in de informatiebrief van het college aan de gemeenteraad van 11 augustus jl.
Tot en met de vorige 6-jaarlijkse verslaglegging (2024) werd elke nieuwe termijn een onafhankelijke commissie gevraagd om een rapport te schrijven dat door een onafhankelijke auditcommissie beoordeeld werd. Voor de nieuwe beoordelingsronde is de Commissie MER gevraagd. Dit was voor het college het moment om haar rol van lid naar agenda-lid te wijzigen.

Vervolg

Het onderwerp zal ter bespreking geagendeerd worden in de raadsvergadering van 20 oktober a.s.

Ondertekening

T. Willemsma
Burgemeester

I.J.W. Valk
Secretaris-directeur

Bijlagen

1. Vragen CDA-fractie over Begeleidingscommissie Bodemdaling Ameland, met antwoorden college.

Ameland

Vragen van de CDA- fractie over ingekomen stuk presidium 7.9.26 6E12, te verdagen naar 20 Oktober 2026 inclusief antwoorden.

De gemeente is agendalid geworden van de begeleidingscommissie bodemdaling. Wat was de rol van de gemeente voorheen bij de commissie en hoe werd daar invulling aan gegeven (zijn er vergaderstukken e.d.?)?

ANTWOORD
Het college is per 11 augustus 2026 agendalid geworden.

Daarvoor was het idee dat de gemeente ook adviseerde over de inhoud van de rapporten. Vanaf 11 augustus doen we dat expliciet niet meer. Deze gewijzigde rol van gemeente Ameland in de Begeleidingscommissie Bodemdaling Ameland is uiteengezet in de informatiebrief van het college aan de gemeenteraad van 11 augustus jl. over dit onderwerp.
Voor de nieuwe beoordelingsronde is de Commissie MER gevraagd voor het uitvoeren van wat eerder een 'onafhankelijke audit' op de inhoud van rapportages was. De commissie MER is een formeel orgaan met formele bevoegdheden waarbij alle leden van de Begeleidingscommissie Bodemdaling Ameland aanspreekbaar zijn op de inhoudelijke rapporten. Omdat onze gemeente niet beschikt over de inhoudelijke deskundigheid om de op te leveren rapporten over zeer specifieke onderwerpen als kwelderopslibbing, zandverplaatsing, overstromingsrisico's etc. te kunnen beoordelen, heeft het college besloten daar ook 'helder en duidelijk' géén mening over te hebben. In onze nieuwe rol als agendalid, nemen we kennis van de stukken, maar nemen we niet deel aan de besluitvorming over de inhoudelijke rapportages.

De gemeente houd in de nieuwe rol wél de mogelijkheid om te bevorderen dat onze bestuurders en inwoners voldoende en tijdig geïnformeerd worden over de bodemdaling op en rond oost-Ameland. De gemeentelijke rol is dus gewijzigd van een (verondersteld) inhoudelijke rol naar een (expliciet) procesmatige.

Welke activiteiten heeft de gemeente toen ten behoeve van het algemeen belang uitgevoerd?

ANTWOORD
De gemeente had eigenlijk altijd al de rol van agendalid. Er is bewaakt dat NAM deskundig en onafhankelijk onderzoek liet uit voeren. Wij hebben gezorgd, of geprobeerd ervoor te zorgen, dat over de uitkomsten van onderzoek goed en helder gecommuniceerd werd en dat vragen van eilanders en eilander organisaties serieus behandeld werden.

Waarom is er geen aandacht voor aardbevingen en -trillingen (een sterke beving was er in augustus 2013 bijvoorbeeld)?

ANTWOORD
De gemeente heeft hier wel aandacht voor. Wij weten dat voor Ameland tot dusver twee aardbevingen geregistreerd zijn, overigens met geringe kracht. De eerste vond plaats op 21 maart 2005, op het wad net onder Ameland. Deze had een kracht van 1,4 op de schaal van Richter. De tweede is van recentere datum, deze vond plaats op 9 augustus 2013 en was iets krachtiger dan de eerste: 1,8 op de schaal van Richter.
Ons zijn geen andere aardbevingen bekend sinds 1980 op of nabij Ameland (nog los van de oorzaak van die eventuele bevingen).
Als het om de commissie Bodemdaling gaat: die gaat over het onderzoek naar bodemdaling en de mogelijke gevolgen daarvan op flora en fauna. Niet over aardbevingen, al kunnen die wel een gevolg zijn van bodemdaling. Het is daarom dat het er in het verband van de commissie Bodemdaling niet over gaat.

Bent u bereid het onderwerp van de aardbevingen en -trillingen alsnog te agenderen en te bespreken in de eerstvolgende vergadering met de NAM dan wel in de bodemdalingscommissie?

ANTWOORD
De risico's van gaswinning door de NAM zijn uiteraard onderwerp van gesprek met de NAM en ook met de vergunningverlener (het ministerie van Klimaat en Groene Groei, KGG). Mochten er nieuwe vergunningen of nieuwe winningsplannen worden aangevraagd, dan kan de gemeente daar advies over geven via het Staatstoezicht op de Mijnen (SodM).

Wie van de gemeente Ameland zit in de begeleidingscommissie bodemdaling?

ANTWOORD
Gemeente Ameland is agendalid en dus zit er niemand van gemeente Ameland in de Begeleidingscommissie Bodemdaling Ameland. De vertegenwoordiging was eerder altijd ambtelijk. Uiteraard onder verantwoordelijkheid van het college.

Bodemdaling (inhoudelijke vragen):
Hoeveel is de bodem gedaald en waar precies?
Wat zijn de meetbare nadelige gevolgen voor het gebied?
Welke maatregelen zijn en worden er getroffen om nadelige gevolgen te keren dan wel te ondervangen dan wel te voorkomen?
Wat is de overstromingsfrequentie van het Neerlands Reid en hoe was deze?
Door de bodemdaling ontstaat er een vernatting van het Oerd waardoor er meer vegetatie ontstaat. Hetzelfde geldt voor de natte vallei op het Neerlands Reid. Hoe gaat men hiermee om?
Wie is de wetenschappelijk coördinator?

ANTWOORD
Deze vragen zijn (zeer) inhoudelijk en over de meeste bestaat ook nog wetenschappelijke discussie, zoals wel bleek na oplevering van de laatste 6-jaarsrapportage in 2024. Het college waagt zich daarom niet aan het beantwoorden ervan. Het college gaat ook niet over eventuele maatregelen richting NAM of natuurherstel maar zal KGG als vergunningverlener daarop aanspreken als dat nodig is. Inhoudelijke informatie van de commissie is openbaar beschikbaar via www.waddenzee.nl

We constateren dat er gevolgen zijn op het Neerlands Reid. Waarom is er niemand van het bestuur van het Neerlands Reid bij betrokken?
De Vennoot is, net als de gemeente, agendalid vanaf augustus 2026.

Wordt de begrazing op het Neerlands Reid gemonitord?
Ja.

Is er een langjarig onderzoek naar de Duinvegetatie?
Ja.